

151630

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
(YILDIZ SARAYI) ÇUKUR SARAY YAPISI KORUMA
ve RESTORASYONU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

151630

Mimar Hakime Esra GÖRGÜLÜ

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve Restorasyon Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

K. Eyüpgiller
Doç. Dr. Kutgan Eyüpgiller

[Signature]
Doç. Dr. Cengiz CAN

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Can BİNAN

[Signature]

İSTANBUL, 2004

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ	iv
RESİM LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. 19.YÜZYIL BATI ETKİSİNDEKİ İSTANBUL SARAYLARI.....	2
2.1 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu' daki Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişmeler	2
2.2 19. Yüzyılda İstanbul Yerleşimi ve Gelişimi	3
2.3 19. Yüzyıl İstanbul Sarayları	6
3. YILDIZ SARAYI.....	21
3.1 Yıldız Sarayı' nın Tarihsel Gelişimi	21
3.2 Yıldız Sarayı Genel Mekan Düzeni	24
3.2.1 Saray	24
3.2.2 Dış Bahçe ve Köşkler (Yıldız Parkı)	33
3.2.3 Çevre Yapılar (Kışlalar, Camiler v.b.)	37
4. ÇUKUR SARAY	38
4.1 Yıldız Saray' ındaki Konumu ve Tarihsel Oluşumu.....	38
4.2 Mimari Özellikleri	40
4.2.1 Taşıyıcı Sistem Özelliği	40
4.2.2 Mekansal Örgütlenme	41
4.2.2.1 Bodrum Kat Planı	41
4.2.2.2 Zemin Kat Planı	47
4.2.2.3 Birinci Kat Planı	48
4.2.3 Cephe Özellikleri	53
4.2.3.1 Kuzey Cephesi	53
4.2.3.2 Doğu Cephesi	54
4.2.3.3 Batı Cephesi	55
4.2.4 İç Mekan Dekorasyonu	64
4.2.5 Diğer Mimari Öğeler	142
4.2.5.1 Kapılar	142
4.2.5.2 Pencereleler	148

4. 2. 5. 3	Merdivenler	148
4. 4	Bozulmalar	206
4. 5	Restitüsyon Önerisi	206
4. 5. 1	Kronolojik Değerlendirme	206
4. 5. 2	Restitüsyon Projesi	211
4. 6	Koruma ve Restorasyon Önerisi	233
5.	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	236
KAYNAKLAR		237
EKLER		239
Ek 1	Yıldız Sarayı binalarından Çukur Saray' ın rölövesi	239
Ek 2	Yıldız Sarayı binalarından Çukur Saray' ın restorasyon projesi.....	259
ÖZGEÇMİŞ		268

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1 İstanbul Haritası, B.R. Davies, gravür, 1840 (Çelik,1998).....	4
Şekil 2.2 İstanbul'un daireleri, 1857 (Çelik,1998).....	5
Şekil 2.3 İstanbul Haritası, 1900'ler (Çelik,1998).....	6
Şekil 2.4 Beşiktaş (Pervititch, 1922).....	7
Şekil 2.5 Yıldız çevresi genel vaziyet planı (Binan, 1984).....	8
Şekil 2.6 Dolmabahçe Sarayı vaziyet planı (Demirel, 1998).....	11
Şekil 2.7 Çırağan Sarayı zemin kat planı (Işık,1996).....	15
Şekil 2.8 Çırağan Sarayı birinci kat planı (Işık,1996).....	16
Şekil 2.9 Beylerbeyi Sarayı planı (Köse,2002).....	19
Şekil 3.1 Yıldız Sarayı vaziyet planı (Demirel, 1998).....	20
Şekil 3.2 Yıldız Teknik Üniversitesi' nin günümüzdeki yerleşim planı (YTÜ Yapı işleri bölümü)	23
Şekil 4.1 Çukur Saray'ın 1951 yılında yapıldığı düşünülen restorasyonuna ait bodrumkat betonarme kalıp planı	42
Şekil 4.2 Çukur Saray'ın 1951 yılında yapıldığı düşünülen restorasyonuna ait birincikat betonarme kalıp planı	43
Şekil 4.3 Bodrum kat duvar analizi	44
Şekil 4.4 Zemin kat duvar analizi	45
Şekil 4.5 Birinci kat duvar analizi	46
Şekil 4.6 Cepheelerde görülen ritmik bölünmeler	57
Şekil 4.7 Zemin kat Z 0' nolu mekanın tavan planı	66
Şekil 4.8 Zemin kat Z 0' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvarları.....	67
Şekil 4.9 Zemin kat Z 1' nolu mekanın tavan planı.....	71
Şekil 4.10 Zemin kat Z 1' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvarları.....	72
Şekil 4.11 Zemin kat Z 2' nolu mekanın tavan planı.....	75
Şekil 4.12 Zemin kat Z 2' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	76
Şekil 4.13 Zemin kat Z 4' nolu mekanın tavan planı.....	79
Şekil 4.14 Zemin kat Z 5' nolu mekanın restorasyondan önceki tavan planı.....	81
Şekil 4.15 Zemin kat Z 8' nolu mekanın tavan planı.....	88
Şekil 4.16 Zemin kat Z 9' nolu mekanın tavan planı.....	90
Şekil 4.17 Zemin kat Z 9' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	91
Şekil 4.18 Zemin kat Z 10' nolu mekanın tavan planı.....	95
Şekil 4.19 Zemin kat Z 10' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	96
Şekil 4.20 Zemin kat Z 13' nolu mekanın tavan planı.....	99
Şekil 4.21 Zemin kat Z 14' nolu mekanın tavan planı.....	101
Şekil 4.22 Zemin kat Z 15' nolu mekanın tavan planı.....	102
Şekil 4.23 Zemin kat Z 17' nolu mekanın tavan planı.....	103
Şekil 4.24 Zemin kat Z 21' nolu mekanın tavan planı.....	104
Şekil 4.25 Zemin kat Z 24' nolu mekanın tavan planı.....	106
Şekil 4.26 Zemin kat Z 27' nolu mekanın tavan planı.....	107
Şekil 4.27 Zemin kat Z 31' nolu mekanın tavan planı.....	108
Şekil 4.28 Zemin kat Z 31' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	109
Şekil 4.29 Birinci kat 1-0' nolu mekanın tavan planı.....	112
Şekil 4.30 Birinci kat 1-0' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	113
Şekil 4.31 Birinci kat 1-2' nolu mekanın tavan planı.....	117
Şekil 4.32 Birinci kat 1-2' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri.....	118
Şekil 4.33 Birinci kat 1-4' nolu mekanın tavan planı.....	121
Şekil 4.34 Birinci kat 1-4' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri	122

Şekil 4.35	Birinci kat 1-5' nolu mekanın tavan planı.....	125
Şekil 4.36	Birinci kat 1-6' nolu mekanın tavan planı.....	126
Şekil 4.37	Birinci kat 1-8' nolu mekanın tavan planı.....	127
Şekil 4.38	Birinci kat 1-9' nolu mekanın tavan planı.....	129
Şekil 4.39	Birinci kat 1-10' nolu mekanın tavan planı.....	130
Şekil 4.40	Birinci kat 1-11' nolu mekanın tavan planı.....	131
Şekil 4.41	Birinci kat 1-13' nolu mekanın tavan planı.....	132
Şekil 4.42	Birinci kat 1-13' nolu mekanın ahşap çıta tanzimli duvar görünüşleri	133
Şekil 4.43	Birinci kat 1-14' nolu mekanın tavan planı.....	139
Şekil 4.44	Birinci kat 1-15' nolu mekanın tavan planı.....	140
Şekil 4.45	Birinci kat 1-16' nolu mekanın tavan planı.....	141
Şekil 4.46	Birinci kat 1-17' nolu mekanın tavan planı.....	143
Şekil 4.47	Birinci kat 1-22' nolu mekanın tavan planı.....	144
Şekil 4.48	Birinci kat 1-24' nolu mekanın tavan planı.....	145
Şekil 4.49	Birinci kat 1-26' nolu mekanın tavan planı.....	146
Şekil 4.50	Birinci kat 1-30' nolu mekanın tavan planı.....	147
Şekil 4.51	Kapı tipleri.....	151
Şekil 4.52	Yapıdaki pencere ve pencere üst başlık tipleri.....	152
Şekil 4.53	Merdivenlerin korkuluk ve baba detayları.....	157
Şekil 4.54	Zemin kat K Z-6' nolu kapı detayı.....	160
Şekil 4.55	Zemin kat K Z-7' nolu kapı detayı.....	162
Şekil 4.56	Zemin kat K Z-9' nolu kapı detayı.....	164
Şekil 4.57	Zemin kat K Z-15' nolu kapı detayı.....	166
Şekil 4.58	Zemin kat K Z-17' nolu kapı detayı.....	167
Şekil 4.59	Zemin kat K Z-18' nolu kapı detayı.....	169
Şekil 4.60	Zemin kat K Z-19' nolu kapı detayı.....	171
Şekil 4.61	Zemin kat K Z-27' nolu kapı detayı.....	173
Şekil 4.62	Birinci kat K 1-1' nolu kapı detayı.....	175
Şekil 4.63	Birinci kat K 1-2' nolu kapı detayı.....	176
Şekil 4.64	Birinci kat K 1-3' nolu kapı detayı.....	179
Şekil 4.65	Birinci kat K 1-4' nolu kapı detayı.....	181
Şekil 4.66	Birinci kat K 1-5' nolu kapı detayı.....	183
Şekil 4.67	Birinci kat K 1-6' nolu kapı detayı.....	185
Şekil 4.68	Birinci kat K 1-7' nolu kapı detayı.....	187
Şekil 4.69	Birinci kat K 1-15' nolu kapı detayı.....	189
Şekil 4.70	Birinci kat K 1-16' nolu kapı detayı.....	191
Şekil 4.71	Birinci kat K 1-17' nolu kapı detayı.....	193
Şekil 4.72	Birinci kat K 1-18' nolu kapı detayı.....	195
Şekil 4.73	Birinci kat K 1-19' nolu kapı detayı.....	197
Şekil 4.74	Birinci kat K 1-20' nolu kapı detayı.....	199
Şekil 4.75	Birinci kat K 1-21' nolu kapı detayı.....	201
Şekil 4.76	Birinci kat K 1-25' nolu kapı detayı.....	203
Şekil 4.77	Çukur Saray' ın Milli Saraylar Daire Başkanlığı Hazine-i Hassa arşivinde Yıldız 10. Defterde bulunan kat planı (1913-1914 yıllarından önceki döneme ait plan).....	213
Şekil 4.78	Deutsches Syndikat Tür Staedtbauliche Arbeiten. 1913-1914 Yıldız Sarayı haritasında Çukur Saray (Eehelle 1:500)	214
Şekil 4.79	Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren bodrum kat planı.....	216
Şekil 4.80	Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren zemin kat planı.....	217
Şekil 4.81	Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren birinci kat planı.....	218
Şekil 4.82	Çukur Sarayın 1951 yılındaki durumunu gösteren bodrum kat planı.....	219

Şekil 4.83	Çukur Sarayın 1951 yılındaki durumunu gösteren birinci kat planı.....	220
Şekil 4.84	Çukur Sarayın 1951 yılında çizilen kuzey cephesi ve bir kesiti.....	221
Şekil 4.85	Çukur Sarayın 1964 yılında çizilmiş çatı planı.....	222
Şekil 4.86	Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren bodrum kat planı.....	223
Şekil 4.87	Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren zemin kat planı.....	224
Şekil 4.88	Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren birinci kat planı.....	225
Şekil 4.89	Çukur Saray restitüsyon projesi (bodrum kat planı).....	227
Şekil 4.90	Çukur Saray restitüsyon projesi (zemin kat planı).....	228
Şekil 4.91	Çukur Saray restitüsyon projesi (birinci kat planı).....	229
Şekil 4.92	Çukur Saray restitüsyon projesi (çatı görünüşü).....	230
Şekil 4.93	Çukur Saray restitüsyon projesi (kesitler).....	231
Şekil 4.94	Çukur Saray restitüsyon projesi (görünüşler).....	232

RESİM LİSTESİ

	Sayfa
Resim 2.1 Dolmabahçe Sarayı (Milli Saraylar, 1987).....	9
Resim 2.2 Thamos Allom' un gravüründe II.Mahmut' un yaptırdığı Çırağan Sarayı' nın denizden görünüşü ve daha sonra yerine yaptırdığı yeni Çırağan Sarayı (Batur, 1993).....	13
Resim 2.3 Beylerbeyi Sarayı selamlık giriş cephesi (Milli saraylar, 1987).....	18
Resim 3.1 Yıldız Sarayı Hava Fotoğrafı (İrez, 1993).....	25
Resim 3.2 Büyük Mabeyn' nin giriş cephesi.....	26
Resim 3.3 Çit Kasrı giriş cephesi	27
Resim 3.4 Bendegan ve Hademe Daireleri.....	28
Resim 3.5 Arnavut Tüfekçiler Koğuşu ve Arabacılar Dairesi görünüşü.....	30
Resim 3.6 Harem İç Kapı görünüşü	31
Resim 3.7 Has bahçeden bir görünüş.....	32
Resim 3.8 Şale Köşkü görünüşü ve planı (Batur, 1993).....	35
Resim 3.9 Şale Köşkü Büyük Tören Salonu (Batur, 1993).....	36
Resim 3.10 Şale Köşkü Büyük Tören Salonu tavan bezemelerinden ayrıntılar (Batur, 1993).....	36
Resim 4.1 1990' lı yıllarda çekilmiş hava fotoğrafında yapının konumu.....	39
Resim 4.2 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer küveti.....	50
Resim 4.3 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer kurnası.....	50
Resim 4.4 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer söveli penceresi.....	51
Resim 4.5 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) sıcaklık mekanının tavanı.....	51
Resim 4.6 Birinci katta bulunan hamamın (1-28'nolu mekan) soğukluk mekanının tavanı.....	52
Resim 4.7 Birinci katta 1-12' nolu mekanın 12 b olarak tanımlanan bölümdeki özgün kalem işli duvarı.....	52
Resim 4.8 Birinci katta 1-12' nolu mekanın 12 a olarak tanımlanan bölümdeki özgün kalem işli duvarı	53
Resim 4.9 Çukur Saray kuzey cephesi.....	58
Resim 4.10 Çukur Saray kuzey cephesi.....	58
Resim 4.11 Çukur Saray doğu cephesi.....	59
Resim 4.12 Çukur Saray doğu cephesi.....	59
Resim 4.13 Doğu cephesinde sonradan kapatılarak pencere yapılan P Z-42 ve P 1-25' nolu pencereler.....	60
Resim 4.14 Birinci katta kesilen denizlik silmesi.....	60
Resim 4.15 Çukur Saray batı cephesi girişi.....	61
Resim 4.16 Çukur Saray batı cephesi merdiven sahanlığını aydınlatan pencereler.....	61
Resim 4.17 Çukur Saray batı cephesinde özgün kalan bodrum kat pencere yan ve üst elemanları (P B-8 ve P B 9' nolu pencereler).....	62
Resim 4.18 Çukur Saray batı cephesinde özgün kalan zemin kat pencere yan ve üst elemanları.....	62
Resim 4.19 Batı cephesinde sonradan örülerek pencere yapılan kapı (B-26 nolu mekana açılıyor).....	66
Resim 4.20 Batı cephesinde kat silmesini keserek inen su iniş borusu ve beden duvarındaki yosunlanma.....	63
Resim 4.21 Zemin kat Z 0' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.8).....	68
Resim 4.22 Zemin kat Z 0' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.8).....	68
Resim 4.23 Zemin kat Z 0' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.8).....	69

Resim 4.24	Zemin kat Z 0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.8).....	70
Resim 4.25	Zemin kat Z 0' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.8).....	70
Resim 4.26	Zemin kat Z 1' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.10).....	73
Resim 4.27	Zemin kat Z 1' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.10)	73
Resim 4.28	Zemin kat Z 1' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.10).....	74
Resim 4.29	Zemin kat Z 1' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.10).....	74
Resim 4.30	Zemin kat Z 2' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.12).....	77
Resim 4.31	Zemin kat Z 2' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.12)	77
Resim 4.32	Zemin kat Z 2' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.12).....	78
Resim 4.33	Zemin kat Z 2' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.12).....	78
Resim 4.34	Z5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında tavan sıvası altından çıkan özgün kalem işi.....	82
Resim 4.35	Z5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında tavan sıvası altından çıkan özgün kalem işi.....	82
Resim 4.36	Z5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında duvar sıvası altından çıkan özgün kalem işi.....	83
Resim 4.37	Z5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında duvar sıvası altından çıkan özgün kalem işi.....	83
Resim 4.38	Z5' nolu mekanın çürüten koltuk silme karkası.....	84
Resim 4.39	Z5' nolu mekanın askıya alınan tavan.....	84
Resim 4.40	1-5' nolu mekanın yer döşemesinden geçirilen Z5' nolu mekanın elektrik tesisatı.....	85
Resim 4.41	Z5' nolu mekanın çürüten ahşap kirişleri.....	85
Resim 4.42	Z5' nolu mekanda yapılan restorasyonda çürüten kirişler, yatay ve düşey elemanlarla desteklenmiştir.....	86
Resim 4.43	Z5' nolu mekanın tavanında yapılan restorasyonda özgün olarak korunan alçı tavan.....	86
Resim 4.44	Z5' nolu mekanında yapılan restorasyon çalışması.....	87
Resim 4.45	Zemin kat Z 9' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.17).....	92
Resim 4.46	Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17).....	92
Resim 4.47	Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17).....	93
Resim 4.48	Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17)	93
Resim 4.49	Zemin kat Z 9' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.17).....	94
Resim 4.50	Zemin kat Z 9' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.17).....	94
Resim 4.51	Zemin kat Z 10' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.19).....	97
Resim 4.52	Zemin kat Z 10' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.19).....	97
Resim 4.53	Zemin kat Z 10' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.19).....	98
Resim 4.54	Zemin kat Z 31' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.28).....	110
Resim 4.55	Zemin kat Z 31' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.28).....	110
Resim 4.56	Zemin kat Z 31' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.28).....	111
Resim 4.57	Birinci kat 1-0' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.30).....	114
Resim 4.58	Birinci kat 1-0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.30).....	114
Resim 4.59	Birinci kat 1-0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.30).....	115
Resim 4.60	Birinci kat 1-0' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.30).....	115
Resim 4.61	Birinci kat 1-2' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.32).....	119
Resim 4.62	Birinci kat 1-2' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.32).....	119
Resim 4.63	Birinci kat 1-2' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.32).....	120
Resim 4.64	Birinci kat 1-2' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.32)	120
Resim 4.65	Birinci kat 1-4' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.34)	123
Resim 4.66	Birinci kat 1-4' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.34).....	123
Resim 4.67	Birinci kat 1-4' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.34).....	124

Resim 4.68	Birinci kat 1-4' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.34)	124
Resim 4.69	İbrahim imzalı İhlamur Kasrı resmi.....	134
Resim 4.70	Birinci kat 1-13' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.42)	134
Resim 4.71	Birinci kat 1-13' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.42).....	135
Resim 4.72	Birinci kat 1-13' nolu mekanın C duvarında pencere üstündeki resim (Şekil 4.42).....	135
Resim 4.73	Birinci kat 1-13' nolu mekanın C duvarında pencere üstündeki resim (Şekil 4.42).....	136
Resim 4.74	Birinci kat 1-13' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.42).....	136
Resim 4.75	Birinci kat 1-14' nolu mekanın D duvarındaki kalem işi.....	138
Resim 4.76	Düz atkılı kapı tipi örneği.....	149
Resim 4.77	Yarım daire kemerli kapı tipi örneği.....	150
Resim 4.78	Düz atkılı pencere Tipi 1-1 (Şekil 4.52).....	153
Resim 4.79	Düz atkılı pencere Tipi 1-2 (Şekil 4.52).....	153
Resim 4.80	Düz atkılı pencere Tipi 1-3 (Şekil 4.52).....	154
Resim 4.81	Basık kemerli pencere Tipi 2-1 (Şekil 4.52).....	154
Resim 4.82	Basık kemerli pencere Tipi 2-2 (Şekil 4.52).....	155
Resim 4.83	Basık kemerli pencere Tipi 2-3 (Şekil 4.52).....	155
Resim 4.84	Yarım daire kemerli pencere Tipi 3-1 (Şekil 4.52).....	156
Resim 4.85	Zemin katta bulunan Z 24 ve Z 27' nolu mekanlardaki merdiven babası (Şekil 4.53).....	158
Resim 4.86	Zemin katta bulunan Z 21' nolu mekandaki merdiven babası (Şekil 4.53)..	158
Resim 4.87	Birinci katta bulunan 1-22' nolu mekandaki merdiven babası (Şekil 4.53).	159
Resim 4.88	Zemin kat K Z-6' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.54).....	161
Resim 4.89	Zemin kat K Z-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.55).....	163
Resim 4.90	Zemin kat K Z-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.55).....	163
Resim 4.91	Zemin kat K Z-9' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.56).....	165
Resim 4.92	Zemin kat K Z-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.58).....	168
Resim 4.93	Zemin kat K Z-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.58).....	168
Resim 4.94	Zemin kat K Z-18' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.59).....	170
Resim 4.95	Zemin kat K Z-18' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.59).....	170
Resim 4.96	Zemin kat K Z-19' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.60).....	172
Resim 4.97	Zemin kat K Z-19' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.60).....	172
Resim 4.98	Zemin kat K Z-27' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.61).....	174
Resim 4.99	Birinci kat K 1-1' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.62).....	176
Resim 4.100	Birinci kat K 1-1' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.62).....	176
Resim 4.101	Birinci kat K 1-2' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.63).....	178
Resim 4.102	Birinci kat K 1-2' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.63).....	178
Resim 4.103	Birinci kat K 1-3' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.64).....	180
Resim 4.104	Birinci kat K 1-3' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.64).....	180
Resim 4.105	Birinci kat K 1-4' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.65).....	182
Resim 4.106	Birinci kat K 1-4' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.65).....	182
Resim 4.107	Birinci kat K 1-5' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.66).....	184
Resim 4.108	Birinci kat K 1-5' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.66).....	184
Resim 4.109	Birinci kat K 1-6' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.67).....	186
Resim 4.110	Birinci kat K 1-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.68).....	188
Resim 4.111	Birinci kat K 1-7' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.68).....	188
Resim 4.112	Birinci kat K 1-15' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.69).....	190
Resim 4.113	Birinci kat K 1-15' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.69).....	190
Resim 4.114	Birinci kat K 1-16' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.70).....	192
Resim 4.115	Birinci kat K 1-16' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.70).....	192

Resim 4.116	Birinci kat K 1-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.71).....	194
Resim 4.117	Birinci kat K 1-17' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.71).....	194
Resim 4.118	Birinci kat K 1-18' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.72).....	196
Resim 4.119	Birinci kat K 1-19' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.73).....	198
Resim 4.120	Birinci kat K 1-19' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.73).....	198
Resim 4.121	Birinci kat K 1-20' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.74).....	200
Resim 4.122	Birinci kat K 1-20' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.74).....	200
Resim 4.123	Birinci kat K 1-21' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.75).....	202
Resim 4.124	Birinci kat K 1-21' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.75).....	202
Resim 4.125	Birinci kat K 1-25' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.76).....	204
Resim 4.126	Birinci kat K 1-25' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.76).....	204
Resim 4.127	Birinci kat K 1-25' nolu kapının kasasındaki bezemeler (Şekil 4.76).....	205
Resim 4.128	Doğu cephesinde görülen bozulmalar (çiçeklenme, yosunlanma ve boya dökülmeleri).....	207
Resim 4.129	Doğu cephesinde boyada görülen dökülmeler.....	207
Resim 4.130	Mekanlarda mevcut tesisattan dolayı oluşan malzeme kayıpları (Zemin kat Z-13' nolu mekan).....	208
Resim 4.131	Mekanlarda iptal edilen tesisattan dolayı oluşan malzeme kayıpları (Birinci kat 1-4' nolu mekan).....	208
Resim 4.132	1940' lı yıllara ait hava fotoğrafı.....	215
Resim 4.133	Şehzadegan Dairesi giriş merdiveni.....	226

ÖNSÖZ

Günümüzde Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde bulunan Çukur Saray, özellikle saltanatın kaldırılmasından sonra ki dönemlerde yanlış kullanımlara ve bunların sonucunda çeşitli müdahalelere maruz kalmıştır. Binaya yapılan onarım, restorasyon ve mevcut durumu ile ilgili belgeleme çalışmaları ya eksik bırakılmış yada hiç yapılmamıştır. Tüm bunlarla birlikte binanın durumunu geçmişine de yönelerek ayrıntılı biçimde ortaya koymuş bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Bu çalışmada günümüze kadar koruma yöntemleri ile değerlendirilmeyen yapının, mevcut durumu incelenmiş, fotoğraflarla belgelenmiş, bilimsel ölçme yöntemleri ile rölövesi hazırlanmıştır. Ele geçirilen kaynaklar dikkate alınarak yapının ilk durumu ile ilgili restitüsyon önerisi yapılmıştır. Yapının mevcut durumu göz önünde bulundurulmuş ve restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Öncelikle, beni bu çalışma sırasında yön verip destekleyen sayın hocam Doç. Dr. Can Binan' a, bu konuya dair birikimini, bilgi ve belgelerini benimle paylaşan hocam Prof. İsmet Ağaryılmaz' a ve Doç. Dr. Cengiz Can' a, rölöve çalışmalarındaki desteğinden dolayı mimar Müge Meriç' e, benden her türlü desteği ve anlayışı esirgemeyen aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

Osmanlı imparatorluğu' nun son saray kompleksi olan Yıldız Sarayı, gerek oluşum süreci ve fiziksel özellikleri, gerekse günümüzdeki yoğun kullanımı nedeni ile koruma kavramları kapsamında incelenmesi gereken çok önemli değerlere sahiptir. Bu kompleks içinde yer alan Çukur Saray, ikinci avlu içerisinde yer alır. Binanın hangi dönemde yapıldığı ile ilgili bir bilgiye ulaşılmazsa, Yıldız Sarayı' nın gelişim süreci incelendiğinde, Çukur Saray' ın II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) yapıldığı tespit edilmektedir. Yapı günümüzde Yıldız Teknik Üniversitesi' nin bir binasıdır. Çukur Saray bu tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

Giriş bölümünde, çalışma kapsamı, izlenen yöntem ve elde edilen bulgular hakkında bilgiler verilmiştir. Çukur Saray' ın mekansal kurgusunu, mimari özelliklerini, bugünkü durumunu ve sorunlarını değerlendirebilmek için aynı yüzyılda İstanbul da yapılmış diğer saray yapılarının oluşum süreçlerini incelemek ve bunların İstanbul kentsel mekanındaki yerlerini irdelenmek gerekir. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler incelenmiş daha sonra bu değişimlerin başkent İstanbul' un yerleşimi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Son olarak da İstanbul' daki saray yapıları ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Yıldız Sarayı ele alınmış, sarayın tarihsel oluşumu incelenmiş ve mekansal yerleşimi alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Çukur Saray' ın Yıldız Sarayı' ndaki konumu ve mimari özellikleri irdelenmiş, bilimsel ölçme ve belgeleme yöntemleri kullanılarak mevcut durum analizi yapılmıştır. Yapının, kaynak araştırması sonucunda ortaya çıkan belgelere göre kronolojik analizi ve restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Elde edilen tespitler ışığında Çukur Saray' ın bugünkü durumu değerlendirilmiş ve restorasyon önerisinde bulunulmuştur.

Son bölüm olan beşinci bölümde ise, çalışmanın değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çukur Saray, Yıldız Sarayı, II.Abdülhamit

ABSTRACT

Ottoman Empires's last complex is Yıldız Palace and it has more important values about protect concept because of formation process and more using. Çukur Palace is in second courtyard of this complex. It's construction time has confirmed in period of II.Abdülhamit, even nobody doesn't have any knowledge about it's construction time. This building is a part of Yıldız Technical University. Çukur Palace is this thesis's main subject.

In first chapter, working contents, following methods and result of searching was given. Searching of other palaces's construction time which was built at the same period of Yıldız Palace, and it's situation in settlement place of Istanbul are necessary for utilizing of Çukur Palace's concept, architectural quality, situation of today and it's problems. That's why, Ottoman Empires's socio-cultural and economical changes in 19.yy. and thins changing's effects in settlement of Istanbul was analized in chapter two. Lastly, other palace in Istanbul was explored.

In the third part of thesis, historical formation of Yıldız Palace was analized and it was seperated many subtitles.

In fourth chapter, location of Çukur Palace in yıldız Palace and architectural features was explored. Analyzing of situation of today was searched using of qualitative and quantitative methods. According to documents which was appeared to research literature of this building, chronogically analyze and restitution projects were prepared. Today's situation of Çukur Palace was utilized and suggested to restoration project using by searching results.

Utilizing of thesis was done in the last chapter.

Keywords: Çukur Palace, Yıldız Palace, II.Abdülhamit.

1. GİRİŞ

19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu' nun 'Batılılaşma dönemi' olarak tanımlanır. 17. yüzyılda duraklama dönemi yaşayan Osmanlı, bunun çözümünü batıda görmüş ve onu örnek almıştır. Bu yüzyılın en önemli tanıkları saraylardır. Yıldız Sarayı Osmanlı İmparatorluğu' nun son saray kompleksidir. Saray' ın oluşumunu ve gelişimini değerlendirebilmek için öncelikle bu yüzyılda Osmanlı' nın sosyo, kültürel ve ekonomik durumu incelenmeli ve bu süreçte Başkent İstanbul' un gelişimi irdelenmelidir. Bu bilgiler ışığında 19. yüzyıl saray yapıları ele alınmalıdır.

Araştırmanın asıl konusu olan Çukur Saray ile ilgili tarihçe, mekansal oluşum gibi kapsamlı bir çalışma bulunamamıştır. Yapının kronolojik gelişimi saptanmaya çalışılmış, bu konuda yardımcı olabilecek sınırlı sayıda harita ve planlar incelenmiş, yapıdaki izler dikkatle gözlemlenmiştir. Yapıya ait belge araştırmasında, ulaşılan kaynakların çoğunun tarihi belirtilmediğinden bu belgelerin hazırlandığı dönemler, yapıdaki izlere ve bilgilerin analizine göre tespit edilmiştir. Ulaşılan en eski belge, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Hazine-i Hassa arşivi Yıldız 10. defterde bulunan kat planıdır. Üzerine elektrik tesisatı işlenmiş olan planın tarihi ile ilgili bir bilgi bulunamamıştır. Ancak yapının izleri ve elimizdeki diğer kaynaklar incelendiğinde planın 1913-1914 yıllarından önceki durumu yansıttığı tespit edilmiştir. YTÜ Yapı İşleri Daire Başkanlığı' nın arşivinde yapılan incelemede, 1951 ve 1968 yıllarındaki rölövelere ulaşılmıştır. Bu arşiv taramasında tarihi olmayan kat planları bulunmuştur. Yine yapının izleri ve elimizdeki belgeler ışığında bu planların 1951 öncesindeki durumu gösterdiği belirlenmiştir. Pafta numaralarının aynı olması dikkate alınarak 1951 tarihli olduğu düşünülen betonarme kalıp planları da bulunmuştur. Ayrıca 1964 tarihli çatının günümüzdeki şeklini gösteren çizime ulaşılmıştır. Bulunan tüm belgeler koruma ve değerlendirme yöntemi içerisinde hazırlanmadığından doğru analiz edilememektedir. Belgeler üzerinde rölöve ya da restorasyon projesi olduğuna dair bir bilgi olmadığı gibi tarihlerde yazılmamıştır. Bu doğrultuda yapıya ait rölöve ve tespit çalışmaları yapılmış, mevcut durum fotoğraflarla belgelenmiştir. Elimizdeki belgeler dikkate alınarak restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Çalışmadan çıkan veriler ışığında Çukur Saray' ın günümüzdeki kullanımı değerlendirilmiş ve restorasyon önerisinde bulunulmuştur.

2. 19.YÜZYIL BATI ETKİSİNDEKİ İSTANBUL SARAYLARI

2. 1 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğun' daki Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişmeler

Büyüklüğüne ve en geniş sınırlarına 16. yy.' ın başında ulaşmış olan Osmanlı İmparatorluğu, 17. yüzyılda devlet yönetiminin işlemez olması ile durgunluk dönemine girdi. 18. Yüzyıla doğru Osmanlı' nın siyasi gücü iyice azaldı. Savaşlarda aldığı yenilgiler sonucunda toprak kaybetmeye başladı. Bu gelişmeler yönetici kadrolarda Avrupa' ya karşı ilgi uyandırdı. Batı' nın bu ilerleyişinin sonuçları ve görüntüsü karşısında uyanan bu gecikmiş ilgi, bazı değişimleri başlattı. Osmanlı'nın Avrupa'yı özümsemeye çalışan değişim süreci 'Batılılaşma Dönemi' olarak tanımlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu' nun Batı' ya açılması, genellikle sanılanın tersine, tek yanlı ve kendiliğinden bir yöneliş değildir. Osmanlı İmparatorluğu zengin hammadde kaynakları, geniş pazar olanakları, coğrafi konumu ve etnik bileşimi ile yeni pazar arayışı içinde olan Avrupa ülkelerinin ilgi odağı olmuştur. Bu bağlamda Batı' ya açılma Avrupa ülkeleri tarafından da desteklenmiştir (Batur,1986).

18. Yüzyılda başlayan Batı' ya açılış dönemi 1839' a kadar askeri alanla sınırlı kalmıştır. Abdülmecit' in Tanzimat Fermanını imzalaması (1839) ile yapılan reformlar, toplumda daha radikal değişikliklere yol açmıştır. Yeniçeri Ocağı' nın kaldırılmasından sonra, askeri ıslahat işlerinde Avrupalı elemanlardan faydalanılması, Avrupa' ya öğrenci gönderilmesi, yabancı mimarların ülkeye çağırılması, yabancı elçiler, padişahın Avrupa yaşayışını Osmanlı toplumunun üst kademelerine sokmaya çalışması, batılılaşma hareketlerine hız kazandırmıştır.

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu umutsuz bir var oluş mücadelesi verdi. Ekonomik kriz ve teknolojik geri kalmışlığı aşmak için Batı örneklerinden esinlenen bir dizi sosyal ve kurumsal reform gerçekleştirilmeye çalışıldı. Osmanlı toplumuna uygun olmayan ve sorunların özüne inmeyen bu reformlar, imparatorluğu kurtarmayı başaramamıştır. Ancak yapılan reformlar, geleneklerle ve eski normlarla çatışsa da, Osmanlı bürokratlarının kafalarındaki modernleşme buydu. Bu nedenle kentler, özellikle başkent İstanbul bu reformlardan etkilenmiştir. İstanbul' un 19. yüzyıldaki değişen fiziki çevresi, kültürel ve toplumsal değişmeyi simgelemektedir.

Sonuç olarak 19. yüzyıl, Osmanlı Devleti' nde, batılılaşma hareketlerinin hız kazandığı ve toplumun her kademesinde etkili olduğu bir yüzyıl karakteri taşımıştır. Ekonomik yapının, siyasi yapının, bilimsel yaşamın, sanat yaşamının ve mimarinin bu yüzyıl içerisindeki değişimleri, batı etkili olarak gerçekleşmiştir.

2. 2 19. Yüzyılda İstanbul Yerleşimi ve Gelişimi

İstanbul sahip olduğu coğrafi konum nedeni ile 4. yüzyıldan itibaren uygarlıkların merkezi olmuştur. Kent Bizans ve Osmanlı' nın kültürünü ve özgün renklerini sergilemiştir. 18. Yüzyıl ve özellikle 19. yüzyılda siyasi ve sosyal alandaki değişmeler, o döneme kadar büyük değişiklikler geçirmemiş olan kentin fiziki dokusunu ve yaşam biçimini etkilemiştir.

1838' de İstanbul üç ana yerleşmeden oluşmaktaydı. İstanbul, Galata ve Üsküdar. İstanbul, en geniş alanı kaplayan, yönetimin bulunduğu ana kentti. Galata surlarla çevrili, daha küçük bir yerleşmeydi. Üsküdar ise yoğun bir nüfusa sahip olmamakla birlikte çok sayıda anıttın bulunduğu bir bölgeydi (Çelik, 1998).

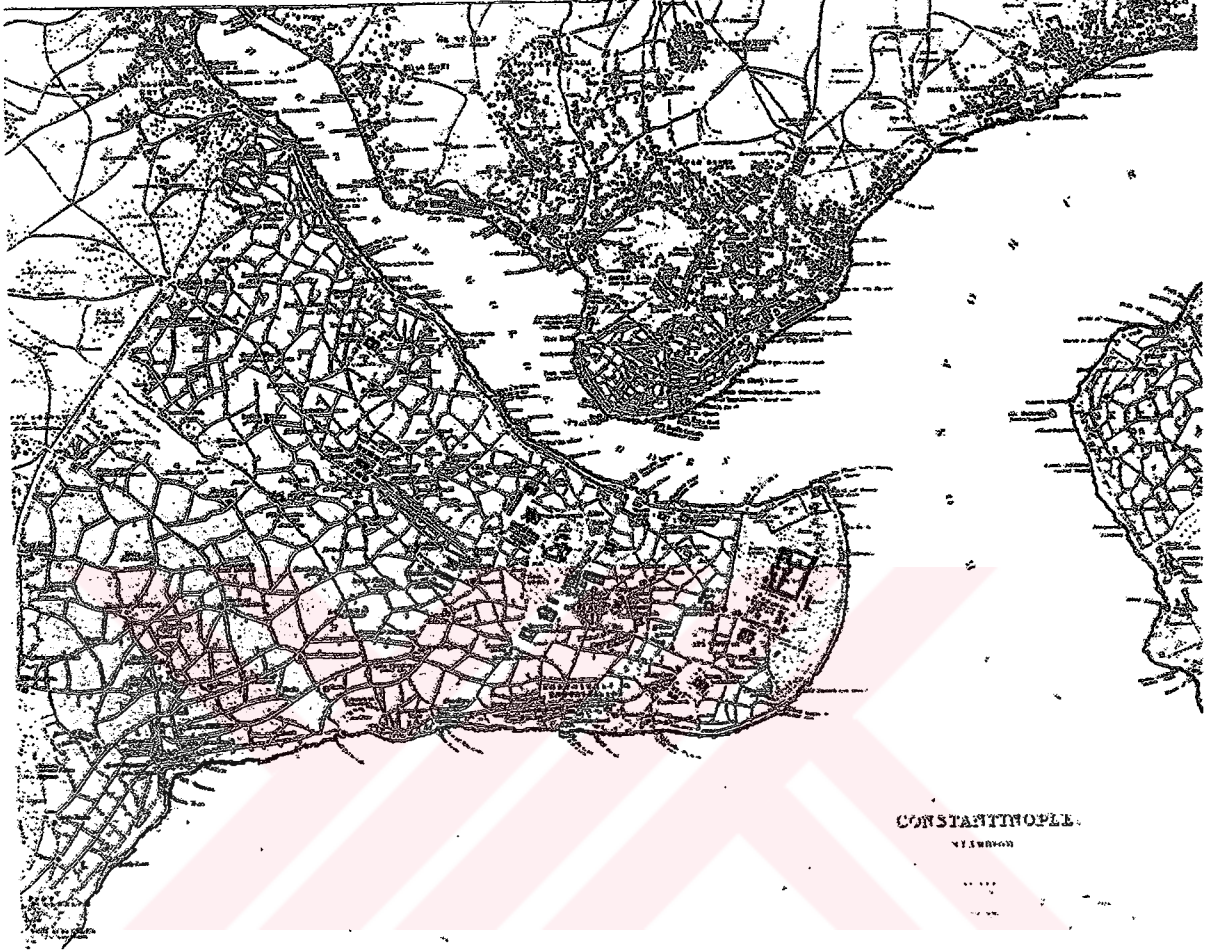
16. yy.' ın sonuna kadar reaya' nın toprağını terketmesi yasağının uygulanması ile nüfus artışı denetlenen İstanbul, Anadolu' da patlayan Celali İsyanları ile önemli ölçüde göç almıştır. 17. yüzyıl boyunca Anadolu'daki, 18. yüzyılda Rumeli'deki asayişsizlik ve aynı dönemde Avrupa ve Kırım' da toprak kayıplarının başlaması bu göçü körüklemiş ve nüfus artmıştır (Yeramios, 1996). Bununla beraber 19. yy' da yapılan reformların sonucu imtiyazlar kazanan gayri Müslimlerinde kentte gelmesiyle, 1844' de yaklaşık 391.000 olan nüfus, 1856' da 430.000, 1878' de 547.437' ye ve 1886' da 851.527' ye ulaşmıştır (Çelik, 1998).

18. Yüzyılda başlayan ve 19. yy' da hız kazanan batılılaşma hareketleri ile bir çok alanda ön görülen düzen değişikliği yeni gereksinmelere yol açmıştır. Bu da yeni işlevli yapı taleplerini doğurmuştur. Özellikle Osmanlı sistemi içinde yönetim ve eğitim reformları ilk kez orduda başladığından, yeni kentsel görünümün ilk örnekleri de kışlalar olmuştur. Büyük ve genelde iç avluya bakan dikdörtgen planlı olan bu yapılar sur dışına yapılmıştır. Bunun sonucu olarak da bu yapıların etrafında ızgara planlı mahalleler kurulmuştur. Bu yapılar teşvik ettikleri yeni yerleşim alanlarıyla kentin kuzeye doğru, yeni bir çehreyle biçimlenmesine öncülük etmişlerdir (Kuban, 1996).

İstanbul' un kentsel tarihi için önemli bir dönüm noktası ise saray yönetim merkezinin sur dışına taşınmasıdır. II.Abdülmecit' in 1856' da Dolmabahçe Sarayı' na taşınması ile bir dönem kapanmıştır. Saray' ın ve bürokrasinin tarihi yarımada Galata- Pera bölgesine geçişi yeni yönelimleri simgelemektedir (Batur,1986).

19. yy.' da sur dışına çıkan yerleşmelerin en önemlisi Boğaziçi'dir. Her zaman Sultanların ilgilendiği bir yer olan Boğaziçi, 17. yy.' da artan yerleşimine rağmen kırsal niteliğini korumuş ve İstanbul' dan bağımsız kalmaya devam etmiştir. 18. yy.' da ise tamamı ile sayfiye yeri olmuştur. 19. yy.' da sahildeki yapı faaliyetleri artmış saray mensupları ve zengin kesimler burada kasır, köşk ve saraylar yaptırmışlardır. İstanbul' un Boğaziçi kıyılarına doğru

yayılmasının sebebi nüfus artışı değil, Osmanlı döneminin başından beri izlenen bir eğilimin sonucudur. Bu yayılma hem kültürel seçimin, hem de Haliç'te eski yerleşim alanlarının yerini alan sanayi alanlarının baskısıyla açıklanabilir (Kuban, 1996).

Şekil 2.1 İstanbul Haritası, B.R. Davies, gravür, 1840 (Çelik,1998)

19. yy.' ın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın ilk on yılında başkent in fiziksel sınırlarındaki büyüme, Haliç' in kuzeyinde üç yönde gerçekleşti: Taksim' den Şişli' ye doğru, Tophane' den sahili izleyerek Dolmabahçe' ye doğru ve Dolmabahçe' den Beşiktaş' ın sınırlarını aşarak Teşvikiye ve Nişantaşı' na doğru (Çelik, 1998).

Kent Avrupa yakasında Haliç' in kuzeyine doğru büyürken Asya yakasındaki Kadıköy, Moda burnundaki antik çekirdekle, Haydarpaşa koyuna uzantısı dışında küçük bir yerleşmeydi. İzleyen yarım yüzyıl içinde birkaç mahalle eklenmiş, 1900' e gelindiği de yalnızca Kurbağlıdere' ye kadar genişlemişti. 20. yüzyılın başların da ise Kadıköy gözde bir bölge oldu. Kızıltoprak, Kalamış, Feneryolu, Erenköy zengin birer kent dışı yerleşme haline geldi (Kuban, 1996).

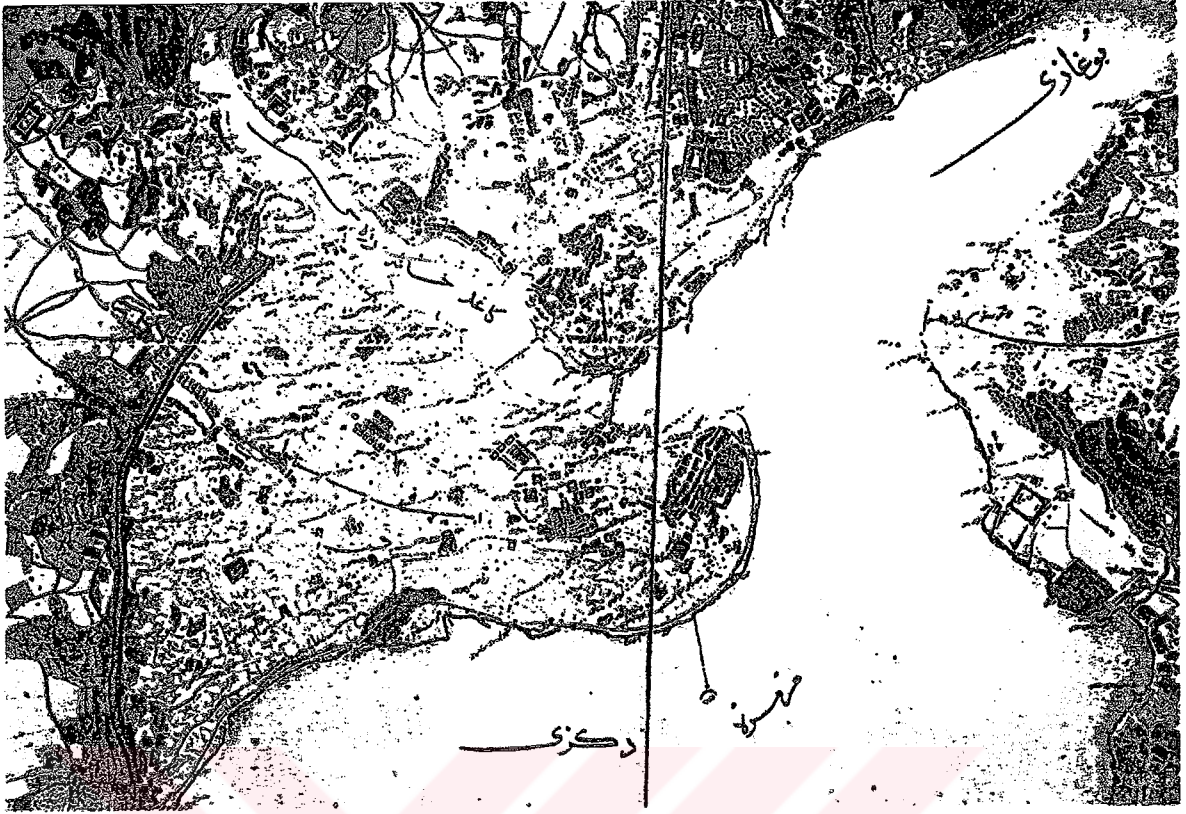

Şekil 2.2 İstanbul'un daireleri, 1857 (Çelik,1998)

Özetlersek, Osmanlı İmparatorluğu' nun izlediği değişim hareketleri 19. yüzyılda hız kazanmıştır. Bin yıldır dünya ekonomisinin ve kültürünün başkenti olan İstanbul önemli bir yapısal değişim geçirmemiştir. Ancak bu dönemle birlikte Osmanlı' daki reformların paralelinde şehirdeki değişimi kentin kurumlarında, artan nüfus ve büyüyen yüzölçümünde, hepsinden önce fiziksel yapısında izlemek mümkündür.

2. 3 19. Yüzyıl İstanbul Sarayları

19. Yüzyıl sarayları, Osmanlı mimarlığının son döneminin en çarpıcı binaları ve en büyük yapı yatırımlarıdır. Padişahlar, halka iktidarın gücünü ve görkemini gösterecek saray yapıları için bütçe imkanlarını son haddine kadar zorlamışlardır.

Şekil 2.3 İstanbul Haritası, 1900'ler (Çelik,1998)

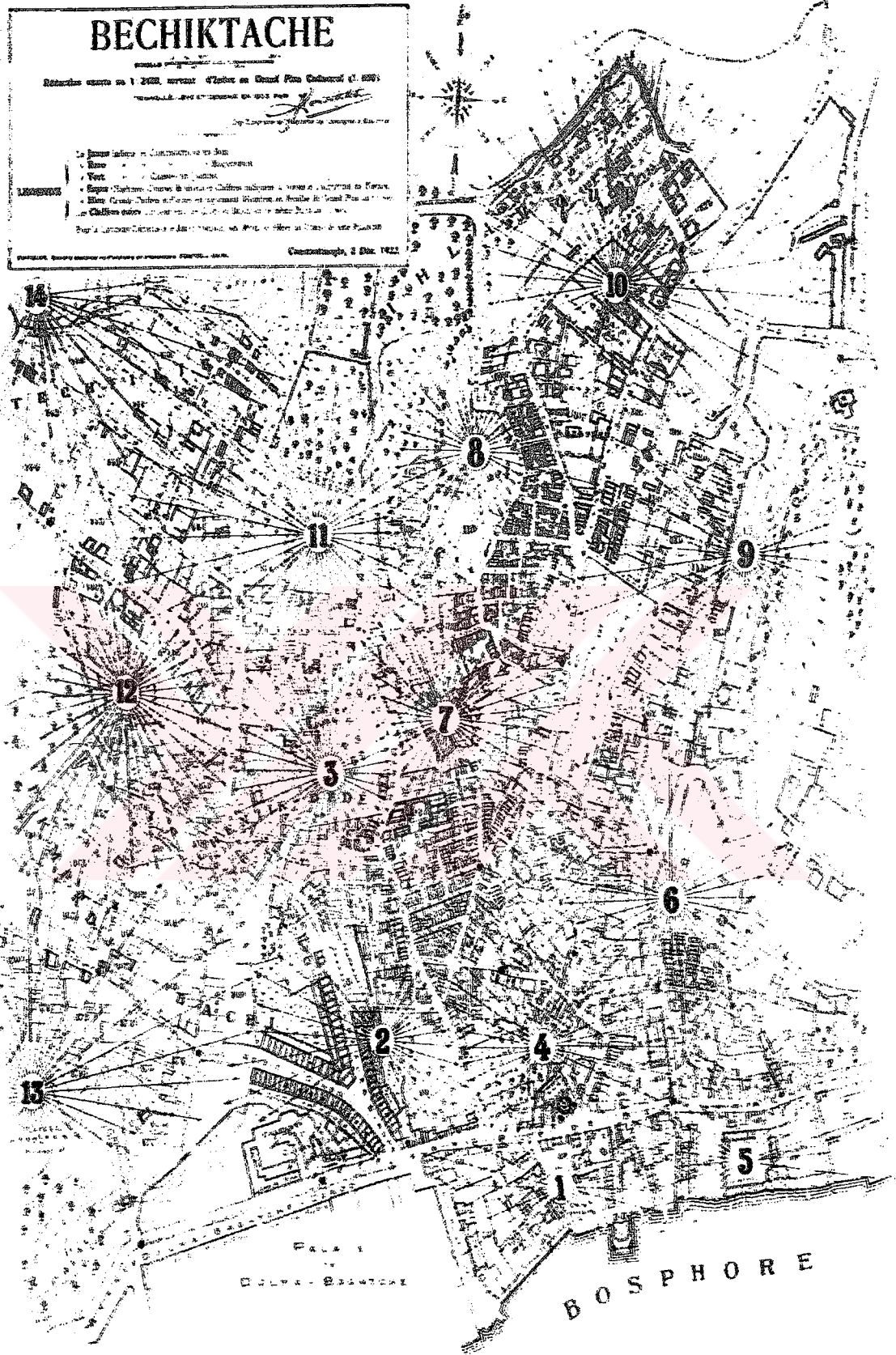
Saray yapılarında dönemin üslubuna uygun olan batı tarzı süslemeler kullanılmıştır. Bu dönem saray yapılarının eski saraylarda farkı sadece süsleme değil plan bütünlüğüne sahip saraylar olmasıdır. Topkapı Sarayı'nda görülen birçok yapıdan oluşan saray kompleksinin yerini bütün işlevleri bünyesinde barındıran tek yapı almıştır.

Türk mimar ve süslemecileri Avrupa'nın rokoko ve baroğunu 18. yüzyılda tanımaya başlamış ve çok geçmeden de onu sevmiştir. Nitekim 18. yüzyılın ortalarından itibaren cami, çeşme, sebille ...vb. yapılar barok çizgiler, rokoko süslemeler taşırlar. Rokoko ve baroğun arkasından Osmanlıya gelen ampir üslup estetik değerlerde değişiklik yapmıştır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Avrupa mimarlığını etkileyen eklektisist görüş batı ile ilişkilerini yoğunlaştıran Osmanlı'da da kendini göstermeye başlamıştır (Cezar, 1993).

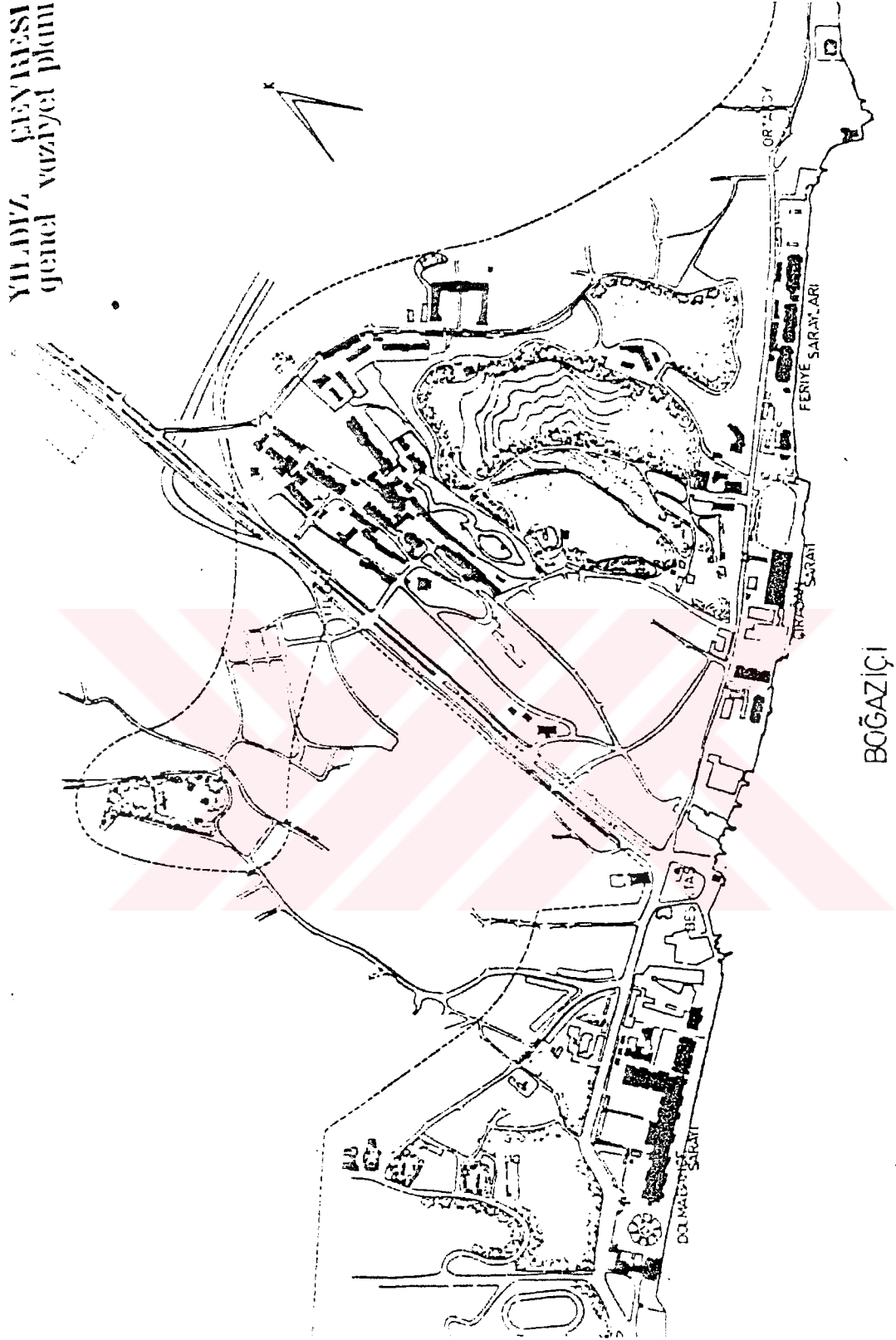
Batı etkisinin hakim olduğu saray yapıları, bir kısmı kendiliğinden gelmiş, bir kısmı çağrılmış yabancı mimarlar veya yabancı ülkelerde eğitim görmüş mimarlar tarafından yapılmıştır.

19. yüzyıl saraylarının büyük çoğunluğu Boğaziçi kıyılarına inşaa edilmiştir. Topkapı Sarayı'ndan sonraki yönetim merkezi olan Dolmabahçe Sarayı, Boğaziçi'nin Beşiktaş sahiline yapılmış dönemin önemli yapılarından.

17. yüzyıl'dan itibaren ön plana çıkmaya başlayan Beşiktaş Has Bahçesine, I.Ahmet

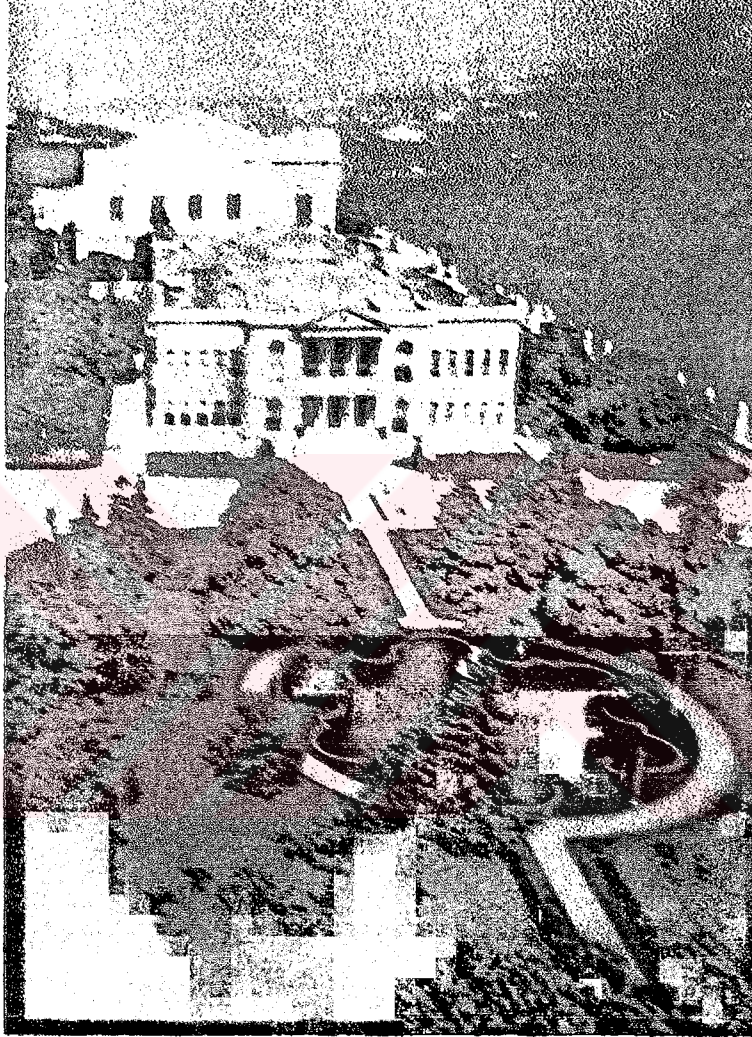
Şekil 2.4 Beşiktaş (Pervititch, 1922)

Şekil 2.5 Yıldız çevresi genel vaziyet planı (Binan, 1984)

tarafından bir saray yaptırılmıştır. Saray III.Ahmet döneminde genişletilmiş, I.Mahmut, III.Mustafa ve I.Abdülhamit dönemlerinde ise eskiyen binalar onarılmış, yeni binalar eklenmiştir. Beşiktaş Sarayı, III.Selim zamanındada gözde mekanlardan biri olmaya devam

etmiştir. Bu dönemde mimar Melling tarafından yeni köşklerin ilave edilmesiyle sarayın büyütüldüğü görülmektedir. II.Mahmut ise Topkapı Sarayı'nda oturmak istemediğinden, bütünüyle yerleşmeyi düşündüğü Beşiktaş Sarayı'nda, tahta çıktıktan kısa bir süre sonra büyük bir onarım gerçekleştirmiştir. 1809' daki onarım sırasında yeni binalarda ekletmiştir (Arslan, 1992).

Resim 2.1 Dolmabahçe Sarayı (Milli Saraylar, 1987)

II.Mahmut sarayda sürekli oturmayı düşünse de ısınma problemi yüzünden bunu gerçekleştirememiştir. Ancak babasının bu hayalini oğlu Sultan Abdülmecit gerçekleştirmiş, eski Beşiktaş Sarayı' nı yıktırarak yerine Dolmabahçe Sarayı' nı yaptırmış ve Topkapı Sarayı' ndan buraya taşınmıştır.

Mimar Garabet Amira Balyan' a Abdülmecit tarafından yaptırılan Dolmabahçe Sarayı' nın yapımına 1844 yılında başlanılmış; yaklaşık 10 yıl süren yapım çalışmaları 1855' de tamamlanmıştır. Ancak Kırım Savaşı nedeni ile saraya Haziran 1856' da taşınmıştır (Batur, 1995).

Dolmabahçe Sarayı, çağdaşlaşma çabalarının sürdüğü ve sanatta batıya açılışın belirgin olduğu bir dönemde, Osmanlı Saray teşkilatının ihtiyaçlarını karşılamak üzere ,yüzyılın sanat anlayışı içinde yapılmış bir yapıydı.

Yaklaşık 250.000 m²’ lik bir alana yerleştirilmiş olan saray, “L” biçimindeki ana yapıyla kendisi de küçük bir saray olan Veliaht Dairesi, Mefruşat ve Muhafızlar Dairesi, Hareket Köşkleri, Camlı Köşk ve bir çok küçük pavyondan oluşmaktadır. Sarayın kara tarafında bulunan yüksek duvarlarının içinde kalan, saydığımız bu yapılar dışında Baltacılar Dairesi, saray imareti, saray ahırları, arabacılar, tiyatro, eczahane ve benzeri müstemilat yapıları Kabataş’tan Beşiktaş’a kadar uzanan şerit üzerinde yer almaktaydı. Bu yapılardan bazıları imar operasyonları ile yıktırılmış ve günümüze ulaşamamıştır. Mevcut olan yapılar ise devlet dairesi olarak kullanılmaktadır.

Sultan Abdülmecit’in annesi Bezm-i Alem Valide Sultan Dolmabahçe Camii’ ni, II.Abdülhamit de saat kulesini inşa ettirmiştir. Böylece sarayın kompozisyonu tamamlanmıştır.

Denize göre konumlanmış olan ana yapı üç bölümden meydana gelmiştir:

- Resmi daire
- Muayede salonu
- Hususi daire

Saray, ana cephesini denize vermektedir. Ortada yükselen Muayede Salonu’ nun iki yanına simetrik olarak Resmi ve Hususi Daireler yerleştirilmiştir. Saray da Marmara adalarından çıkarılmış mermer ile Bergama’dan getirtilmiş somakiler kullanılmıştır. Türk evinde görülen sofalara açılan oda şemasının burada her bölüm için ayrı ayrı uygulandığını görüyoruz (Akşit, yayın yılı yok).

Sarayın dış cephelerinde devrinin batı üslubu olan barok ve rönesansın ağır bastığı eklektik üslup görülmektedir (Akşit, yayın yılı yok). Resmi ve Hususi Daire planlarındaki çıkmalar ana cepheye hareketlilik kazandırmıştır. Farklılaştırılmış pencere biçimleri de (yarım daire, kemerli veya düz atkılı, giriş katında basık kemerli v.b.) bu etkiyi güçlendirmiştir. Üzerlerine kabartma olarak işlenmiş girland motifli kat kornişi, barok kıvrımdal şeritli saçak kornişi ve mermer korkuluk binanın hareketli yüzeyini birbirine bağlar (Batur, 1995).

Cephe süslemelerinde kullanılan girland, kartuş gülbezek, madalyon, istiridye kabuğu, süs vazosu ve kıvrımlar batıdan gelen motiflerdir. Bunlar cephede simetrik olarak kullanılmışlardır (Akşit, yayın yılı yok).

Şekil 2.6 Dolmabahçe Sarayı vaziyet planı (Demirel, 1998)

Sarayın, billur su mermerleri, somaki, kakma gibi tezniyatı kıymetlidir. Abdülmecit zamanında, ressam ve dekoratör olan Sechan adlı bir Fransız tarafından döşenmiştir (Şehsuvaroğlu, 1986).

Dolmabahçe Sarayı, yapısı, zengin iç ve dış süslemeleri, mobilyalarının ihtişamı ile olduğu

kadar muhteşem kapıları ile de dikkat çekmektedir. Özellikle saat kulesi girişindeki Hazine Kapısı ile Beşiktaş Caddesi üzerinde olan Saltanat Kapısı o dönem ki mimari üslup özelliklerine göre yapılmış, mermer ve demir işçiliğinin en güzel örneklerindendir. Kapıların yanlarında kompozit başlıklı çift sütunlar, istiridye kabukları, kıvrımdal ve yapraklar, rozetler, incir ve yumurta dizileri ile süs konsollar yer alır. Kapı alınlıkları ise gül bezekle, girlandlar ve vazocuklarla süslenmiştir (Akşit, yayın yılı yok). Sarayın diğer önemli kapıları Valide Kapısı, Mefruşat Kapısı ve Mutfak Kapısı olarak adlandırılır. Deniz cephesinde de bir çok yalı kapısı vardır.

Batının örnek alındığı bir dönemde yapılan Dolmabahçe Sarayı, üç kıtaya hükmetmiş bir imparatorluğun haşmet ve zenginliğini dile getiren bir yapıdır.

Dolmabahçe Sarayı dışında 19. yüzyılda padişahların ikamet ettiği yapılardan bir tanesi de Çırağan Sarayı' dır.

Çırağan Sarayı' nın bulunduğu yerde eskiden Kazancıoğlu Bahçesi bulunuyordu. Evliya Çelebi, bahçenin Hadaik-i Hassa' ya (Padişah bahçeleri) geçtiğinde Sultan IV. Murat tarafından kız kardeşi Kaya Sultan' a verildiğini yazmaktadır (Batur, 1995). Kaya Sultan, burada yazları kalmak için bir yalı yaptırmıştır. Bahçenin en parlak dönemi Lale Devrin' de yaşandı. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, buraya eşi Fatma Sultan için bir saray yaptırdı. Daha sonraları "Çırağan" adıyla anılacak Ferahabah Sarayı III.Selim zamanında kız kardeşi Beyhan Sultan' a verildi. Beyhan Sultan bu sarayı yıktırtıp, yerine yenisini yaptırdı. İnşaati Yorgi Kalfa' nın yaptığı sarayın yapımına 1791' de başlanmış, 1795 'de bitirilmiştir (Arslan, 1992).

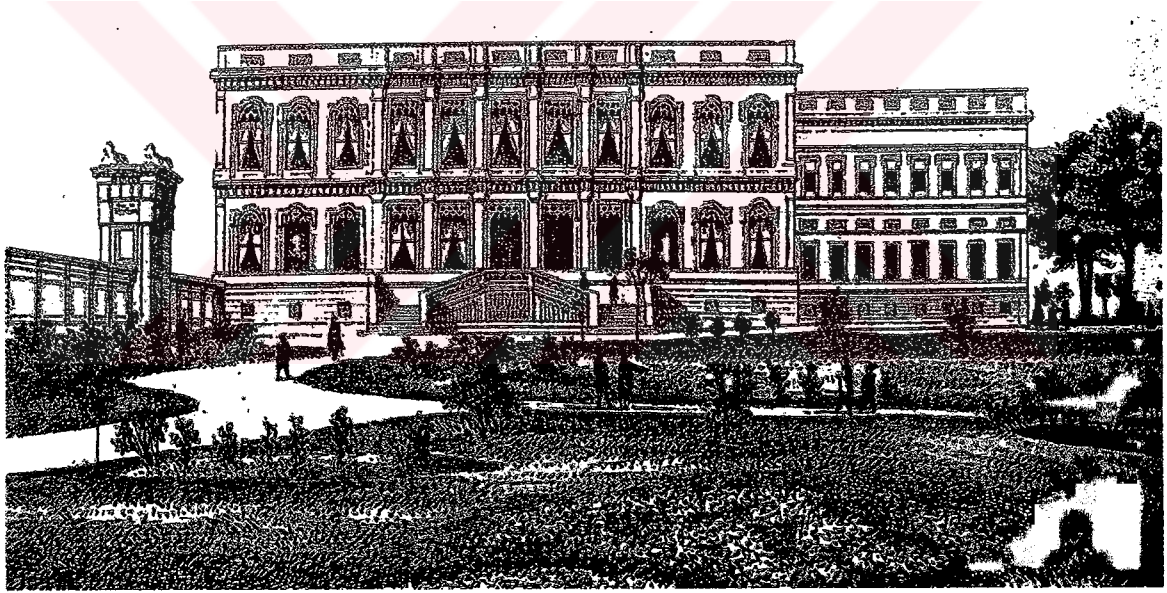
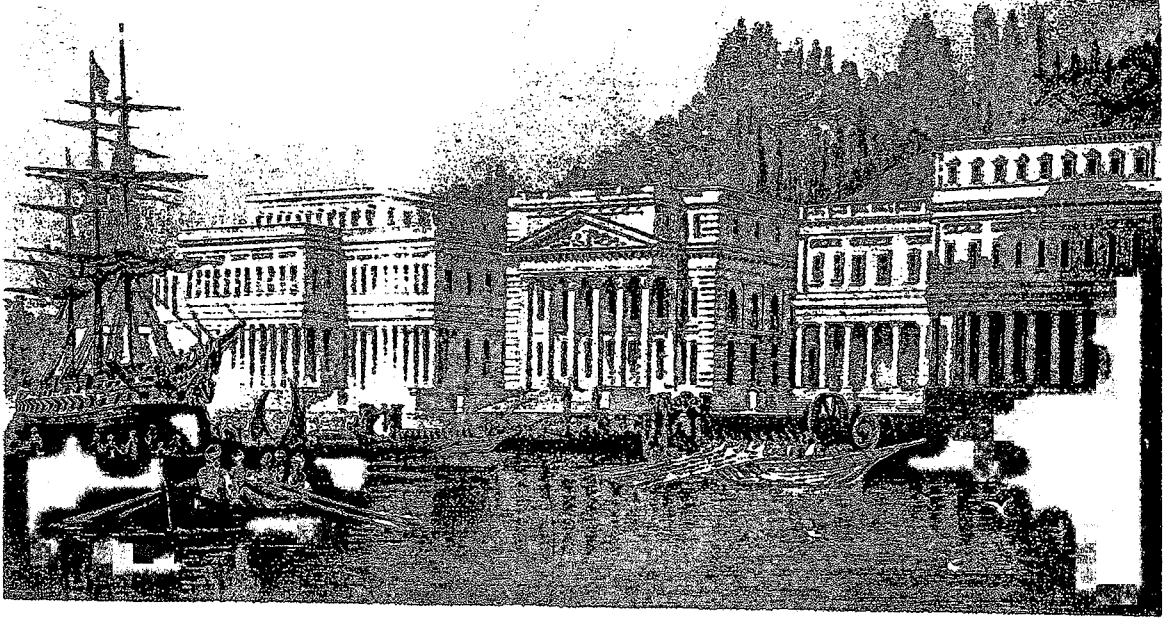
III.Selim'in çok beğendiği sarayı Beyhan Sultan, padişaha hediye etmiştir. III.Selim, sarayda 1802' den 1803' e kadar sürecekt olan bir onarım başlatmıştır (Batur, 1995).

Çırağan Sarayı' nda III.Selim' den daha çok kalan II.Mahmut, burada kışında kalabilmek için yeni bir saray yaptıрма kararı almıştır. Bunun için sahildeki Mabeyin Dairesi' ne ek olarak arkadaki tepede kışında oturmaya elverişli bir Mabeyin daha yaptırmış; ancak sonradan bunları yıktırtarak yeni sarayın inşasını başlatmıştır. Yapımı 1834' den 1841' e kadar süren saray II.Mahmut' un ölümünden sonra bitirilmiştir (Batur, 1995).

Bu yapının mimarı ile ilgili bazı kaynaklarda Garabet Balyan adı geçmekte ise de Mustafa Cezar, araştırdığı arşiv belgelerinde dönemin Ebniye-i Hassa Müdürü olan Abdülhalim Bey' in ismi üzerinde durmaktadır.

Saray, kagir zemin üzerine ahşap strüktürlü bir yapı idi. Osmanlı mimarisinden anlayış ve biçim olarak kitle ve cephede görülen farklılaşma, planda zorunlu işlevler nedeniyle

görülmemektedir. Plan yerli şemaların karakterinde tasarlanmıştır (Batur, 1995).

Resim 2.2 Thamos Allom' un gravüründe II.Mahmut' un yaptırdığı Çırağan Sarayı' nın denizden görünüşü ve daha sonra yerine yaptırdığı yeni Çırağan Sarayı (Batur, 1993)

Sultan Abdülmecit Çırağan Sarayı' nda on beş yıl yaşadı. Dolmabahçe' nin yapımından sonra burayı da yenileme kararı aldı. Ne var ki saray hemen yıkılmamış ve uzun süre boş kalmıştır.

Yeni saray yapımı Abdülaziz' in döneminde tekrar gündeme geldi. Saray projesi Balyan ailesi mimarlarınca hazırlandı. Çeşitli kaynaklar tasarımın Agop ve/veya Nigolas Balyan' a uygulama sorumluluğunun da Sarkis Balyan' a ait olduğu konusunda birleşmektedir (Batur, 1995).

Çırağan Sarayı' nın yapı için gerekli finansmanın sağlanmasında zorluklar yaşandığı bilinmektedir. Başlama tarihi için yazarların (1863, 1864 veya 1865) farklı tarihler vermesi para tahsisindeki aksamalardan kaynaklanmış olabilir. Mustafa Cezar 1865 yılında başlanılan sarayın 1871 yılında tamamlandığını yazmaktadır (Cezar, 1985).

Saray tamamı ile kagirdir. Eldem' in yayınladığı rölövesine göre yaklaşık 124 m. x 45 m. boyutunda, yükseltilmiş bodrum üzerinde iki katlıdır ve yaklaşık 25 m yüksekliktedir (Batur,1995).

Dolmabahçe Sarayı planında da görülen klasik Osmanlı plan şeması olan orta sofa burada da karşımıza çıkar. Sarayın planı, orta sofaya açılan odalardan oluşan birimin birbirini üç kere tekrarlamasından meydana gelir. Yine Dolmabahçe Sarayı' nda görülen plan ve cephedeki parçalı yüzeylerle sağlanan hareketlilik burada da gözlenmektedir. Cephe ve planda simetri ve aksiyel düzenlemelerin işaret ettiği klasik disiplin anlayışı vardır.

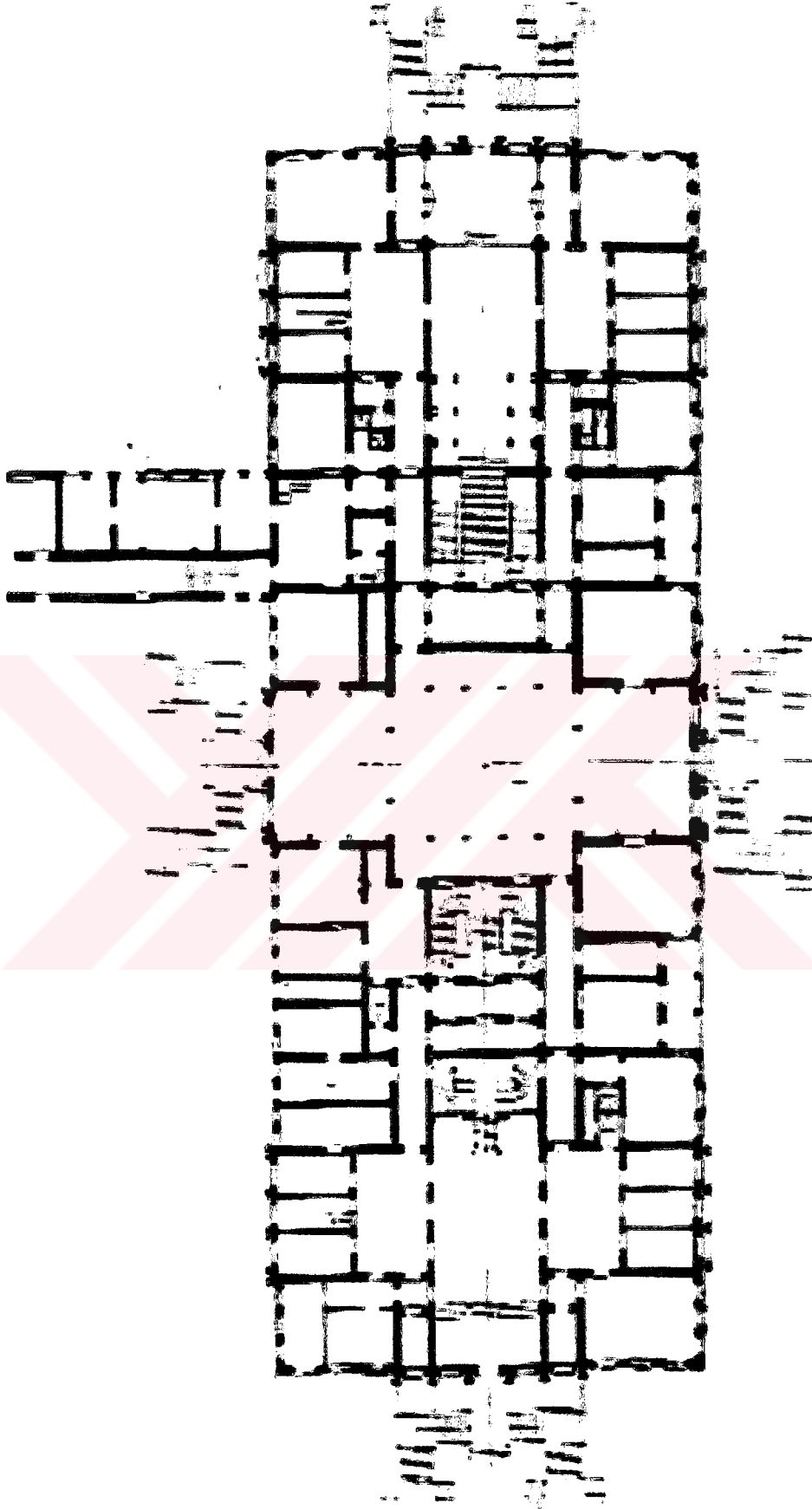
Çırağan sarayı dış cephesindeki taş işçiliğinin yanında içindeki ahşap işçiliğinin de en güzel örneklerini sergiler. Duvarları somaki mermerlerle ve baştanbaşa nakışlarla süslüdür. İçerde muhteşem mermer sütunların kullanılması saraya ayrı bir zarafet ve ihtişam verir (Akşit, yayın yılı yok).

19. Yüzyılda Avrupa mimarlığına Çin, Hindistan ve Mısır' dan sonra İslam kökenli bir oryantalizmin girdiği görülür. O yıllarda bu akımdan etkilenen Balyanlar bu yapıda oryantalist uygulamalara yer vermişlerdir. İç dekorasyonunda olduğu kadar dış cephede de bu uygulama dikkati çekmektedir. Deniz cephesi sütun başlığı ve tören kapısının sütun başlığı oryantalist özellik taşımaktadır (Saner, 1998).

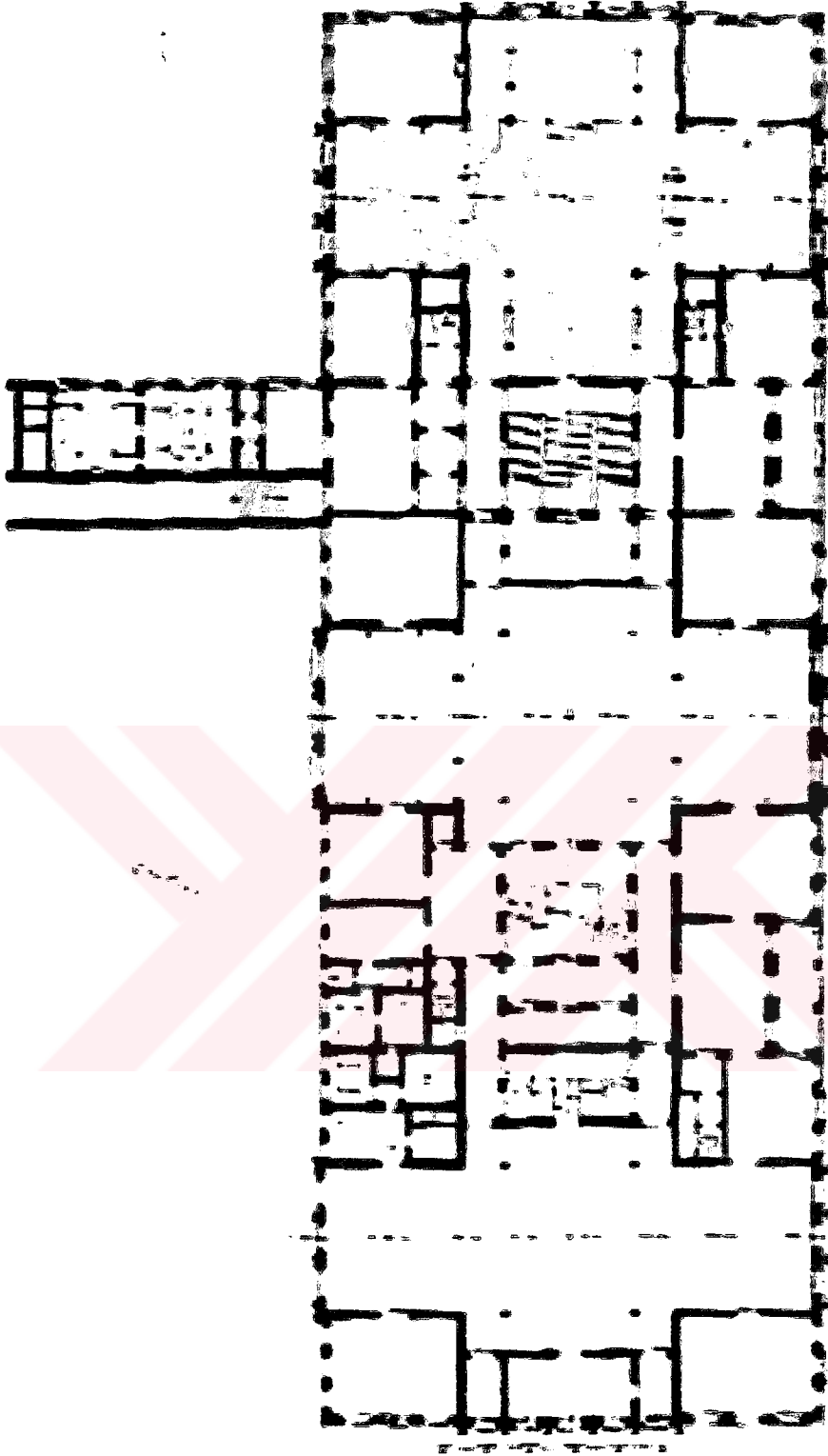
Saraya deniz cephesinden iki taraflı, büyük mermer merdivenlerle girilir. İçeriye girilince ilk önce direkli sofa denilen 40 m. uzunluğunda 14 m. yükseklikteki muhteşem bir salonla karşılaşılır.

Üç büyük hamamı olan Çırağan Sarayı' nın dekorasyonunda muazzam bir uyum vardır. Örneğin sedef kakmalı salonlar yine sedef kakmalı zevkli takımlarla döşenmiştir. Bunların bir kısmı II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı' nın merasim köşkü olan Şale Köşk' üne aldırılmıştır (Akşit, yayın yılı yok).

Çırağan sarayı' nın deniz kıyısında Beşiktaş' tan Ortaköy' e kadar müstemilatıyla beraber 750 metrelik uzantısı bulunuyordu. Sultan Abdülaziz bu sarayda pek fazla ikamet edememiştir. Tahtan indirilen Sultan V.Murat' a saray tahsis edilmiştir. Sultan 28 yıl burada yaşamıştır. Sultan Reşat zamanında Meclis-i Mebusan' a tahsis edilen saray, 19 Ocak 1910 tarihinde

Şekil 2.7 Çırağan Sarayı zemin kat planı (Işık,1996)

Şekil 2.8 Çırağan Sarayı birinci kat planı (Işık,1996)

yanmıştır. Yangın sebebi, mebusuna devredildikten sonra yapılan elektrik ve kalorifer tesisatından birindeki bozulma olarak gösterilmiştir (Akşit, yayın yılı yok).

Uzun yıllar terk edilmiş durumda kalan saray ve bahçesi için 1987' de uluslar arası bir ihale açılmış, ihale sonucu otel yapılmak üzere restore edilmiştir. 1992 yılında kullanıma açılan

yapı, halen otel olarak hizmet vermektedir (Seçkin,2000).

19. yüzyılda Anadolu kıyısında bulunan sahil saraylarından biri olan Beylerbeyi Sarayı, “ İstavroz Bahçesi” olarak anılan yere yapılmıştır.

İstavroz Bahçesi’ ne padişahlar tarafından farklı dönemlerde kasırlar yapılmıştır. IV.Mehmet zamanında en şaşalı dönemini yaşayan İstavroz Bahçeleri, 18. yüzyılın sonlarına doğru parça parça halka satılmıştır (Sevgin, 1966).

II.Mahmut zamanında ise Sultan Boğaziçi’nde bir saray yaptırmak istemiş ve İstavroz Bahçeleri hatırına gelmiştir. Arazi, sahiplerini rızası ile istimlak edilmiş ve burada iki katlı ahşap ve sarı boyalı büyük bir saray yapılmıştır (Şehsuvaroğlu, 1986).

Saray başlıca Mabeyin-i Hümayun, Zülvecheyne , Harem-i Hümayun dairelerinden oluşuyordu. Ayrıca Mermer Köşkü (Serdab Köşkü), Sarı Köşk, Şevk-abad, Küçük Yalı gibi kasırları, muhtelif Bendegan Daireleri, hamamları, mutfakları, has ahırları bulunuyordu.

19. Yüzyılda önemli kişiler tarafından ziyaret edilen Beylerbeyi Sarayı’ nda Garplı Prens ve Veliahtlara ziyafetler düzenlenmiştir (Şehsuvaroğlu, 1986). Amerikalı profesör Mr.Smith, Sultan Abdülmecit’in huzurunda ilk telgraf makinesini burada kullanmıştır (Sevgin, 1966).

Eski Beylerbeyi Sarayı 1851 yazına kadar kullanılmış, bu tarihte Sultan Abdülmecit’ in sarayda bulunduğu sırada yangın çıkması üzerine terk edilmiştir. Yangın kontrol altına alınmışsa da bu olayı uğursuzluk sayan Abdülmecit bir daha saraya gitmemiştir.

Bu yangından sonra kullanılmayan Beylerbeyi sarayı, Abdülaziz döneminde yıktırılmış ve yerine 1861- 1864 tarihleri arasında mimar Sarkis Balyan’ a bugünkü saray yaptırılmıştır.

Bodrumuyla beraber 3 katlı olan yapı, gerek iç gerekse dış süslemeleri açısından zengindir. Harem ve Selamlık Daireleri’ nin cepheleri denize bakar. 23 oda ve 6 salondan oluşur. Binaya giriş üç cepheden kavisli barok mermer merdivenlerle sağlanır. Harem Dairesi’ nin giriş merdivenleri diğerlerine göre daha sadedir (Aksit, yayın yılı yok).

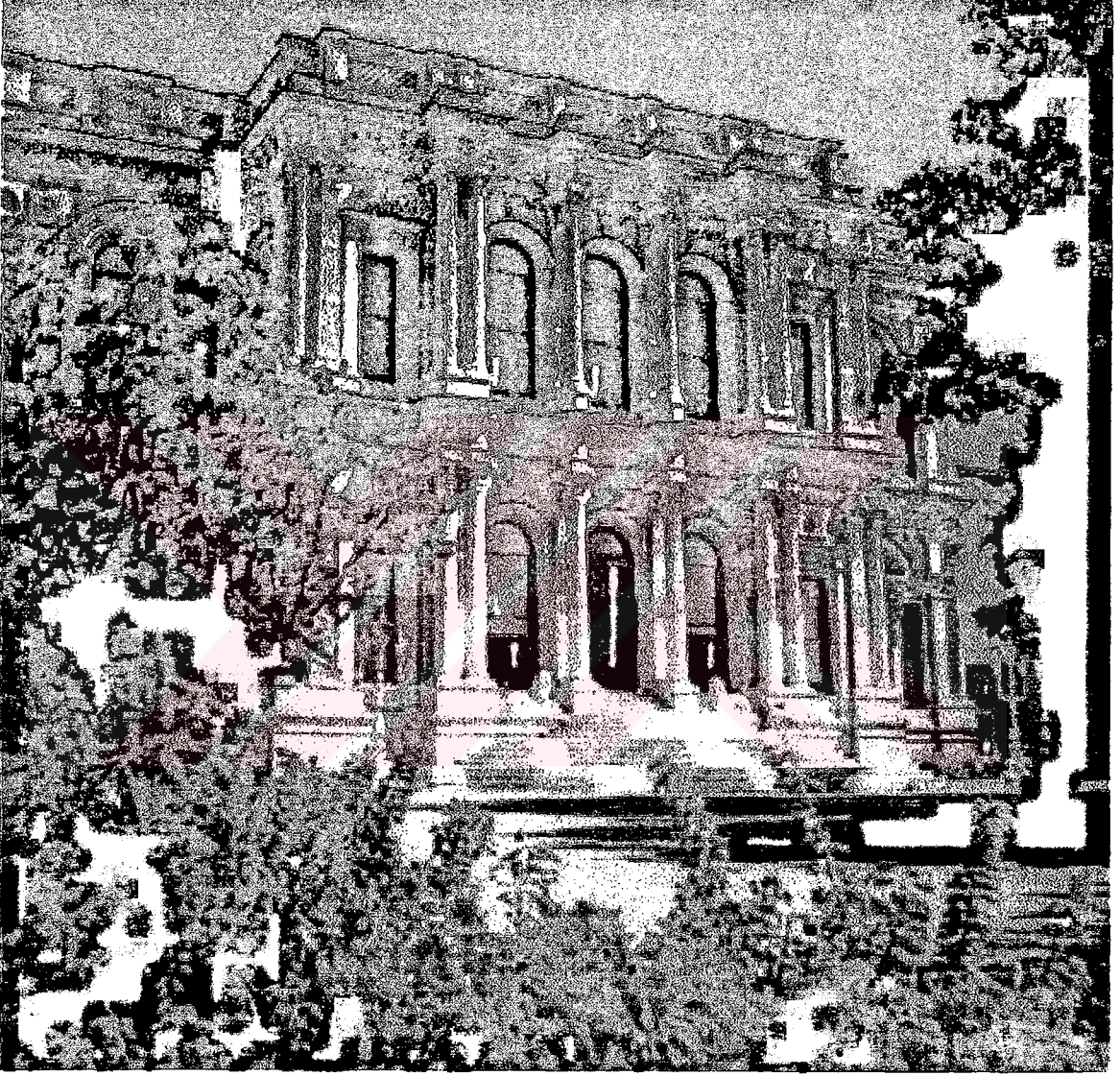
Sarayın iç süslemelerinde oryantalist bir yaklaşım görülmektedir. Örneğin Mavi Salon’ daki ve Havuzlu Salon’ daki sütun başlıkları oryantalist özellik taşırlar (Saner, 1998).

Abdülaziz sarayın süslenmesi sırasında Polonya’ dan Chlebowsky isimli bir ressam getirtmiştir. Kendi çizdiği eskizleri Chlebowsky işlemiştir (Aksit, yayın yılı yok).

Tavan ve duvarlardaki sülüs ve talik ile yazılmış manzum parçalar da dikkate değerdir. Sarayın en gözde mekanlarından biri olan havuzlu salon zemin katta ve orta kısımda yer alır. 16 mermer sütundan oluşan salonun ortasında mermer bir havuzu vardır. Havuzun olması

doğu saraylarını hatırlatırsa da ortadaki mermer yunuslu çeşme barok çeşmelerinde karşımıza çıkar.

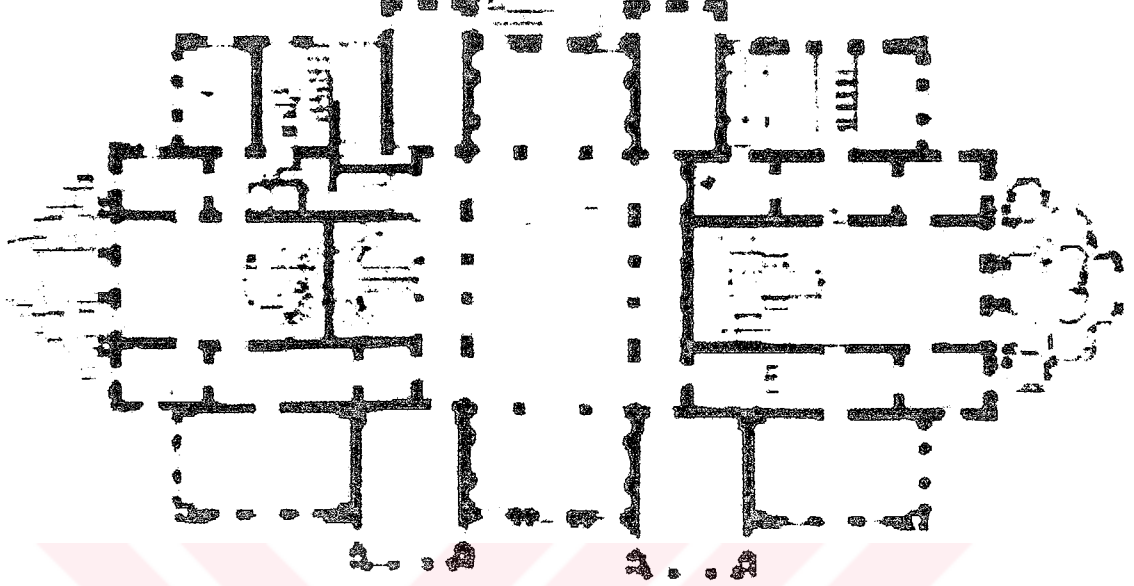
Deniz tarafında bulunan iki yalı vardır. Bunlardan selamlık tarafında olanına “Selamlık Yalısı ” harem tarafında olanına “ Harem Yalısı ” adı verilmiştir. Bir oda ve bir de tuvaletten oluşan yapıların çadır biçiminde tepeye doğru sivrilan çatı örtüsü vardır.

Resim 2.3 Beylerbeyi Sarayı selamlık giriş cephesi (Milli saraylar, 1987)

Bu bahçenin son seti üzerinde üç köşkle, büyük bir havuz yer alır. 80 metre uzunluğunda 30 metre genişliğinde ve 3,20 metre derinliğindeki havuzda envai çeşit balık bulunurmuş ve kayıklarla gezilirmiş. Bahçede bulunan köşklardan büyük havuzun kenarında olan Serdap Köşkü de denen Mermer Köşkü Eski Beylerbeyi Sarayı’ndan kalan bir yapıdır. Bir sofa ve iki odadan oluşan köşkün cepheleri mermer kaplıdır. Sofanın ortasında mermerden fıskiyeli bir havuz vardır. İsminden ve tarzından anlaşılacağı gibi sıcak günlerde serinlemek amacıyla

yaptırılmıştır. Bu köşkün sağında bulunan Sarı Köşk üç katlıdır. Adını cephe boyasının renginden alan köşk, eski sarayın binalarındandır. Ahır Köşkü ise havuzun sağında bulunur. Sarayın ve padişahın atlarının bakımı için yapılmıştır (Aksit, yayın yılı yok).

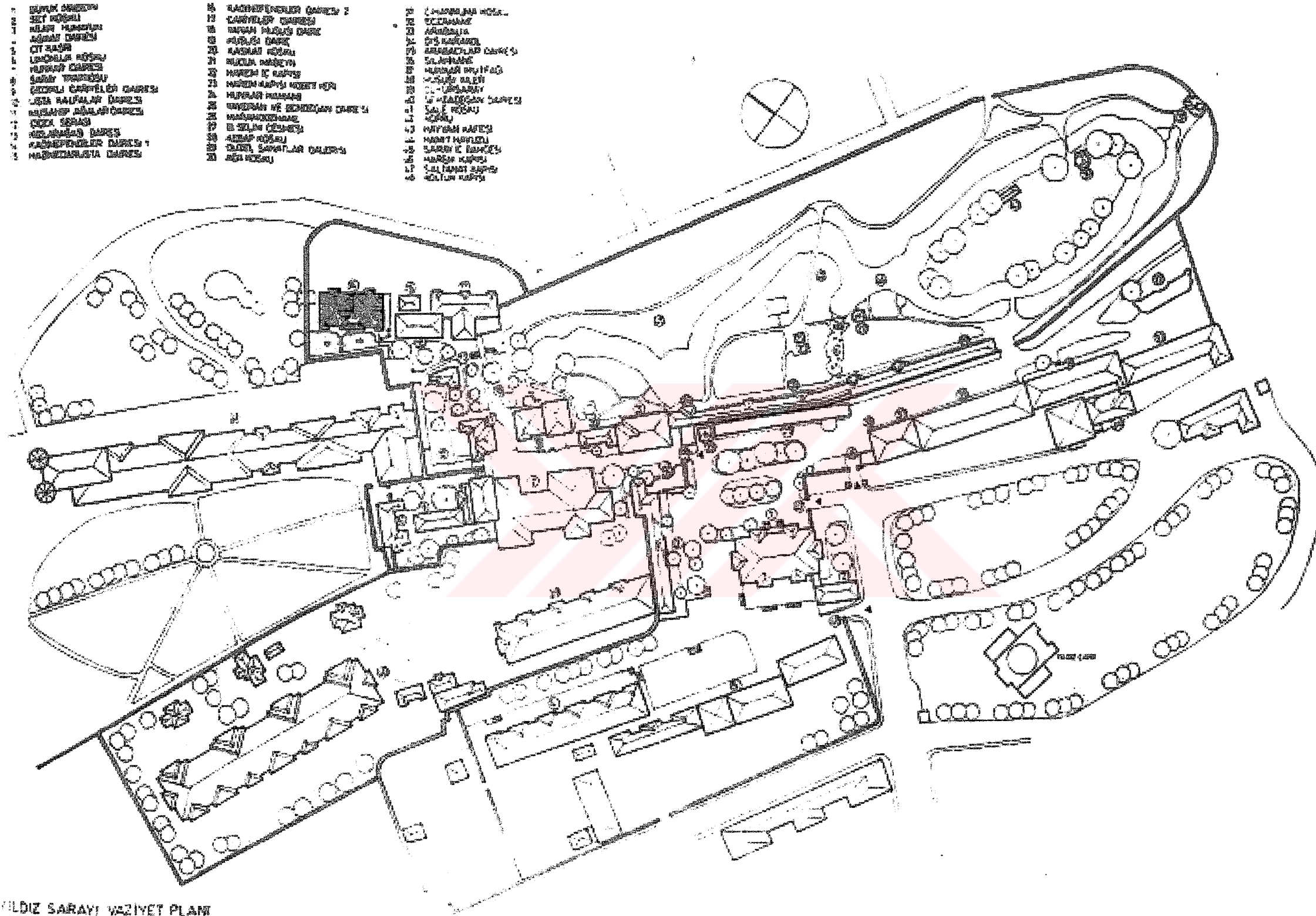

Şekil 2.9 Beylerbeyi Sarayı planı (Köse,2002)

II.Abdülhamit döneminde diğer saraylar gibi bakımsız kalan Beylerbeyi Sarayı 1909’ da onarılmıştır. Rıhtım, Fransız deniz inşaat mühendisi Oji ile Liman Reisi Miralay Mustafa Bey tarafından hazırlanan planlara göre yenilenmiştir (Aksit, yayın yılı yok).

Saray da İmparatoriçe Ojeni, İran Şahı Nasruddin Şah, Karadağ Kralı Nikola İstanbul’ u ziyaretlerinde misafir edilmişlerdir. Ayrıca balkan harbinin çıkmasıyla eski hükümdar II. Abdülhamit buraya yerleştirilmiştir. 1918 yılında da burada ölmüştür.

19. yüzyılda başta Dolmabahçe, Çırağan, Beylerbeyi ve nihayet Yıldız Sarayı olmak üzere Boğaz’ ın iki yakasında da yükselen yapılar yapılmıştır. Bu yapılar gerek boyutları, gerekse üslup özellikleriyle siyasal olduğu kadar, toplumsal değişmelerinde mimarlığa nasıl yansıdığını gösteren örneklerdir.

Şekil 3.1 Yıldız Sarayı vaziyet planı (Demirel, 1998)

3.YILDIZ SARAYI

3. 1 Yıldız Sarayı' nın Tarihsel Gelişimi

Yıldız Sarayı, Boğaziçi' nin Yıldız tepesinden başlayarak , Ortaköy sahiline kadar uzanan yaklaşık 500.000 m2 yüzölçümü olan bahçe ve koruluk içine yerleşmiş saraylar, köşkler, servis yapıları, kışlalar ve parklar bütünüdür (Şekil 3.1).

Bizans döneminde ormanlık olduğu bilinen alan, Hazine-i hassa' ya yani Osmanlı Sarayı' na I.Ahmet döneminde katılmıştır. Burada ilk olarak I. Ahmet bir köşk yaptırmıştır. Daha sonraları IV. Murat' ın da gezmeye ve avlanmaya geldiği bilinmektedir.

Yıldız tepesindeki bu koruluk 19.yüzyılda İstanbul' un Boğaziçi' ne doğru kayması ile değer kazanmaya başlamış ve padişahların mesire yeri olmaktan çıkmıştır. 19. yüzyılda bilinen ilk yapı III. Selim' in (1789-1807) annesi Mihrişah Valide Sultan için yaptırdığı kasırdır. Bu kasır günümüze ulaşamamıştır. Bu dönemden günümüze ulaşan yapı III.Selim' in 1805 yılında babası III.Mustafa için yaptırdığı rokoko tarzındaki çeşmedir. II.Mahmut (1808-1839), bu korunun zirvesinde (1834-1835) küçük bir köşk yaptırmıştır. Bu köşkü daha çok yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye adındaki modern ordunun talimlerini izlemek için kullanmıştır. 'Yıldız' adı verildiği düşünülen köşkten ötürü sarayın ve semtin adı böyle anılır olmuştur. 12 yıl sonra, oğlu Sultan Abdülmecit bu küçük köşkü yıktırarak yerine daha büyüğünü inşa ettirmiştir. Sultan Abdülmecit annesi Bezm-i Alem Valide Sultan için 1842 yılında burada Kasr-ı Dilküşa adı verilen yeni bir köşk yaptırmıştır (Ezgü, 1962).

Sultan Abdülaziz (1861-1876) döneminde buraya verilen önem daha da artmıştır. Sultan burada bulunan yapıları yenilemekle kalmayıp yeni köşk ve kasırlar yaptırmıştır. Büyük Mabeyin, Çit Kasrı, Malta ve Çadır Köşkleri bu dönemde inşa edilmiştir. Ayrıca Sultan Abdülaziz Yıldız Bahçeleri'ni, Çırağan Sarayı ve dolayısıyla Boğaziçi kıyılarına, Beşiktaş - Ortaköy caddeleri üzerinde görülen taş ve mermer işlemeli masif köprü ile bağlatmıştır.

Yıldız Sarayı bugünkü halini Sultan II.Abdülhamit zamanında almıştır. II. Abdülhamit (1876-1909) tahta geçtiği dönemdeki gergin siyasi ortamdan çekindiğinden, Dolmabahçe Sarayı'nı denizden ve karadan gelebilecek tehlikelere karşı savunulması güç bir yapı olarak gördüğünden 7 Nisan 1877 tarihinde Yıldız Sarayı' na taşınmıştır (Batur, 1995).

II. Abdülhamit Yıldız Sarayı' na taşındığında II. Mahmut, Abdülmecit ve Abdüllaziz devirlerinden kalmış, Hünkar Dairesi denilen Yıldız Kasrı (Bugün Yıldız Teknik Üniversitesi' nin Rektörlük Binası) , Büyük Mabeyin, Çit Kasrı, Malta ve Çadır Köşkleri ile diğer bazı münferit binalar bulunuyordu.

Osmanlı Devleti' nin yeni yönetim merkezi olan Yıldız Sarayı II.Abdülhamit' tin 33 yıllık saltanatı boyunca giderek büyümüş ve bugünkü durumunu almıştır. II.Abdülhamit zamanında alınan arazilerle Yıldız Bahçeleri genişletilmiştir. Şehir içinde şehir niteliği kazanan sarayda 12.000 kişinin yaşadığı sanılmaktadır. 19. yüzyıl saraylarına bakıldığında (Dolmabahçe, Çırağan, Beylerbeyi.....) klasik Osmanlı Saray yapılarından Topkapı Saray yerleşmesine benzeyen bir yapıya sahip olan saray, kütüphaneleri, kışlaları, eczaneleri, marangozhaneleri, sergi alanları, tiyatrosu, müzesi ile tüm gereksinimleri karşılayacak mekan örgütlenmesi ile Topkapı Sarayı' nı aşan bir yaşam biçimine sahiptir.

Sosyal, kültürel ve siyasal alanda görülen batılılaşma hareketleri yanında Sultan II.Abdülhamit döneminde, ilan edilen I.Meşrutiyet yine bu dönemde II.Abdülhamit tarafından meclisin fes edilmesi ile son bulmuştur. II.Abdülhamit' in mutlakıyet rejimine geri dönmesi, baskıcı bir politika izlemiş olması batılı fikirlerin yaygınlaşmasını önleyememiş aksine daha da kuvvetlendirmiştir. Bunun neticesinde II. Meşrutiyet 1908 yılında ilan edilmiş ve II.Abdülhamit' in baskıcı politikasını sürdürmesi sonucu İstanbul' a gelen hareket ordusu, sarayı kuşatmış ve 27 Nisan 1909 da sultan tahtan indirilmiştir.

Sultan II.Abdülhamit' in tahttan indirilmesinin ardından tarihe 'Yıldız yağması' olarak geçen olay, sarayın tanık olduğu en üzücü olaydır. Bunun neticesinde çok sayıda değerli eşya tahrip olmuştur. Bu yağmadan hemen hemen bütünü kurtulan kütüphanedeki fotoğraf albümleri ve yazma eserler, bugün İstanbul Üniversitesi Kitaplığı' nda bulunmaktadır.

II.Abdülhamit' den sonra Sultan Mehmet Reşad (1909-1918) ve Sultan VI. Vahdettin (1918-1922) padişah olmuştur. Daha çok Dolmabahçe Sarayı' nı kullanan Sultan Vahdettin zaman zaman Yıldız Sarayı' nda bulunmuştur. 17 Kasım 1922' de İngiliz donanmasının Malaya zırhlısına sığınan Sultan Vahdettin bu tarihte ülkeyi terk etmiştir.

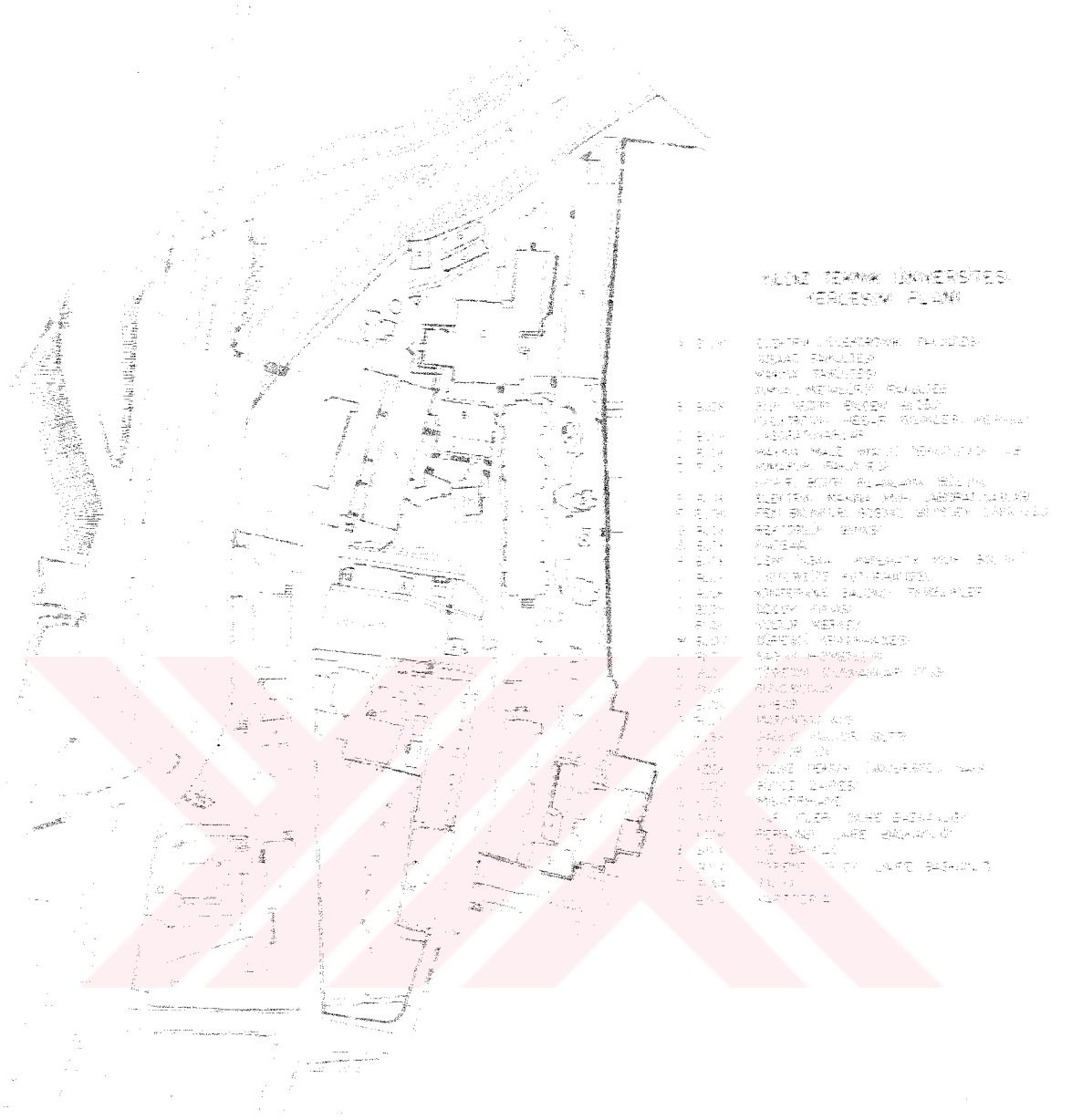
Bundan sonra uzun süre boş kalan saray daha sonra Erkan-ı Harbiye mektebine tahsis edilmiştir. 1941-1946 yılları arasında Silahlı Kuvvetlerin başka kademeleri yerleşmiştir. 1946-1974 yılları arasında yine Harp Akademilerince kullanılmıştır. Harp akademilerince boşaltılan saray 1974-1978 yılları arasında harp akademilerine bağlı bir hizmet bölüğünün korumasına bırakılmıştır. 1978' den sonra ise Kültür Bakanlığı' na geçmiştir (Binan, 1984).

Yıldız Saray yapılarını günümüzde kullanan kurumlar ise şunlardır (Köse, 2002):

Hamit Havuzu ve çevresi; Kültür Bakanlığı' na bağlı Müze,

Şale Köşkü; Milli Saraylar Daire Başkanlığı' na bağlı Müze,

Güzel Sanatlar Dairesi; Belediye Müzesi ve Sergi Salonu,

Şekil 3.2 Yıldız Teknik Üniversitesi' nin günümüzdeki yerleşim planı (YTÜ Yapı işleri bölümü)

Dış Karakol ve Arabacılar Dairesinin bir kısmı; Çeşitli Vakıfların Merkezleri,

Çit Kasrı; Set Köşkü, Yaveran ve Bendegan Dairesi; IRCICA araştırma Merkezi,

Silahhane, İç bahçe ve Hamit Havuzu çevresi, Saray Tiyatrosu; Sosyal ve Kültürel etkinliklerin yapıldığı alanlar

Arabalık, Eczane ve çevresi ; Milli İstihbarat Teşkilatı,

Orhaniye Kışlası ; 1. Ordu Merkez Komutanlığı,

Yıldız Parkı, Malta ve Çadır köşkleri; İstanbul Belediyesi adına TTOK,

Harem 2. avlu binaları; Şehzadegan Dairesi, Çukur Saray ve Hünkar Dairesi; İstanbul emniyet Müdürlüğü ve Yıldız Teknik Üniversitesi.

3. 2 Yıldız Sarayı Genel Mekan Düzeni

Abdülaziz ve II.Abdülhamit döneminde satın alınanlarla, saray arazisi genişlemiştir. Yapılar arazinin kuzey batı kesiminde yoğunlaşmıştır. Geriye kalan kısımlar park ve bahçe olarak bırakılmıştır. Binalar arazinin topografyasına uygun olarak kuzey-güney doğrultusunu eksen alarak ardarda birbirine yakın şekilde konumlanmıştır. Yalnızca birkaç yapı eğim çizgilerine dik bir konumda doğu-batı eksenine oturtulmuştur (Batur, 1995).

Yıldız Sarayı yapılarında belli bir üslup özelliği görülmemektedir. Birçok biçim ve yapım tekniğinin kullanılmasıyla ortaya eklektik bir model çıkmıştır. Buna ‘Tanzimat Üslubu’ da denebilir (Bilgin, 1980).

Yapılarda görülen üslup ve biçim çeşitliliği sarayda bir çok mimarın katkısını düşündürmektedir. Yıldız Sarayı’ nda görev alan mimarlar, Sarkis ve Agop Balyan ile Raimondo D’ Aronco’ dur. Henüz belgelenmemekle birlikte Garabet Balyan ile Vasilaki , İoannidis ve A. Vallauray’ nin de adı geçmektedir (Batur, 1995).

Yıldız Saray yapıları 19. yüzyıl sonlarında Avrupa’ da yeni bulunan malzeme ve geliştirilen yeni tekniklerle yapılmıştır. Bu tekniğe göre önce bina iskeleti yapılır, sonra iskelet ince tel ile kaplanarak üzeri çimento ile sıvanırdı. Uygulanan sistem ile yapılar, çok kısa sürede tamamlanmıştır. Bu yapılar aynı zamanda prefabrikasyon tekniğinin memleketimize girişinin ilk örnekleridir (Bilgin, 1980).

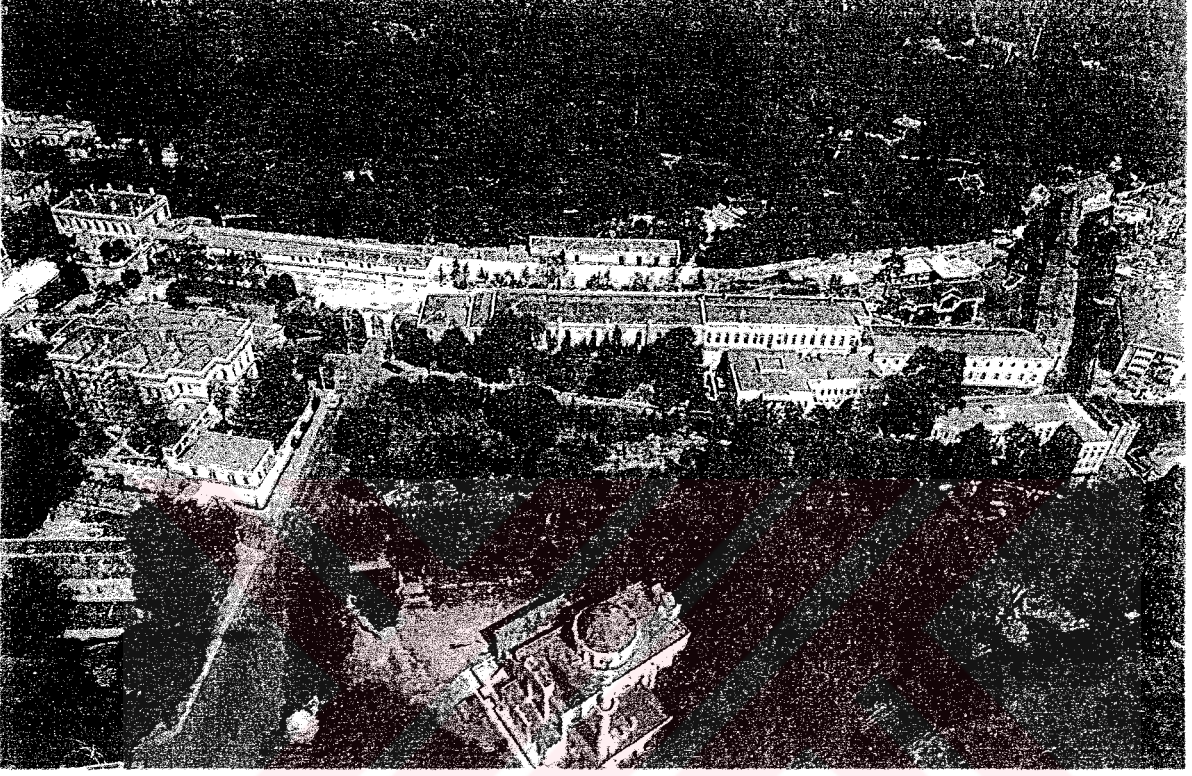
Ortalama 4 m. yükseklikte harpuştalı duvarlarla korunan ağaçlıklı büyük alan içine yerleşmiş olan köşk ve kasırlardan oluşan bu büyük kompleksin ana bölümleri şunlardır;

- Saray
- Dış Bahçe (park ve köşkler)
- Çevre Yapılar (kışlalar , camiler v.b)

3. 2. 1 Saray

Vaziyet planında görüldüğü gibi saraya, Yıldız Hamidiye Camii’ nin önünden geçen yol üzerinden girilmektedir. Bu yola açılan üç kapıdan birincisi Koltuk Kapısı’ dır. Bu kapıdan paşalar, nazırlar, yabancı ziyaretçiler, saray memurları, müstahdemler ve saraya girmek isteyen kimseler girerdi (Ezgü, 1962).

Koltuk Kapısı' nın önünde çift nöbetçi dururdu. Ayrıca içeride kapı duvarına bitişik inşa edilmiş kulübede gece gündüz tüfekçiler beklerdi. Şahısları bilinenler kapıdan rahatça geçerdi; ancak bilinmeyenlerin kimlikleri alınır ve girmelerine izin verilinceye kadar küçük ve basık kulübede bekletilirlerdi (Ezgü, 1962).

Resim 3.1 Yıldız Sarayı Hava Fotoğrafı (İrez, 1993)

Koltuk Kapısı' ndan içeri girmeden sağda kalan ilk yapı Set Köşkü yada Seyir Köşkü' dür. Alman İmparatoru Kaiser Wilhelm' in II.Abdülhamit' i 1889 yılındaki ziyaretinde, Cuma selamlığını seyretmesi için yapılmıştır. Sonraları sefirler ve yabancı misafirlerin Cuma selamlıklarını seyretmesi için kullanılmıştır. Tek katlı olan yapının tavanı zengin kalem işleri ile bezelidir. Yapı Büyük Mabeyin' e bitişik ve ilişkili olarak yapılmıştır.

Kapıdan girişte sağda Büyük Mabeyin biraz ilerde yine sağda Çit Kasrı, solda mutfak binalarının bir kısmı (Kileri hümayun), Hazine-i Evrak (arşiv), Tercüme odası, Baş Katip ve Teşrifat Nazırı' nın daireleri, mutfakın karşısında Yaverler Dairesi, daha ileride harem ağalarının ve tüfekçi başı Tahir Paşa' nın dairesi vardı. Bu daireden ikinci avluya hususi bir kapı ile geçilebilirse de, Tahir Paşa' dan başka kimse buradan geçemezdi (Ezgü, 1962). Soldaki bu binaların altındaki sette ise hünkar çavuşları ve seçme süvarilerin kışlasından bir yolla ayrılan yerde mutfaklar vardı (Binan,1984).

Koltuk Kapısı'ndan yukarıda yine solda bulunan, altın yıldızlarla süslü kapı Saltanat Kapısı'dır. Kapı sadece sultanın kullanımına açıktı.

Saltanat Kapısı'ndan Yıldız Sarayı' nın birinci avlusuna girilirdi. Birinci avlunun önemli yapılarından Büyük Mabeyin, Saltanat Kapısı'ndan girilince solda bulunmaktadır (Resim 3.2). Abdülaziz'in isteği üzerine burada bulunan eski ahşap köşk yıktırılmış ve yerine Agop ve

Resim 3.2 Büyük Mabeyin' nin giriş cephesi

Sarkis Balyan tarafından Büyük Mabeyin yapısı yapılmıştır (1865-1866). Yapı tepenin en yüksek noktasına ve yüksek istinat duvarının sağladığı geniş alana inşa edilmiştir. İki katlı kagir yapı yaklaşık 30 m. x 45 m. ebatlarındadır. Sofalı ve eyvanlı bir plana sahip olan yapıya çift taraflı mermer merdivenlerle girilir. Altından süslü kapıları , duvarları ve tavanı , büyük çini sobaları, kristal avizeleri güzel ve kıyametlidir (Uykucu, 1973).

Sefirler pavyonu da denilen Büyük Mabeyin' de resmi toplantılar yapılır, davetler verilir, Cuma selamlıklardan sonra sefirler huzura kabul olurdu (Uykucu, 1973). Abdülhamit' in resmi odasının bulunduğu binanın üst katında Mabeyin Müşiri Plevre Kahramanı Gazi Osman Paşa' nın özel odası bulunmaktaydı. Alt kat odaları Mabeyinciler tarafından kullanılmaktaydı. Avusturya-Macaristan Veliahdı Arşiviz Rudolf ve eşi Arşidüşes Stephanie 1884 yılında,

Almanya İmparatoru ve Prusya Kralı 2.Wilhelm ise 1889’ daki gelişlerinde II.Abdülhamit tarafından burada kabul edilmişlerdir. II. Meşrutiyet kararı da 23 Temmuz 1908 tarihinde Büyük Mabeyin Köşk’ ünde verilmiş, 8 Haziran 1919’ da mütareke yıllarının ünlü Saltanat şurası bu köşkün üst kat salonunda toplanmıştır (Bilgin, 1980).

Resim 3.3 Çit Kasrı giriş cephesi

Saltanat Kapısı’ nın karşısına denk gelen yapı Çit Kasrı’ dır (Resim 3.3). Diplomatik personelin ve elçilerin kabulü için yaptırılan yapı yaklaşık 10 m. x 60 m. ebatlarında dikdörtgen planlı, kagir ve tek katlıdır.

Doksan üç harbi olarak anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ve 1897 Osmanlı-Yunan savaşı Çit Kasrı’ nın salonlarının en büyüğünde kurulan büyük karargahtan idare edilmiştir (Bilgin, 1980). Bunun dışında Türkiye’ nin Yunanistan’ a savaş ilanı, burada imzalanmıştır. Ayrıca Sultan Vahdettin İstanbul’ dan kaçmadan önce, İngiliz elçisini yine burada kabul etmiştir (Uykucu, 1973).

Hamidiye Camii’ nin önündeki yokuştan yukarı çıkıldığında tam karşımıza çıkan üçüncü kapı ise Valide yada Harem Kapısı’ dır. Harem takımının kullandığı kapıyı II. Abdülhamit’ i ziyarete gelen yabancı prensler, ziyafete davetli bulunanlar kullanırdı (Ezgü, 1962).

Valide Kapısı'ndan içeri girilince karşıda sola doğru uzayan birbirine bitişik Bendegan ve Hademe Daireleri yer alır (Resim 3.4). Sıra odalardan oluşan iki katlı yapı grubu art nouveau stilinde mimar Raimondo D' Aronco tarafından inşa edilmiştir. Bu yapının sol başında harem iç duvarına bitişik olarak yapılmış, padişah ve haremının güvenliğinden sorumlu tüfekçi başının Nöbet Odası yer alır (Bilgin, 1980).

Resim 3.4 Bendegan ve Hademe Daireleri

Bendegan ve Hademe Dairesi karşısında ise Mabeyin ikinci katibi İzzet Paşa' nın dairesi bulunurdu. Bu bina II.Meşrutiyetin ilanından bir müddet sonra yıktırılmıştır (Ezgü, 1962).

Yine Valide Kapısı'ndan içeri girildiğinde sağ tarafta birbirine bitişik, tek katlı yapılar grubu görülmektedir. Bunlar Hünkar Mutfacı ve Özel Kiler, Silahhane Köşkü, Arabacılar Koğuşu olarak işlevlendirilen binalardır. Bu yapı grubu, Valide Kapısı'ndan sonra sağda görülen Silahhane Köşkü ile başlar. Sultan II.Abdülhamit' in isteği üzerine saray hizmetlileri için yemekhane olarak yaptırılan bina, sarayda daha önce mevcut silahhanenin kütüphane olarak kullanılmasıyla Silah Müzesi olarak işlevlendirilmiştir. Yapı sütunlar, korent başlıklar, korniş ve silmelerle hareketlendirilmiş bir cepheye sahiptir. İçeride ana mekan uzun, bölüntüsüz tek hacimdir. İnce ve yüksek ahşap sütunlarla üçe ayrılmış mekanın üstü ahşap

kaburgalı tonozla örtülmüştür. Bu tonoz gemi resimleri ve silah motifleriyle süslenmiştir (Bilgin, 1980).

Bu yapı dizisinin sonunda Arnavut Tüfekçiler Koğuşu ve Arabacılar Dairesi yer alır. Bir ara saray eczanesi olarak kullanıldığı düşünülen Güvercinlik köşkü, Arabacılar Dairesi' nin tam karşısında bulunmaktadır. Dr. Rengin Dramur Bütün' nün 15-17 Kasım 1984' de yapılan Milli Saraylar Sempozyumun da yaptığı sunumda sarayda yaşamış olan Kemal Aytimur (doğum 1903, Sultan Reşat'ın yorgancı başısı Mahmut Mahzar Efendi' nin oğlu) Yıldız eczanesinin yerini şöyle tarif etmektedir: 'Ben Yıldız Sarayı' nda büyüdüm. Yıldız Sarayı' nın eczanesi Koltuk Kapı' dan içeriye girince sağ tarafta bekçi dairesi idi ve bekçi dairesinin yanında, devamında eczane vardı. Eczanenin bulunduğu bina iki katlı idi ve üst kat hekim oda idi. Güvercinlik denilen bina Ebniye-i Seniye binası idi. Şimdiki Sağır Dilsiz Okulu' nun bulunduğu yer Münka-yı Hümayun Dairesi idi , ayrıca eczane olması muhtemeldir. '

İsmail Tuğcu (sultan Reşat' ın kayınbiraderi İbrahim Bey 'in oğlu yaş 96) ise: 'Serencebey Yokuşu' ndan çıkılınca ahçılar dairesine girilirdi, kütüphaneyi geçtikten sonra mutfakların yanı eczane idi.' Demektedir (Bütün, 1985).

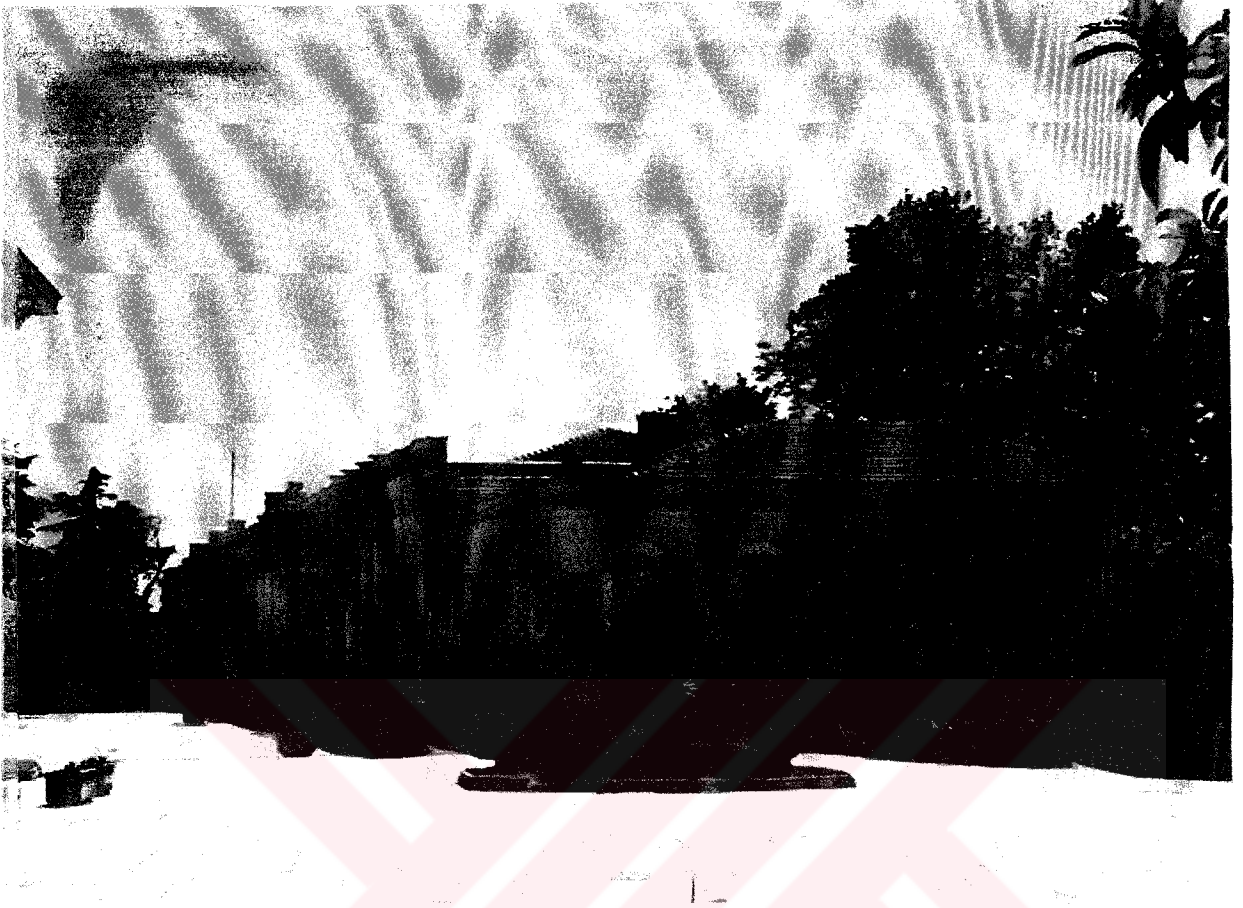
Bendegan ve Hademe Daireleri ile İzzet Paşa (Eski) Dairesi' nin arasından gidince tam karşıya gelen kapı Harem İç Kapısı' dır (Resim 3.6). Bu kapıdan küçük bir bahçeye girilir.Sağda bir cephesi bu bahçeye bir cephesi de 'Has Bahçeye' bakan Küçük Mabeyin bulunur. Bu binayı 1900 yılında Sultan II.Abdülhamit kendisi için yaptırmıştır. O devirde bir koridorla Hususi Daireye ve Tiyatroya bağlıydı (Sevgin,1966).

Yapının mimarının Raimondo D' Aronco olması kuvvetli bir ihtimaldir. Küçük Mabeyin' e sonradan eklendiği sanılan üçüncü kattaki art nouveau üslubundaki kitaplık ve okuma salonunun d' Aronco tarafından yapıldığı bilinmektedir (Batur, 1995).

Büyük Mabeyin' de görülen sofalı ve eyvanlı geleneksel plan şemasının artık terk edildiğini Küçük Mabeyin' nin plan şemasında görmekteyiz. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının hole açılan oda ve salonlardan oluşan sade bir şeması vardır. İki katlı kagir yapının tavanları ince kalem işleri ve boğazı işleyen manzara resimleri ile süslüdür. Parisli Sanatçı Bonet' in imzasını taşıyan pencere vitrayları naturalistik çiçek kompozisyonludur (Bilgin, 1980). Köşk' de bulunan eşyalar Paris' ten getirtilmiştir. Günümüzde bu eşyaların bir kısmı İstanbul' da ki diğer saraylara taşınmıştır. Bir kısmı da kayıptır (Bilgin, 1980).

II. Abdülhamit maruzata burada bakar, Sadrazam Nazırları ve görüşmek istediği zatları bu binada kabul ederdi. Alt katta kendi çalışma odası vardı. 27 Nisan 1909 tarihinde tahtan indirilme kararının II.Abdülhamit' e bildirildiği salon, Küçük Mabeyin' de padişahın özel

misafirlerini ağırladığı alt kattaki yemek odasıdır .

Resim 3.5 Arnavut Tüfekçiler Koğuşu ve Arabacılar Dairesi görünüşü

Daha sonraları idare merkezinin Dolmabahçe' ye taşınmasına rağmen kullanılan köşkte, Sultan Vahdettin 15 Mayıs 1919'da 3. Kolordu Müfettişi sıfatıyla Samsun' a hareketinden önce Mustafa Kemal ile görüşmesini üst kattaki büyük salonda yapmıştır (Bilgin, 1980).

Küçük Mabeyin' nin hemen yanında Yeni Köşk de denilen Hususi Daire yer alır. Mimar Vasilaki tarafından yapılan köşk, I. Mehmet Vahdettin' in ikameti sırasında elektrik kontağı yüzünden yanmıştır. Daireden günümüze içi çinilerle süslü bir hamam kalmıştır.

Abdülhamit' in kendisine en yakın kadınlarıyla ikamet ettiği köşktür (Sehsuvaroğlu, yayın yılı yok). Abdülhamit' in kızı Ayşe Osmanoğlu anılarında köşkün yaptırılma sebebini Hünkar Dairesi yani, Valide Sultan Köşkü de denilen yapının rutubetli olması ve sultanın sağlığına dokunması, aynı zamanda saray halkının çoğalması ve sarayda darlık hissedilmesi olarak açıklamaktadır.

Küçük Mabeyin' in karşısındaki yapı limonluk serası' dır. Sera 1895 yılında mimar Raimondo D' Aronco tarafından yapılmıştır. İki sıra silmeli taş kaidenin üzerine oturan “ L ” planlı

yapının kolları yarım beşik tonoz, köşe mekanı ise dilimli kubbe ile örtülmüştür. Dökme demir strüktürü olan yapı camla kaplıdır (Batur, 1995). Seranın bitişiğinde ise padişahın dinlenme köşklerinden Pavyon Köşkü bulunur. Çit Kasrı ile bağlantılı, tek odalı küçük bir yapıdır (Bilgin, 1980).

Resim 3.6 Harem İç Kapı görünüşü

Harem iç kapısından girilen bahçenin ilerisinde solda Pavyon Köşk' ünü geçtikten sonra yer alan yapı Valide Sultan Köşkü, Yıldız Kasrı veya Hünkar Dairesi diye anılan binadır. Sultan Abdülmecit zamanında yaptırılmış köşk, sarayın en eski binalarındandır. Zaman içinde eklemeler yapılmıştır. II.Abdülhamit 7 Nisan 1877' de haremi ile buraya yerleşmiştir. Bu arada 1877-1887 yılları arasında sürekli kalmış ve daha sonraları da kullanmıştır (Köse, 2002).

Hünkar Dairesi' nin ana girişi II.avluya bakan cephesindedir. Yapının planına bakıldığında öne doğru çıkma yapan giriş bölümünün simetri aksı olduğu ve her iki yanında da odaların bulunduğu dikkati çeker. Ancak çeşitli dönemlerde yapılan eklemelerle yapının simetrisi

bozulmuştur (Köse, 2002).

Harem iç kapısından girilen yolun sonundaki kapıyla, küçük bir avluya çıkılır. Bu avlu içinde Hünkar Dairesi ile yanyana konumlandırılmış Tiyatro binası ile günümüzde Usta Kalfalar ve Gedikli Cariyeler Dairesi olarak adlandırılan yanmış yapılar yer alır. Dış bahçe içerisinde yer alan Şale Köşkü bahçesine, bu avlunun kuzeyindeki bir kapı ile girilir.

1889 yılında yapılmış olan Yıldız Tiyatrosu yıllar boyunca bir çok oyuna sahne olmuştur. Bu binada, Traviata' ya “ Maskeli Opera ” , Troubadour' a “ Demirci Operası” , Barbier de Seville' e “Berber Operası ” gibi ünlü operalar temsil edilmiştir (Uykucu, 1973). Türk tiyatrosunun dram ve orta oyun temsillerine de ev sahipliği yapmıştır .

Hünkar dairesi' ne (Valide Sultan Köşkü) sırtımızı dönersek solumuzda bulunan yapılar sırası ile Musahip Ağalar Dairesi ve Kızlarağası Dairesi' dir. Karşımızda ise Cariyeler Dairesi' ni görürüz. Cariyeler Dairesi'nin kuzey batısına doğru sıralanan yapılar ise; Hazine Ustası Dairesi, Kadın Efendi Dairesi-I ve Kadın Efendi Dairesi II' dir.

Resim 3.7 Has bahçeden bir görünüş

Yapay gölün ortasında bulunan adacıkta, saraya ait günümüze ulaşabilmiş en eski eser olan III.Selim Çeşmesi (1805) vardır. Bu çeşmenin karşısında ise 1879 tarihinde dikilmiş olan namazgah taşı bulunur (Bilgin, 1980).

Has bahçe içinde birçok küçük köşk bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi has bahçe içindeki adada bulunan Kebap Köşkü' dür. Çokgen planlı yapı taş temeller üzerine oturtulmuştur. Duvarlarına manzara resimleri işlenmiştir (Bilgin, 1980).

Havuzun bittiği yerde ise Boğaza hakim Cihannüma Köşkü yer alır. Köşk Cihannüma adını Marmara ve Boğaza hakim olan manzarasından almıştır (Batur, 1995). Kagir giriş üzerine ahşap konstrüksiyonla iki kat yükselir. Çatısı sivri beşik olup birde çatı katı bulunmaktadır. Tavanlarında natüralistlik çiçek ve manzara resimleri vardır. Duvarlarında ise kalem işleri bulunmaktadır.

Has bahçeye silahhane ve arabacılar binasının birleştiği noktanın karşısındaki sonradan açılan bir kapı ile de girilebilmektedir. Kapıdan içeri girildiğinde soldaki iki katlı kagir yapı Güzel Sanatlar binasıdır. Bu binanın yanında yer alan tek katlı yapı ise Marangozhane binasıdır (II.Abdülhamit' in ahşap işçilik çalışmalarını yaptığı binadır). Dikdörtgen plana sahip olan yapının sade bir cephesi vardır (Bilgin, 1980).

Bugün Yıldız Teknik Üniversitesinin binaları olan Çukur Saray, Bekar Sultanlar, Şehzade Köşkleri ve Şehzadegan Dairesi' nin bulunduğu ikinci avlu kısmına II.Abdülhamit devrinde Hünkar Dairesi ile Çit Kasrı arasından geçilmekte idi (Ezgü, 1962). Günümüzde kapatılmış olan bu girişin yerini 1913-1914 yılındaki Yıldız Sarayı haritalarında saptayabiliriz. Çit Kasrı ile bitişik olan Çukur Saray bu girişin tam karşısında yer alır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak incelenen Çukur Saray yapısı ile Hünkar Dairesi' nin arasında Sünnet Köşkü yer alır. Sünnet köşkü' nün yanındaki yapı yanmıştır. Çukur Saray' ın kuzey cephesinin karşısında Şehzadegan Dairesi yer alır. İki bina arasındaki 1913-1914 yılı haritalarında yer alan yapılar günümüze ulaşamamıştır (Şekil 4.78). Şehzadegan daireleri karşısındaki köşkler ise Şehzade Köşkleridir.

3. 2. 2 Dış Bahçe ve Köşkler (Yıldız Parkı)

Günümüzde Yıldız Parkı adı ile bilinen dış bahçe, hareme mensup kadınların mesiresiydi. Saray dilinde “kırılık” adını taşıyan parka özellikle Cuma selamlıklarından sonra, saray kadınları piknik yapmaya giderlerdi (Batur, 1995).

Park ve bahçelerin düzenlenmesine 1850' lerde başlanılmış; Almanya' dan çağrılan uzmanlardan yararlanılmıştır. Stefel' in 1850' de hazırladığı projeye sadık kalınmış, bu tasarım üzerinde önce Stefel, 1860' larda Schlerf ve 1862' den itibaren Vienhid çalışmıştır. Park ve bahçelerin bugünkü durumuna gelmesi büyük ölçekte II.Abdülhamit' in zamanında olmuştur. Yine yabancı uzmanların (Almanya' dan Koch Kardeşler ve babaları Heinrich Koch, İtalya' dan Romeo Scanciani, Fransa' dan Deroir) ve onlarla beraber Osmanlı bahçıvanlarının (Adil Ağa, Tatar Zeynel Ağa, Necib Ağa) çalışmalarıyla bahçeler düzenlenmiştir (Batur, 1995).

Bahçe ve parkın tasarımında ana çıkış noktasını, arazi eğimine de bağlı olan pitoresk görünüm oluşturmaya; fakat özellikle büyük köşk ve kasırların önündeki formel bahçe alanlarının düzenlenmesinde de eklektik bir tutum söz konusudur (Batur, 1995). Bu tutumun saray yapılarının mimarisinde ve yerleşiminde de görüldüğünü daha önceki bölümlerde söylemiştik.

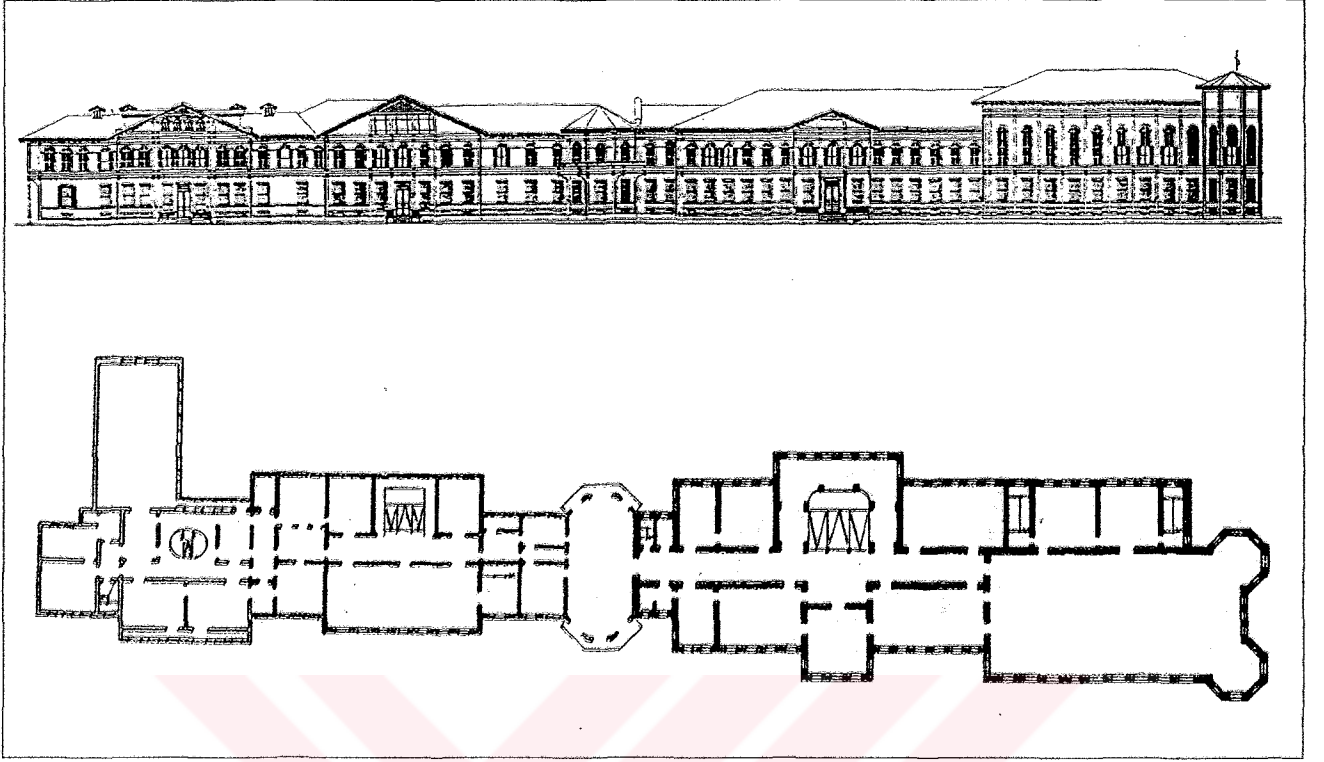
Ortaköy yolu üzerindeki Mecidiye Kapısı'nda girilen dış bahçe, Boğaza inen vadinin iki yamacına yapılmıştır. Has bahçede görülen çeşitli türdeki bir çok ağacı burada görmek mümkündür. Zaten Abdülhamit nadir ağaçlardan ve bitkilerden oluşan nebatat bahçesini burada kurmuştur. Özellikle soğuk rüzgarlardan korunan, Mecidiye Kapısı'ndan girilen alt kısımda çeşitli ve nadir ağaçlar yetiştirilmiştir. Bunlar günümüzde de yaşamaktadır (Ezgü, 1962).

Parkta, vadinin kendi su varlığından yararlanarak küçük göller yapılmıştır. Bunlar üzerinde yine has bahçede görülen köprülerin benzerleri vardır. Romantik üsluba özgü dekoratif nitelikteki küçük köprüler yanında daha büyük köprüler de yapılmıştır; ancak günümüze ulaşamamışlardır. Yıldız Sarayı arşiv fotoğraflarında görülen ahşap tabliyeli, çelik halatlı iki köprüden birisi halen Çadır Köşkü'nü önündeki yapay gölü aşarak has bahçeye, Cihannüma Köşkü önüne ulaştırmaktadır. Yine arşivde bulunan bir proje de Yıldız Sarayı'nın iç ve dış bahçelerini birkaç yerde viyadük kullanarak dolaşan demiryolu tasarlanmıştır. Ama bu proje gerçekleştirilememiştir (Batur, 1995).

Dış bahçe içinde Abdülaziz tarafından yaptırılan Malta ve Çadır Köşkleri ile Abdülhamit' in yaptırdığı Şale Köşkü bulunmaktadır. Talimhane, Bahçıvanbaşı ve Acem köşkleri ise günümüze kadar ulaşamamış diğer yapılardır.

Sarayın en büyük köşkü olan Şale Köşkü, ayrı ayrı zamanlarda yapılmış iki binadan meydana gelmiştir. İlk bölüm, Alman imparatoru II. Wilhelm' in İstanbul' u ziyareti sırasında II. Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır. Binanın ikinci bölümü olan Merasim Köşkü ise, yine İmparator Wilhelm' in, bu sefer eşiyle beraber İstanbul' u ziyareti sırasında, 1899 yılında inşa ettirilmiştir. Yapının ikinci bölümü de II. Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır. Bu bölüm mimar Raimondo D' Aronco tarafından tasarlanmıştır. Yapıldığı günden, zamanımıza kadar birçok hükümdarı, devlet adamını misafir etmiş, büyük salonlarında, çeşitli resmi kabuller düzenlenmiştir.

Şale Köşkü, yükseltilmiş bodrum üzerine iki kat ile bir çatı katından oluşmaktadır. Toplam oda sayısı 64 olan köşke karşılıklı altı, bir de yanda olmak üzere yedi kapıdan girilir. Karşılıklı

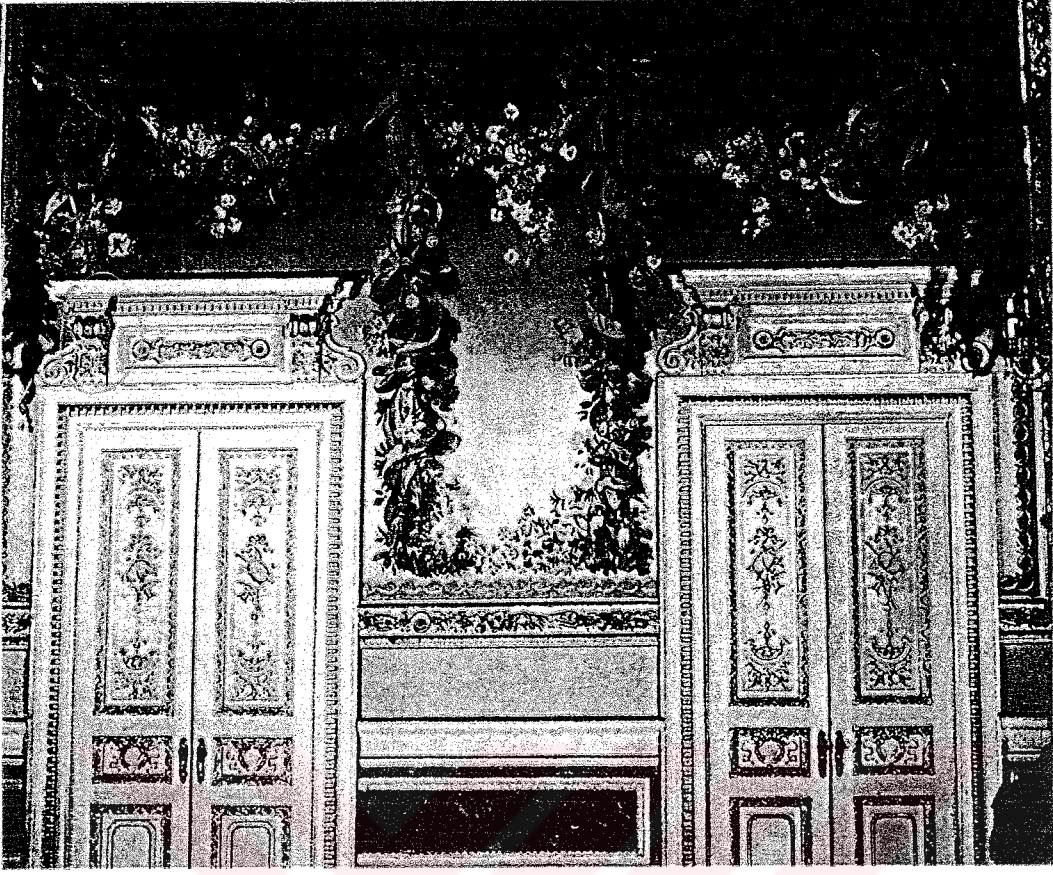
Resim 3.8 Şale Köşkü görünüşü ve planı (Batur, 1993)

kapılar arasında bulunan üç merdiven, alt katı üst kata bağlar (Sevgin, 1966).

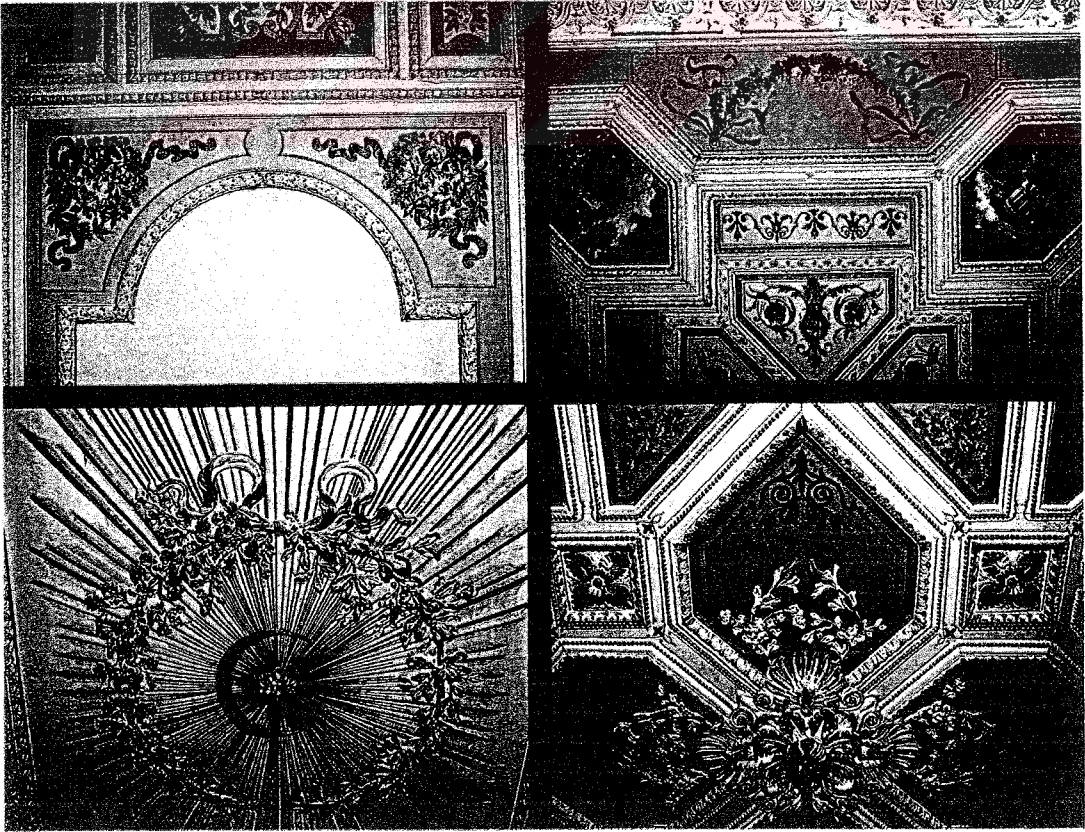
Şale Köşkü' nün önemli salonlarından biri ve aynı zamanda ikinci bölüme adını veren Merasim Salonu 15 m. x 30 m. boyutundadır. Salon iki cephesindeki yüksek pencerelerle aydınlanan çeşitli tekniklerin kullanıldığı çok renkli bezemesi olan görkemli bir mekandır. Duvarları geometrik pano düzeni ile dekore edilirken tavanında sekizgen ve küçük karelerden oluşan bir kasetleme yapılmıştır (Batur, 1993).

Salonlarının her biri farklı üsluplarla bezenmiştir. Ancak bu üslupları birleştiren bir bezeme motifi vardır. Bu da çok renkli natüralist çiçek desenlerinin benzerleri ve dalgalanan kurdele motifidir (Resim 3.9 ve 3.10). Şale' nin ikinci kısmının bezeme işlerinin İtalyan uyruklu Giuseppe Roncati tarafından yapıldığı Milli Saraylar Arşivi' ndeki dosyanın içindeki belgelerden anlaşılmaktadır (Batur, 1993).

Park içinde yukarıda bahsi geçen yapılar dışında çini, marangozhane, tamirhane, bıçkılıhane, kilithane, dökümhane ve ayar atölyeleri gibi birimler vardır. Ancak bunlardan günümüze kalan tek yapı Raimondo D' Aronco tarafından yapılan Yıldız Çini Atölyesi' dir. Atölye 1896 yılında kurulmuş olup, ülkemizde fabrikasyon halinde porselen eşya imalatı bu atölyenin kurulmasıyla başlamıştır.

Resim 3.9 Şale Köşkü Büyük Tören Salonu (Batur, 1993)

Resim 3.10 Şale Köşkü Büyük Tören Salonu tavan bezemelerinden ayrıntılar (Batur, 1993)

3. 2. 3 Çevre Yapılar (Kışlalar, Camiler v.b.)

Yıldız sarayı sadece duvarlar içindeki köşklere ve kasırlardan oluşmamaktadır. Duvarlar dışındaki vezir ve bendegan köşkleriyle, Ertuğrul ve Hamidiye Camisiyle, Şeyh Zafir Külliyesi ve saray için güvenlik kuşağı oluşturan Ertuğrul, Balmumcu ve Orhaniye Kışlalarıyla ve daha birçok yapısıyla birbirini bütünleyen geniş bir yerleşmedir. Yıldız Sarayı'nın kentsel bir olgu olduğunu gösteren kışlalardan Ertuğrul Kışlası sarayın kuzeyindedir. 1958' de imar operasyonu ile ortadan kaldırılmıştır (Batur, 1995). Batıda Orhaniye Kışlası yer alır. Yıldız Sarayı bahçelerinin kuzey batısına ise fesli ve sarıklı Zuhaf alayları ile ikinci tümen askerleri yerleştirilmiştir (Ezgü, 1962). Kışlalardaki askerler Hamidiye Camii' nin batısındaki boş alanda talimlerini yaparlardı.

Hamidiye Camii 1886 yılında II.Abdülhamit tarafından yaptırılmıştır. Kagir olan yapı, tek kubbeli ve yüksek kasnaklıdır. Camii avlusunun sağ köşesine 1890' da saat kulesi yapılmıştır (Bilgin, 1980).

Yıldız da Hamidiye ve Ertuğrul Camii dışında, Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılmış Mecidiye Kapısı' nın yanındaki Mecidiye Camii ile II.Abdülhamit tarafından 1882' de Orhaniye Kışlası içinde yaptırılmış Orhaniye Camisi bulunmaktadır (Binan, 1984).

Ertuğrul Camisi ise Beşiktaş' tan Yıldız' a çıkarken yolun sağ tarafında bulunur. Ahşap olan caminin batı cephesinde II.Abdülhamit tarafından, Şeyh Zafir için yaptırılan bir türbe, kitaplık ve çeşme yer alır. Bu yapılar sarayın mimarı Raimondo D' Aronco tarafından yapılmıştır (Batur, 1995).

4. ÇUKUR SARAY

4. 1 Yıldız Sarayı' ndaki Konumu ve Tarihsel Oluşumu

Çukur Saray, Yıldız Sarayı' nın II.avlusunda yer alır. Harem İç Kapısından girildiğinde solda Çit Kasrı ile Hünkar Dairesi arasındaki yoldan ulaşılan bölümde: Sünnet köşkü, Şehzadegan Dairesi (Günümüzde Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi binası olarak kullanılmaktadır), Çukur Saray gibi harem yapıları bulunmaktadır.

Çukur Saray, padişahın evlenmemiş veya dul kalmış kızları ile kız kardeşleri için yaptırılmıştır (Kurtay, 1994). Araştırma sırasında yapı ile ilgili ayrıntılı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu nedenle Çukur Saray' ın ne zaman, kim tarafından yapıldığıyla ilgili elimizde belge yoktur. Ancak yapının bize verdiği verileri değerlendirirsek; birinci katta bulunan 1-13 nolu odanın duvarına işlenmiş olan İhlamur Kasrı' nın (1856) resmi, yapının bu kasrın inşaatından sonra yapıldığını gösterir. Ayrıca II.Abdülhamit (1876-1909) dönemi yapılarından olan ve iki aşamalı yapılmış Şale Köşkü' nün Merasim Salonunda kullanılan kurdele motifine Çukur Saray' ın Z 15' nolu odasının tavanında rastlanması, bu iki yapının ustalarının aynı olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenlerle yapının II.Abdülhamit döneminde (1876-1909) yapıldığını söyleyebiliriz.

1933 yılında gibi Yıldız Teknik Üniversitesinin bünyesine geçen yapı, 1970 yılına kadar yurt olarak kullanılmıştır. Günümüzde Fen Bilimleri Enstitü binasıdır. Ancak üniversitenin bir çok bölümünce de kullanılmaktadır. Yapıyı kullanan birimler şunlardır;

Bodrum kat: Yabancı Diller Bölümü hazırlık sınıfı derslikleri ile Sanat Tasarım Fakültesi' nin atölyesi bulunmaktadır. Ayrıca B 30 ve B 31' nolu odalar üniversitenin bütçe komisyonunca arşiv olarak kullanılmaktadır.

Zemin kat: Burada bulunan odalar Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler ile Sanat Tasarım Fakültesi' nin derslikleri olarak kullanılmaktadır. Z 30' nolu bölüm üniversitenin marangozhanesinin deposudur. Ayrıca Z 16, 17, 18 ve 19' nolu bölümler yapı işlerince ofis ve arşiv olarak kullanılmaktadır.

Birinci kat: Oda 1-13, 1-14, 1-15 Sosyal Bilimleri Enstitüsü ofisleri olarak kullanılmaktadır.

Oda 1-23 Atatürk ilke ve İnkılapları bölümü öğretim görevlilerince kullanılmaktadır.

Oda, 1-18, 1-19, 1-20, 1-21 Öğrenci İşleri Bölümünün arşividir.

Oda, 1-27 Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimlerinin doktora öğrencileri

Resim 4.1 1990' lı yıllarda çekilmiş hava fotoğrafında yapının konumu

tarafından kullanılan dersliktir.

Oda, 1-25 Fen Bilimleri Enstitüsü ofisleri olarak kullanılmaktadır.

Diğer kısımlar Sanat Tasarım Fakültesi öğretim görevlilerinin odalarıdır.

4. 2 Mimari Özellikleri

4. 2. 1 Taşıyıcı Sistem Özelliği

Yapı, yığma tekniğiyle yapılmıştır. Taşıyıcı duvarları tuğladır. Duvarların kalınlığı bodrumdan başlamak üzere her katta biraz daha incelererek yükselir. Örneğin bodrum katta 78 cm olan duvar kalınlığı birinci katta 52 cm' dir. Bu duvarların taş temellere oturması muhtemeldir.

Yapının taşıyıcısı farklı dönemlerde betonarme sisteme çevrilmiştir. Bununla ilgili elimizde 1951 yılında yapıldığı düşünülen bodrum, zemin ve birinci kat betonarme tadilatı projeleri vardır.

Günümüzdeki mevcut durumu gösteren projeler, rölövede birinci katta 1-12 (1-12 a ve 1-12 b), 1-23 ve 1-25' no ile tanımlanan mekanlar ile bu bölümlerin altına gelen zemin kat (Z 12, 22, 23, 25 ve 26' nolu odalar) ve bodrum kattaki (B 10, 21, 22, 24, 25, 26' nolu odalar) mekanların betonarme tavan kalıp planlarını göstermektedir (Şekil 4.1 ve 4.2). Birinci kat betonarme kalıp projesinde, rölövede 1-20, 1-21 ve 1-27' no ile tanımlanan mekanların daha önceki bir restorasyonda betonarmeye çevrildiği yazmaktadır. Bu odaların alt katına gelen zemin kat (Z 19, 20, 28, 29 ve 30' nolu odalar) ve bodrum kattaki (B 18, B 19, B 29 ve B 30' nolu odalar) mekanların tavan döşemesi de betonarmedir (Ek Pafta 6 ve 7).

Bodrum katta B 17 ve B 31' nolu mekanlar ile merdivenlerin olduğu B 20, B 23 ve B 28' nolu mekanların tavan döşemeleri özgünlüğünü korumuştur. B 17 ve B 31' nolu mekanlar birinci katta yer alan hamamların ocaklık yerleridir ve tavanları tonozdur. Zemin katta Z 3, 6, 7, 11, 16, 18 ve 32' nolu mekanlar ile birinci katta 1-1, 3, 7, 31, 32, 33' nolu mekanların tavanları asma tavadır. Elimizdeki belgeler yetersiz olduğundan, bu mekanlardaki asma tavanın altında özgün tavanın olup olmadığına dair bir tespit yapılamamıştır.

Araştırma sırasında Z 5' nolu odanın tavan döşemesinde yapılan restorasyonda, özgün döşemenin ahşap kirişleme tekniği ile yapıldığı görülmüştür. Kısa kenara paralel uzanan ahşap kirişlerin altına bağdadi uygulanmıştır. Kalem işleri ve ahşap çita tanzimi, bağdadiye tutturulan alçı üzerine yapılmıştır. Ahşap kirişler 7 cm kalınlığında ve 30 cm yüksekliğindedir. Kirişler arası 34 cm' dir.

Yapının mevcut planı (Ek Pafta 2, 3 ve 4), 1913-1914 yıllarından önceki durumu gösteren plana göre (Şekil 4.77) özgünlüğünü kaybetmiştir. Mevcut duvar analizleri şekil 4.3, 4.4 ve 4.5' de incelenmiştir.

Bina özgün çatı formunu kaybetmiştir (Ek Pafta 5). Elimizdeki 1940' lı yıllardaki hava fotoğrafından tespit edildiği kadarı ile karışık bir planı olan çatı, derelerinde görülen problemler nedeni ile değiştirilmiştir (Resim 4.128).

4. 2. 2 Mekansal Örgütlenme

Çukur Saray, plan ve cephe özellikleri ile 19.yüzyıl batılılaşma dönemi mimarisini yansıtan bir yapıdır. Dikdörtgen plana oturan ve bir koridor üzerine açılan odalardan oluşan sade bir şemaya sahiptir. Osmanlı saray yapılarında varlığını sürdüren, geleneksel şema özelliği olan, orta sofalı plan tipi burada kullanılmamıştır. Bu özelliği ile geleneksel şemanın kullanılmadığı yeni bir dönemin örneklerindendir. Yıldız Saray'ında bu şemaya sahip olan yapılardan biri Küçük mabeyin (1900) diğeri de Şale köşküdür (1899).

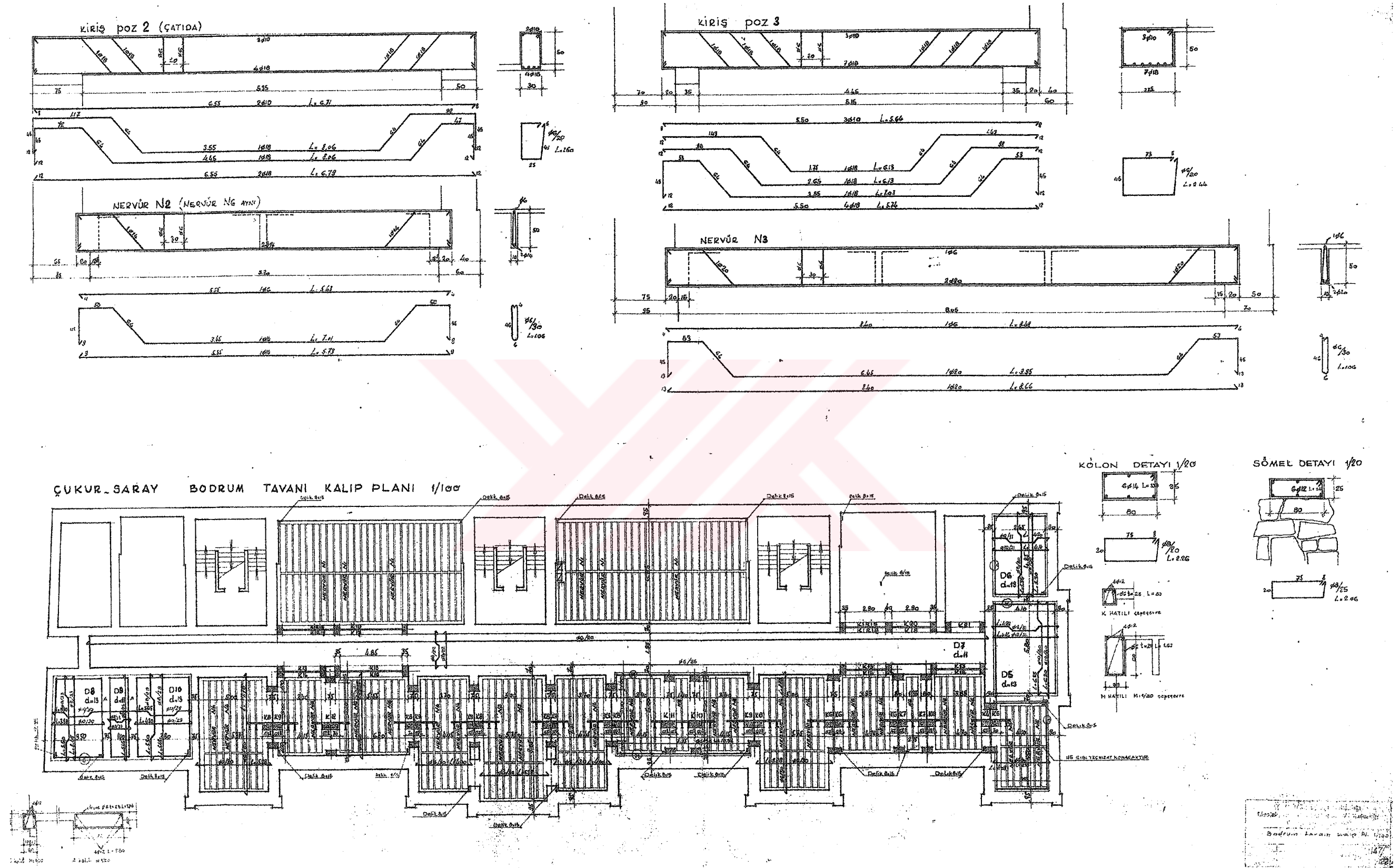
Ana formu dikdörtgen olan prizmatik kitleye, doğu ve kuzey cephesinde öne çıkan odalar ile hareket kazandırılmıştır. Bu çıkımlar B-B kesitinin geçtiği aksa göre simetridir. Simetri ekseninde kademeli bir öne çıkma vardır. Planda ve cephede hareketlilik sağlayan çıkımlar ile merdiven aksları vurgulanmıştır (Şekil 4.6). Farklılaştırılmış pencere biçimleri (yarım daire kemer, basık kemer, düz atkılı v.b.), doğu cephesindeki parçalı yüzey etkisini daha da güçlendirilmektedir.

Lineer bir plana sahip olan yapıya, çeşitli dönemlerde yapılmış olan müdahalelerde ana şema bozulmamaya gayret edilse de, koridorun yanlarına yerleştirilmiş oda düzenleri yapıya getirilmek istenen işleve cevap verebilmek için değiştirilmiştir. Bu değişiklikler sadece plan bazında değil pencere ve kapı gibi bina boşluklarının düzeninde de yapılmıştır.

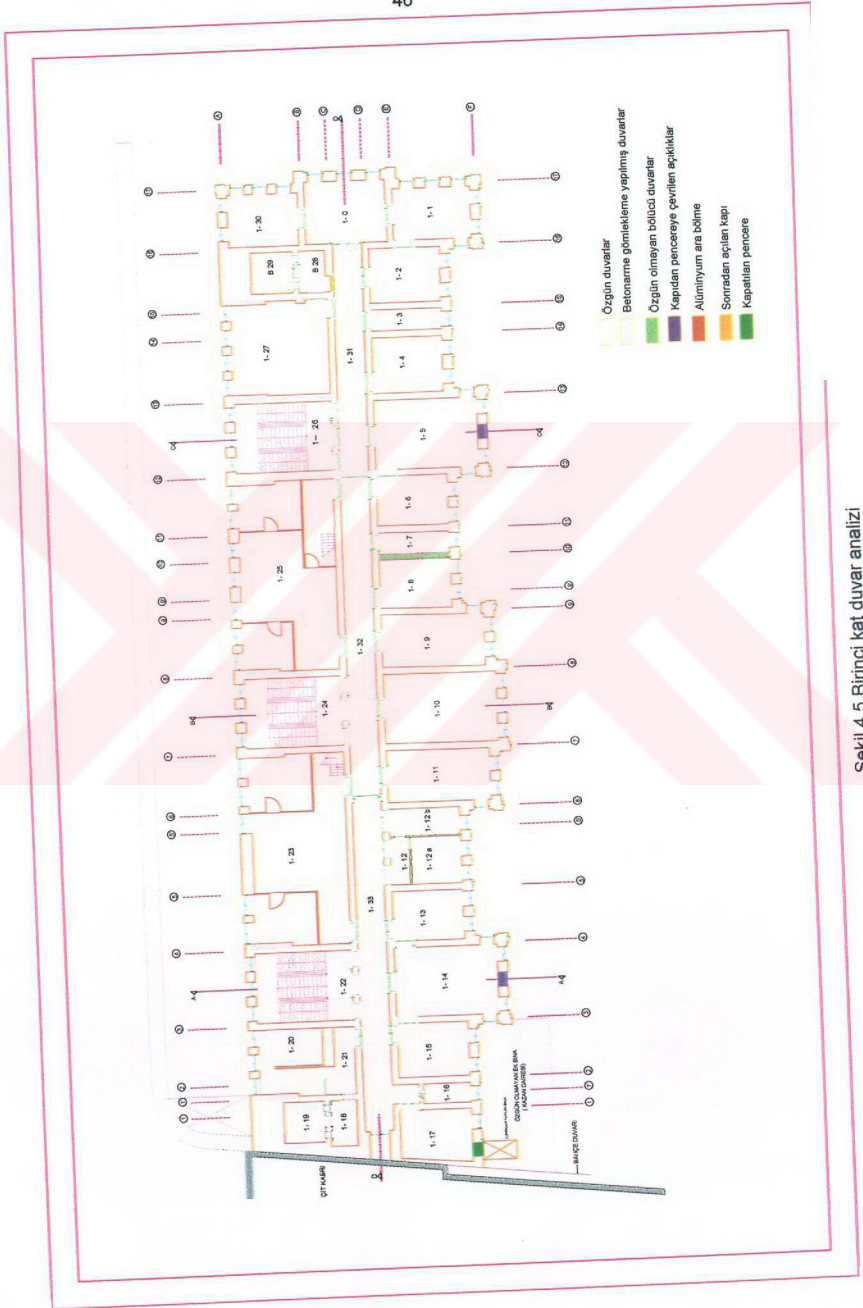
4. 2. 2. 1 Bodrum Kat Planı

Bodrum kat planı incelendiğinde ana plan şemasının korunduğu görülür. Ancak koridora açılan odalar arasındaki duvarlar özgün değildir. Elimizdeki belgelerle mevcut plan karşılaştırılınca şemanın değiştiği anlaşılır. 1933-1970 yılları arasında üniversitenin yurdu olan yapıda, bodrum kat yemekhane olarak kullanılmıştır. Bu işlevin yapılabilmesi için ara duvarlar belli dönemlerde kaldırılmış ve açık mekanlar elde edilmiştir. Günümüzdeki mevcut ara duvarlar 1996 ve 2002 yıllarındaki tadilatlarda yapılmıştır (Ek Pafta 2).

Bodrum katta B 4' nolu mekandan girilir. Burada bulunan rüzgarlık özgün değildir.

Şekil 4.3 Bodrum kat duvar analizi

Şekil 4.5 Birinci kat duvar analizi

B 20, 23 ve 28' nolu mekanlarda bulunan iki taraflı, yedi basamaklı merdivenlerle +0,00 kotundan +1,44 kottaki ara sahanlığa ulaşılır. Buradaki demir kapıdan batı cephesindeki bahçeye çıkılır. +1,44 kotundan +3,34 kotundaki zemin katta tek taraflı, mermer basamaklı merdivenlerle ulaşılır (Ek Pafta 8). Ancak A-A ve B-B kesitlerinin geçtiği merdiven akslarında, ara sahanlıktan zemin kata çıkan merdivenlerin önüne bölme duvar yapılmıştır. Bu nedenle C-C kesitinin geçtiği aksta yer alan merdiven üç katı birbirine bağlar.

Tavanı betonarmeye çevrilen katın zemin döşemesi de özgün değildir. B 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 28, 29, 30, 32 ve 33' nolu mekanlar Pvc yer kaplaması ile döşenmiştir. B 19, 22, 23, 24, 25 ve 26' nolu odaların zemini 30/30 seramiktir. B 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21 ve 31' nolu mekanların zemini ise mozaiktir (Ek Pafta 2).

4. 2. 2 Zemin Kat Planı

Binaya zemin kattaki Z 0' nolu mekandan girilir. Giriş mekanı öne doğru çıkarılarak vurgulanmıştır. 1966 yılında yapılan restorasyonda kuzey cephesindeki merdiven kaldırılmış ve yerine mevcut olan betonarme döşeme yapılmıştır. Kot farkından yararlanılarak yapılan döşeme ile bahçeden yapıya direkt giriş verilmiştir.

Z 0 mekanının tavan ve duvar dekorasyonu özgündür. Odanın her iki yanında buraya açılan mekanlar vardır. Giriş kapısının karşısındaki K Z-7' nolu kapıdan koridora geçilir. Koridorun tamamı asma tavan ile kapatılmıştır. Her iki tarafında buraya açılan odalar yer alır. Batı cephesine bakan odalardan Z 19, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 29 ve 30' nolu mekanlar özgünlüklerini kaybetmişlerdir. Bu bölümlerin tavan ve zemin döşemeleri betonarmeye çevrilmiştir. Z 19 ve Z 20' nolu mekanlara kat yüksekliğinden yararlanılarak asma kat yapılmıştır. Üniversitenin yapı işleri bölümünün arşivi olarak kullanılan Z 19' un asma katına içindeki merdivenden çıkılır. Tuvalet olarak kullanılan Z 20' nolu mekanın asma katına, Z 21' nolu mekanda bulunan merdivenin +5,59 kotundaki ara sahanlığından girilir (Ek Pafta 8).

Doğu cephesine bakan; Z 6, Z 7 ve Z 8; Z 15, 16 ve 17 ile Z 12 ve Z 13' nolu odaların arasındaki duvarlar özgün değildir (Şekil 4.4). Z 12' nolu mekanda özgünlüğünü kaybetmiştir. Bu mekanın tavan ve zemin döşemesi de betonarmeye çevrilmiştir.

Odaların açıldığı koridor K Z-20' nolu kapı ile Z 16, 17, 18 ve 19' nolu mekanlardan ayrılmıştır. Bu kapı özgün değildir.

Koridora açılan Z 21, 24 ve 27' nolu bölümlerde bulunan merdivenler, +3.34 kotundaki zemin katını +7.86 kotundaki birinci kata bağlarlar. Zemin kattan iki taraflı çıkılan merdivenlerle, +5.59' daki ara sahanlığa ulaşıldıktan sonra +7.86 kotuna, iki çıkış merdiveninin kovaasına

oturtulan, 12 basamaklı merdivenle ulaşılır (Ek Pafta 3 ve 8). Günümüzde merdivenler ve sahanlıklar parke kaplıdır. Merdiven korkulukları ahşaptır.

Binanın taşıyıcı sistemini incelerken zemin katın yer döşemesinin betonarmeye çevrildiğini belirtmiştik. Bu nedenle özgün döşemeye rastlanamamıştır. Z 32 ve Z 18' nolu koridorlarla Z 14, 16, 19, 25, ve 26' nolu mekanlar mozaik, Z 29 ve Z 30' nolu mekanlar 10/10 mozaik, Z 17 marley, Z 22 ve Z 23 pvc yer kaplaması, Z 20 ve Z 28 seramik ile döşenmiştir. Bu mekanların dışında kalan odalar ise parkedir (Ek Pafta 3).

4. 2. 2. 3 Birinci Kat Planı

Birinci kat planını incelediğimizde, koridoru bölen kapılar ile yapının üç bölüme ayrıldığını görürüz. Birinci bölümdeki 1-31 olarak tanımlanan koridora, 1-26' nolu mekana çıkan merdivenden girilir. 1-26' nolu mekandan koridora çıktığımızda soldaki son oda, zemin katta Z 0' nolu girişin üstündeki 1-0' nolu mekandır. Diğer kat planlarında olduğu gibi 1-0' nolu mekana açılan iki oda (1-1 ve 1-30) vardır. Bu odalardan 1-1 içinden 1-2' ye geçilebilmektedir (Ek Pafta 4). 1-31 olarak tanımlanan koridordan 1-0' nolu mekana girmeden önce solda yapının birinci hamamı vardır. Sıcaklık ve soğukluk bölümlerinden oluşan hamamın soğukluk bölümünün üstü tonoz ile sıcaklık bölümünün kubbe ile örtülmüştür (Ek Pafta 12, Resim 4.5 ve 4.6). Kubbe ve tonozun üstü, günümüzde çatı örtüsü ile kapatılmıştır. Döşeme ve süpürgelik mermerdir. Süpürgelik 69 cm. yüksekliğindedir. Soğuklukla (1-28) sıcaklığı (1-29) ayıran duvar yüzeyinin ortasında kapı, kapının yanlarında ise pencereler vardır (Resim 4.4). Pencereler ile kapının söveleri mermerdir. Denizlikler ve eşik mermerden yapılmıştır. Sıcaklıkta (1-29) girişin tam karşısında mermer küvet, sağda ve solda mermer kurnalar vardır (Resim 4.2 ve 4.3). Soğukluktan 1-27' nolu mekana K 1-32' nolu kapıdan geçilir. Kapının iki mekana da açılan yüzünde mermer söveler bulunur. Günümüzde doktora öğrencilerinin dersliği olarak kullanılan 1-27' nolu mekan özgünlüğünü kaybetmiştir. 1951 yılından önceki durumu gösteren planlarda, buranın özgün şeması görülmektedir (Şekil 4.81).

İkinci bölüme 1-31' nolu koridordaki kapıdan girilir. Zemin kattan 1-24' nolu mekanda yer alan merdivenle çıkılır. Bu bölümde yer alan 1-23 ve 1-25' nolu mekanlar özgünlüklerini kaybetmişlerdir. Açık mekan şeklinde düzenlenen bölümlerde alüminyum bölmeler ile ofisler yapılmıştır. Tavan ve yer döşemeleri betonarme olan mekanlara kat yüksekliğinden yararlanılarak asma kat yapılmıştır. 1-23' nolu mekanın asma katı tamamen açık ofis şeklinde düzenlenirken 1-25' nolu mekanda ahşap doğramalar ile bölmeler yapılmıştır. Asma katlara odalar içindeki merdivenlerden ulaşılmaktadır (Ek Pafta 4).

Üçüncü bölüme 1-32' nolu koridordaki kapıdan girilir. Zemin kattan 1-22' nolu mekanda yer alan üçüncü merdivenle çıkılır. 1-23' nolu odaya ikinci bölümden girilebildiği gibi üçüncü bölümden de girilebilmektedir. 1-32' nolu koridoru 1-33' nolu koridora bağlayan kapıyı geçtikten sonra soldaki ilk oda 1-12' nolu mekan olup tavanı ve yer döşemesi betonarmeye çevrilmiştir. Mekan, yüksekliği 2.50 m. olan alçıpan ara bölme duvarlar ile iki büro olarak düzenlenmiştir. 1-12' nolu odanın içindeki bu bölümler 1-12 a ve 1-12 b olarak tanımlanmıştır. Bu mekana üst başlığı basık kemer olan K 1-14' nolu kapıdan girilir. Kapının her iki yanında üst başlığı yarım daire kemer olan sabit doğramalar vardır. Bunlar özgün değildir. Mekanın boyalı duvar yüzeylerinin altından kalem işleri çıkarılmıştır. Yapının 1913-1914 yıllarından önceki durumunu gösteren planı incelersek bu mekanın üç odadan oluştuğunu görürüz (Şekil 4.77). Duvarlarının altından çıkan kalem işlerinin de farklı olması bunu doğrulamaktadır (Resim 4.7 ve 4.8).

Üçüncü bölümde koridora açılan 1-13, 1-14 ve 1-15' nolu mekanlara, birbirleri içindeki kapılarla da geçilebilmektedir.

Bu bölümün çit kasrına yaslanan odalarından 1-17' ye, koridora bakan küçük bir holden girilir (Ek Pafta 4). Bu hole açılan diğer bir mekanda eskiden hela olan 1-16' nolu mekandır. + 8.26 kotundaki mekana iki basamak çıkılarak girilir. Bugün çay ocağı olarak kullanılmaktadır.

Yapının ikinci hamamına ise üçüncü merdivenin yanındaki 1-21' nolu mekanın içinden ulaşılır. Birinci bölümdeki hamam ile plan şeması, detayları ve örtü sistemi aynıdır. Sadece birinci hamamda soğukluk kısmı 3,11 x 1,97 ebatlarında iken burada 3,42 x 2,03 ebatlarındadır. 1-21' nolu mekan içinden daha sonradan yapılan duvar ile ayrılmış olan 1-20' nolu mekana geçilmektedir. 1-20 ve 1-21' nolu mekanların olduğu bölümün özgün plan şeması, 1951 öncesi durumu gösteren, şekil 4.81' deki birinci kat planından tespit edilmektedir.

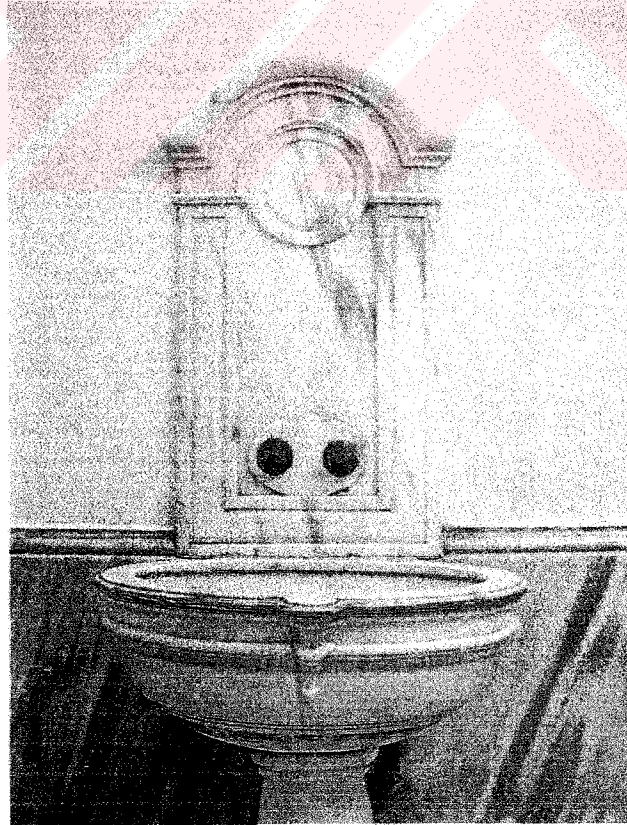
Resim 4.2 Birinci katta bulunan hamamın (1-29' nolu mekan) mermer küveti

Resim 4.3 Birinci katta bulunan hamamın (1-29' nolu mekan) mermer kurnası

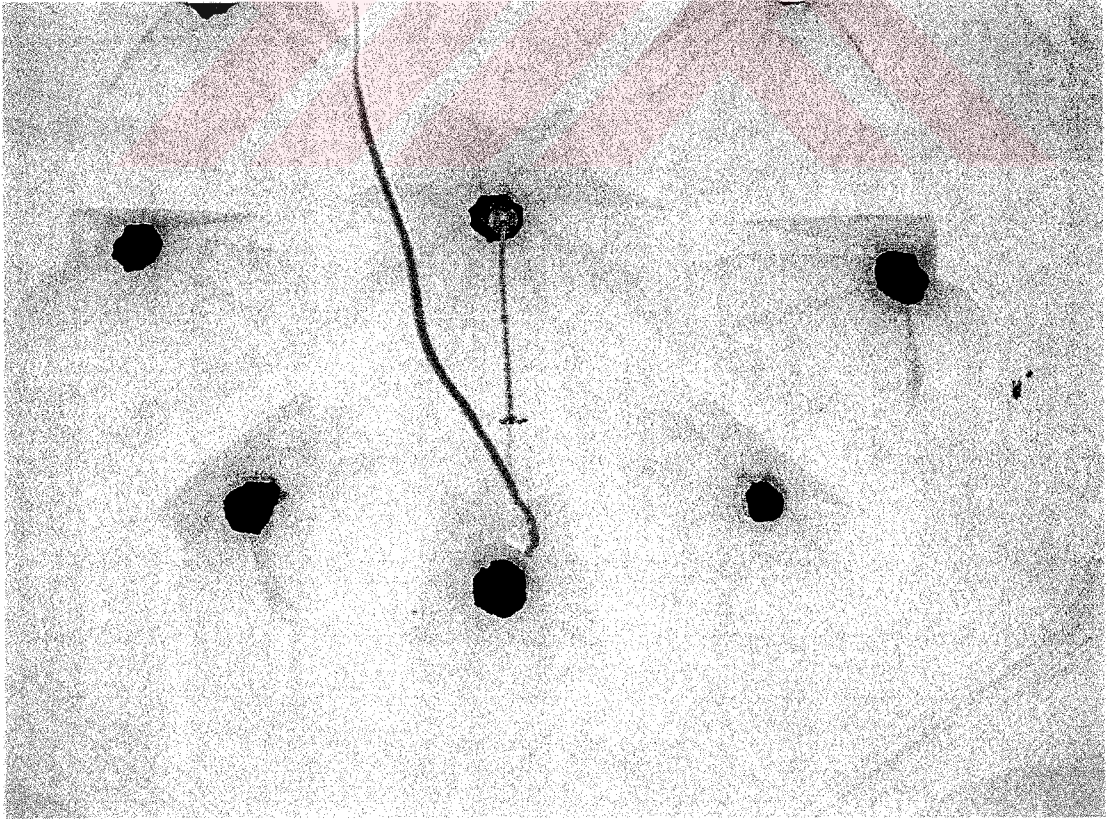
Resim 4.2 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer küveti

Resim 4.3 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer kurnası

Resim 4.4 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) mermer söveli penceresi

Resim 4.5 Birinci katta bulunan hamamın (1-29'nolu mekan) sıcaklık mekanının tavanı

Resim 4.6 Birinci katta bulunan hamamın (1-28'nolu mekan) soğukluk mekanının tavanı

Resim 4.7 Birinci katta 1-12' nolu mekanın 12 b olarak tanımlanan bölümdeki özgün kalem işli duvarı

Resim 4.8 Birinci katta 1-12' nolu mekanın 12 a olarak tanımlanan bölümdeki özgün kalem işli duvarı

4. 2. 3 Cephe Özellikleri

4. 2. 3. 1 Kuzey Cephesi

19,82 m. uzunluğundaki cephede girişin olduğu orta aks bir kademe daha öne çıkarılarak vurgulanmıştır. Cephenin köşe noktalarında, beden duvarından ortalama 10 cm. öne çıkma yapılmıştır. Düşey de süreklilik gösteren taşmalar sütun görünümündedir (Ek Pafta 9).

Binada tespit edilen pencereler ‘Şekil 4.52’ olarak tanımlanan analizde sınıflandırılmıştır. Buna göre bodrum kat pencereleri ‘Tip 1-1’ e girmektedir. Düz atkılı pencereleri çevreleyen yan elemanlar ile üst başlık düzdür. Bu elemanlar cephe duvarından ortalama 3 cm. öne doğru çıkarılmışlardır. Bodrum kattaki P B-15’ nolu pencere, kapıdan dönüştürülmüştür. Tip 3-1’ e giren zemin kat pencerelerinin formu ve üst başlığı yarım daire kemerdir. Profilli üst başlıklar bu şeklin bittiği noktaya kadar devam eder ve yatayda diğer pencere başlığı ile birleşir. Giriş kapısı da yarım daire kemerli yapılmış ve düzen bozulmamıştır. Tip 2-1 olarak tanımlanan birinci katta pencerelerin formu ve üst başlığı basık kemerdir. Bu katta batı cephesi tarafındaki pencerelerin üst başlıkları yatayda birbirine bağlanmıştır (Resim 4.9 ve 4.10).

Saçak silmesi, onun üstündeki korkuluk ve birinci kattaki denizlik silmesi yatayda süreklilik gösterir. Bodrum ile zemin kat arasındaki kat silmesi, öne doğru çıkma yapan orta bölümde devam etmez.

4. 2. 3. 2 Doğu Cephesi

Hünkar Dairesi ve Sünnet Köşk' üne bakan doğu cephesine, belli bir simetri ile yapılan çıkmlar, hareketlilik kazandırmıştır. Şekil 4.6' da A olarak gösterilen simetri eksenini bir kademe daha öne çıkarılarak vurgulanmıştır. Plan özellikleri bölümünde değinildiği gibi bu çıkmlar, planda ve cephede bir bütün olarak ele alınmıştır.

Cephede çıkma yapan bölümler, köşe noktalarında beden duvarından öne doğru yapılan taşmalar ile vurgulanmıştır. Sütun görünümündeki bu taşmalar, düşeyde süreklilik gösterir. Taşma yapan kısımların içlerine panolar yerleştirilmiştir. Kuzey cephesinde de yinelenen bu taşmalar cephelere bir bütünlük kazandırmıştır (Resim 4.11 ve 4.12).

Farklılaştırılmış pencere biçimleri ile parçalı yüzey etkisi daha da güçlendirilmiştir. Bodrum kat pencereleri, kuzey cephesi bodrum kat pencereleri ile aynı özelliktedirler. Zemin katta, A,B,D ve F olarak tanımlanan (Şekil 4.6), cepheden öne doğru çıkma yapan bölümlerde pencereler yarım daire kemerlidir. Tip 3-1' e giren pencerelerin yarım daire olan üst başlıkları, şeklin bittiği yerden birbirine bağlanarak süreklilik gösterirler. Bu bölümlerde birinci kattaki pencere formu ise basık kemerdir ve Tip 2-1 olarak sınıflandırılmıştır. Pencere boşluğunu saran yan elemanlar denizlik seviyesine kadar inerler. Üst başlık pencere formuna uygun olarak basık kemerdir (Ek Pafta 9).

Çıkma yapan bölümlerin arasında kalan, C ve E bölümlerindeki (Şekil 4.6) pencereler, zemin katta basık kemerli, birinci katta ise düz atkılıdır. Zemin katta, kat silmesine kadar inen profilli yan elemanların taşıdığı üst başlık, düz (Tip 2-2) ve basık kemerli (Tip 2-3) olarak değişmektedir. Birinci katta denizliğe oturan yan elemanlar, düz (Tip 1-2) ve üçgen alınlıklı (Tip 1-3) üst başlıkları taşırlar (Şekil 4.52).

Pencere formlarıyla, düşeydeki elemanlarla cephedeki parçalı yüzey etkisi artırılmaya çalışılırken, yatayda süreklilik gösteren kat silmesi, denizlik silmesi, saçak silmesi ve onun üstündeki çinko kaplı korkuluk ile cephe birbirine bağlanmıştır.

Zemin katta süreklilik gösteren kat silmesi, Z-5, 10 ve 14' nolu mekanların orta pencerelerinin (P Z-37, 42 ve 46) altında kesilmiştir. Aynı şekilde birinci katta süreklilik gösteren denizlik silmesi, 1-5 ve 1-14' nolu mekanların orta pencerelerinin altında devam etmemektedir. Birinci katta 1-14' nolu mekandaki orta pencereyi saran (P 1-25) yan elemanlar, döşeme hizasına

kadar inmekte ve taş bir tabana oturmaktadır. Bu izler dikkate alındığında 1-14 ve 1-5' nolu mekanların bu cepheye bakan orta pencerelerinin (P1-25 ile P1-27) aslında kapı olduğunu söyleyebiliriz (Resim 4.13, 4.14). Bu bölümlerden Hünkar Dairesi' nin girişinin üstündeki gibi küçük bir balkona çıkılıyor olması muhtemeldir. 1913-1914 yıllarından önceki durumu gösteren plandan, zemin kattaki P Z-37, 42 ve 46' nolu pencerelerin kapı oldukları ve yapıya üç ayrı girişin verildiği tespit edilmektedir. Yapıdaki izleride incelediğimizde bu pencerelerin kapı oldukları görülür. Bodrum katta, P Z-42 ve P Z-46' nolu pencerelerin altında bulunan, P B-15 ve P B-18' nolu pencerelerde kapıdan çevrilmiştir.

Çukur Saray' ın şekil 4.6' da gösterilen E bölümüne bodrum kat hizasında ek bir yapı yapılmıştır. Bu yapı binaya bitişik konumdadır. Çukur Saray' ın kazan dairesi olan yapı özgün değildir. Binaya yaslandığı zemin kat silmesi ve pencere boşluklarını saran yan elemanlar kesilmiş ve zarar görmüştür. Bodrum katta kazan dairesine bakan B 14 ve B 15' nolu mekanların pencereleri örülerek kapatılmıştır. B 13' nolu mekanın pencere doğramaları çıkarılmıştır. Kazan dairesinin bacası ise yapıya bitişik konumda yükseldiğinden zemin kattaki Z 17 ve birinci kattaki 1-17' nolu mekanların ikinci pencereleri örülerek kapatılmıştır (Şekil 80, 81 ve 83, Ek Pafta 3 ve 4). Bu pencereleri cephede saran yan ve üst elemanlar kesilmiştir (Ek Pafta 9).

Bodrum kat pencerelerinde ve ek yapının yapıldığı kısımdaki zemin kat pencerelerindeki demir parmaklıklar özgün değildir .

4. 2. 3. 3 Batı Cephesi

Batı cephesi, ikinci avluyu birinci avludan ayıran bahçe duvarına bakar. Doğu cephesinin tersine batı cephesinde çıkma yapılmamıştır. Bunun nedeni cephenin bahçe duvarına bakması olabilir.

Bu cepheden binaya üç ayrı giriş yapılmıştır. Bu girişler doğu cephesinde çıkma yapan bölümlerle aynı akstadır. Bahçe kotundan (+0,38) iki taraflı merdivenle ulaşılan giriş kapıları +1,43 kotundadır. Kapılar, katları birbirine bağlayan merdivenlerin, bodrum kattan zemin katta çıkış ara sahanlığına açılır. B-B kesitinin geçtiği giriş aksındaki merdivenin sağ taraftan çıkışı sökülmüştür. Duvara yaslanan izi durmaktadır.

Giriş kapıları ve yanlarındaki pencerelerin formu yarım daire kemerdir (Resim 4.15). Kapıların ve formlarına göre tip 3-1 olarak tanımlanan pencerelerin üst başlıkları, bu şeklin bittiği yerde birbirlerine bağlanır. Giriş bölümlerinin üstünde yer alan pencerelerin formları da aynı özelliktedir. Bu pencereler zemin kattan birinci katta çıkış merdiven sahanlıklarını

aydınlatırlar. Yükseklikleri 3,73 m. olan pencerelerin üstündeki duvara pencere varmış gibi yan elemanlar ile üst başlık yapılmıştır. Bunlar tepe penceresi görünümündedir (Resim 4.16).

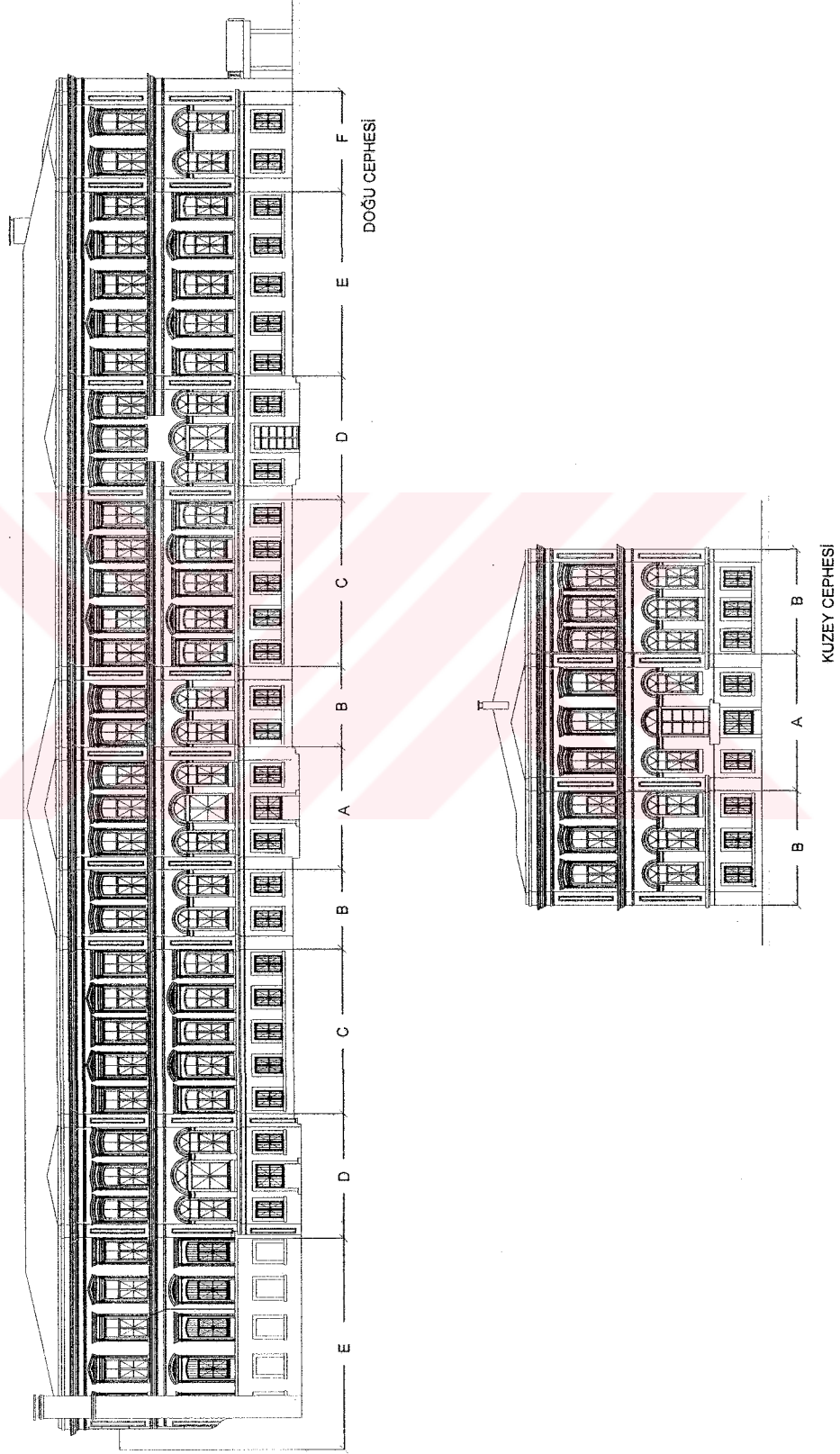
Bodrum kat pencere formları doğu ve kuzey cepheleri ile aynı özelliktedir. Ancak P B-1, P B-8 ve P B-9' nolu pencereler dışında diğer pencerelerin boşluğunu çevreleyen elemanlar özgünlüklerini kaybetmiştir (Ek Pafta 9, Resim 4.17). Bu elemanlar boya ile kontür şeklinde yapılmıştır. Bodrum kat pencerelerindeki demir parmaklıklar orijinal değildir. Zemin kat (P Z-14, P Z-15) ve birinci kat (P 1-17, P 1-18) pencereleri (Resim 4.18) ile batı cephesinin kuzey cephesiyle birleştiği köşe odalarda yer alan P Z-23, P 1-24 ve P 1-25' nolu pencerelerin özgün kenar profilleri korunmuştur (Ek Pafta 3, 4 ve 9). Diğer pencerelerin yan elemanları ile üst başlıkları özgünlüklerini kaybetmiştir. P Z-14 ve P Z-15' nolu pencereler tip 2-2' ye; P 1-17, P 1-18, P 1-24 ve P 1-25' nolu pencereler tip 2-1' e; P Z -23' nolu pencere ise tip 3-1' e girer (Şekil 4.52).

Birinci katta bulunan hamamların olduğu yüzeyler, cephede sağır olarak bırakılmıştır. Pafta 12' ye bakarsak birinci kattaki hamamların altında, bodrumdan girilen tonozlu ocak yerlerinin olduğunu görürüz. Bu mekanlar + 1,75 kotundaki pencerelerle aydınlatılmıştır. Bu pencerelerin formları bodrum kat pencerelerinin karakterindedir.

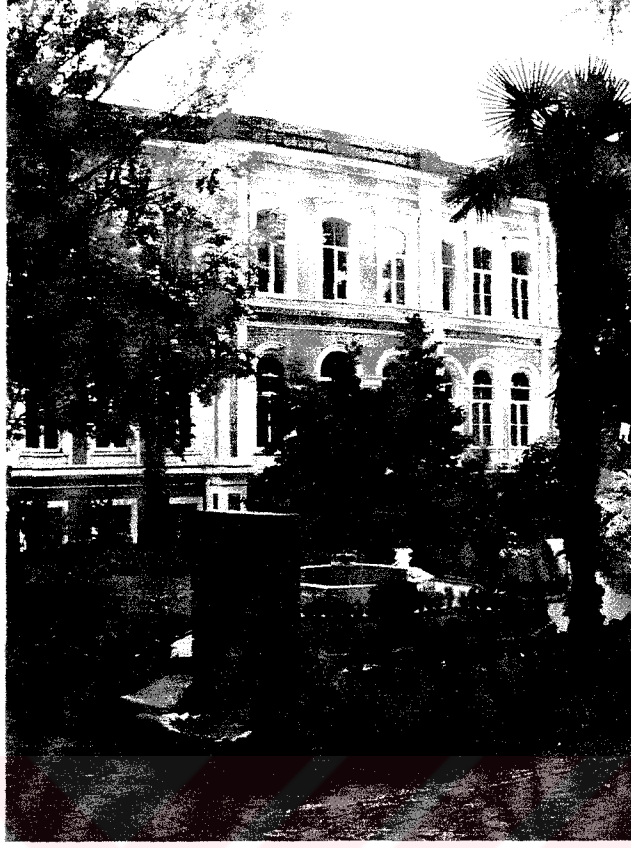
Elimizdeki 1940' lı yıllara ait olan fotoğraftan ve planlardan bir üçüncü hamamın daha olduğu tespit edilmiştir. Günümüze ulaşamayan hamam, yapılan restorasyonlarda ortadan kaldırılmıştır. Plan özelliğini tamamen kaybeden bu hamamın cephedeki özgünlüğü bozulmamıştır. Hamamın altında olan ocak yeri penceresinin ebatları özgün değildir. Yükseklik olarak bodrum kat pencereleri ile aynı hizaya getirilmiştir.

Bodrum katta B-26' nolu mekanda yer alan, P B-10' nolu pencerenin aslında kapı olduğu izlerden tespit edilmektedir (Resim 4.19).

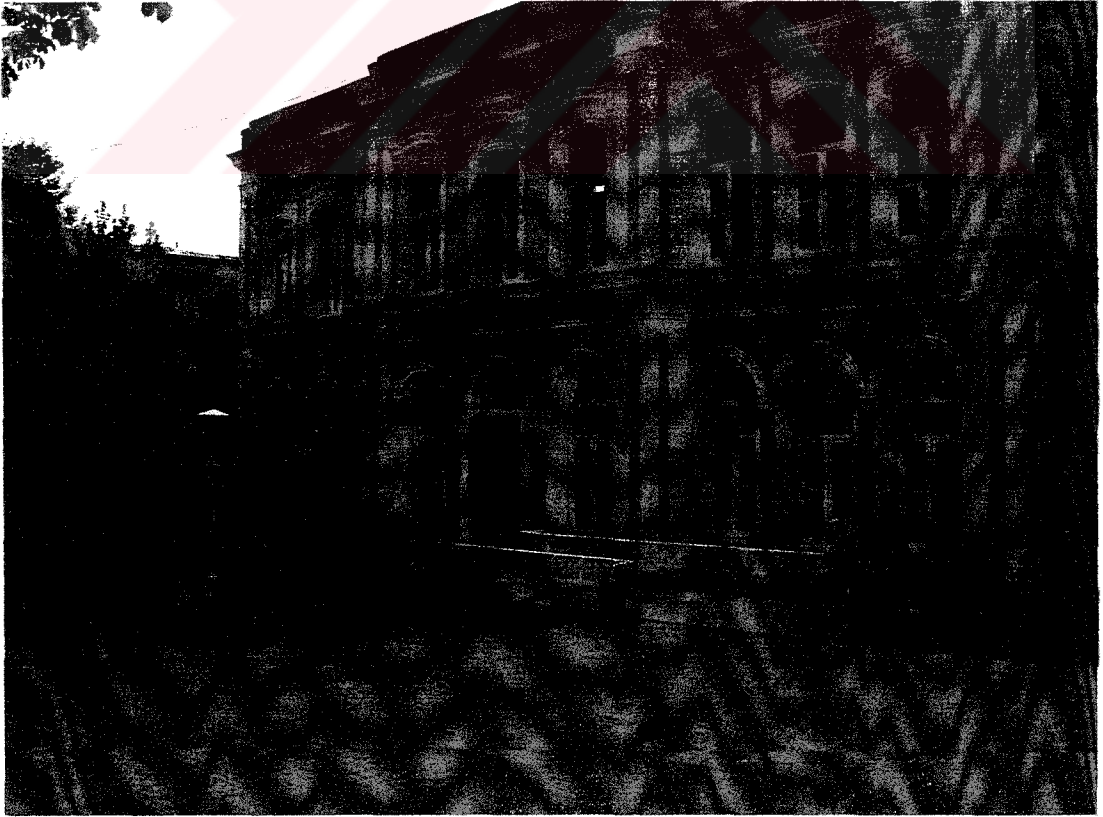
Denizlik ve kat silmeleri bu cephede süreklilik göstermez. Su iniş boruları saçak, denizlik ve kat silmelerine zarar vererek aşağı inerler (Ek Pafta 9, Resim 4.20).

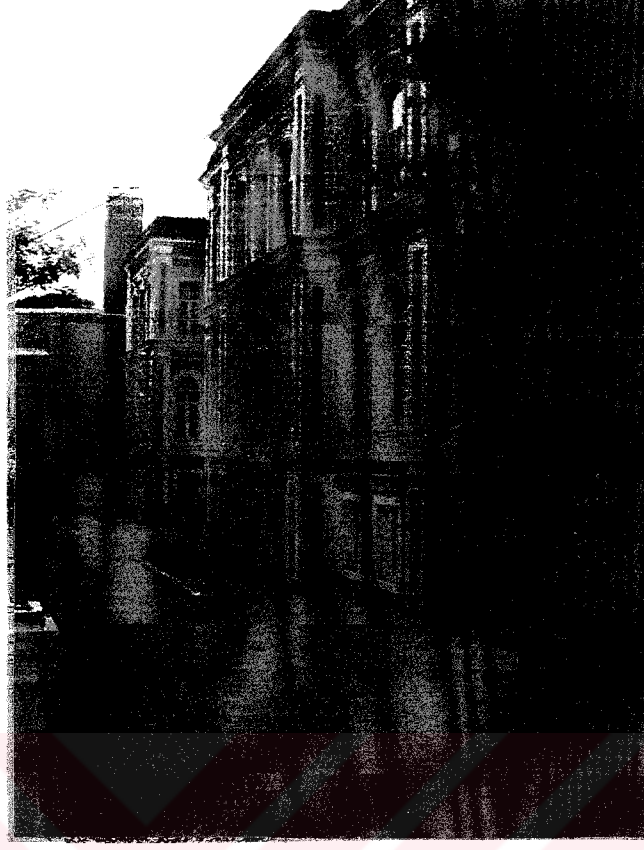
Şekil 4.6 Cepheelerde görülen ritmik bölünmeler

Resim 4.9 Çukur Saray kuzey cephesi

Resim 4.10 Çukur Saray kuzey cephesi

Resim 4.11 Çukur Saray doğu cephesi

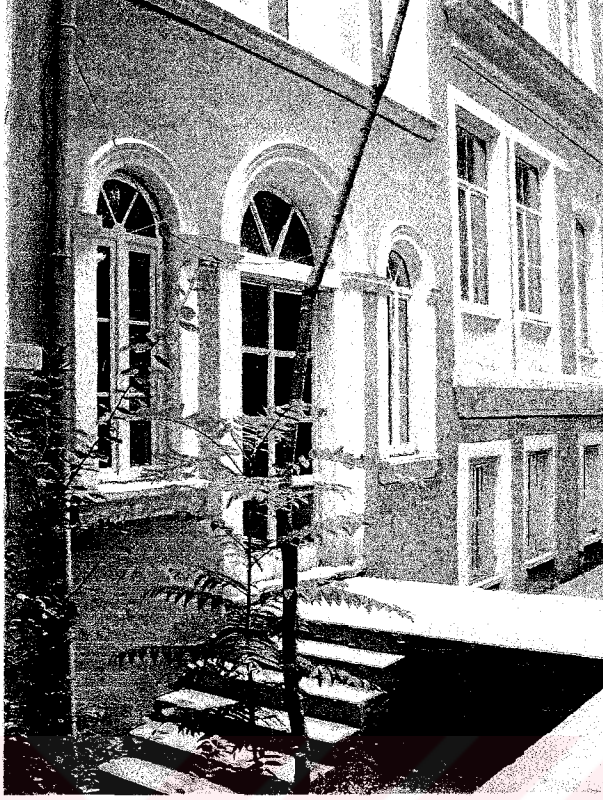
Resim 4.12 Doğu cephesindeki pencere düzeni

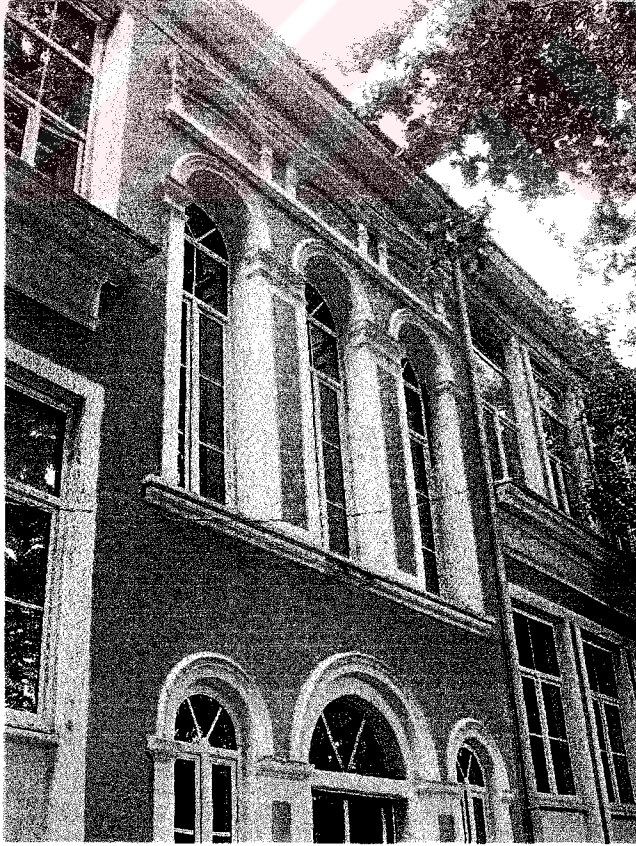
Resim 4.13 Doğu cephesinde sonradan kapatılarak pencere yapılan P Z-46 ve P 1-25' nolu pencereler

Resim 4.14 Birinci katta kesilen denizlik silmesi

Resim 4.15 Çukur Saray batı cephesi girişı

Resim 4.16 Çukur Saray batı cephesi merdiven sahanlığını aydınlatan pencereler

Resim 4.17 Çukur Saray batı cephesinde özgün kalan bodrum kat pencere yan ve üst elemanları (P B-8 ve P B 9' nolu pencereler)

Resim 4.18 Çukur Saray batı cephesinde özgün kalan zemin kat pencere yan ve üst elemanları

Resim 4.19 Batı cephesinde sonradan örülerek pencere yapılan kapı (B-26 nolu mekana açılıyor)

Resim 4.20 Batı cephesinde kat silmesini keserek inen su iniş borusu ve beden duvarındaki yosunlanma

4. 2. 4 İç Mekan Dekorasyonu

Binada iç mekan dekorasyonu incelendiğinde, farklı döneme ve anlayışa ait karmaşık bir kompozisyonla karşılaşılmaz. Bunun tersine mekanlardaki duvar ve tavan tanzimlerinde benzer veya aynı koltuk silme profillerinin, ahşap çıta profillerinin, alçı kabartma bezemelerinin veya motiflerinin, kalem işlerinin kullanılmış olduğu görülür.

Çukur Saray' ın koridor üzerinde düzenlenmiş odalarını barok, rokoko ve ampir üsluplarını yansıtan kalem işleri, bezemeler, ahşap panolar ve resimler süslemektedir.

Binada iç mekan dekorasyonunda kullanılan üç yapım tekniği saptanmıştır. Bunlar:

1. Tavan ve duvara çakılan ahşap tahtalar üzerine bez gerilmiştir. Bunun üstüne alçı bezemeli yada boyalı ahşap çıta tanzimi ile belirlenmiş süslemeli tavan ve duvar dekorasyonu yapılmıştır.
2. Tavan dekorasyonu, bağdadi taşıyıcı altına çakılan alçı üzerine yapılmıştır. Duvar dekorasyonu da sıva üstüne uygulanmıştır.
3. Tavan ve duvar dekorasyonu kagir duvar üzerine monte edilen bez üzerine işlenmiştir.

Binada duvar ve tavan dekorasyonu ile günümüze ulaşabilmiş az sayıda mekan vardır. Genelde tavan dekorasyonu korunmuş olan mekanlarda duvarlar boyanmıştır. Bazı mekanlarda ise sadece tavanların ahşap çıta tanzimi korunmuştur.

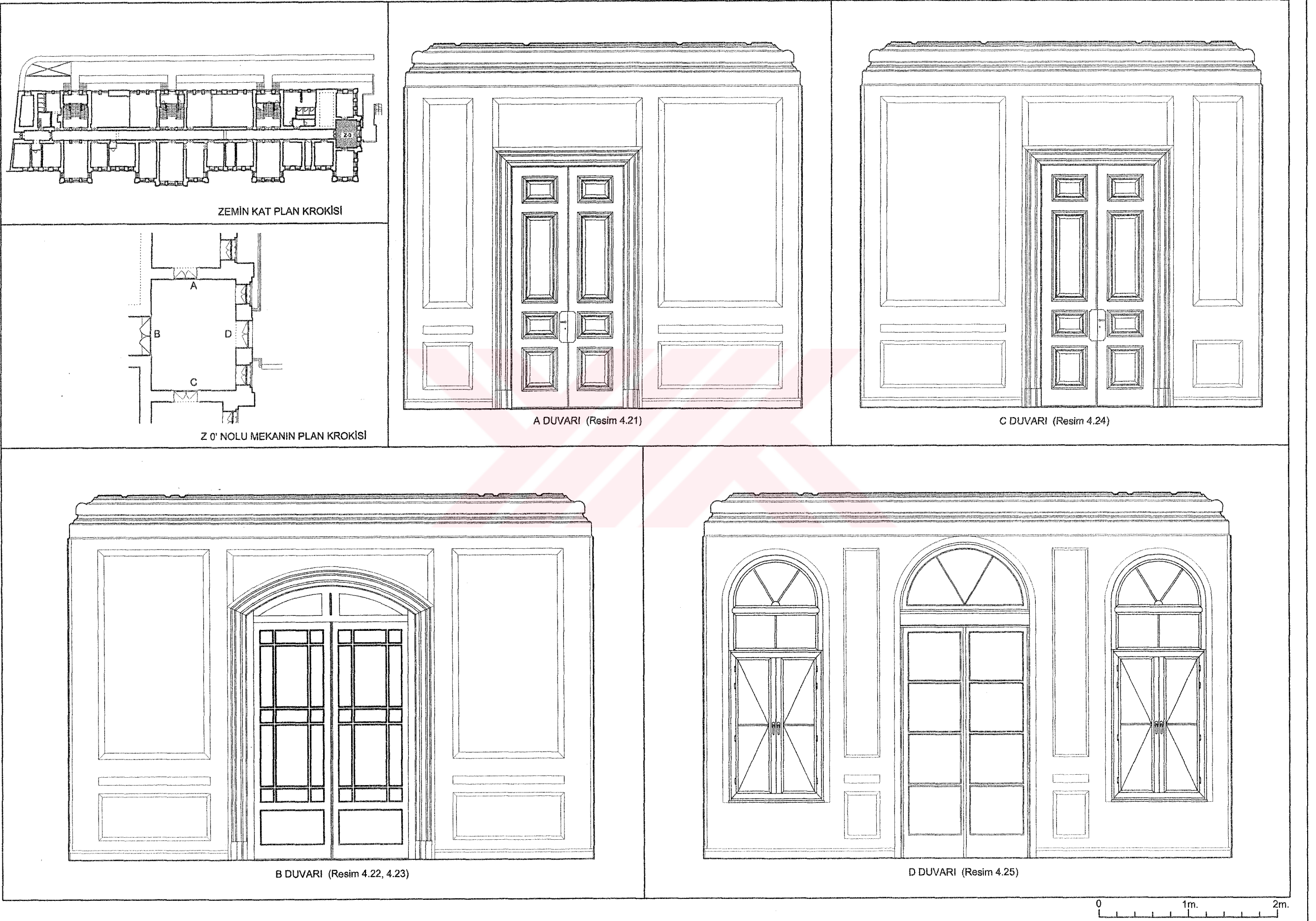
Duvar ve tavan dekorasyonu rölöve çalışmalarında tespit edilen mekanları katlara göre ayrıntılı olarak incelersek;

Zemin katta iç mekan dekorasyonu olan odalar;

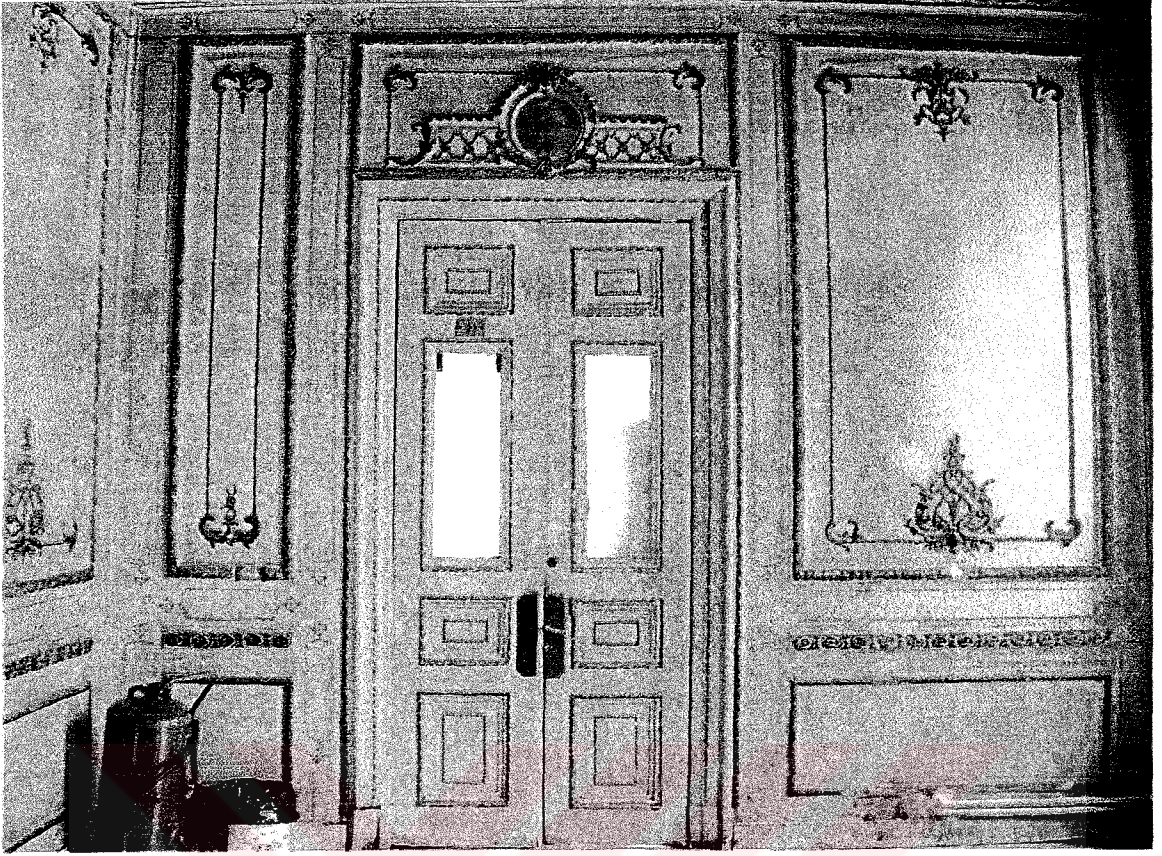
- Z-0' nolu mekan: Odanın iç mekan dekorasyonu, ahşap tahtalar üzerine gerili beze yapılmıştır. Alçı kabartmalı ahşap tavan çıtalarıyla tanzim edilmiş yoğun süslemeli bir tavan dekorasyonu vardır. 'C' ve 'S' kıvrımlı, bitkisel bezemelerden oluşan orta göbeğin iki yanında resimler yer alır. Resimler alçı kabartma inci dizilerinden oluşan çerçeveler içindedir. Deniz üzerinde seyreden gemilerin tasvir edildiği resimlerde renk kaybı vardır. Mekana açılan K Z-5 ve 6' nolu kapıların üstlerine de alçı kabartma inci dizilerinden oluşan, yuvarlak çerçeveler içine doğa resimleri yerleştirilmiştir. Bu çerçevelerin alt ve üst kısımları, rokoko- barok akant yaprakları ve kıvrık dallardan oluşan bezemelerle süslenmiştir. Duvarlar ampir üsluplu panolarla bölünmüştür. Panoların içine ikinci bir çerçeve yapılmıştır. Bu çerçevenin köşelerine ve kısa tarafların ortalarına alçı kabartma kıvrımlı bitkisel motifler yapılmıştır (Resim 4.21-4.25). Bu motiflerle tavanda yapılanlar

benzerlik gösterir. Tavan ve duvarda yer alan alçı kabartma bezemeler altın yaldızlıdır (Şekil 4.7 ve 4.8).

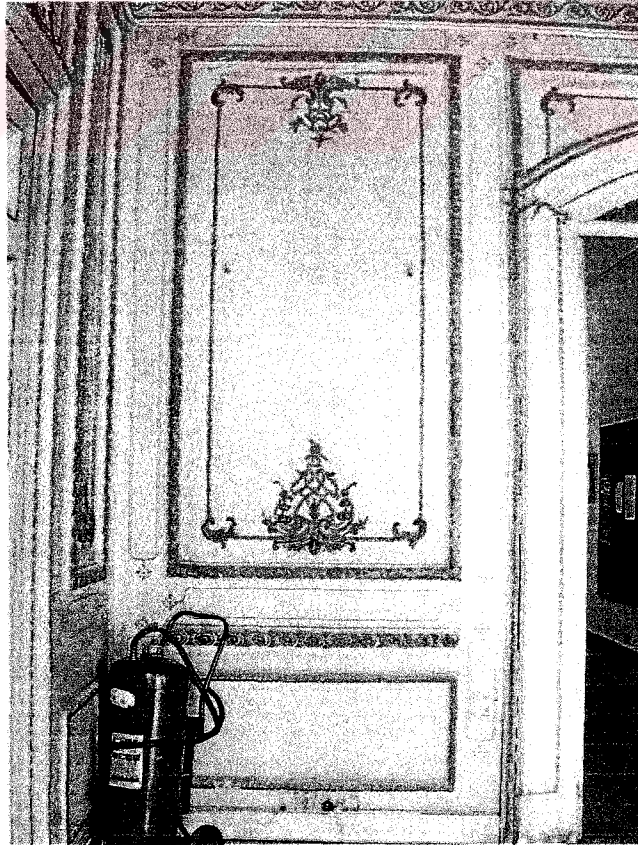
- Z-1' nolu mekan: İç mekan dekorasyonu, ahşap tahtalar üzerine gerili beze yapılmıştır. Üslup olarak Z 0 mekanı ile benzerlik göstermektedir. Bu mekanın tavanı da Z 0 gibi alçı kabartmalı ahşap çıta tanzimli ve yoğun süslemelidir. Duvarlar panolar ile bölümlendirilmiştir (Resim 4.26-4.29). Mekana girilen kapı üzerine manzara resmi yapılmıştır. Yuvarlak kartuş içerisindeki resmin çerçevesi, Z 0 mekanına açılan kapıların üstlerindeki çerçevelerle aynı özelliktedir (Şekil 4.9 ve 4.10).
- Z-2' nolu mekan: İç mekan dekorasyonunun yapım tekniği Z 0 ve Z 1 mekanları ile aynıdır. Tavan dekorasyonunda alçı kabartmalı ahşap çıta tanzimi yalındır. (Şekil 4.11). Ancak tavandaki kalem işleri çok yoğun ve karışıktır. Duvarlar üzeri boyalı ahşap çıtalarla oluşturulmuş panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.12). Tavan ve duvardaki pano içleri ile koltuk silmesinin üstüne çiçek ve kıvrımlı bitkisel motifler işlenmiştir (Resim 4.30-4.33). Dekorasyona kırmızı, mavi ve sarı renkler hakimdir. Dikdörtgen çerçeve içine alınmış kapı üzerindeki bölüm daha sonradan maviye boyanmıştır. Duman detektörünün yerleştirildiği kısım özgünlüğünü yitirmiştir.
- Z-4' nolu mekan: Sade bir tavan dekorasyonu yapılmıştır. Alçı kabartma bezemeli pano içine ikinci bir pano yerleştirilmiştir. İkinci panonun köşeleri çeyrek daire şeklinde içeri doğru bombe yaparak birleştirilmiştir. Çeyrek dairenin içine de bazı harfler yazılmıştır. Muhtemelen odayı kullanan kişinin isminin baş harfleridir. Tavandaki ikinci panonun içinde göbeği çevreleyen yuvarlak bir pano vardır. Bu panonun kısa kenara bakan kısımlarında yarım daire şeklinde dışarıya doğru çıkmalar yapılmıştır. Panolar arasına alçı kabartma C ve S kıvrımlı bitkisel motifler yerleştirilmiştir (Şekil 4.13). Alçı kabartma motifleri altın yaldızlı olan tavanda, mavi renginin tonları kullanılmıştır. Z 4' nolu mekanın duvarları boyalıdır ve özgün dekorasyonunu kaybetmiştir.

Şekil 4.8 Zemin kat Z-0' nolu mekanın ahşap çıta tanzimli duvar görünüşleri

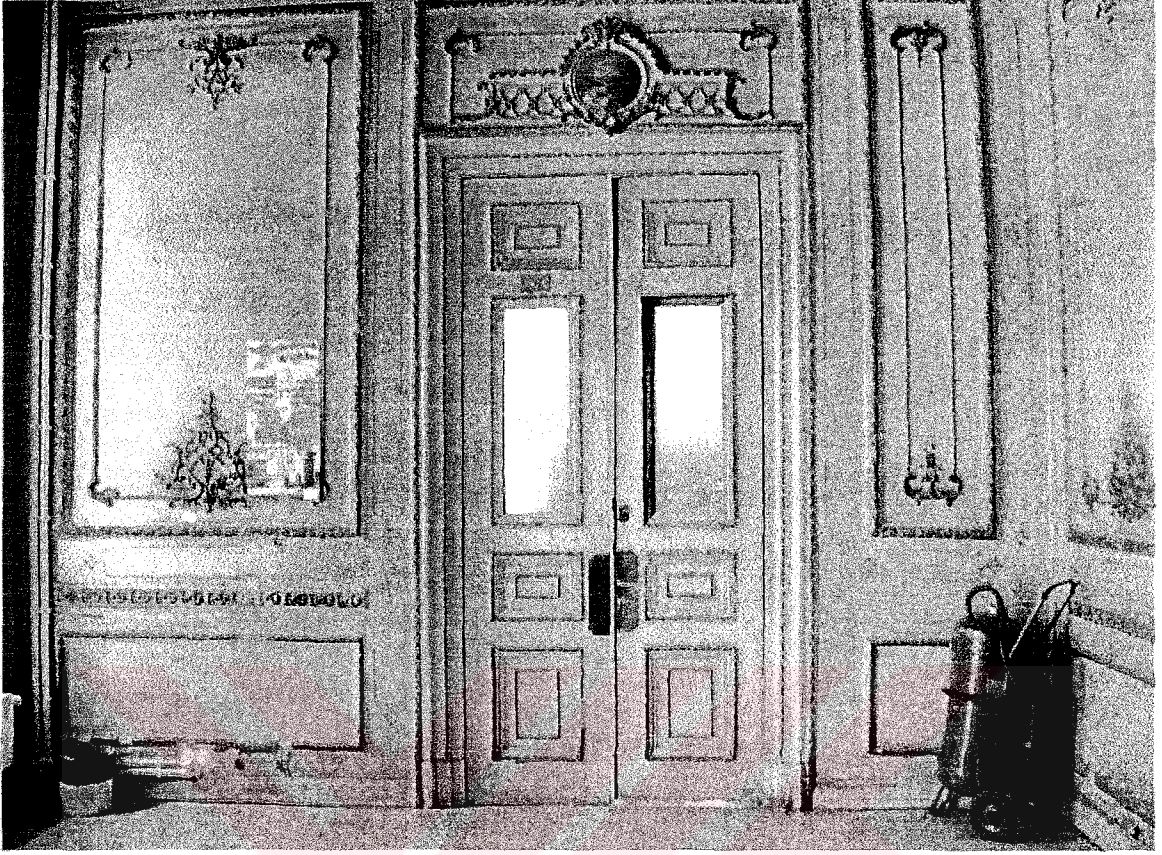
Resim 4.21 Zemin kat Z 0' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.8)

Resim 4.22 Zemin kat Z 0' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.8)

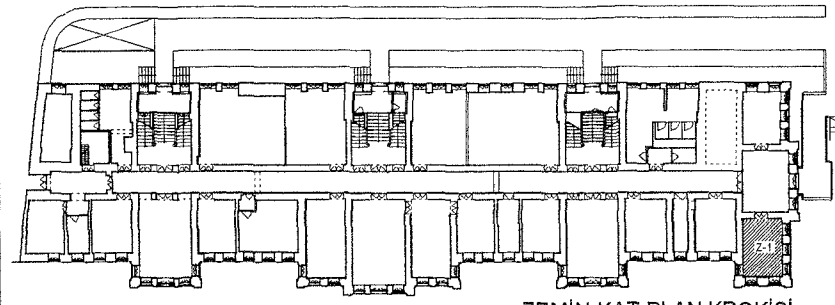
Resim 4.23 Zemin kat Z 0' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.8)

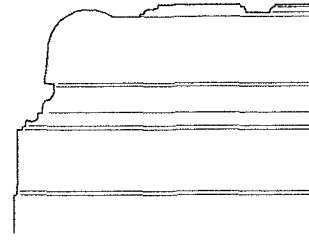
Resim 4.24 Zemin kat Z 0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.8)

Resim 4.25 Zemin kat Z 0' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.8)

ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

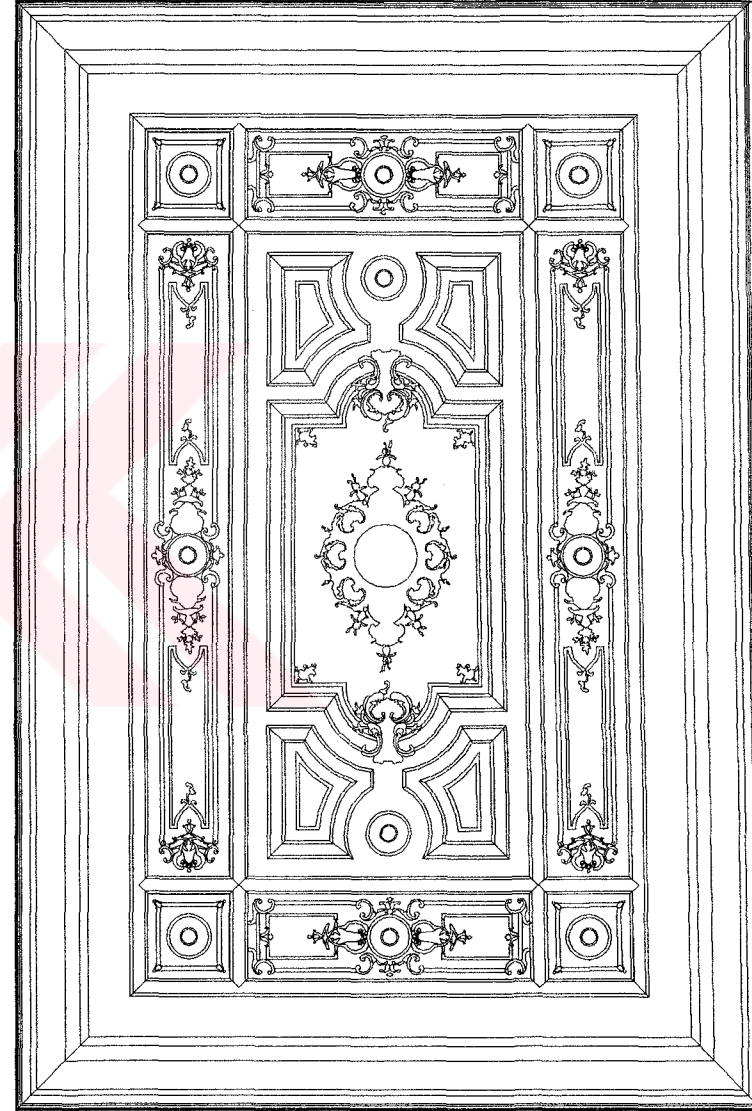
KOLTUK SİLME PROFİLİ

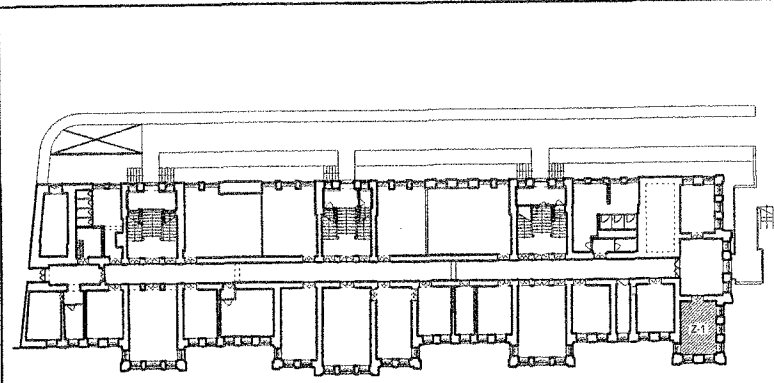
Z 1 TAVANI

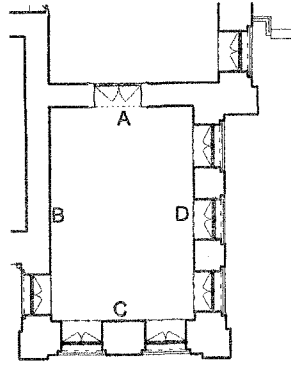
Z 1 KOLTUK SİLMESİ

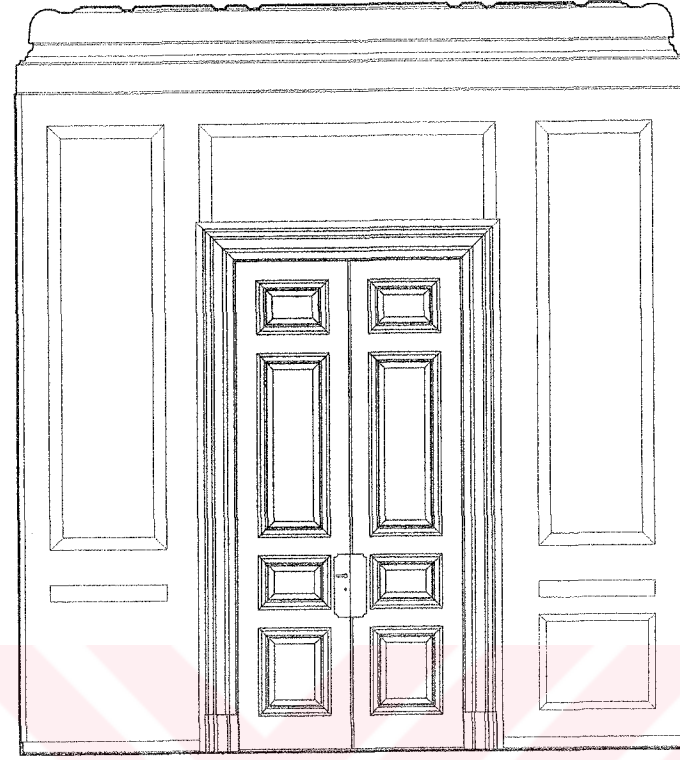
0 1m. 2m.

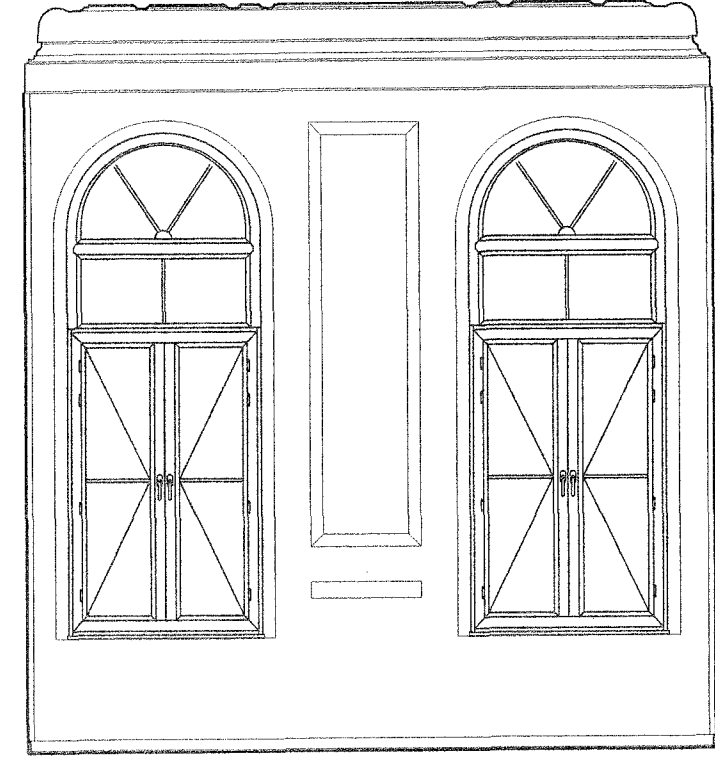
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

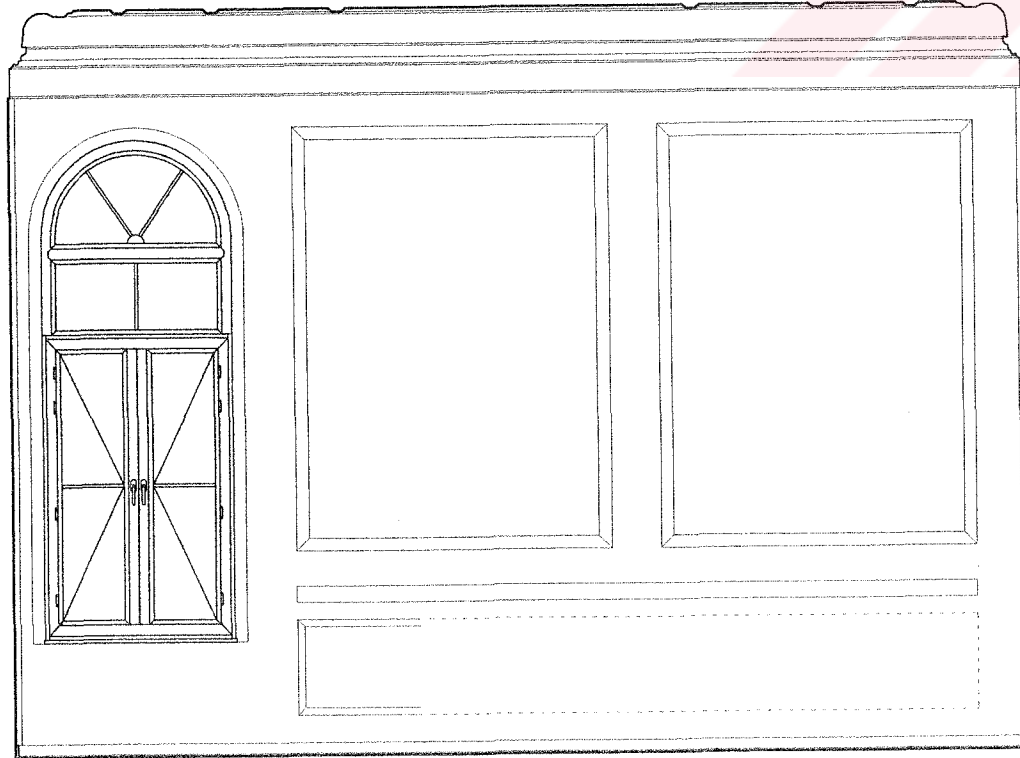
Z 1' NOLU MEKANIN PLAN KROKİSİ

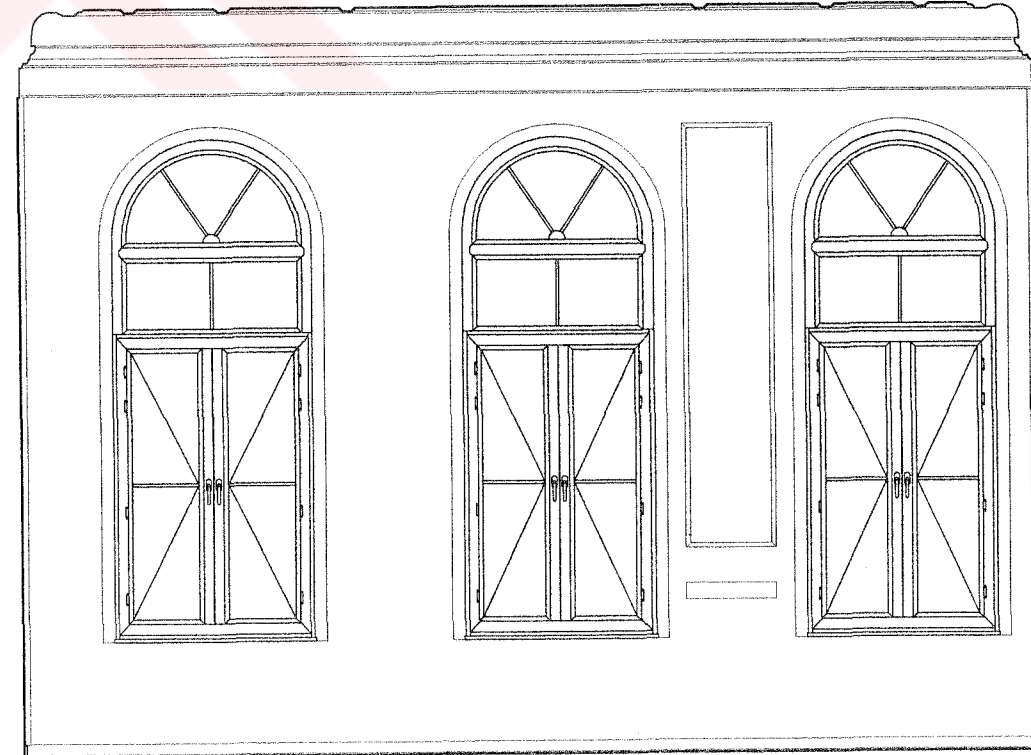
A DUVARI (Resim 4.26)

C DUVARI (Resim 4.28)

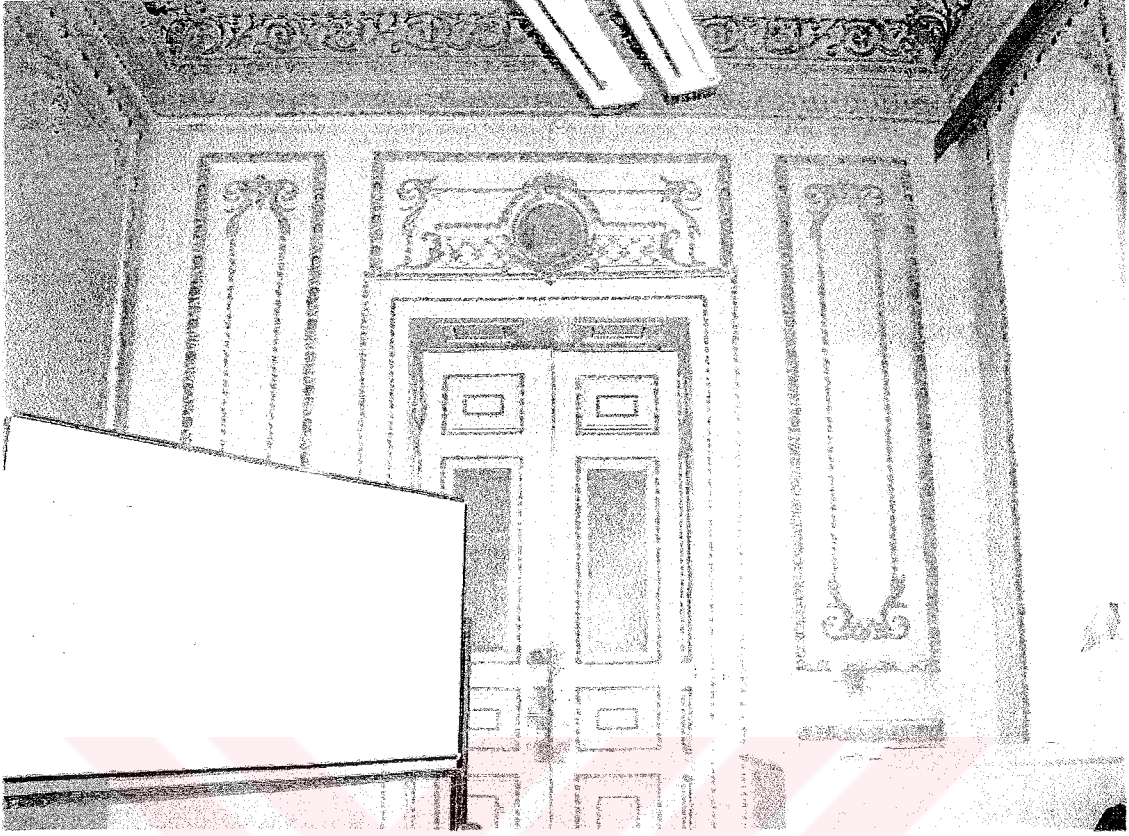

B DUVARI (Resim 4.27)

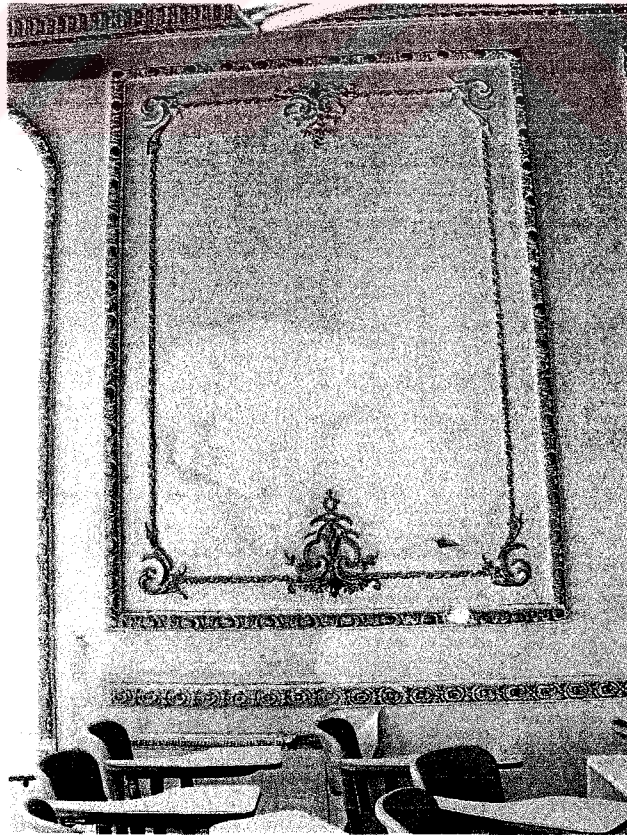

D DUVARI (Resim 4.29)

0 1m. 2m.

Resim 4.26 Zemin kat Z 1' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.10)

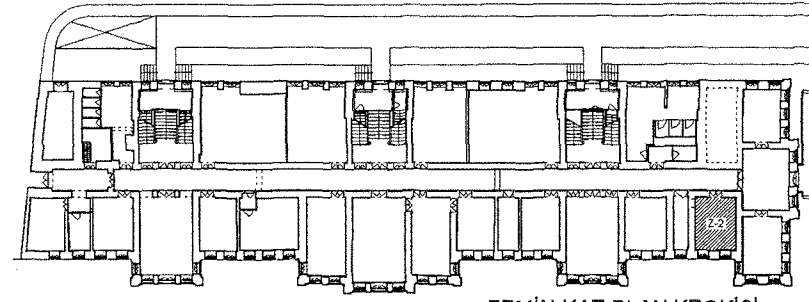
Resim 4.27 Zemin kat Z 1' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.10)

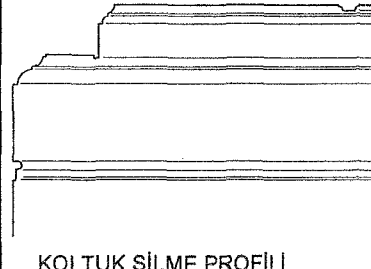
Resim 4.28 Zemin kat Z 1' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.10)

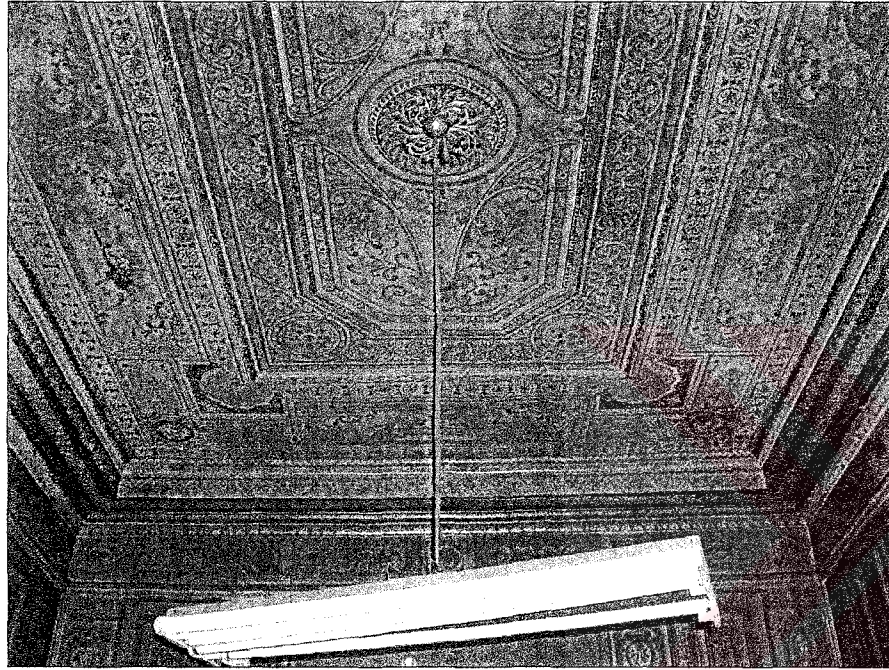
Resim 4.29 Zemin kat Z 1' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.10)

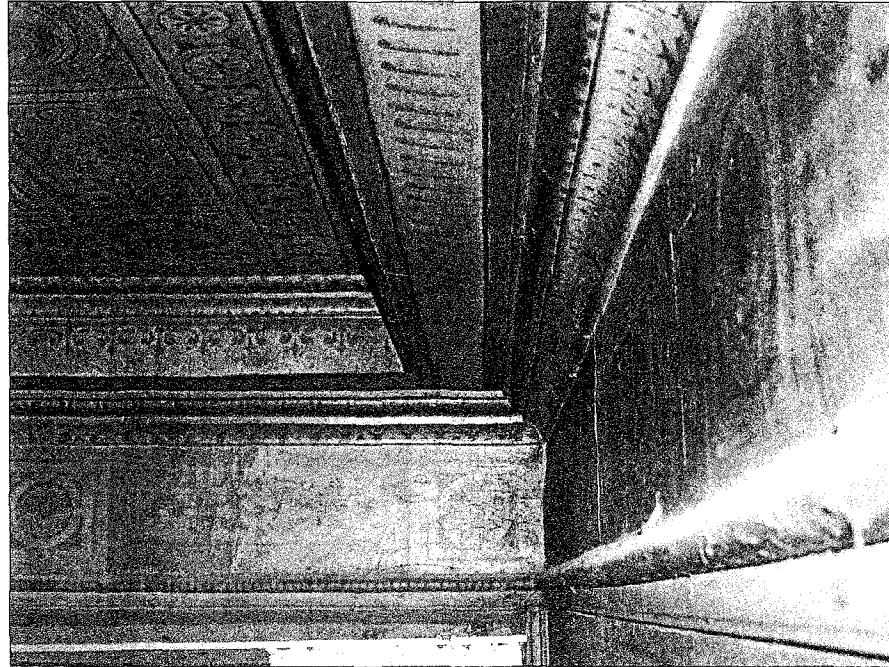
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

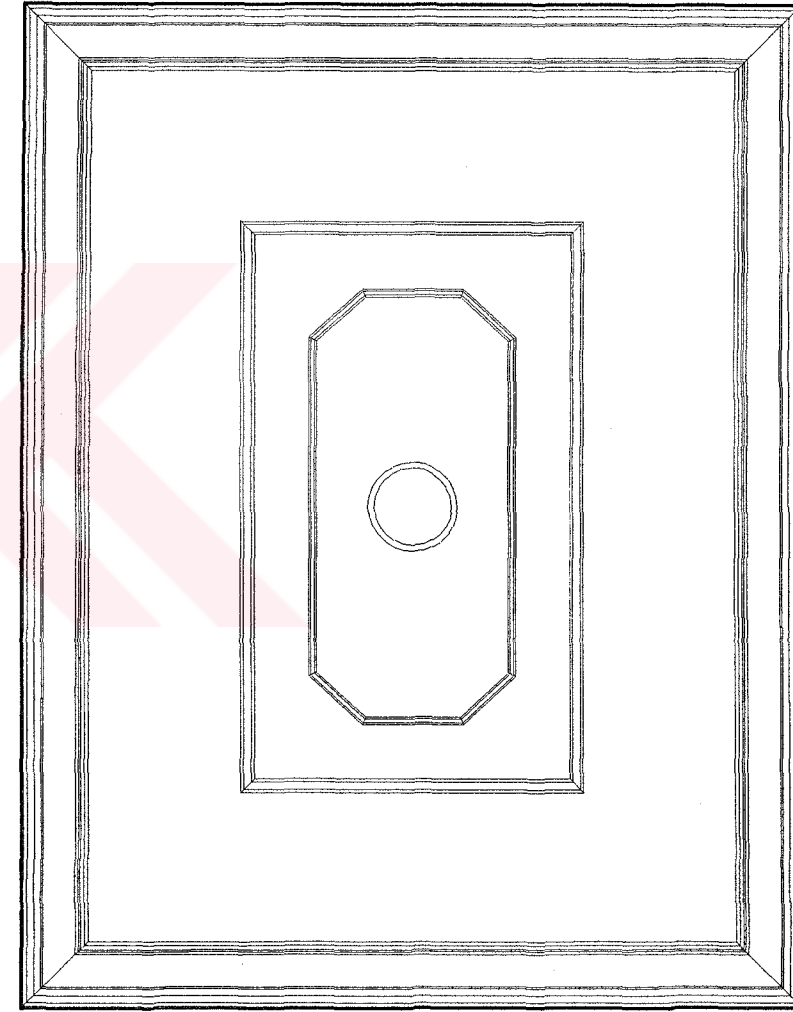
KOLTUK SİLME PROFİLİ

Z 2 TAVANI

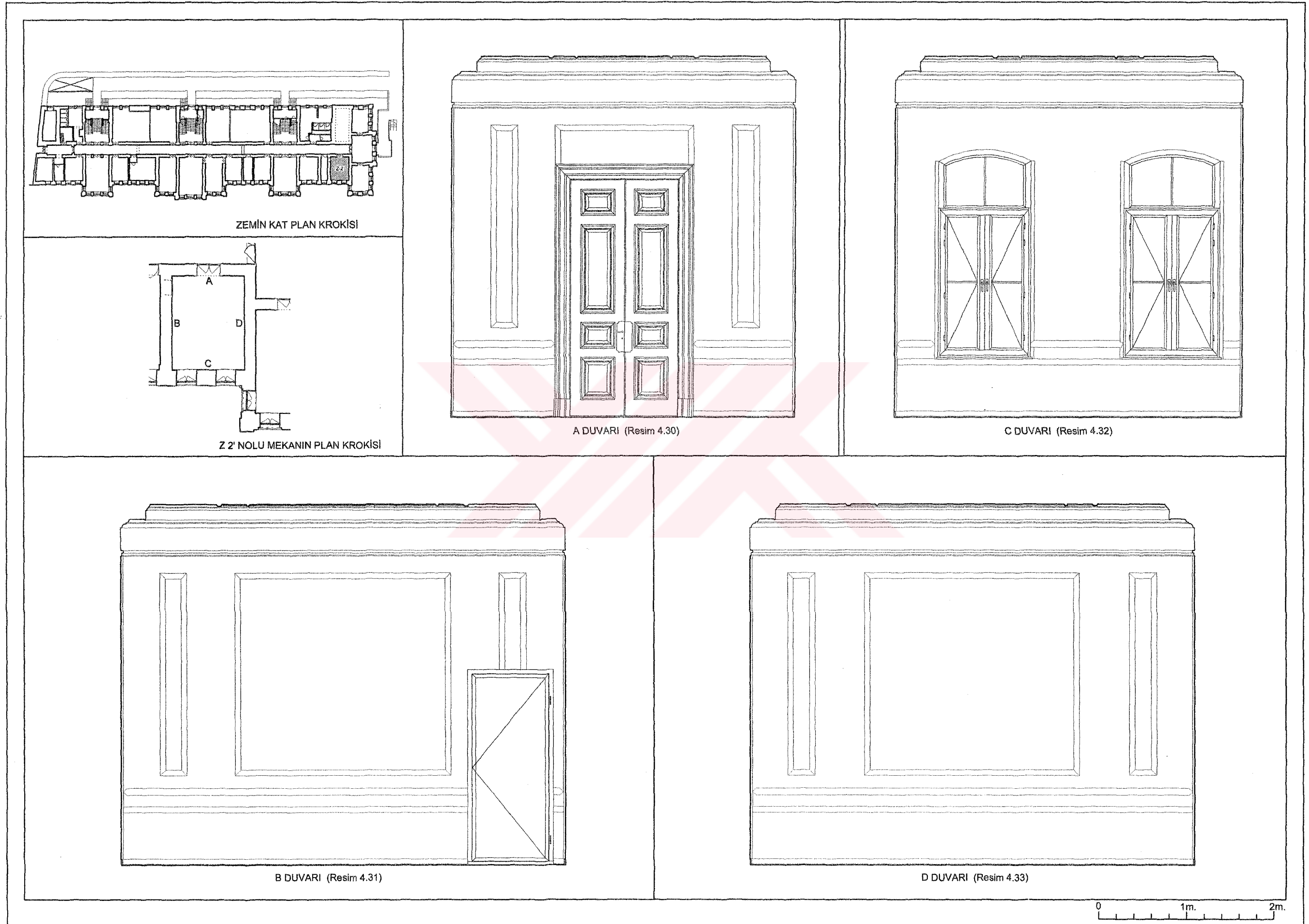

Z 2 KOLTUK SİLMESİ

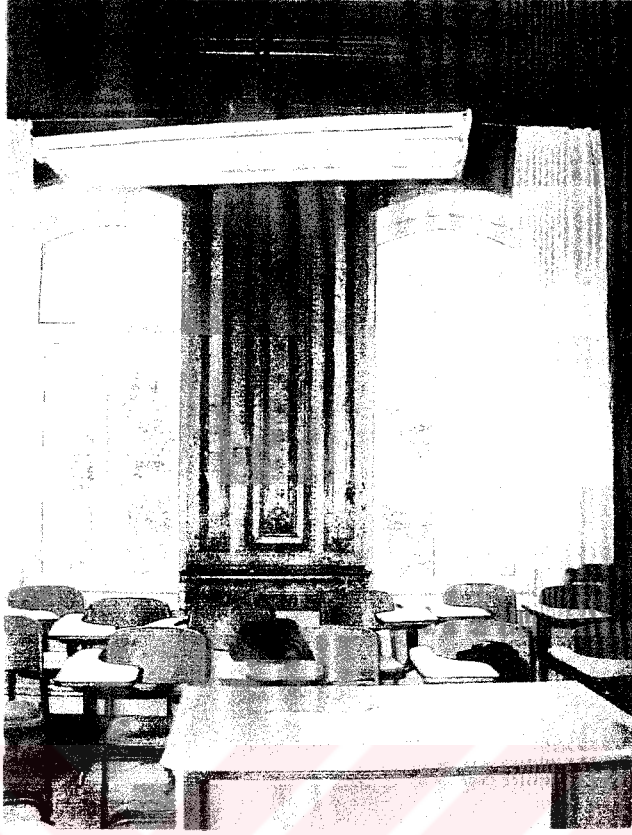

0 1m. 2m.

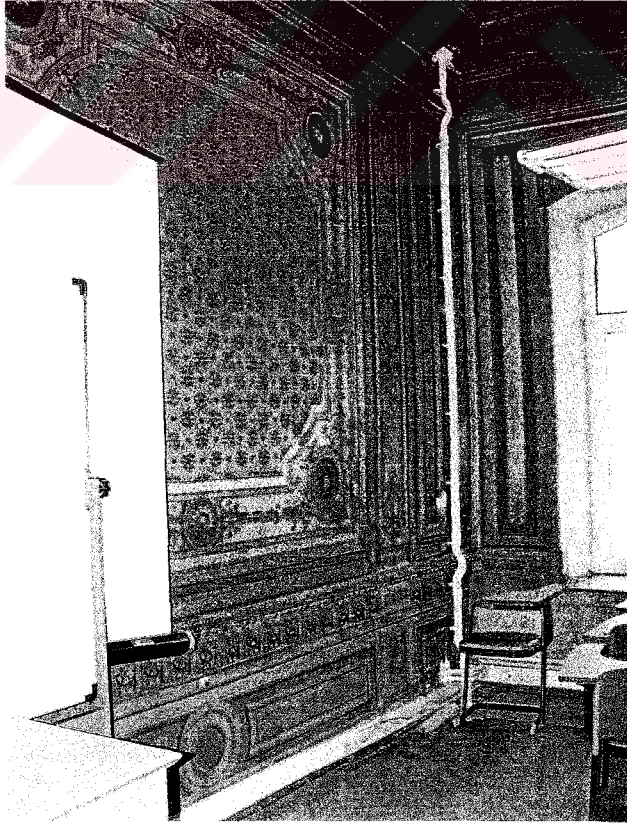
Şekil 4.11 Zemin kat Z-2' nolu mekanın tavan planı

Şekil 4.12 Zemin kat Z-2' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri

Resim 4.32 Zemin kat Z 2' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.12)

Resim 4.33 Zemin kat Z 2' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.12)

Resim 4.30 Zemin kat Z 2' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.12)

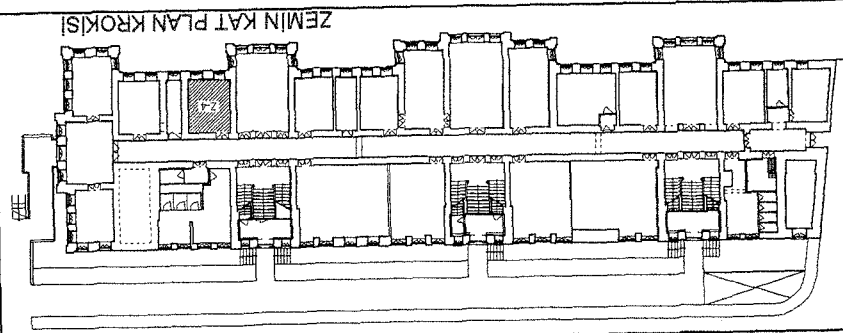
Resim 4.31 Zemin kat Z 2' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.12)

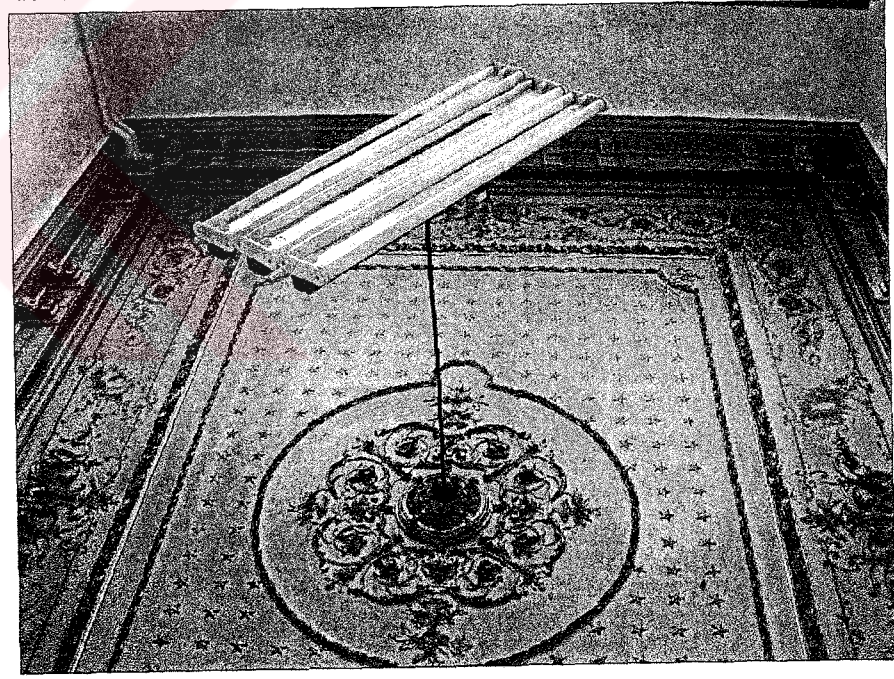
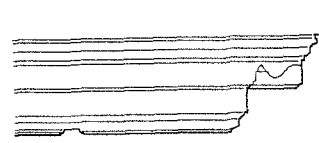
Resim 4.30 Zemin kat Z 2' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.12)

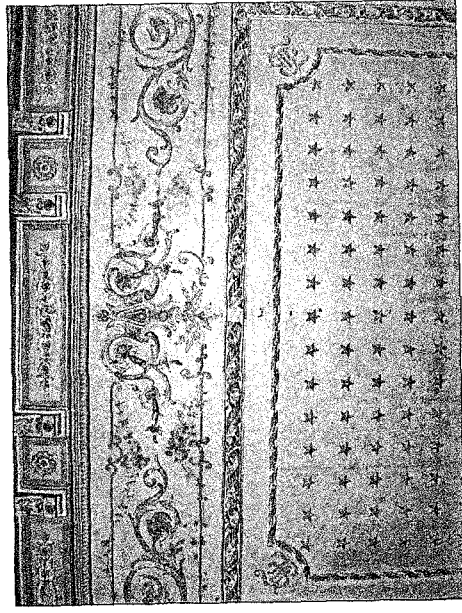
Resim 4.31 Zemin kat Z 2' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.12)

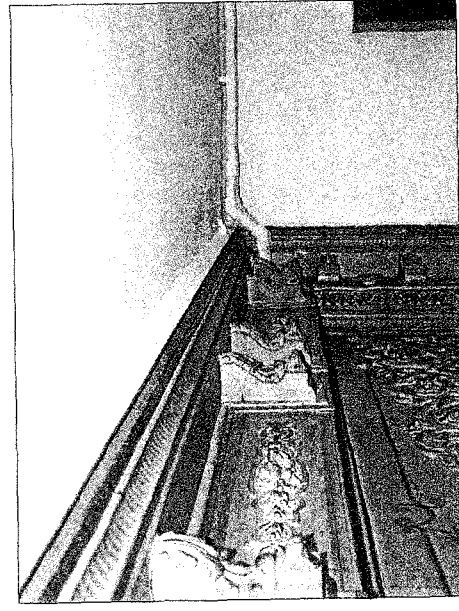
KOLTUK SILME PROFİLİ

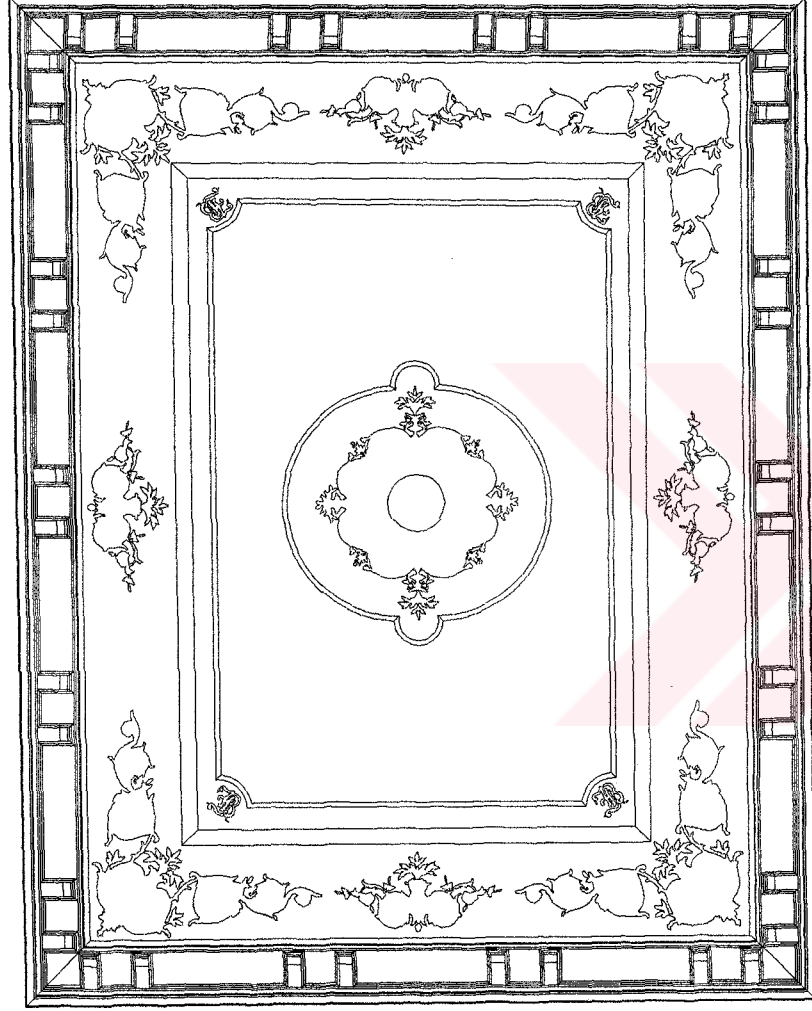
Z 4 TAVANI

Z 4 TAVANI

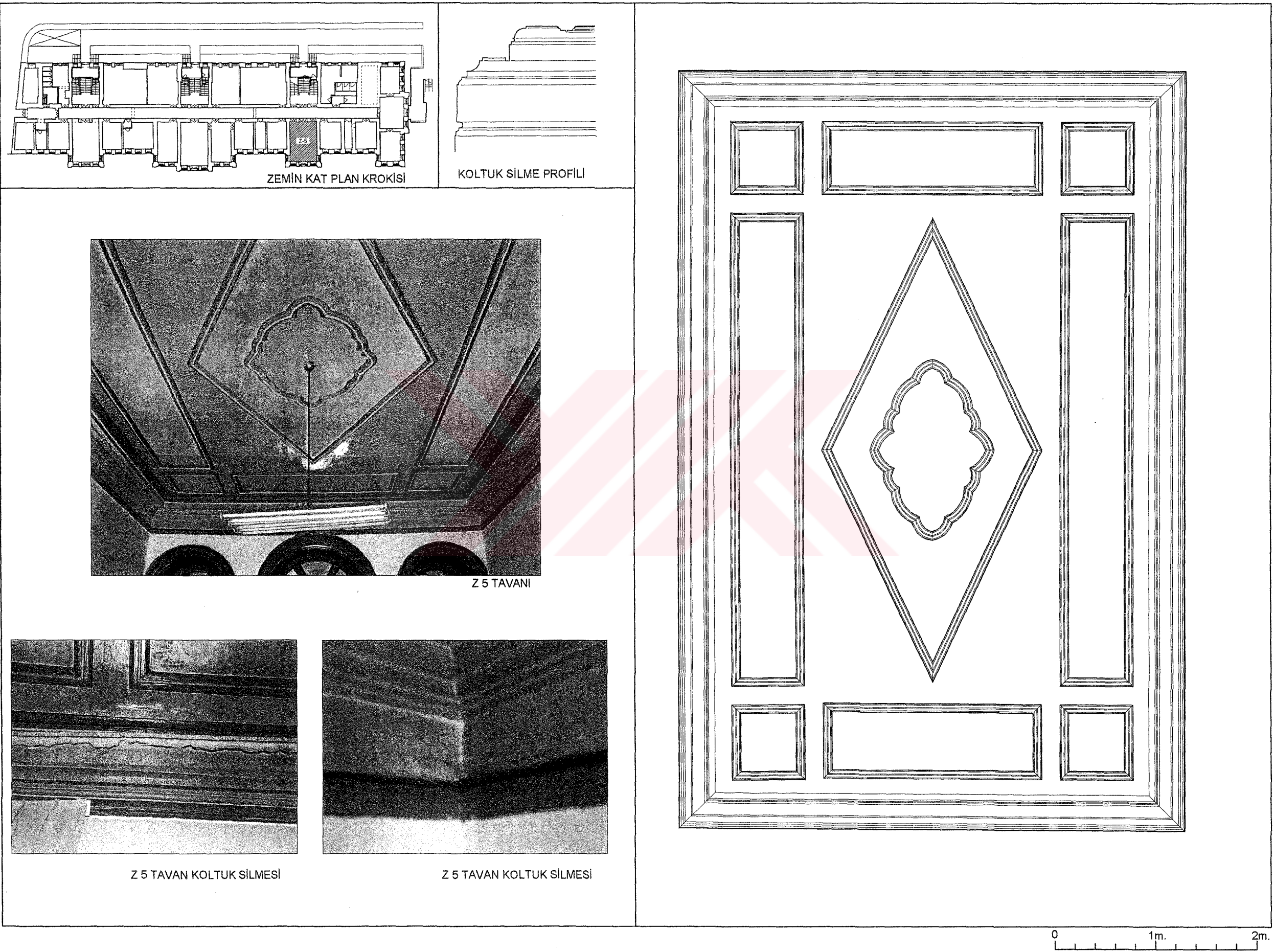
Z 4 TAVANI KOLTUK SILMESİ

0 1m. 2m.

• Z-5' nolu mekan: Yeşil, kırmızı ve beyaz tonlarıyla daha sonradan boyanmış olan mekanın tavanında, geometrik panolardan oluşmuş bir dekorasyon vardı (Şekil 4.14). Araştırma sırasında koltuk silmesinin bir bölümünün düşmesi nedeni ile tavanın onarımına başlanılmıştır. Bir müdahale yapılmadan önce Z 5 mekanına oturtulan dikmelerle tavan askıya alınmıştır. Tavandaki strüktürel bozulmanın nedenini anlamak için Z 5 mekanının üstünde bulunan 1-5 mekanının özgün olmayan parke döşemesi kaldırılmıştır. Yapının taşıyıcı sistemini incelerken de değindiğimiz gibi döşeme taşıyıcısının ahşap kirişlerle yapıldığı tespit edilmiştir (Resim 4.41). Bazı kirişlerin duvarı çevreleyen ahşap hatıla oturan bölümlerinde çürüme olduğu saptanmıştır. Tavan açıldığı zaman dekorasyonun yapım sisteminin yukarıda da açıklandığı gibi bağdadi taşıyıcı altına tutturulan alçı üzerine yapılmış olduğu görülmüştür. Koltuk silmesinin de alçıdan yapıldığı tespit edilmiştir. Çürüyen bölümlerin taşıdığı silme zamanla derin çatlaklar oluşmuş ve sonrasında yıkılmıştır. Bu tespitler sonrasında Z 5 mekanından desteklenen tavanda raspa çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalarda boyalı yüzey altında bulunan özgün kalem işlerine ulaşılmıştır (Resim 4.34 ve 4.35). Çökmeyen koltuk silmesinde derin çatlakların olması tavanın ve silmelerin tamamen sökülmesi kararını aldırılmıştır. Yapılan onarımda ahşap kirişlerdeki çürüyen kısımlar desteklenerek sağlamlaştırılmıştır. Tavanda küçük bir bölüm özgün bırakılarak korunmuştur. Alçı koltuk silme profili aslına uygun olarak ahşaptan yapılmıştır. Sunta plaklarla tavan yüzeyi yenilenmiştir. Onarımda mekanın boyalı duvar yüzeyinde raspa çalışmaları yapılmış ve özgün dekorasyona ulaşılmıştır (Resim 4.36 ve 4.37). Araştırma sürecinde odanın restorasyonu tamamlanamadığından son durum belgelenememiştir.

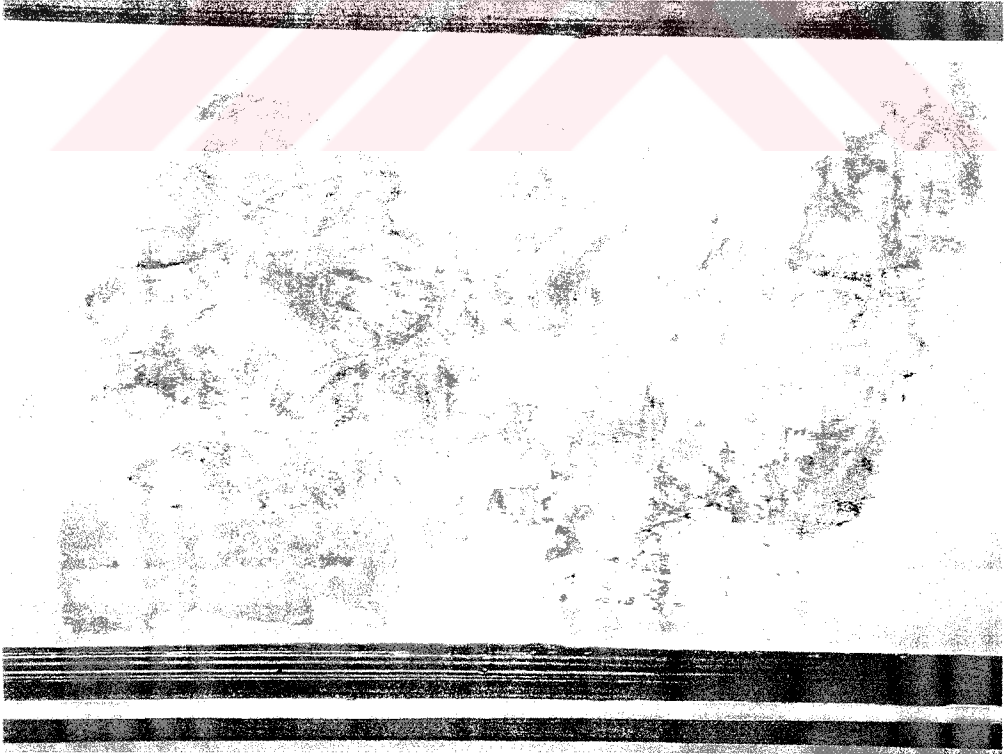
• Z-8' nolu mekan: Üzerleri alçı kabartma bezemeli ahşap çita tanzimli tavan yalıdır. Dikdörtgen pano içine, 'L' ve dikdörtgen formlu panolar yerleştirilmiştir. 'L' şeklindeki panoların köşelerine inci dizilerinden oluşan yuvarlak çerçeveler yapılmıştır. Bu çerçevelerin içinde çiçek resimleri tasvir edilmiştir. Kıvrımlı bitkisel motiflerle çerçeve zenginleştirilmiştir (Şekil 4.15).Yapının iç dekorasyonunda sıkça rastladığımız akant yaprağı motifi, Z 8' nolu mekanda koltuk silmesinin köşelerinde kullanılmıştır. Duvarları boyalıdır. Özgünlüğünü kaybetmiştir.

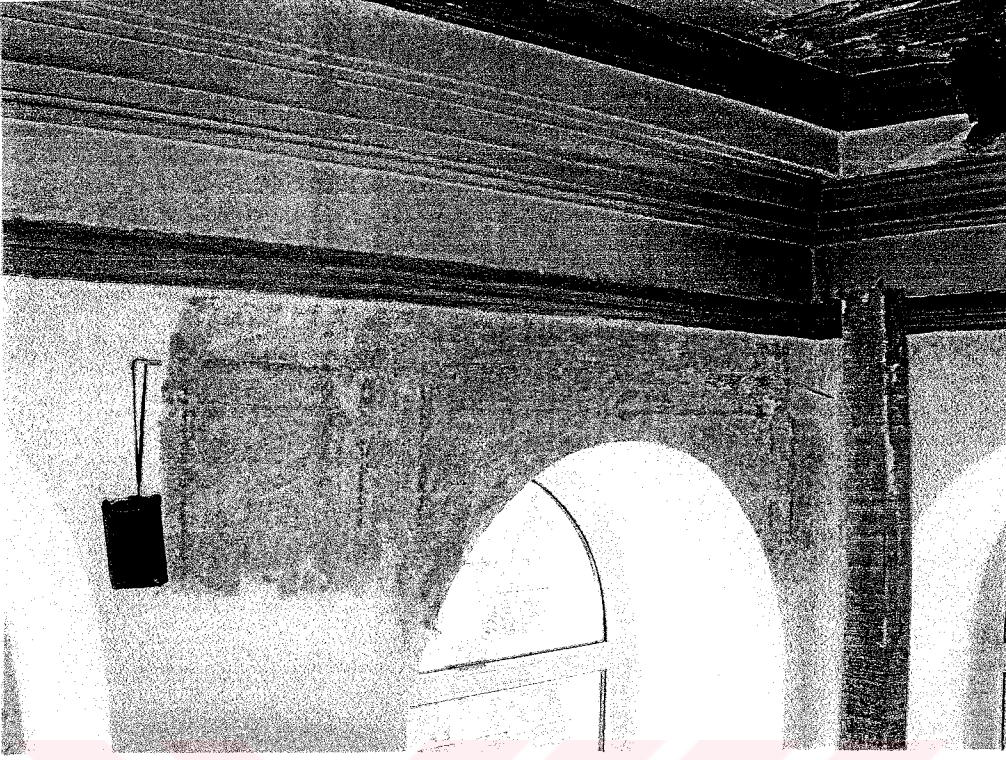
Şekil 4.14 Zemin kat Z-5' nolu mekanın restorasyondan önceki tavan planı

Resim 4.34 Z 5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında tavan sıvası altından çıkan özgün kalem işi

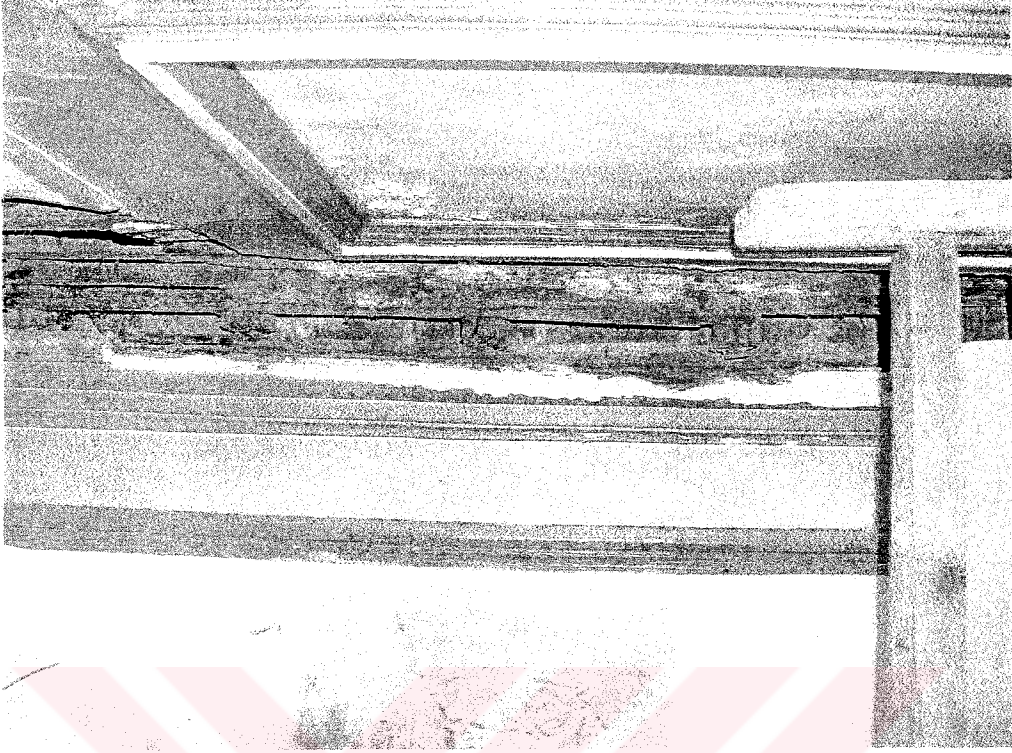
Resim 4.35 Z 5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında tavansıvası altından çıkan özgün kalem işi

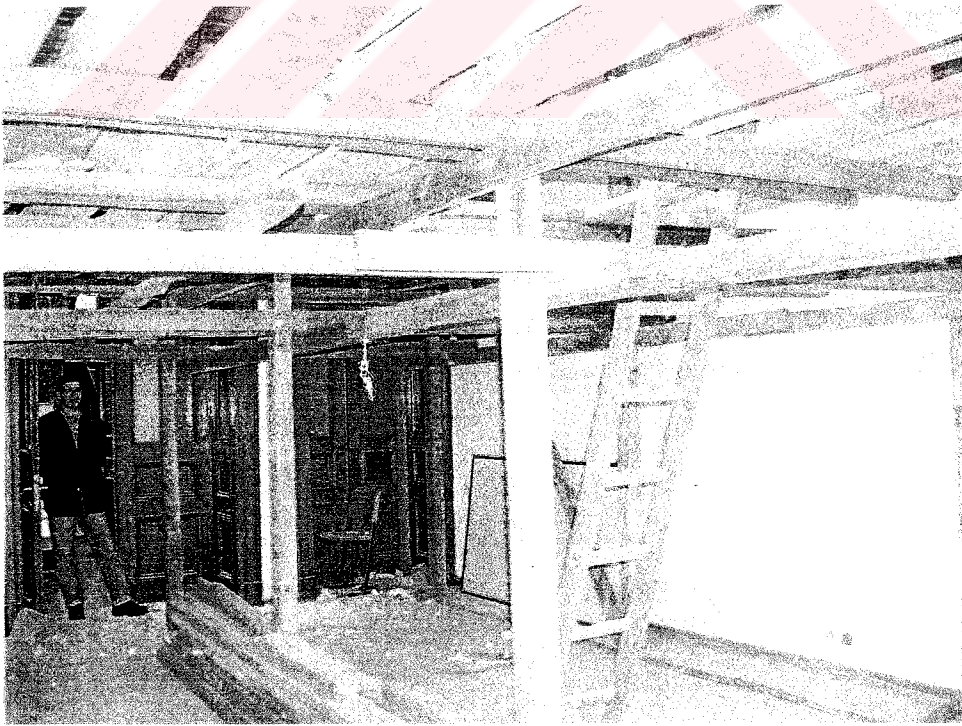
Resim 4.36 Z 5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında duvar sıvası altından çıkan özgün kalem işi

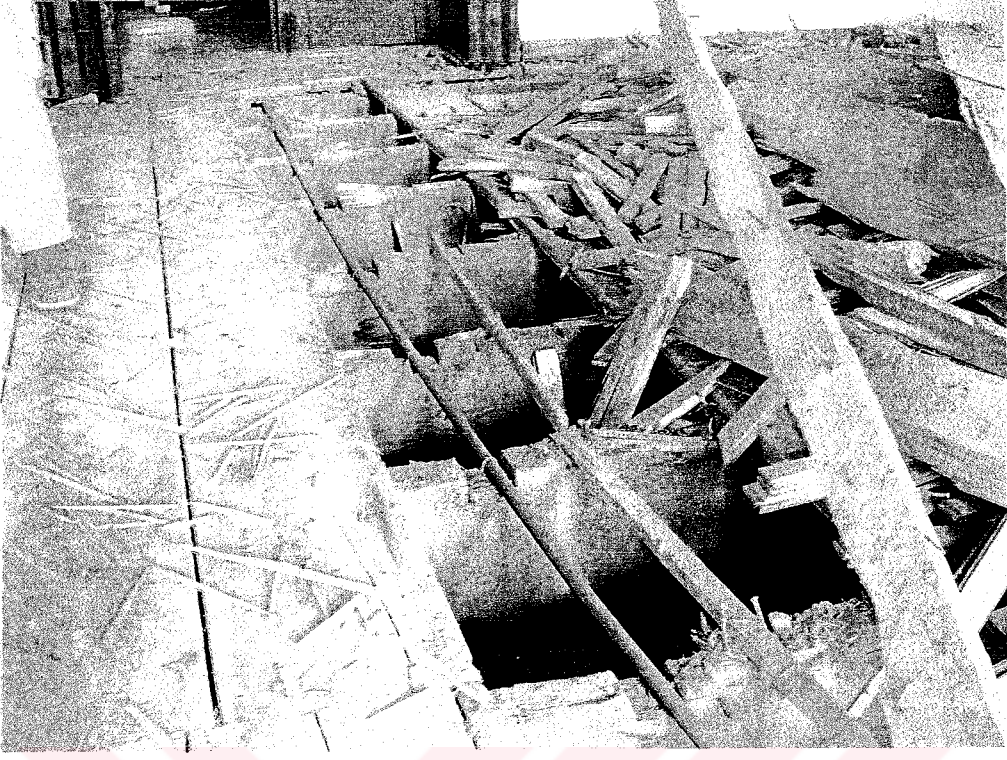
Resim 4.37 Z 5' nolu mekanda yapılan restorasyon sırasında duvar sıvası altından çıkan özgün kalem işi

Resim 4.38 Z 5' nolu mekanın çürüyen koltuk silme karkası

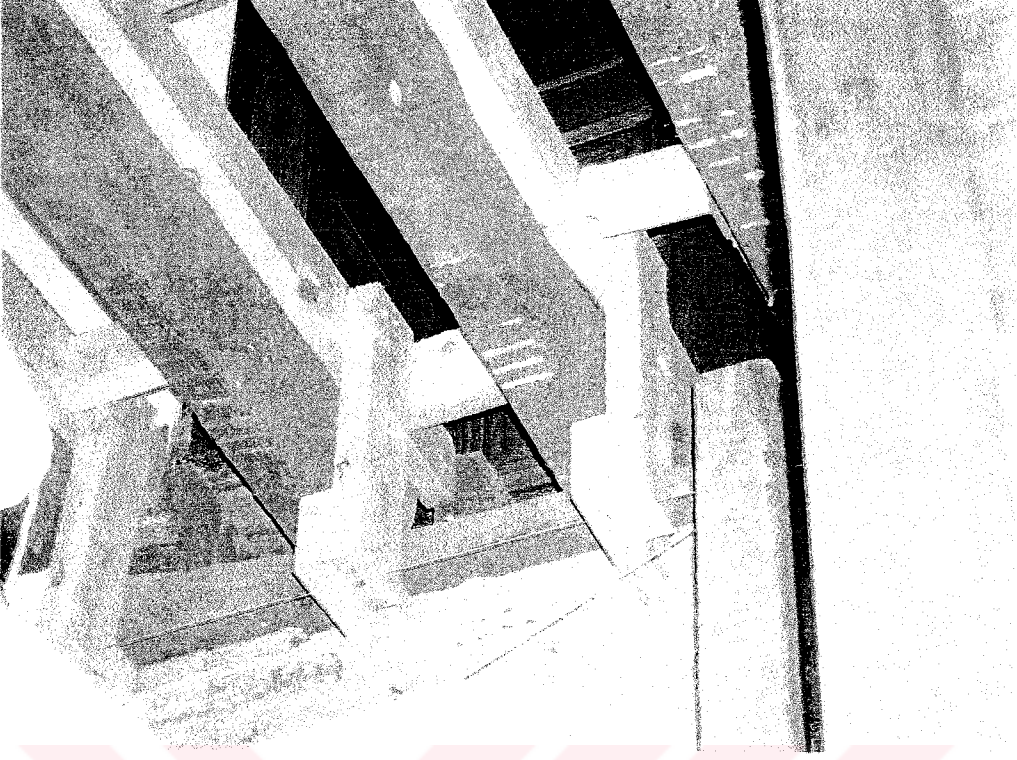
Resim 4.39 Z 5' nolu mekanın askıya alınan tavan

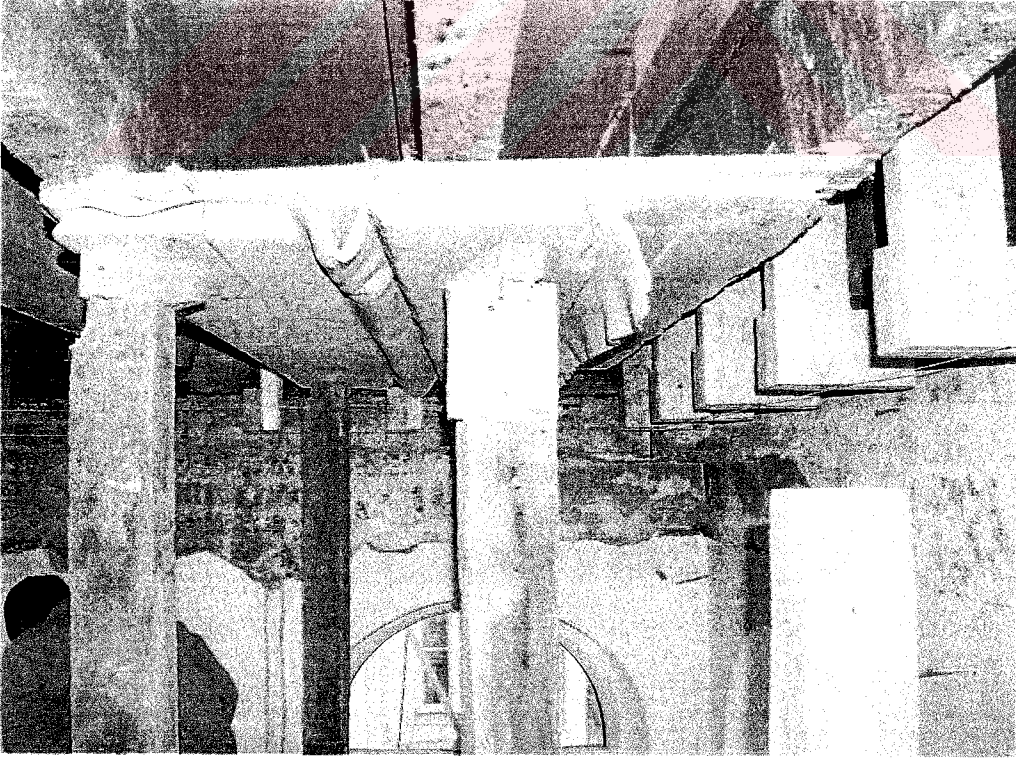
Resim 4.40 1-5' nolu mekanın yer döşemesinden geçirilen Z5' nolu mekanın elektrik tesisatı

Resim 4.41 Z 5' nolu mekanın çürüyen ahşap kirişleri

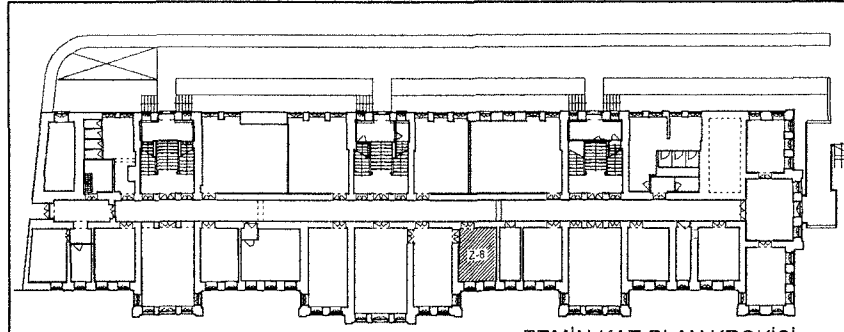
Resim 4.42 Z 5' nolu mekanda yapılan restorasyonda çürüyen kirişler, yatay ve düşey elemanlarla desteklenmiştir.

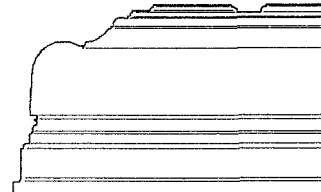
Resim 4.43 Z 5' nolu mekanın tavanında yapılan restorasyonda özgün olarak korunan alçı tavan

Resim 4.44 Z 5' nolu mekanında yapılan restorasyon çalışması

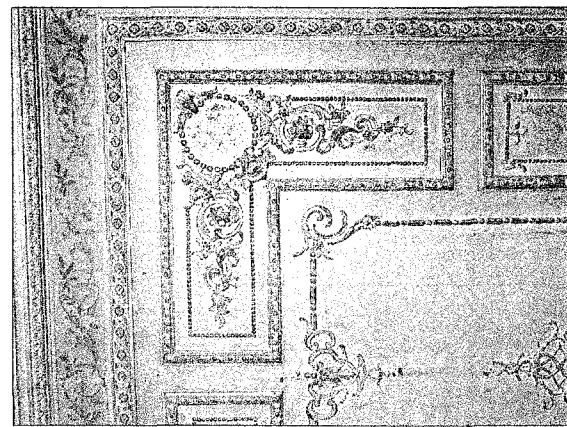
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

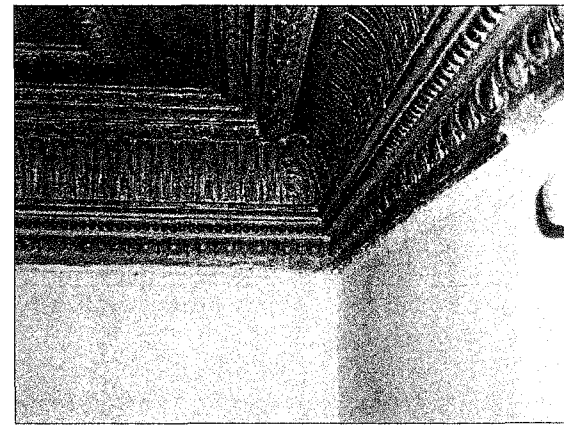
KOLTUK SİLME PROFİLİ

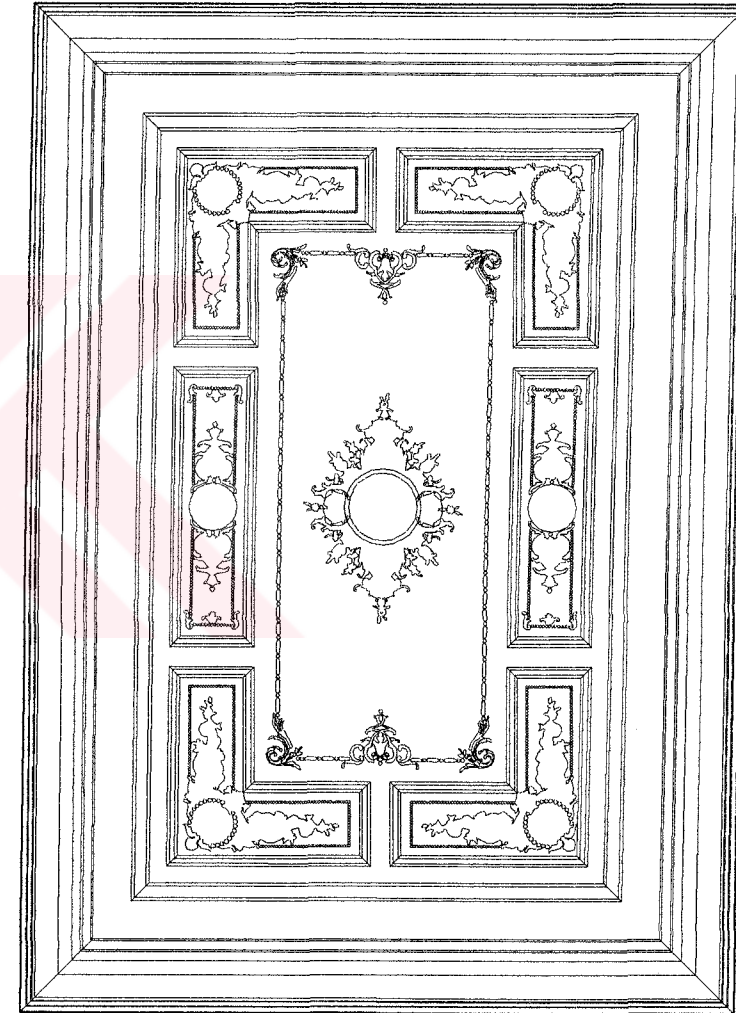
Z 8 TAVANI

Z 8 TAVANI

Z 8 TAVAN KOLTUK SİLMESİ

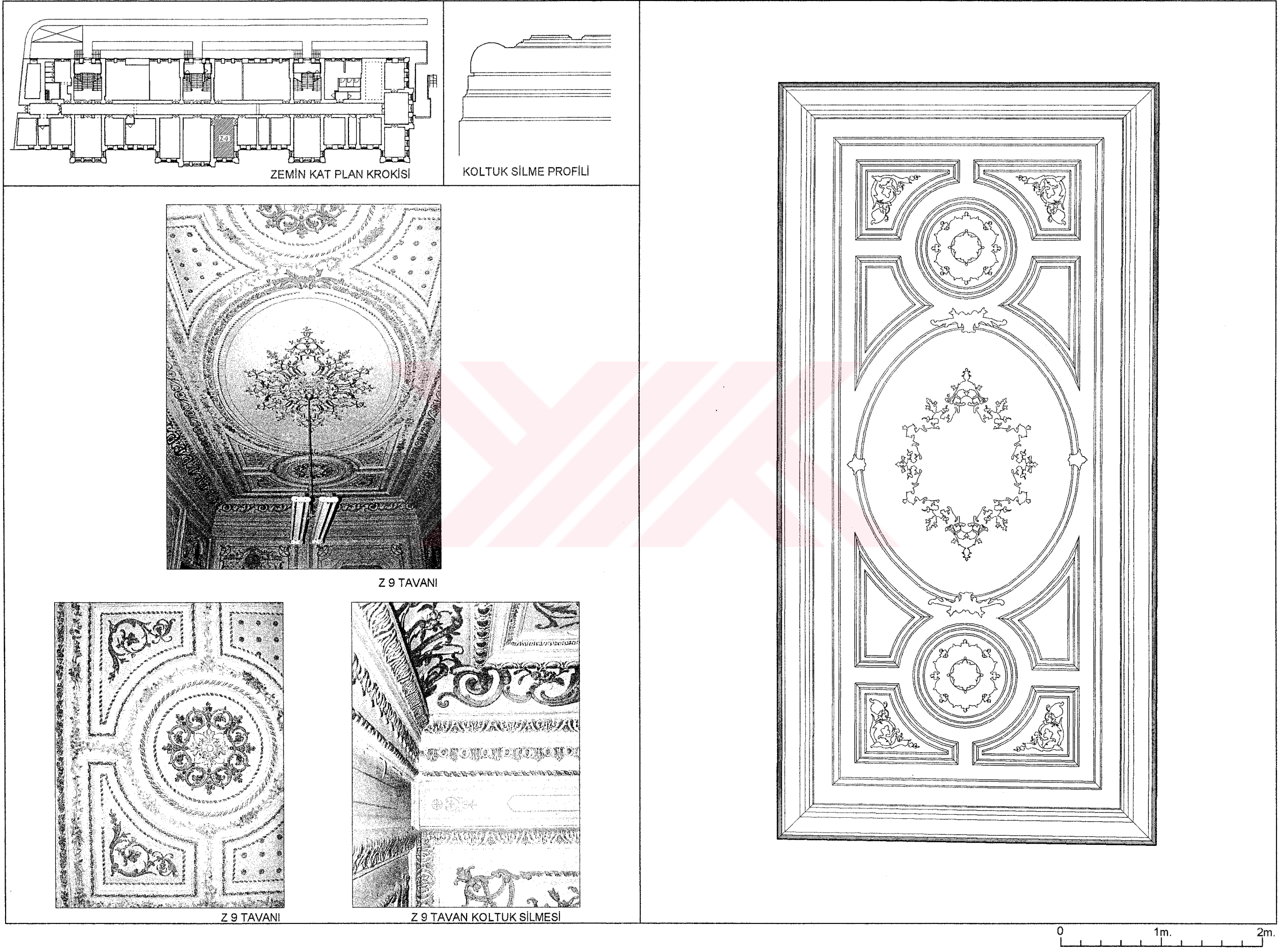
0 1m. 2m.

- Z-9' nolu mekan: İç mekan dekorasyonu, ahşap tahtalar üzerine gerili beze yapılmıştır. Odanın duvarları alt ve üstte iki sıra olarak düzenlenmiş dikdörtgen panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.17). Üstteki büyük panolara doğa manzaralı resimler tasvir edilmiştir (Resim 4.45, 4.46, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50). Alt sırada yer alan panoların, Z 9 ile Z 10' nolu mekan arasındaki duvar üzerinde küçük bir kısmı özgün kalmıştır (Resim 4.48). Z 9' nolu mekana açılan üç tane kapı vardır. Bunlar, koridordan girişi sağlayan kapı ile Z 8 ve Z 10' nolu mekanlara geçilen kapılardır. Bu kapıların üstlerinde inci dizilerinden oluşmuş çerçeveler vardır. Bunlar Z 0 ve Z 1' nolu mekanlardakilerle aynı özelliktedir. Giriş kapısı ile Z 10' a geçiş kapılarının üstüne gemili resimler, Z 8' e açılan kapı üzerine figürlü resim tasvirleri yapılmıştır.

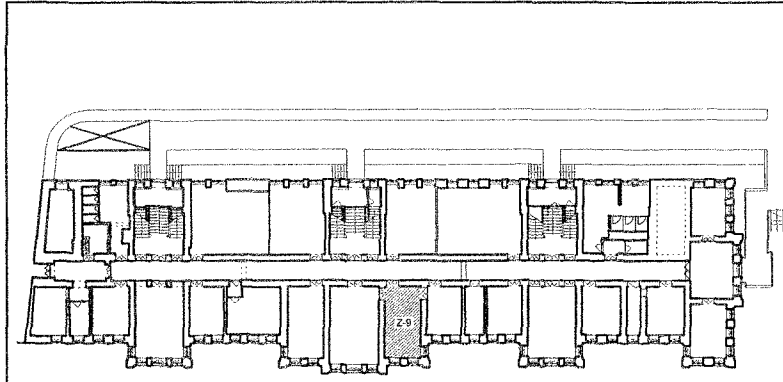
Z 9' nolu mekanda; üzerleri bezemeli ahşap tavan çıtalarıyla belirlenmiş, kalem işleri ve alçı kabartma motiflerle süslenmiş tavan dekorasyonu yapılmıştır. Tavanda kullanılan kıvrımlı bitkisel motifler, yukarıda incelediğimiz mekanlarda kullanılanlarla benzerlik gösterirler (Şekil 4.16) .

- Z-10' nolu mekan: Z 9' nolu mekanda olduğu gibi duvarlar panolarla bölünmüştür. Panolar alt ve üst olmak üzere iki sıradır (Şekil 4.19). Üstteki panoların içlerine büyük boyutlu resimler yerleştirilmiştir. Resimlerde doğa manzaraları tasvir edilmiştir (Resim 4.51, 4.52 ve 4.53). Alt sıradaki panolar kaldırılmış ve üzerleri boyanmıştır. Sadece Z 9 ile Z 10' nolu mekanlar arasında bulunan duvar üzerinde alt panonun bir kısmı görülmektedir (Resim 4.53). Üzerine alçı bezemeler işlenmiş koltuk silmesinde, çiçek motifleriyle yapılmış gırlantlar bulunur. Mekan, kalem işleri ve alçı kabartma bitkisel motiflerle süslenmiş zengin bir tavan dekorasyonuna sahiptir (Şekil 4.18). Tavan göbeğinin alt ve üst kısmında iki adet manzara resmi tasvir edilmiştir. Resimlerin çerçeveleri ampir üsluplu kabartma bezemelidir. Çerçevelerin alt ve üst kısımlarında akant yapraklı motifler bulunur. Yanlarında C ve S kıvrımlı bitkisel dekorasyon motifleri vardır. Resimlerde renk kaybı mevcuttur. İç mekan dekorasyonunda kullanılan yapım tekniği Z 9' nolu oda ile aynıdır

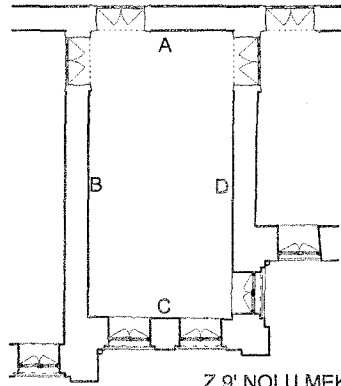
- Z-13' nolu mekan: Duvarları boyalı olan mekanın, duvar dekorasyonu ile ilgili bir tespit yapılamamıştır. Mekanın üzeri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş tavan dekorasyonu vardır. Orta göbekte yuvarlak alçı tabla bulunur. Bunun alt ve üstüne elips alçı tablalar yerleştirilmiştir. Tablaların üstüne motifler işlenmiştir. Elimizdeki belgelere ve rölöve çalışmalarına dayanarak Z 13 ile Z 12 arasındaki duvarın özgün olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Z 13' nolu mekanın tavan dekorasyonunun daha sonraki bir dönemde yapıldığı düşünülmektedir (Şekil 4.20).

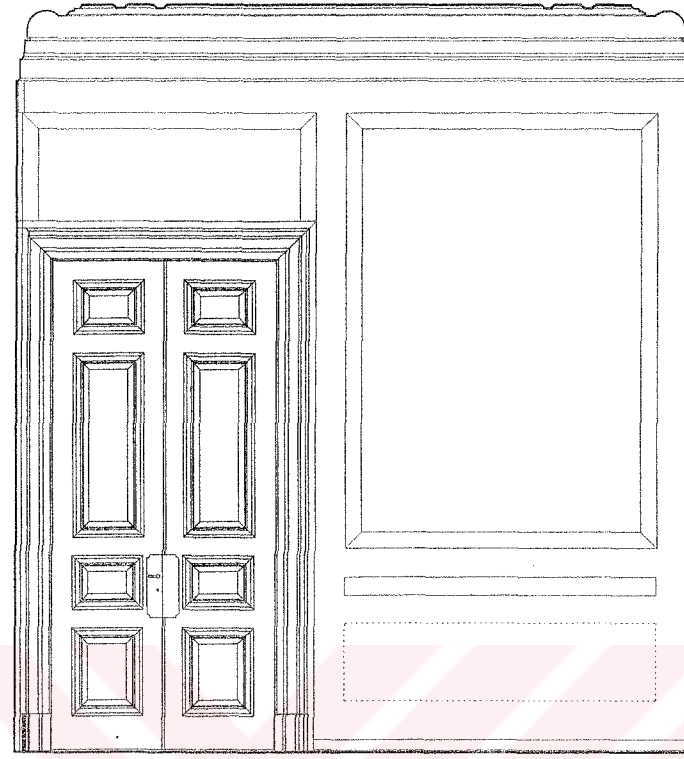
Şekil 4.16 Zemin kat Z-9' nolu mekanın tavan planı

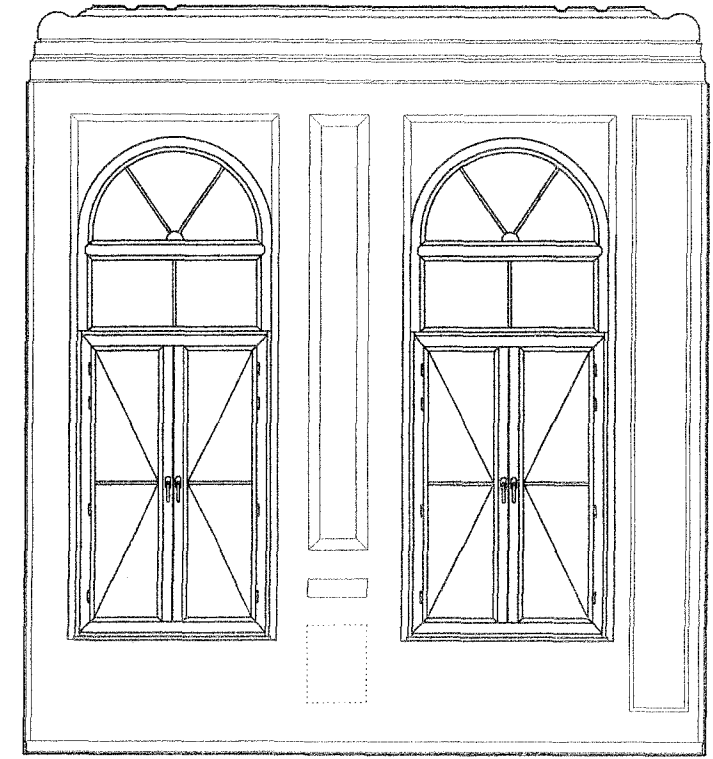
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

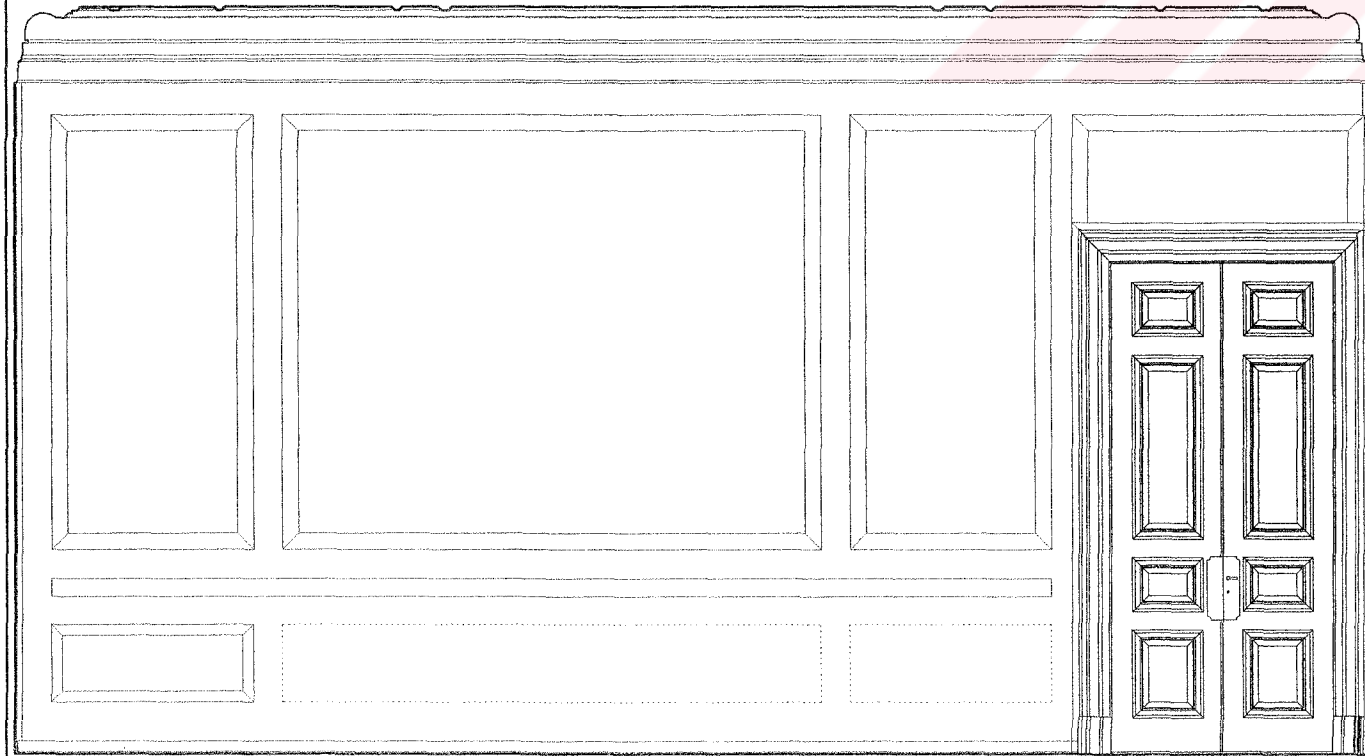
Z 9' NOLU MEKANIN PLAN KROKİSİ

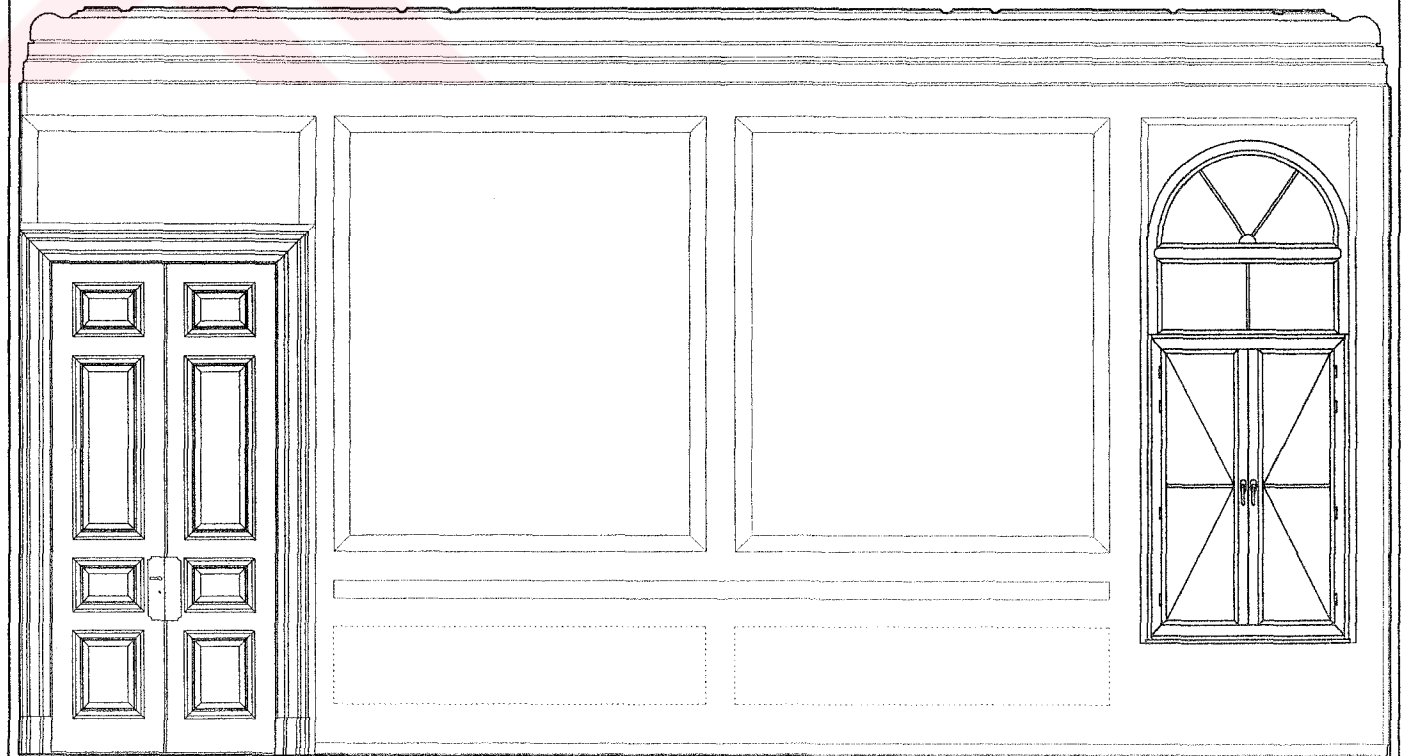
A DUVARI (Resim 4.45)

C DUVARI

B DUVARI (Resim 4.46, 4.47, 4.48)

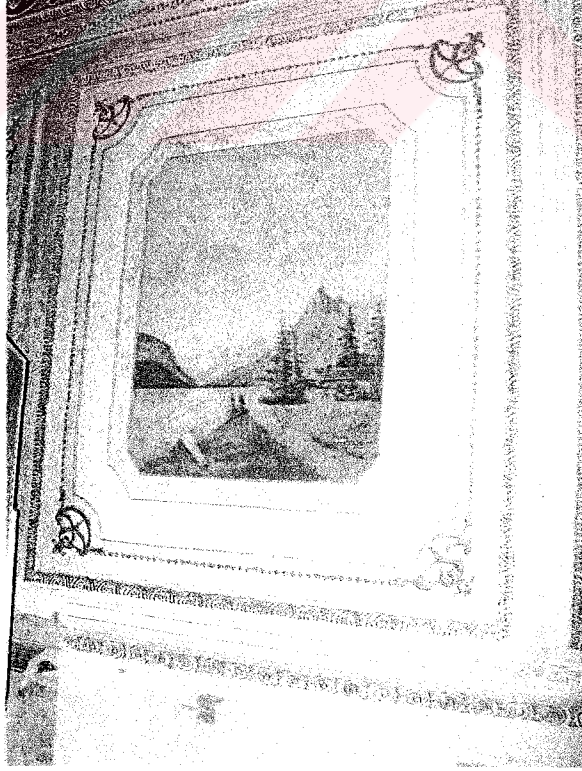
D DUVARI (Resim 4.49, 4.50)

0 1m. 2m.

Şekil 4.17 Zemin kat Z-9' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görüşleri

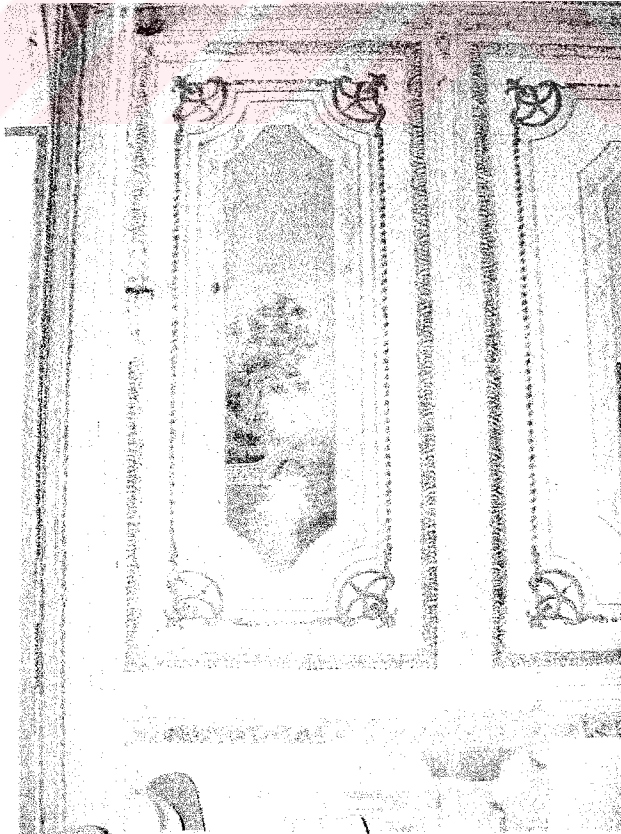
Resim 4.45 Zemin kat Z 9' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.17)

Resim 4.46 Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17)

Resim 4.47 Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17)

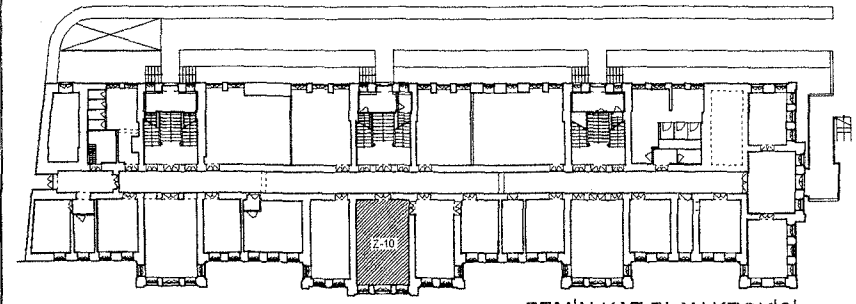
Resim 4.48 Zemin kat Z 9' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.17)

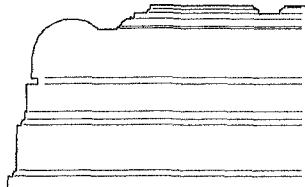
Resim 4.49 Zemin kat Z 9' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.17)

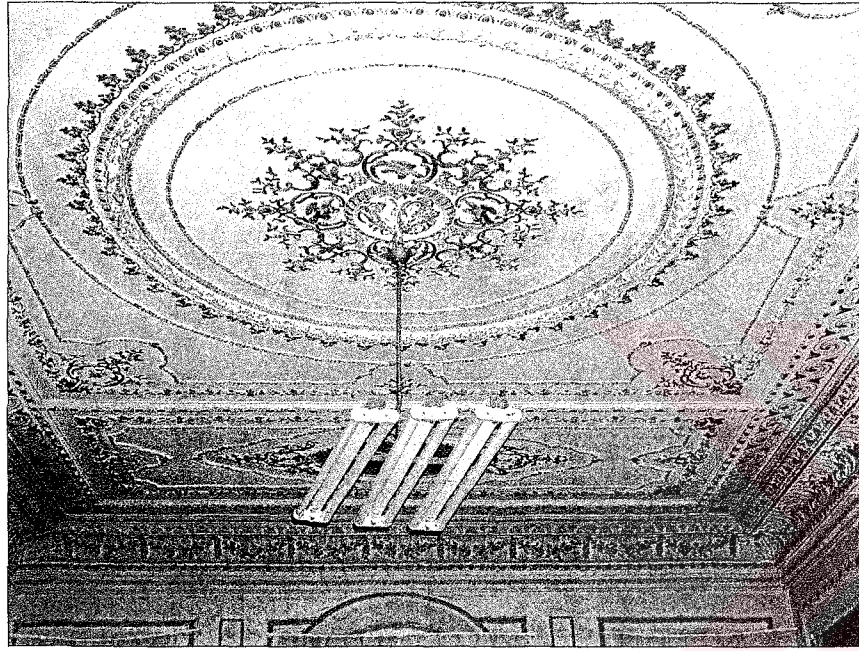
Resim 4.50 Zemin kat Z 9' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.17)

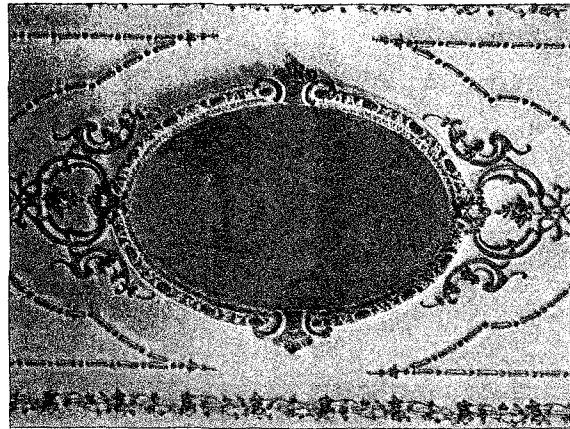
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

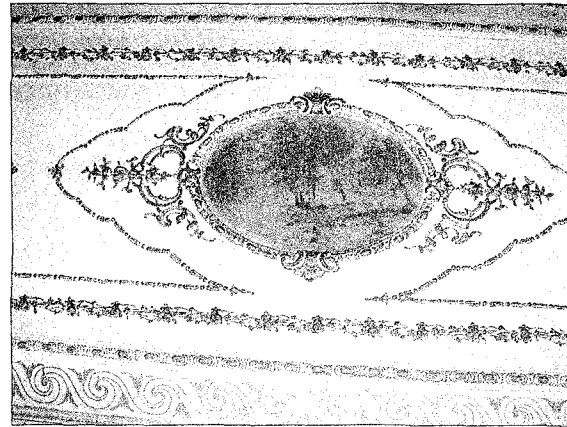
KOLTUK SİLME PROFİLİ

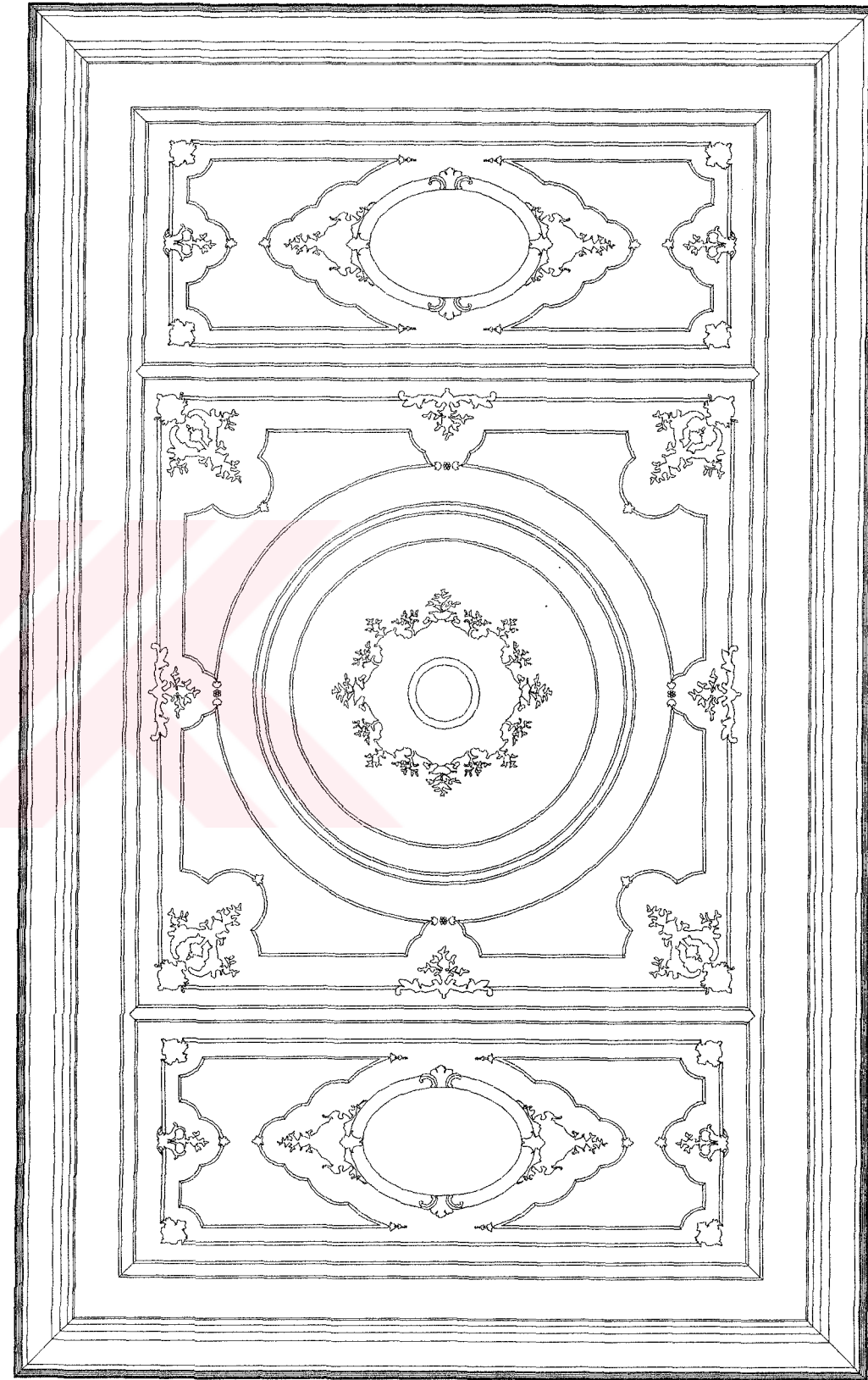
Z 10 TAVANI

Z 10 TAVANI

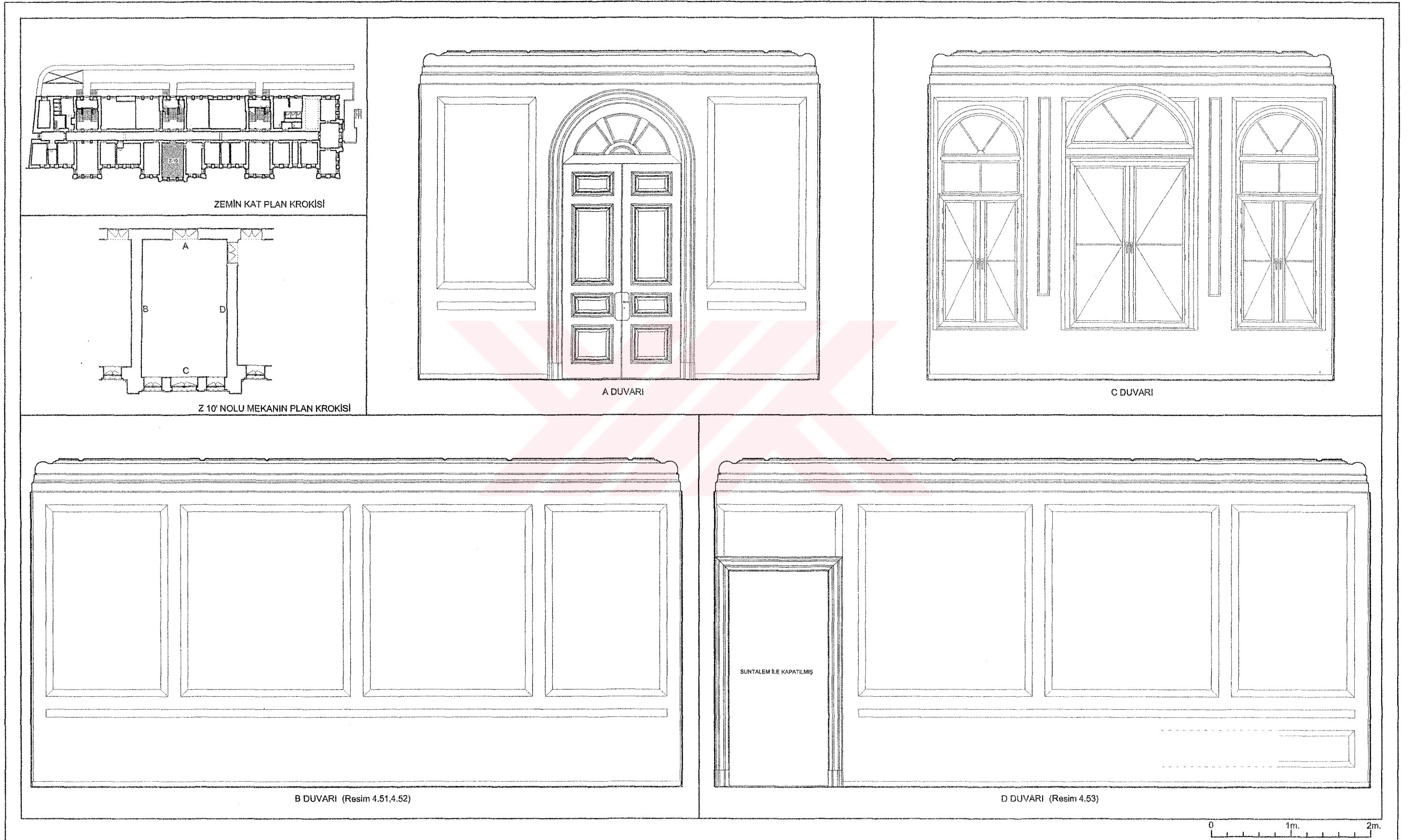

Z 10 TAVANI

0 1m. 2m.

Şekil 4.18 Zemin kat Z-10' nolu mekanın tavan planı

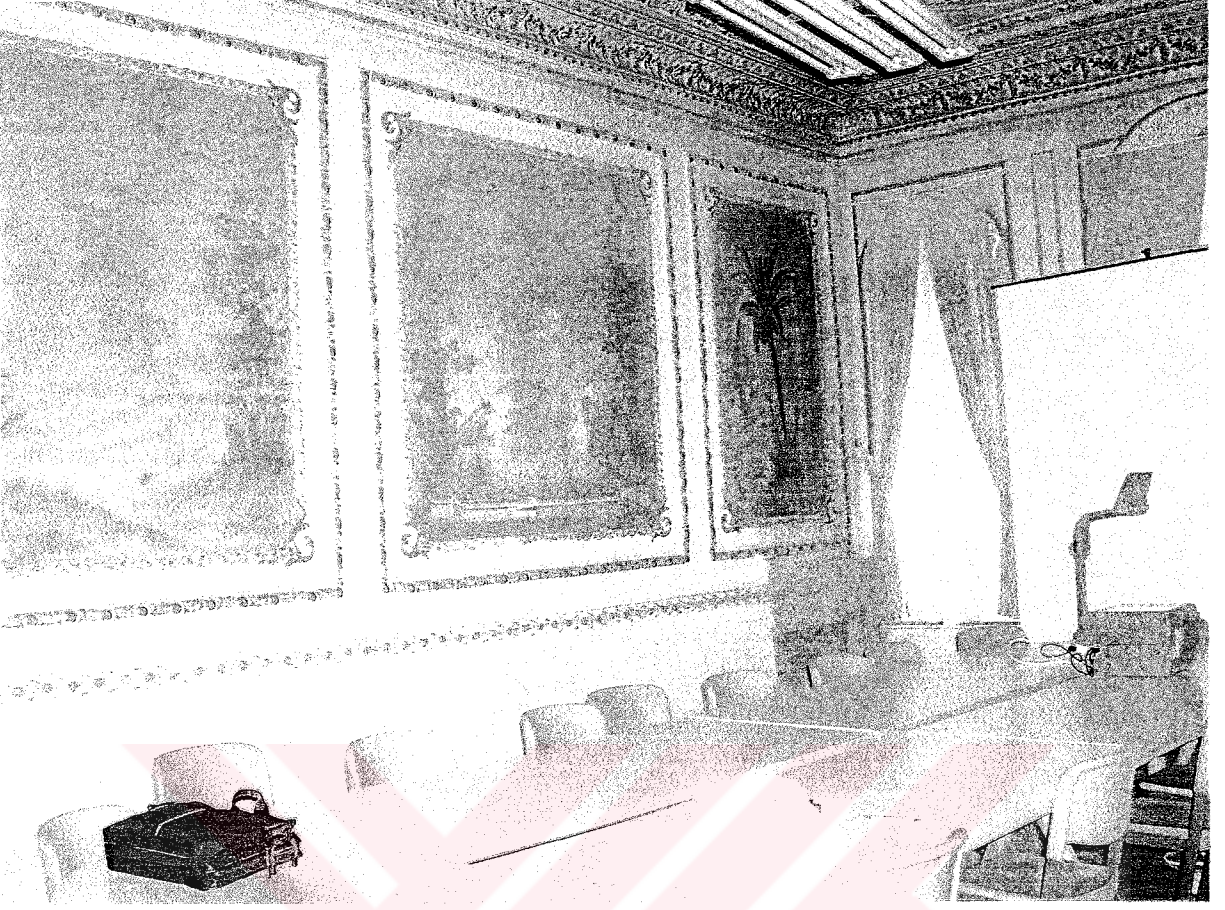
Şekil 4.19 Zemin kat Z-10' nolu mekanın ahşap çıta tanzimli duvar görünüşleri

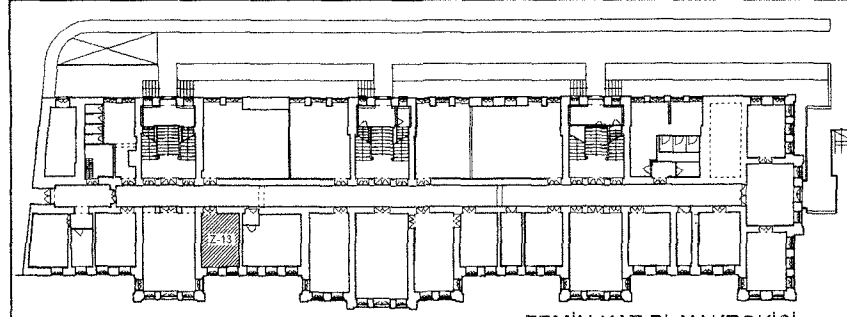
Resim 4.51 Zemin kat Z 10' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.19)

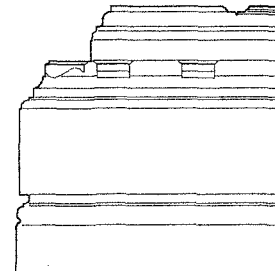
Resim 4.52 Zemin kat Z 10' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.19)

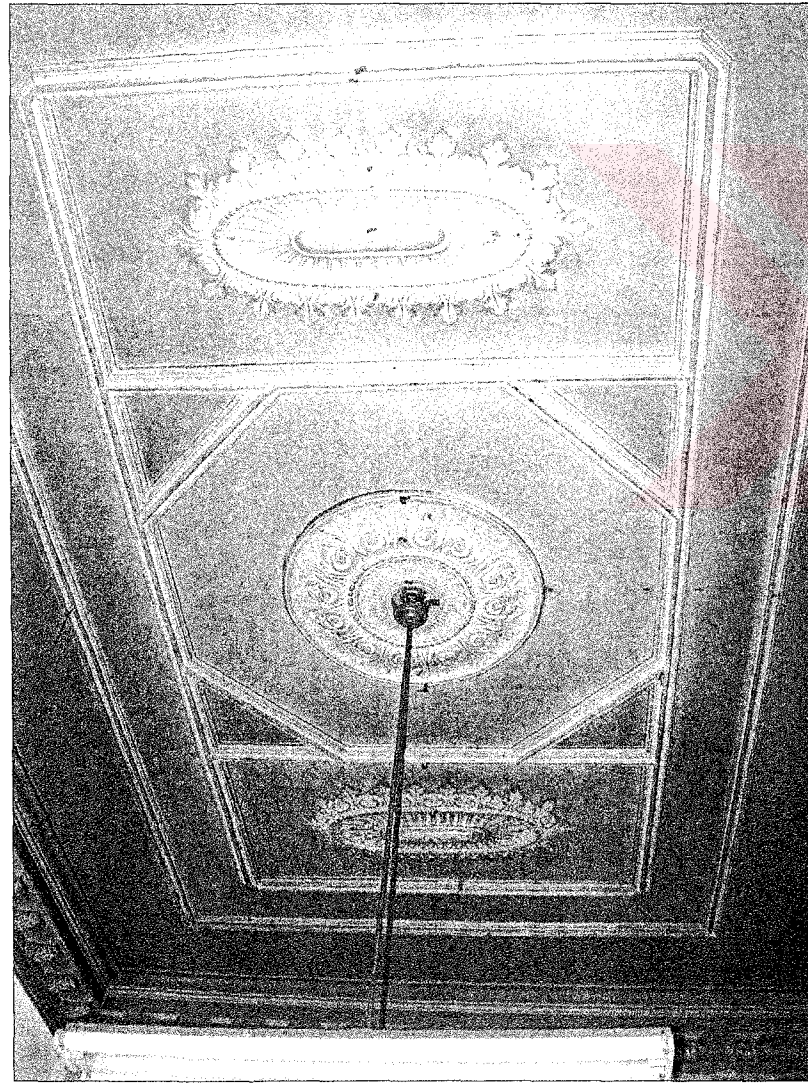
Resim 4.53 Zemin kat Z 10' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.19)

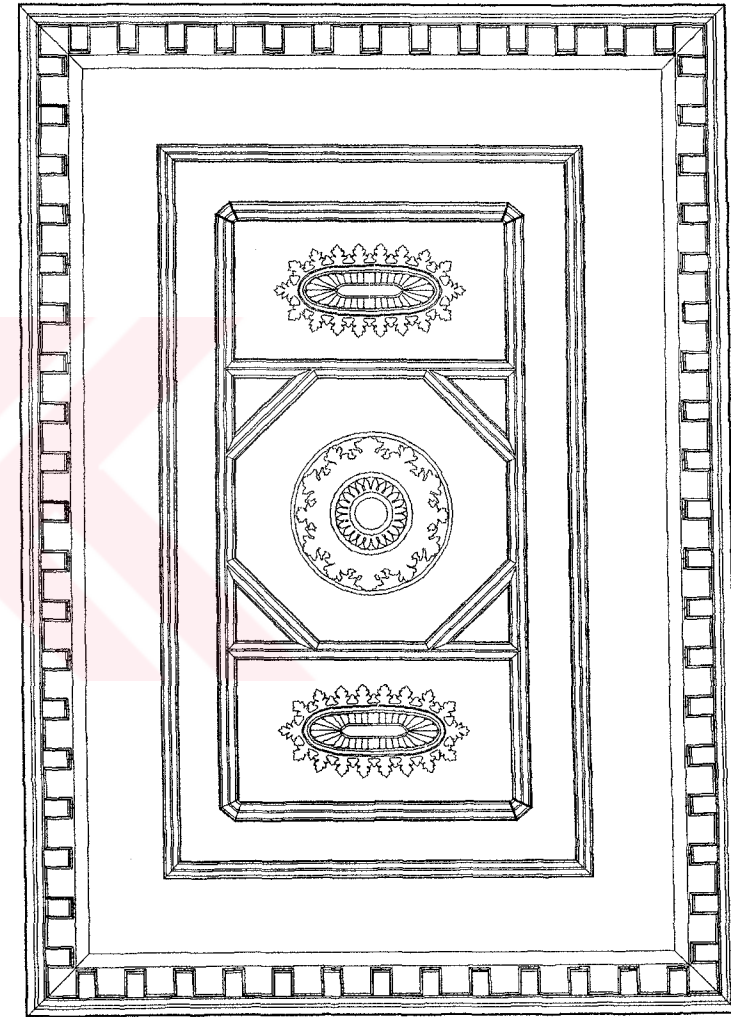
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

KOLTUK SİLME PROFİLİ

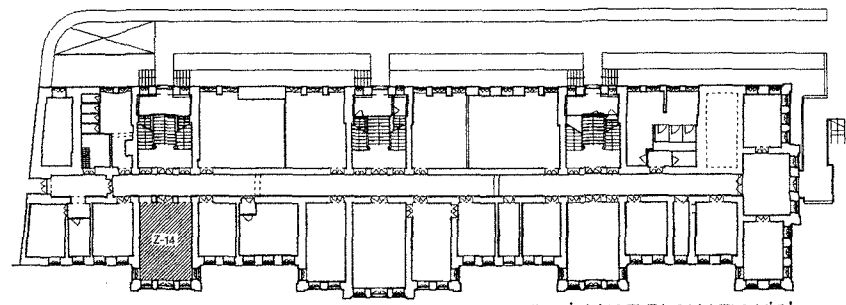
Z 13 TAVANI

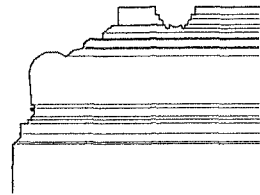
0 1m. 2m.

Şekil 4.20 Zemin kat Z-13' nolu mekanın tavan planı

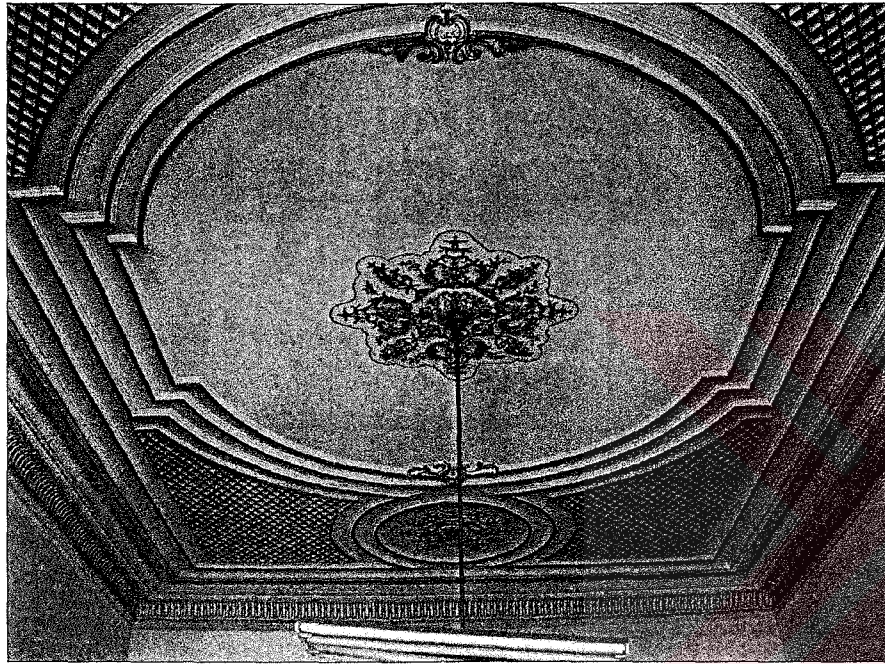
- Z-14' nolu mekan: Üzerleri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş tavan dekorasyonu vardır. Tavandaki köşe panoların içlerine kasetleme yapılmıştır. Oryantalist üslupta kullanılan bu süsleme, Z 31' nolu mekanda da uygulanmıştır. Orta göbekte kıvrımlı bitkisel motif vardır. Göbeğin alt ve üstüne simetrik olarak yerleştirilen yuvarlak panolar içine kıvrımlı bitkisel motifler yapılmıştır (Şekil 4.21). Duvarlar boyalıdır ve özgün dekorasyonunu kaybetmiştir .
- Z-15' nolu mekan: Duvar dekorasyonu özgünlüğünü kaybetmiştir. Birbiri içine yapılmış panolardan oluşan tavan dekorasyonu, kalem işleri ve kabartma motiflerle zenginleştirilmiştir (Şekil 4.22). En dıştaki dikdörtgen panonun köşelerine dışarıya doğru taşan kare panolar eklenmiştir. Panolar, üzerleri alçı kabartma bezemeli ahşap çıtalardan yapılmıştır. Bu düzenin içinde ikinci bir pano daha vardır. Bu pano üzeri boyalı ahşap çıtalardan yapılmıştır. Tavan göbeğinde, incelediğimiz diğer mekanlardaki gibi kıvrımlı bitkisel motifler kullanılmıştır. Göbeği çevreleyen üçüncü bir pano daha vardır. Bu pano çok incedir ve alçıdan yapılmıştır. Tavana işlenen kabartma motifler diğer odalarda kullanılanlarla benzer ve aynıdır. Örneğin ikinci ve üçüncü panonun arasında kalan ve uzun kenarlar tarafındaki motifler, Z 4 mekanında da kullanılmıştır. Daha öncede değinildiği gibi tavanda kullanılan kurdele motifinin aynısı Şale Köşk' ünün Merasim Salonunun kapısında vardır (Resim 3.9). Koltuk silme profili ve silmedeki kabartma motifler Z 8' in koltuk silmesiyle aynıdır. Elimizdeki belgelerden Z 15 ile Z 16 arasındaki özgün duvarın bir dönem kaldırıldığı sonradan tekrardan yapıldığı saptanmıştır. Günümüzdeki ara duvar özgün değildir. Ancak özgün tavan korunmuştur. Yeniden yapılan ara duvardaki koltuk silmesi de alçıdan yapılarak tamamlanmıştır.
- Z-17' nolu mekan: Beyaz boyalı olan tavan da sadece ahşap çıta tanzimi vardır. 1913-1914 yıllarından önceki planlarda olan (Şekil 4. 77) Z 16 ile Z 17' nolu mekanlar arasındaki duvarın, 1951 öncesi planlarda olmadığı görülür (Şekil 4.80). Bu belgeler, ara duvarın 1951' den sonraki dönemlerde yapıldığını göstermektedir. Bu nedenle Z 17' nolu mekanın tavan dekorasyonunun daha sonraki bir dönemde yapılmış olması muhtemeldir (Şekil 4.23). Odanın duvarları da boyalıdır ve özgün dekorasyonunu kaybetmiştir
- Z-21' nolu mekan: A-A kesitinin geçtiği, zemin kattan birinci kata çıkış merdiveninin bulunduğu mekandır (Ek Pafta 7). Burada birbirinden ayrı iki bölümün tavan dekorasyonu vardır. Bunlardan birincisi, birinci katta çıkış merdiveninin, birinci kattaki hole açılan sahanlığının altındaki tavan dekorasyonudur. Diğeri ise birinci kata çıkışı sağlayan orta merdivenin altına yapılmış düzenlemedir. Z 21' nolu mekandaki iki ayrı bölümde de ahşap çıta tanzimi baklava şeklindedir. Panoların iç ve dış kısımları kalem işleri ile bezenmiştir (Şekil 4.24).

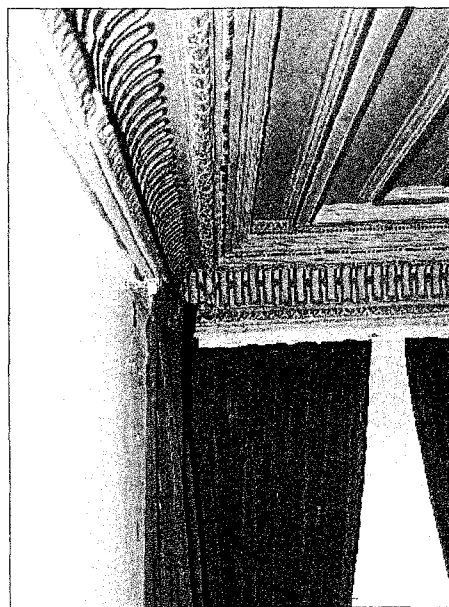
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

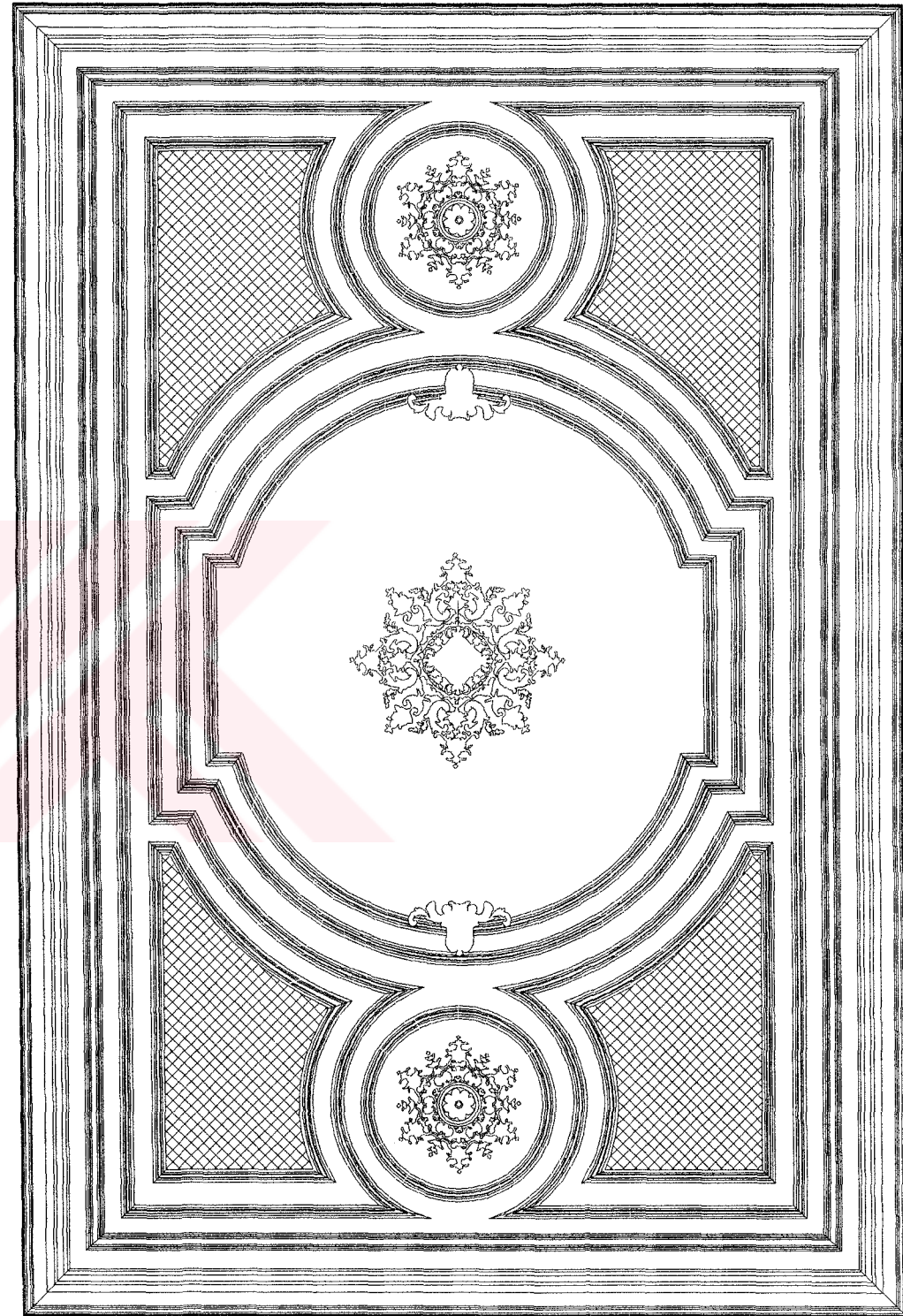
KOLTUK SILME PROFİLİ

Z 14 TAVANI

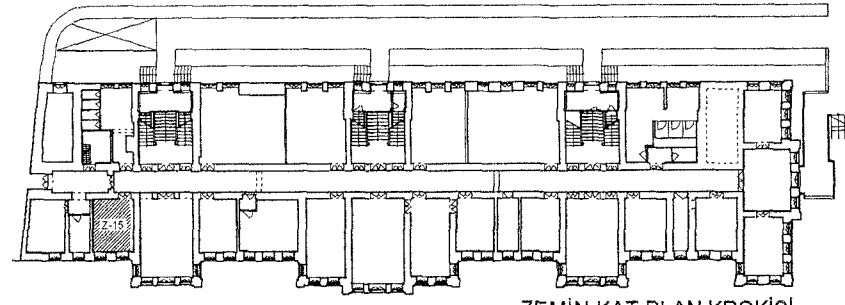

Z 14 TAVAN KOLTUK SİLMESİ

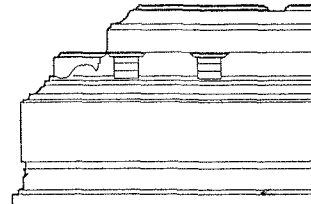

0 1m. 2m.

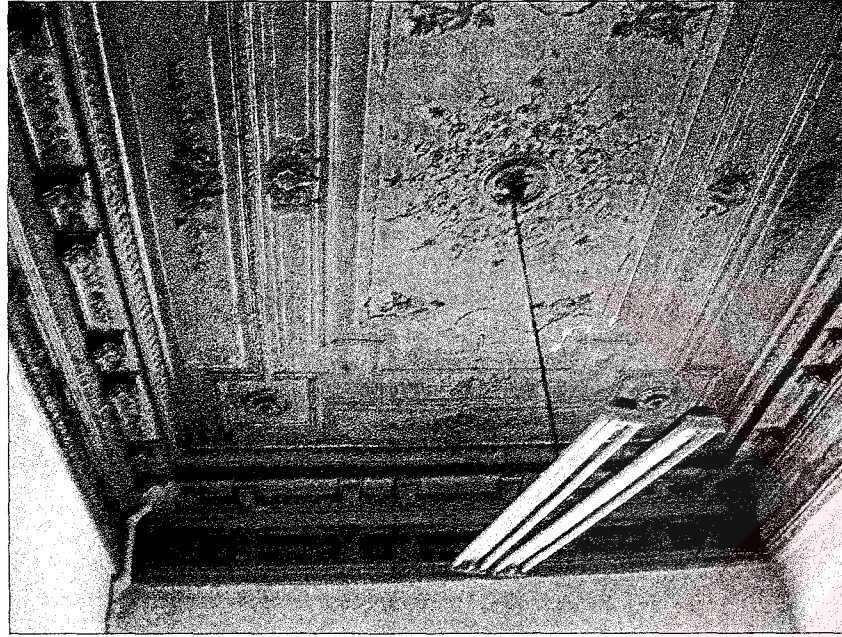
Şekil 4.21 Zemin kat Z-14' nolu mekanın tavan planı

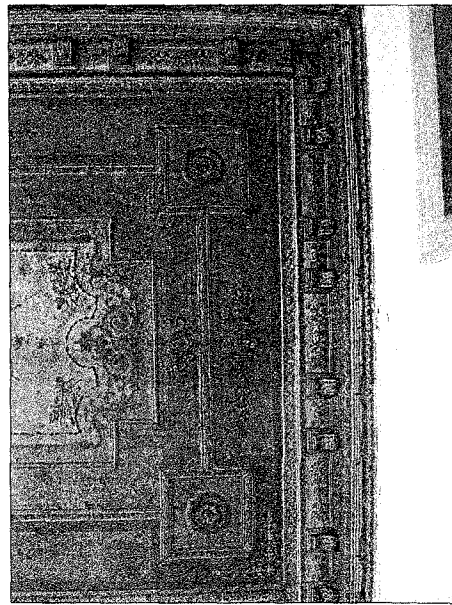
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

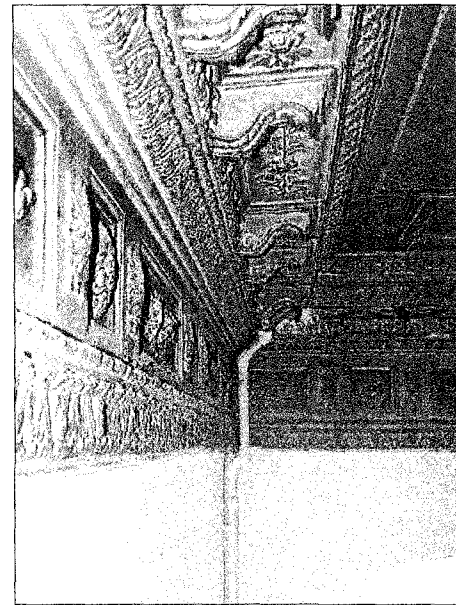
KOLTUK SILME PROFİLİ

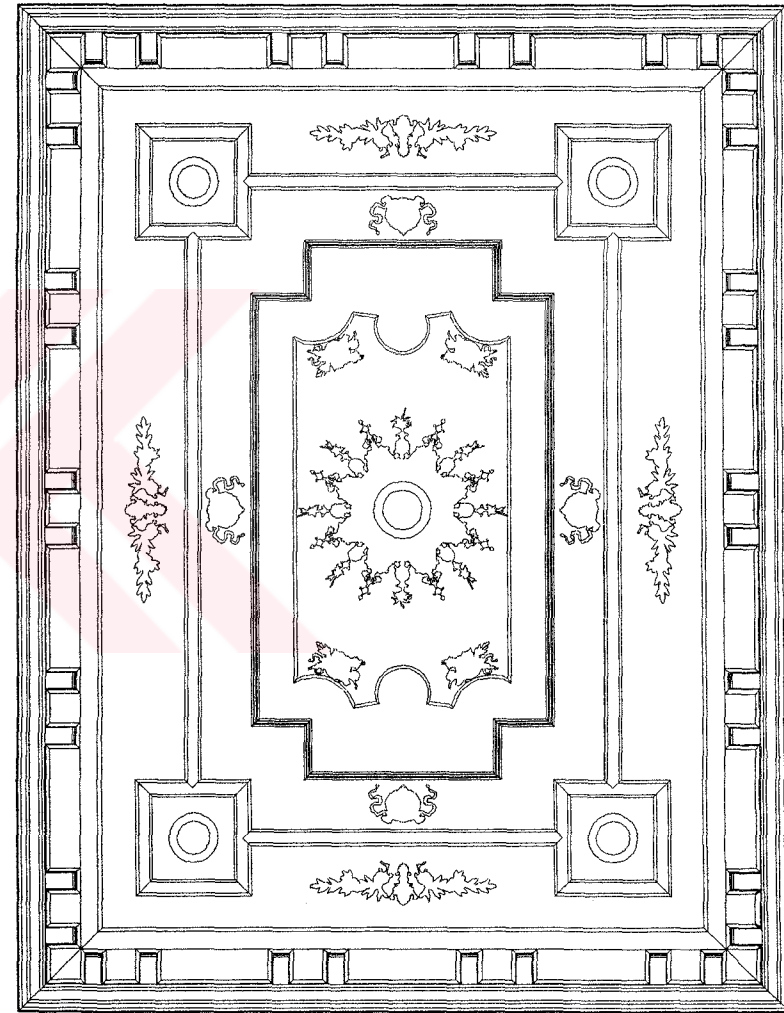
Z 15TAVANI

Z 15TAVANI

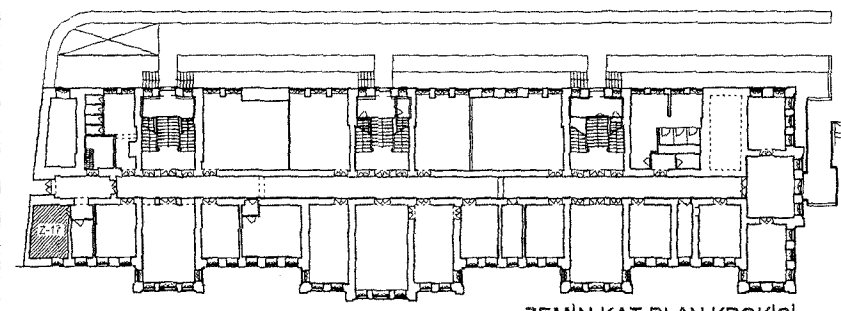

Z 15 TAVAN KOLTUK SILMESİ

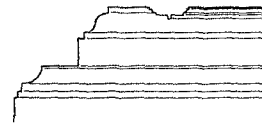

0 1m. 2m.

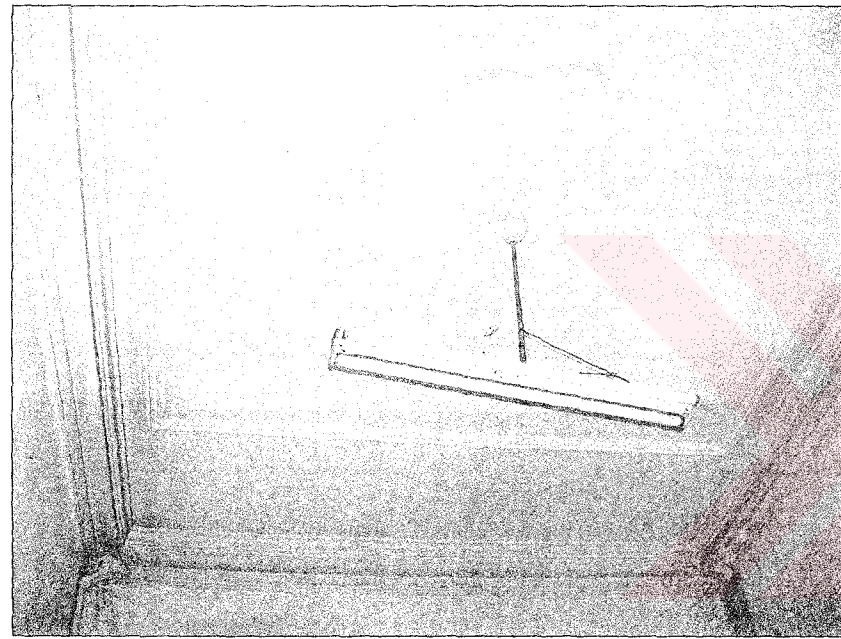
Şekil 4.22 Zemin kat Z-15' nolu mekanın tavan planı

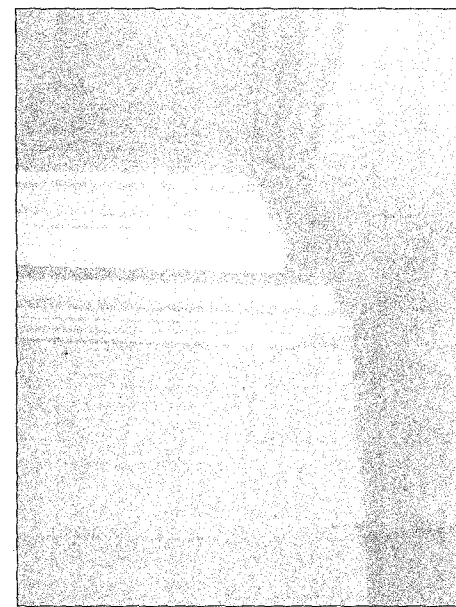
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

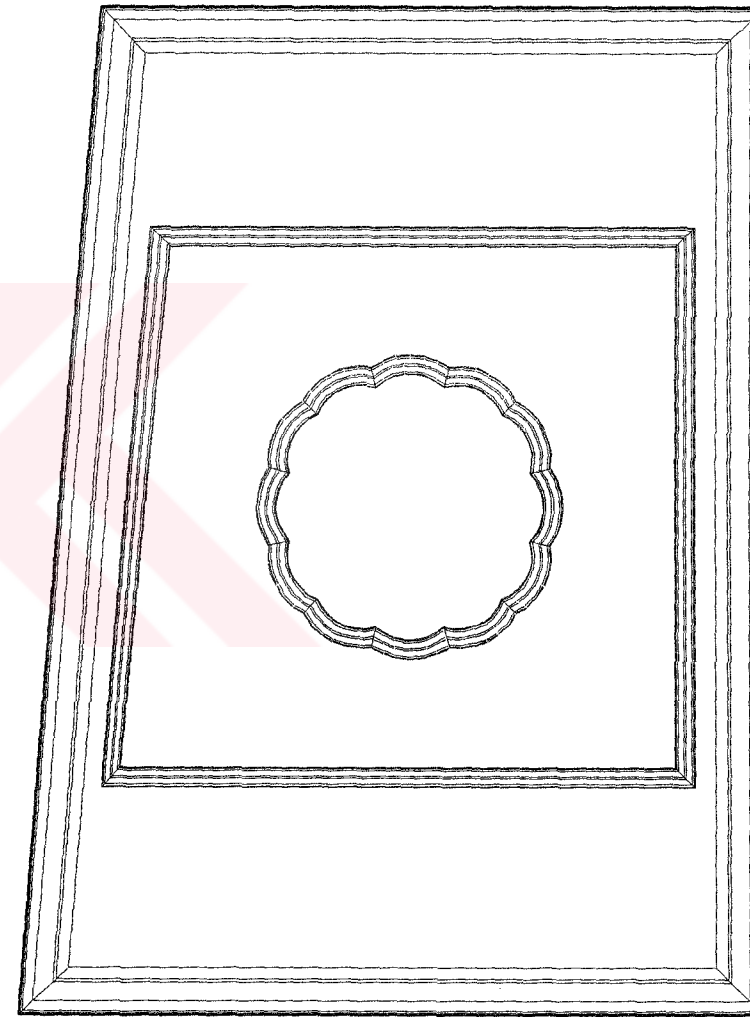
KOLTUK SİLME PROFİLİ

Z 17TAVANI

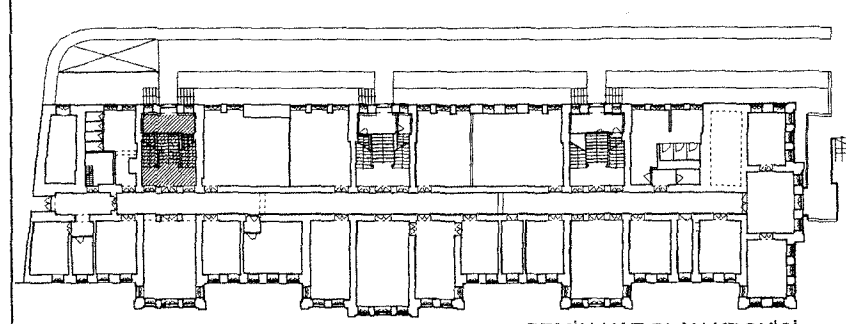

Z 17TAVAN KOLTUK SİLMESİ

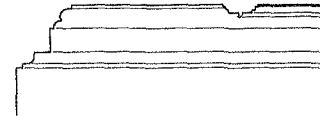

0 1m. 2m.

Şekil 4.23 Zemin kat Z-17' nolu mekanın tavan planı

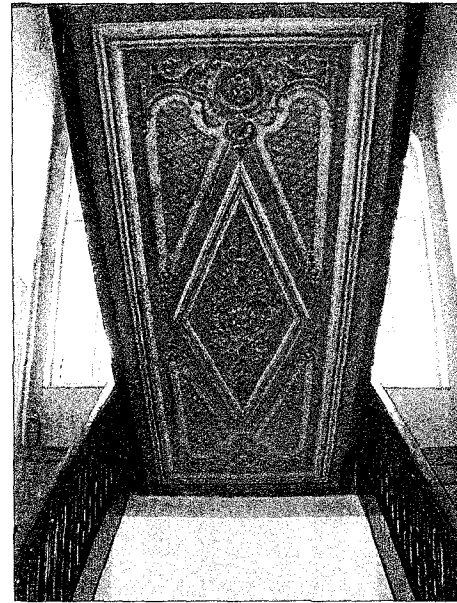
ZEMİN KAT PLAN KROKISI

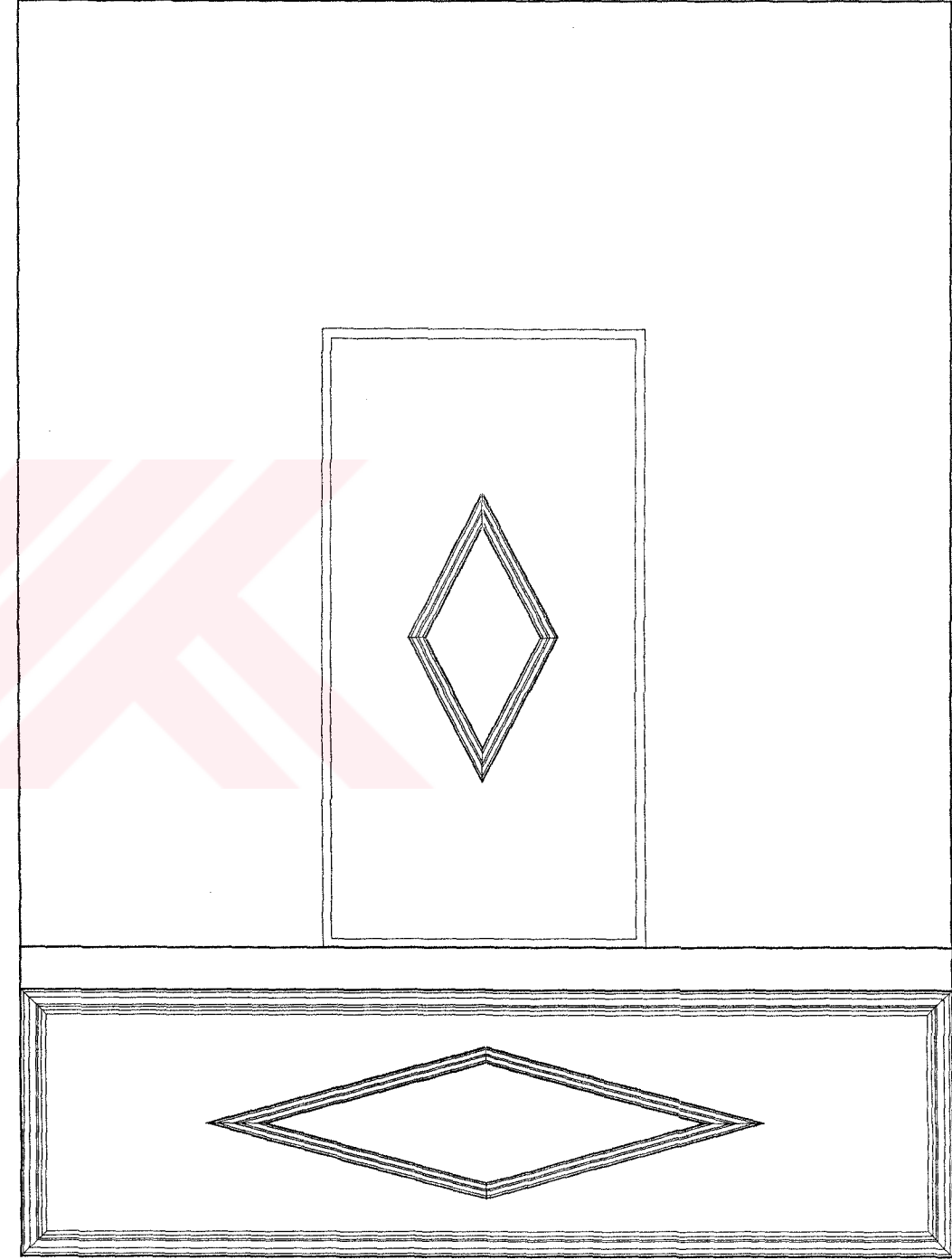
KOLTUK SILME PROFİLİ

Z 21 TAVANI

Z 21 TAVANI

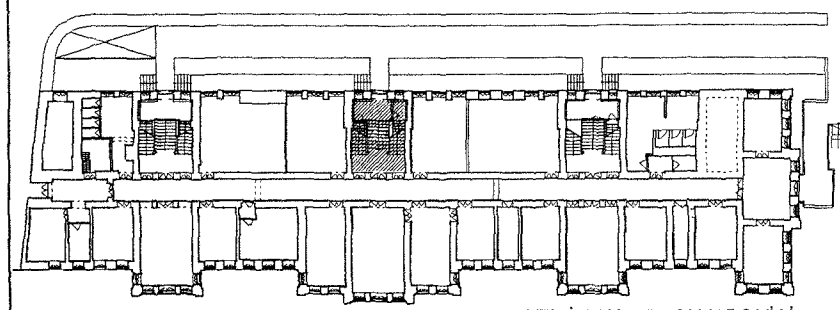
0 1m. 2m.

Şekil 4.24 Zemin kat Z-21' nolu mekanın tavan planı

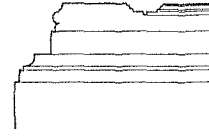
- Z-24' nolu mekan: Zemin katta yer alan ikinci merdiven aksının bulunduğu mekandır (Ek Pafta 7). Z 21 mekanında olduğu gibi aynı ahşap çıta tanzimine sahip iki ayrı bölümde yapılmış tavan dekorasyonu vardır. Kalem işleri ile bezenmiş tavanlar yalındır (Şekil 4.25).
- Z-27' nolu mekan: C-C kesitinin geçtiği zemin kattan birinci katta çıkış merdiveninin bulunduğu mekandır (Ek Pafta 7). Kalem işleri ile bezemeli tavanın çıta tanzimi Z 24' nolu mekan ile aynıdır (Şekil 4.26).
- Z-31' nolu mekan: Üzerleri bezemeli ahşap çıtalarla belirlenmiş; kalem işleri ile alçı kabartma göbek ve motiflerle düzenlenmiş tavan dekorasyonu vardır (Şekil 4.27). Bu mekanın tavanında Z 14' de değinildiği gibi kasetleme yapılmıştır. Tavan, koltuk silmesi ve duvarlardaki motifler birbirini tamamlar. Koltuk silmesinin konsollarının alt yüzlerinde akant yaprağı vardır. Duvarlar panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.28). İçlerine tavanda kullanılan kıvrımlı bitkisel motiflere benzer motiflerle düzenleme yapılmıştır (Resim 4.54-4.56). Mekanın giriş kapısının üstündeki inci dizili çerçeve içine deniz manzarası tasvir edilmiştir. Odanın dekorasyonu ahşap çıtalar üzerine gerilmiş beze yapılmıştır .

Birinci katta iç mekan dekorasyonu olan odalar;

- 1-0' nolu mekan:Üzerleri bezemeli ahşap çıtalarla belirlenmiş; kalem işleri, alçı kabartma göbek ve motiflerle süslenmiş tavan dekorasyonuna sahiptir (Şekil 4.29). Üç tane panonun iç içe yerleşmesinden oluşan tavan çıta tanzimi vardır. Dışardan içeriye doğru birinci ve ikinci panolar arasında, karşılıklı kısa ve uzun kenarların ortalarında yer alan bitkisel kıvrımlı motif, Z 15' nolu mekanda da kullanılmıştır (Şekil 4.22). Alçı kabarta motiflerle süslenmiş koltuk silmesinde kullanılan girdandlar, daire şeklinde altta ve üstte birbirini tamamlayan bir dizi oluştururlar. Duvarlar pencerelerin olduğu yüzey hariç alçı kabartma bezemelerden oluşan panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.30). Pencerelerin olduğu duvarda da bölümlendirme kalem işleri ile yapılmıştır. Panoların içleri kalem işleri ile süslenmiştir (Resim 4.57, 4.58, 4.60). İki sıra pano düzeninde yerleştirilmiş çerçevelerden alttakiler özgünlüklerini kaybetmişlerdir. Günümüzde boyalı olan bu bölümlerin özgün hali, 1-1 ile 1-0' nolu mekanları ayıran duvar üzerinde bırakılmış olan küçük bölümden tespit edilmektedir (Resim 4.59). Odanın iç mekan dekorasyonu ahşap üzerine gerilmiş bez üzerine yapılmıştır

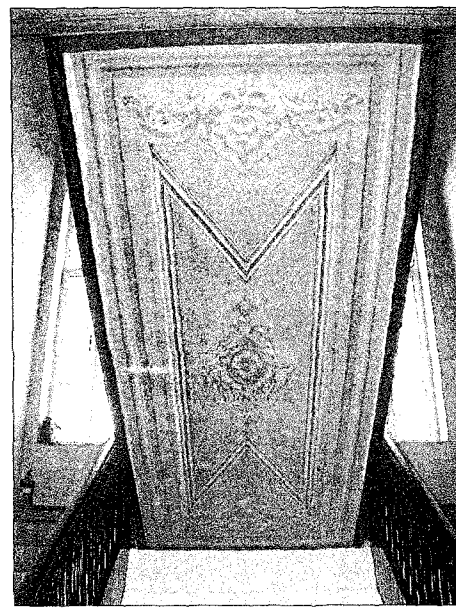
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

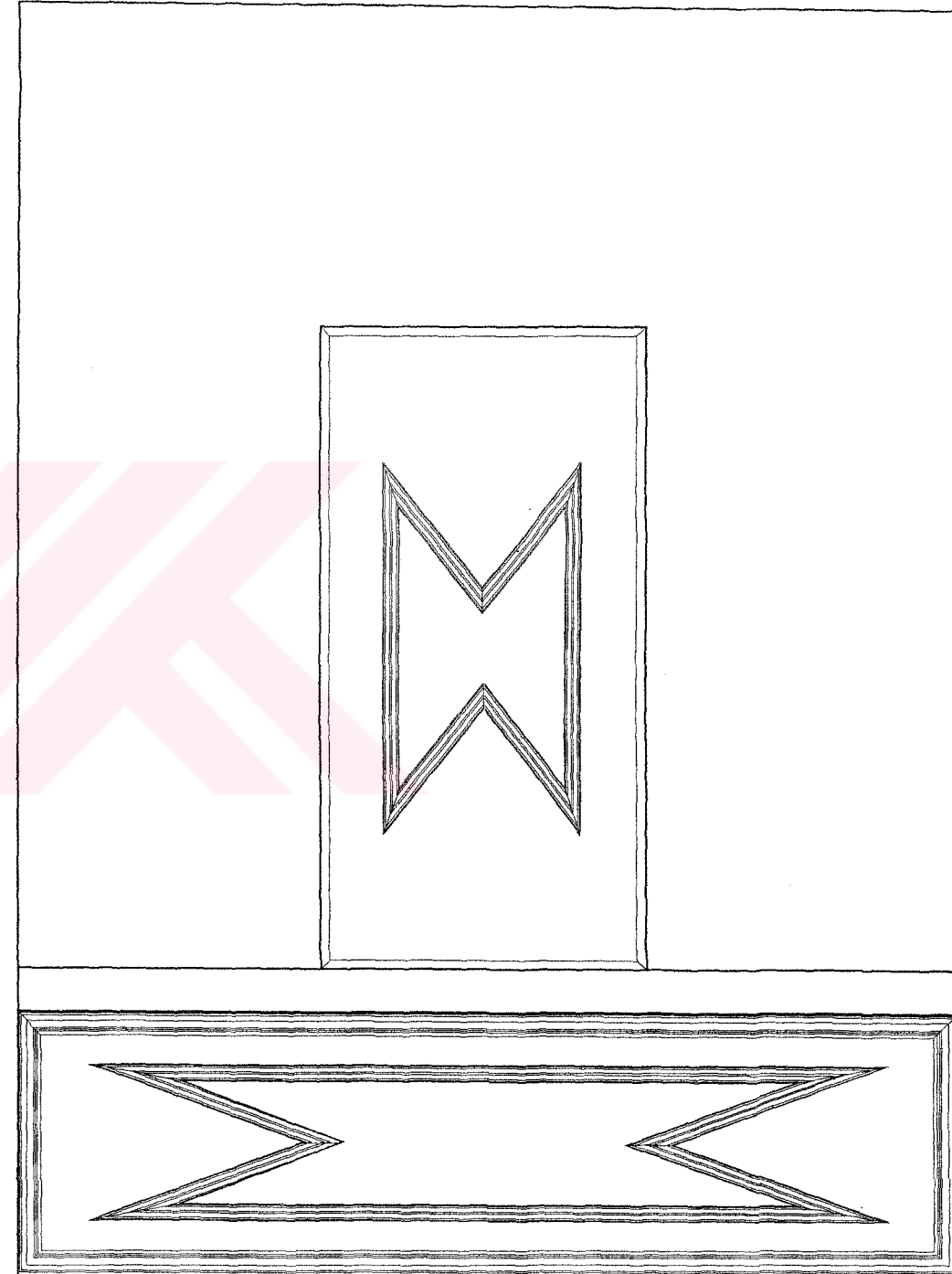
KOLTUK SILME PROFİLİ

Z 24 TAVANI

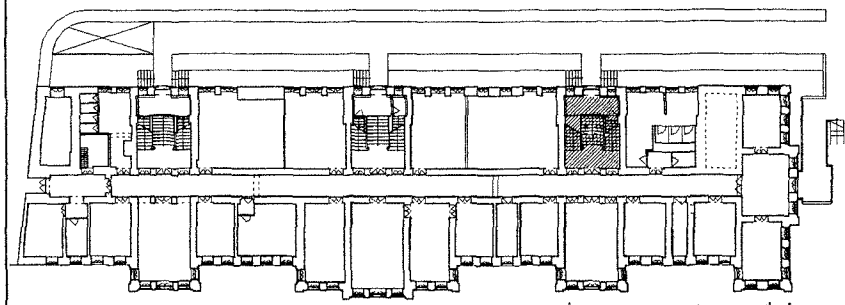

Z 24 TAVANI

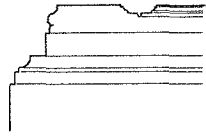

0 1m. 2m.

Şekil 4.25 Zemin kat Z-24' nolu mekanın tavan planı

ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

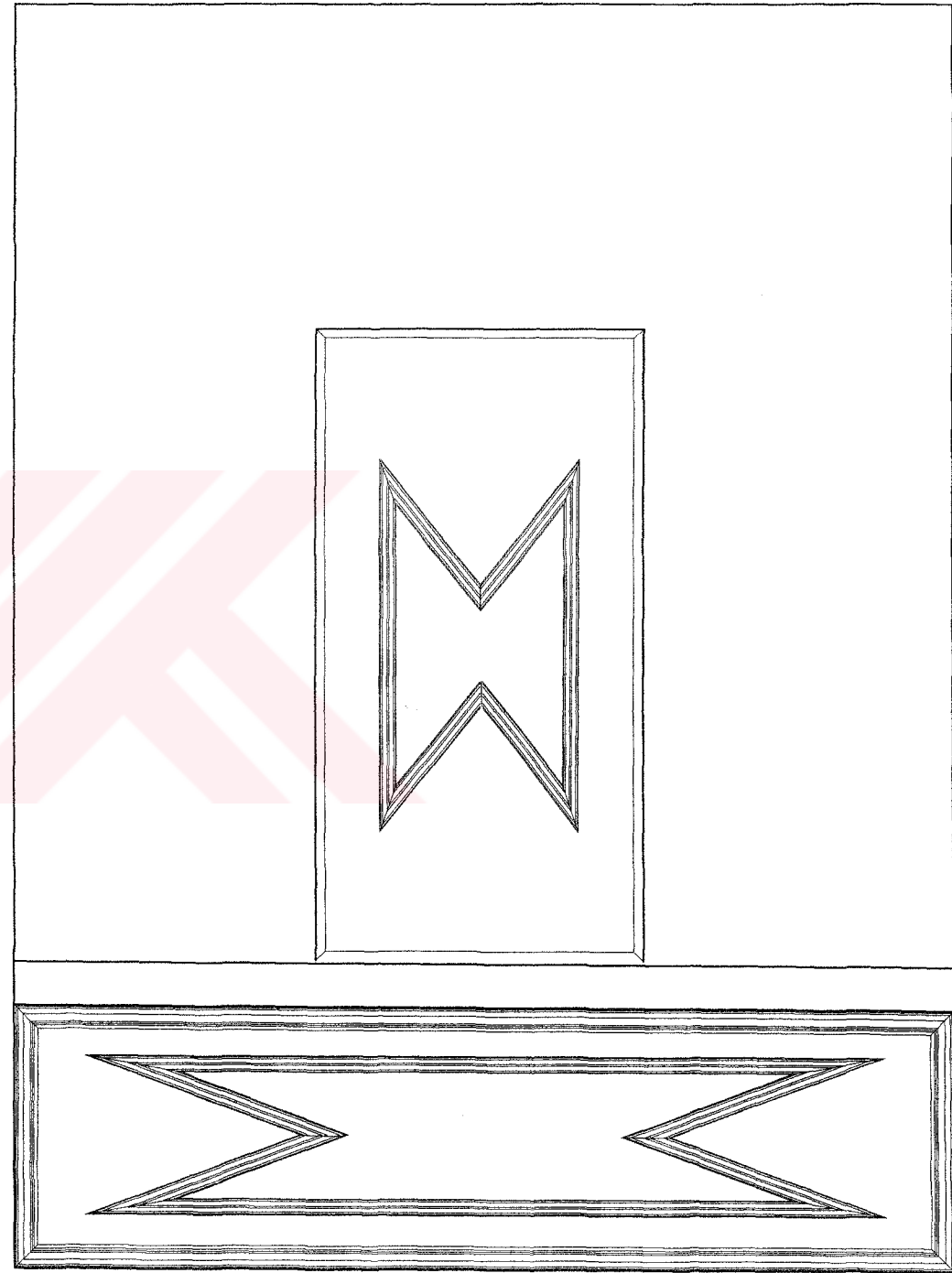
KOLTUK SİLME PROFİLİ

Z 27 TAVANI

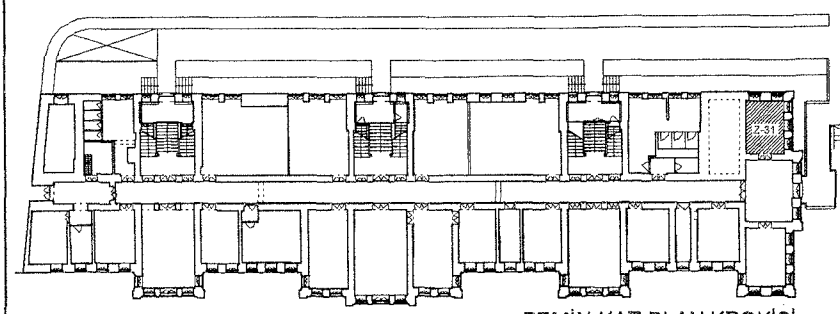

Z 27 TAVANI

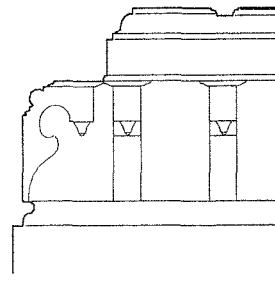

0 1m. 2m.

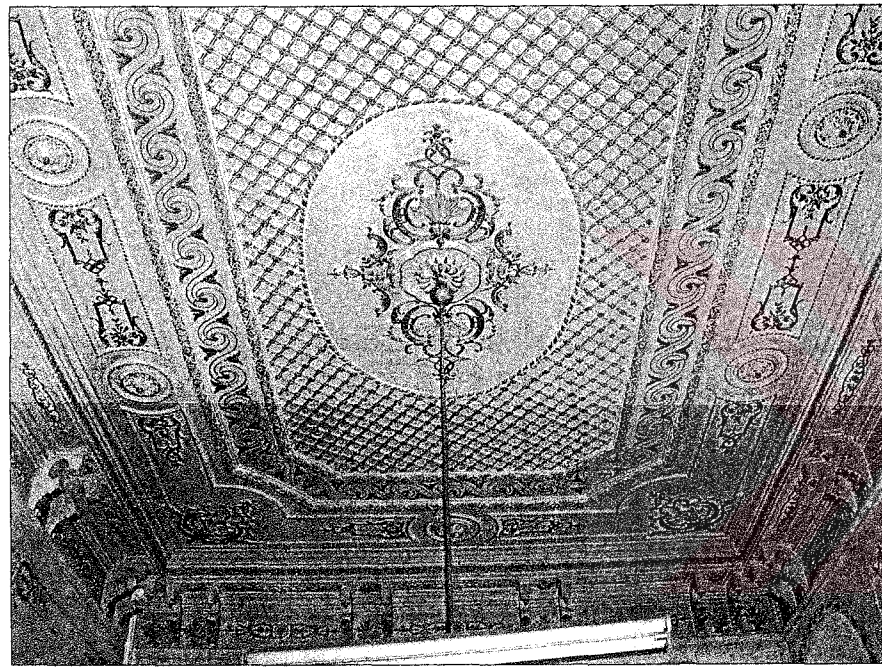
Şekil 4.26 Zemin kat Z-27' nolu mekanın tavan planı

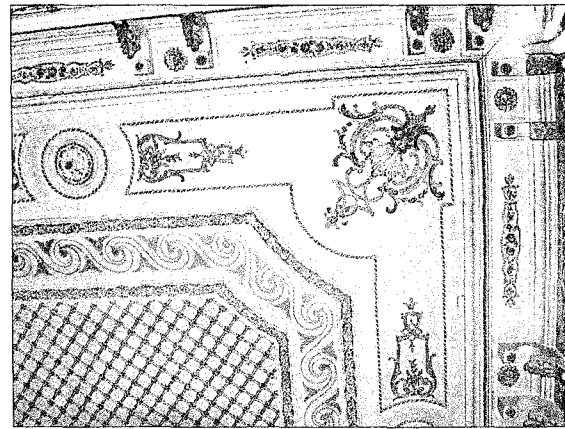
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

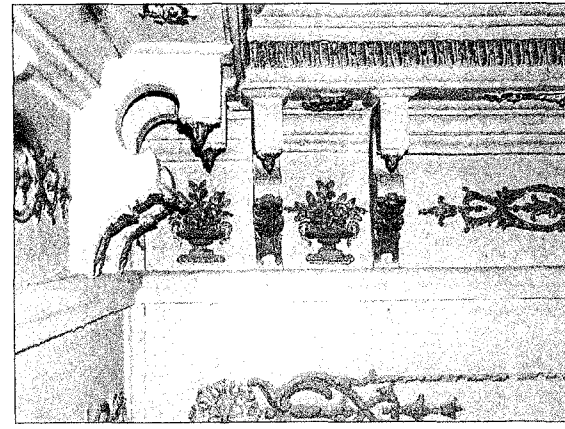
KOLTUK SİLME PROFİLİ

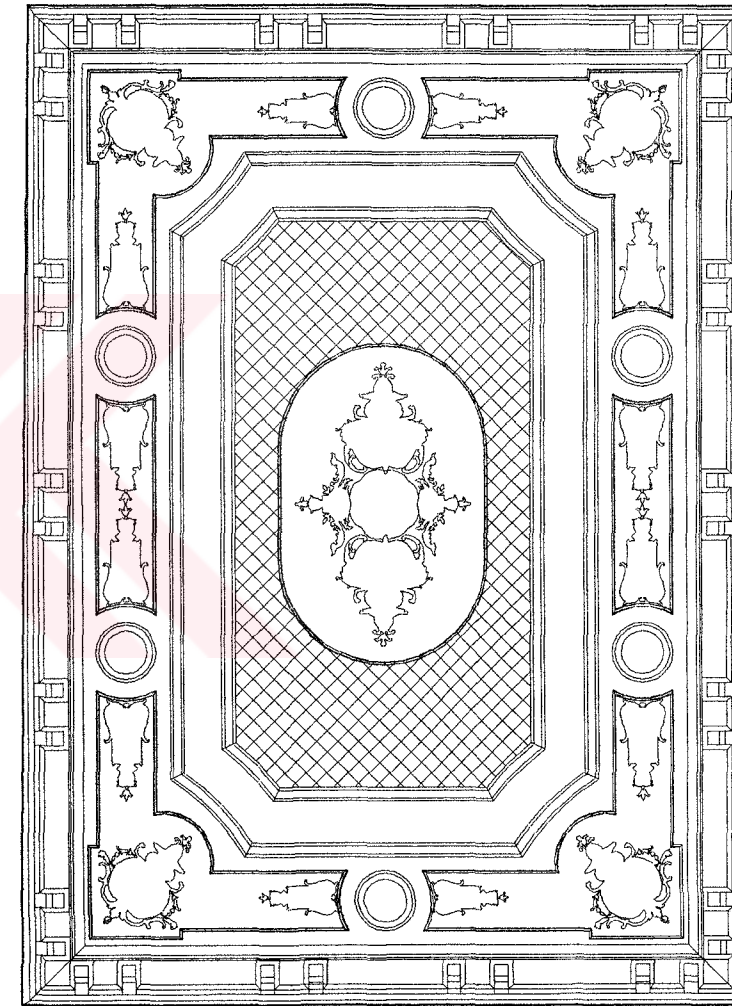
Z 31 TAVANI

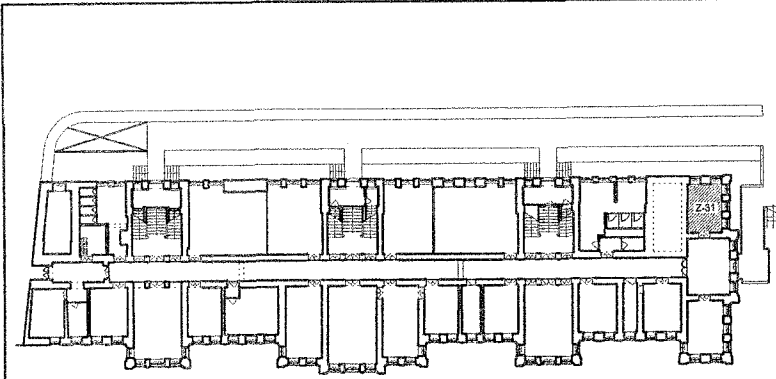
Z 31 TAVANI

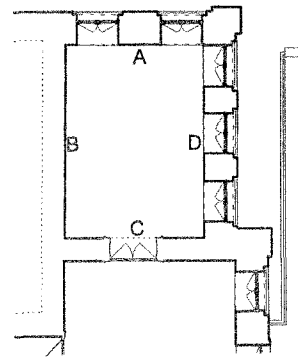
Z 31 TAVAN KOLTUK SİLMESİ

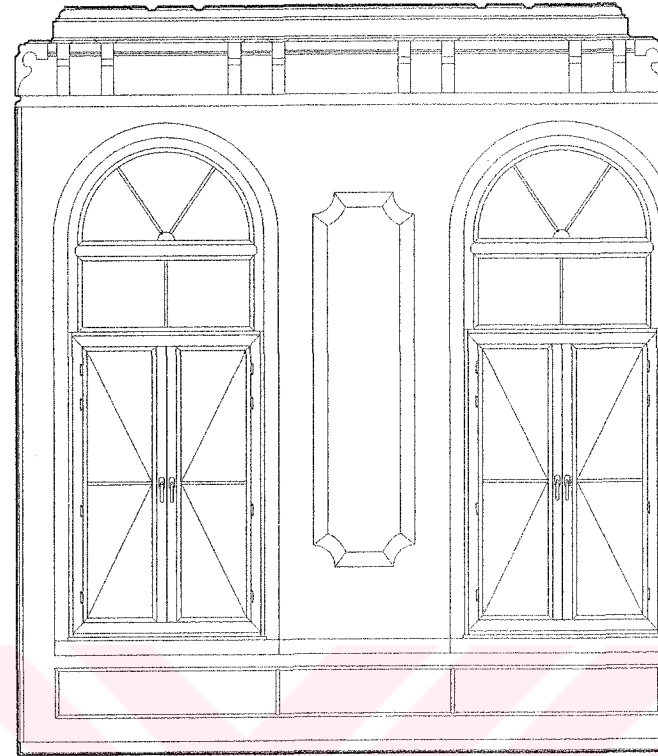
0 1m. 2m.

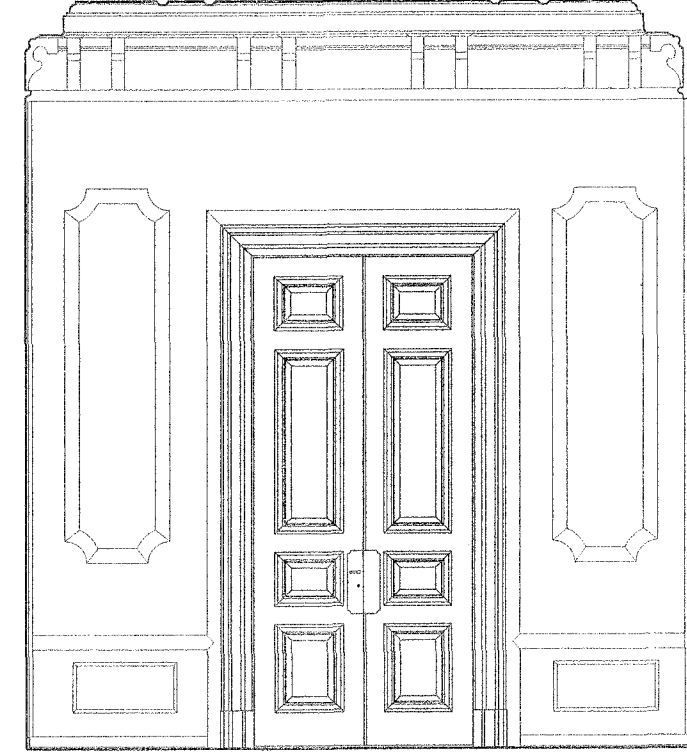
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

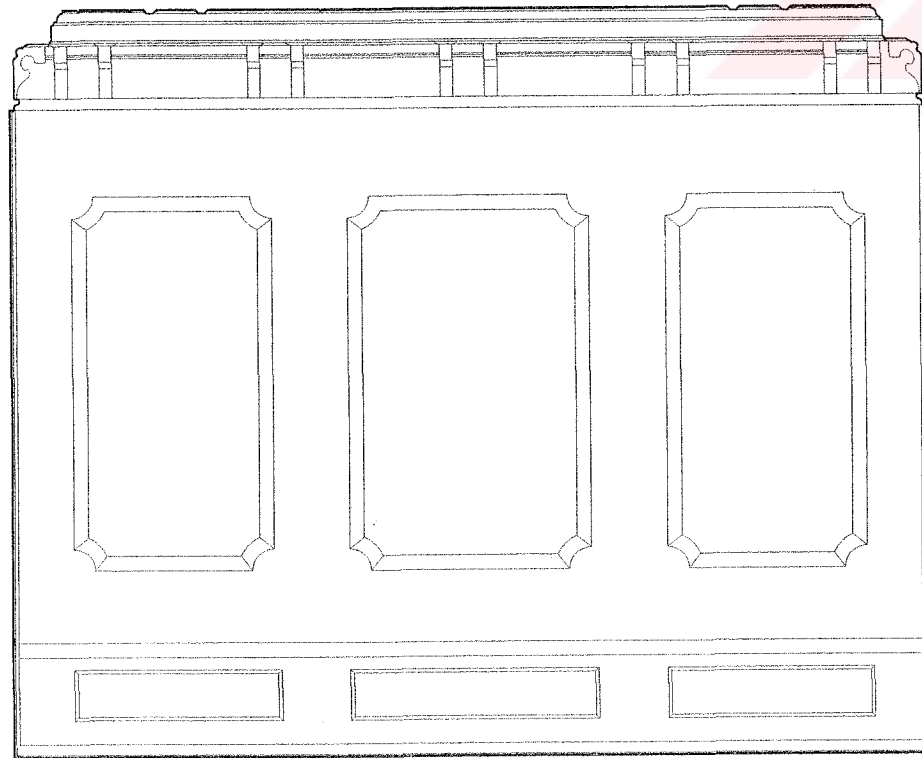
Z 31' NOLU MEKANIN PLAN KROKİSİ

A DUVARI (Resim 4.54)

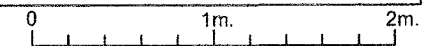
C DUVARI (Resim 4.56)

B DUVARI (Resim 4.55)

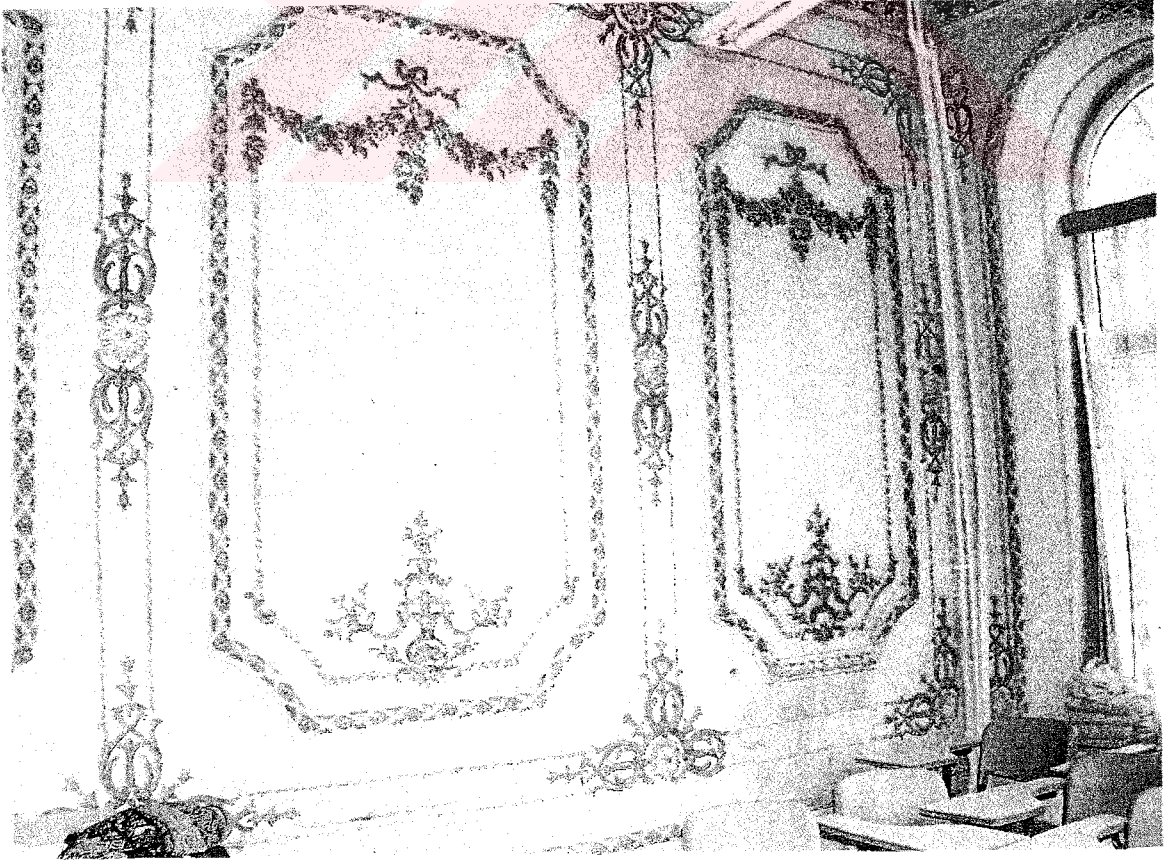
D DUVARI

Şekil 4.28 Zemin kat Z-31' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri

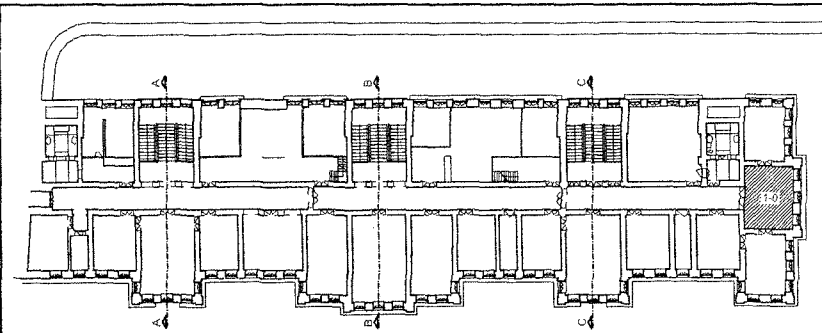
Resim 4.54 Zemin kat Z 31' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.28)

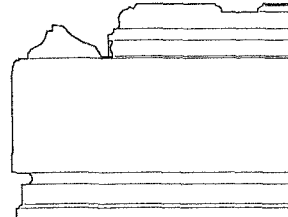
Resim 4.55 Zemin kat Z 31' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.28)

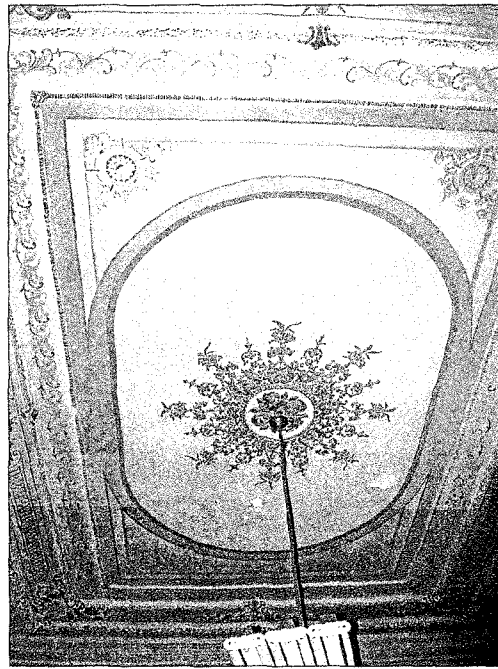
Resim 4.56 Zemin kat Z 31' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.28)

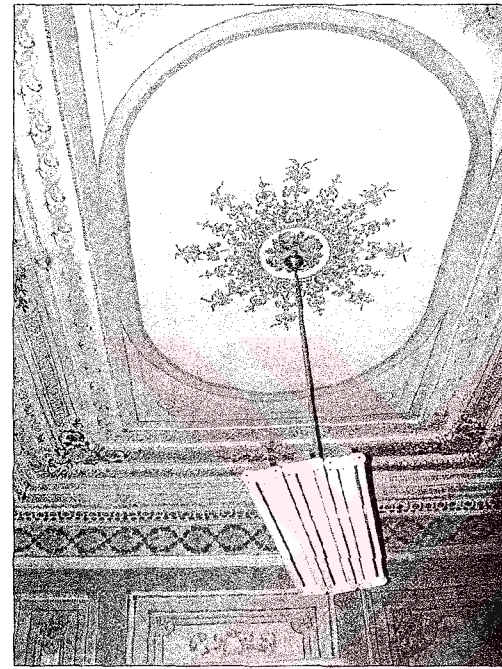
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

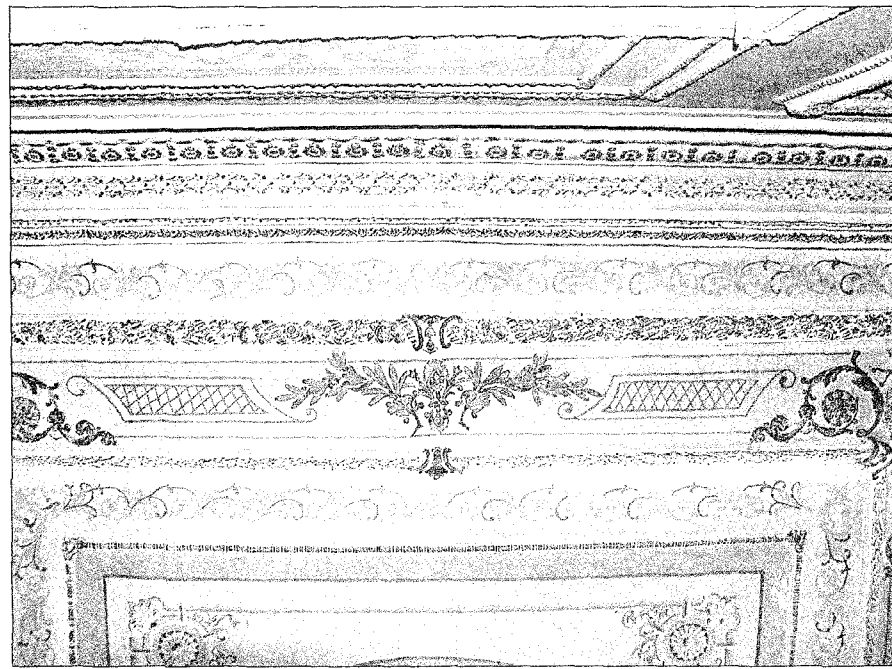
KOLTUK SILMESİ

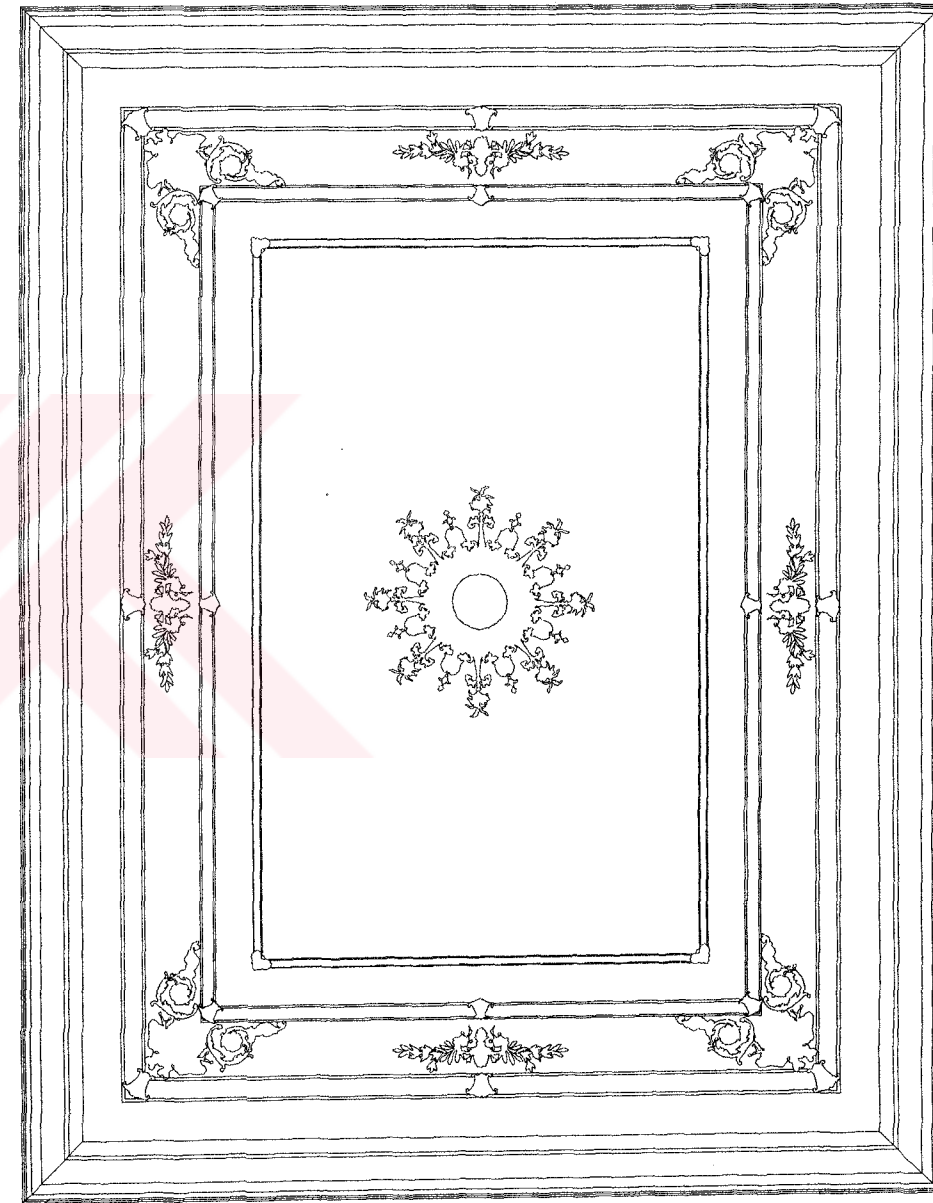
1-0 TAVANI

1-0 TAVANI

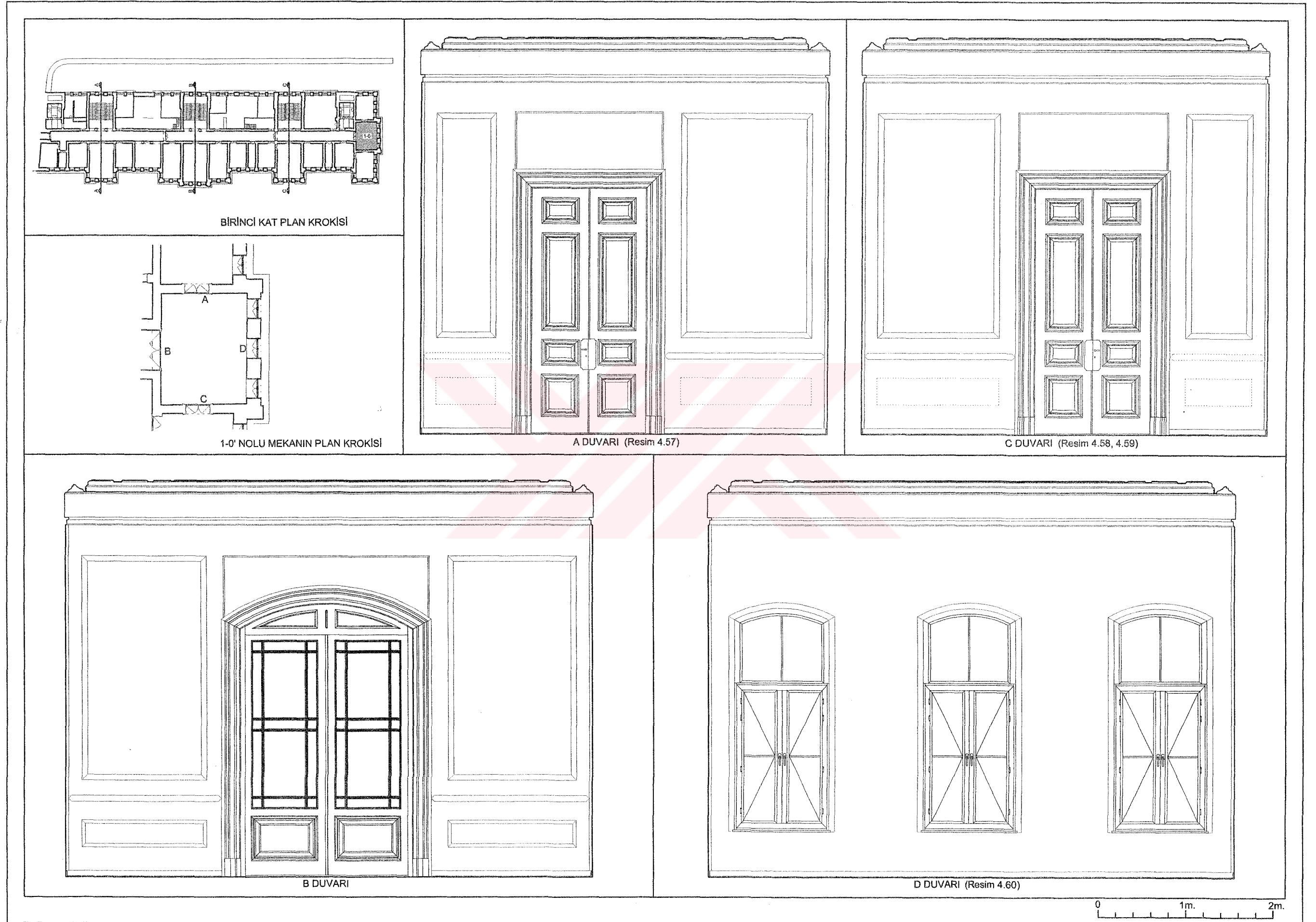

1-0 TAVANI

0 1m. 2m.

Şekil 4.29 Birinci kat 1-0' nolu mekanın tavan planı

Şekil 4.30 Birinci kat 1-0' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri

Resim 4.57 Birinci kat 1-0' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.30)

Resim 4.58 Birinci kat 1-0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.30)

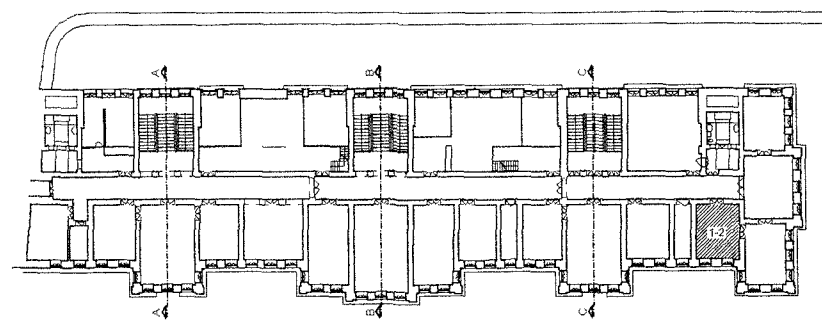

Resim 4.59 Birinci kat 1-0' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.30)

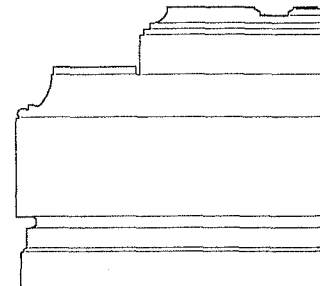

Resim 4.60 Birinci kat 1-0' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.30)

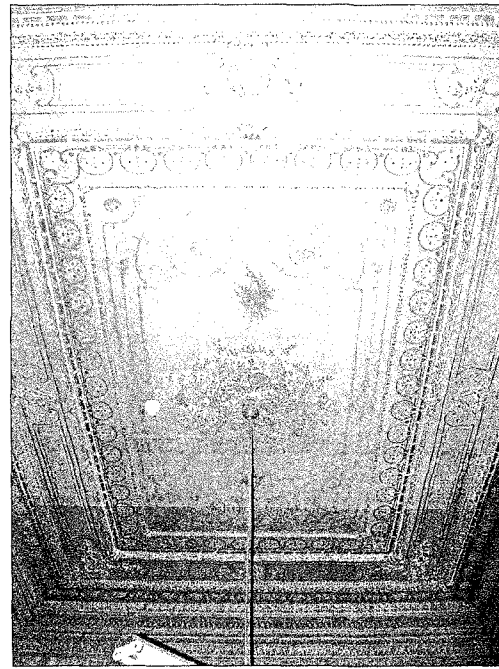
- 1-2' nolu mekan: İncelendiğinde yalın bir tanzimi olan duvar ve tavan dekorasyonuna, yoğun bezemeli koltuk silmesi ile zengin bir görüntü kazandırılmıştır. 1-0' daki gibi iç içe geçmiş üç panodan oluşan tavanda yıldızlı bitkisel motifler yer alır (Şekil 4.31). Z15'deki gibi burada da kurdele motifi kullanılmıştır. Duvarda mavi tonlar hakimdir (Resim 4.61-4.64). Duvarlar alt ve üst olmak üzere iki sıra olarak düzenlenmiş panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.32). Ancak alt sıradaki panoların yerleri boyanmıştır. Bu panoların özgün bir bölümü, 1-1 mekanı ile ortak olan kagir duvar üzerine bırakılmıştır. Odanın iç mekan dekorasyonunda 1-0' nolu mekan ile aynı yapım tekniği kullanılmıştır.
- 1-4' nolu mekan: Duvarlar ampir üsluptaki panolarla bölümlendirilmiştir (Şekil 4.34). Bu panoların içleri kalem işleri ile bezelidir. Duvarlara yapılan C ve S kıvrımlı bitkisel motiflerde mavinin tonları, kahverengi ve altın yıldız kullanılmıştır (Resim 4.65-4.68). Koltuk silmesindeki girland çerçevelerin içine meyve resimleri tasvir edilmiştir. Silmeyi taşıyan konsolların alt yüzlerine akant yaprağı motifi işlenmiştir. Koridordan mekana girişi sağlayan kapı üzerinde, yıldızlı kalemle işlenmiş motifin altındaki "B" harfi net bir şekilde görülmektedir (Resim 4.65). Üzerleri bezemeli ahşap çıtalarla oluşturulmuş tavan tanzimi, 1-0 ve 1-2 mekanları ile aynıdır (Şekil 4.33). İç içe yerleştirilmiş panolar arasına kıvrımlı alçı kabartma motifler işlenmiştir. Tavanda da mavi ve kahverengi tonları hakimdir. Odanın dekorasyonunda diğer mekanlarda uygulananlardan farklı bir teknik kullanılmıştır. Kagir duvarın üzerine bez direk monte edilmiştir. Kalem işleri ve ahşap çıta tanzimi bu beze yapılmıştır.
- 1-5' nolu mekan: Boyalı olan duvar yüzeyleri özgünlüklerini kaybetmiştir. Tavan dekorasyonunda sadece ahşap çıta tanzimi bulunmaktadır (Şekil 4.35). Daha sonradan boyandığı düşünülen tavanda, koltuk silmesinde görülen kalem işlerine benzer motiflerin olması muhtemeldir. Koltuk silmesinin konsollarında akant yaprak motifi vardır.
- 1-6' nolu mekan: Kalem işleriyle bezenmiş olan tavanın sade bir ahşap çıta tanzimi vardır (Şekil 4.36). Ahşap çıtaların üzerleri boyalıdır. Koltuk silme detayı 1-5' nolu mekanın silme profili ile aynıdır. Silmedeki kalem işleri de 1-5 ile benzerlik gösterir. Duvarları boyalıdır. Özgün dekorasyonunu kaybetmiştir.
- 1-8' nolu mekan: 1-7' nolu mekan ile 1-8' nolu mekan arasındaki duvar özgün değildir. Ara duvarın özgünlüğünü kaybettiği 1951 yılından önceki durumu gösteren planlardan tespit edilmektedir. Bu nedenle ahşap çıta tanzimli tavanın daha sonraki bir dönemde yapılmış olması muhtemeldir (Şekil 4.37). Duvarlar boyalıdır ve özgün dekorasyonunu kaybetmiştir.

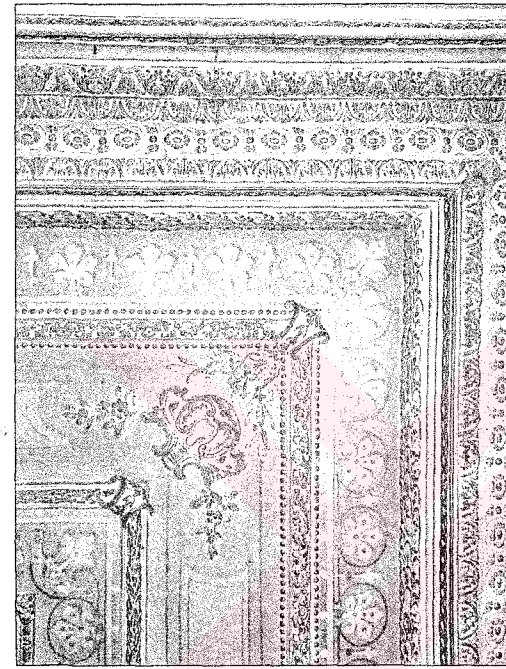
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

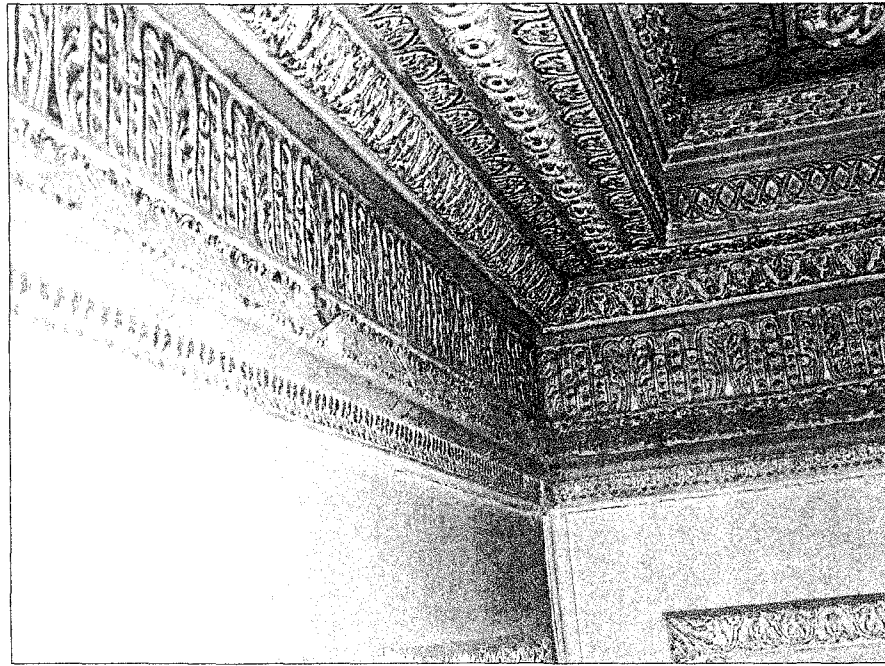
KOLTUK SİLMESİ

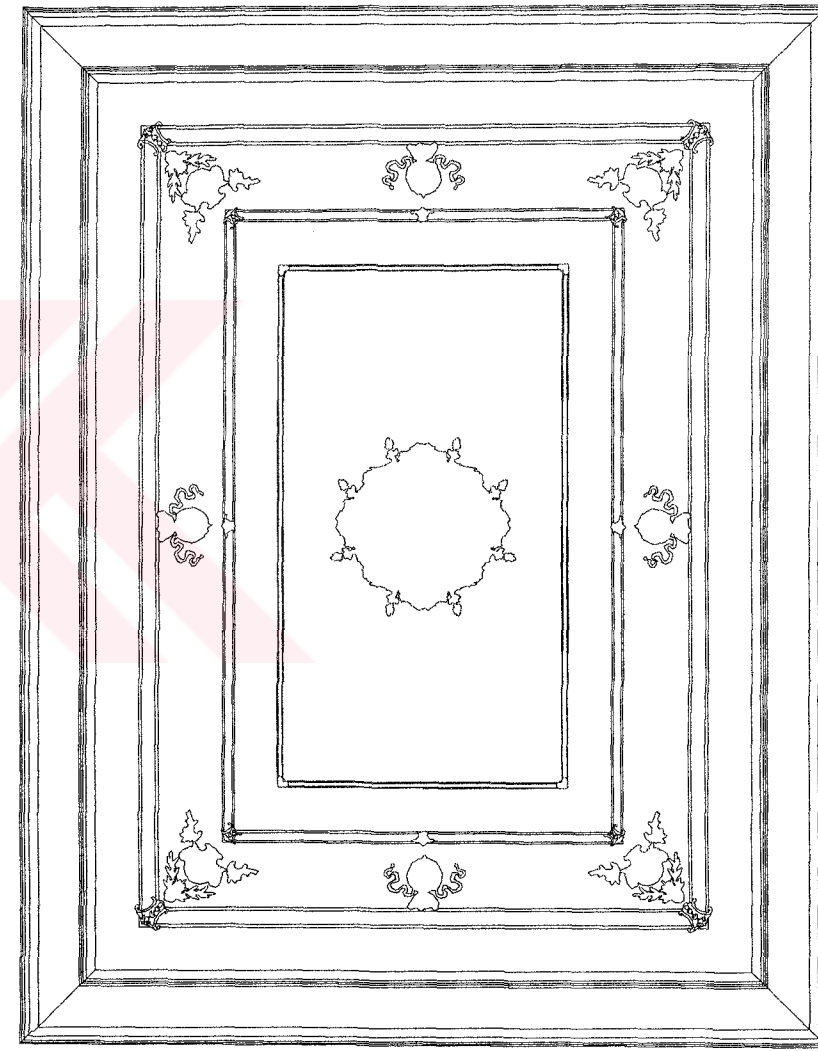
1-2 TAVANI

1-2 TAVANI

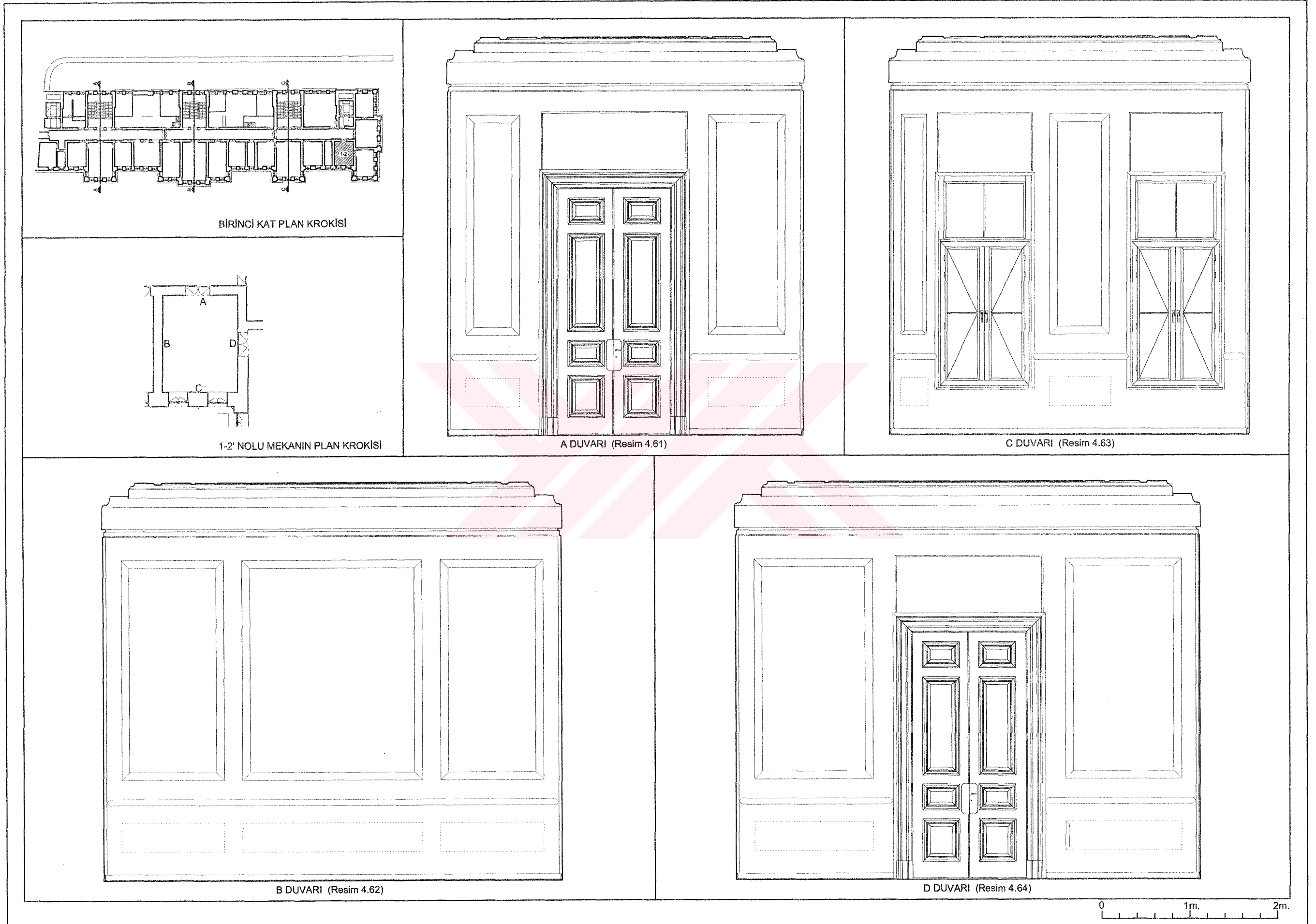

1-2 KOLTUK SİLMESİ

0 1m. 2m.

Şekil 4.31 Birinci kat 1-2' nolu mekanın tavan planı

Şekil 4.32 Birinci kat 1-2' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görünüşleri

Resim 4.61 Birinci kat 1-2' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.32)

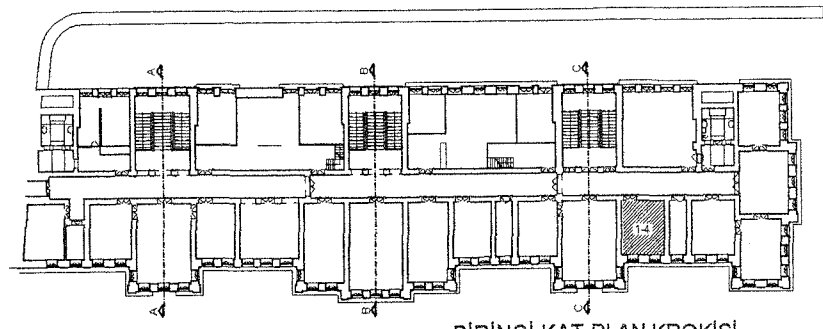
Resim 4.62 Birinci kat 1-2' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.32)

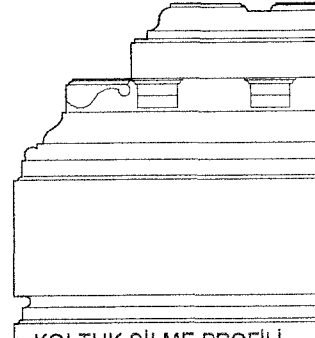
Resim 4.63 Birinci kat 1-2' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.32)

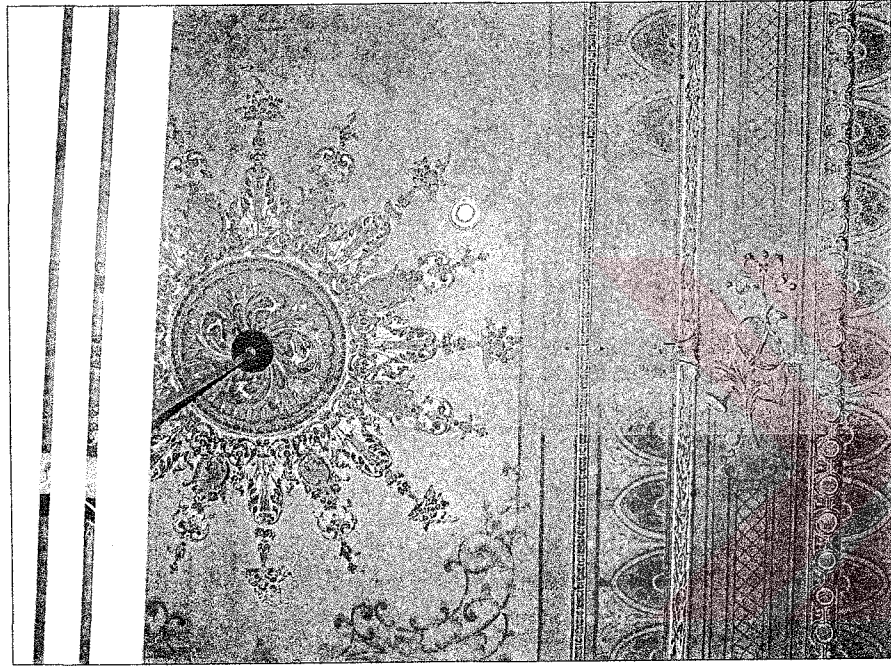
Resim 4.64 Birinci kat 1-2' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.32)

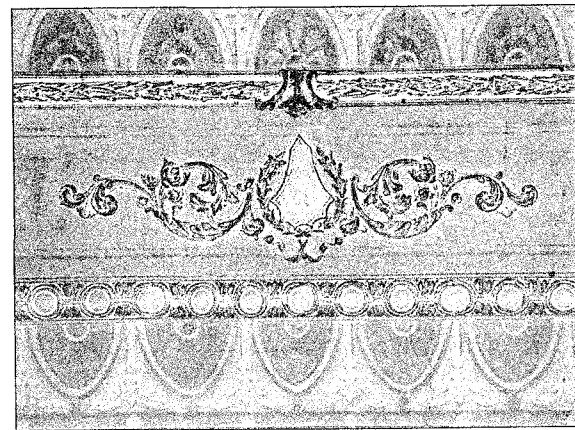
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

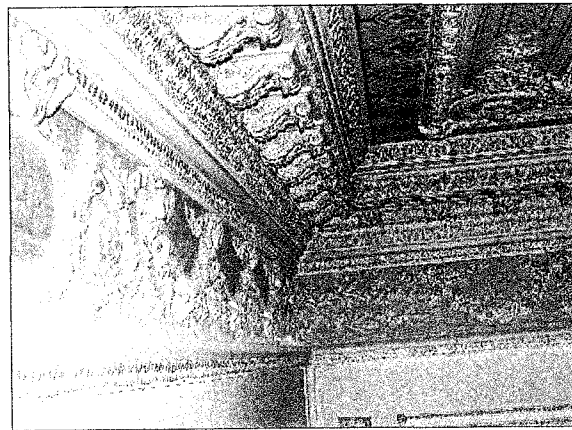
KOLTUK SİLME PROFİLİ

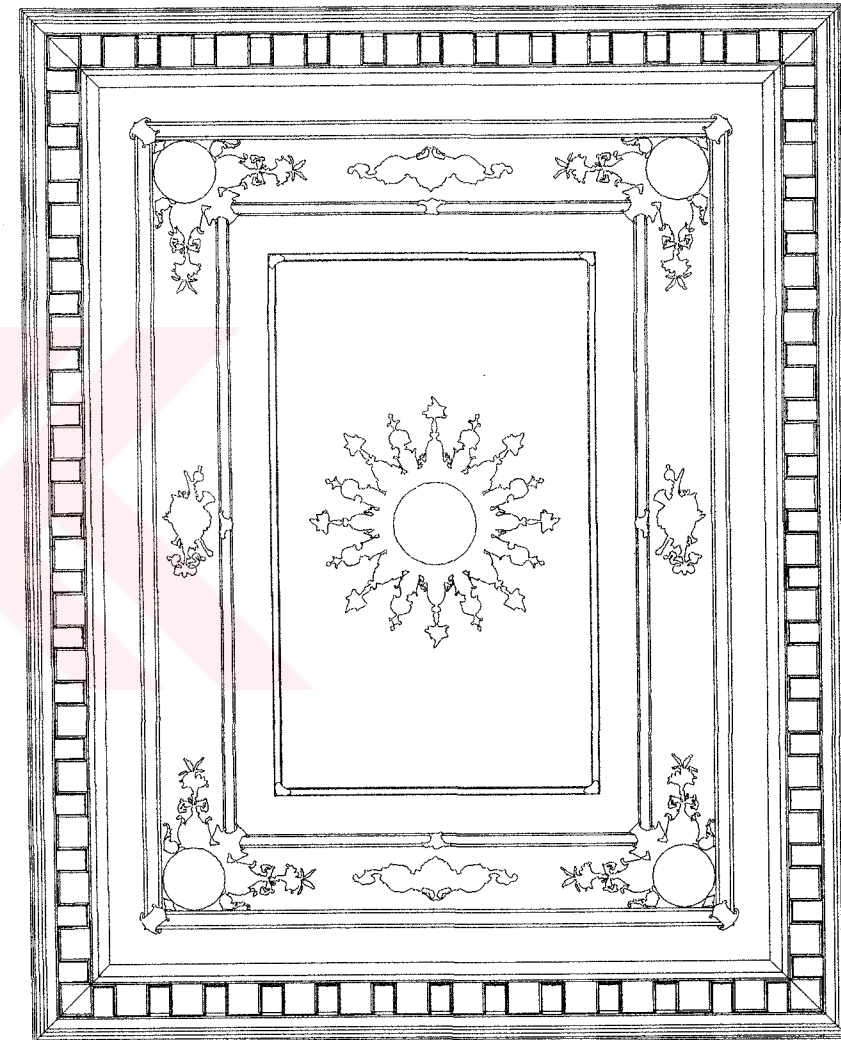
1-4 TAVANI

1-4 TAVANI

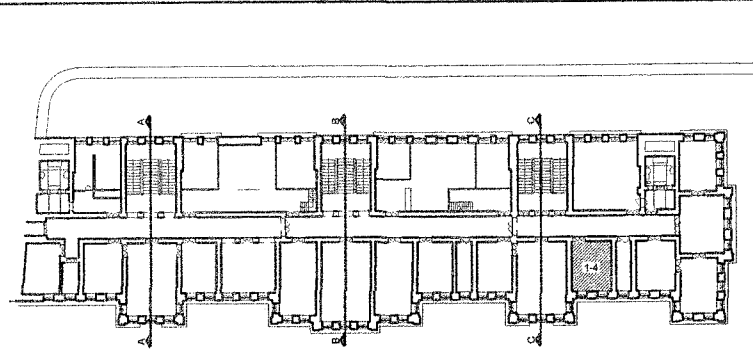

1-4 KOLTUK SİLMESİ

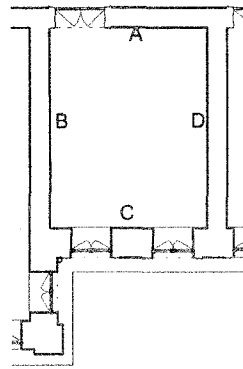

0 1m. 2m.

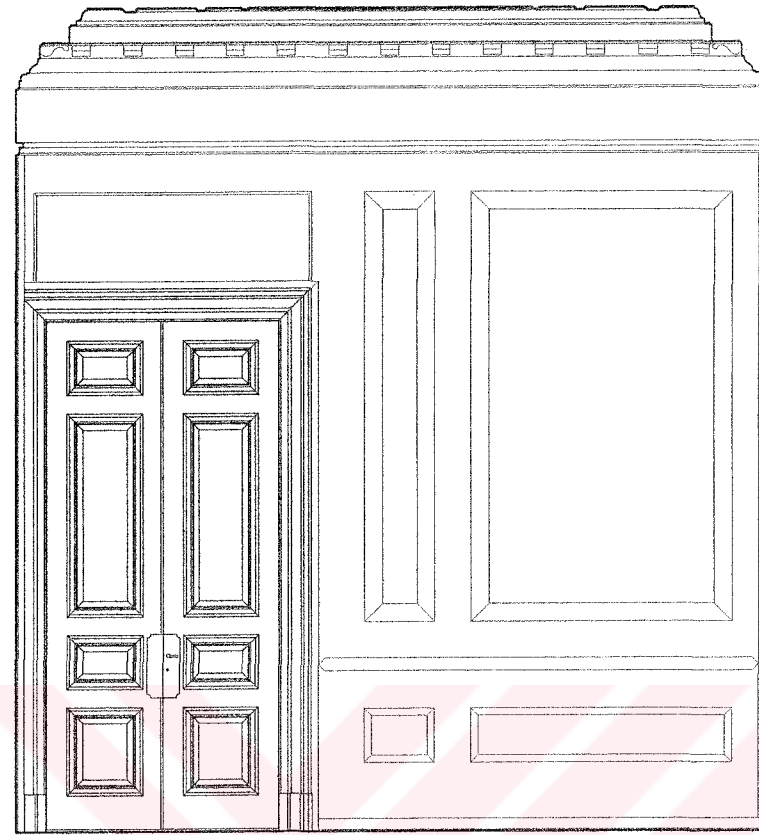
Şekil 4.33 Birinci kat 1-4' nolu mekanın tavan planı

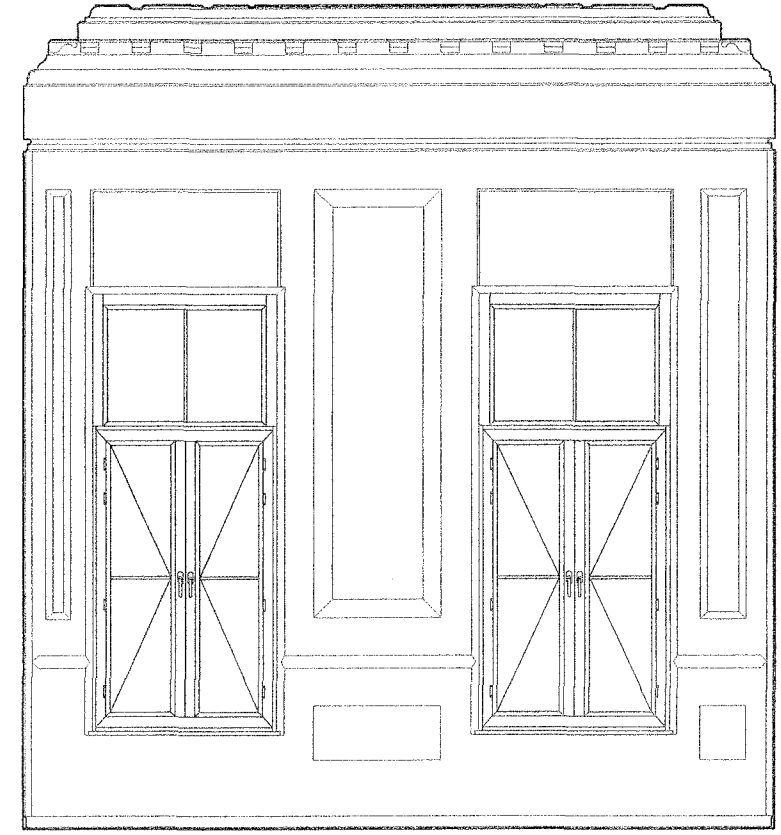
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

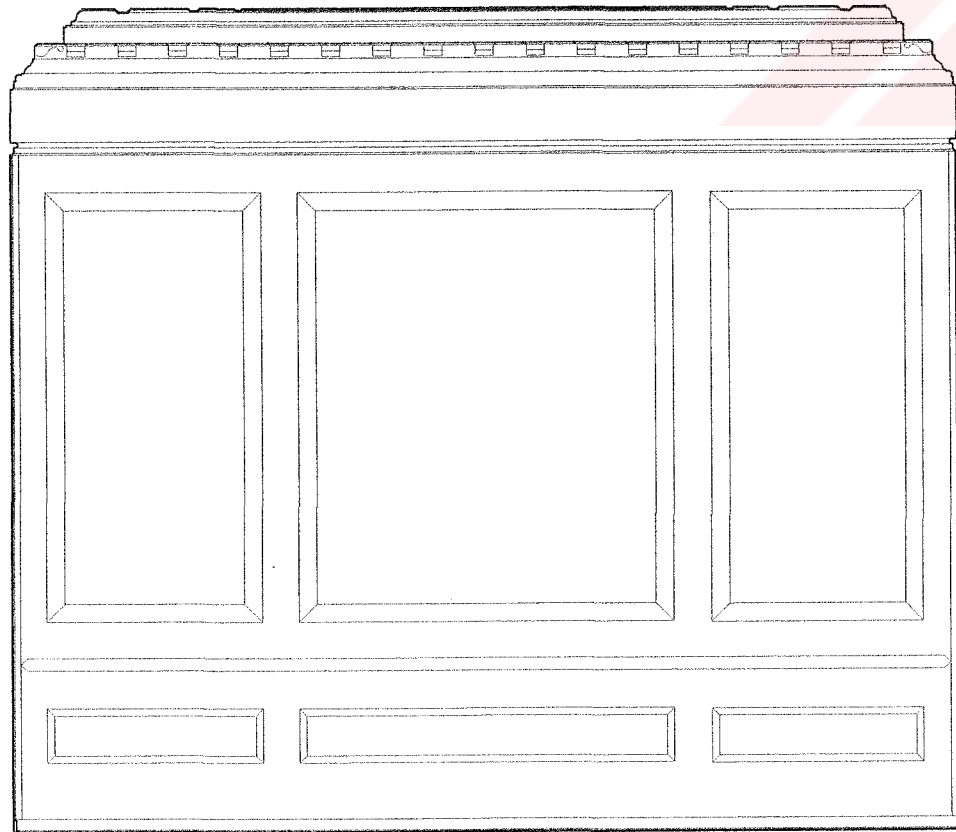
1-4' NOLU MEKANIN PLAN KROKİSİ

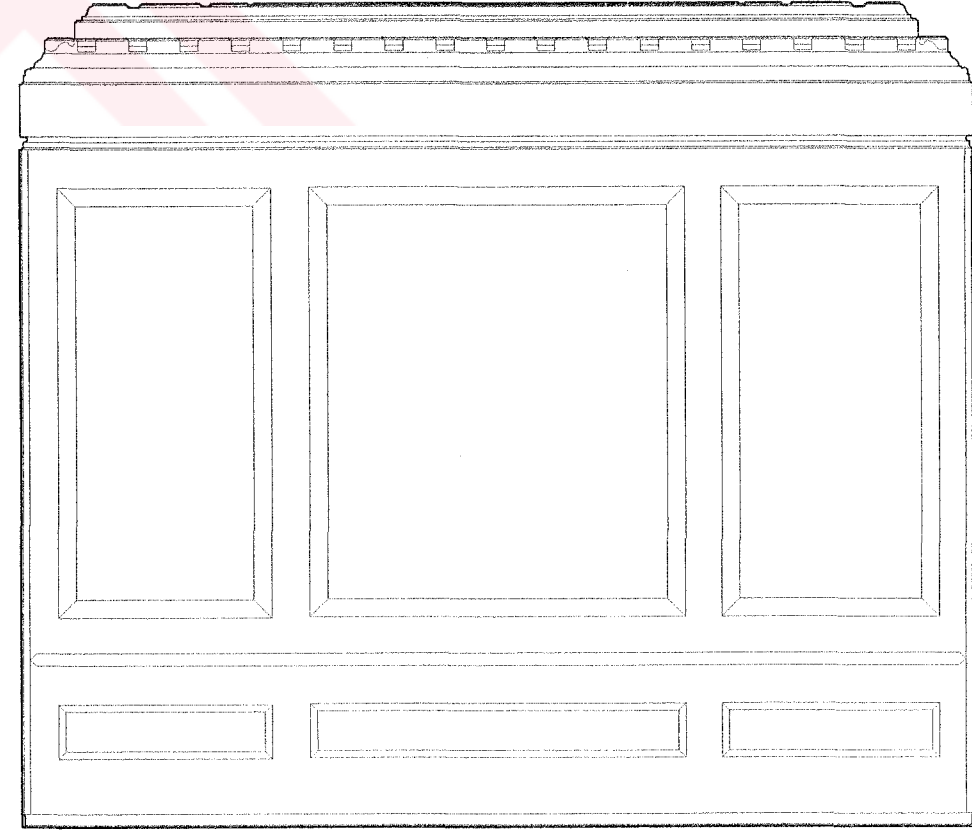
A DUVARI (Resim 4.65)

C DUVARI (Resim 4.67)

B DUVARI (Resim 4.66)

D DUVARI (Resim 4.68)

0 1m. 2m.

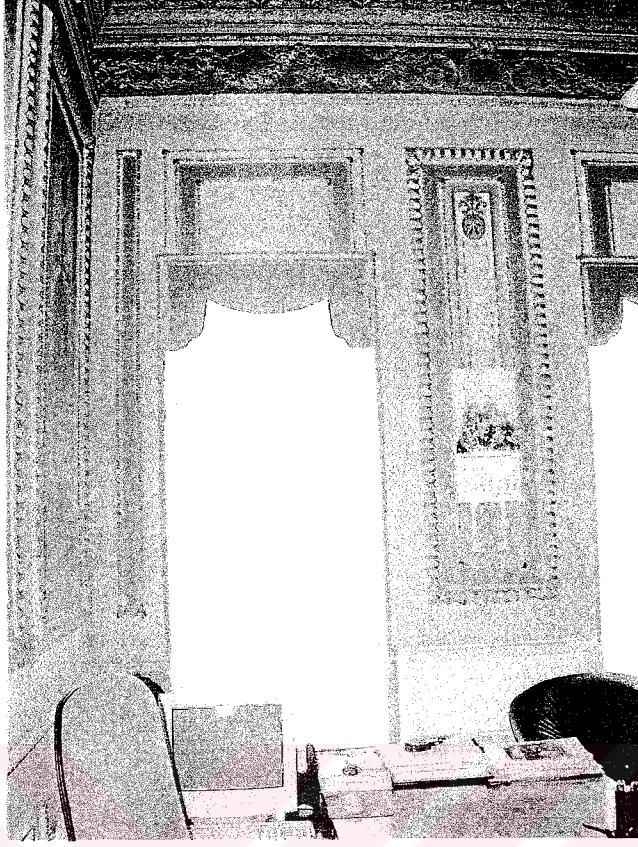
Şekil 4.34 Birinci kat 1-4' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görüşleri

Resim 4.65 Birinci kat 1-4' nolu mekanın A duvarı (Şekil 4.34)

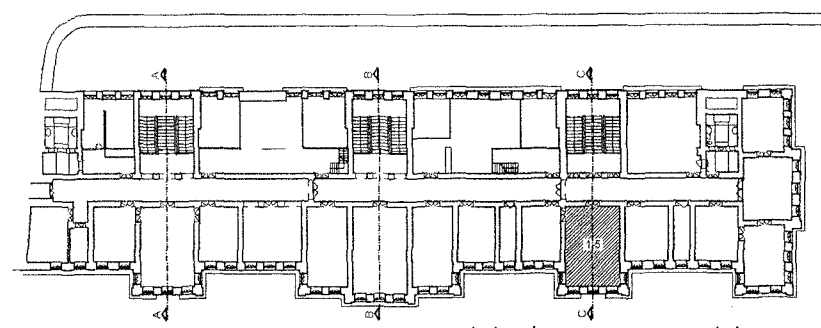
Resim 4.66 Birinci kat 1-4' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.34)

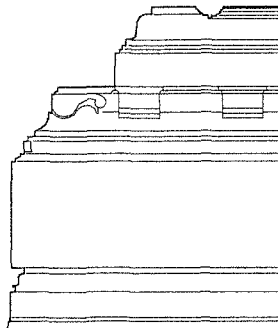
Resim 4.67 Birinci kat 1-4' nolu mekanın C duvarı (Şekil 4.34)

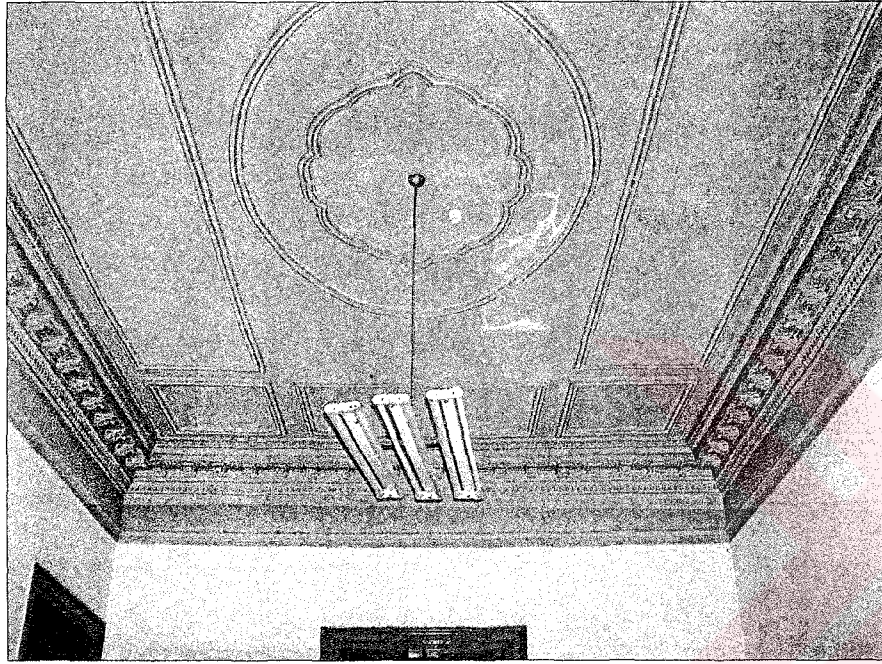
Resim 4.68 Birinci kat 1-4' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.34)

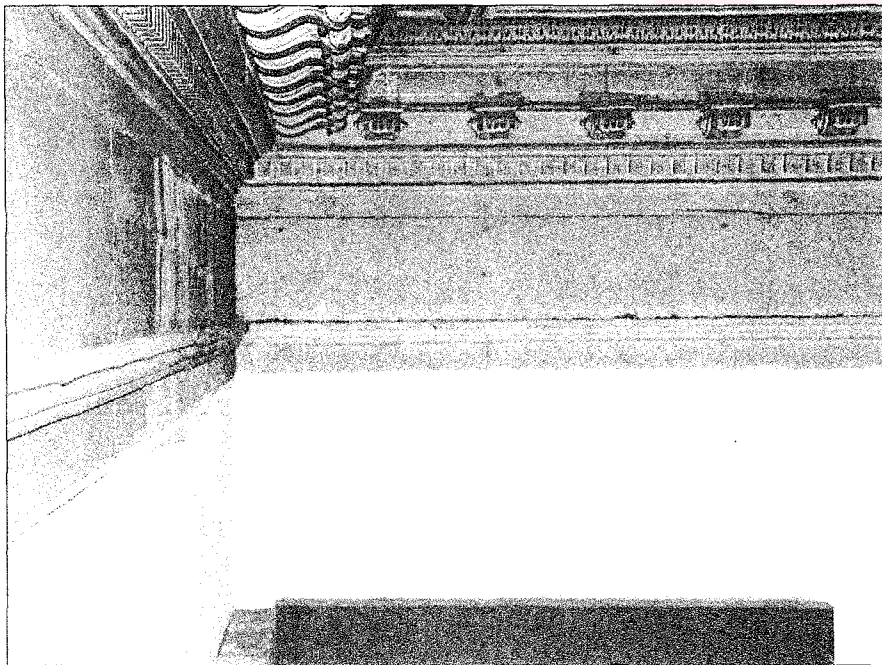
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

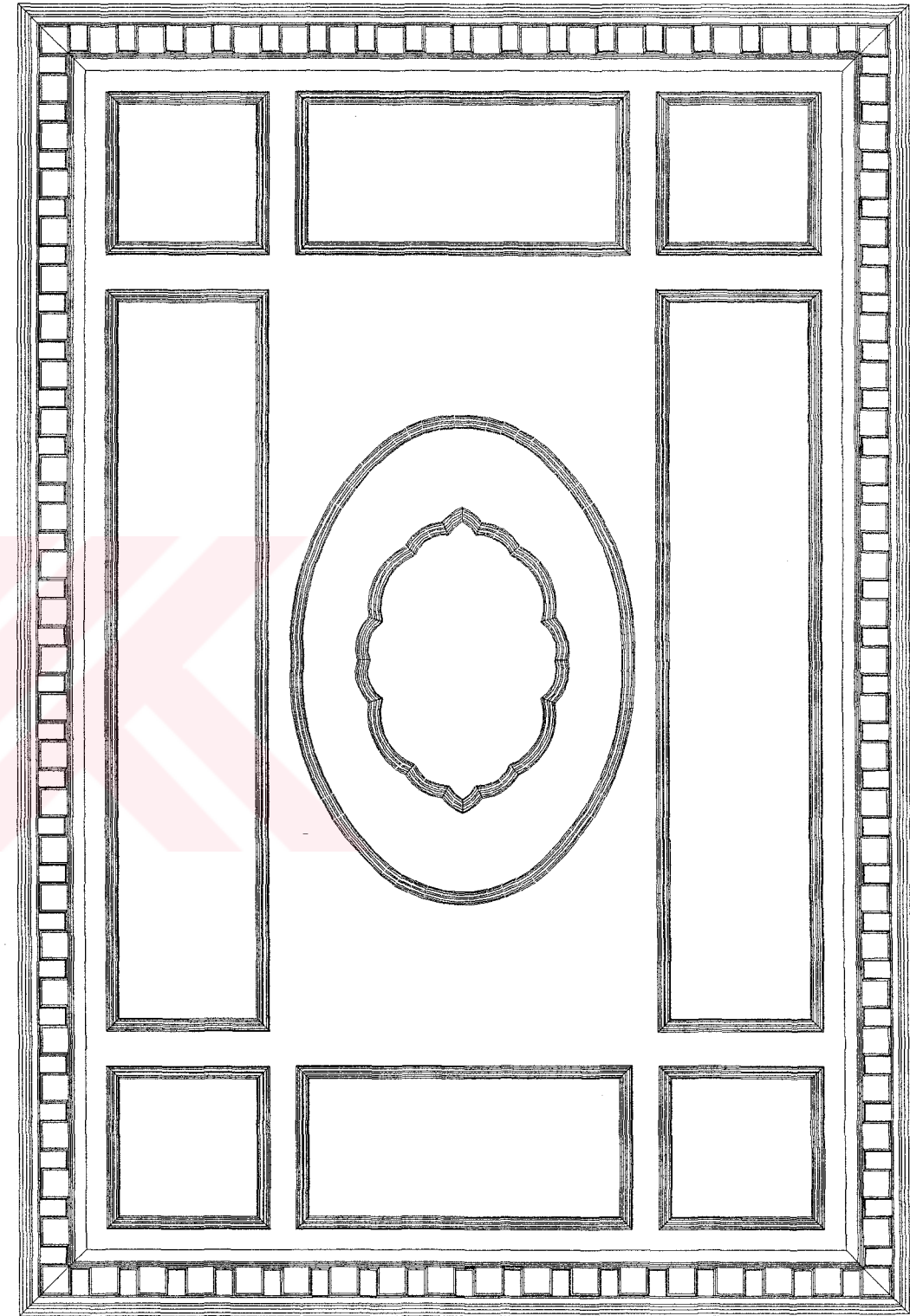
KOLTUK SİLME PROFİLİ

1-5 TAVANI

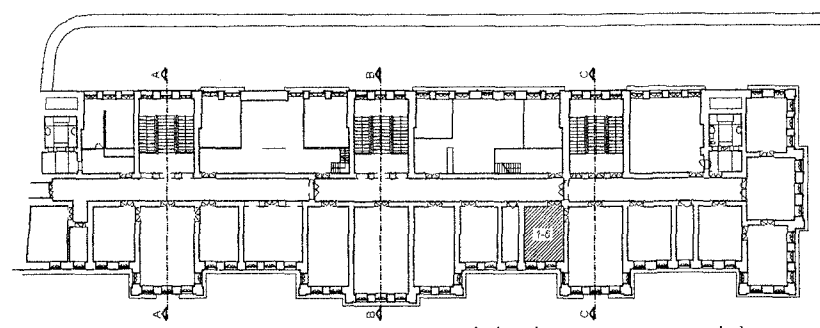

1-5 KOLTUK SİLMESİ

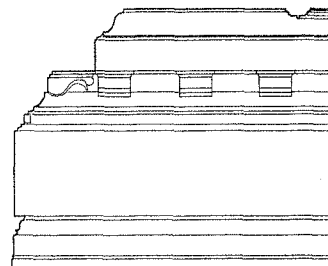

0 1m. 2m.

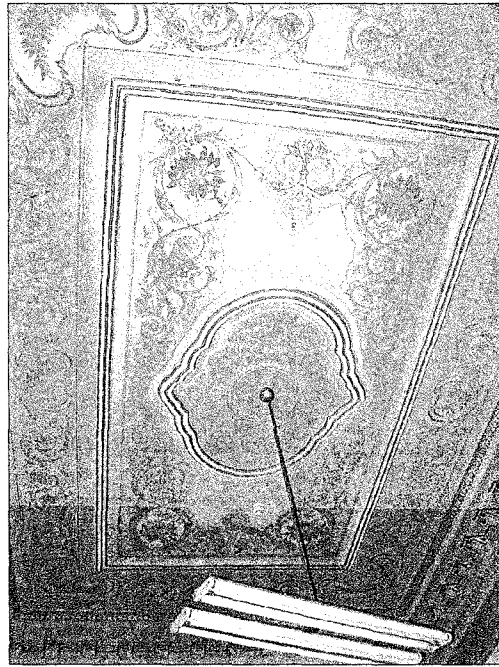
Şekil 4.35 Birinci kat 1-5' nolu mekanın tavan planı

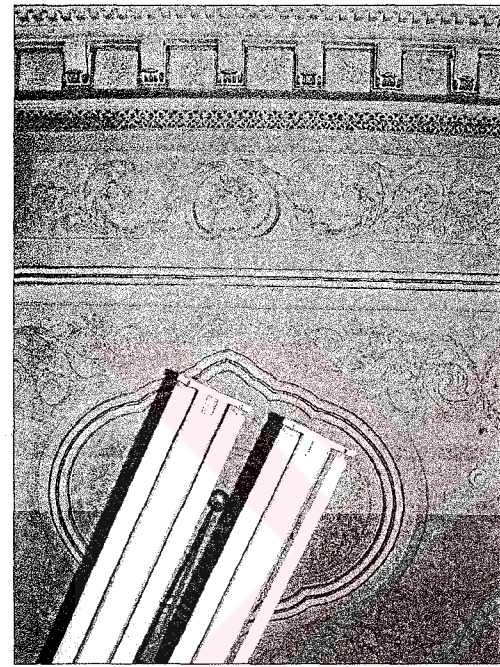
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

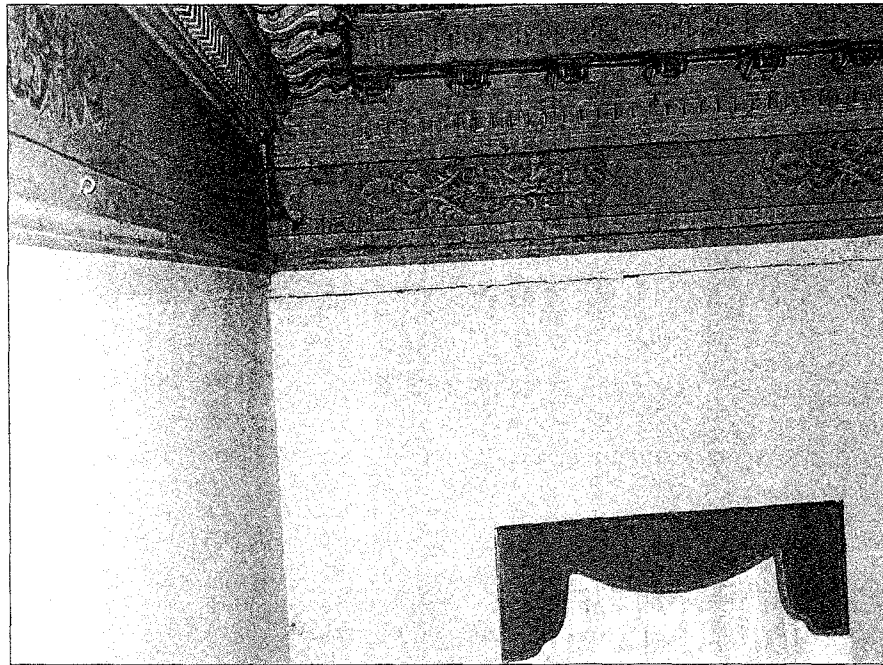
KOLTUK SİLME PROFİLİ

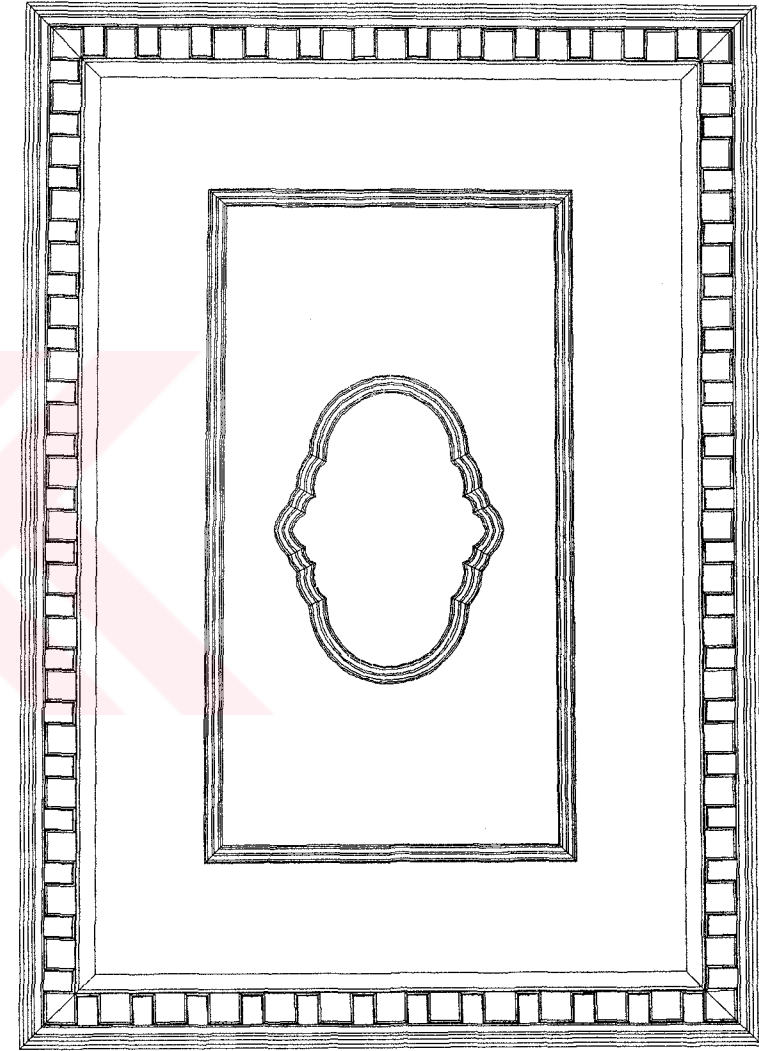
1-6 TAVANI

1-6 TAVANI

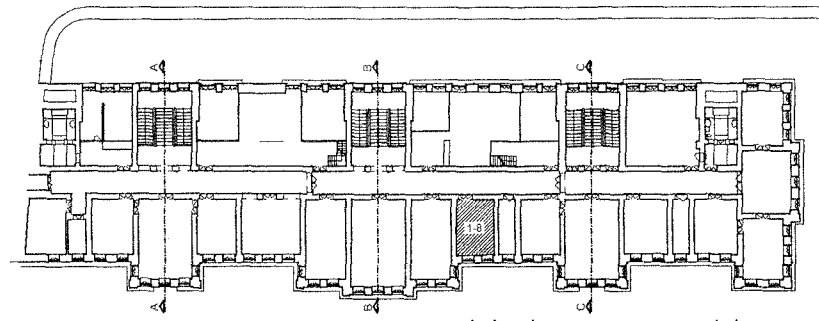

1-6 KOLTUK SİLMESİ

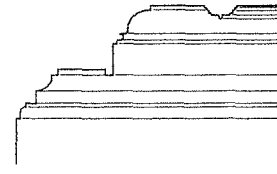

0 1m. 2m.

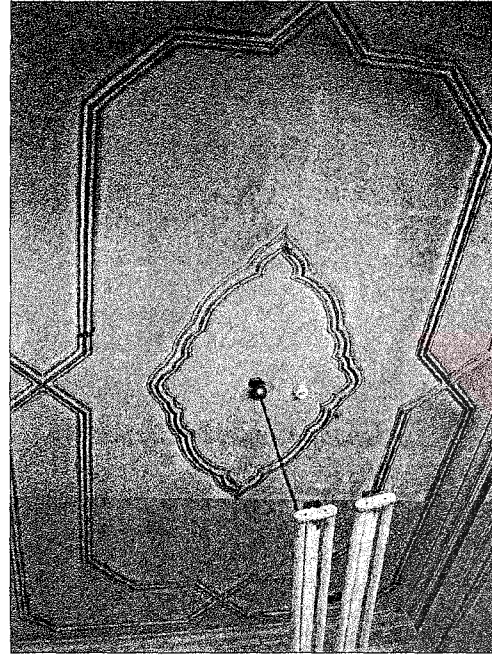
Şekil 4.36 Birinci kat 1-6' nolu mekanın tavan planı

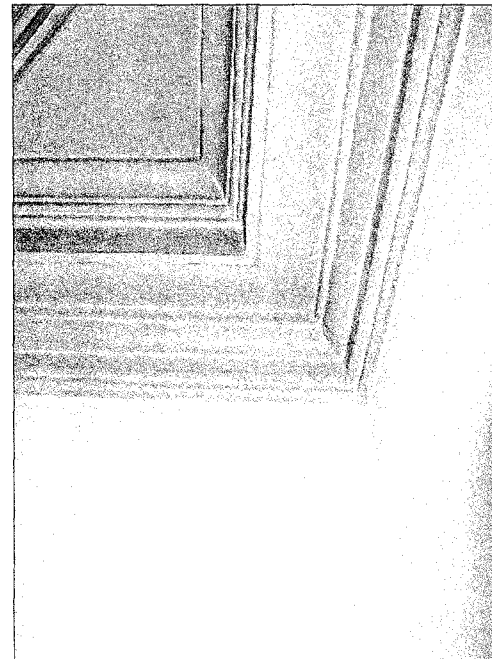
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

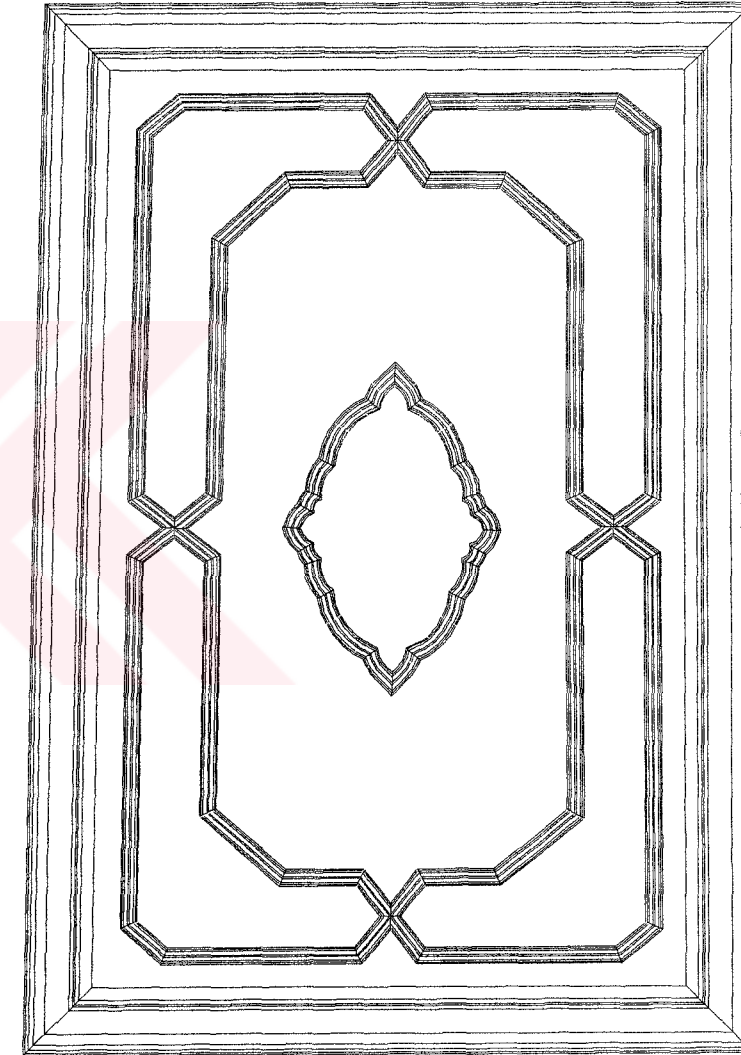
KOLTUK SİLME PROFİLİ

1-8 TAVANI

1-8 KOLTUK SİLMESİ

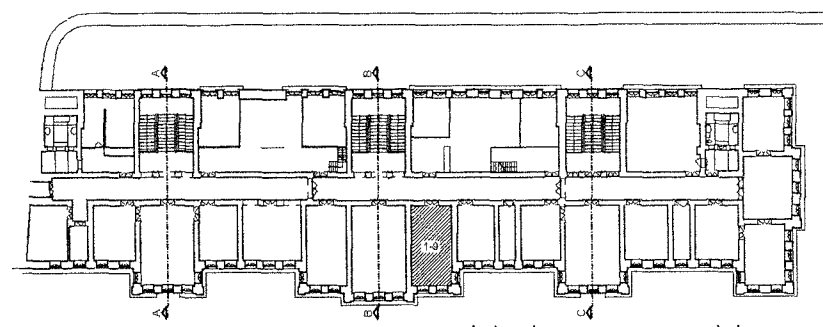
0 1m. 2m.

Şekil 4.37 Birinci kat 1-8' nolu mekanın tavan planı

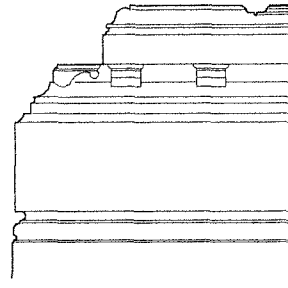
- 1-9' nolu mekan: Yeşil, kırmızı ve beyaz renklerine daha sonradan boyandığı anlaşılan tavan dekorasyonunda, yalın bir ahşap çıta tanzimi bulunmaktadır (Şekil 4.38). Ahşap çıtalar kırmızı ve beyaz boyalıdır. Bu mekanın özgün halinin, 1-6' nolu mekanının tavanı gibi kalem işleri ile bezeli olduğu düşünülmektedir. Duvarlar beyaz boyalıdır ve özgünlüklerini kaybetmişlerdir.
- 1-10' nolu mekan: Koltuk silmesinin kırmızı, beyaz ve yeşil renklere daha sonradan boyandığı anlaşılan mekanın tavan dekorasyonu özgünlüğünü korumaktadır (Şekil 4.39). Üzerleri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş, kalem işleriyle süslenmiş bir tavan dekorasyonuna sahiptir. Tavana simetrik olarak yerleştirilen iki adet manzara ve mimari konulu resim vardır. Resimleri saran dikdörtgen çerçevelerin tavan göbeğine bakan uzun kenarları, orta bölümlerinden "D" şeklinde bombe yapar. Bu kısım akant yaprağı ile yanlarda C ve S kıvrımlı bitkisel bezemelerle dekore edilmiştir. Mekanın duvarları boyalıdır. Özgün dekorasyonu ile ilgili bir tespit yapılamamıştır.
- 1-11' nolu mekan: Üzerleri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş; kalem işleri ile bezenmiş bir tavan dekorasyonu vardır (Şekil 4.40). Tavanın karşılıklı kısa kenarlarında bulunan dikdörtgen panoların içlerine resimler tasvir edilmiştir. Resimlerin çerçeveleri aynı özelliktedir. Çerçeveler kalem işleri ile yapılmıştır. İç kısmı altın yaldızlı olan çerçevenin dış kısmı barok-rokoko bezemelerle dekore edilmiştir. Boğaz görünümünün yansıtıldığı resimlerden birinde kız kulesi tasvir edilmiştir. 19. yüzyılda Kız Kulesi çok sevilen bir konu olup sık sık duvar resmi olarak tasvir edilirdi. Ancak Çukur Saray da tespit ettiğimiz mekanlarda sadece bu odanın tavanında Kız Kulesi tasviri ile karşılaşırız. Koltuk silmesi ise gri renge boyanmıştır. Silme konsollarının alt yüzeyine yine akant yaprağı motifi işlenmiştir. Duvarlar özgünlüklerini kaybetmişlerdir.
- 1-13' nolu mekan: Odanın duvarları panolarla bölümlendirilmiştir. Mekandan 1-14' e geçişi sağlayan kapı yanındaki pano içinde ıhlamur kasrı tasvir edilmiştir. Resim ve heykel müzesinde bulunan İbrahim imzalı İhlamur Kasrı görünümüyle duvarda görülen aynı konulu resmin benzerliği şaşırtıcıdır (Resim 4.69). Şekil 4.42 inlenirse, mekanın C duvarı olarak tanımlanan yüzeyindeki pencerelerin üst kısımlarında manzara resimlerinin tasvir edildiği görülür (Resim 4.72 ve 4.73). Resimler üzerleri alçı bezemeli ahşap çıta panolar içine yerleştirilmiştir. Duvarlardaki diğer panolar içine ise kıvrımlı bitkisel motifler yapılmıştır. Ancak 1-14 mekanı ile ortak olan duvar üzerinde bırakılmış özgün kısımdaki bezemeler ile duvarlardaki panoların içine işlenmiş olan bezemeler arasında bir benzerlik yoktur (Resim 4.70 ve 4.74).

Koli: 3731
151630
Hakime Esra Görgülü

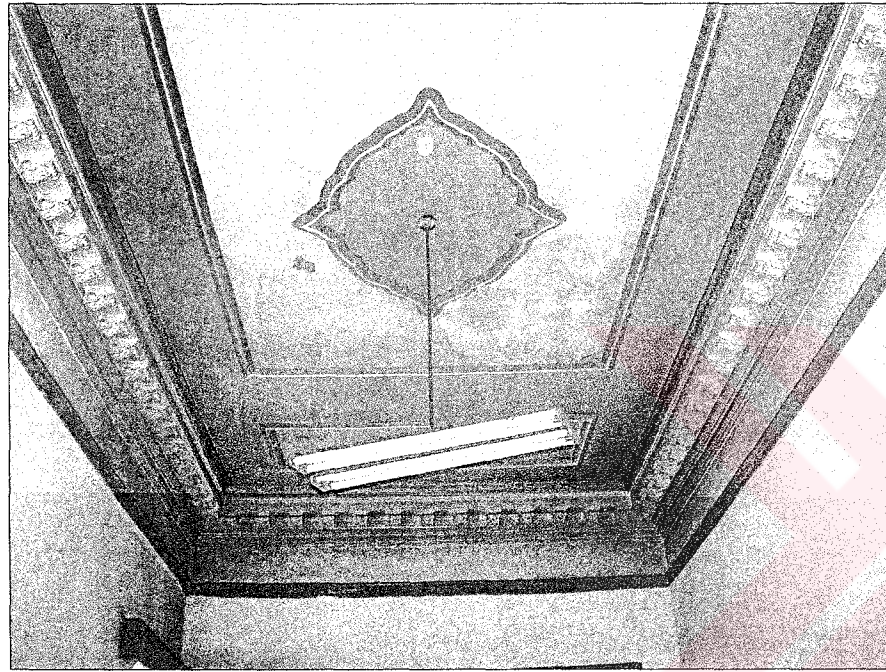
129

BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

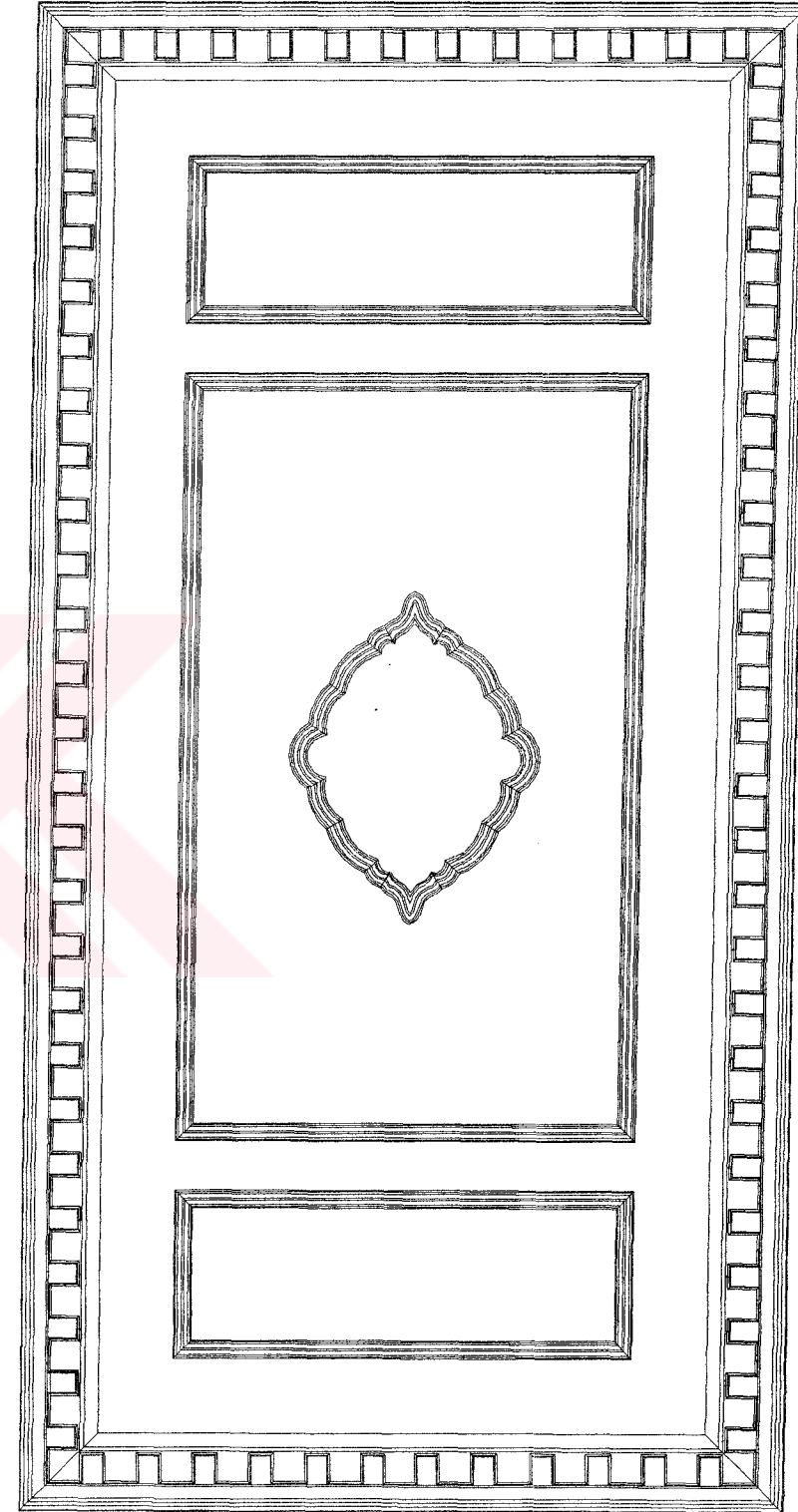
KOLTUK SİLME PROFİLİ

1-9 TAVANI

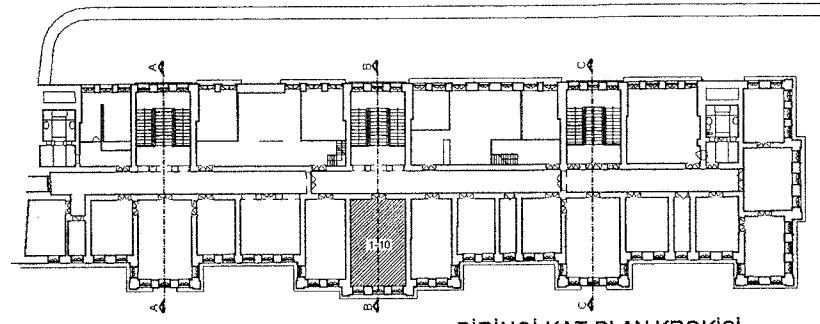

1-9 KOLTUK SİLMESİ

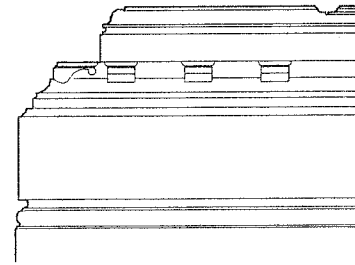

0 1m. 2m.

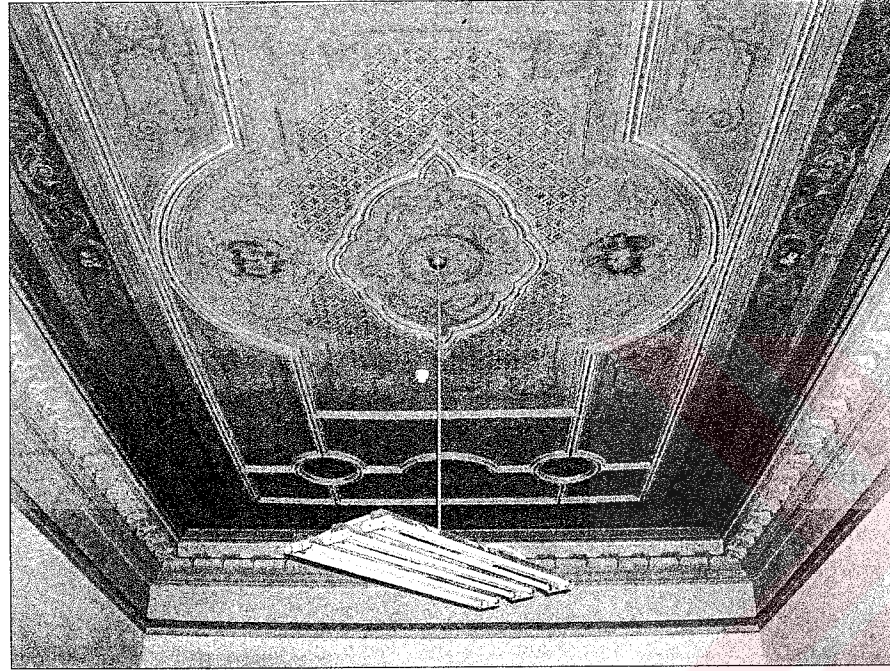
Şekil 4.38 Birinci kat 1-9' nolu mekanın tavan planı

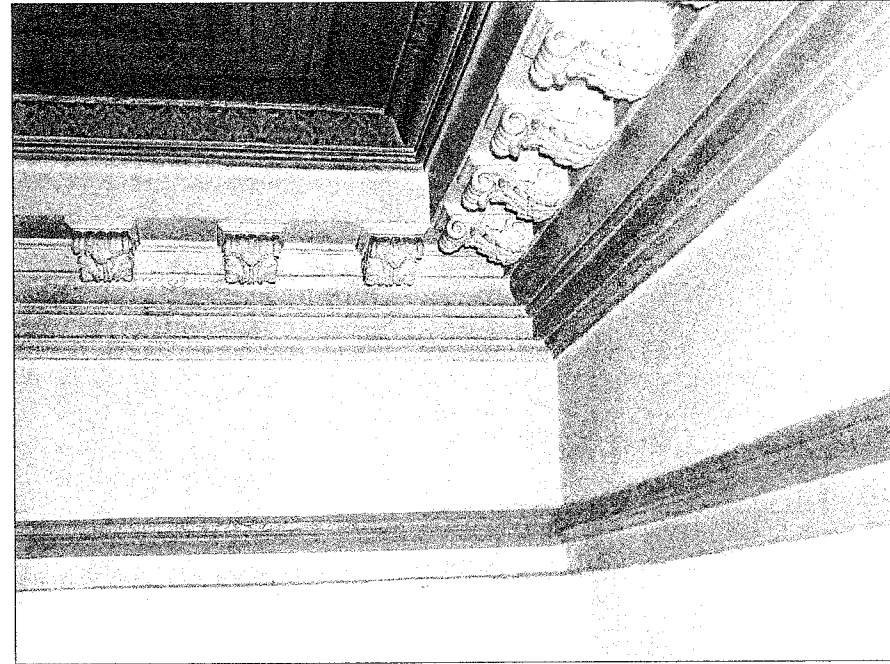
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

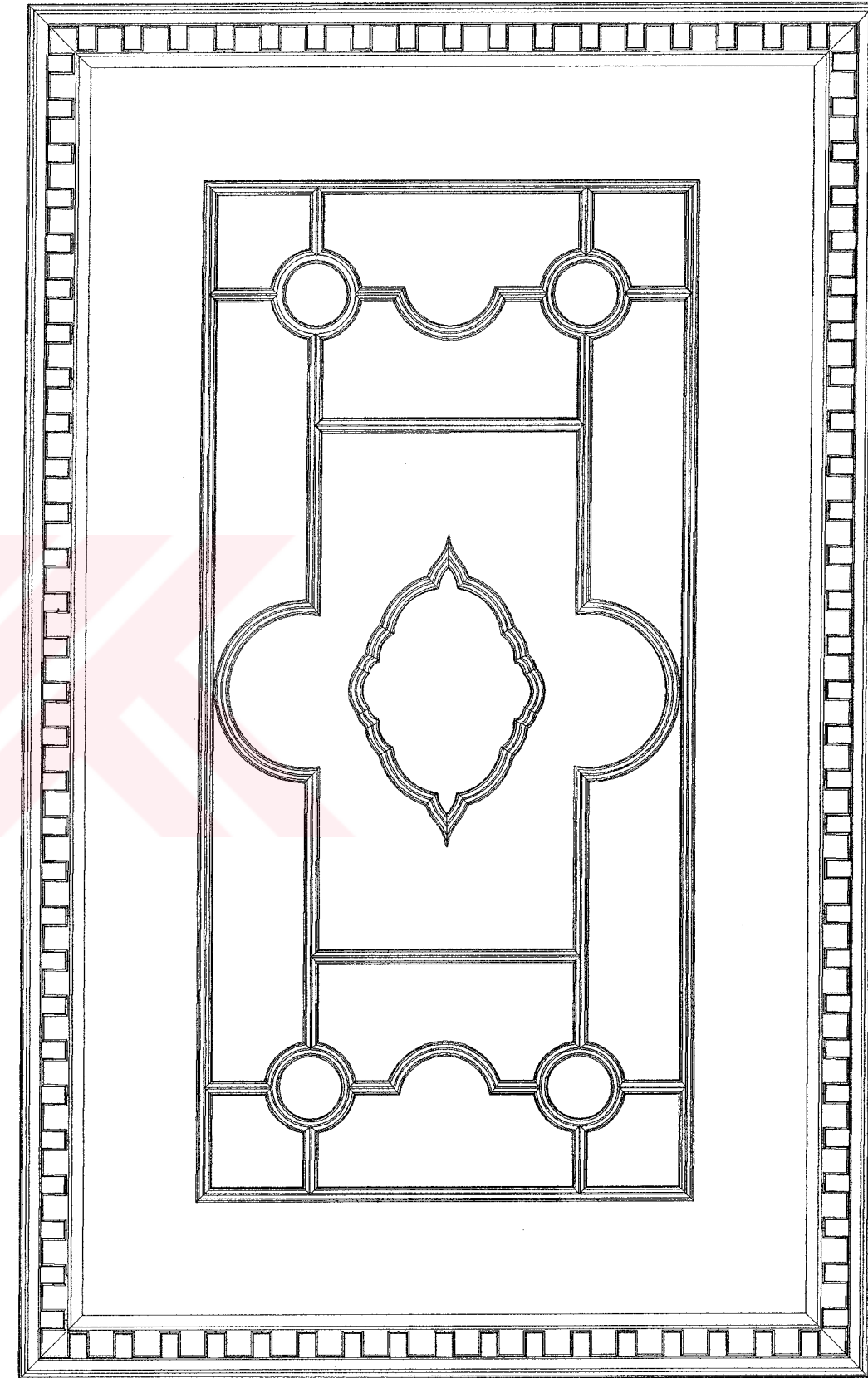
KOLTUK SILME PROFİLİ

1-10 TAVANI

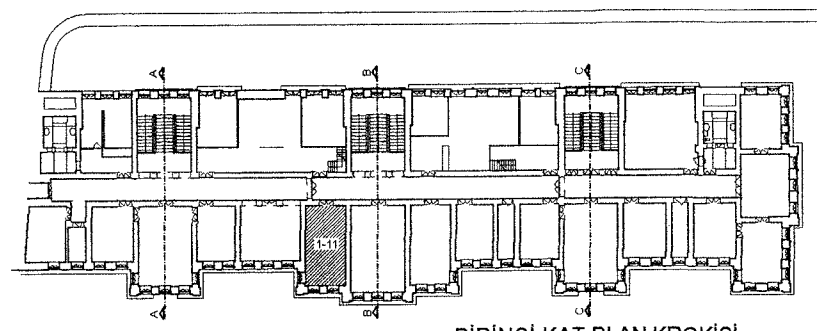

1-10 KOLTUK SILMESİ

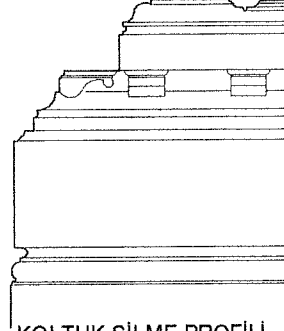

0 1m. 2m.

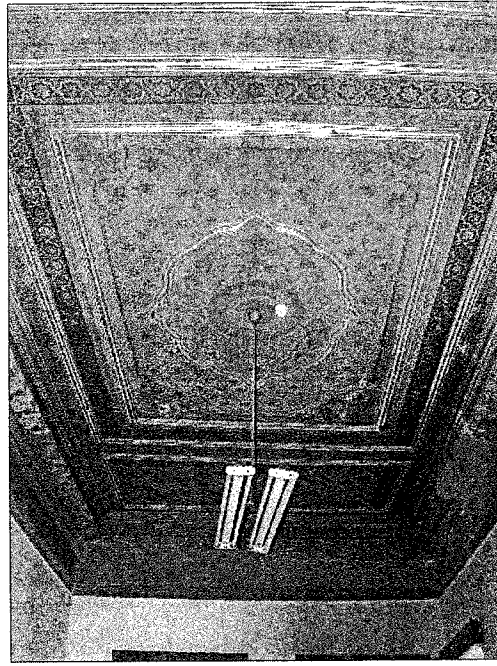
Şekil 4.39 Birinci kat 1-10' nolu mekanın tavan planı

BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

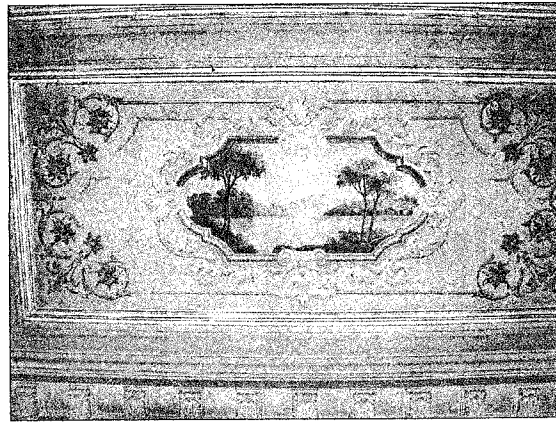
KOLTUK SİLME PROFİLİ

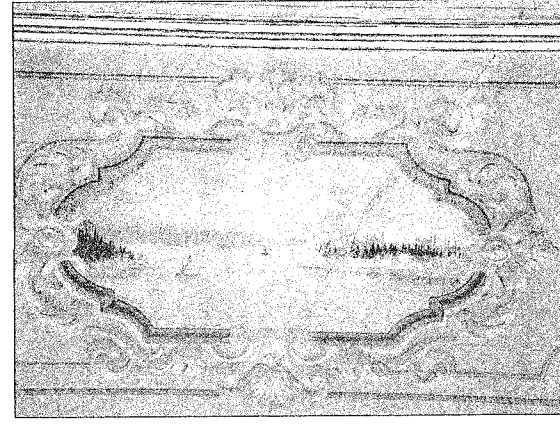
1-11 TAVANI

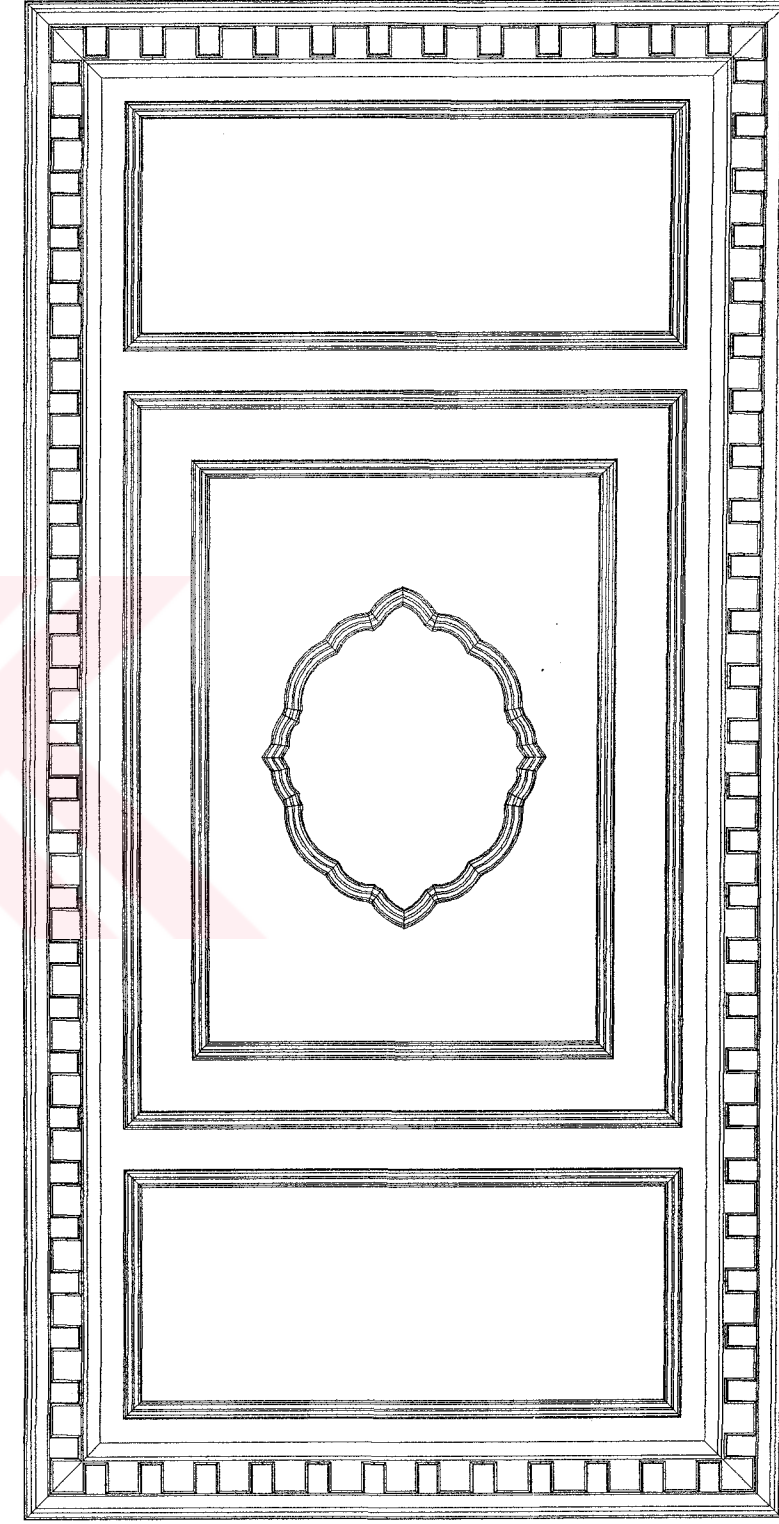
1-11 KOLTUK SİLMESİ

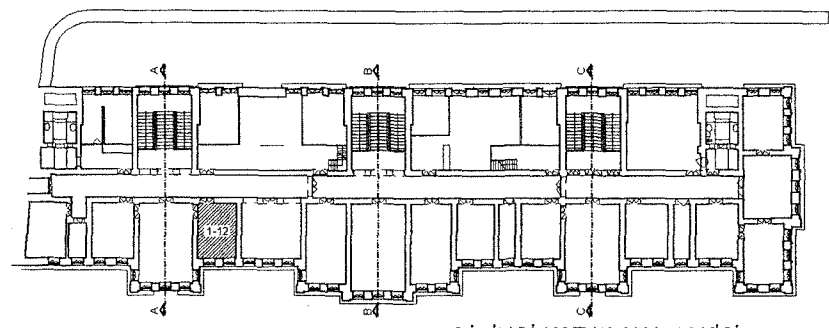
1-11 TAVANI

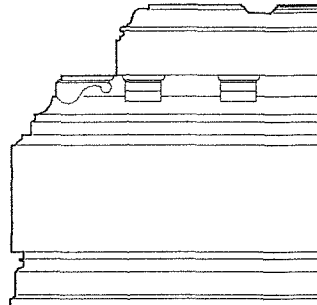
1-11 TAVANI

0 1m. 2m.

BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

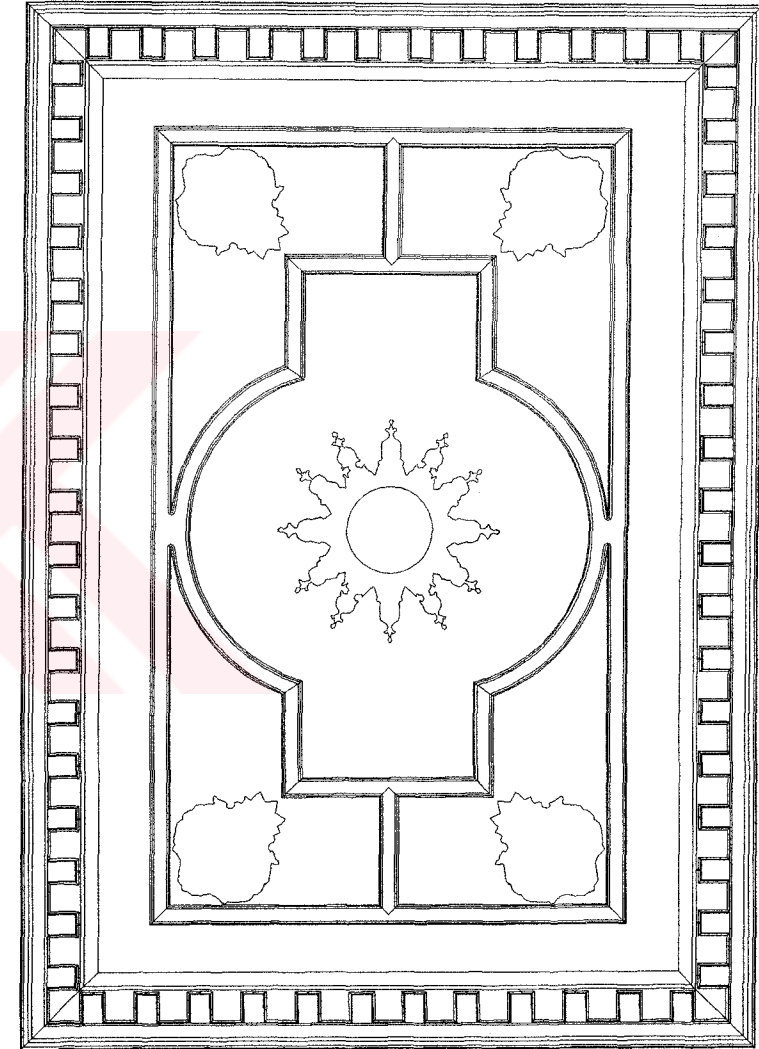
KOLTUK SİLME PROFİLİ

1-13 TAVANI

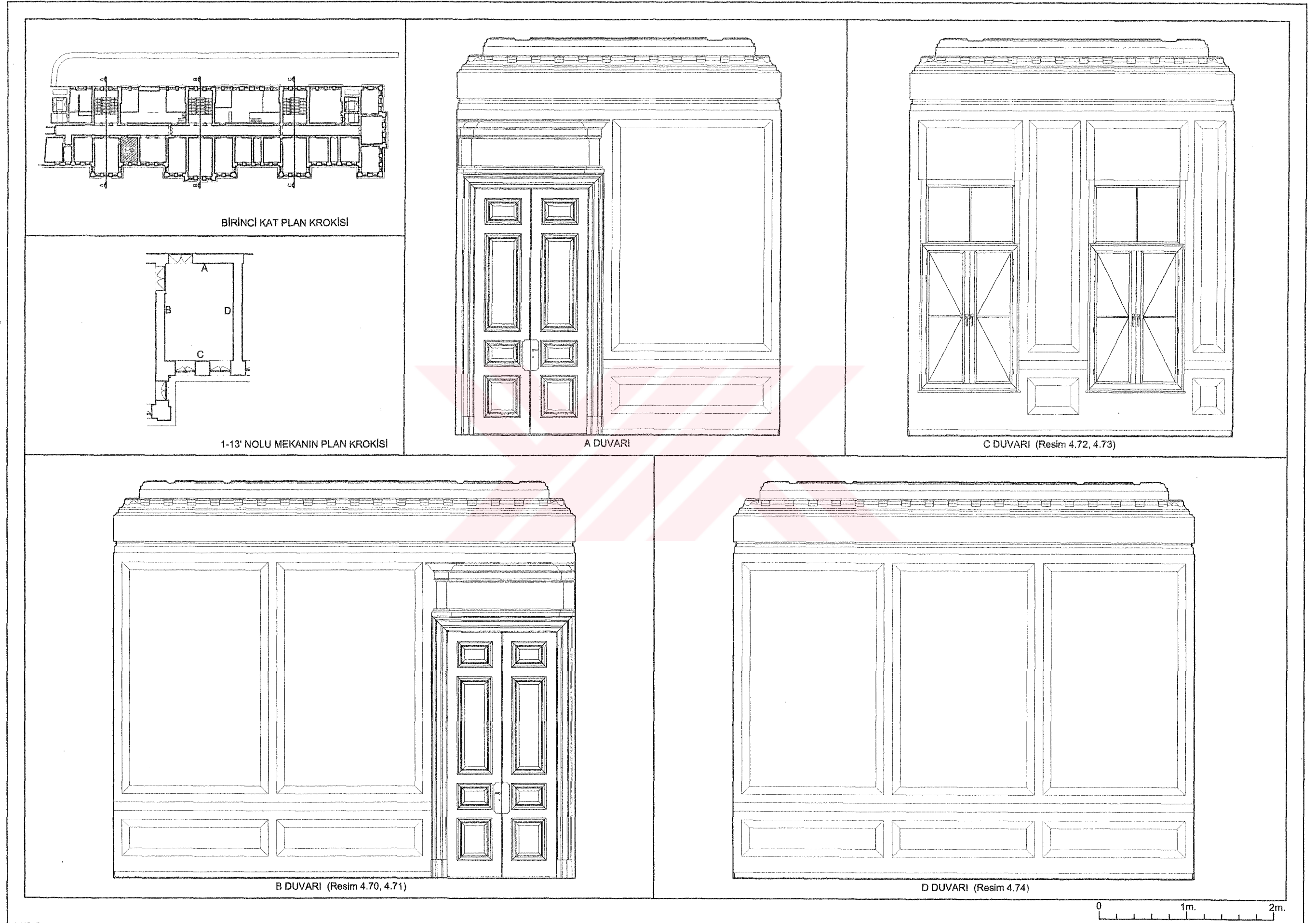

1-13 KOLTUK SİLMESİ

0 1m. 2m.

Şekil 4.41 Birinci kat 1-13' nolu mekanın tavan planı

Şekil 4.42 Birinci kat 1-13' nolu mekanın ahşap çita tanzimli duvar görüşleri

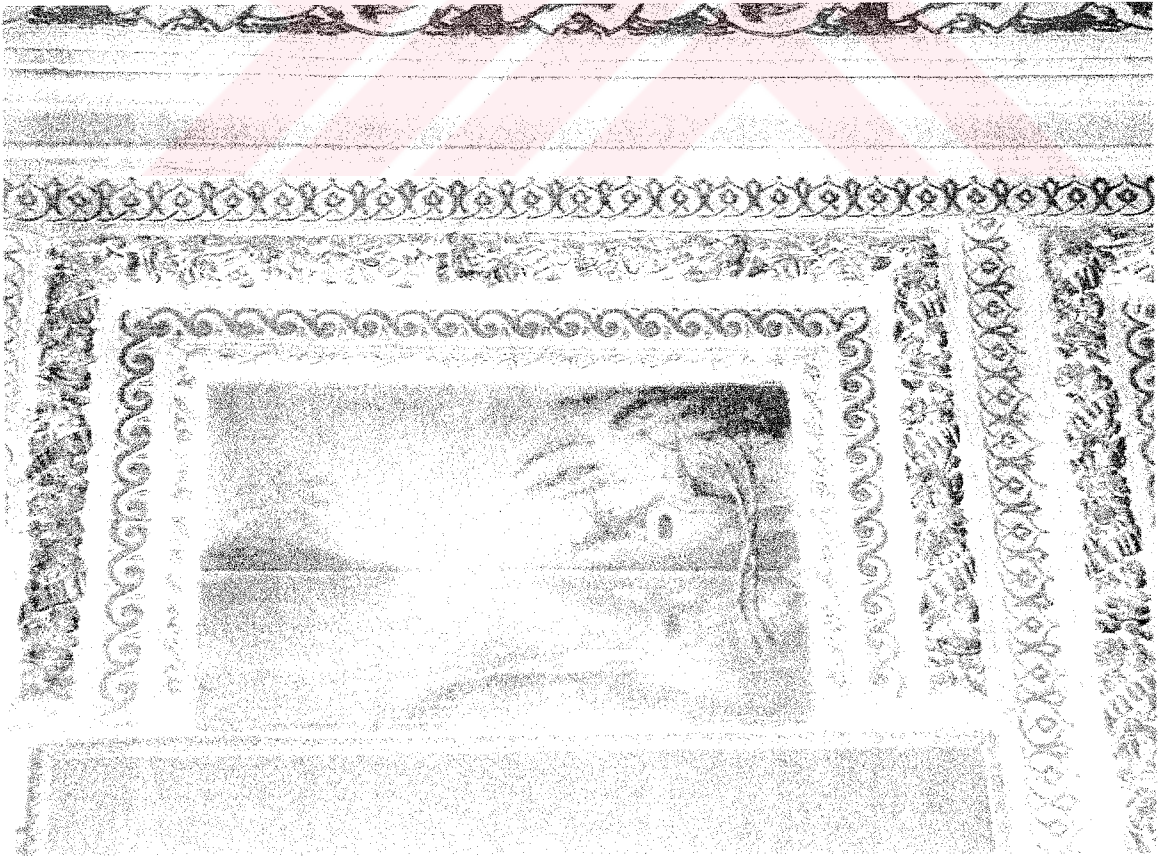
Resim 4.69 İbrahim imzalı Ihlamur Kasrı resmi

Resim 4.70 Birinci kat 1-13' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.42)

Resim 4.71 Birinci kat 1-13' nolu mekanın B duvarı (Şekil 4.42)

Resim 4.72 Birinci kat 1-13' nolu mekanın C duvarında pencere üstündeki resim (Şekil 4.42)

Resim 4.73 Birinci kat 1-13' nolu mekanın C duvarında pencere üstündeki resim (Şekil 4.42)

Resim 4.74 Birinci kat 1-13' nolu mekanın D duvarı (Şekil 4.42)

1-13' nolu mekanda; üzerleri alçı kabartma bezemeli ahşap çıtalarla belirlenmiş yoğun süslemeli bir tavan dekorasyonu bulunmaktadır. Koltuk silmesi ile tavanı süsleyen motifler uyumludur. Silme konsollarının altında diğer odalarda olduğu gibi akant yaprağı motifi vardır (Şekil 4.41).

- 1-14' nolu mekan: 1-13 ile 1-14' nolu mekanları ayıran duvar üzerindeki kalem işi motiften, özgün duvar dekorasyonun boyalı yüzey altında bırakıldığı anlaşılmaktadır (Resim 4.75). Yapılacak restorasyonda duvarlardaki boya kaldırılmalı ve özgün dekorasyon belgelenmelidir. Tavanda ise çok fazla malzeme kaybı vardır. Onarım görmüş olan çatıdan daha önceden gelen su nedeni ile tavan, duvarlar ve silmeler hasar görmüştür. Mekanda üzerleri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş; kalem işleri, alçı kabartmalı göbek ve motiflerle süslenmiş bir tavan dekorasyonu bulunmaktadır (Şekil 4.43). Odanın tavanında dört adet resim vardır. Bunlardan iki tanesi tavanın kısa kenarlarının bulunduğu bölümlerde yer alır. Resimler yumurta dizilerinden oluşan çerçevelerin içlerine yapılmışlardır. Her iki resimde de doğa manzarası konu edilmiştir. Tavanda bulunan diğer iki resim ise tavanın ortasında, göbeğin iki yanında yer alır. Elips çerçevelerin içine yerleştirilmiş resimlerin konusu yıprandıkları ve boyaları döküldüğü için anlaşılamamaktadır. Koltuk silmesinin profil detayı 1-13 ile aynıdır.

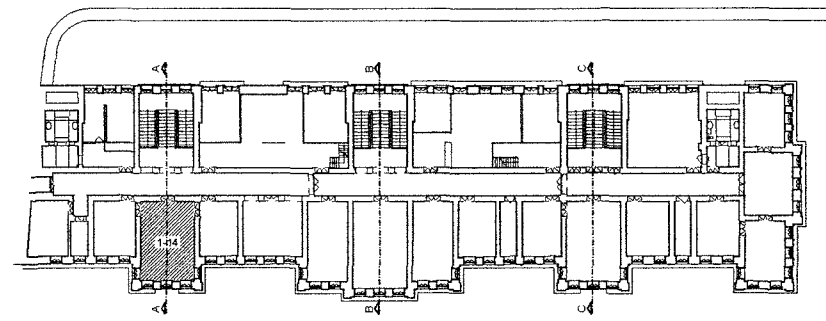
- 1-15' nolu mekan: Üzerleri boyalı ahşap çıtalarla belirlenmiş tavan dekorasyonuna kalem işleri ile zenginlik kazandırılmıştır (Şekil 4.44). Birbiri içine yerleştirilmiş iki pano köşelerinden çıtalarla birbirlerine bağlanmıştır. Panolar arasında kalan, kısa kenarların olduğu tarafların ortasında, yuvarlak çerçeveler içinde çiçek resimleri tasvir edilmiştir. Yine panolar arasında kalan kısımda, uzun kenarların olduğu tarafların ortasında, elips çerçeveler içinde çiçek resimleri işlenmiştir. Koltuk silme profili ile ahşap çıta profili 1-14 mekanında uygulanan profillerle aynı özelliktedir. Duvarlar özgünlüklerini kaybetmiştir.

- 1-16' nolu mekan: Eskiden hela olan mekan bugün çay ocağı olarak kullanılmaktadır. Duvarları 1,50 m. yüksekliğine kadar seramik kaplıdır. Kalem işli yüzeyler bordür ile seramik kaplı kısımlardan ayrılmıştır. Rutubetten dolayı dökülmüş duvar yüzeylerinde bezemeler seçilememektedir. Yalın bir tavan dekorasyonu vardır. Göbeği çevreleyen panonun içine ve dışına kalem işleri yapılmıştır. Panonun kısa kenarlarının bulunduğu kısımlara 'A.K' harfleri işlenmiştir (Şekil 4.45).

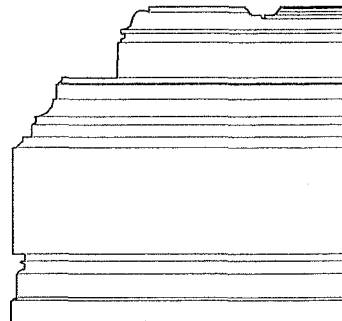
1-16 mekanının önündeki ara holün tavanı beşik tonozdur. Kalem işi ile bezemeli tavanın ahşap çıta tanzimi yalındır.

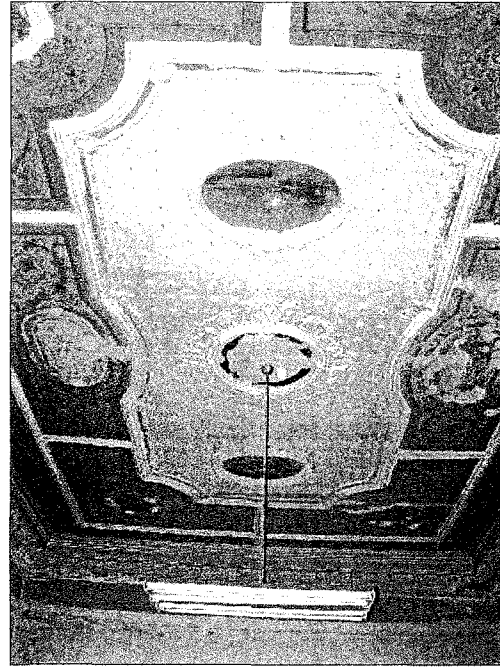
Resim 4.75 Birinci kat 1-14' nolu mekanın D duvarındaki kalem işi

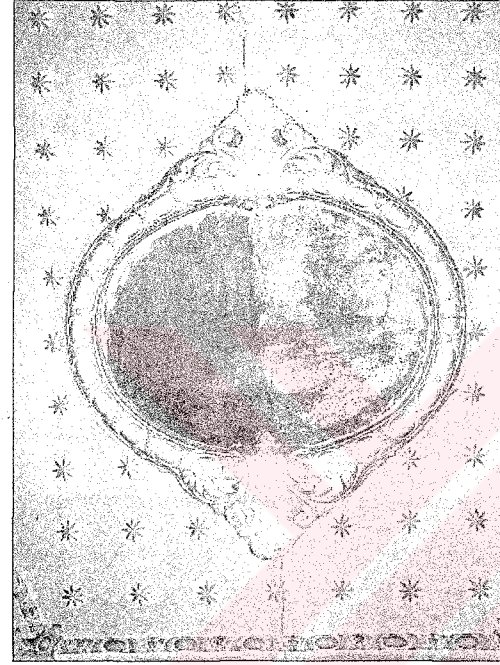
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

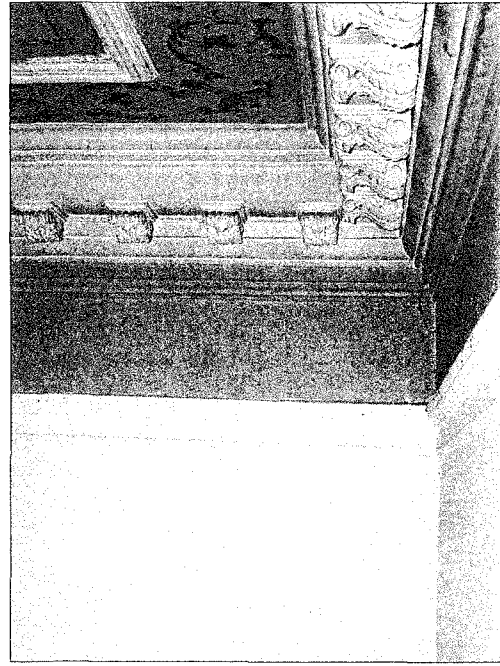
KOLTUK SİLME PROFİLİ

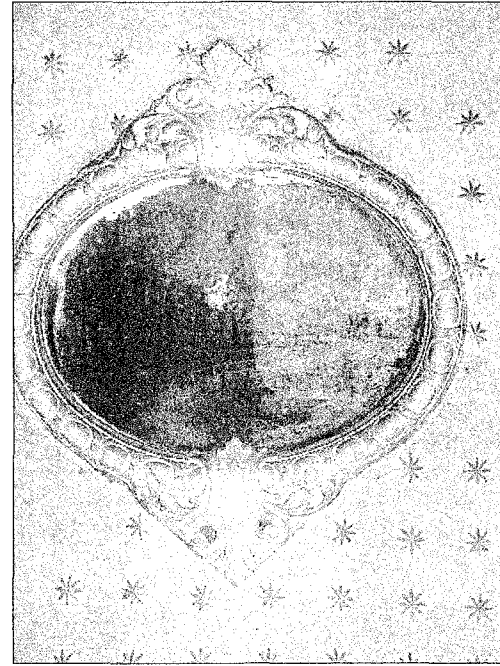
1-14 TAVANI

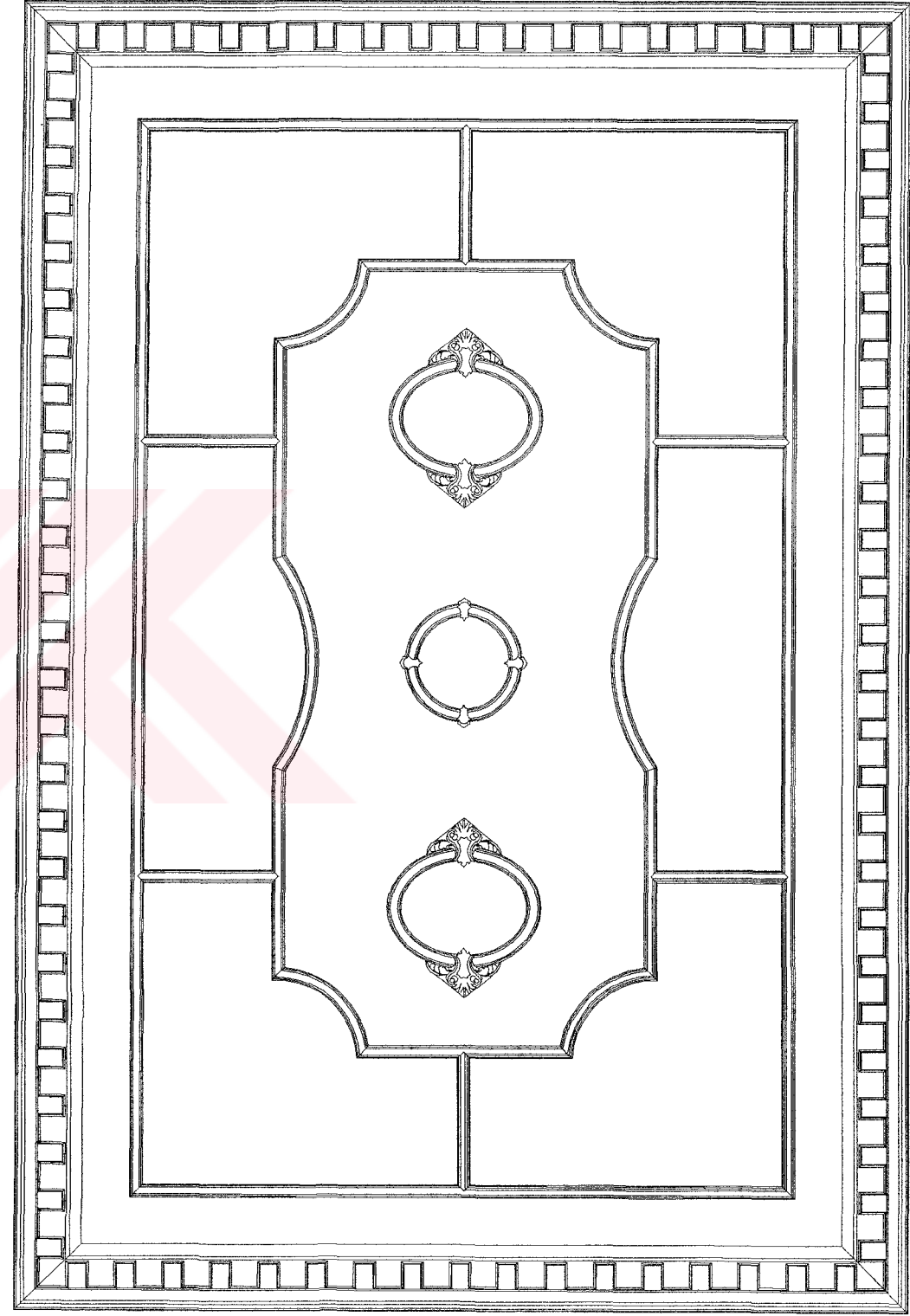
1-14 TAVANI

1-14 KOLTUK SİLMESİ

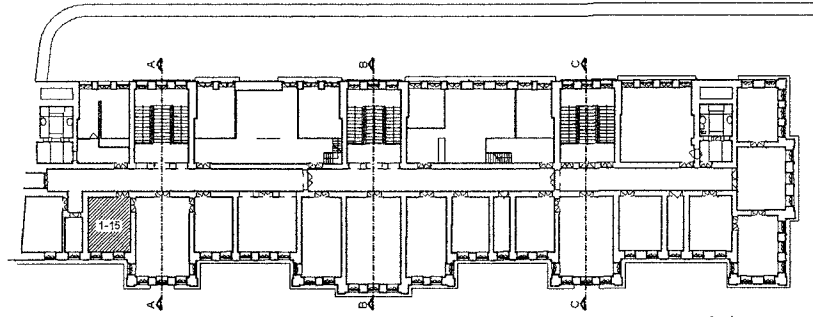

1-14 TAVANI

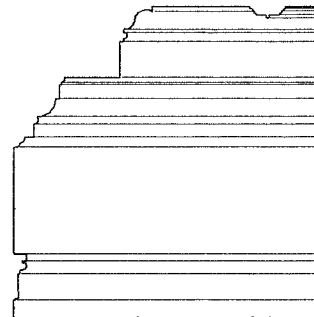

0 1m. 2m.

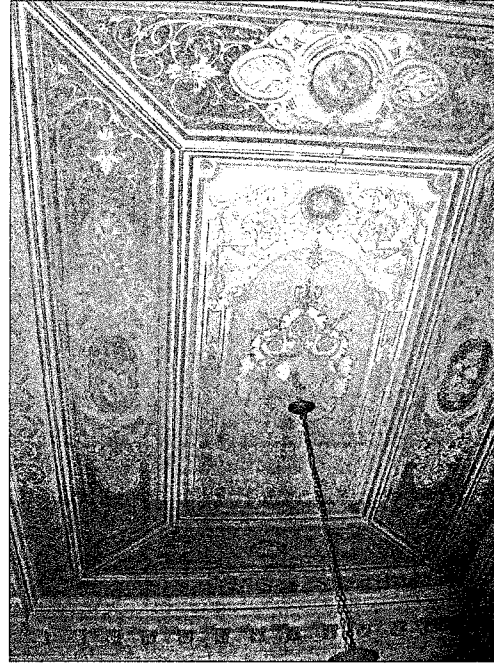
Şekil 4.43 Birinci kat 1-14' nolu mekanın tavan planı

BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

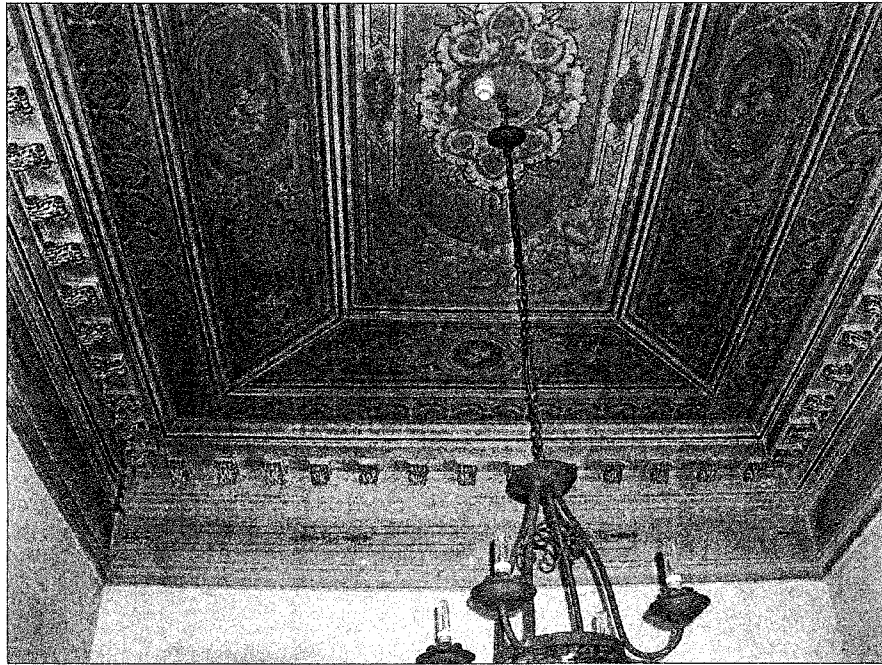
KOLTUK SİLME PROFİLİ

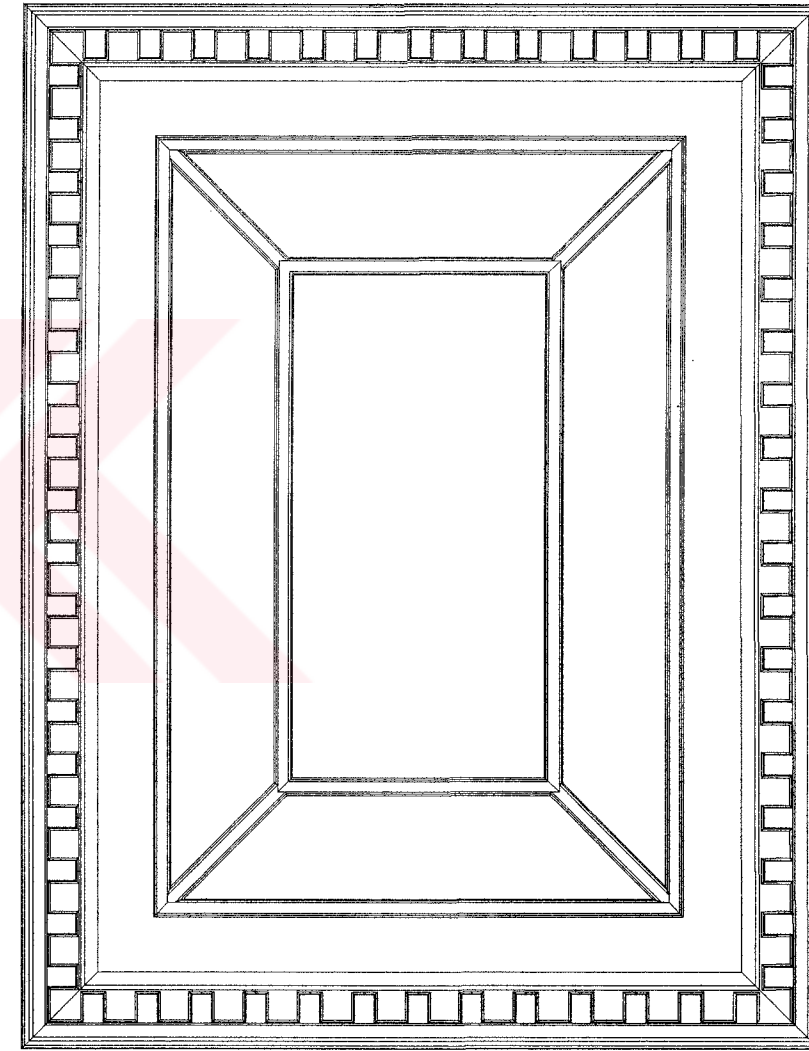
1-15 TAVANI

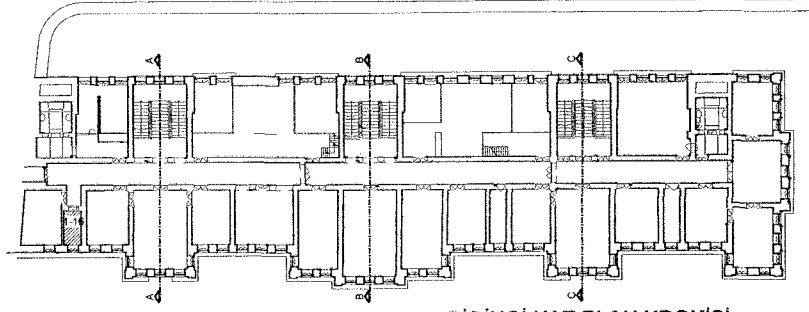
1-15 KOLTUK SİLMESİ

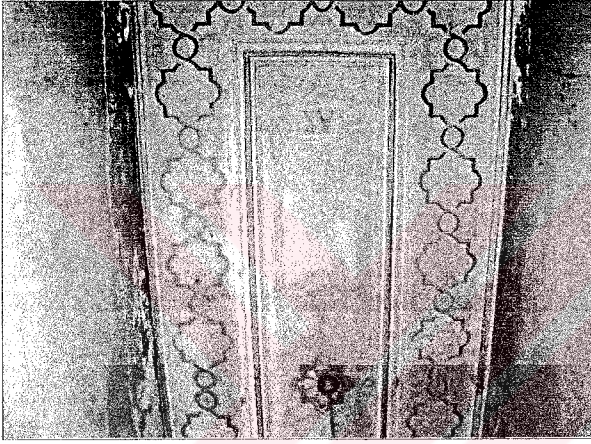
1-15 TAVANI

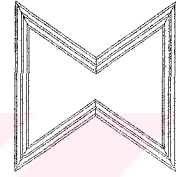
0 1m. 2m.

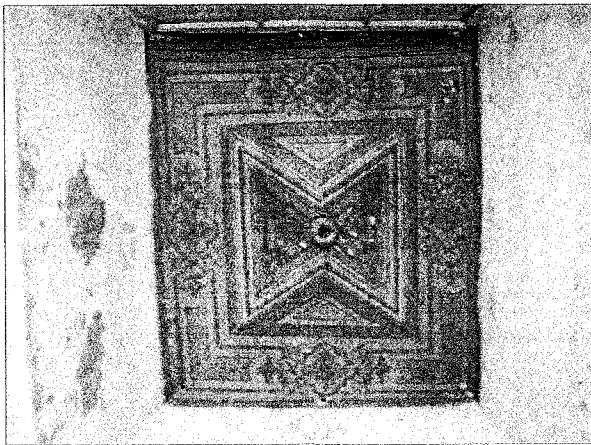
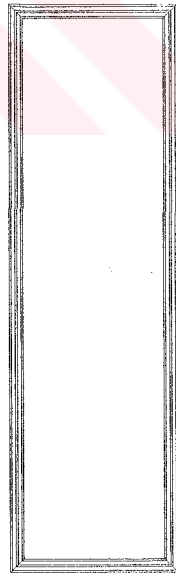
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

1-16 TAVANI

1-16' nolu mekanın önündek
holün tava planı

1-16' nolu mekanın tavan planı

1-16' NOLU MEKANIN ÖNÜNDEKİ HOLÜN TAVANI

0 1m. 2m.

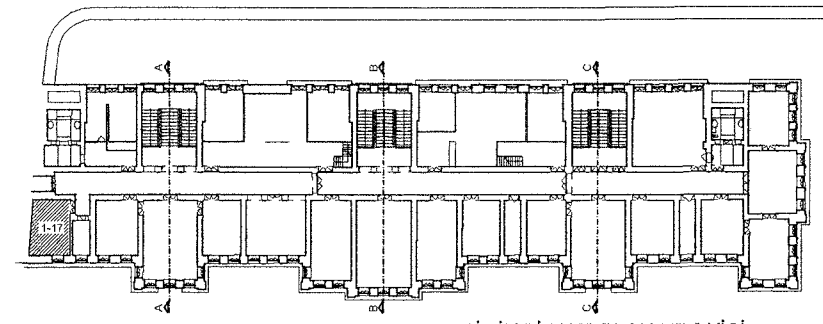
Şekil 4.45 Birinci kat 1-16' nolu mekanın tavan planı

- 1-17' nolu mekan: Beyaz boyalı olan tavanda sadece ahşap çıta tanzimi bulunmaktadır. Daha sonradan boyandığı anlaşılan mekandaki tavan süslemeleri kaybolmuştur. Odanın duvarları da özgün dekorasyonunu kaybetmiştir (Şekil 4.46).
- 1-22' nolu mekan: Bu mekan da A-A kesitinin geçtiği aksta yer alan merdiven bulunmaktadır (Ek Pafta 4 ve Pafta 7). Duvarları boyalı olan mekanın tavanına, üzerleri boyalı ahşap çıtalarla tanzim yapılmıştır. Kalem işli göbeği çevreleyen, iç içe yapılmış üç daire pano vardır. Bu panoların dışında kalan, tavanın karşılıklı kısa kenarlarının bulunduğu yerlere kare ve dikdörtgen panolar yapılmıştır. Kare panolar kalem işi ile oluşturulmuştur. Dikdörtgen panolar ise ahşap çıtalarla yapılmıştır. Karşılıklı olan bu panoların içlerinde manzara resimleri vardır. Resimlerin çerçeveleri dikdörtgen ve kalem işidir. Koltuk silmelerindeki konsolların alt yüzeylerine akant yaprağı motifi işlenmiştir (Şekil 4.47).
- 1-24' nolu mekan: B-B kesitinin geçtiği merdivenlerin bulunduğu mekandır (Ek Pafta 4 ve Pafta 7). Duvarları boyalıdır. Tavanında kalem işi ve üzerleri boyalı ahşap çıtalarla yapılmış panolar bulunmaktadır. Bu panoların içleri ve araları kalem işleri ile bezenmiştir. Koltuk silmelerinin konsolları akant yaprağı motifi ile süslenmiştir (Şekil 4.48).
- 1-26' nolu mekan: C-C kesitinin geçtiği, yapının üçüncü merdiveninin yer aldığı mekandır (Ek Pafta 4 ve Pafta 7). Üzerleri boyalı ahşap çıta tanzimli tavanın tamamı kalem işleri ile bezenmiştir. Tavanın dört bir tarafını dolanan geniş şeritler arasına elips, kalem işi kartuşlar yapılmıştır. Kartuşların içlerine doğa ve mimari konulu resimler tasvir edilmiştir. Duvarlar boyalıdır (Şekil 4.49).
- 1-30' nolu mekan: Duvar kağıdı ile kaplı duvarlar özgün dekorasyonunu kaybetmiştir. Birbiri içine yerleştirilmiş dikdörtgen panolardan oluşan tavan tanzimi; kalem işleri, alçı kabartma göbek ve motiflerle bezenmiştir. Tavanı süsleyen kurdele motifi Z-15, 1-0 ve 1-2' nolu mekanların tavanlarında da vardır. Koltuk silmesinde bulunan alçı kabartma motiflerle tavandaki süslemeler uyumludur. Daha önce incelediğimiz bazı odaların koltuk silmelerini süsleyen girland motifi burada da kullanılmıştır (Şekil 4.50).

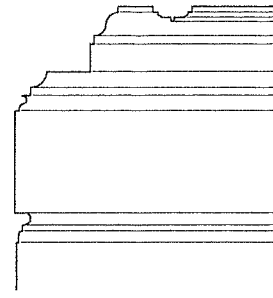
4. 2. 5 Diğer Mimari Öğeler

4. 2. 5. 1 Kapılar

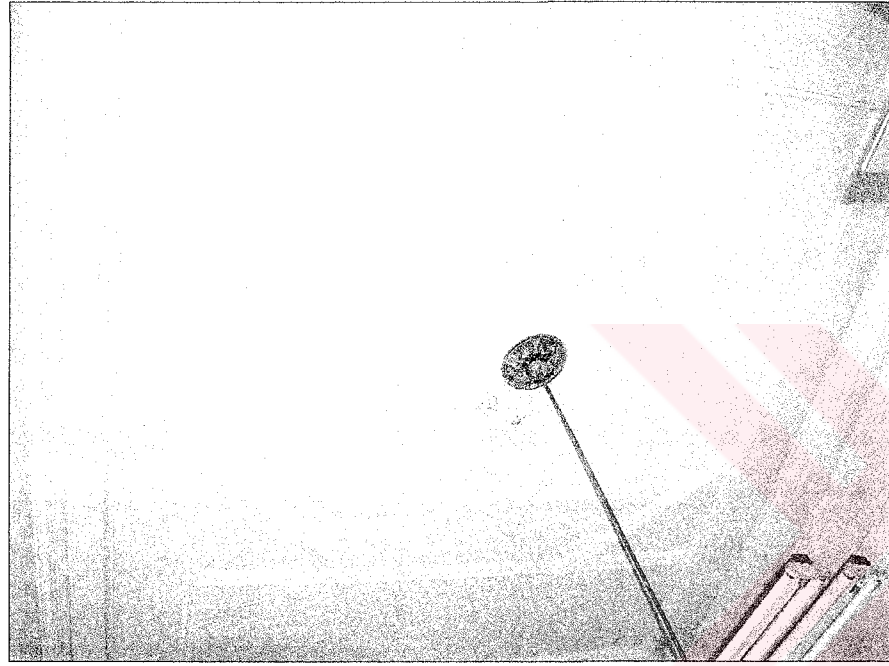
Binaya kuzey ve batı cephesinden girişi sağlayan kapıların üst başlığı yarım daire kemerlidir (Resim 4.9, 4.10 ve 4.15). Demir doğramalı kapılar özgün değildir. Kapıların üst başlığını çevreleyen profil, şeklin bittiği yere kadar devam etmektedir. Doğu cephesinden bodrum kata

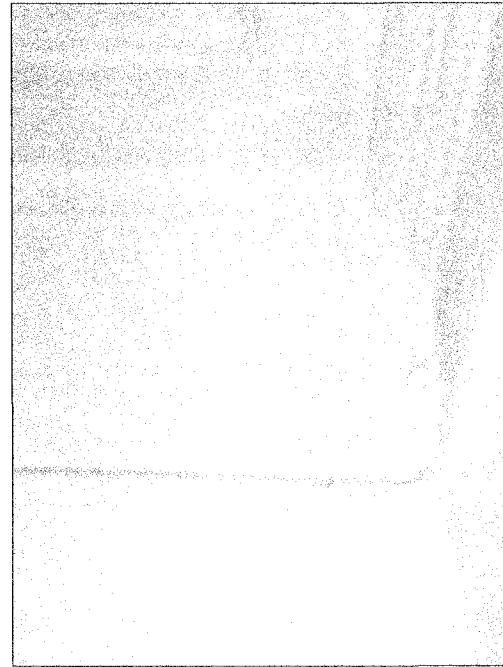
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

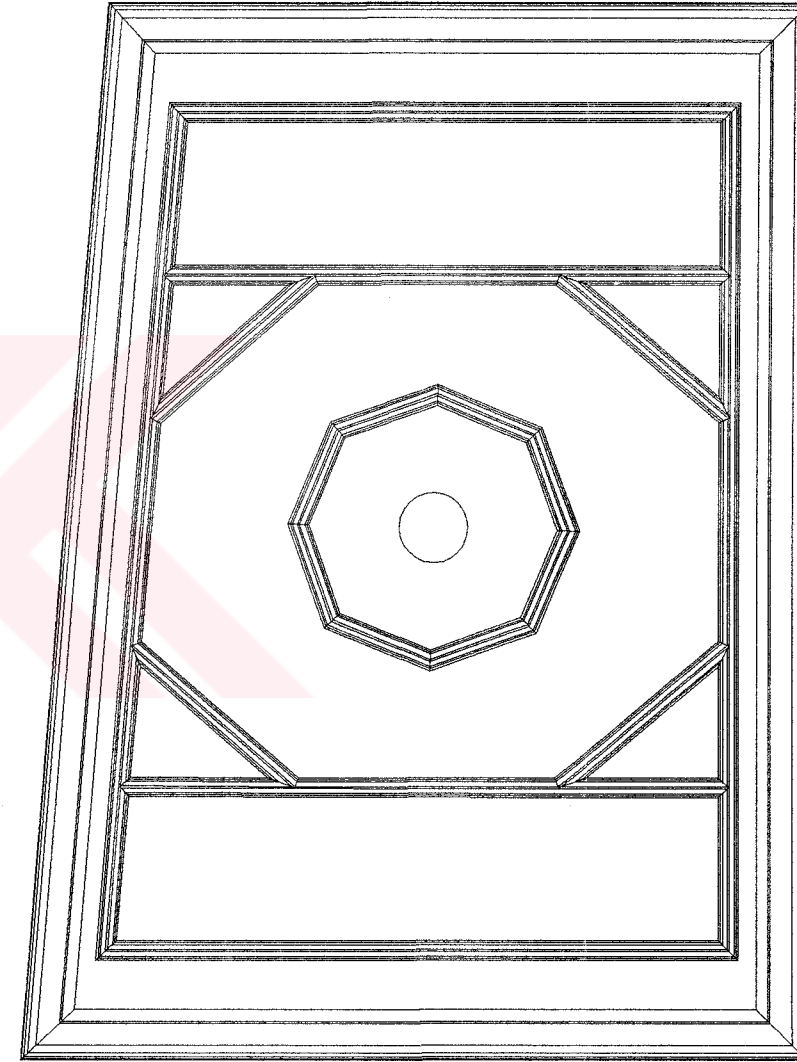
KOLTUK SİLME PROFİLİ

1-17 TAVANI

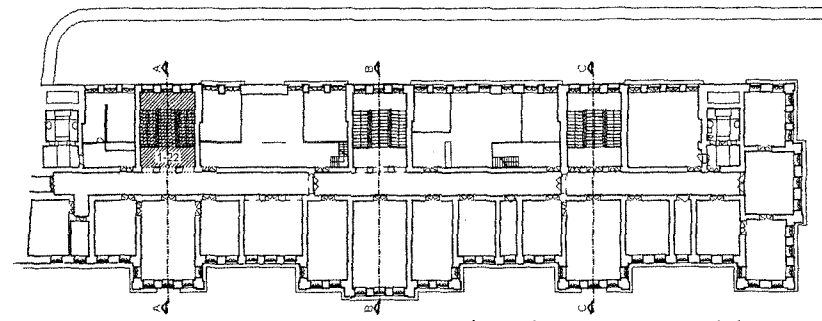

1-17 KOLTUK SİLMESİ

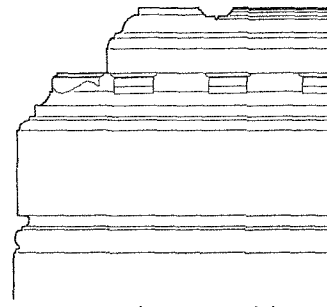

0 1m. 2m.

Şekil 4.46 Birinci kat 1-17' nolu mekanın tavan planı

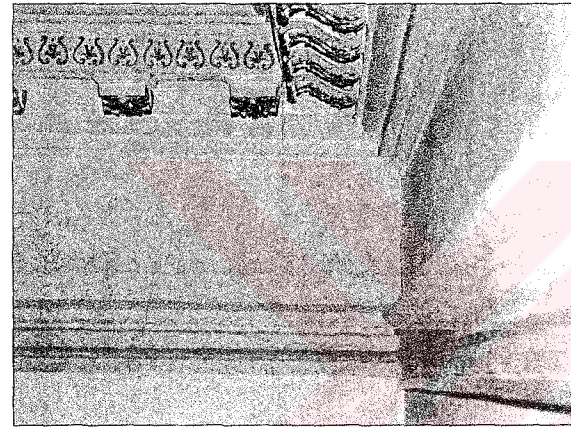
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

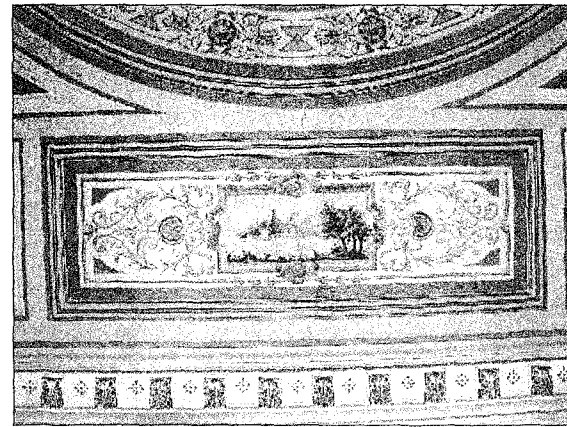
KOLTUK SİLME PROFİLİ

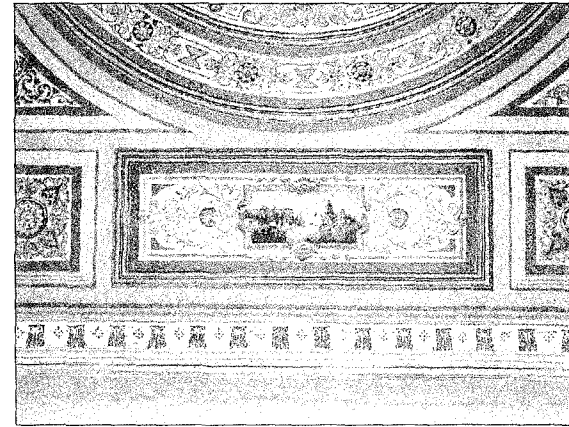
1-22 TAVANI

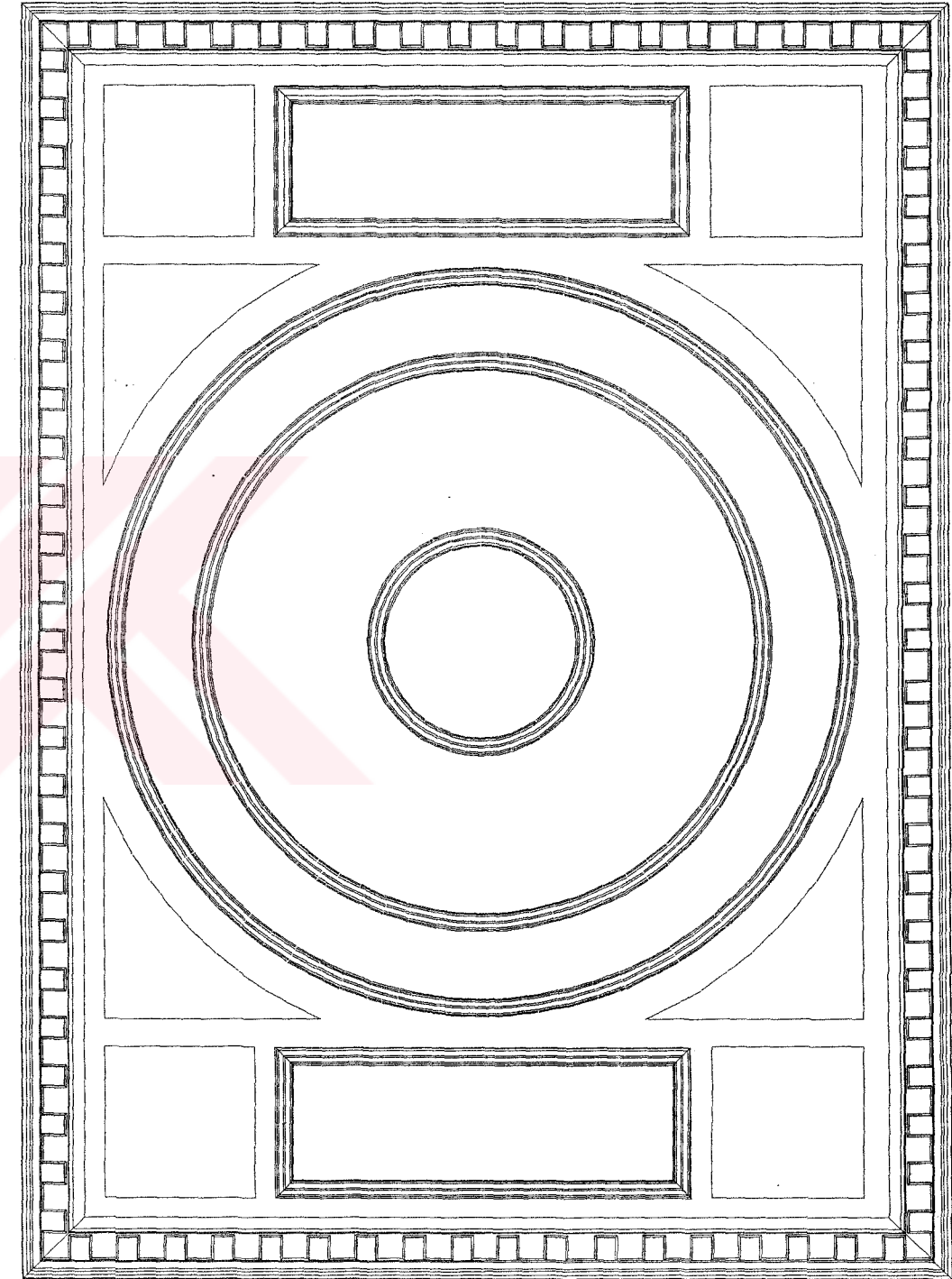
1-22 KOLTUK SİLMESİ

1-22 TAVANI

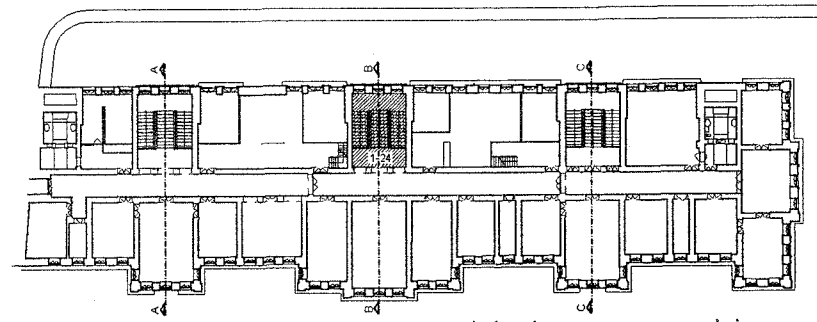

1-22 TAVANI

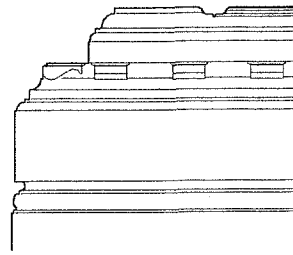

0 1m. 2m.

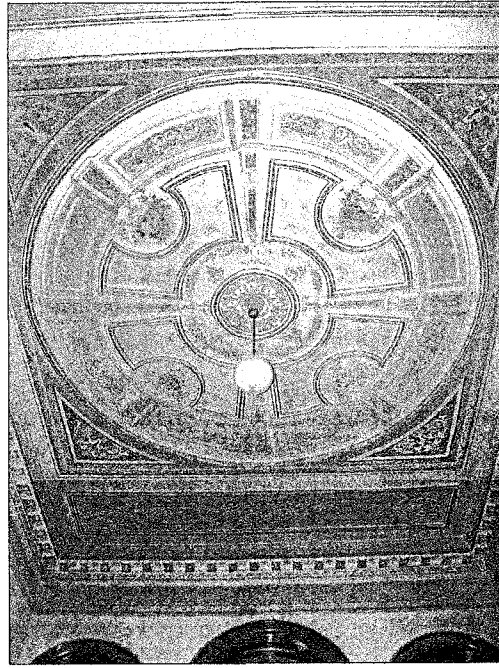
Şekil 4.47 Birinci kat 1-22' nolu mekanın tavan planı

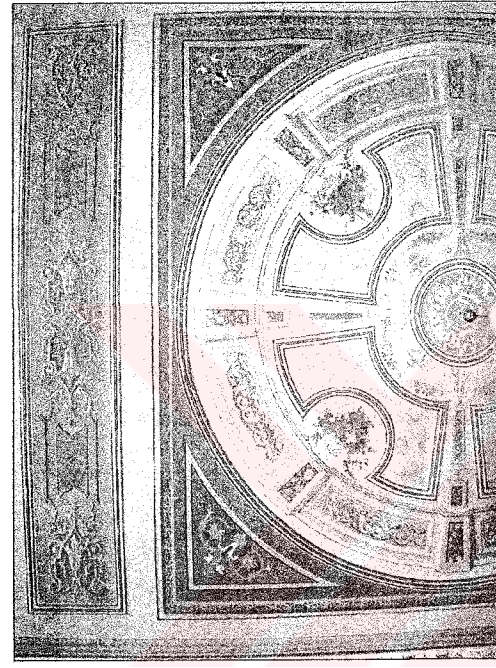
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

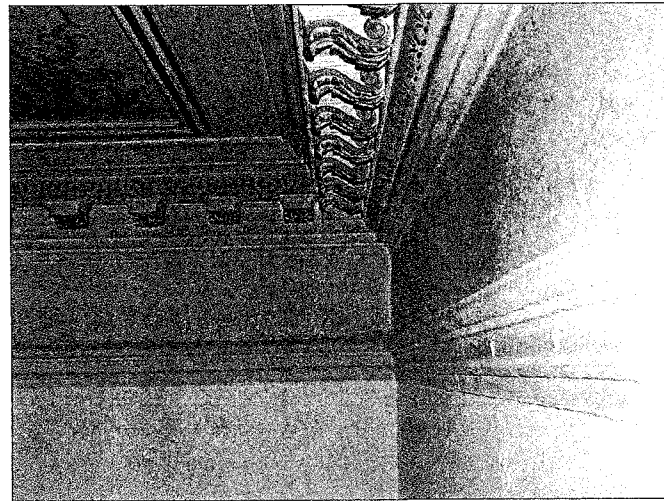
KOLTUK SİLME PROFİLİ

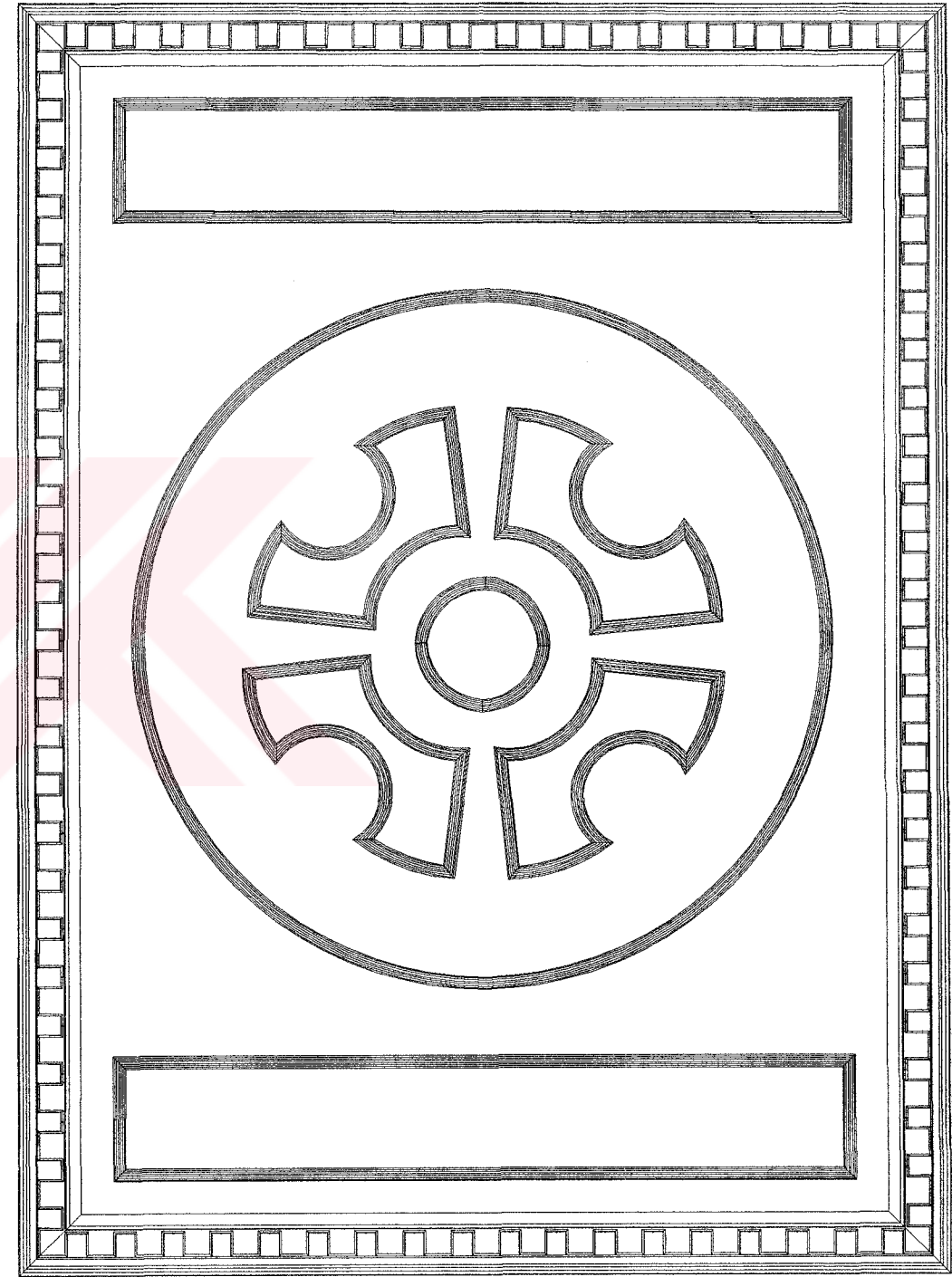
1-24 TAVANI

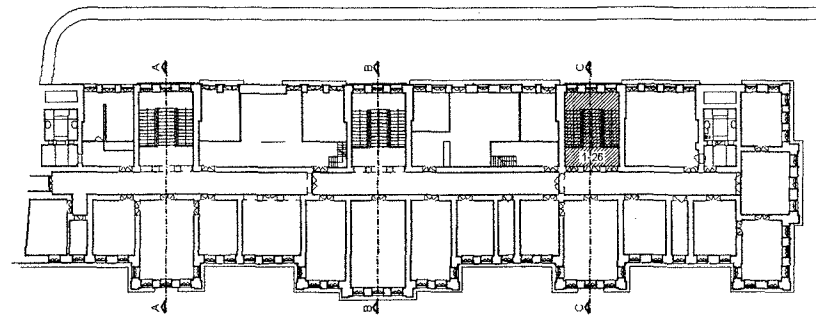
1-24 TAVANI

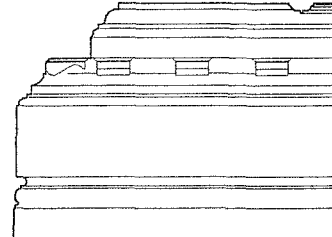
1-24 KOLTUK SİLMESİ

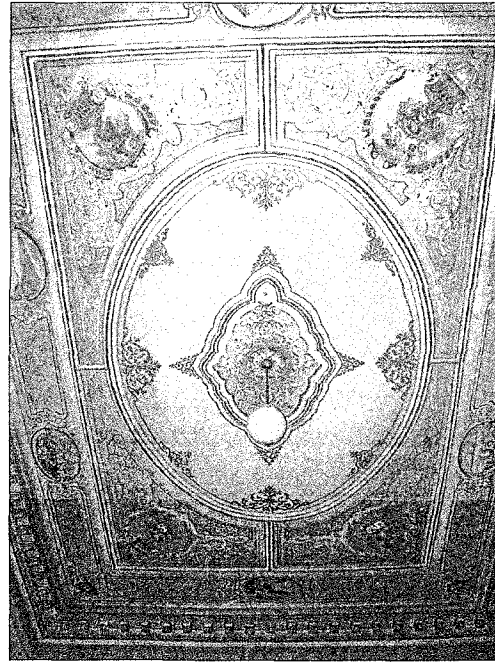
0 1m. 2m.

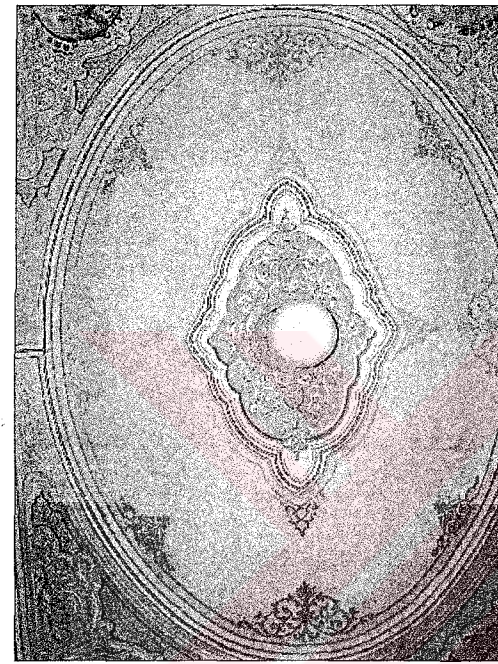
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

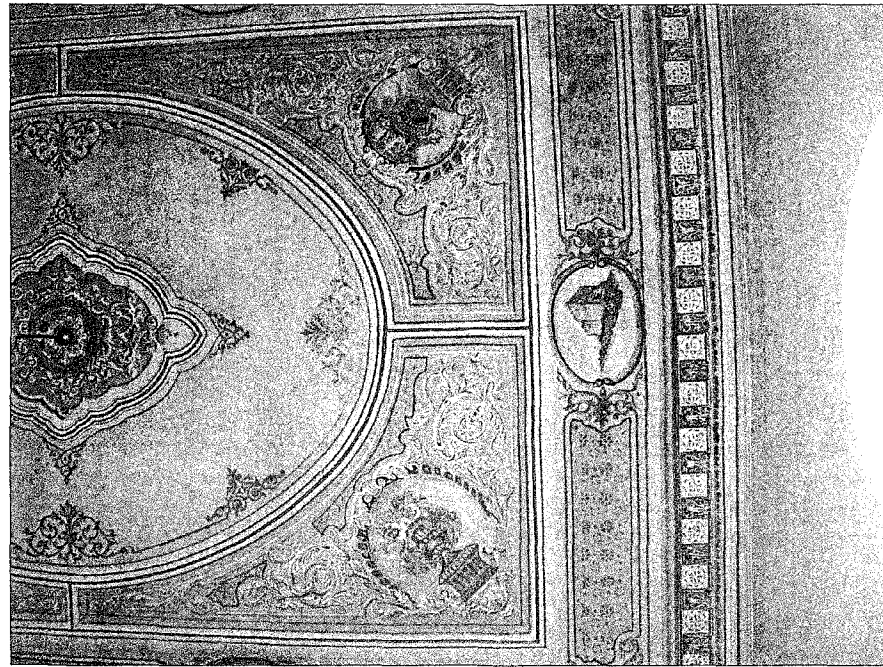
KOLTUK SİLME PROFİLİ

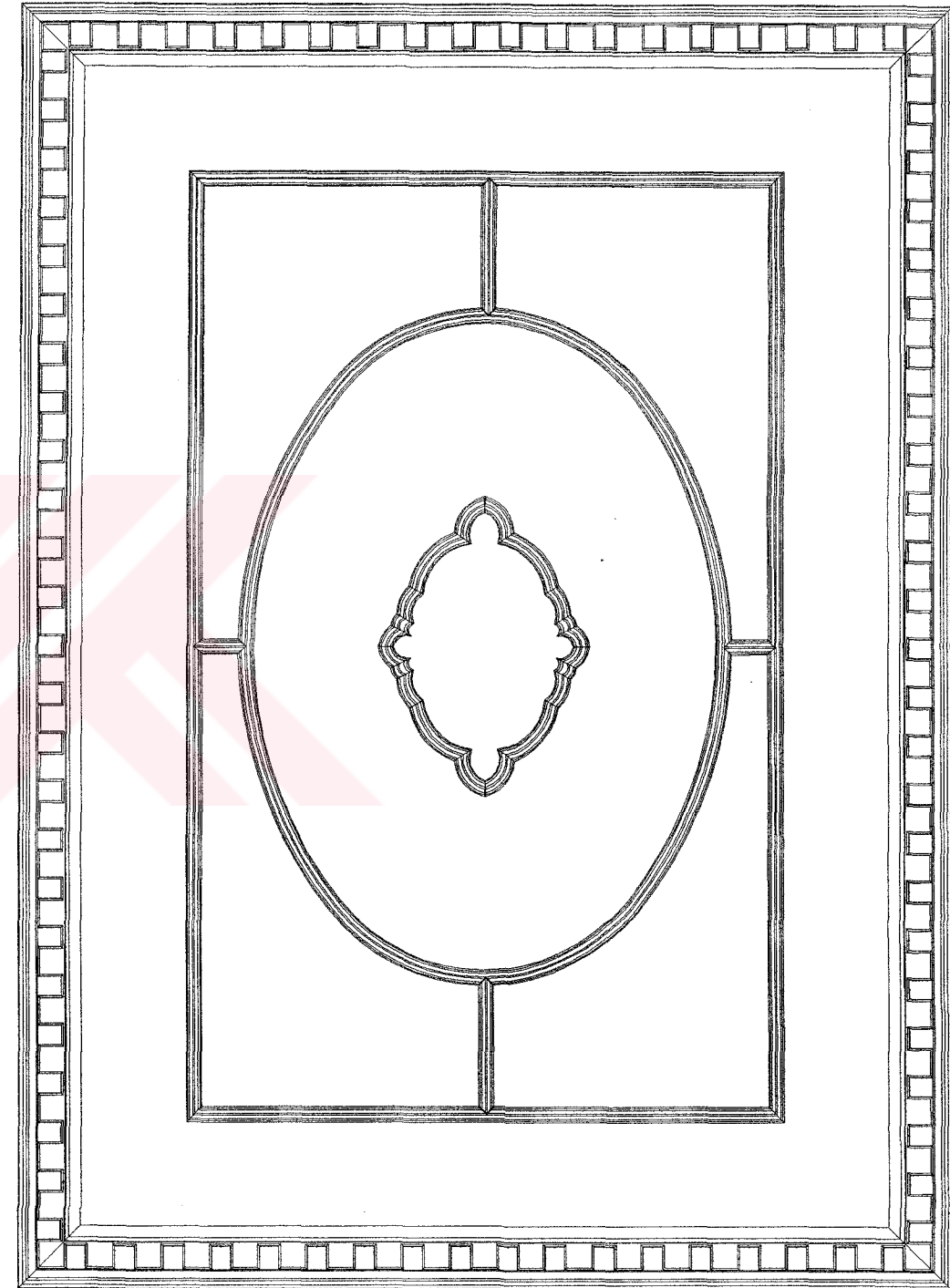
1-26 TAVANI

1-26 TAVANI

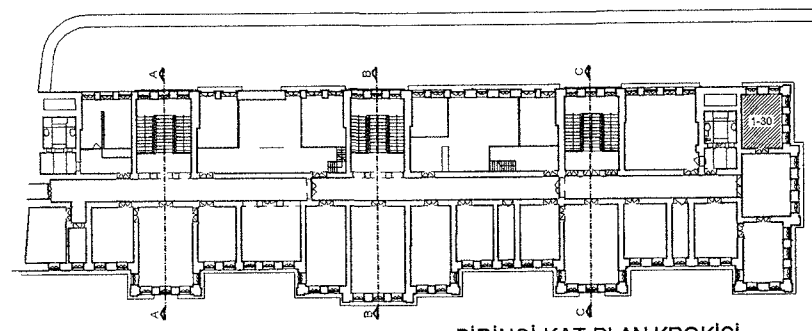

1-26 TAVANI

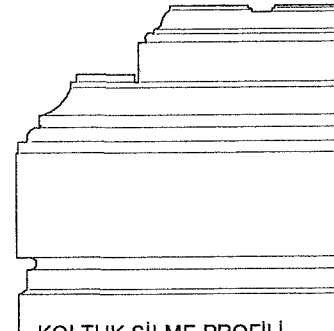

0 1m. 2m.

Şekil 4.49 Birinci kat 1-25' nolu mekanın tavan planı

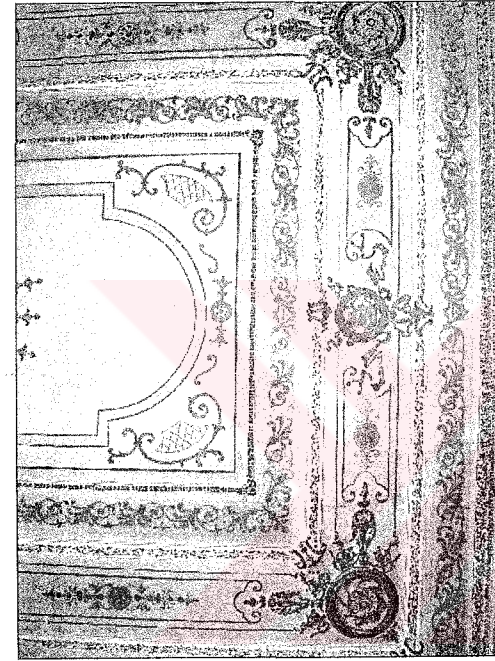
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

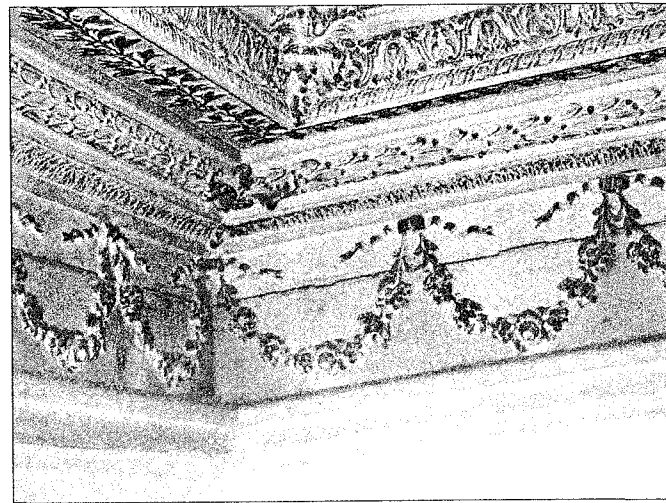
KOLTUK SILME PROFİLİ

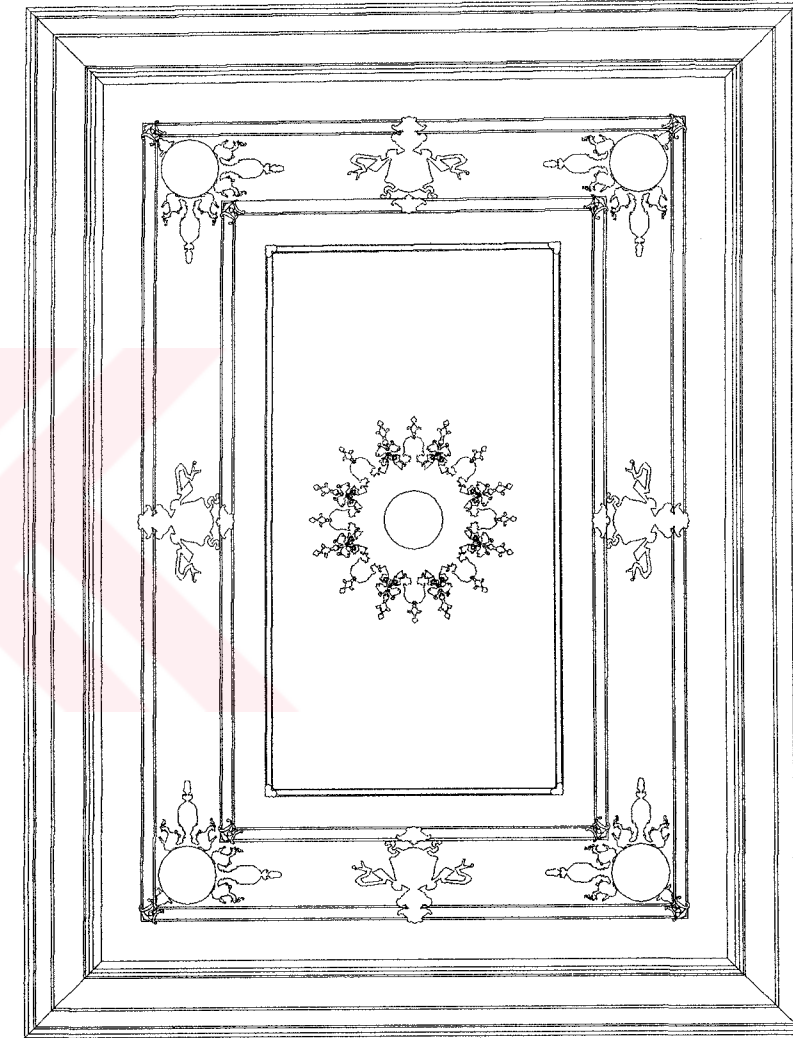
1-30 TAVANI

1-30 TAVANI

1-30 KOLTUK SILMESİ

0 1m. 2m.

Şekil 4.50 Birinci kat 1-30' nolu mekanın tavan planı

girişi sağlayan B K-7' nolu kapının üst başlığı düzdür. Bu kapı da diğer giriş kapıları gibi demir doğramalıdır ve özgünlüğünü kaybetmiştir.

Yapı içindeki kapılar ahşaptır. Bodrum kattaki kapılar özgünlüklerini kaybetmiştir. Zemin ve birinci kattaki ahşap tablalı olan kapıların etraflarında 18 cm genişliğinde ahşap pervaz dönmektedir (Resim 4.76). Bazı kapıların ahşap tablaları yerine cam takılmıştır (Resim 4.88, 4.91, 4.92, 4.94, 4.96 ve 4.98). Birinci katta merdivenlerin bulunduğu, 1-22 ve 1-24' nolu mekanları koridora bağlayan kapılar çıkarılmıştır. Bu katta üçüncü merdivenin olduğu 1-26' nolu mekanın kapıları özgün değildir. Zemin katta merdivenlerin bulunduğu Z 21, 24 ve 27' nolu mekanların koridora açılan kapıları sonradan yapılmıştır. Bu kapıların üst başlıkları yarım daire kemerdir (Resim 4.77). Başlık içindeki doğramalar sabit olup özgündür. Zemin katta merdivenlerin karşısında yer alan Z 5, 10 ve 14' nolu mekanların kapılarının üst başlığı da yarım daire kemerdir. Zemin katta Z 0 , birinci katta 1-0' nolu mekanları koridora bağlayan (K Z-7 ile K 1-3) kapılar ile 1-12' nolu odanın (K 1-14) kapısının üst başlığı basık kemerdir. 1-12' nolu odanın kapısı özgün değildir. Diğer kapılar düz atkılıdır. Üzerleri yağlı boya ile boyanmış olan kapıların sadece bir kısmının orta tablasında kabartma motifler vardır. Zemin katta K Z-15' nolu kapılar ile birinci katta K 1-1, K 1-2, K 1-3, K 1-4, K 1-5, K 1-7, K 1-15, K 1-16, K 1-17, K 1-19, K 1-20, K 1-21' nolu kapıların orta tablalarındaki kabartma motifler özgünlüklerini korumaktadır. Zemin katta K Z-6, K Z-7, K Z-9, K Z-17, K Z-18, K Z-19 ve K Z-27' nolu kapılar ile birinci katta K 1-6, K 1-18 ve K 1-25' nolu kapıların orta tablalarında yer alan motifler de ise eksik bölümler vardır (Şekil 4.54- 4.76, Resim 4.88-4.127).

4. 2. 5. 2 Pencereler

Yapının cephelerinin incelendiği bölümde de değinildiği gibi pencereler basık kemerli, yarım daire kemerli ve düz olmak üzere üç tiptir (Şekil 4.52). Pvc olan pencere doğramaları özgün değildir. Bodrum kat pencereleri düzdür (Resim 4.78). Genişlikleri değişken olup yükseklikleri 1.53 m.' dir. Basık kemerli pencerelerin üst başlıkları düz ve basık kemerlidir (Resim 4.81-4.83). Düz atkılı pencerelerin ise üst başlıkları düz ve üçgen alınlıklıdır (Resim 4.78-4.80). Üst başlıklar pencere boşluğunu saran profilli yan elemanlara otururlar. Doğu cephesinde çıkma yapan bölümlerle, kuzey cephesinin zemin kat pencereleri ve batı cephesinde bulunan, merdiven sahanlıklarına açılan pencereler yarım daire kemerdir (Resim 4.84).

4. 2. 5. 3 Merdivenler

Binada üç adet merdiven aksı vardır. Bodrum kattan + 1.44 kotundaki ara sahanlığa çıkan

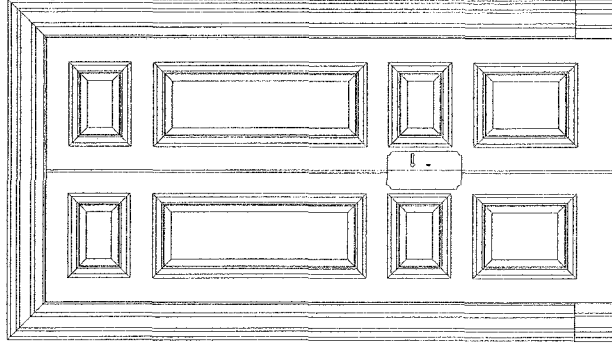
merdivenler taştır. Ara sahanlıktan zemin kattaki (+3,34) Z 21 ve Z 27' nolu mekanlara çıkan merdivenlerin basamak sayısı 9, rıht yüksekliği 18 cm' dir. Z 24' nolu mekana çıkan merdivenler 8 basamaklıdır. Rıht yüksekliği ise 21 cm' dir. Zemin kattan birinci kata iki taraflı merdivenlerle çıkılır. Korkulukları ahşap olan merdivenlerin yüzeyleri ahşap parke ile kaplıdır. 22 basamaklı merdivenin rıht yüksekliği 21 cm' dir (Şekil 4.53, Resim 4.85-4.87).

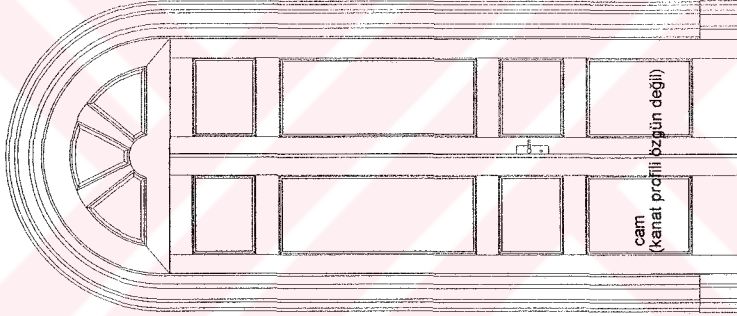
Resim 4.76 Düz atkılı kapı tipi örneği

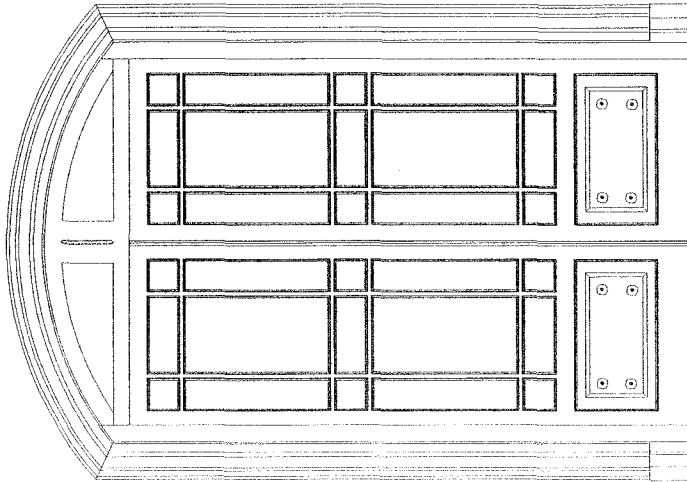
Resim 4.77 Yarım daire kemerli kapı tipi örneği

DÜZ ATKILI KAPI ÖRNEĞİ
(BİRİNCİ KAT K 1-12)

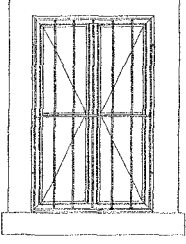
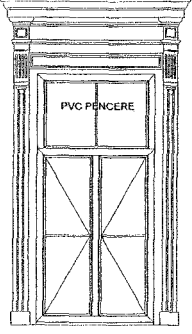
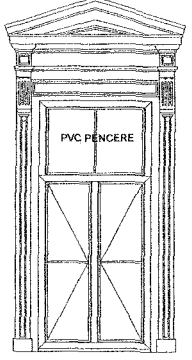
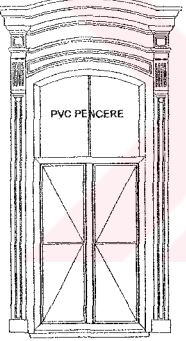
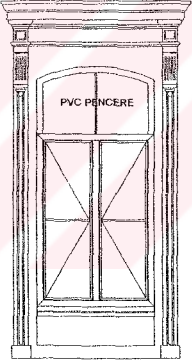
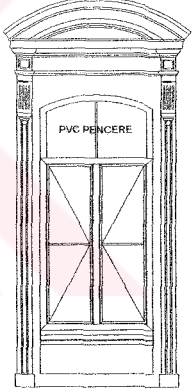
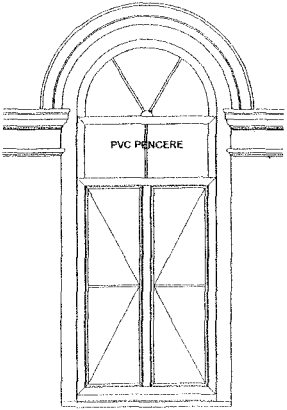

YARIM DAİRE KERMERLİ KAPI ÖRNEĞİ
(ZEMİN KAT K Z-25)

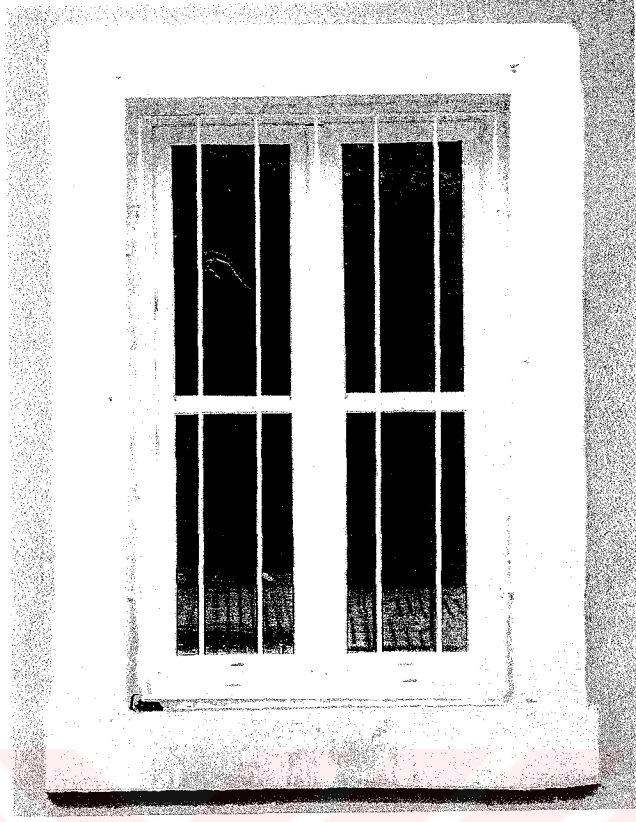

BASIK KERMERLİ KAPI ÖRNEĞİ
(ZEMİN KAT K Z-7)

Şekil 4.51 Kapi tipleri

	(DÜZ ATKILI PENCERE ÜST BAŞLIĞI TİP 1-1)	(DÜZ ATKILI PENCERE ÜST BAŞLIĞI TİP 1-2)	(ÜÇGEN ALINLIKLI PENCERE ÜST BAŞLIĞI TİP 1-3)
DÜZ ATKILI PENCERE (TİP 1)			
BASIK KEMERLİ PENCERE (TİP 2)			
YARIM DAİRE KEMERLİ PENCERE (TİP 3)			

Şekil 4.52 Yapıdaki pencere ve pencere üst başlık tipleri

Resim 4.78 Düz atkılı pencere Tipi 1-1 (Şekil 4.52)

Resim 4.79 Düz atkılı pencere Tipi 1-2 (Şekil 4.52)

Resim 4.80 Düz atkılı pencere Tipi 1-3 (Şekil 4.52)

Resim 4.81 Basık kemerli pencere Tipi 2-1 (Şekil 4.52)

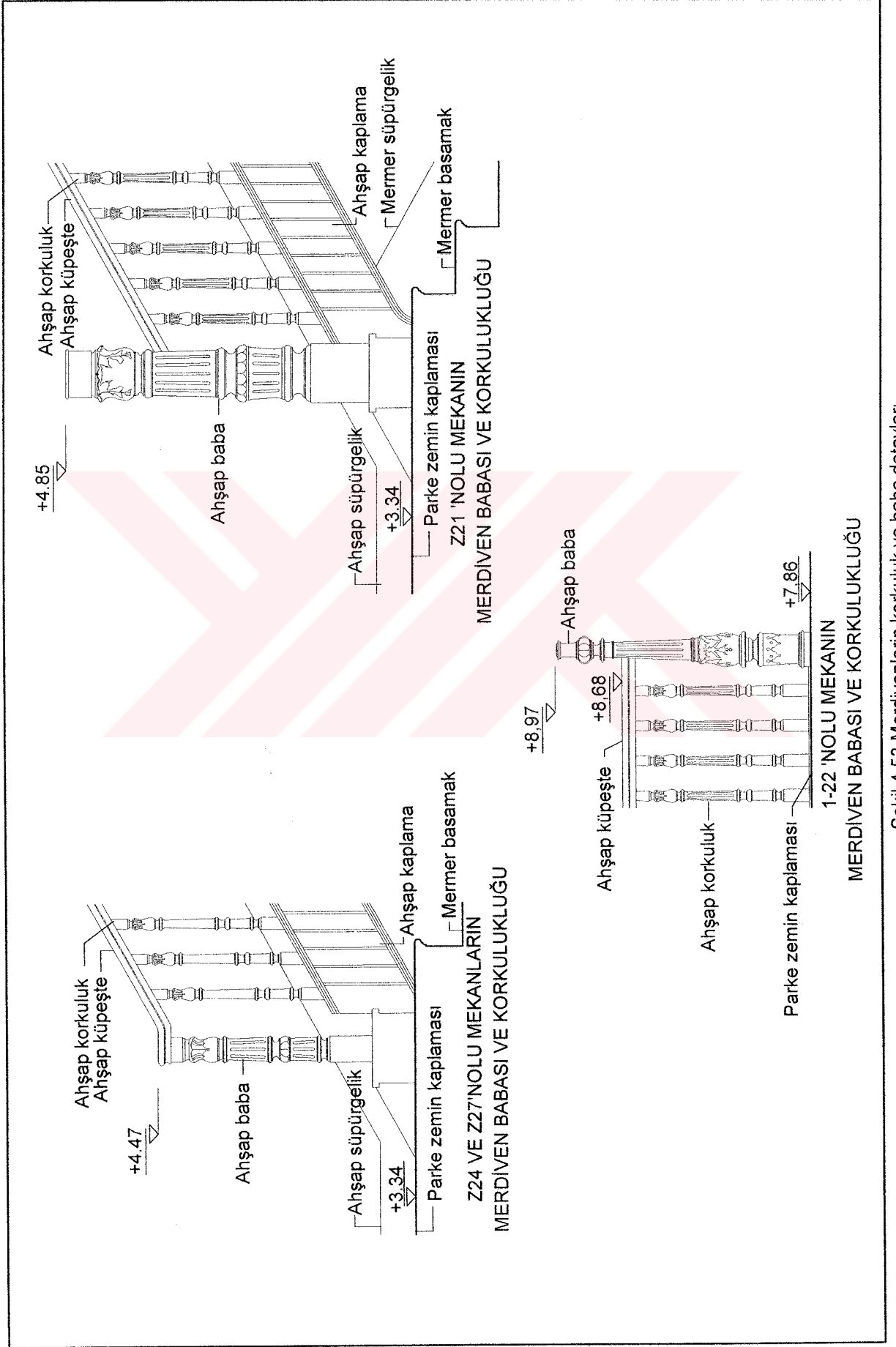
Resim 4.82 Basık kemerli pencere Tipi 2-2 (Şekil 4.52)

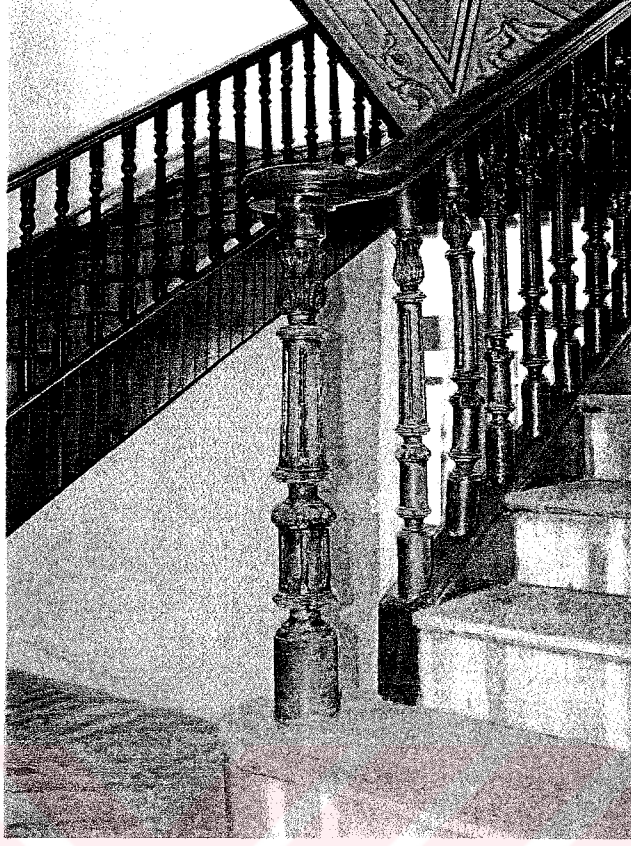
Resim 4.83 Basık kemerli pencere Tipi 2-3 (Şekil 4.52)

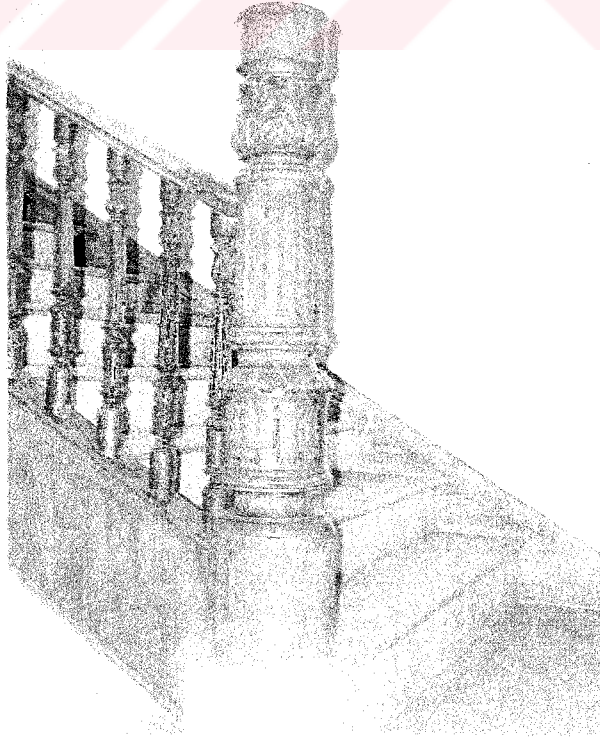
Resim 4.84 Yarım daire kemerli pencere Tipi 3-1 (Şekil 4.52)

Şekil 4.53 Merdivenlerin korkuluk ve baba detayları

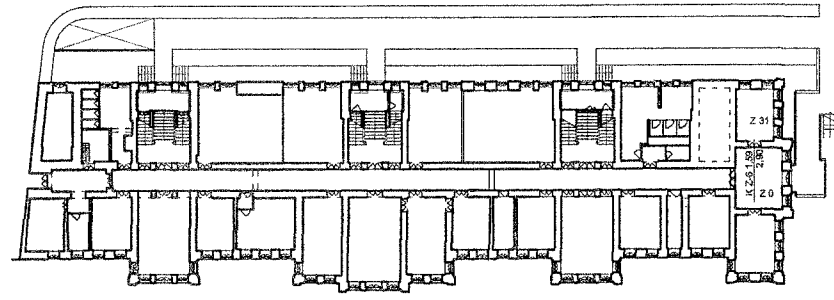
Resim 4.85 Zemin katta bulunan Z 24 ve Z27' nolu mekanlardaki merdiven babası (Şekil 4.53)

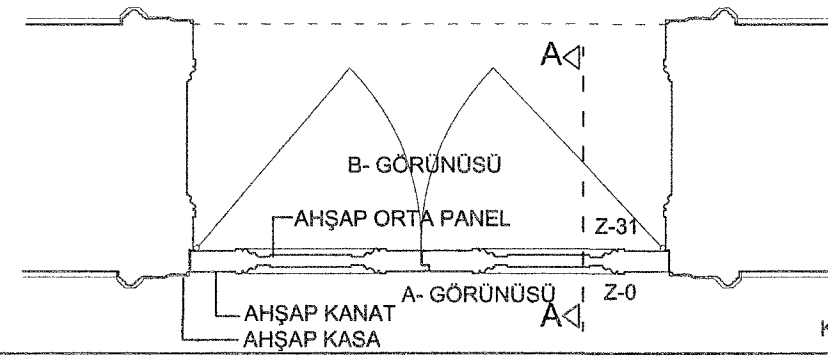
Resim 4.86 Zemin katta bulunan Z 21' nolu mekandaki merdiven babası (Şekil 4.53)

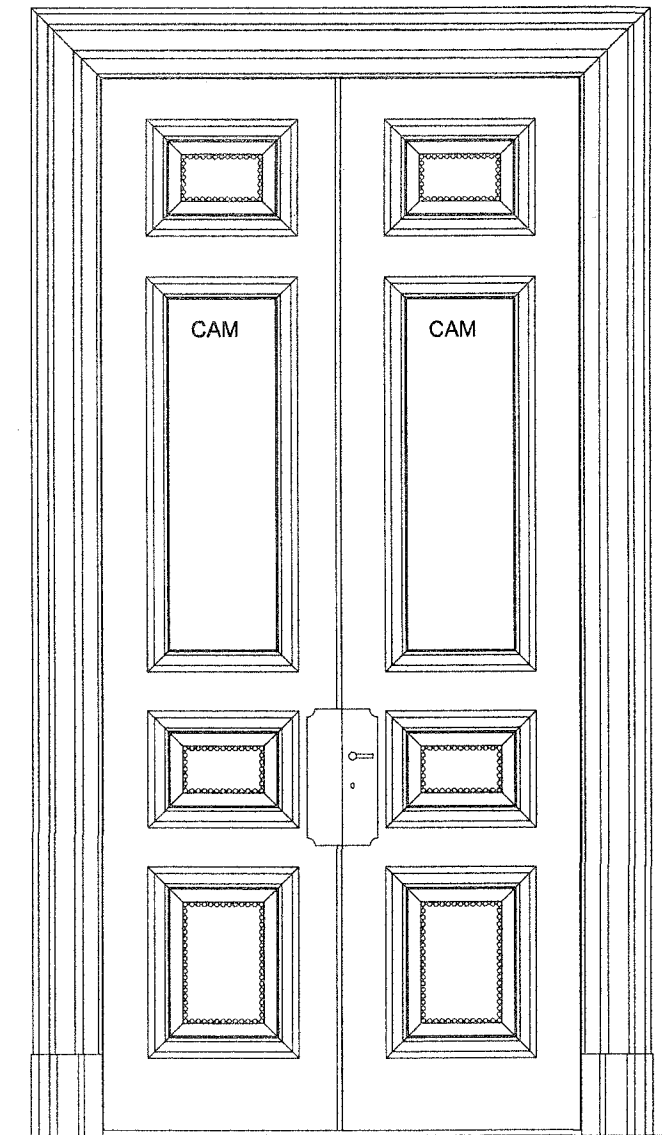
Resim 4.87 Birinci katta bulunan 1-22' nolu mekandaki merdiven babası (Şekil 4.53)

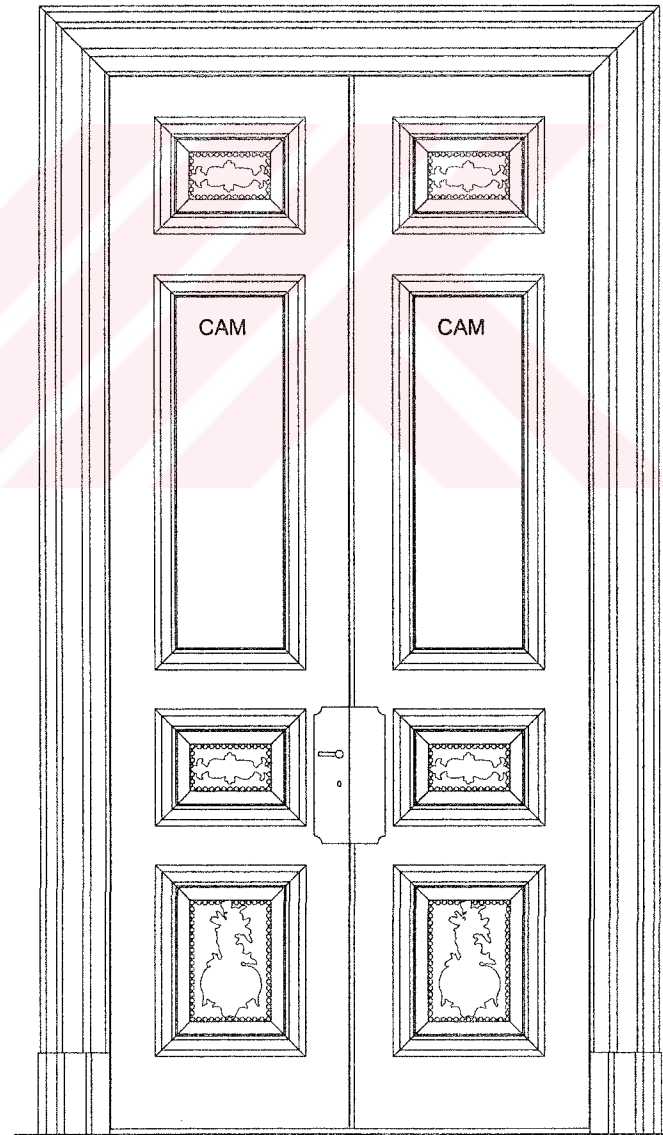
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

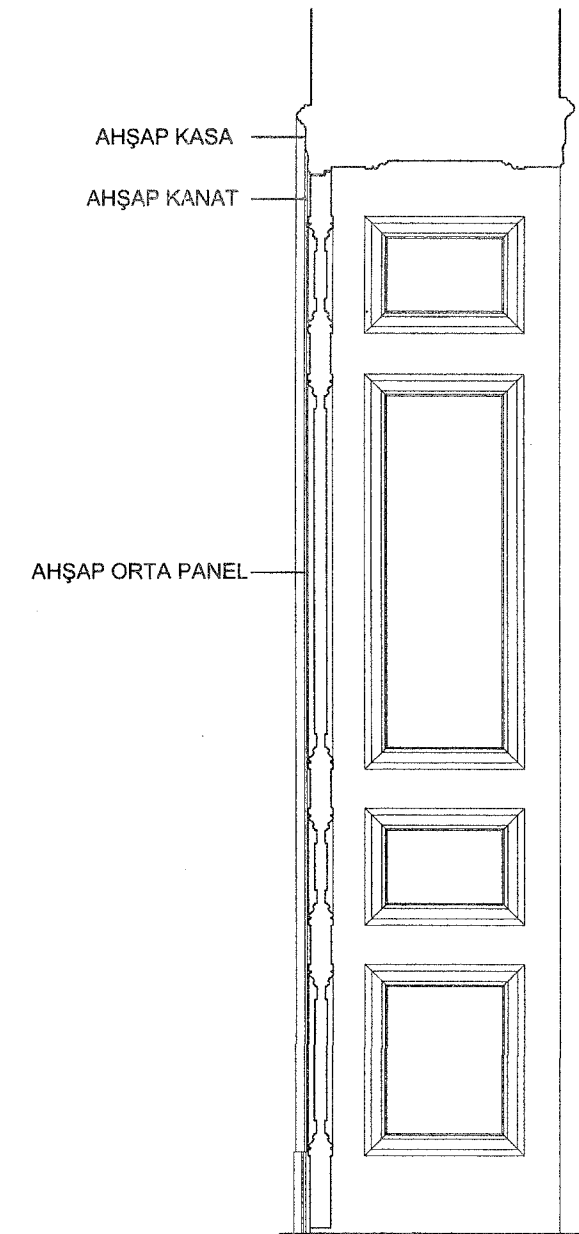
K Z-6' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ

B GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.88)

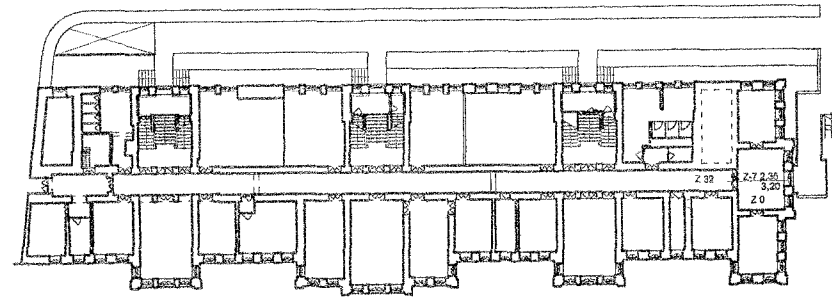
A-A KESİTİ

0 1m.

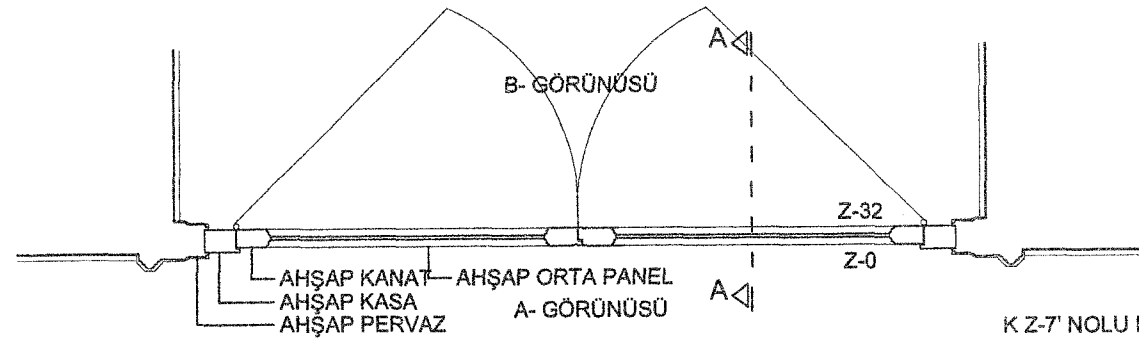
Şekil 4.54 Zemin kat K Z -6' nolu kapı detayı

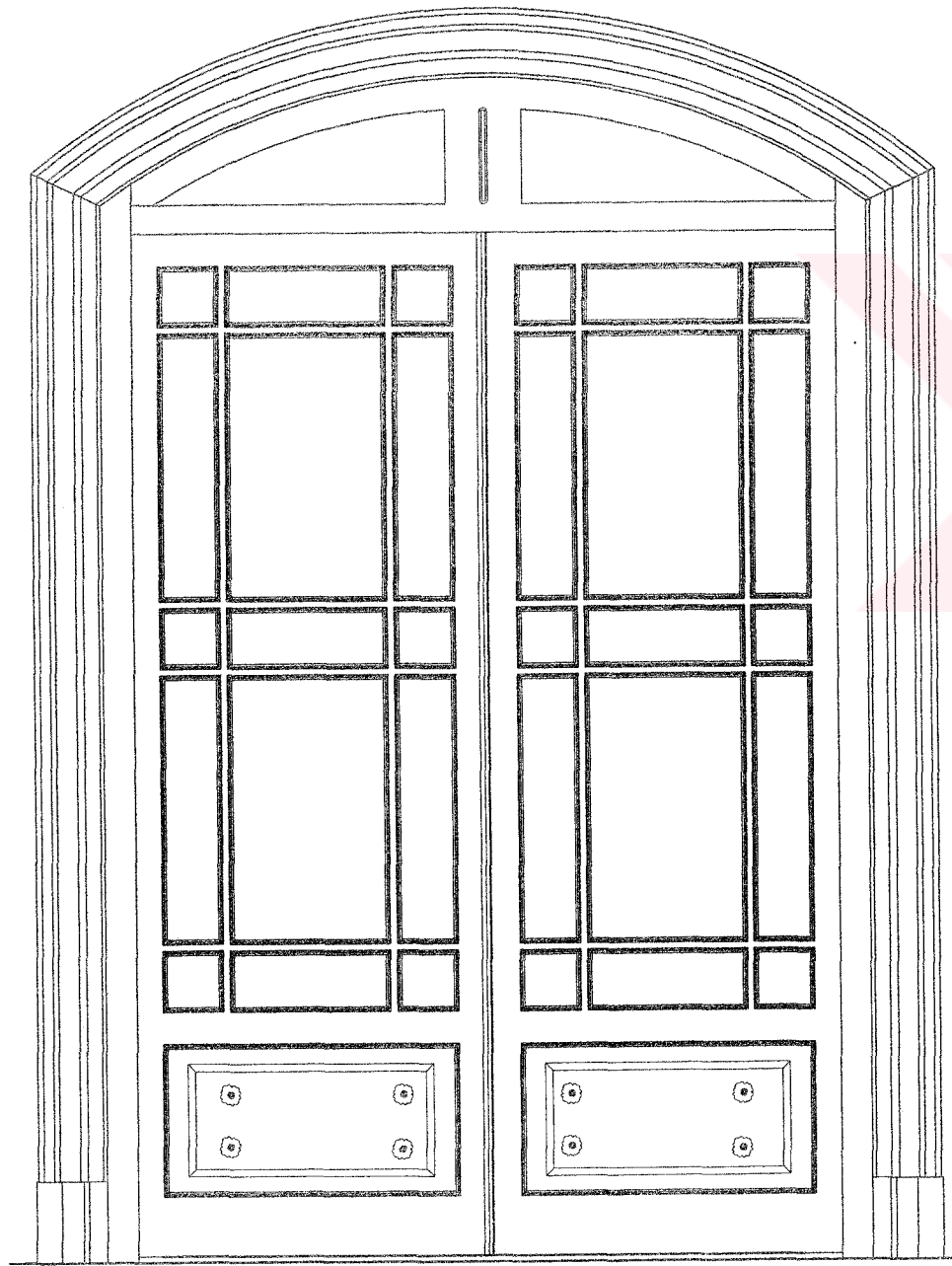
Resim 4.88 Zemin kat K Z-6' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.54)

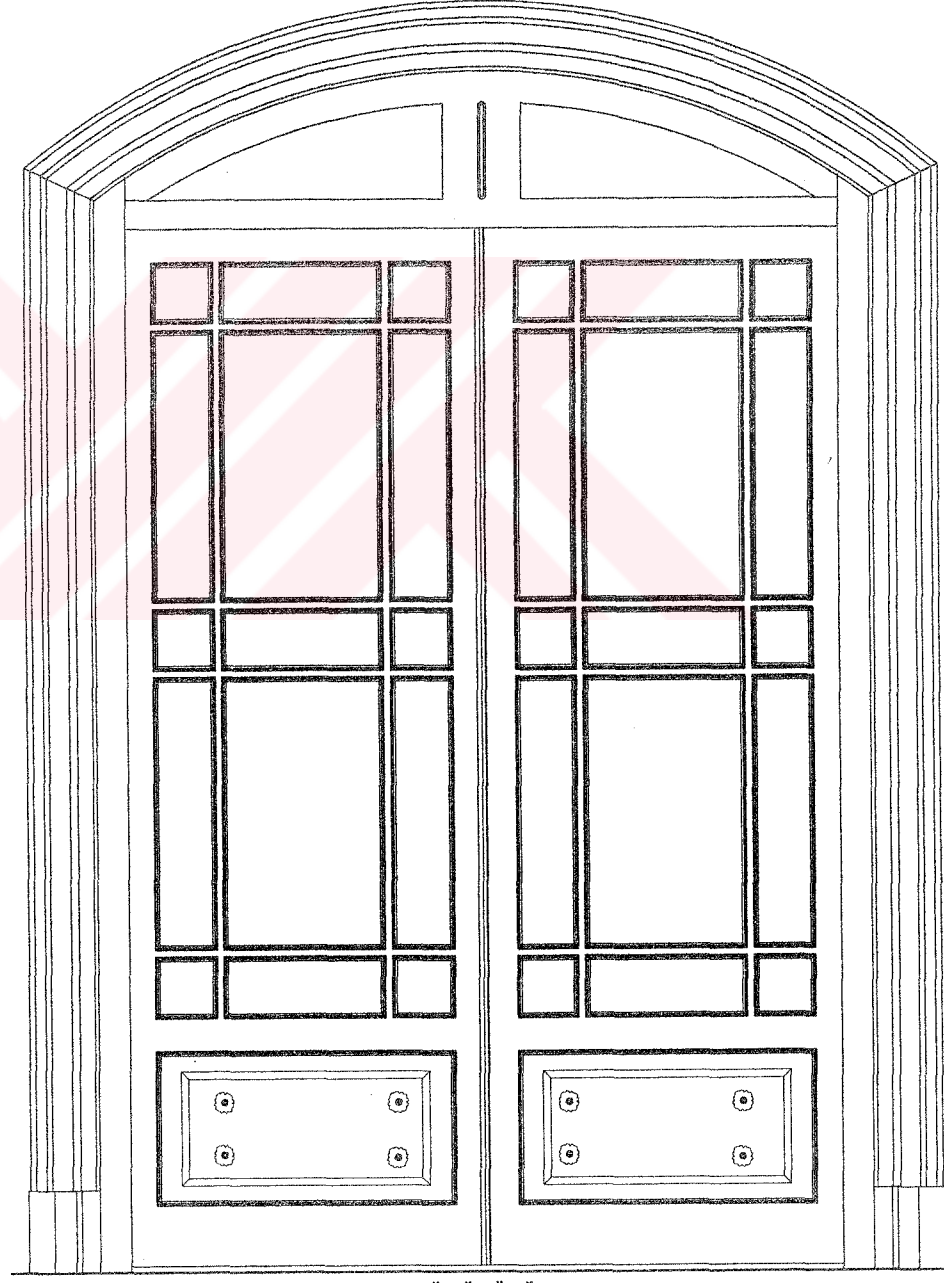
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

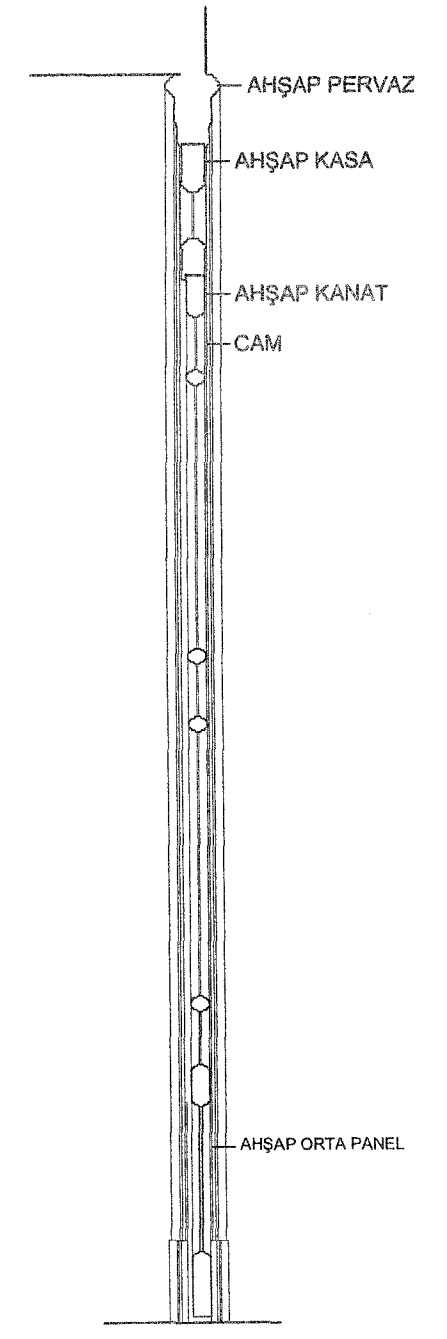
K Z-7' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

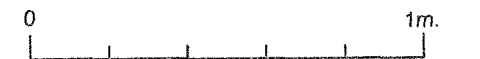
A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.89, 4.90)

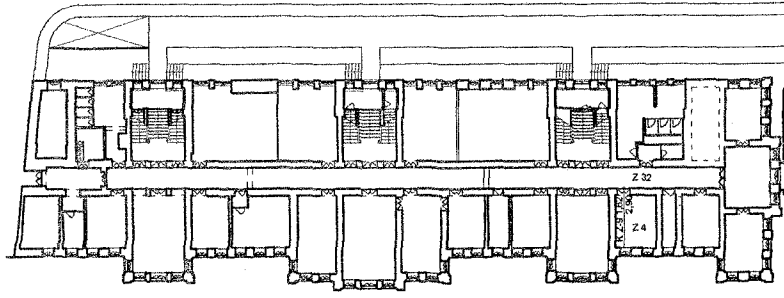
B GÖRÜNÜŞÜ

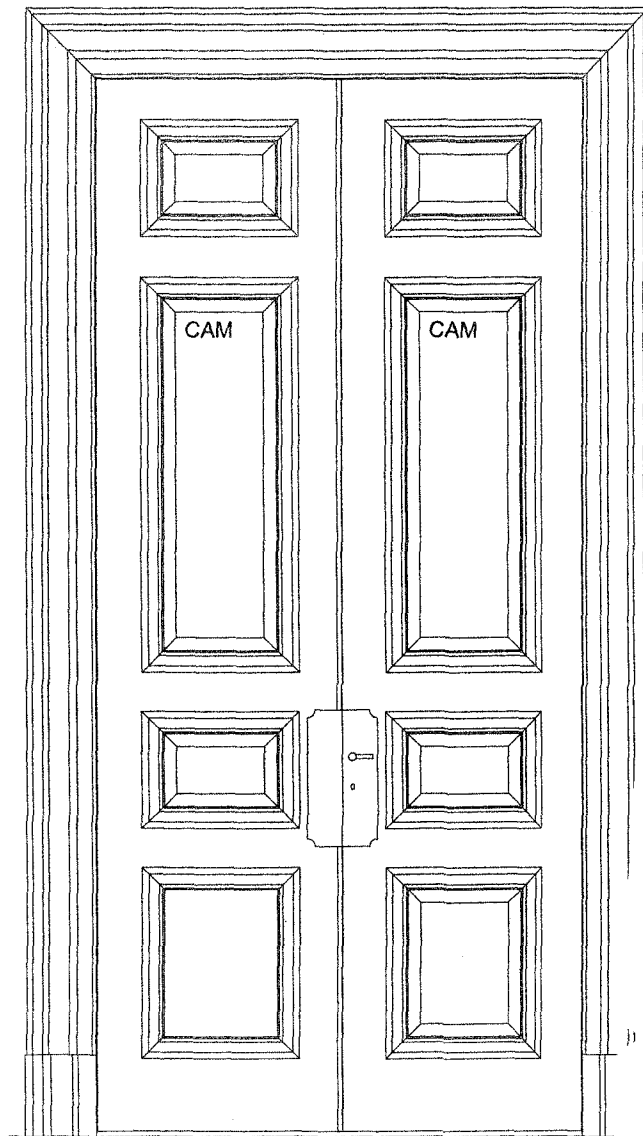
A-A KESİTİ

Şekil 4.55 Zemin kat K Z -7' nolu kapı detayı

ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

A GÖRÜNÜŞÜ

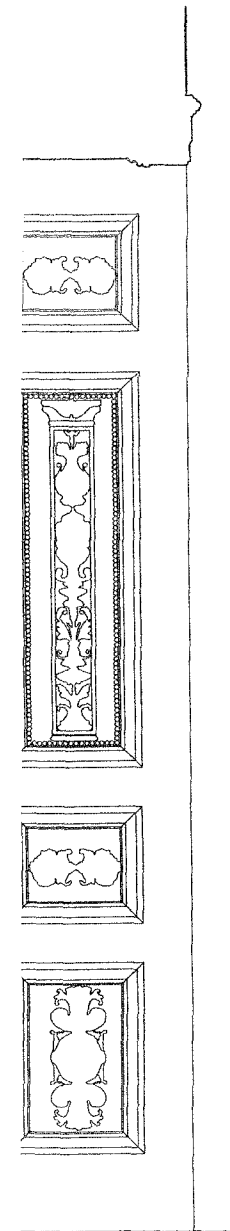

Resim 4.89 Zemin kat K Z-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.55)

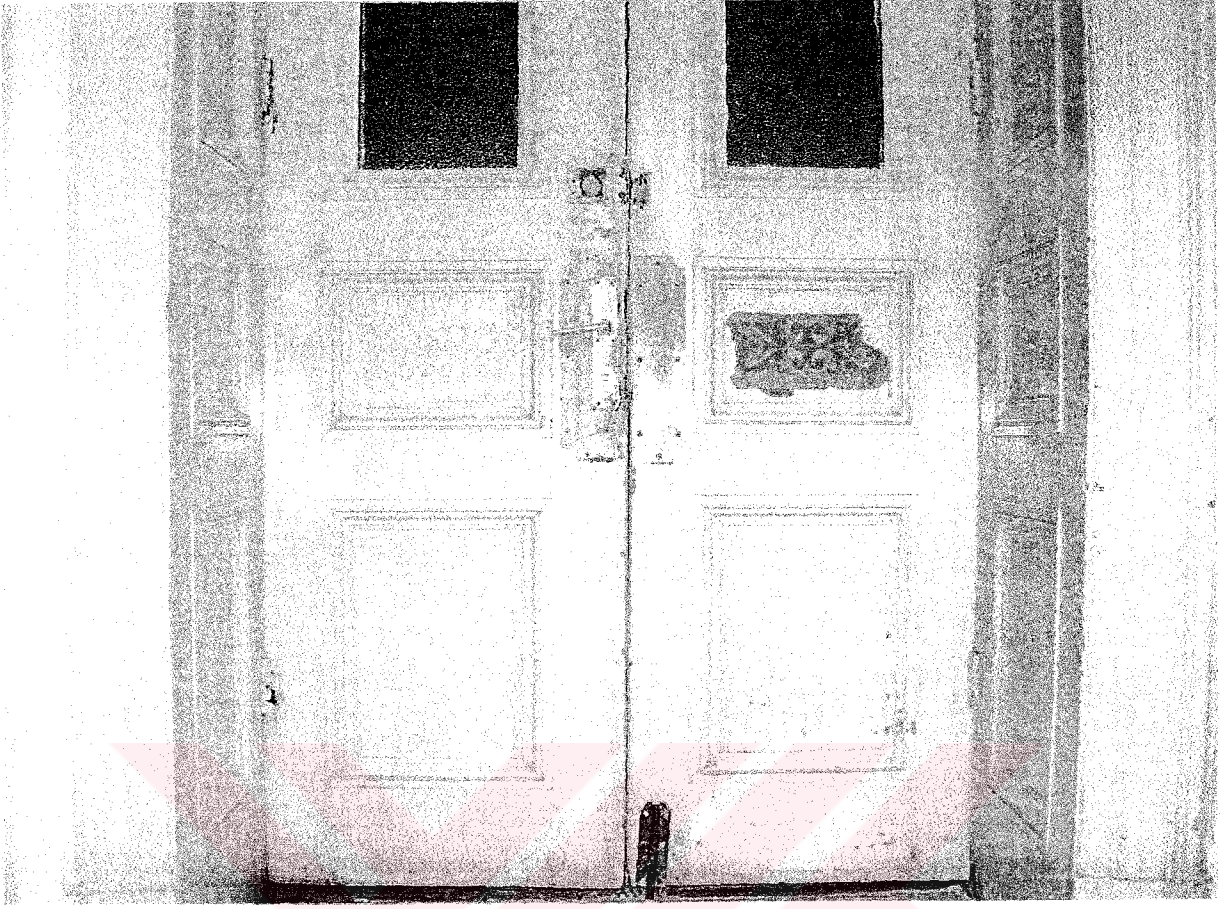
Resim 4.90 Zemin kat K Z-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.55)

J KAPININ +100 KOTLU PLANI

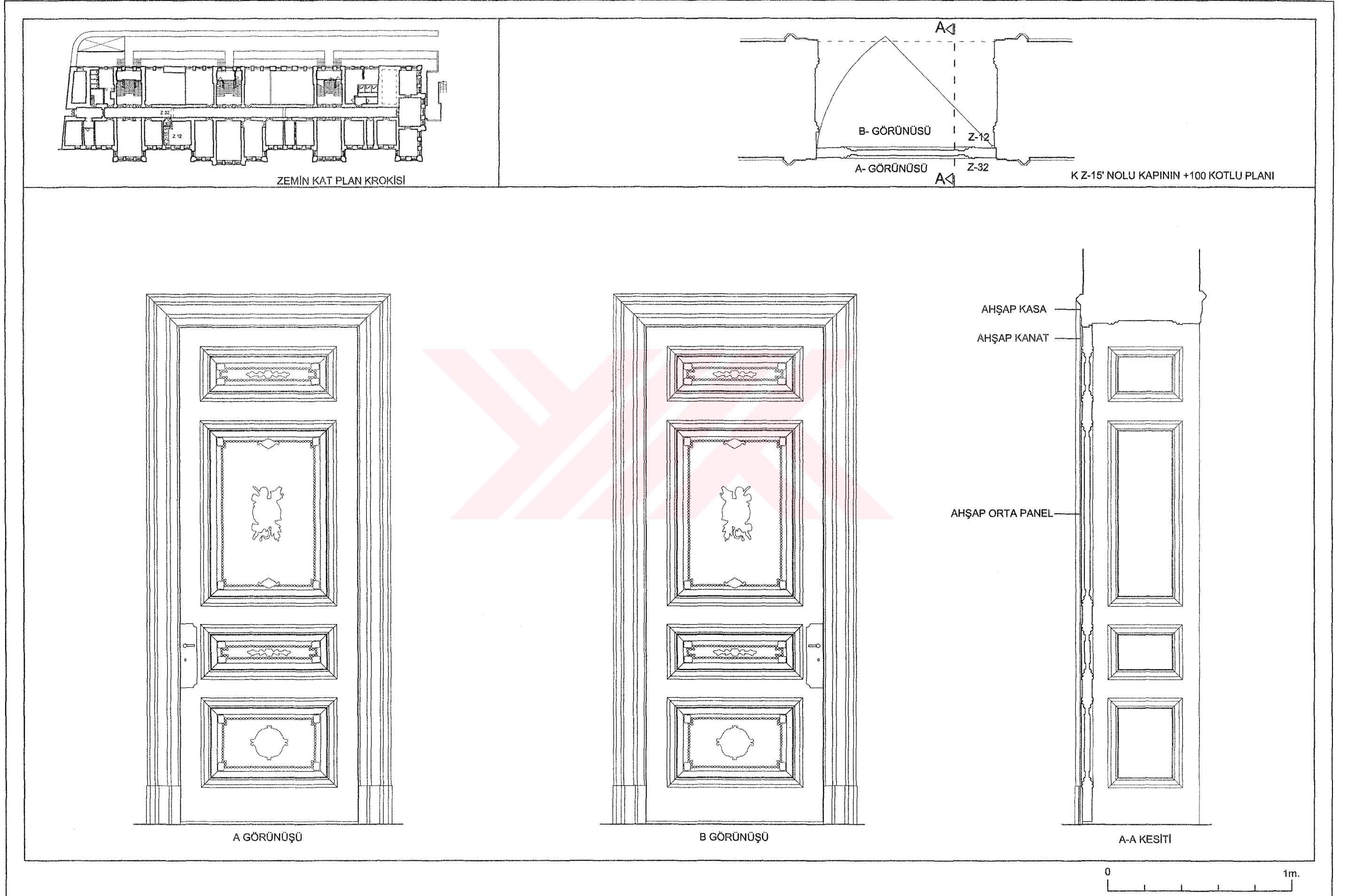

A-A KESİTİ

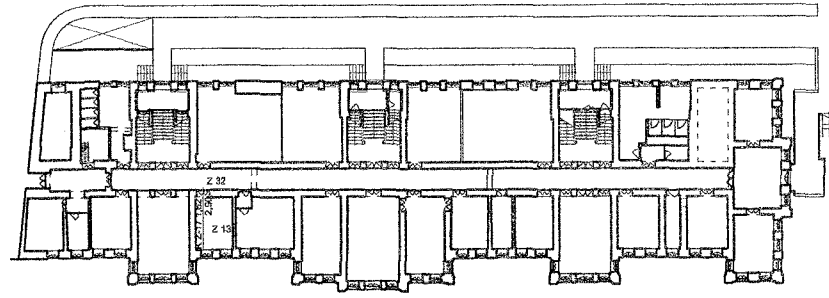
1m.

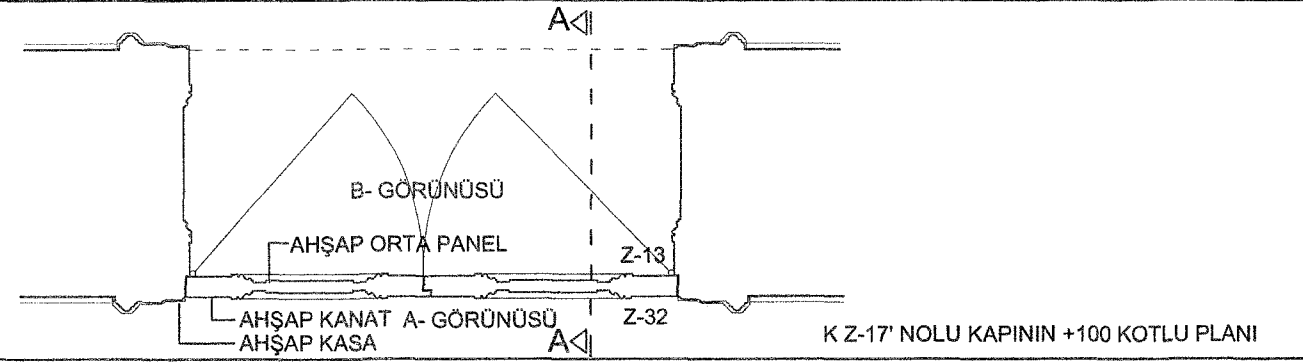
Resim 4.91 Zemin kat K Z-9' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.56)

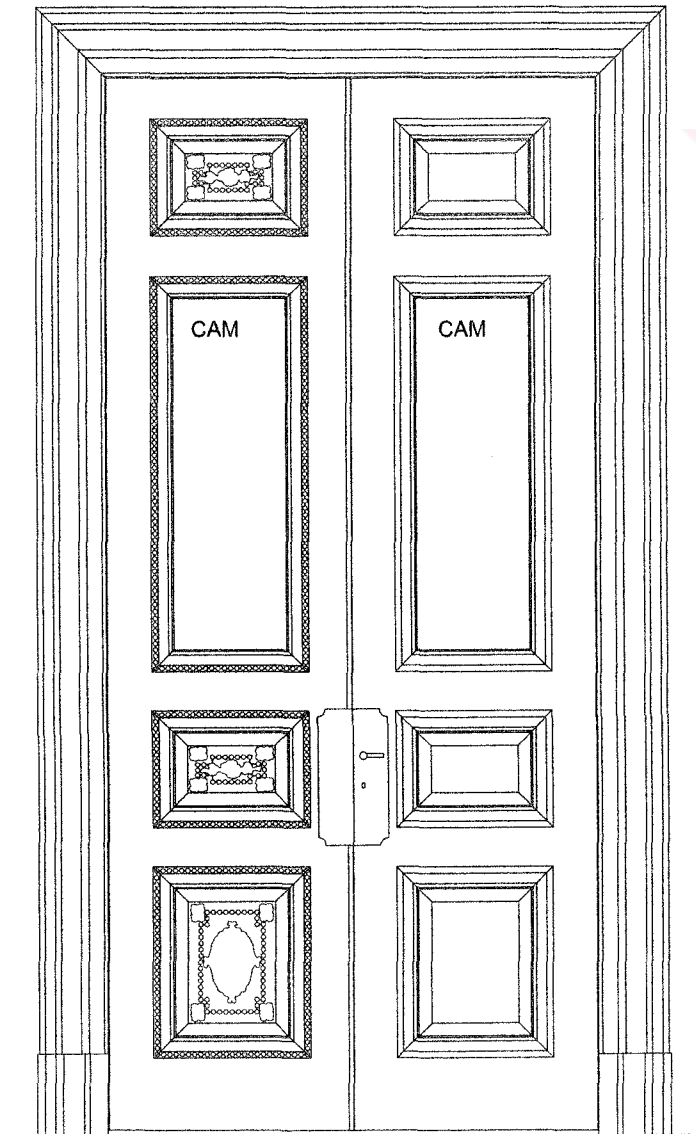
Şekil 4.57 Zemin kat K Z -15' nolu kapı detayı

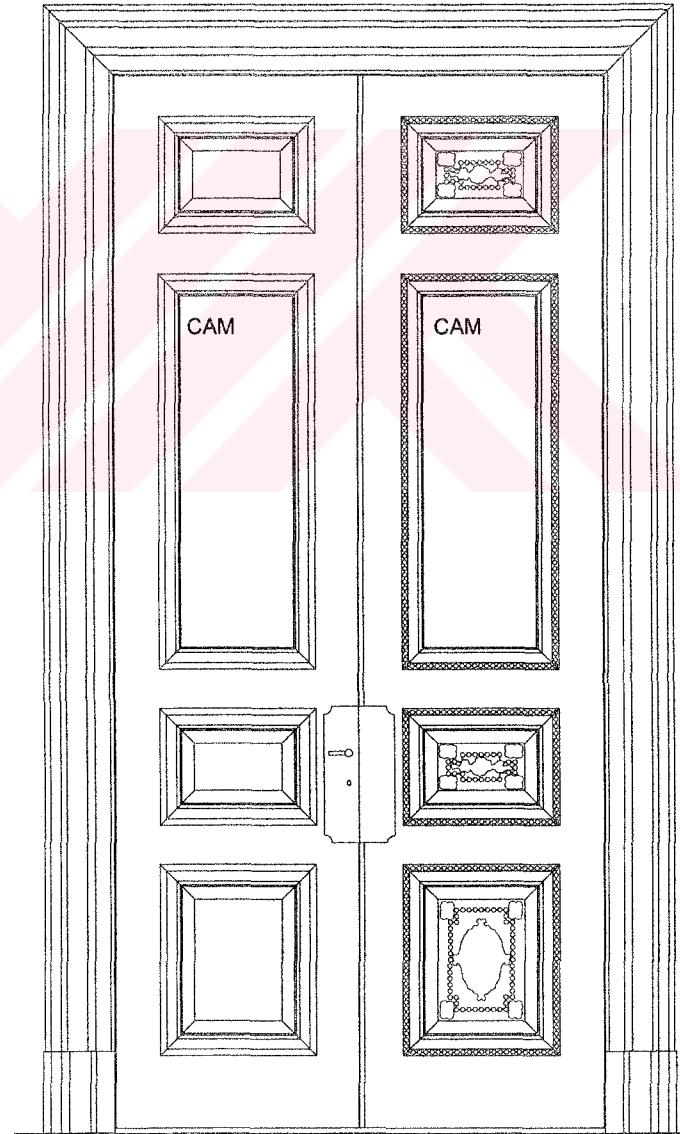
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

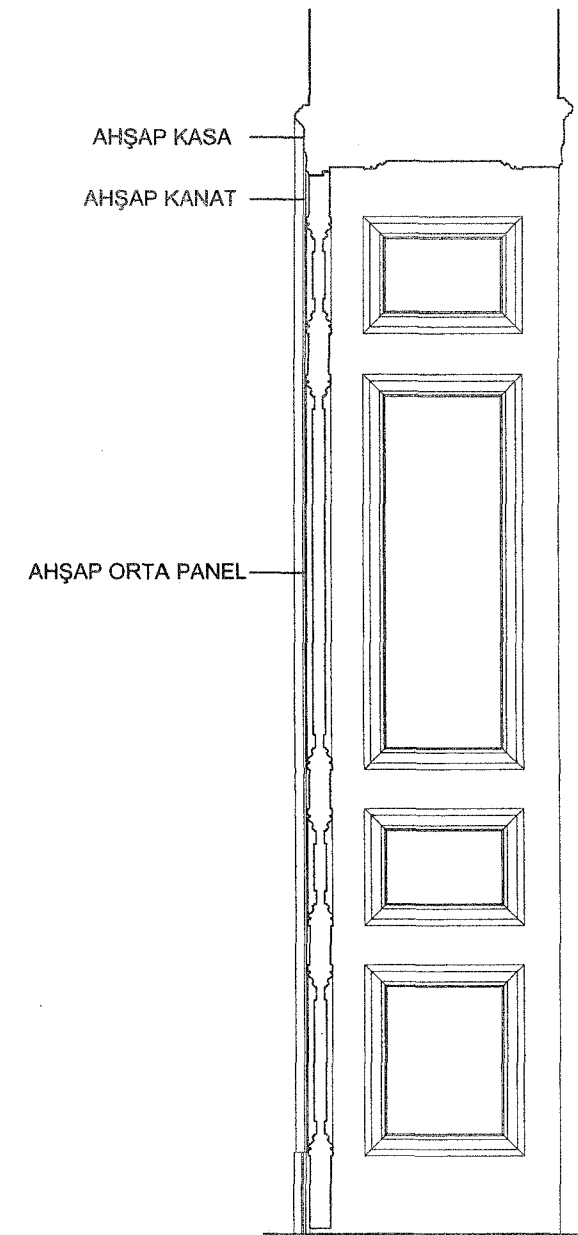
K Z-17' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.92, 4.93)

B GÖRÜNÜŞÜ

A-A KESİTİ

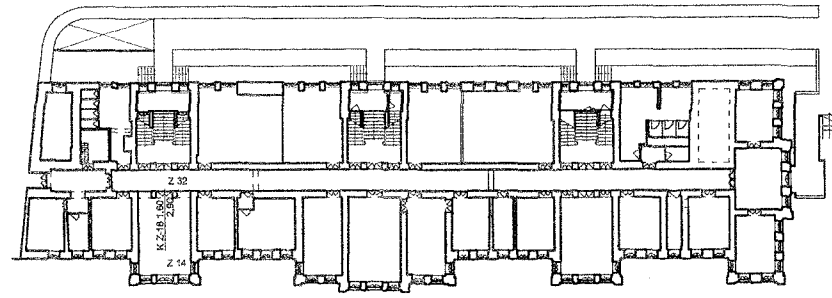
Şekil 4.58 Zemin kat K Z -17' nolu kapı detayı

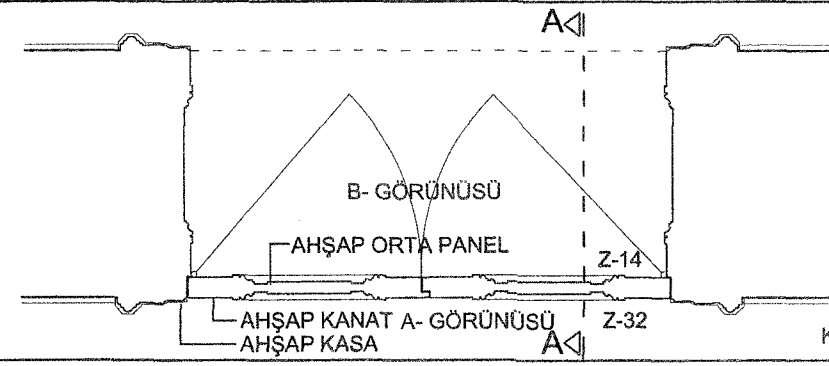
Resim 4.92 Zemin kat K Z-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.58)

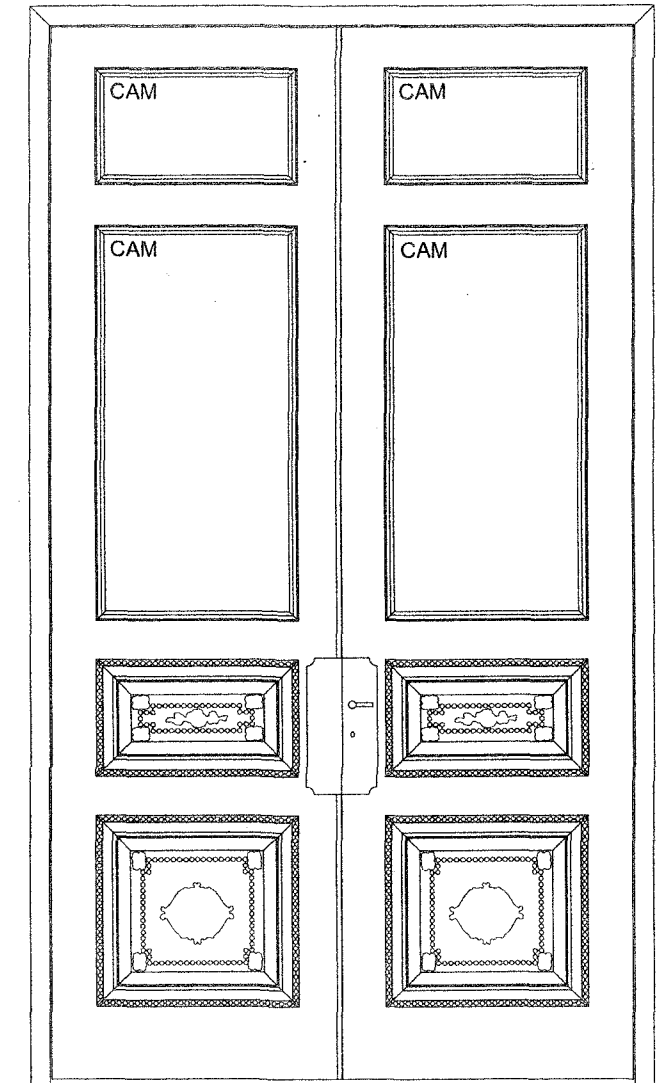
Resim 4.93 Zemin kat K Z-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.58)

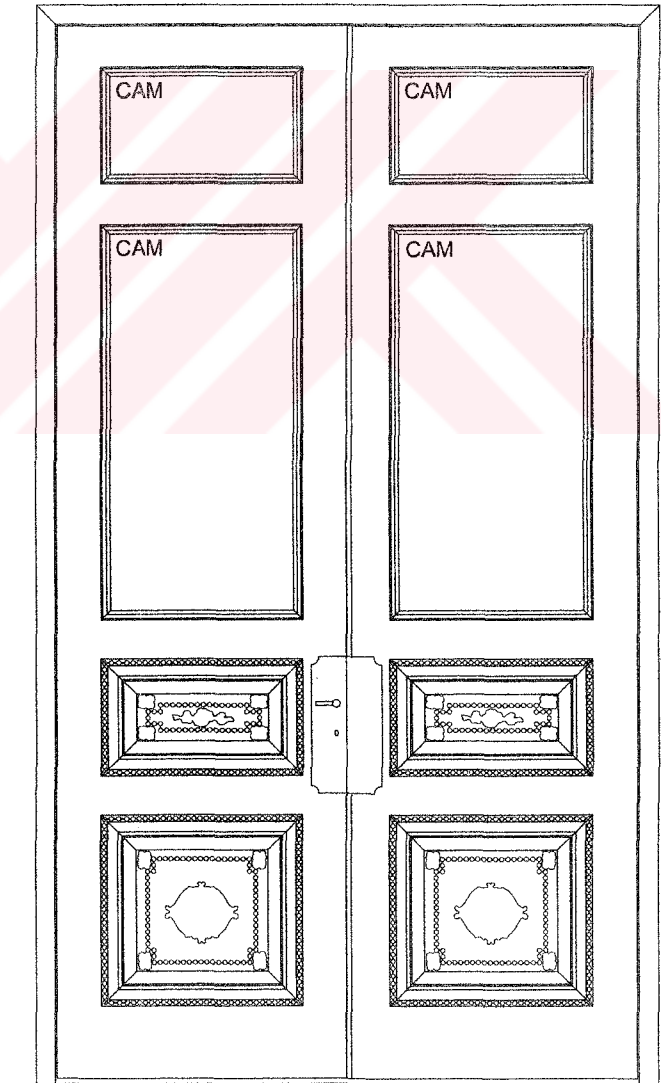
ZEMİN KAT PLAN KROKİSİ

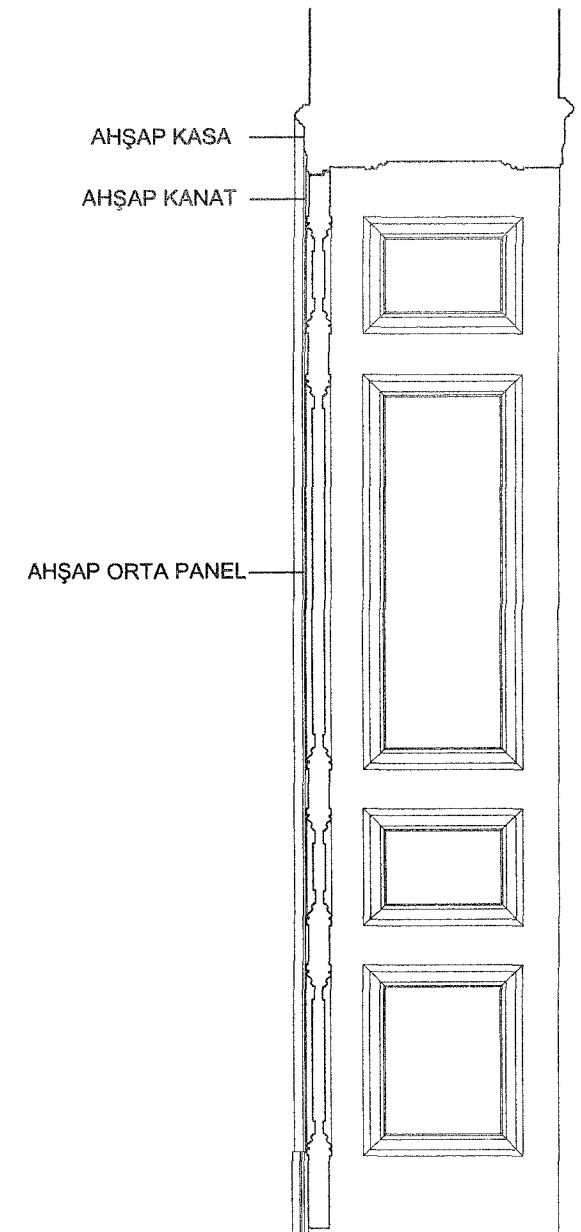
K Z-18' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.94, 4.95)

B GÖRÜNÜŞÜ

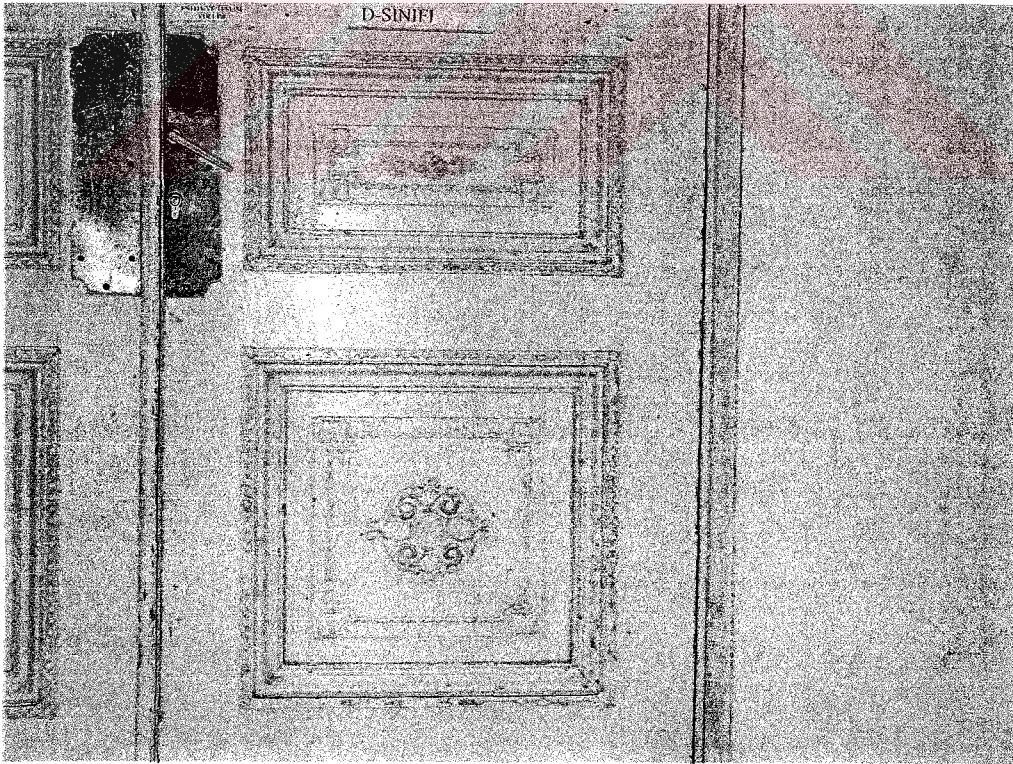

0 1m.

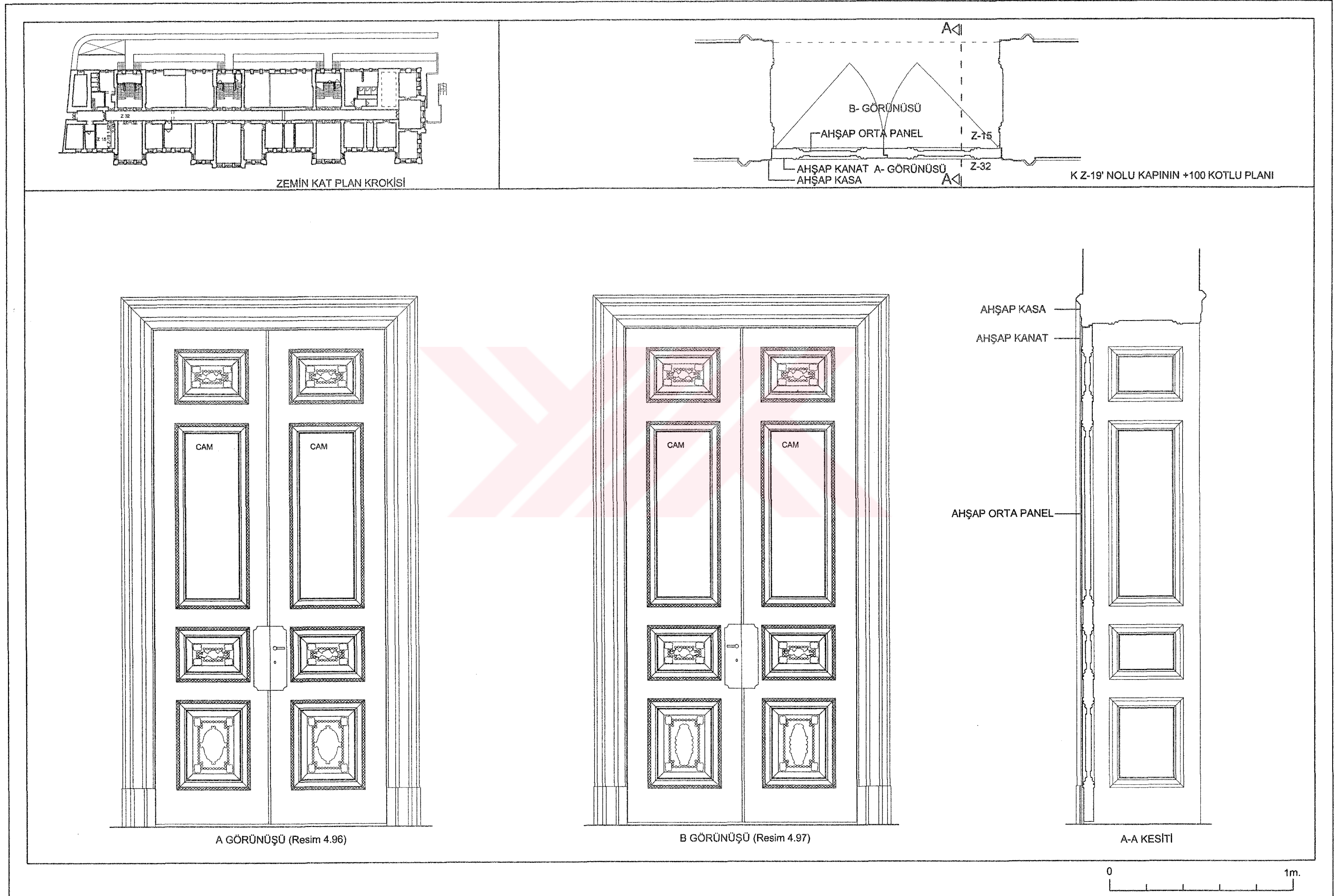
Şekil 4.59 Zemin kat K Z -18' nolu kapı detayı

Resim 4.94 Zemin kat K Z-18' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.59)

Resim 4.95 Zemin kat K Z-18' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.59)

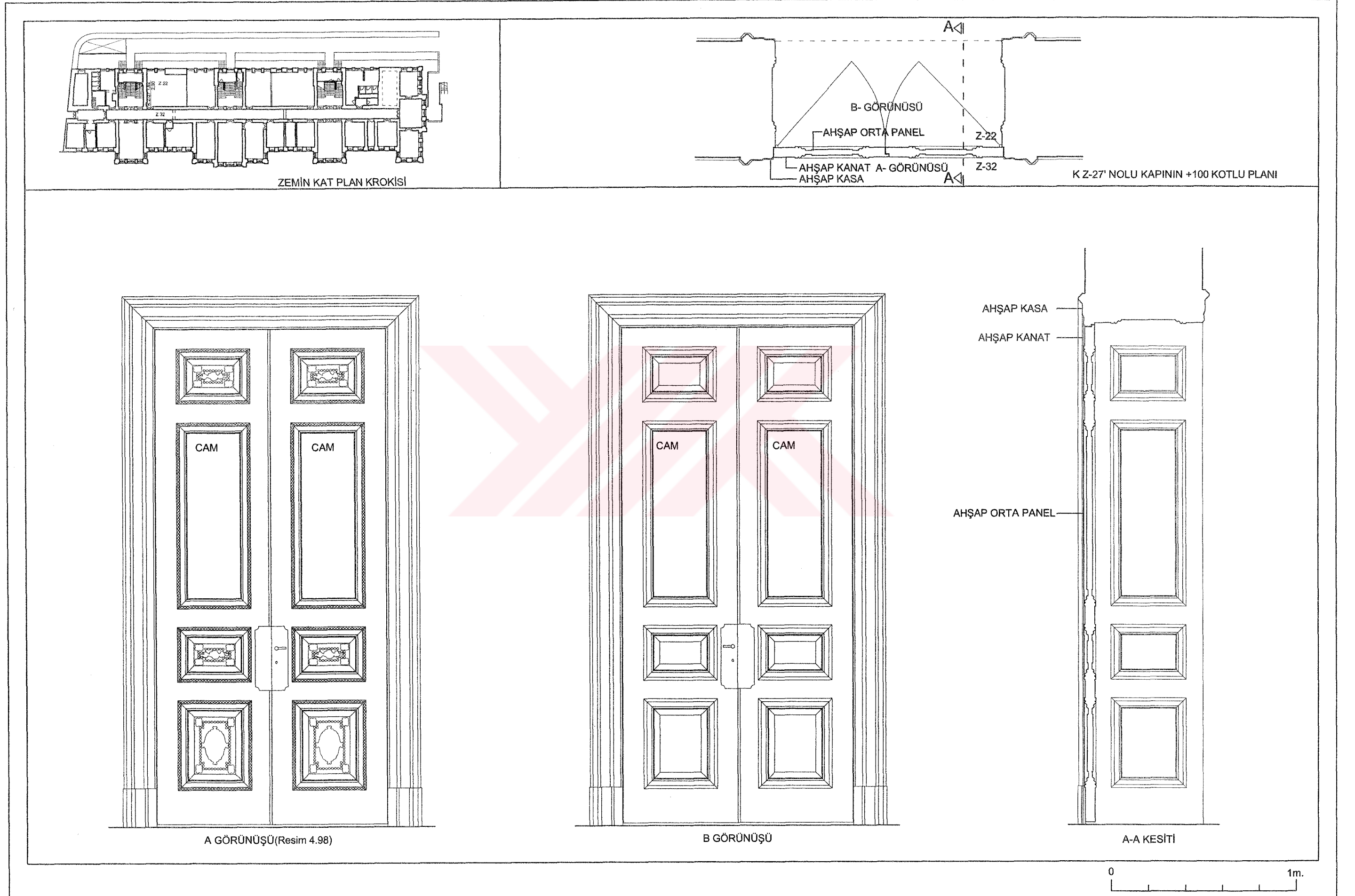
Şekil 4.60 Zemin kat K Z -19' nolu kapı detayı

Resim 4.96 Zemin kat K Z-19' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.60)

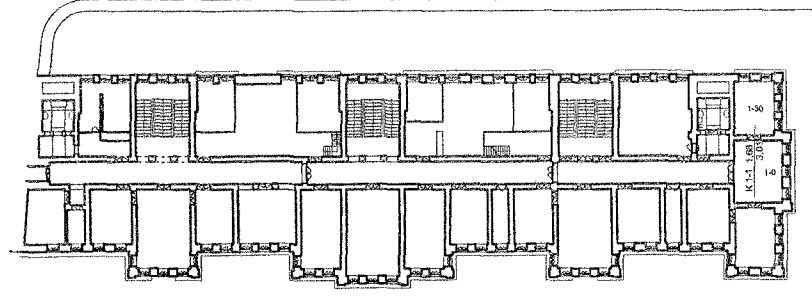
Resim 4.97 Zemin kat K Z-19' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.60)

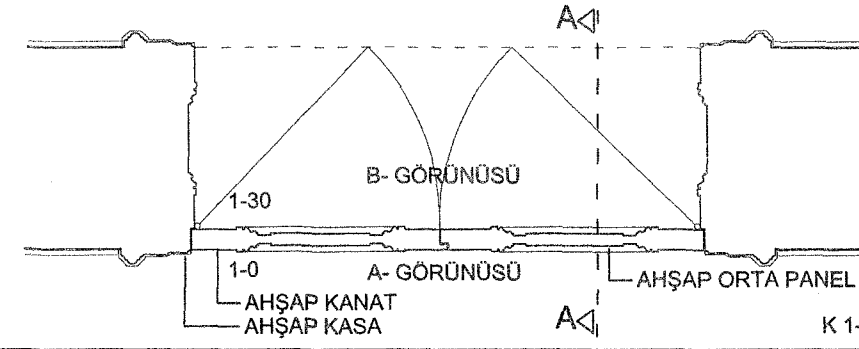
Şekil 4.61 Zemin kat K Z -27' nolu kapı detayı

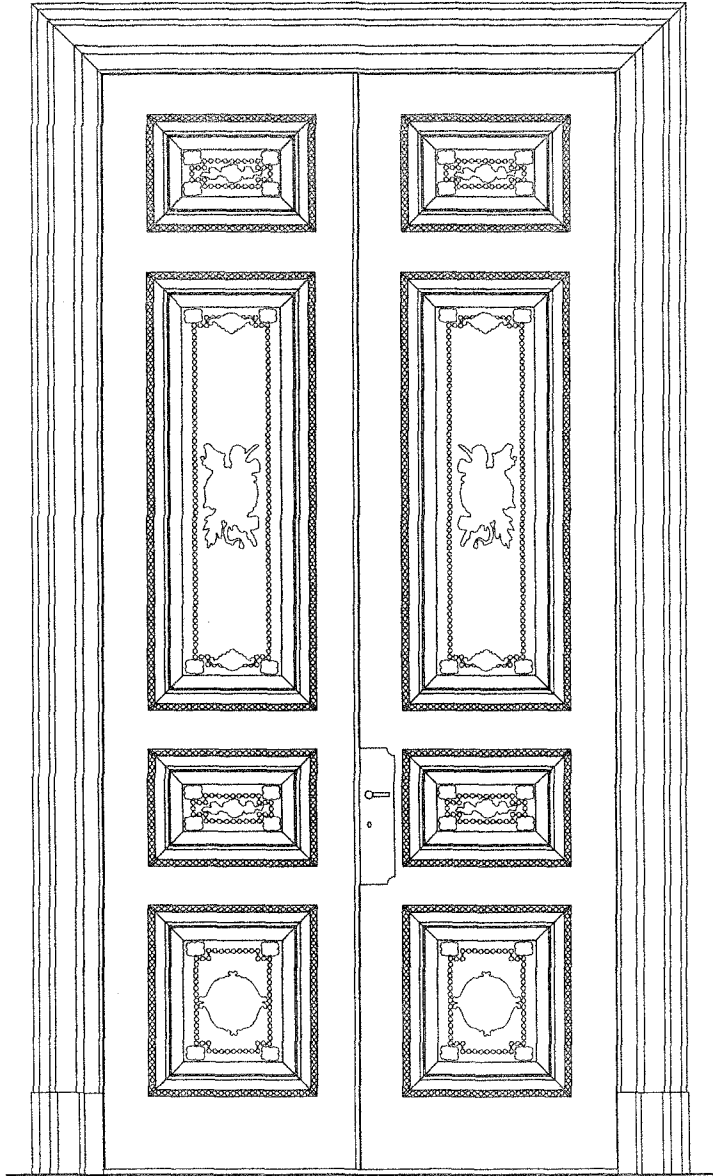
Resim 4.98 Zemin kat K Z-27' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.61)

BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

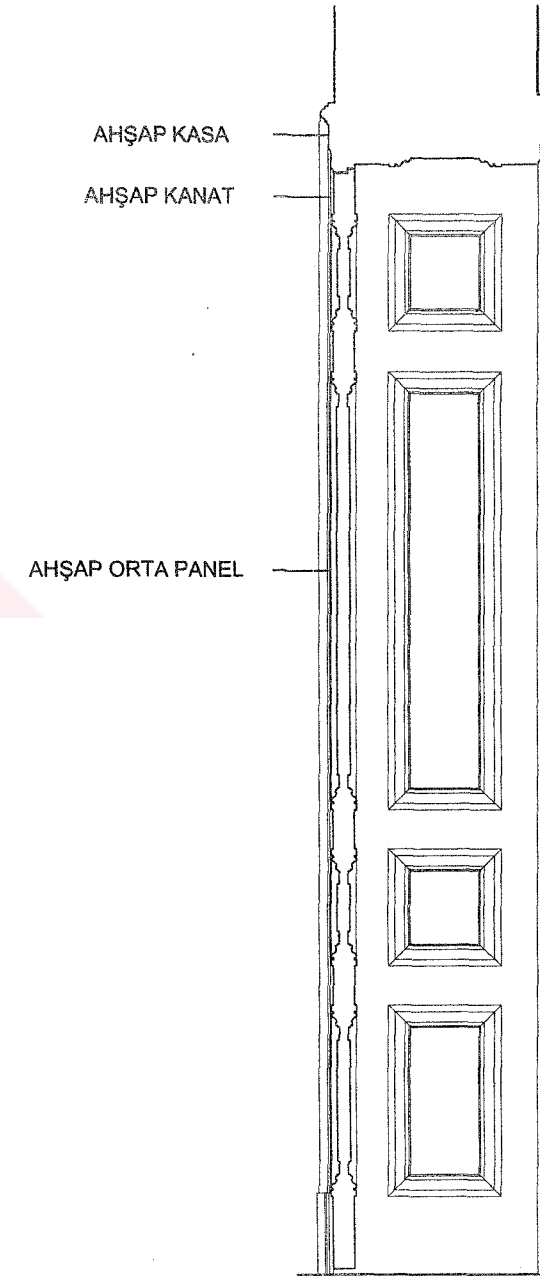
K 1-1' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.99)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.100)

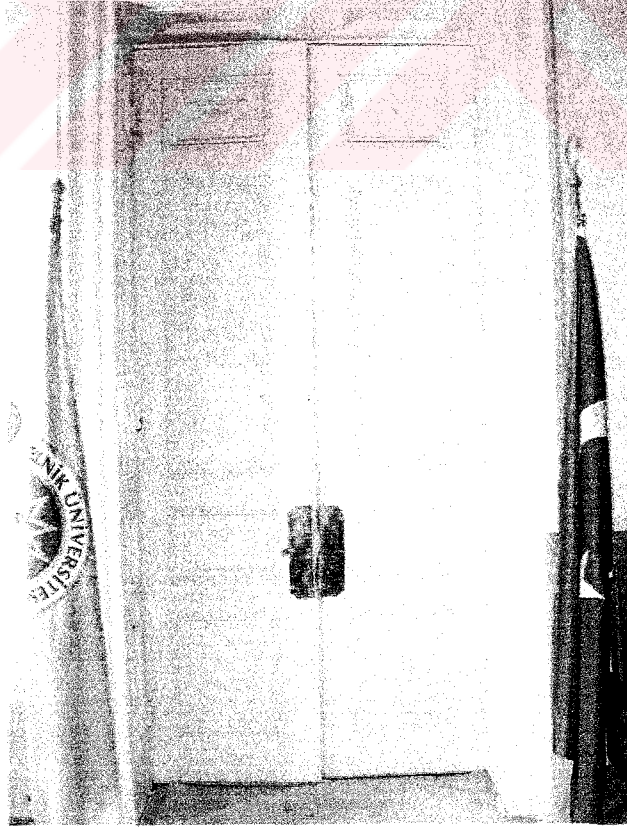
A-A KESİTİ

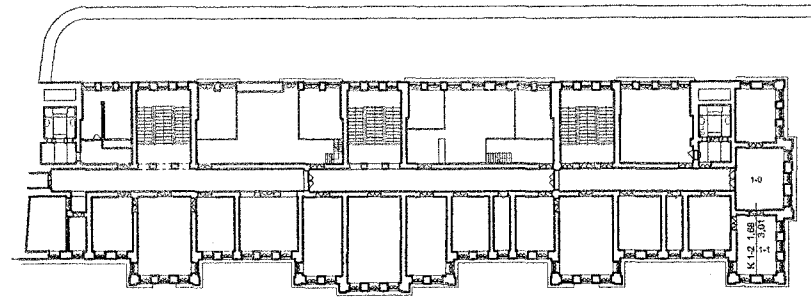
Şekil 4.62 Birinci kat K 1-1' nolu kapı detayı

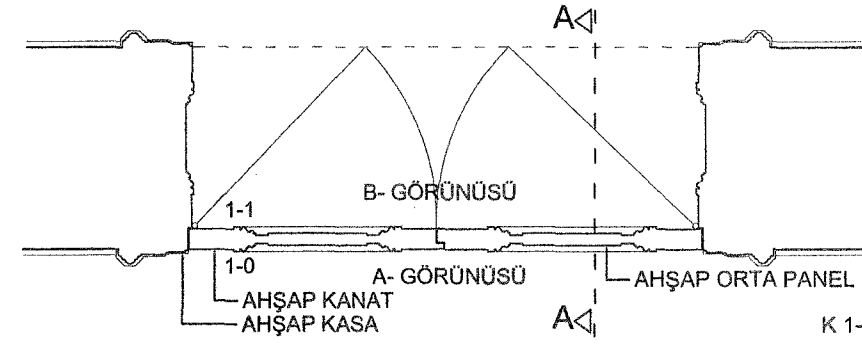
Resim 4.99 Birinci kat K 1-1' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.62)

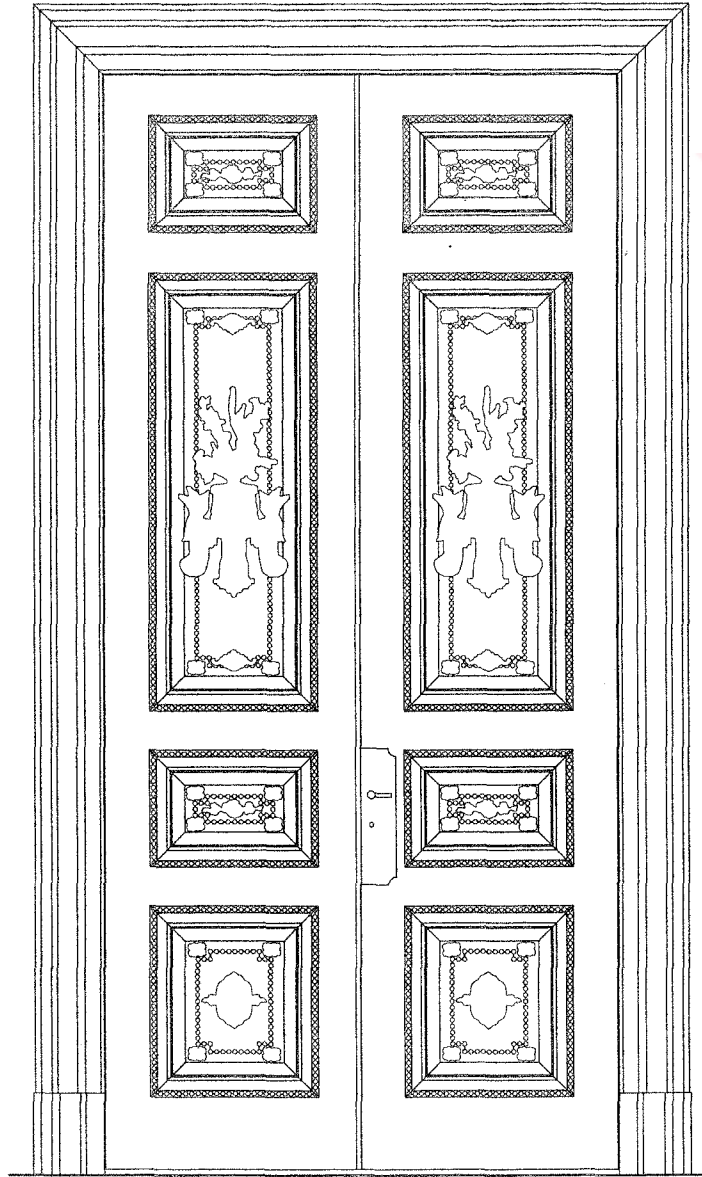
Resim 4.100 Birinci kat K 1-1' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.62)

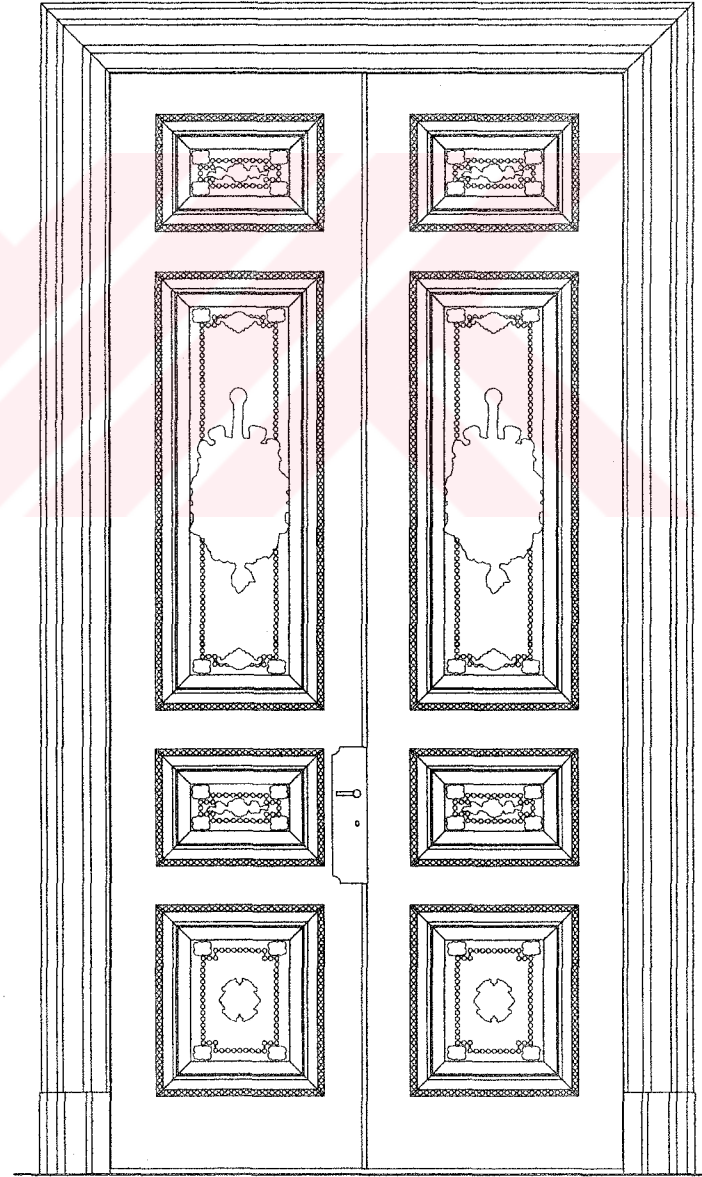
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

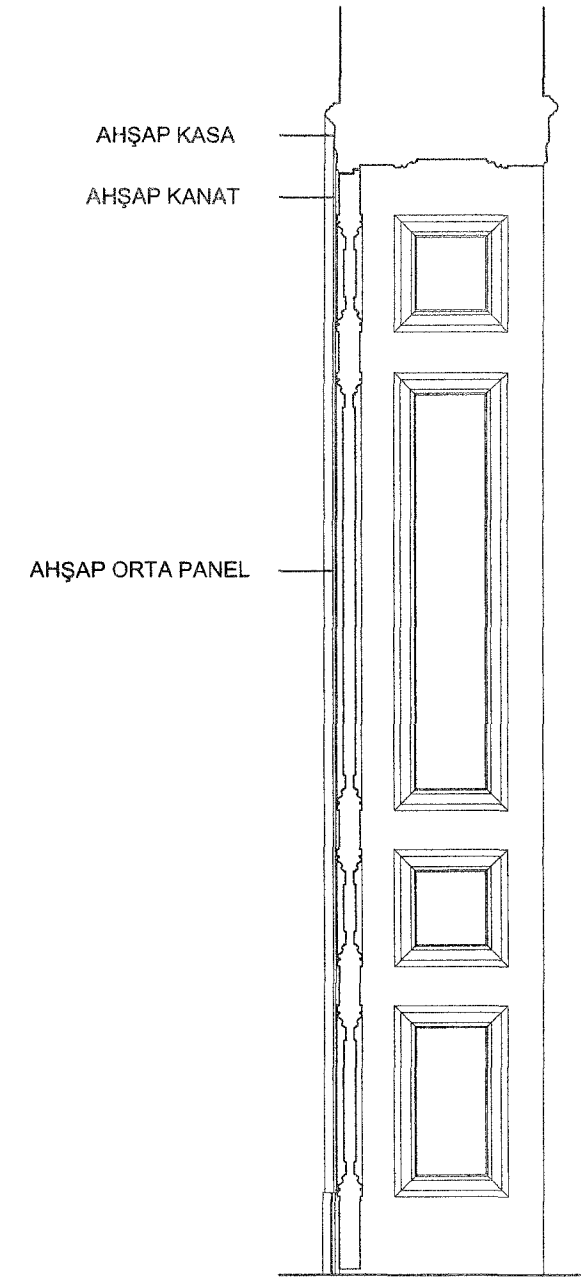
K 1-2' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.101)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.102)

A-A KESİTİ

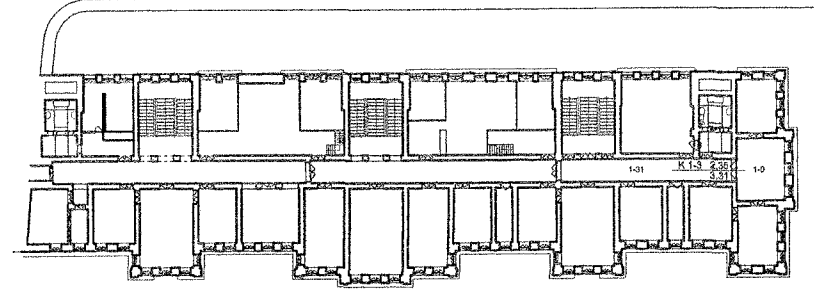
Şekil 4.63 Birinci kat K 1-2' nolu kapı detayı

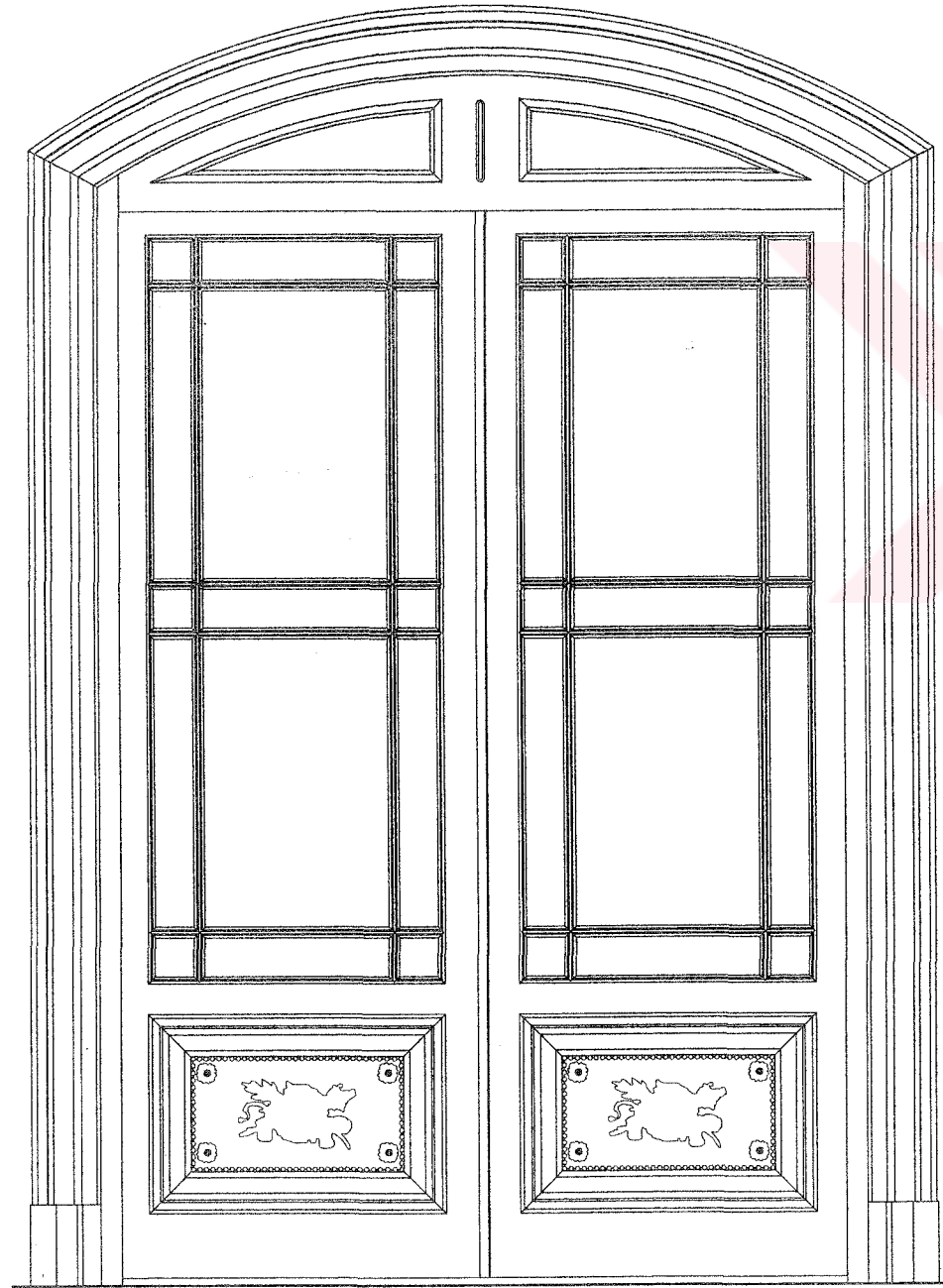
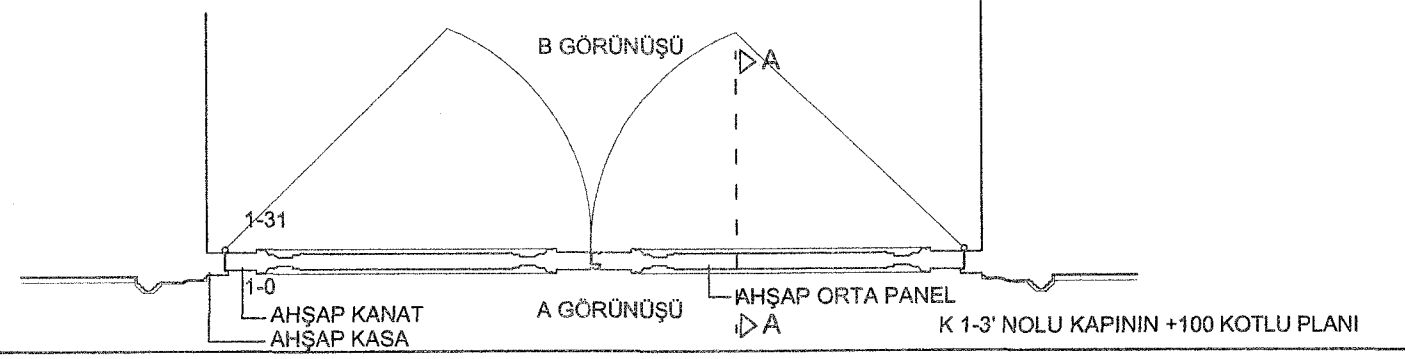
Resim 4.101 Birinci kat K 1-2' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.63)

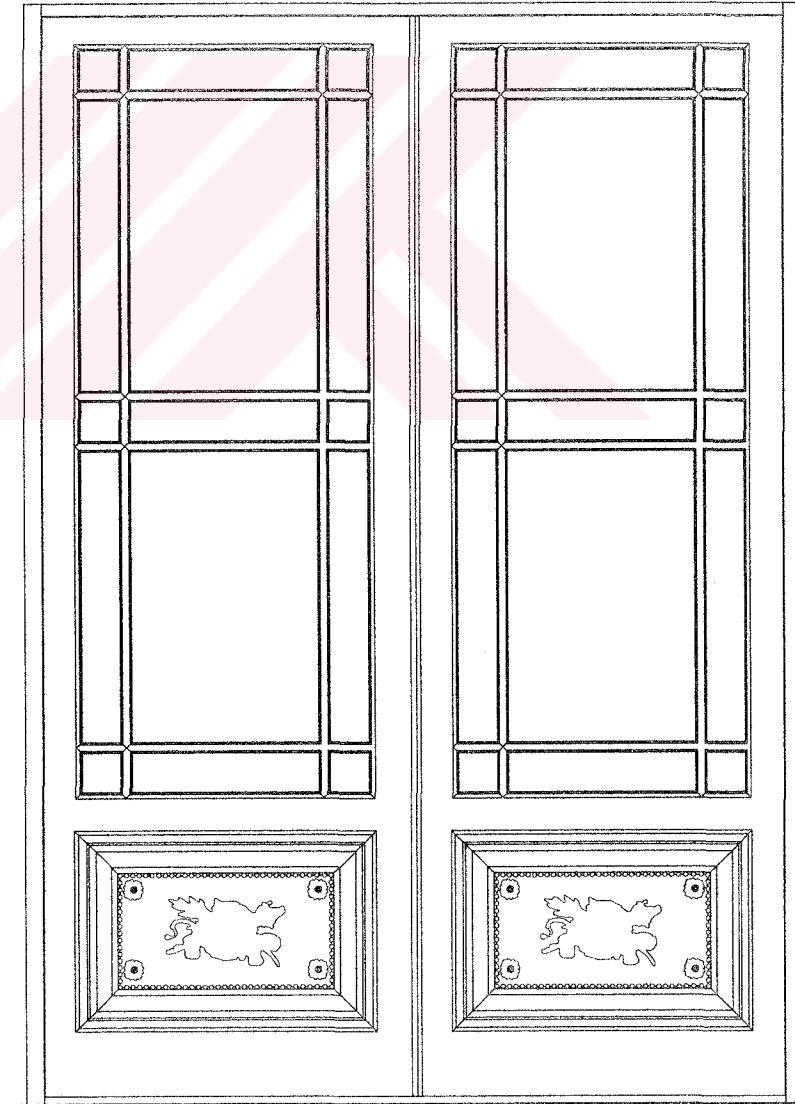
Resim 4.102 Birinci kat K 1-2' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.63)

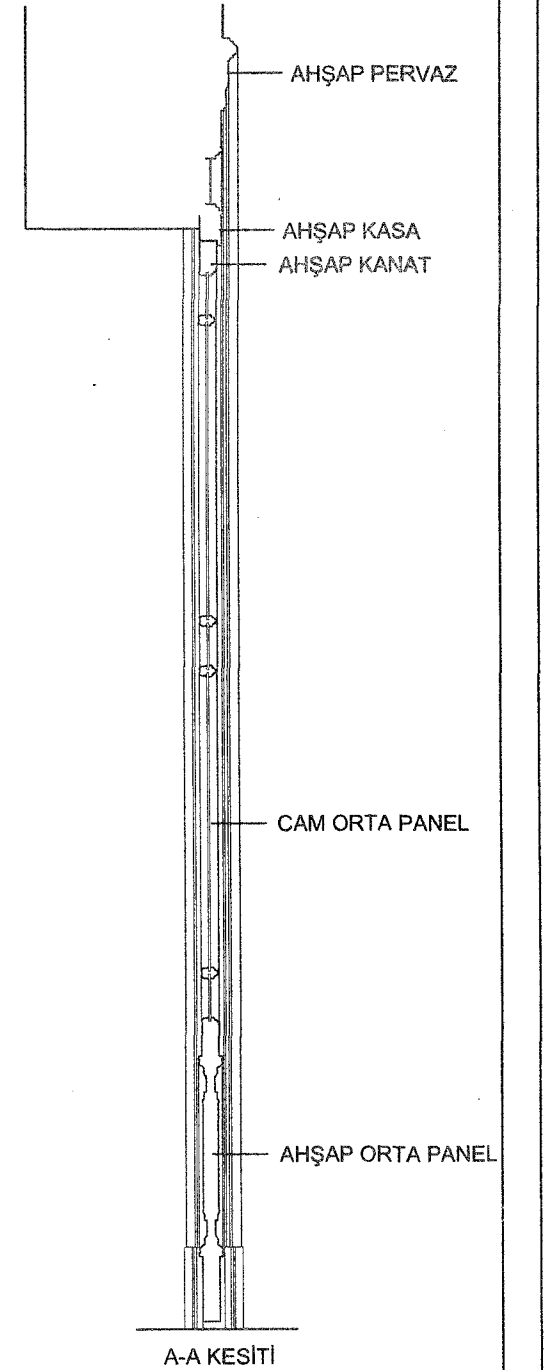
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.103)

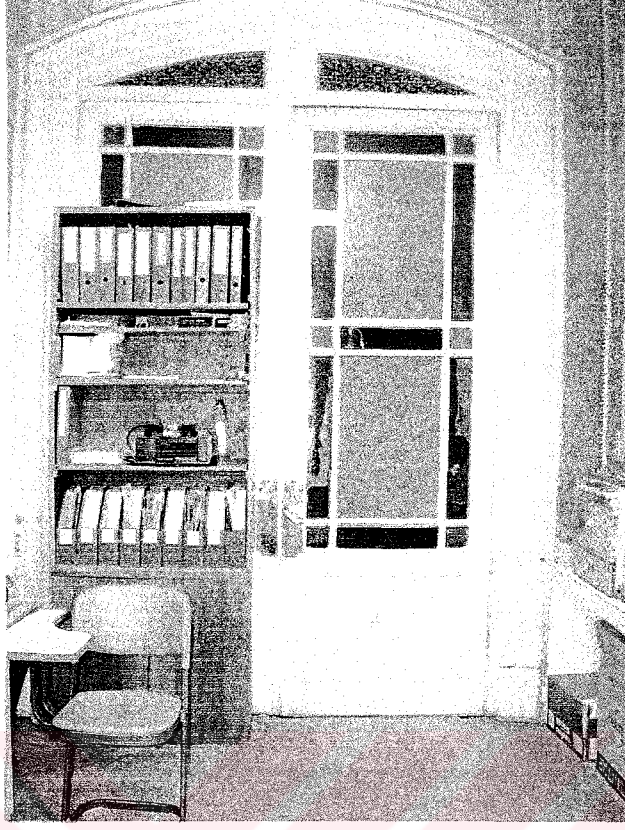
B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.104)

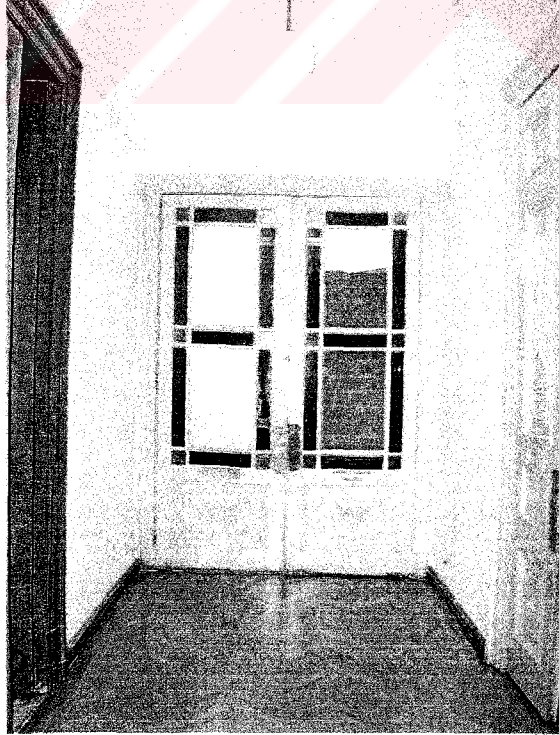
A-A KESİTİ

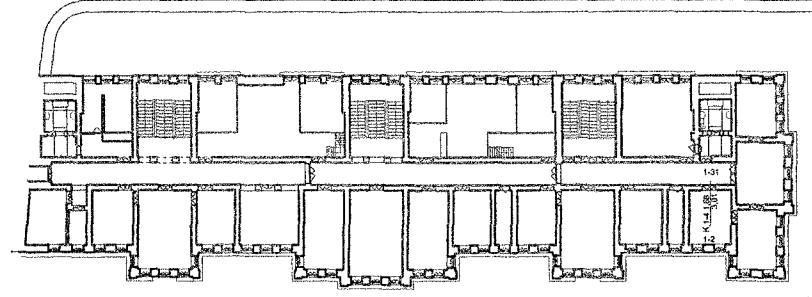
Şekil 4.64 Birinci kat K 1-3' nolu kapı detayı

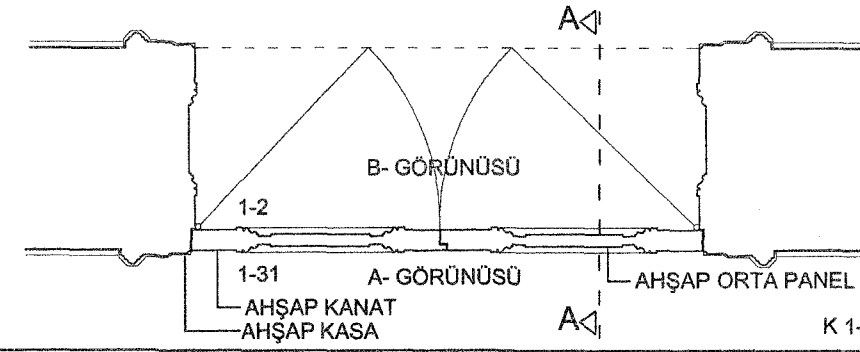
Resim 4.103 Birinci kat K 1-3' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.64)

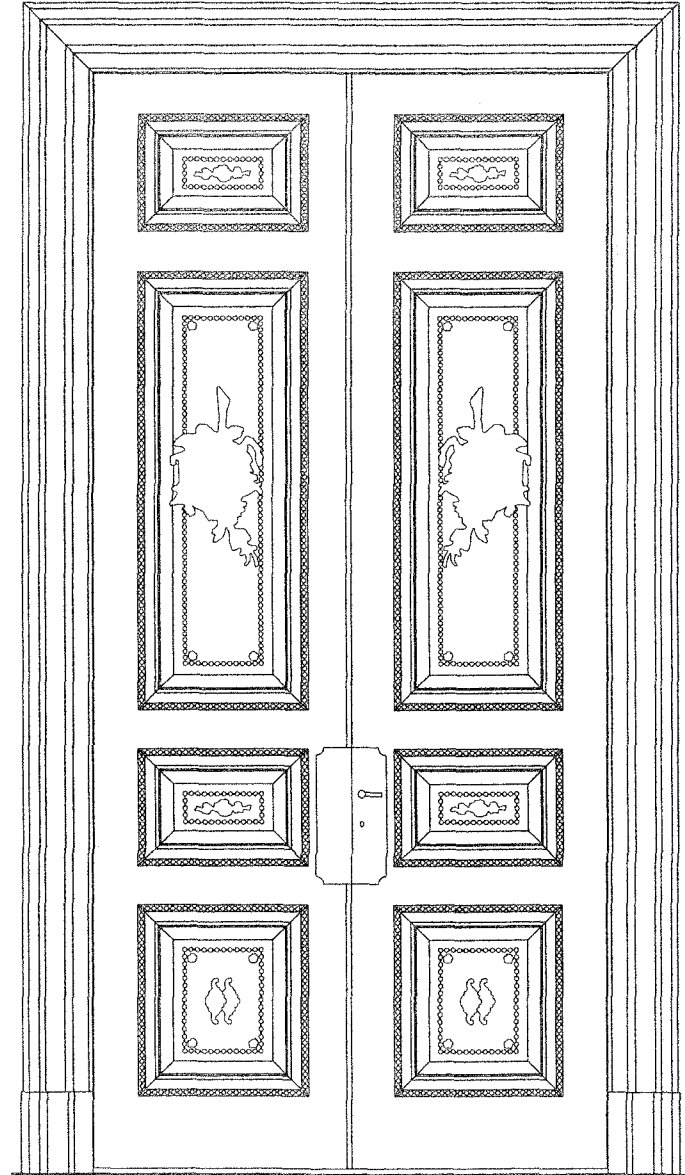
Resim 4.104 Birinci kat K 1-3' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.64)

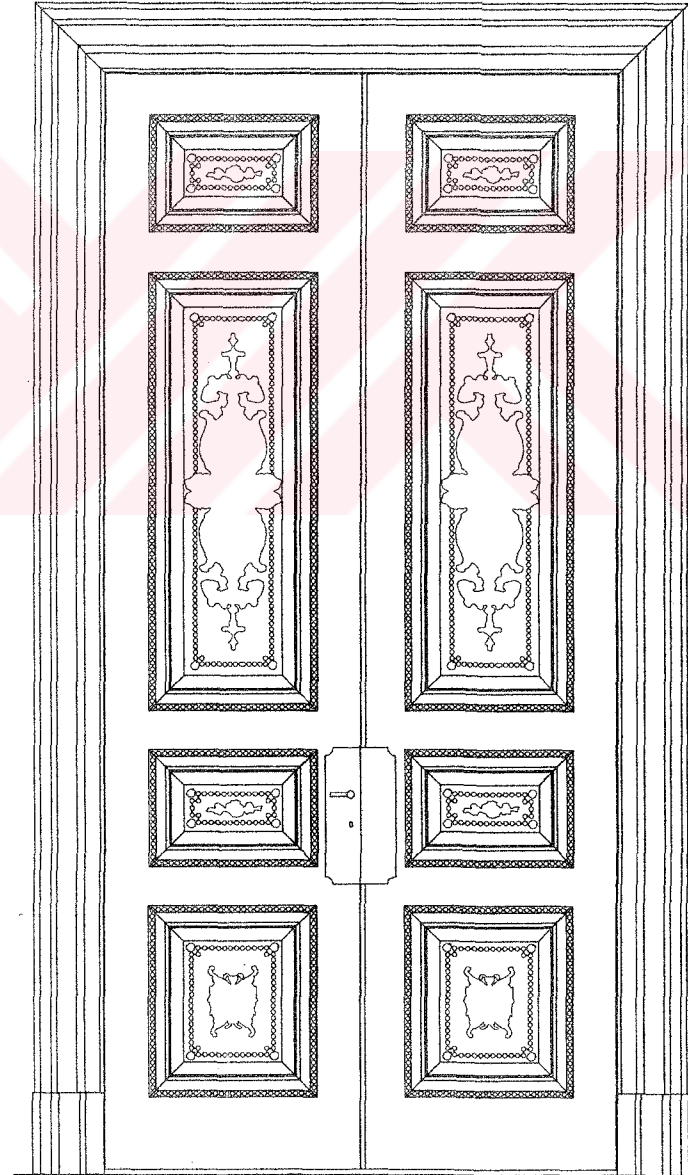
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

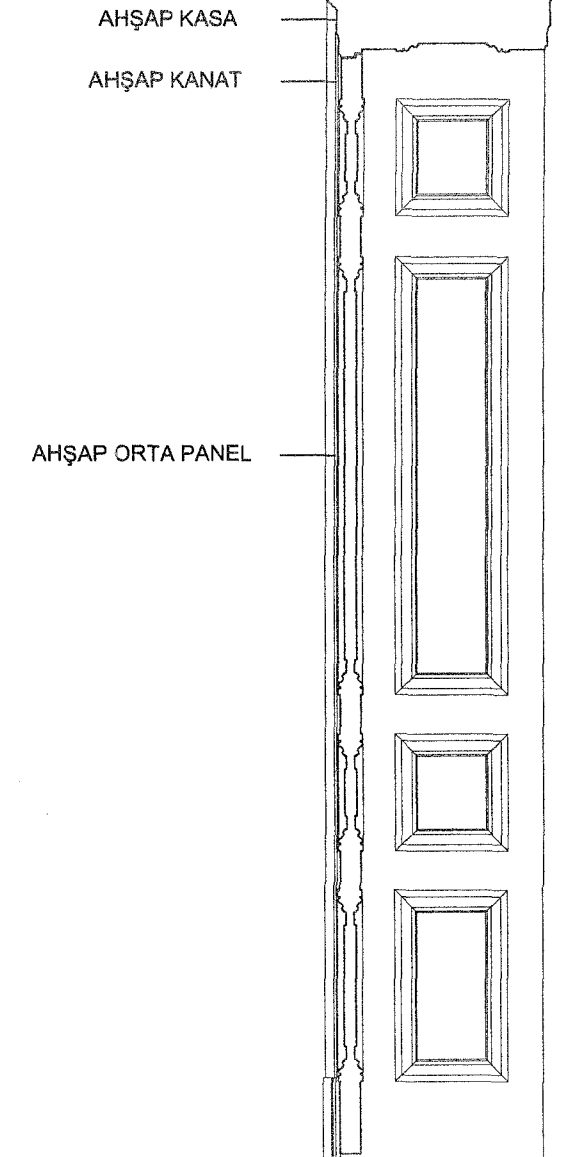
K 1-4' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.105)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.106)

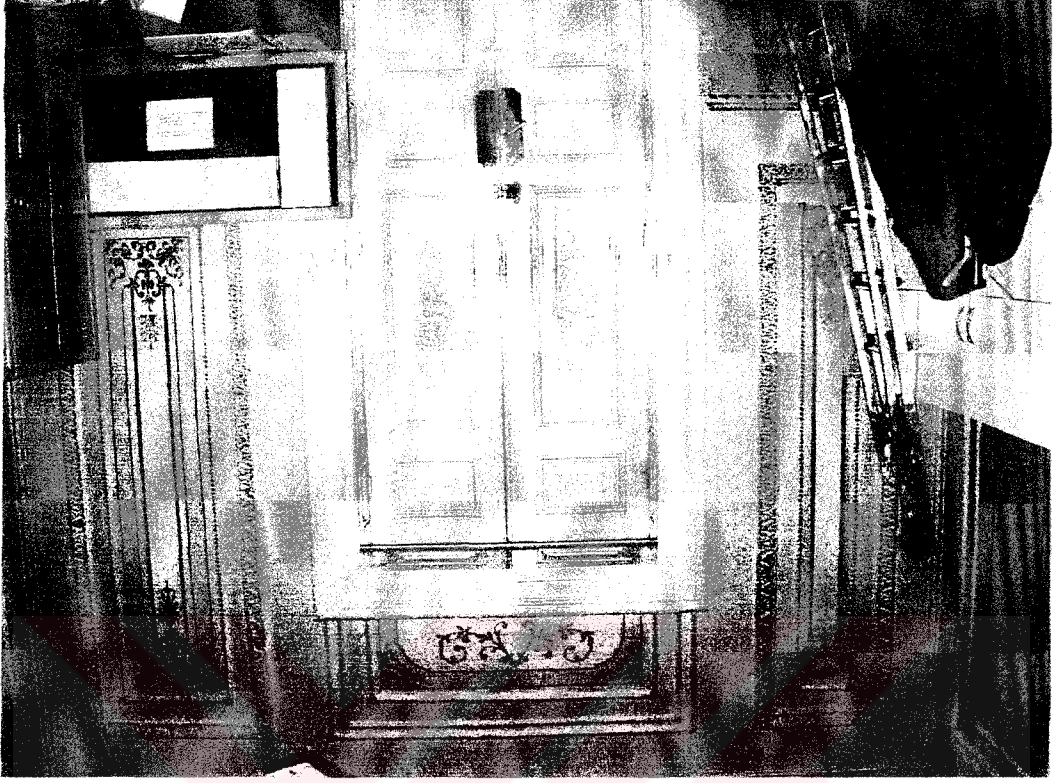

A-A KESİTİ

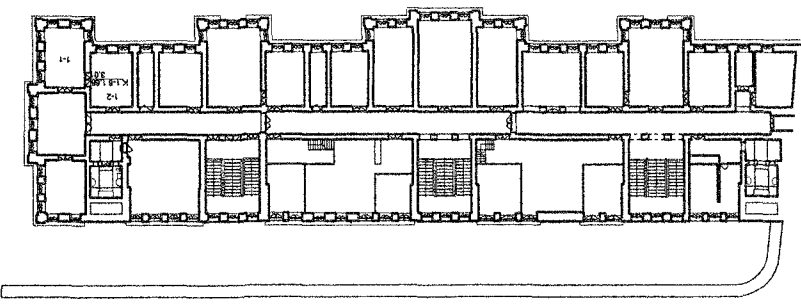
Şekil 4.65 Birinci kat K 1-4' nolu kapı detayı

Resim 4.106 Birinci kat K 1-4' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.65)

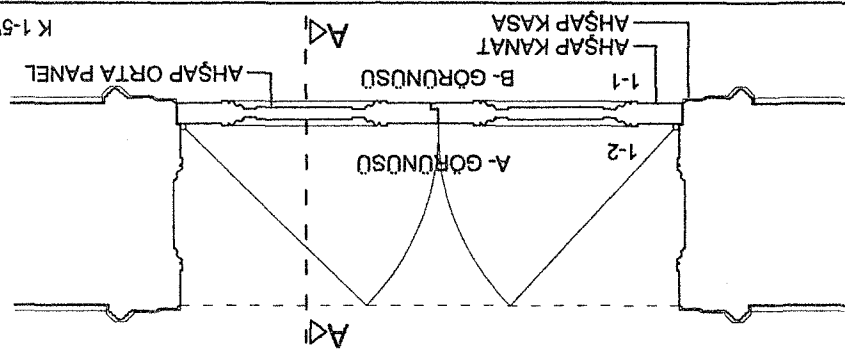

Resim 4.105 Birinci kat K 1-4' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.65)

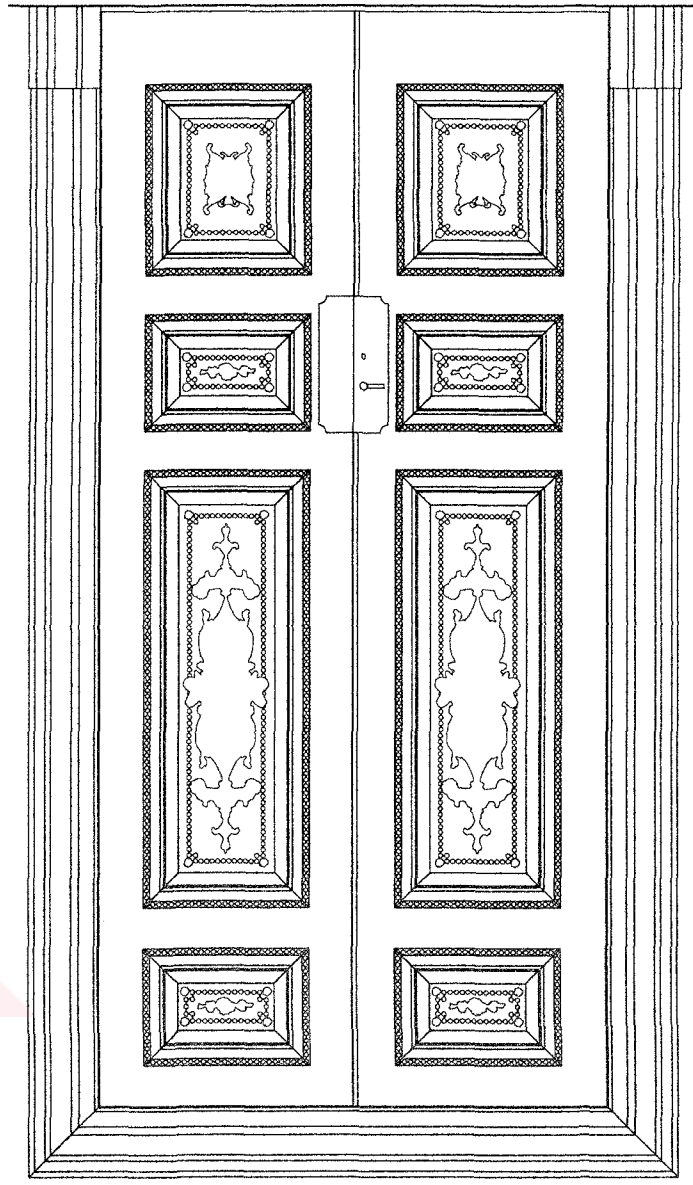

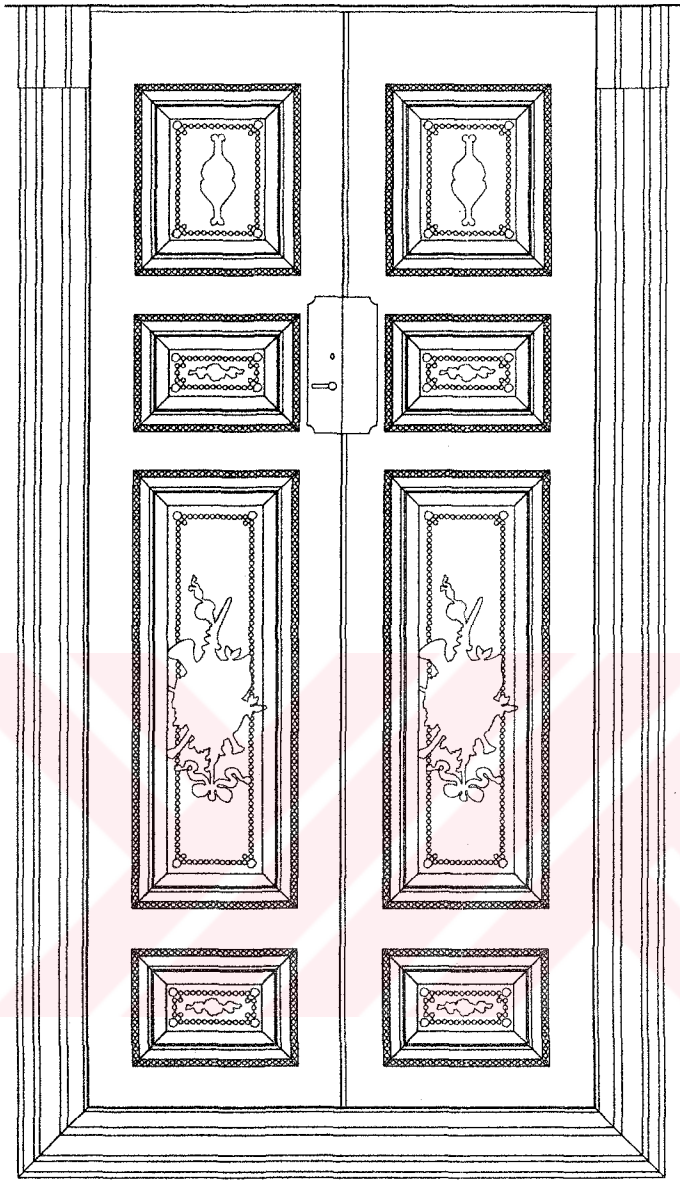
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

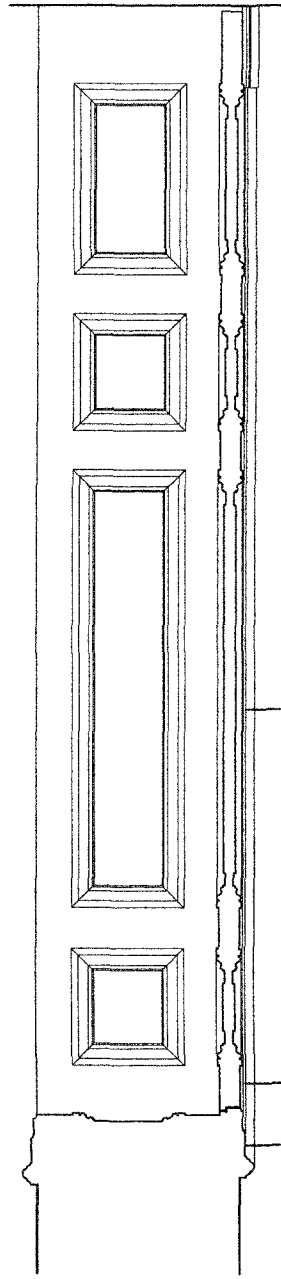
K 1-5' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.107)

B GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.108)

A-A KESİTİ

AHŞAP ORTA PANEL

AHŞAP KANAT

AHŞAP KASA

0 1m.

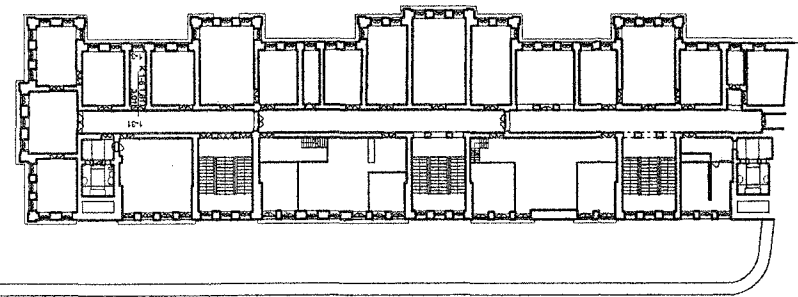
Şekil 4.66 Birinci kat K 1-5' nolu kapı detayı

Resim 4.108 Birinci kat K 1-5' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.66)

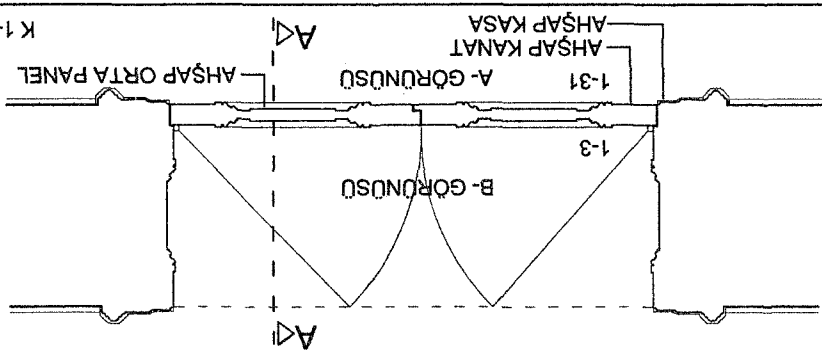

Resim 4.107 Birinci kat K 1-5' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.66)

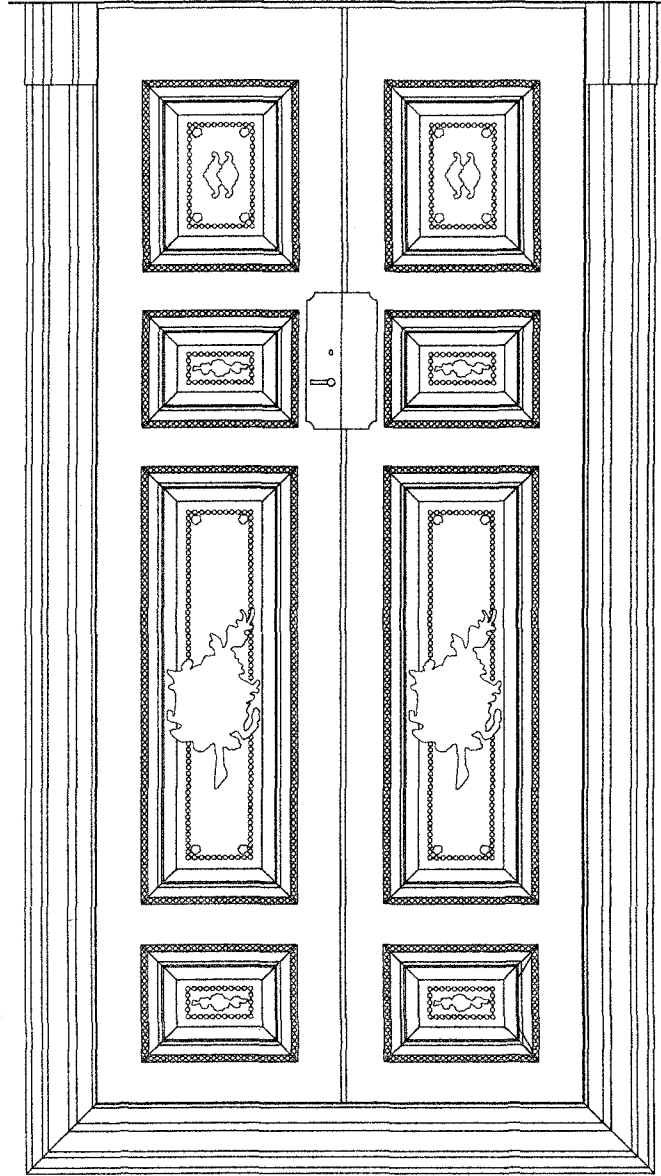

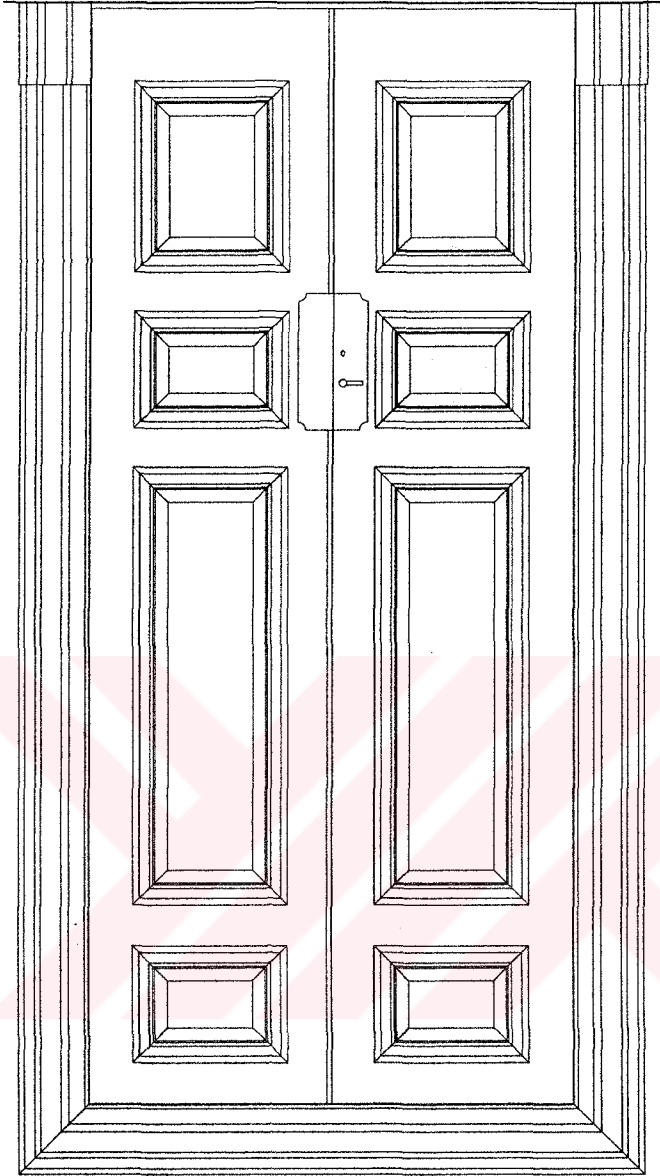
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

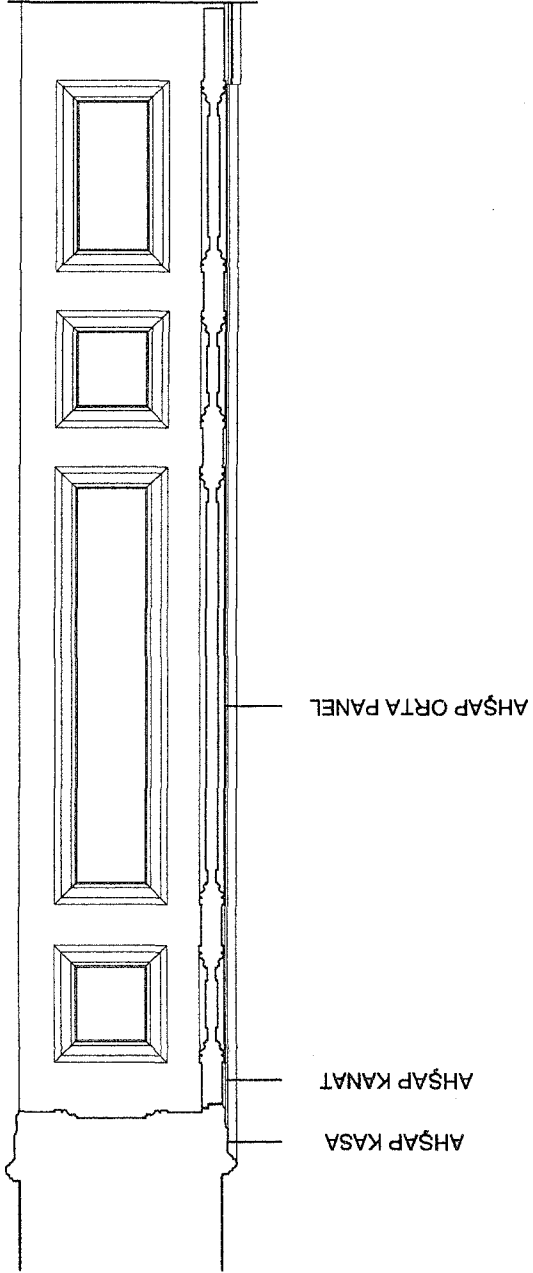
A-A KESİTİ

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.109)

B GÖRÜNÜŞÜ

AHŞAP ORTA PANEL

AHŞAP KANAT

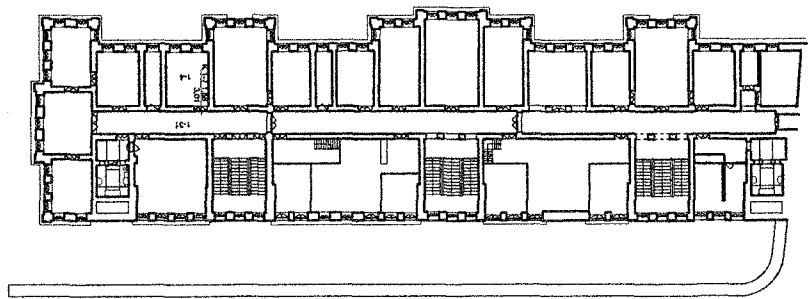
AHŞAP KASA

Şekil 4.67 Birinci kat K 1-6' nolu kapı detayı

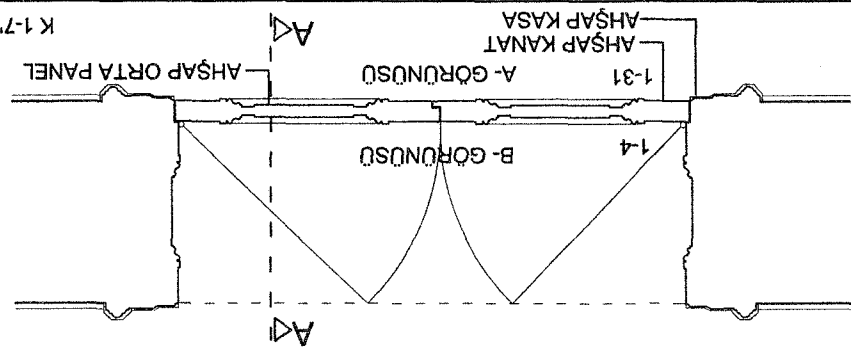

Resim 4.109 Birinci kat K 1-6' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.67)

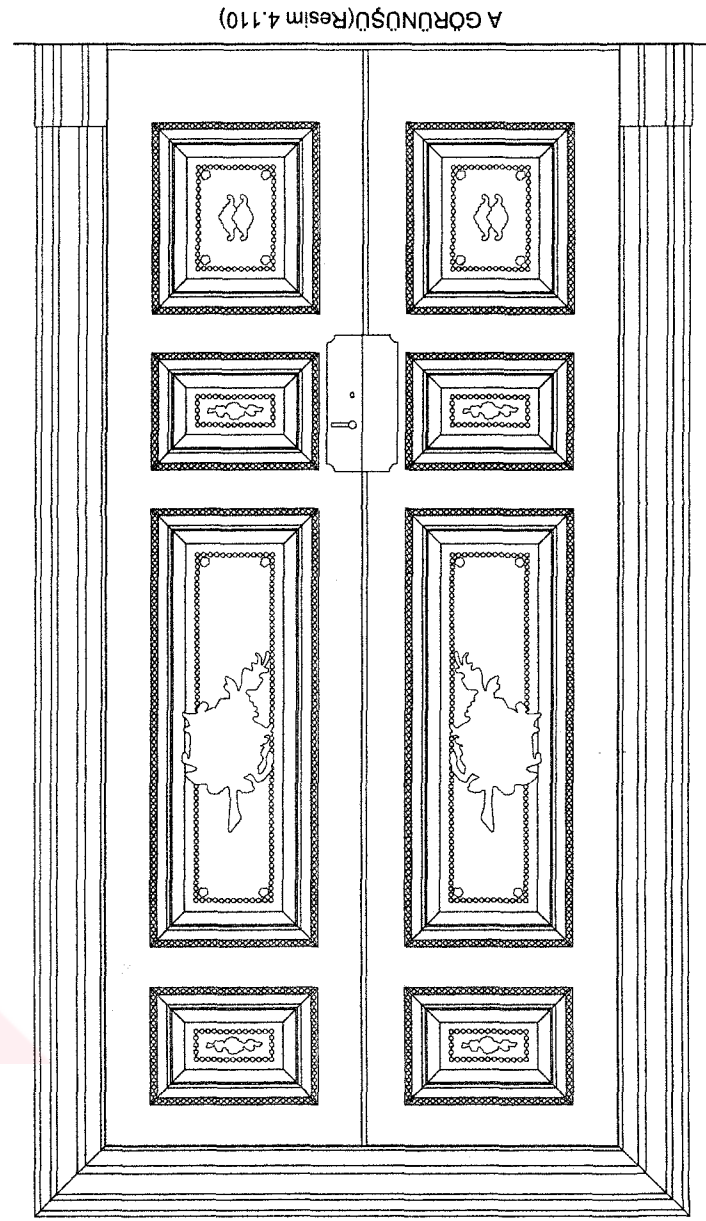

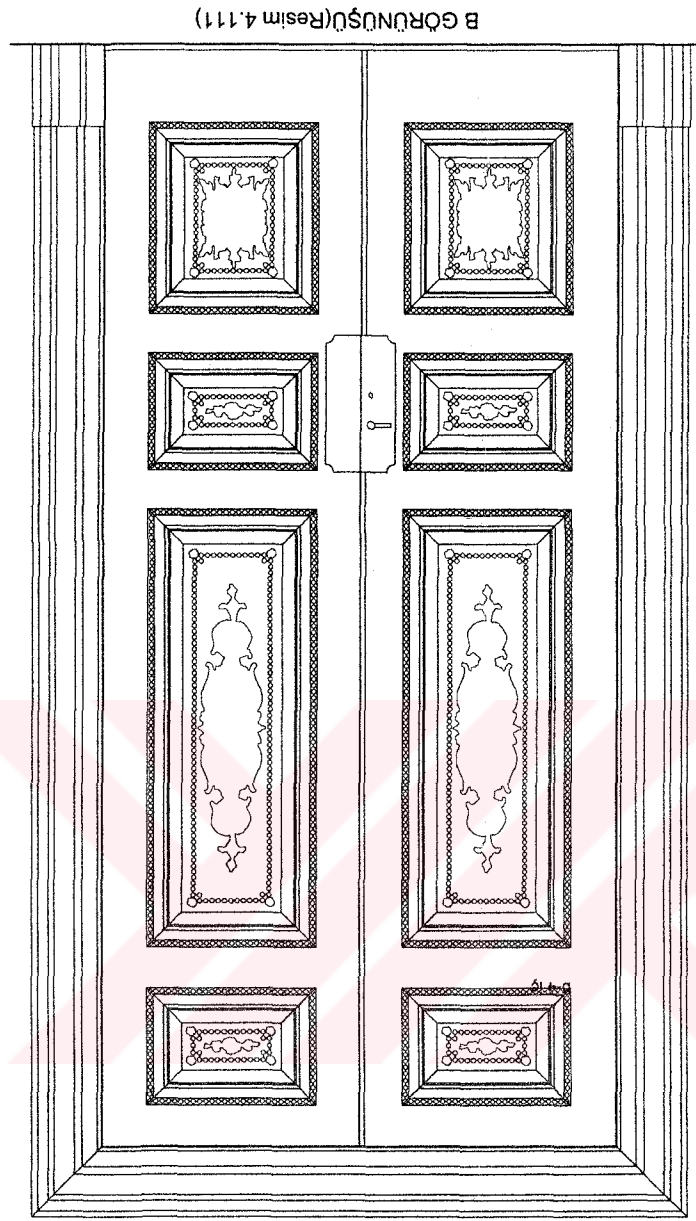
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

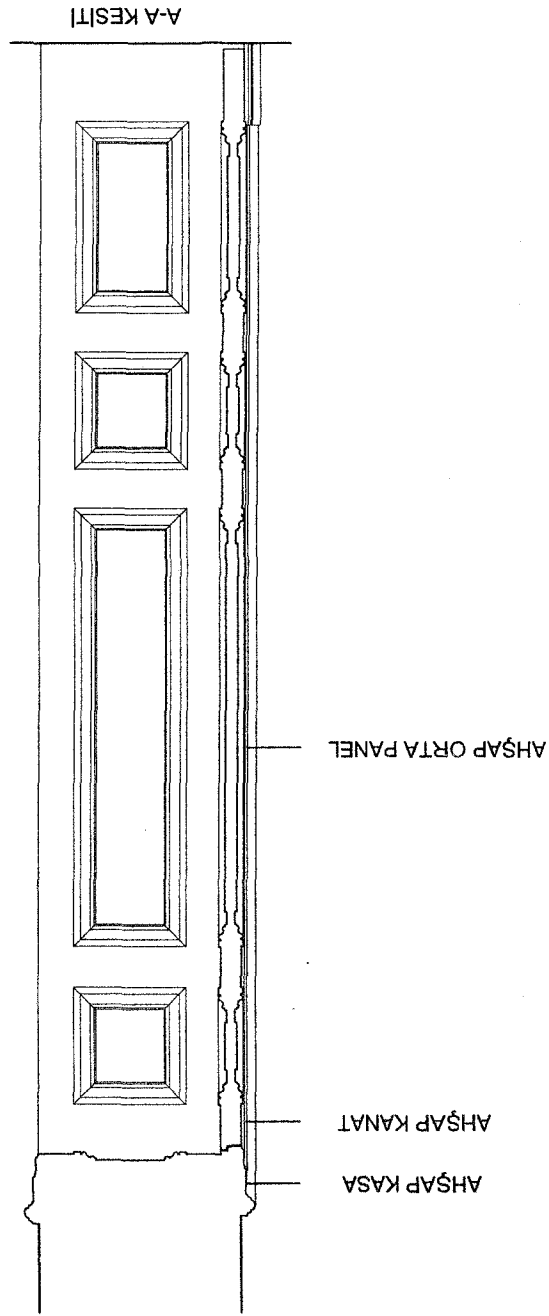
K 1-7' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.110)

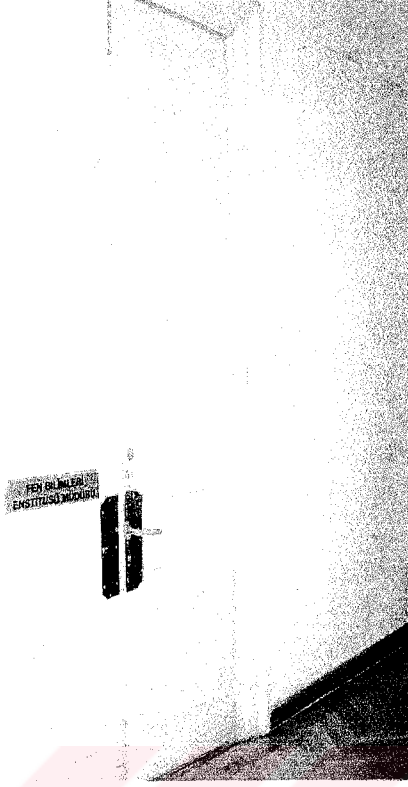
B GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.111)

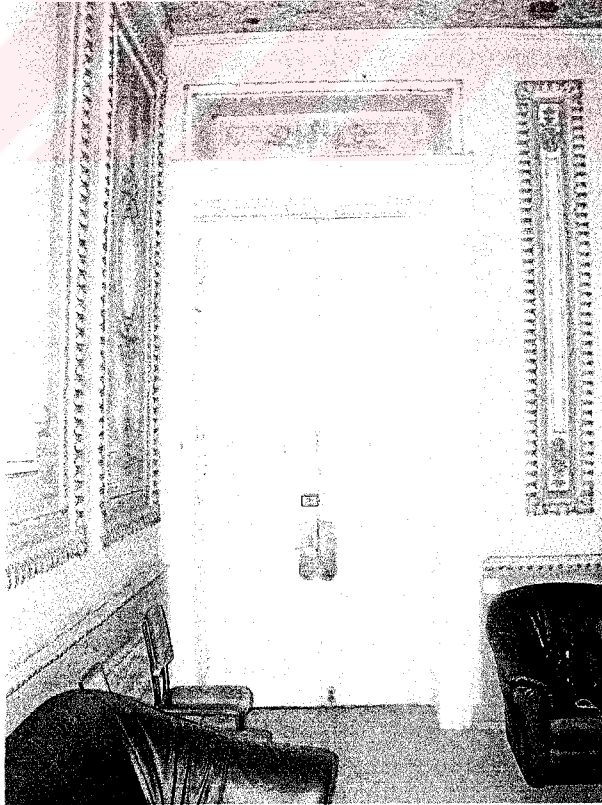
A-A KESİTİ

Şekil 4.68 Birinci kat K 1-7' nolu kapı detayı

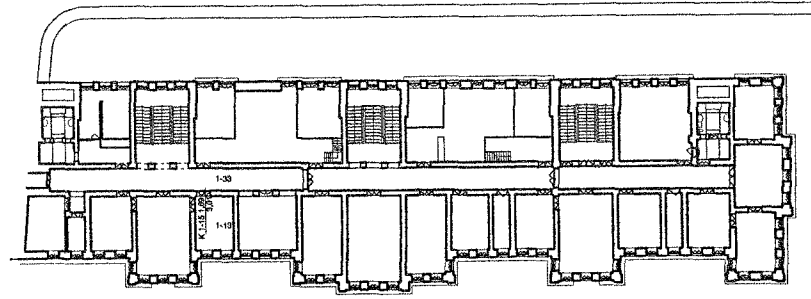
0 1m.

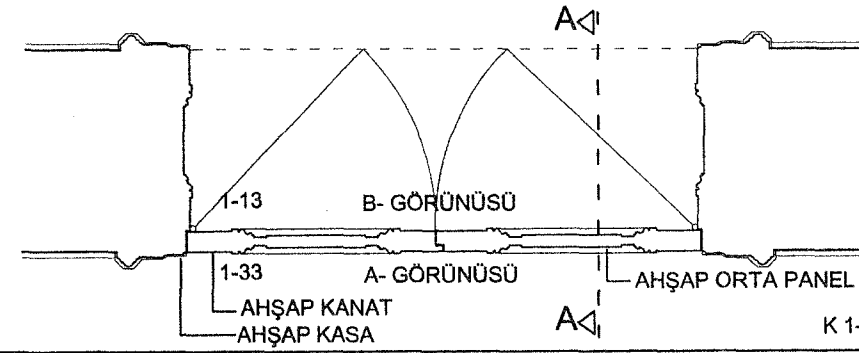
Resim 4.110 Birinci kat K 1-7' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.68)

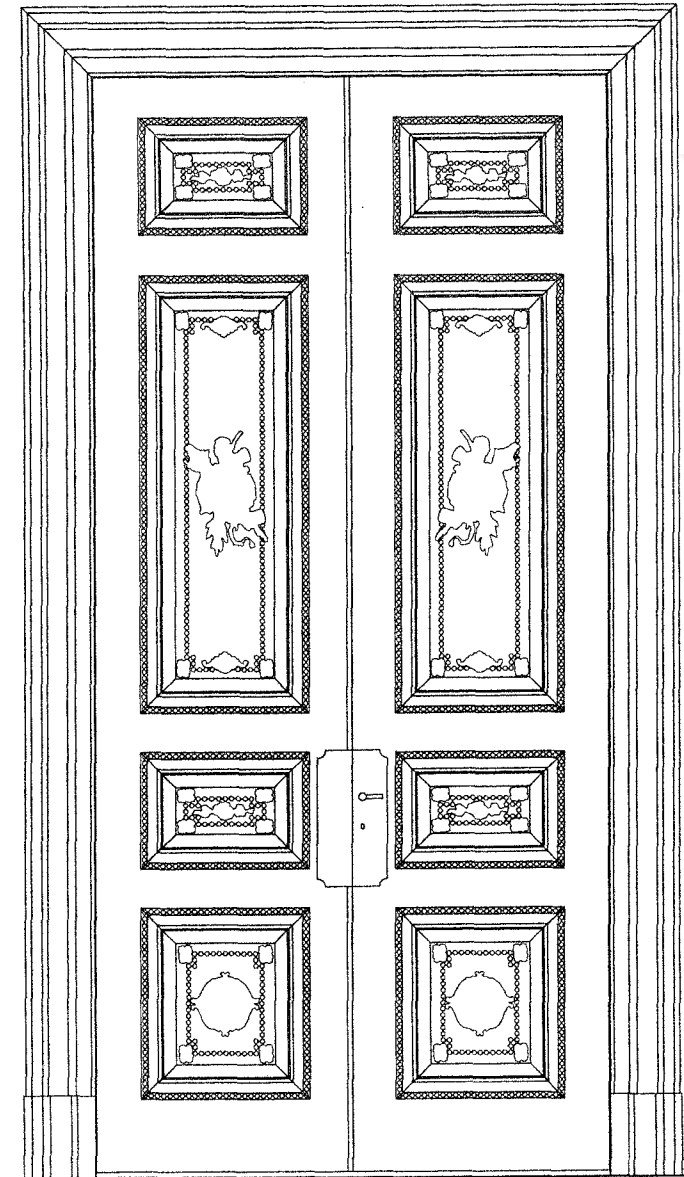
Resim 4.111 Birinci kat K 1-7' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.68)

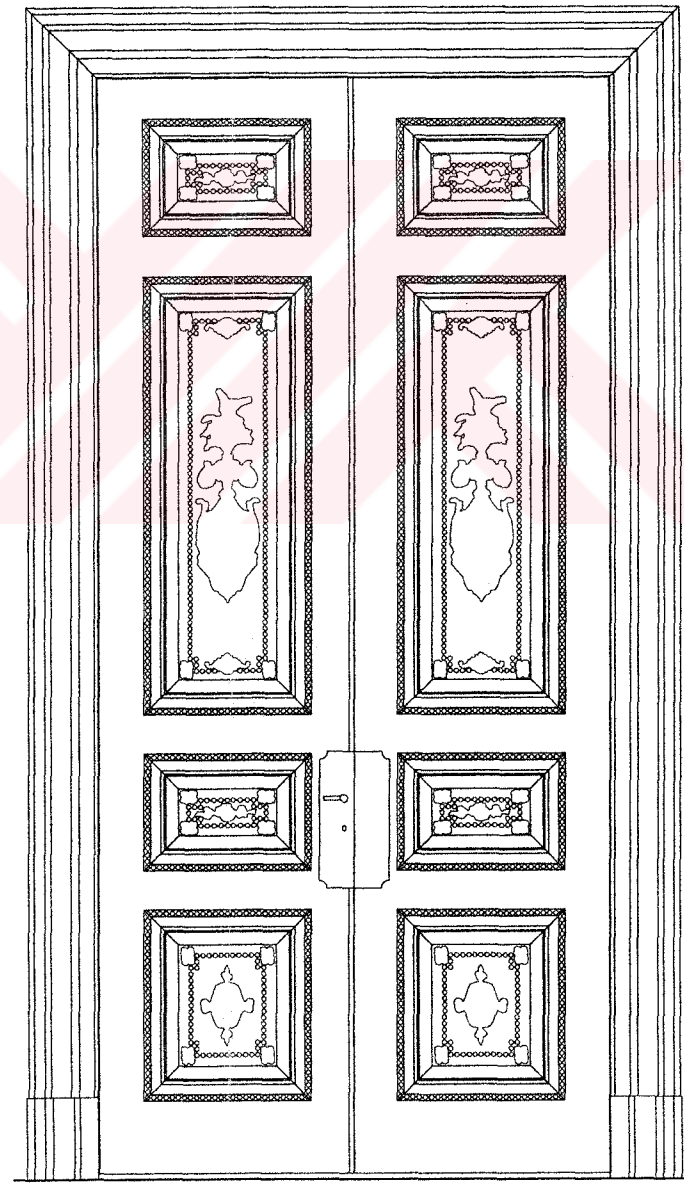
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

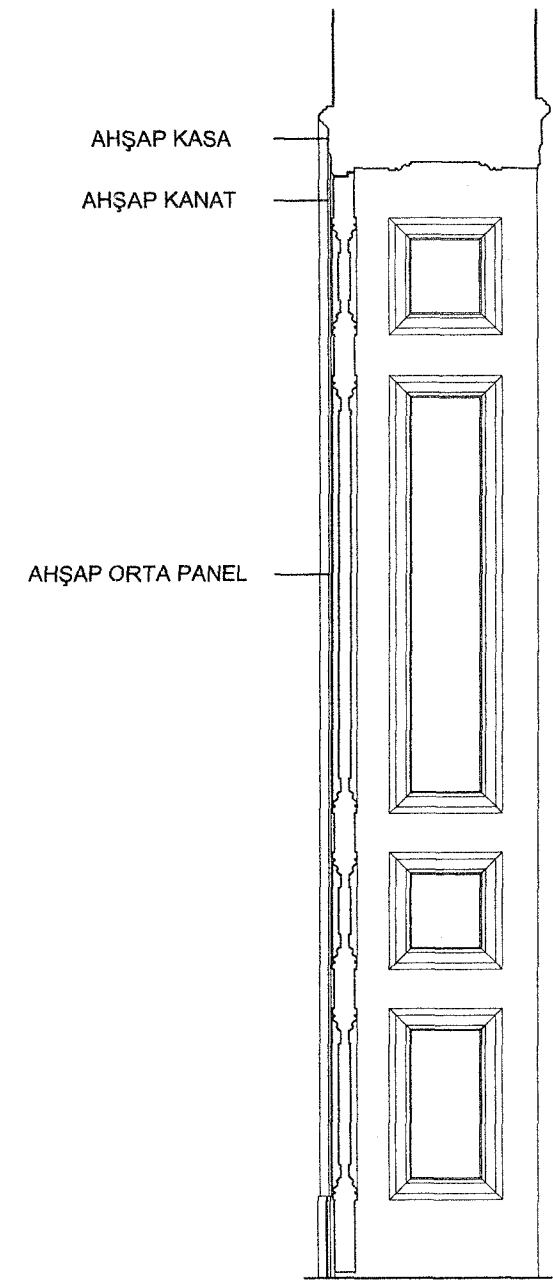
K 1-15' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.112)

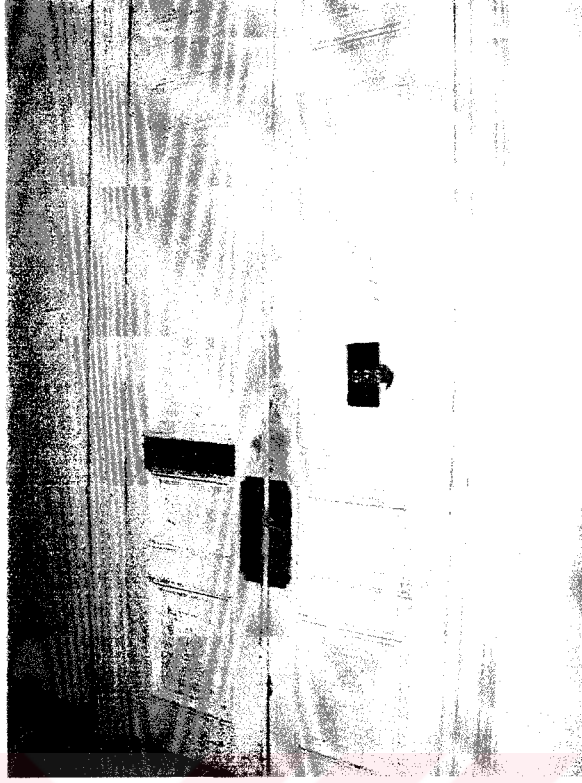
B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.113)

A-A KESİTİ

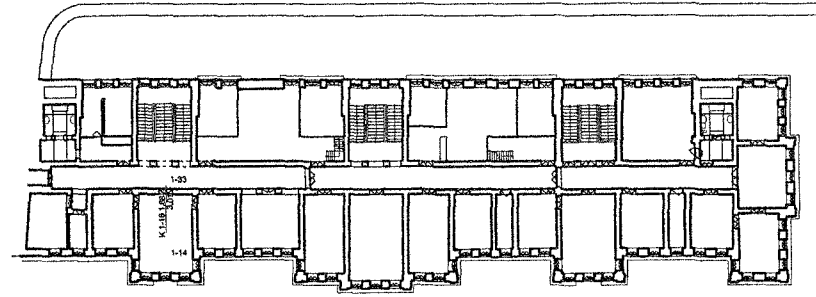
Şekil 4.69 Birinci kat K 1-15' nolu kapı detayı

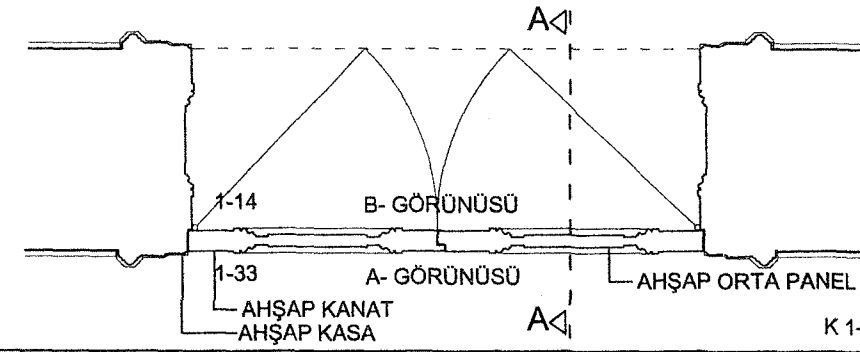
Resim 4.112 Birinci kat K 1-15' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.69)

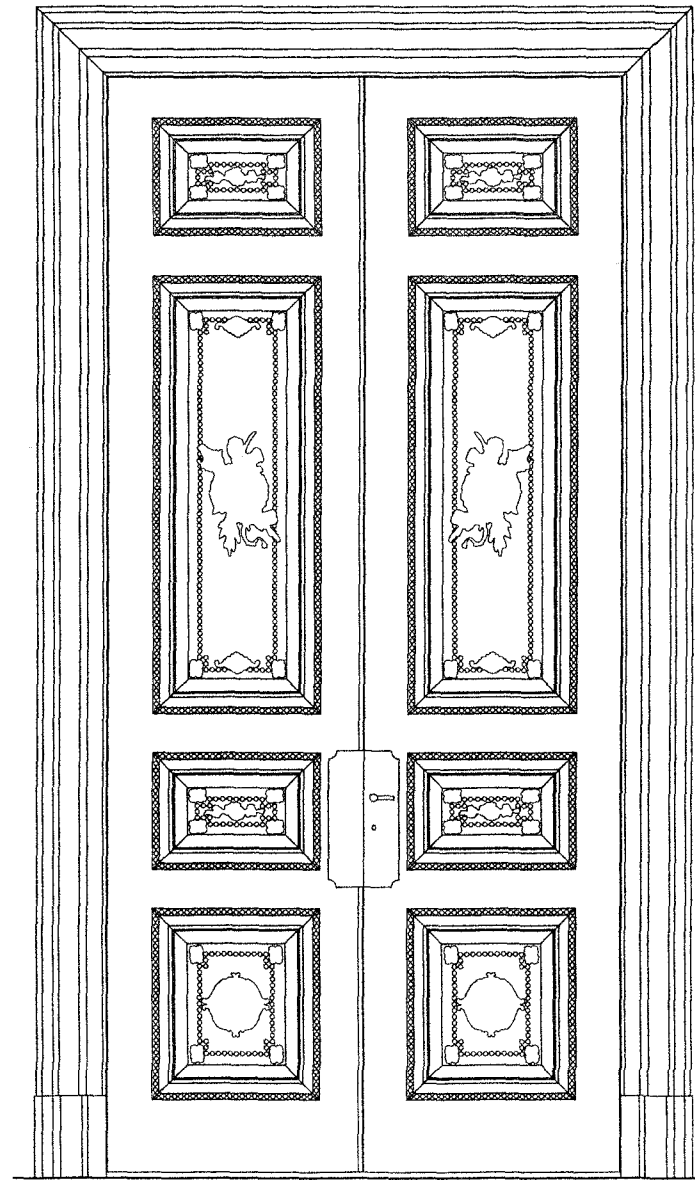
Resim 4.113 Birinci kat K 1-15' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.69)

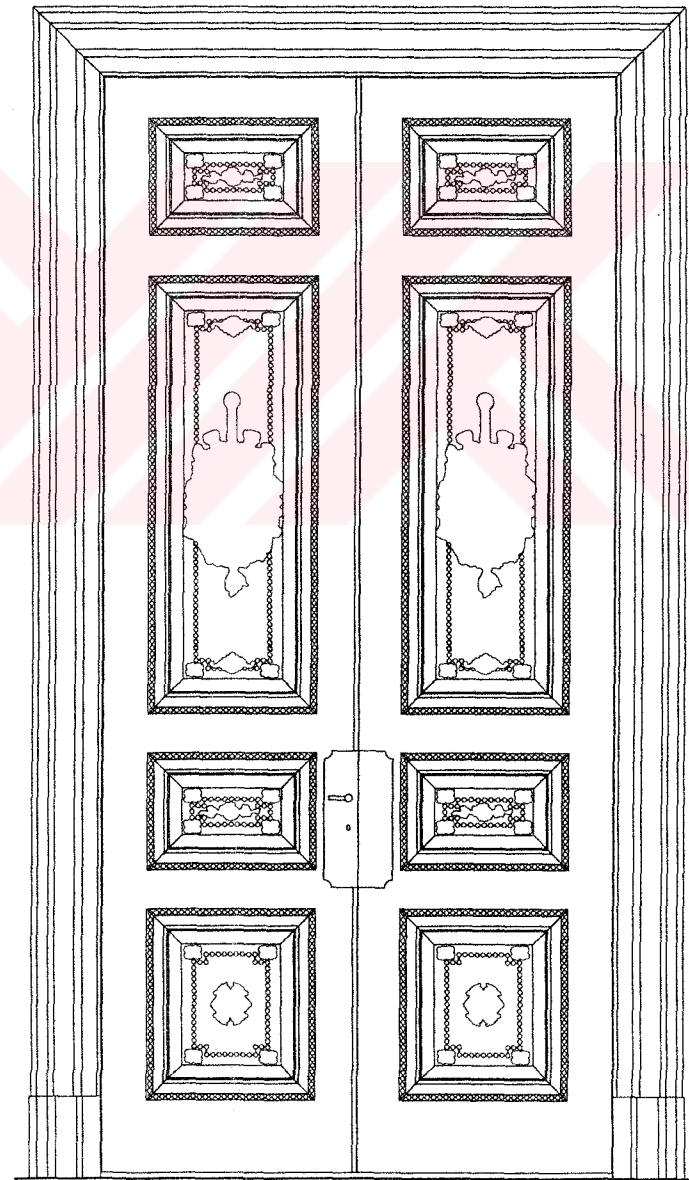
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

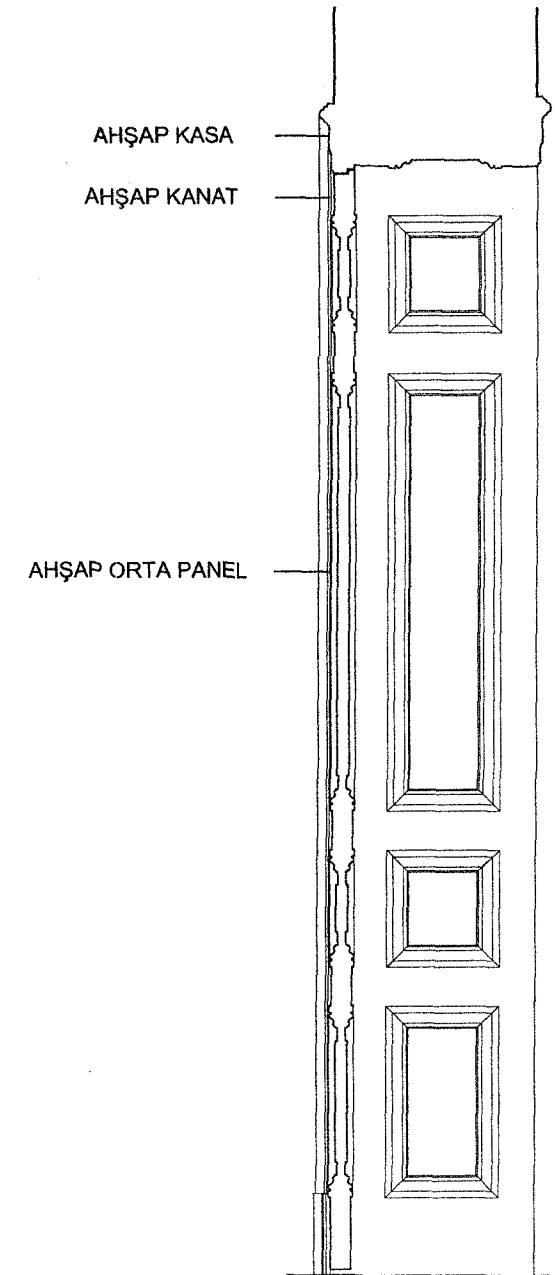
K 1-16' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.114)

B GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.115)

A-A KESİTİ

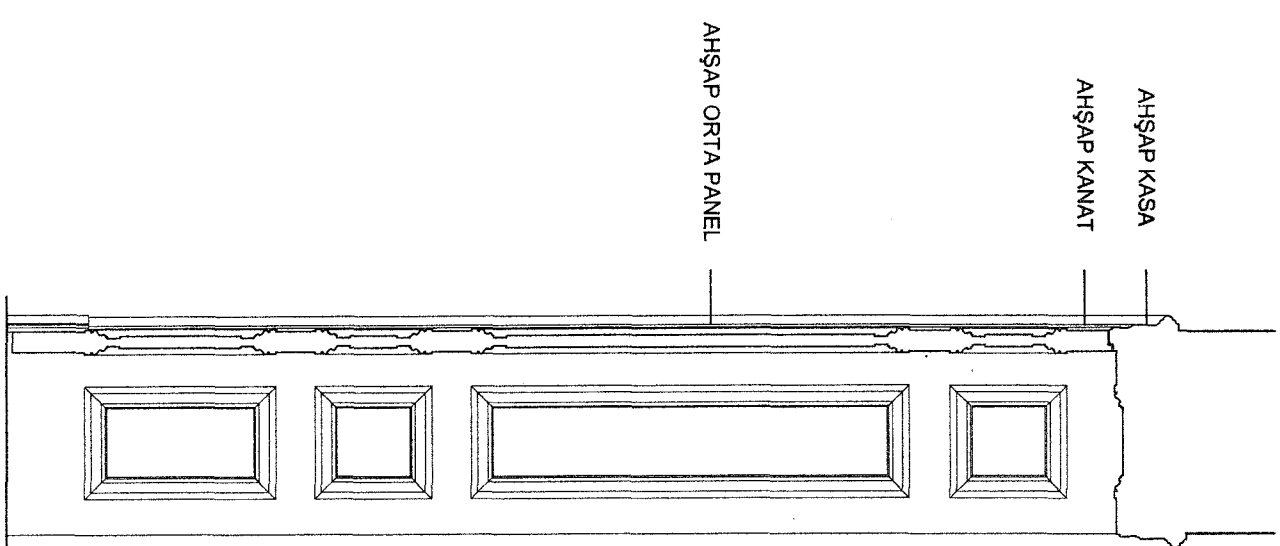
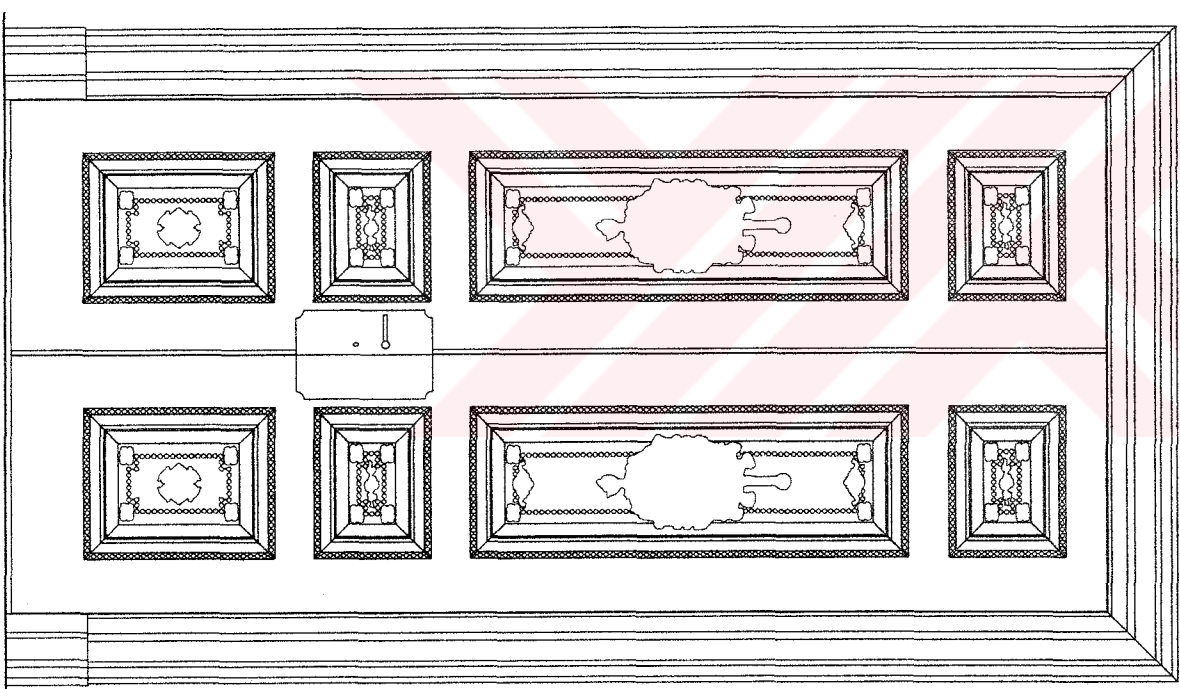
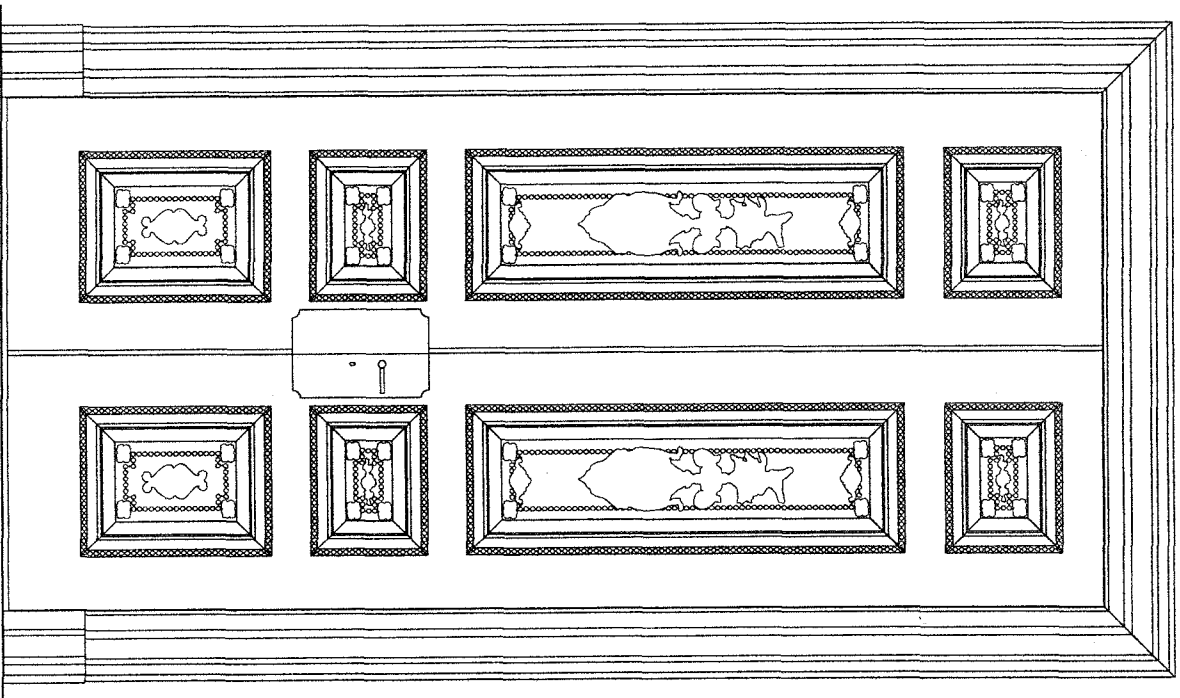
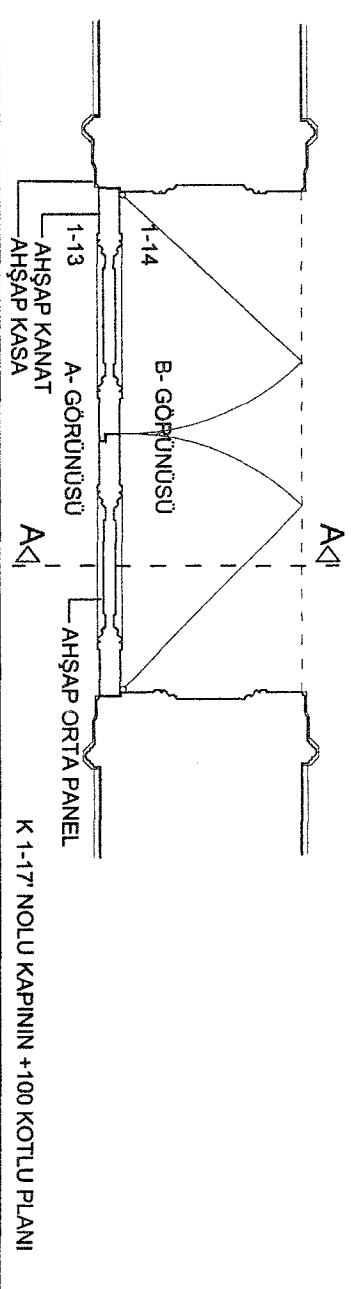
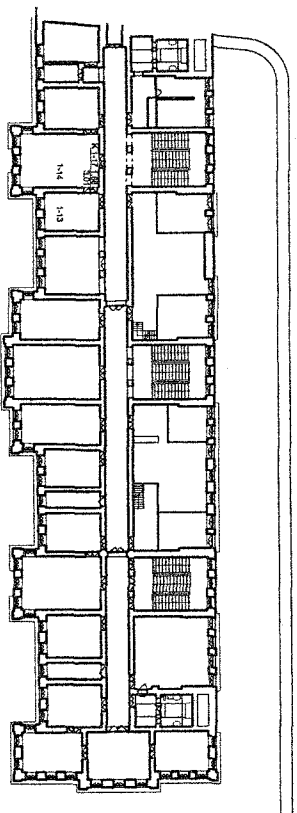
Şekil 4.70 Birinci kat K 1-16' nolu kapı detayı

Resim 4.114 Birinci kat K 1-16' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.70)

Resim 4.115 Birinci kat K 1-16' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.70)

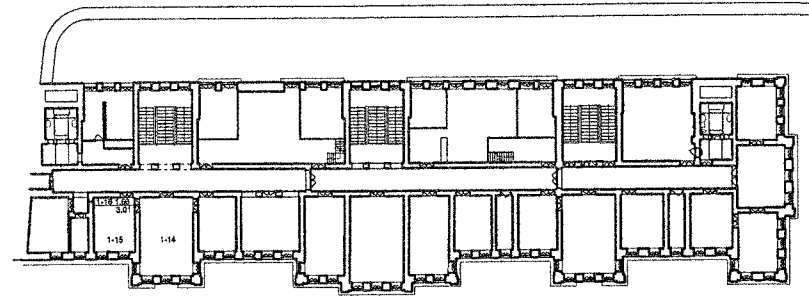
Şekil 4.71 Birinci kat K 1-17' nolu kapı detayı

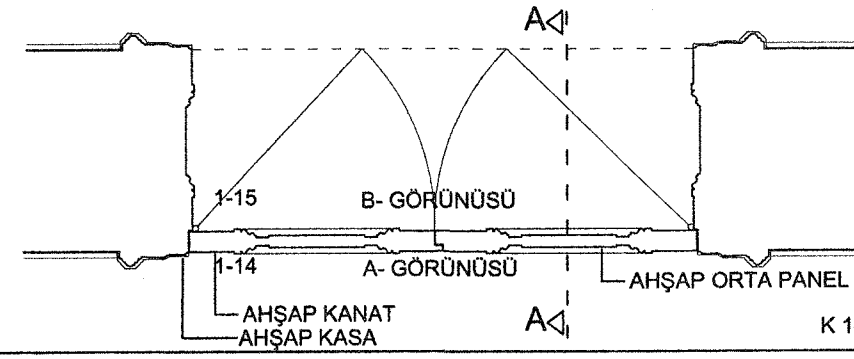
Resim 4.116 Birinci kat K 1-17' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.71)

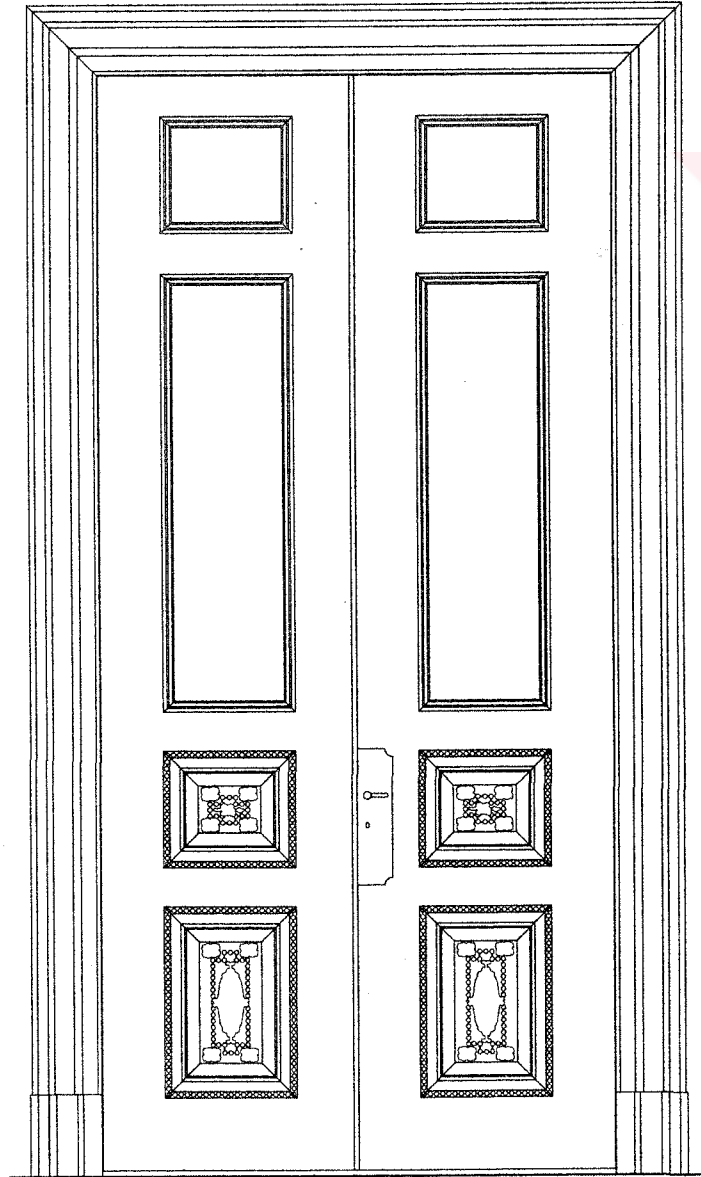
Resim 4.117 Birinci kat K 1-17' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.71)

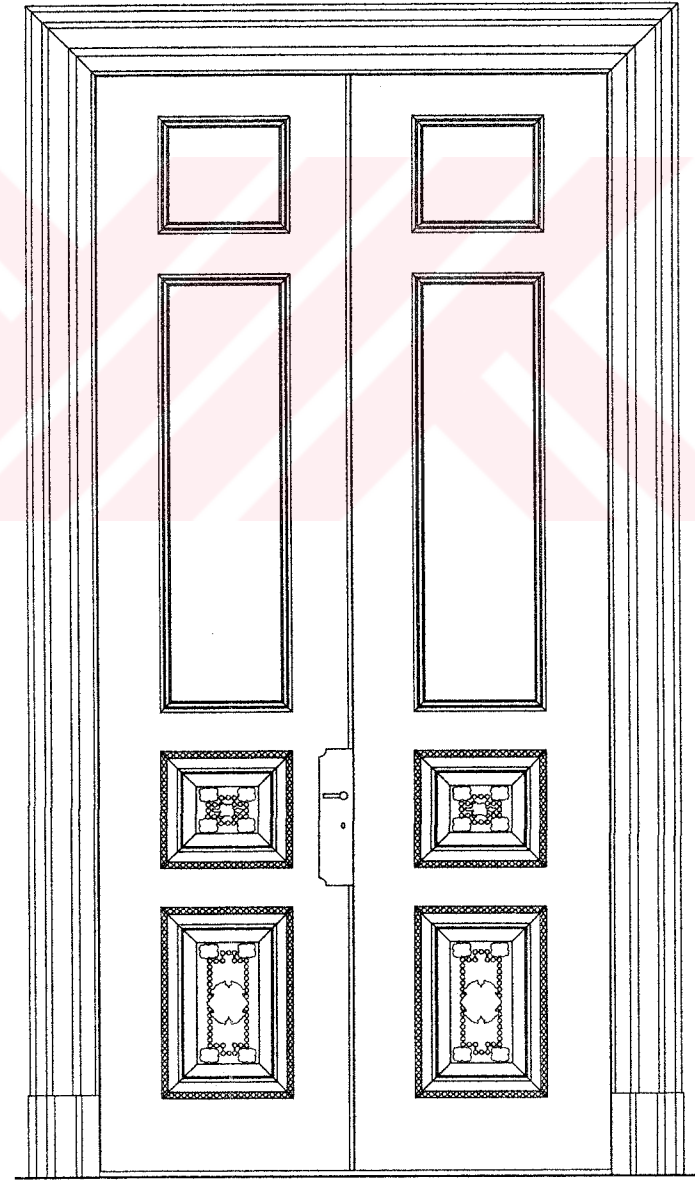
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

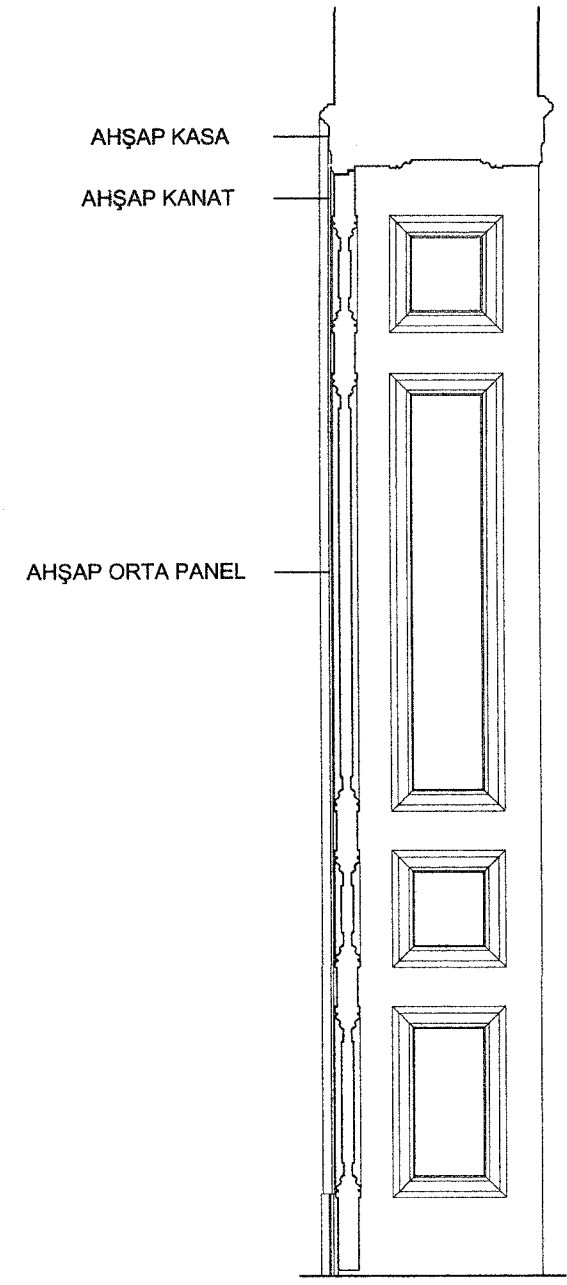
K 1-18' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

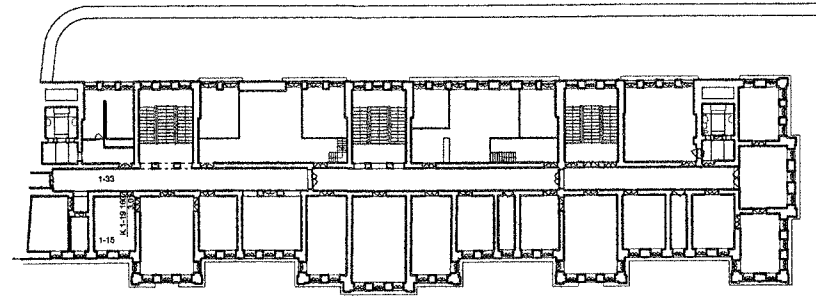
A GÖRÜNÜŞÜ (Resim 4.118)

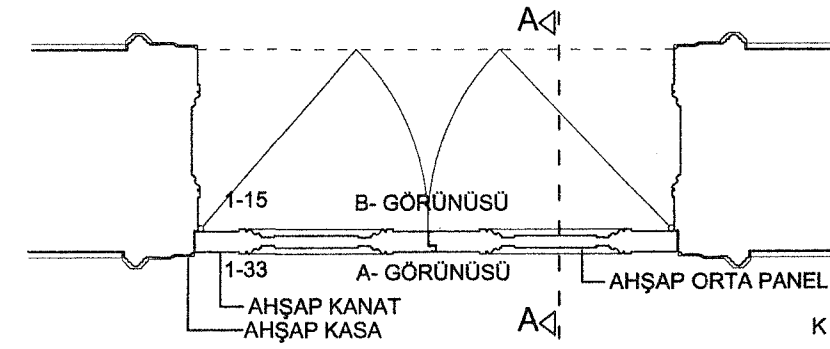
B GÖRÜNÜŞÜ

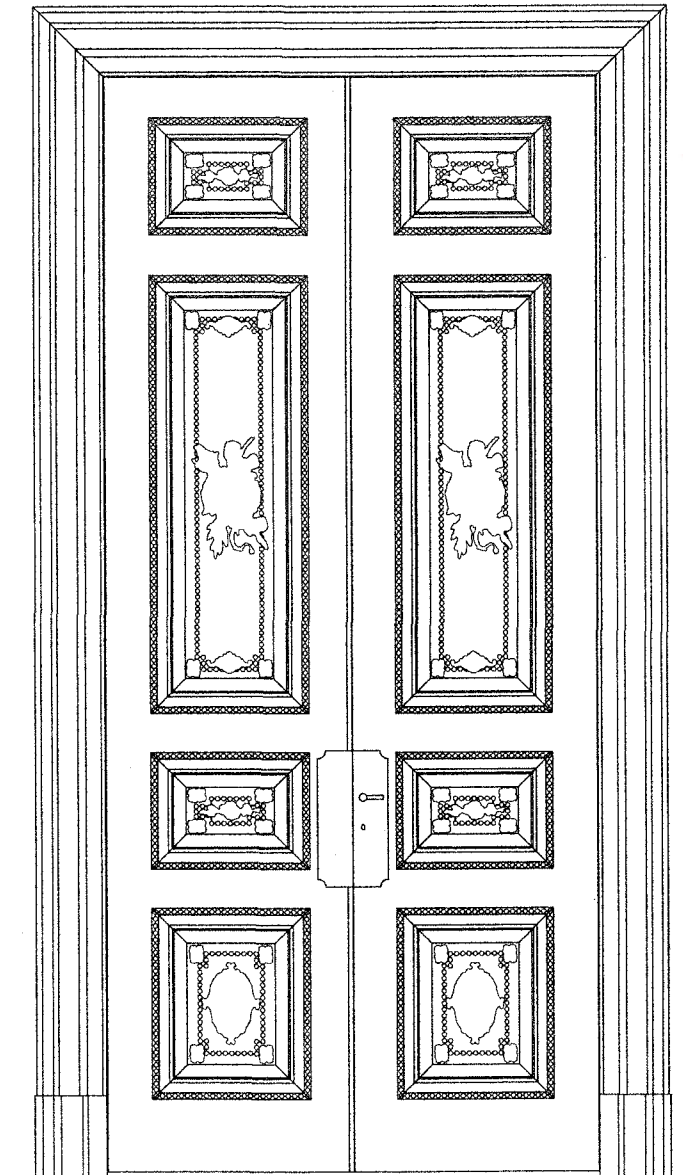
Şekil 4.72 Birinci kat K 1-18' nolu kapı detayı

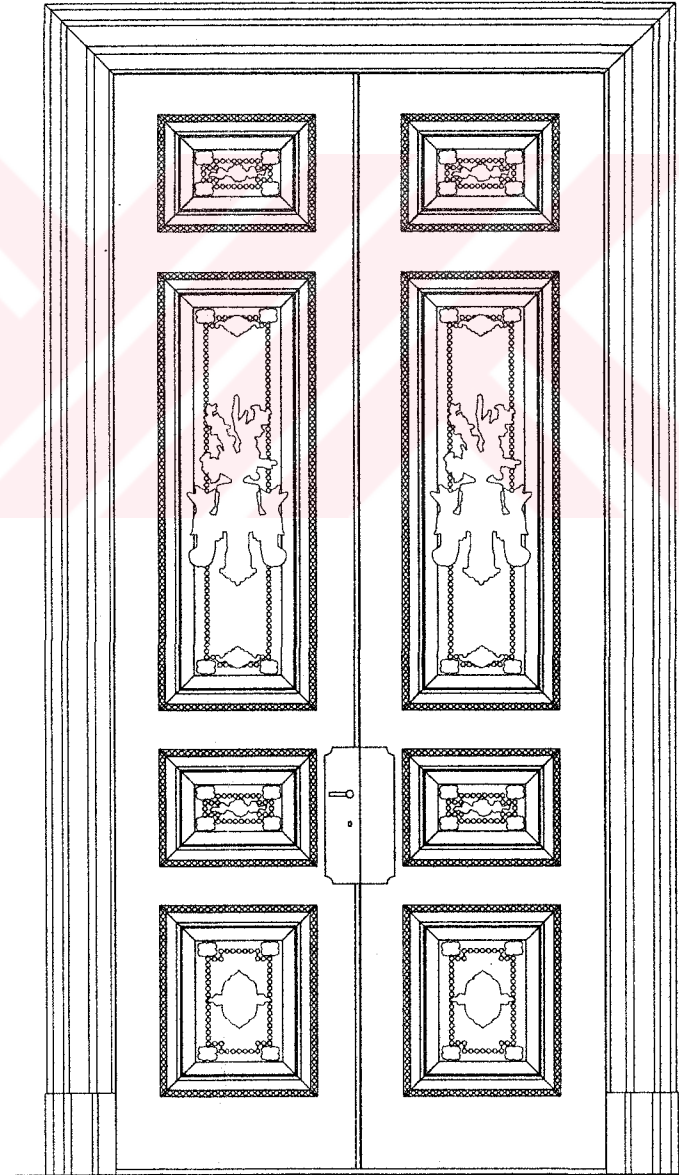
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

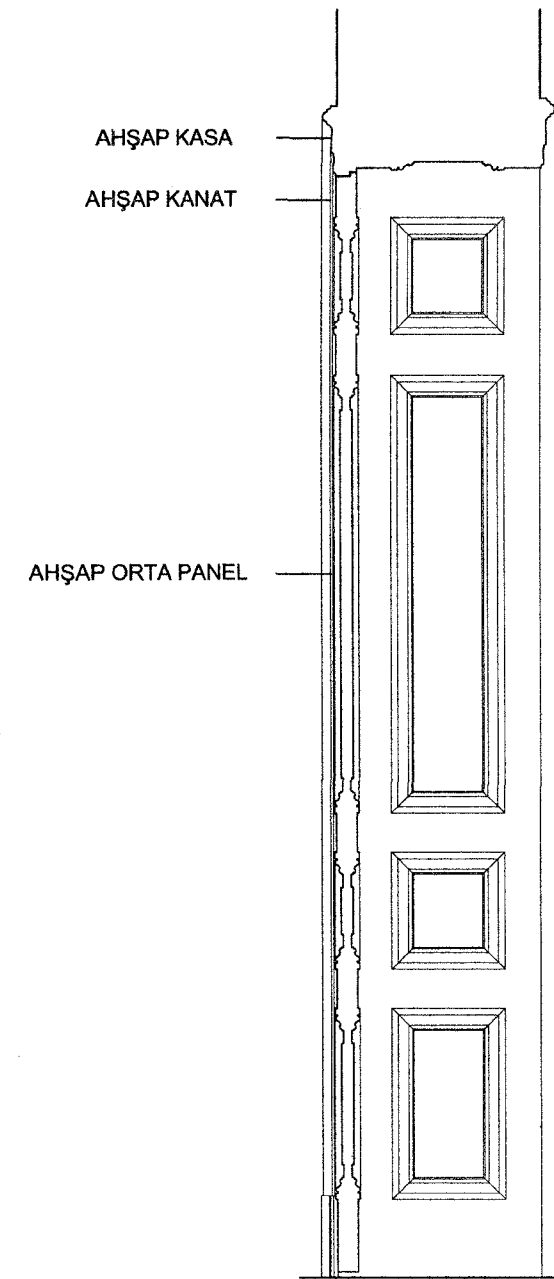
K 1-19' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.119)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.120)

A-A KESİTİ

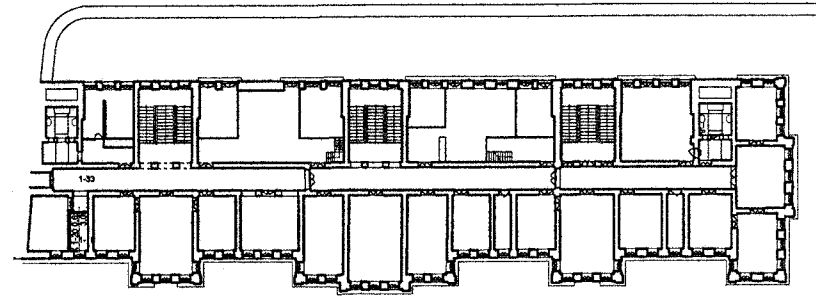
Şekil 4.73 Birinci kat K 1-19' nolu kapı detayı

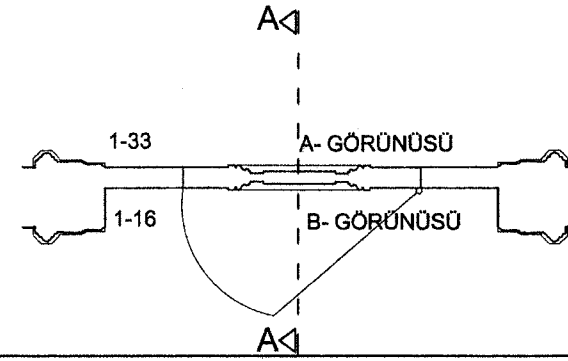
Resim 4.119 Birinci kat K 1-19' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.73)

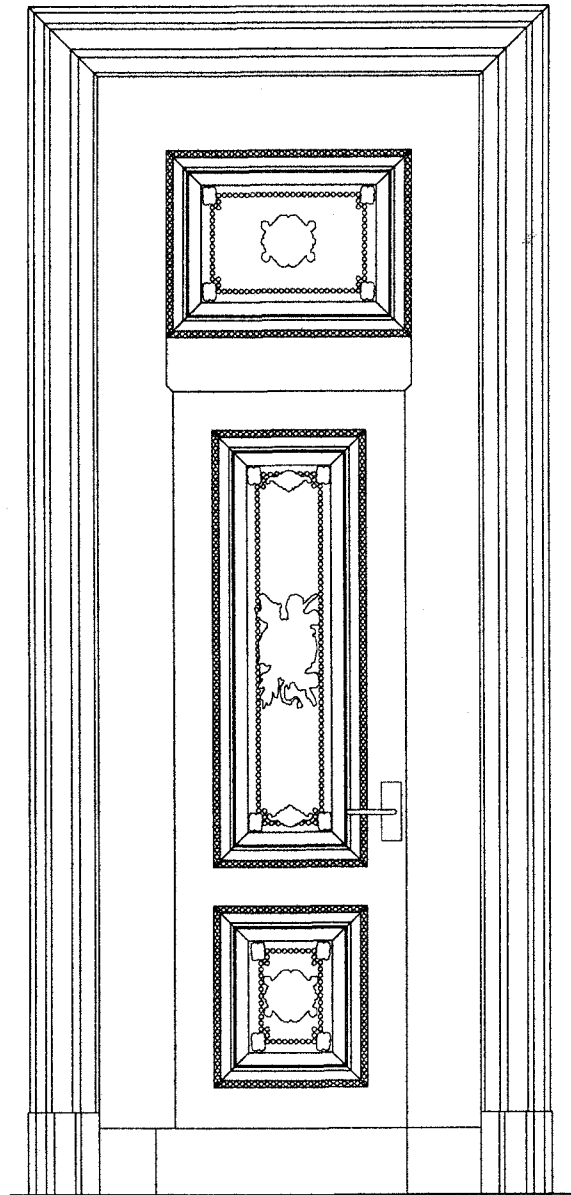
Resim 4.120 Birinci kat K 1-19' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.73)

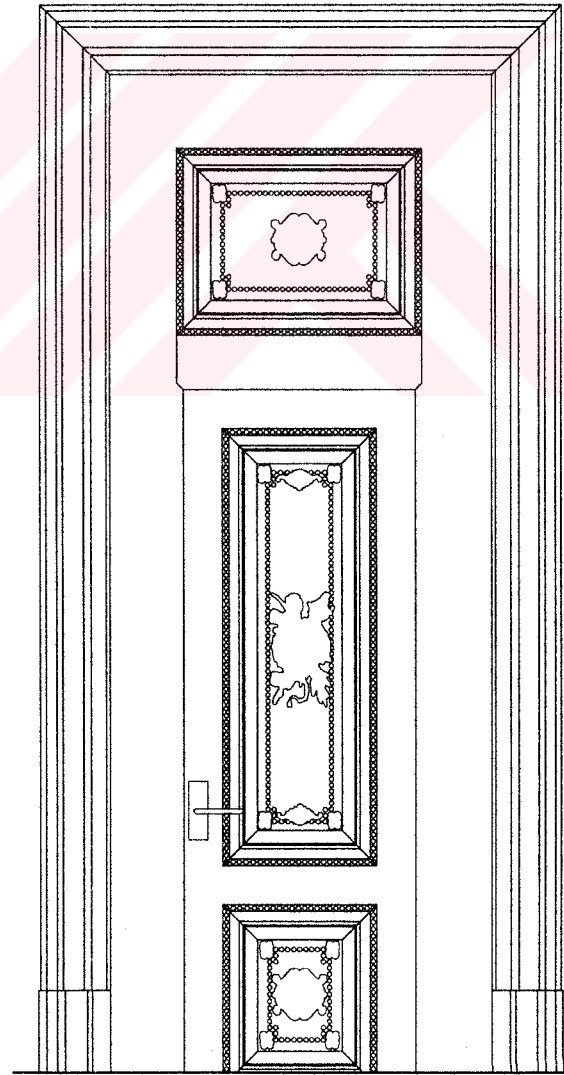
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

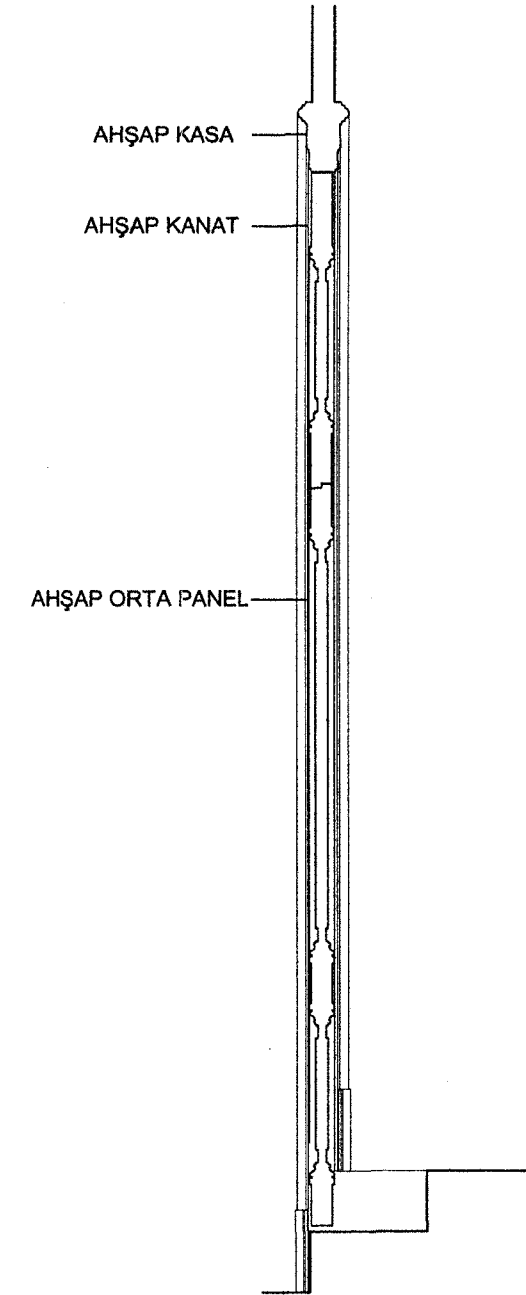
K 1-20' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.121)

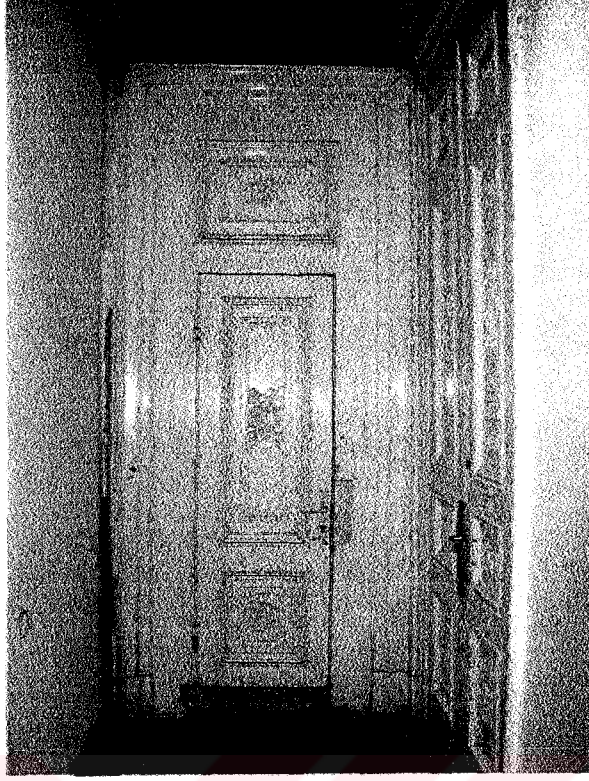
B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.122)

A-A KESİTİ

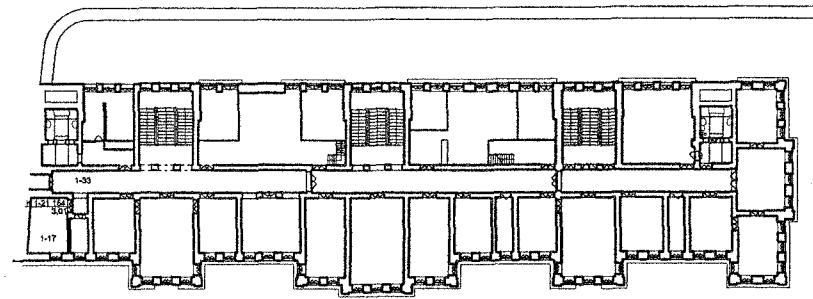
Şekil 4.74 Birinci kat K 1-20' nolu kapı detayı

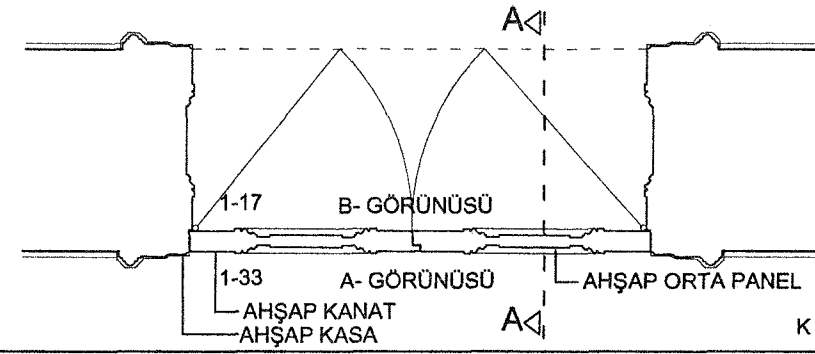
Resim 4.121 Birinci kat K 1-20' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.74)

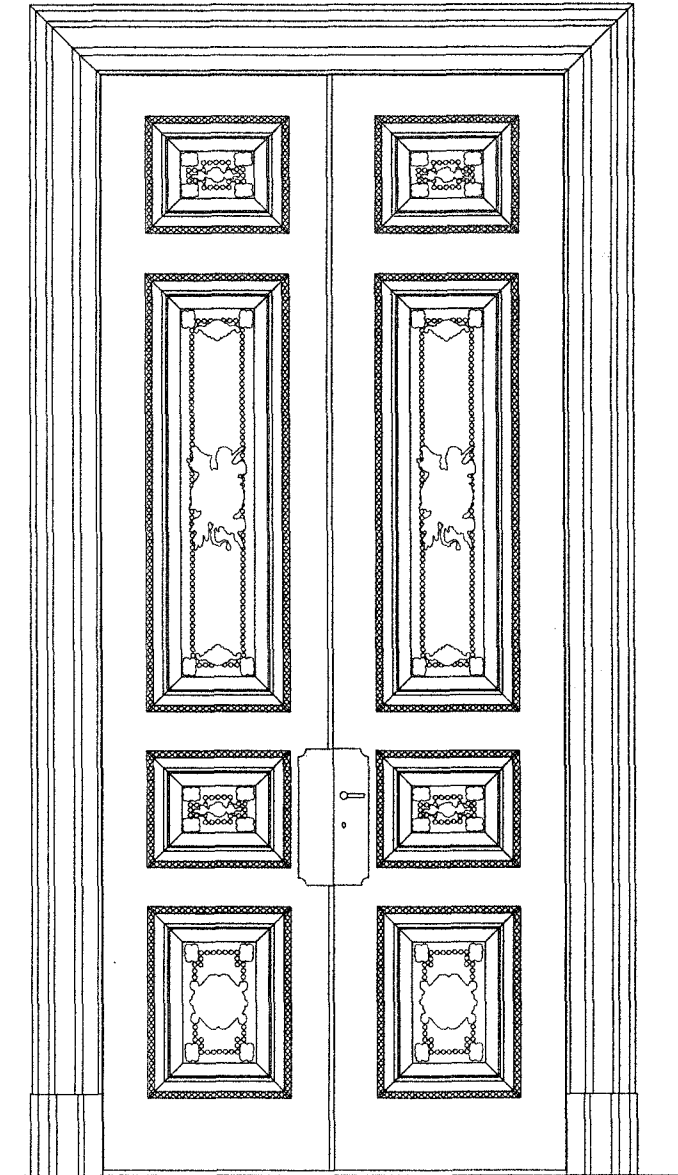
Resim 4.122 Birinci kat K 1-20' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.74)

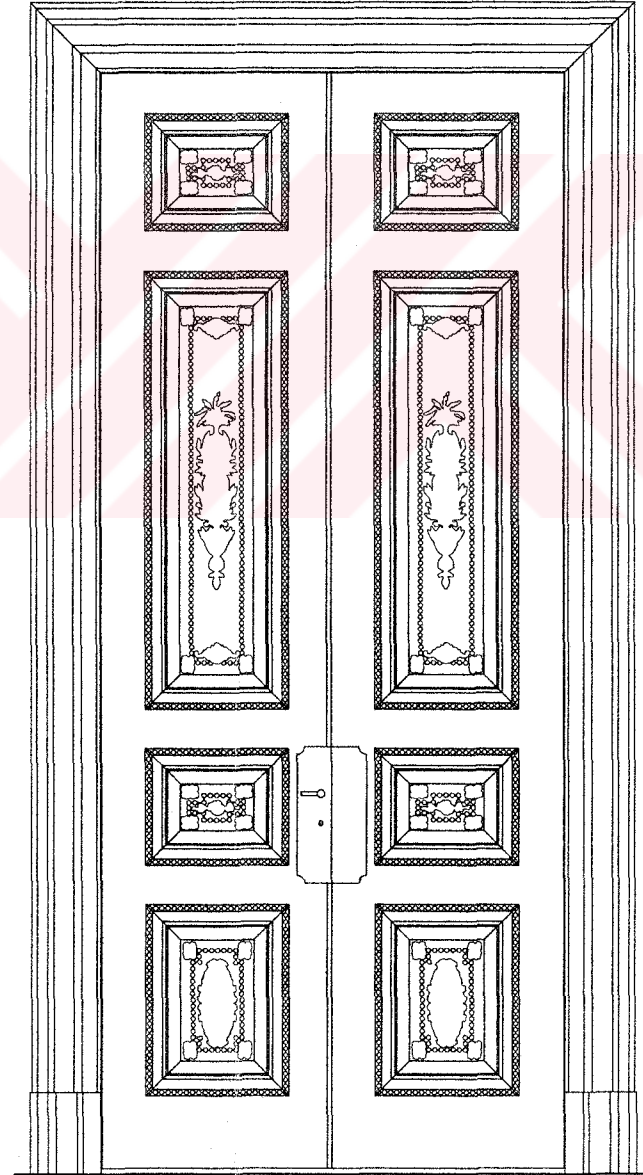
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

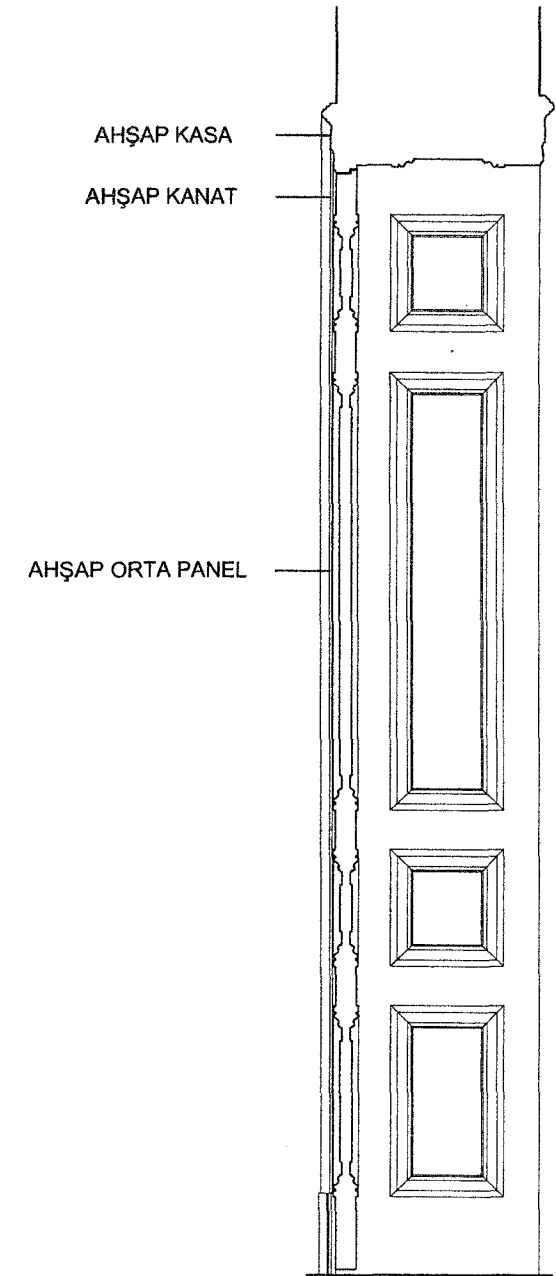
K 1-21' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.123)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.124)

A-A KESİTİ

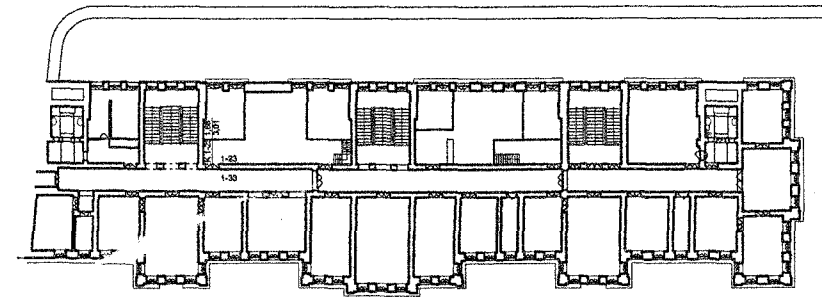
Şekil 4.75 Birinci kat K 1-21' nolu kapı detayı

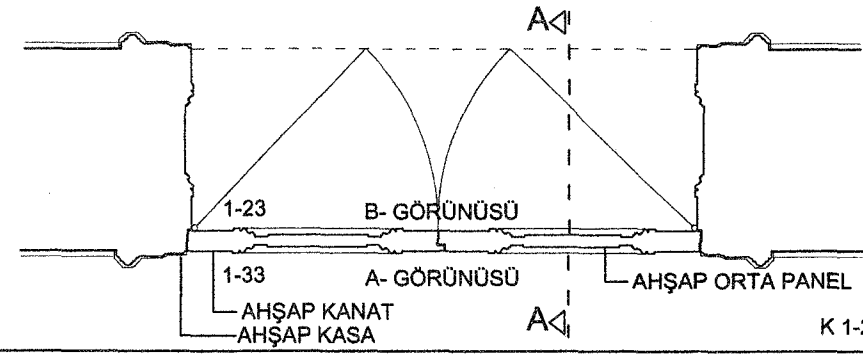
Resim 4.123 Birinci kat K 1-21' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.75)

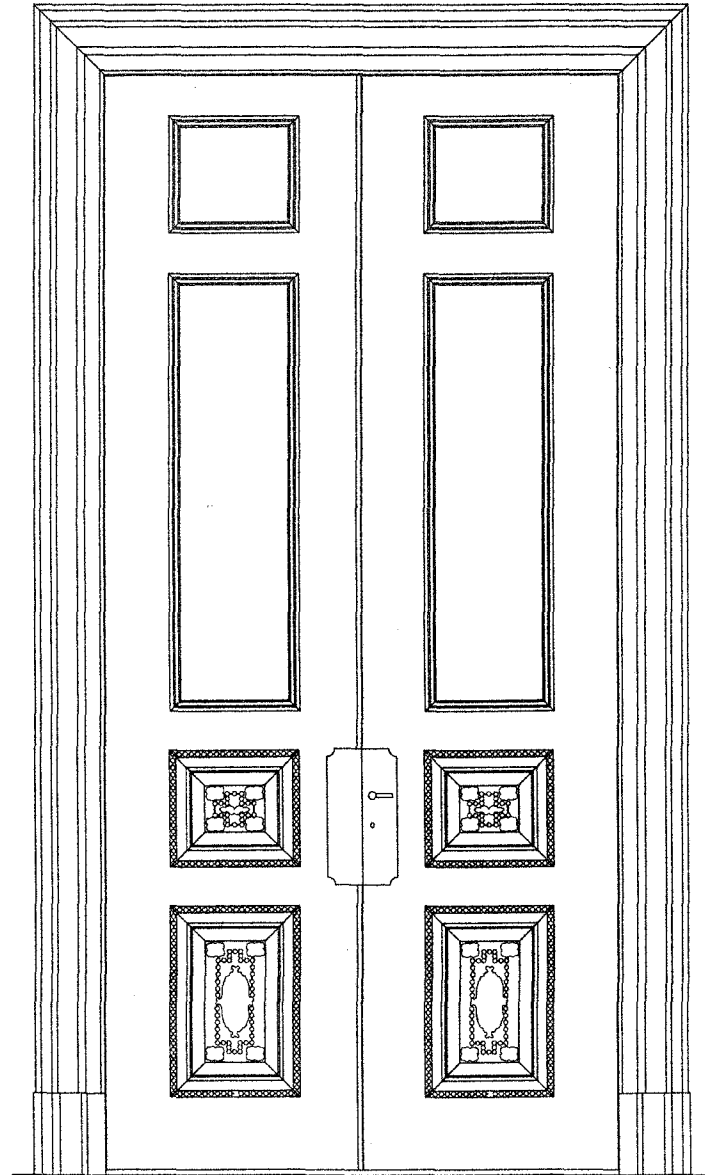
Resim 4.124 Birinci kat K 1-21' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.75)

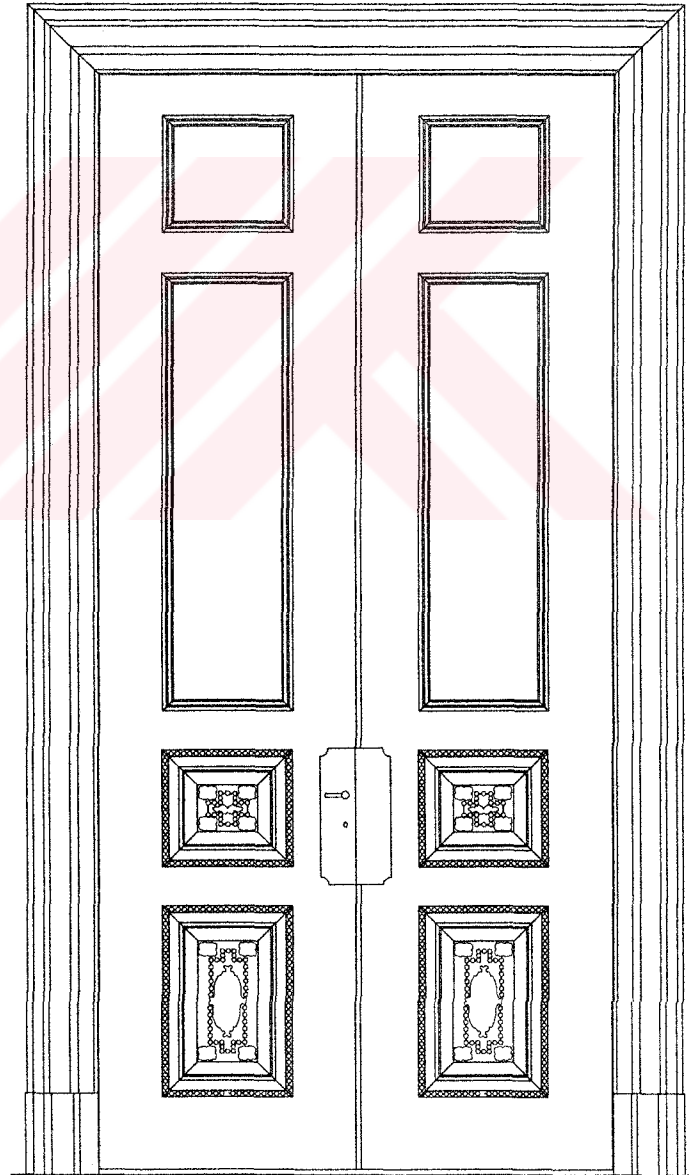
BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ

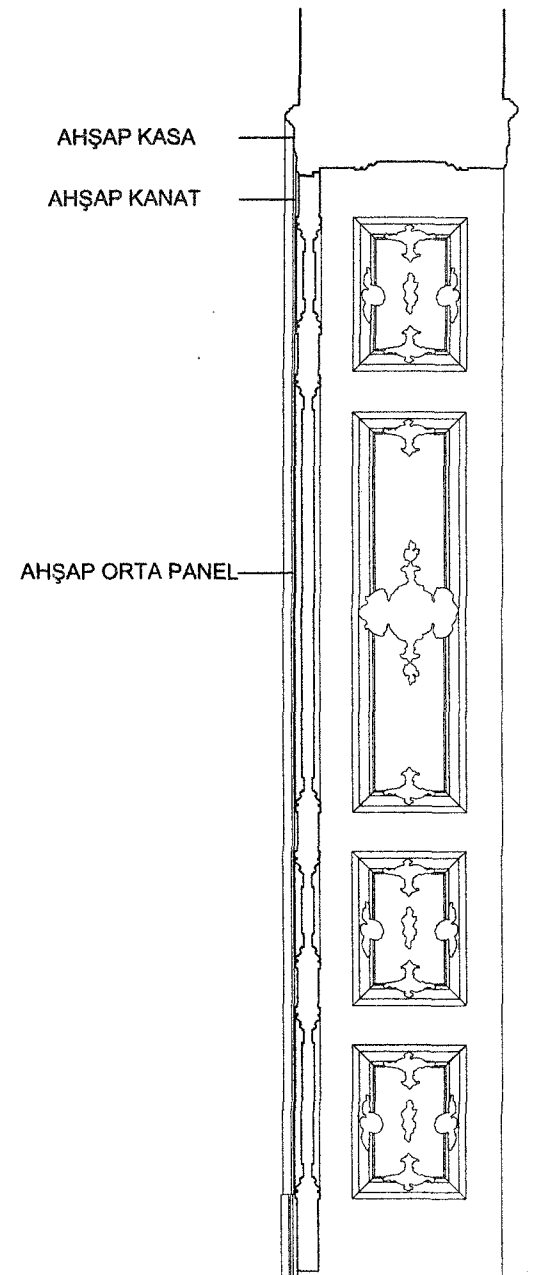
K 1-25' NOLU KAPININ +100 KOTLU PLANI

A GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.125)

B GÖRÜNÜŞÜ(Resim 4.126)

A-A KESİTİ(FOTO 4.97)

Şekil 4.76 Birinci kat K 1-25' nolu kapı detayı

Resim 4.125 Birinci kat K 1-25' nolu kapının A görünüşü (Şekil 4.76)

Resim 4.126 Birinci kat K 1-25' nolu kapının B görünüşü (Şekil 4.76)

Resim 4.127 Birinci kat K 1-25' nolu kapının kasasındaki bezemeler (Şekil 4.76)

4. 4 Bozulmalar

Yapıda önemli bir strüktürel sorun yoktur. Bina da tespit edilen sorunlardan en önemlisi yosunlanmadır. Batı cephesinde + 0.00 kotundan ortalama + 0.15 kotuna kadar yükselen yosunlanma, doğu ve kuzey cephesinde ortalama + 0.05 kotuna kadar çıkar (Resim 4.20, 4.128). Doğu cephesinde yosunlanmanın dışında çiçeklenmelerde görülür. Cephelerde bazı pencere ve kapı boşluklarını saran yan ve üst elemanlarda çatlaklar ve malzeme kayıpları vardır (Ek Pafta 9). İç mekan ve cephelerde sıva çatlakları ve boya dökülmeleri mevcuttur.

Özgün duvar ve tavan dekorasyonlarını koruyabilmiş mekanlarda, ahşap çıtalarda ve bunların üzerindeki alçı kabartma bezemelerde kayıplar vardır (Ek Pafta 7). Tavanların ve duvarların üstüne gerilmiş bezlerde yırtılmalar olmuştur.

İç mekan dekorasyonu olan odalarda düşey ve yatayda devam eden kalorifer tesisatından dolayı malzeme kayıpları meydana gelmiştir (Ek Pafta 7, Resim 4.130). İptal edilen tesisatın bulunduğu bölümlerde de malzeme kayıpları vardır.

Birinci katta 1-10, 1-11, 1-13 ve 1-14' nolu mekanların tavanlarında ve pencerelerinin olduğu duvarlarda rutubetten dolayı malzemede dökülme ve aşınma vardır (Ek Pafta 7). Çatıdan gelen suyun neden olduğu rutubet, çatının onarımı ile engellenmiş olsa da bu bölümler onarılmamıştır.

Yapının özgün olmayan parke döşemelerinde oynamalar vardır.

Binada özgünlüğünü koruyan kapıların orta tablalarına işlenmiş kabartma motiflerde malzeme kaybı vardır. Yağlı boya ile boyanmış bazı özgün kapıların motifleri altta kalmıştır.

Yapıdaki bozulmalar ek pafta 7, 8 ve 9' da ayrıntılı olarak incelenmiştir.

4. 5 Restitüsyon Önerisi

4. 5. 1 Kronolojik Değerlendirme

Yapının günümüze kadar geçirdiği değişiklikleri incelemeden önce bilmeliyiz ki aşağıdaki bölümlerde belirtilen dönemler ve yapının restitüsyonu, ele geçirilebilmiş belgelere dayandırılarak yapılmıştır. Yapı bu dönemlerdeki oluşumundan farklı uygulamalar, restorasyonlar geçirmiş olabilir.

Çukur Saray' ın geçirdiği dönemler şu şekilde sıralanmıştır;

Resim 4.128 Doğu cephesinde görülen bozulmalar (çiçeklenme, yosunlanma ve boya dökülmeleri)

Resim 4.129 Doğu cephesinde boyada görülen dökülmeler

Resim 4.130 Mekanlarda mevcut tesisattan dolayı oluşan malzeme kayıpları (Zemin kat Z-13' nolu mekan)

Resim 4.131 Mekanlarda iptal edilen tesisattan dolayı oluşan malzeme kayıpları (Birinci kat 1-4' nolu mekan)

1-1913-1914 yıllarından önceki durumu (Şekil 4.77): Milli Saraylar Daire Başkanlığı Hazine-i Hassa arşivinde Yıldız 10.defterde bulunan belgede, görülen plan şemasının yapının ilk hali olduğu düşünülmektedir. Ancak arşivde sadece bir kat planı bulunabilmiştir. Bulunan planın mekan karakterlerini incelediğimizde bu belgenin zemin kat planını gösteren çizim olduğunu söyleyebiliriz. Belgede yapının üç ayrı daireye bölündüğü ve bu dairelerin ayrı kullanıcılarının olduğu tespit edilmiştir. Bu kullanıcılardan Şadiye Sultan ve Nureddin Efendi'nin isimleri planda yazmaktadır. Plan üzerinde de 1, 2 ve 3 numaraları ile ayrılan dairelerin girişleri de doğu cephesinden, ayrı olarak verilmiştir. Planda görülen 3. daire diğerlerine göre daha büyüktür. Kurtay' dan alınan bilgiye göre yapı, padişahın kız kardeşleri ve kızları için yapılmıştır. Ancak 3. dairenin Nureddin Efendi tarafından kullanılmış olması, yapının bir dönem sadece kadınlar tarafından kullanılmadığını gösterir.

Şekil 4.77' deki plan incelendiğinde koridora açılan odalardan oluşmuş bir şema olduğu görülür. Günümüzde de ana plan şeması korunmaktadır. Ancak koridora açılan odaların düzenlerinin özgünlüğünü yitirdiği görülür. Özellikle hamamların olduğu batı cephesindeki odaların tamamı özgünlüğünü kaybetmiştir. Dairelere girişlerin verildiği doğu cephesinde yer alan odaların düzeni genelde korunmuştur. Sadece zemin kat rölövesinde Z 12 olarak tanımlanan bölümün, iki hela ve bir odadan oluşan üç ayrı mekan olarak planlandığı tespit edilmiştir. Helaların yanındaki oda da merdivenler çizilmiştir. Ancak diğer kat planları olmadığından işlevi ile ilgili bir tespit yapılamamıştır.

Elimizdeki planda, I.daire olarak tanımlanan bölümde, koridorun sonunda merdiven vardır. Rölövede Z 28' nolu erkekler tuvaletinin olduğu bölümde de bir merdivenin olduğu görülmektedir. Günümüzde bu merdivenler kaldırılmıştır.

Belgede batı cephesinde yer alan ve rölövede Z 26 olarak tanımlanan mekandan bir geçit ile geçilen başka bir yapı vardır. Bu yapı günümüzde yoktur. Üç odalı mekanın kullanımı ile ilgili bir bilgiye ulaşamamıştır.

2-1913-1914 yıllarındaki durumu (Şekil 4.78): V. Mehmet Reşad' ın (1909-1918) sultan olduğu dönemdir. Bu yıllarla ilgili elimizde 1913-1914' deki yıldız haritası vardır. Belgede doğu cephesindeki üç ayrı girişinin kaldırıldığı, bu cepheden Z 5' nolu mekana yandan yapılan merdivenlerle girişin verildiği tespit edilmektedir. Bu bilgiye göre yapının, 1913-1914 yıllarında üç ayrı yapı değil tek bir yapı olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Batı cephesi ile bahçe duvarı arasındaki küçük yapı bu dönemde de vardır.

3-1951 yılından önceki durumu (Şekil 4.79, 4.80, 4.81-Resim 4.128): Yapının bu dönemi geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu nedenle belirlenen zaman aralığında bizim tespit

edemediğimiz farklı onarımlar, restorasyonlar yapılmış olabilir. Bu dönem ile ilgili 1940' lı yıllara ait hava fotoğrafı ile tarihini tespit edemediğimiz kat planları vardır. Elimizdeki belgelere dayanarak 1951 öncesi, yapıya iki müdahalede bulunduğu tespit edilmiştir. Yapının bu dönemi ile ilgili elimizdeki planlar, Yıldız Teknik üniversitesi bünyesine geçtikten sonraki değişiklikleri göstermektedir. Bu planlar incelenirse, doğu ve batı cephesine bakan bazı odaların ara duvarlarının kaldırılmış olduğu görülür. 1933-1970 yılları arasında öğrenci yurdu olarak kullanılan yapının bu işleve cevap verebilmesi için plan karakterinin değiştirildiği düşünülmektedir. Bu planlarla yapının 1951 yılındaki rölöveleri karşılaştırılınca bazı farklılıklar olduğu görülür. Buda bize 1951' den önceki yapının elimizdeki durumu ile 1951' deki durumu arasındaki bir dönemde başka bir restorasyonun daha yapıldığını gösterir. Bu restorasyonda birinci katta bulunan, rölövede 1-18 ve 1-19 ile 1-28 ve 1-29' nolu hamamların önündeki mekanların özgün plan şemalarının değiştirildiği tespit edilmiştir. Bu mekanlar tuvalet olarak düzenlenmiştir. Ancak bu restorasyon ile ilgili elimizde bir bilgi yoktur.

1913-1914 yılından önceki planda görülen koridorun sonundaki yarım döner merdivenle, rölövede Z 28' nolu mekan olarak tanımlanan bölümdeki merdivenler bu döneme ait planlarda da vardır. Koridor sonundaki yarım döner merdiven sadece zemin kat ile birinci katı birbirine bağlarken, Z 28' nolu mekandaki merdiven üç katıda bağlamaktadır. Elimizdeki planlarda 1913-1914 yıllarındaki haritada görülen Z 5' nolu mekana çıkan merdiven mevcuttur. Batı cephesindeki yapı çizilmemiştir. Ancak 1940' lı yıllardaki hava fotoğrafında yapı görülmektedir. Hava fotoğrafı ile planın tam tarihleri bilinmediğinden günümüze ulaşamayan yapının hangi tarihlerde kaldırıldığı tespit edilememiştir.

4-1951 yılındaki durumu (Şekil 4. 82, 4.83, 4.84): Yapı ile ilgili bu döneme ait bodrum kat planı ,birinci kat planı, kuzey cephesinin görünüşü, kesit ve bu tarihte yapıldığı düşünülen, betonarme tadilat projeleri bulunmaktadır (Şekil 4.1 ve 4.2). Bu projelerin pafta numaraları ile 1951 yılı rölöve paftaları aynı numaraya sahiptir. Bu nedenle restorasyonun 1951 yılında yapıldığı düşünülmektedir. Bu görüşü destekleyen bir belgede, sonraki dönem olan 1968 yılındaki planlarda betonarmeye çevrilmesi düşünülen bölümlerinin mevcut olmasıdır. Elimizdeki betonarme kalıp projelerine göre birinci katın rölövesinde 1-12, 1-12 a, 1-12 b, 1-23 ve 1-25 olarak gösterilen mekanların tavan ve yer döşemeleri tamamen betonarme yapılmış ve günümüzdeki şeklini almıştır. Bodrum kat tavan döşemesinin büyük bir bölümü betonarmeye çevrilmiştir.

5-1964 yılındaki durum (Şekil 4. 85): Yapının bu dönemini gösteren elimizde sadece çatı planı vardır. 1940' lı yıllardaki hava fotoğrafındaki çatı şekli bu plandan farklıdır (Resim

4.132). 1964 yılında hazırlanan çatı planı günümüzdeki plan ile aynıdır. Sadece Çit kasrına yaslanan bölümde bulunan aydınlık günümüzde çatı ile örtülmüştür. Özgün hali sorunlu olan çatının 1964 yılında, elimizdeki plana göre restore edildiği düşünülmektedir. 1964 yılında açık olarak bırakılan bölümün uygulama sırasında kapatılmış olması muhtemeldir. Ancak plan üzerinde bir bilgi olmadığından kesin bir yargıya varmak doğru değildir.

6-1966-1968 yıllarındaki durumu (Şekil 4.86, 4.87, 4.88): Elimizdeki 1968 yılına ait kat planları ile 1951 yılındaki birinci kat ve bodrum kat betonarme tavan kalıplarının çizildiği projeler arasında değişiklik yoktur. Ancak 1951' e ait zemin kat planına ulaşamadığından bu katla ilgili bir karşılaştırma yapılamamıştır. 1951 yılından önceki planlara bakıldığında zemin katta özgün duvarların kaldırıldığı doğu cephesindeki odaların, 1968 yılı planında özgün şeması ile tekrardan bölümlendirilmiş olduğu görülür. 1966 yılında Y.Mimar Erol Su veren' nin yürüttüğü restorasyon da kuzey cephesindeki merdiven kaldırılmıştır. Bunun yerine günümüzde mevcut olan betonarme giriş yapılmıştır. 1968 yılındaki zemin kat planında bu değişiklik görülmektedir. 1966 yılında yapılan restorasyonda bahçe kotu yükseltilmiş ve günümüzdeki kot seviyesine çıkarılmıştır. Zemin kat koridorunun asma tavanı yapılmıştır. Kalorifer tesisatı getirilmiştir. Bazı odaların duvar ve tavan dekorasyonlarında onarım yapılmıştır.

7-2004 yılındaki durumu (Ek Pafta 1, 2, 3, 4 ve 5): 1968 yılındaki birinci ve zemin kat planları ile günümüzdeki bu kat planları arasında büyük bir değişiklik yoktur. Sadece 1968 yılında yemekhane olarak kullanılan bodrum katın açık mekan düzeni yerine, ara bölmelerle odalar düzenlenmiştir. Odalar arasındaki ara bölmeler 1996 ve 2002 tarihlerindeki onarımlarda yapılmıştır. Ancak elimizde bu dönemlerle ilgili bir belge yoktur. Bu nedenle 1996-2002 yıllarını içeren ayrı bir tarihsel süreç incelenmemiştir.

Sonuç olarak; yapı ilk yapıldığı dönemden günümüze kadar incelediğimiz süreçler ve bu süreçler dışında yüklendiği işleve göre bir takım değişiklikler geçirmiştir. Bundan sonraki dönemlerde de değişiklikler geçirmeye devam edecektir.

4. 5. 2 Restitüsyon Projesi

Restitüsyon projesi, Milli Saraylar Daire Başkanlığı arşivinde bulunan ve yapının ilk hali olduğu düşünülen plana göre hazırlanmıştır. Araştırma süresince elde edilebilen, yapının en eski dönemini gösteren belge bu plandır.

1913-1914 yıllarından önceki durumu gösteren planda yapının üç ayrı daireden oluştuğu tespit edilmektedir. Bu dairelerin doğu ve batı cephesinde ayrı girişleri vardır (Şekil 4.77). Doğru

cephesinden zemin kattaki girişlere çıkılmaktadır. İki taraflı çıkılan merdivenlerin formu Şehzadegan Dairesindeki merdivenlerle benzerlik göstermektedir. Restitüsyonda Şehzadegan Dairesi' nin merdiven detayları kullanılmıştır (Resim 4.129).

Yapının kuzey cephesinin bir bölümünün görüldüğü 1940' lı yıllarda çekilen hava fotoğrafından, girişin önünde rüzgarlık olduğu tespit edilmektedir. Bu belgeye dayanarak doğu cephesindeki girişlerde de rüzgarlık olduğu düşünülmüştür. Ancak yıldız tepesi çok rüzgar alan bir bölge olduğundan bu rüzgarlıklar daha sonraki bir dönemde de yapılmış olabilir.

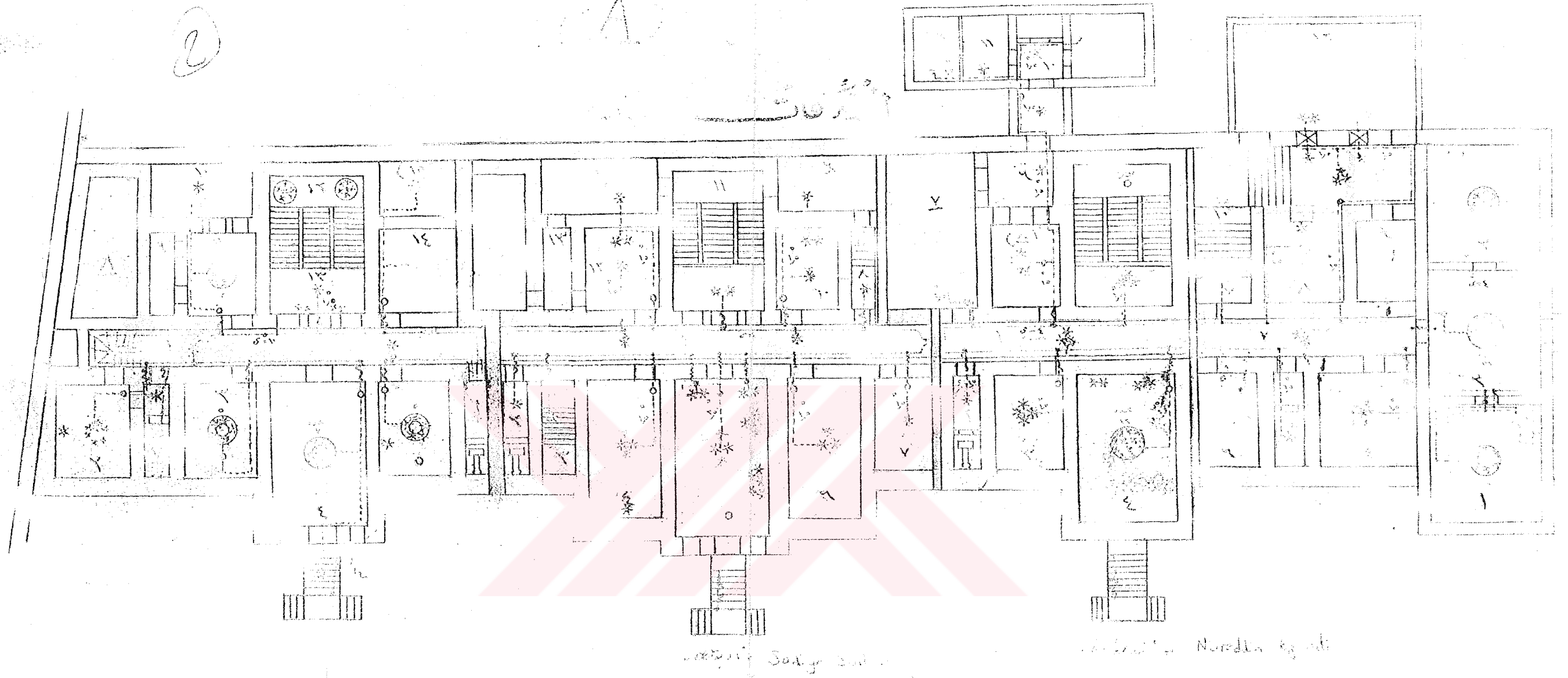
Birinci kat rölövesinde 1-5 ve 1-14 olarak gösterilen mekanlardaki P 1-27 ve P 1-25' nolu pencerelerin aslında kapı oldukları tespit edilmiştir. Bu kapıların balkona açılıyor olması muhtemeldir. Yapıdaki izlere dayanarak yapılan doğu cephesi restitüsyonunda görülen balkonlar, zemin kattaki Z 5 ve Z 14' nolu giriş mekanlarının üstünde yer alır (Şekil 4. 94).

Rölövede soğukluk ve sıcaklık bölümleri ile günümüze ulaşan hamamların, 1913-1914 yılından önceki ve sonraki dönmelelere ait durumunu gösteren plan şemalarında, bu iki bölümün yanındaki mekanların giriş, hol ve dinlenme odası düzeninde hamamın bölümlerinden biri olması muhtemeldir. Ancak mekanlar üzerinde işlevleri ile ilgili bir bilgi yoktur.

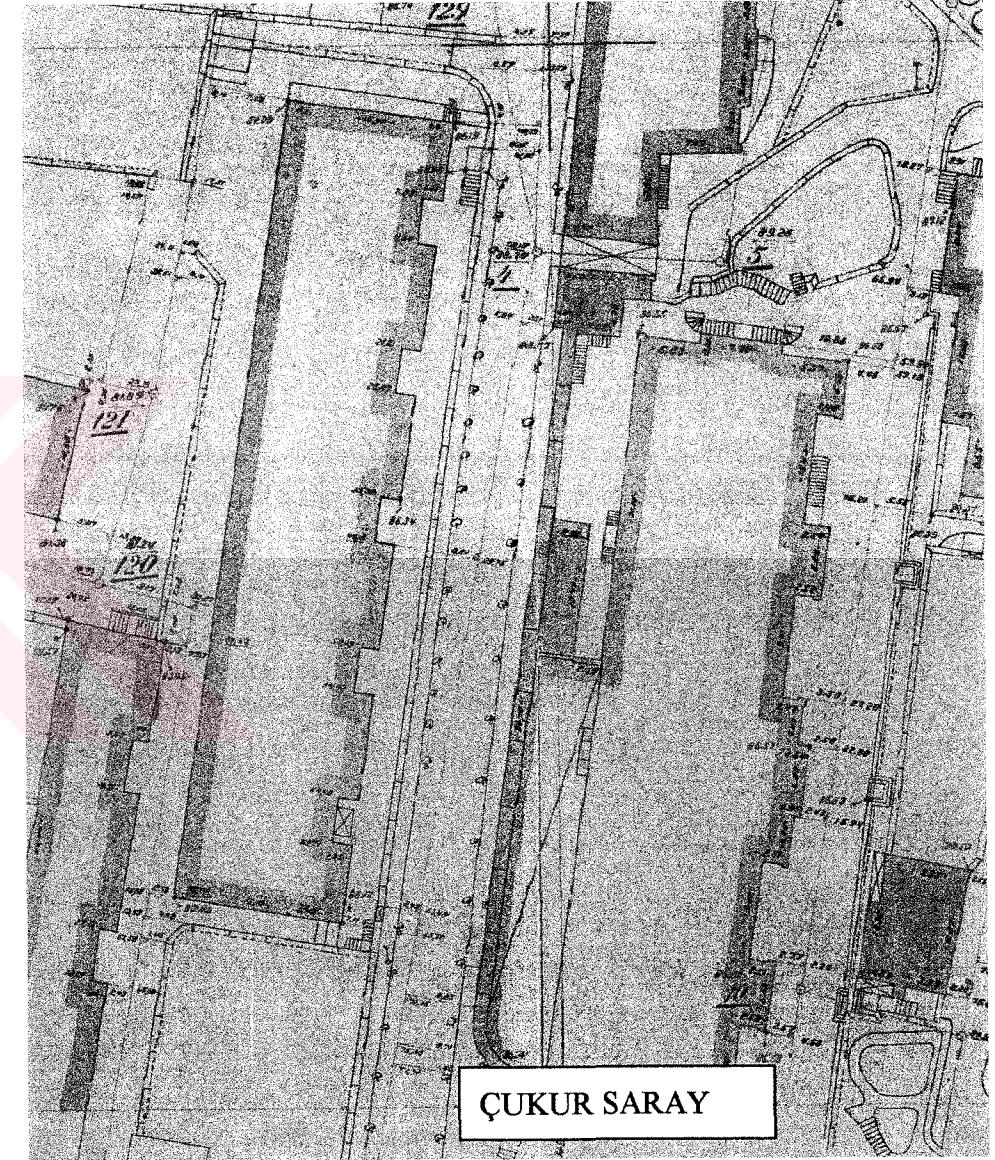
Batı cephesi pencerelerinin büyük bir bölümünün yan elemanları ile üst başlıkları özgünlüklerini kaybetmiştir. Bu nedenle cephenin restitüsyonu, özgün olan Z P-14, Z P-15 ile P 1-17, P 1-18' nolu pencerelere göre hazırlanmıştır. Elimizde cephelerle ilgili bir bilgi olmadığından izlere dayanarak restitüsyonları yapılmıştır. Bu nedenle özgün görünüşler daha farklı olabilir (Şekil 4.94).

1913-1914 yılında ve öncesinde elimizde olan planlarda görülen, 1940' lı yıllardaki hava fotoğrafında olan batı cephesi ile bahçe duvarı arasındaki yapı, restitüsyonda bodrum ve zemin olarak iki katlı çizilmiştir. Fotoğraftan yapının zemin kat hizasında olduğu tespit edilmektedir. Bodrum kat hizası görülmemektedir. 1913-1914 yılından önceki döneme ait sadece bir kat planı vardır. Elimizde bina ile ilgili yeterli bilgi yoktur. Bu nedenle yapının özgün halinin hazırlanan restitüsyondan farklı olması muhtemeldir.

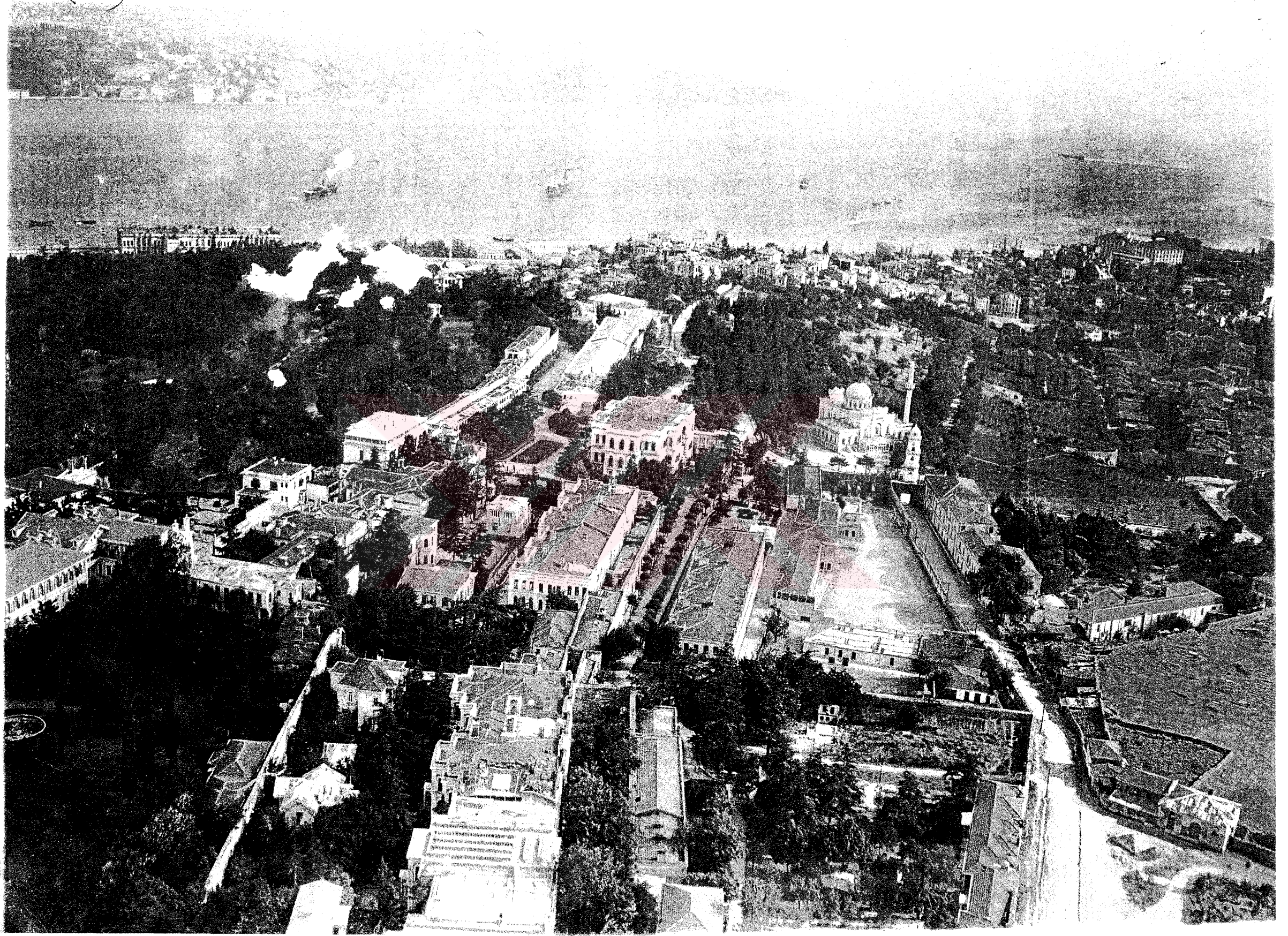
Restitüsyon önerisi Şekil 4.89, 4.90, 4.91, 4.92, 4.93 ve 4.94' de (Pafta 20-25) ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

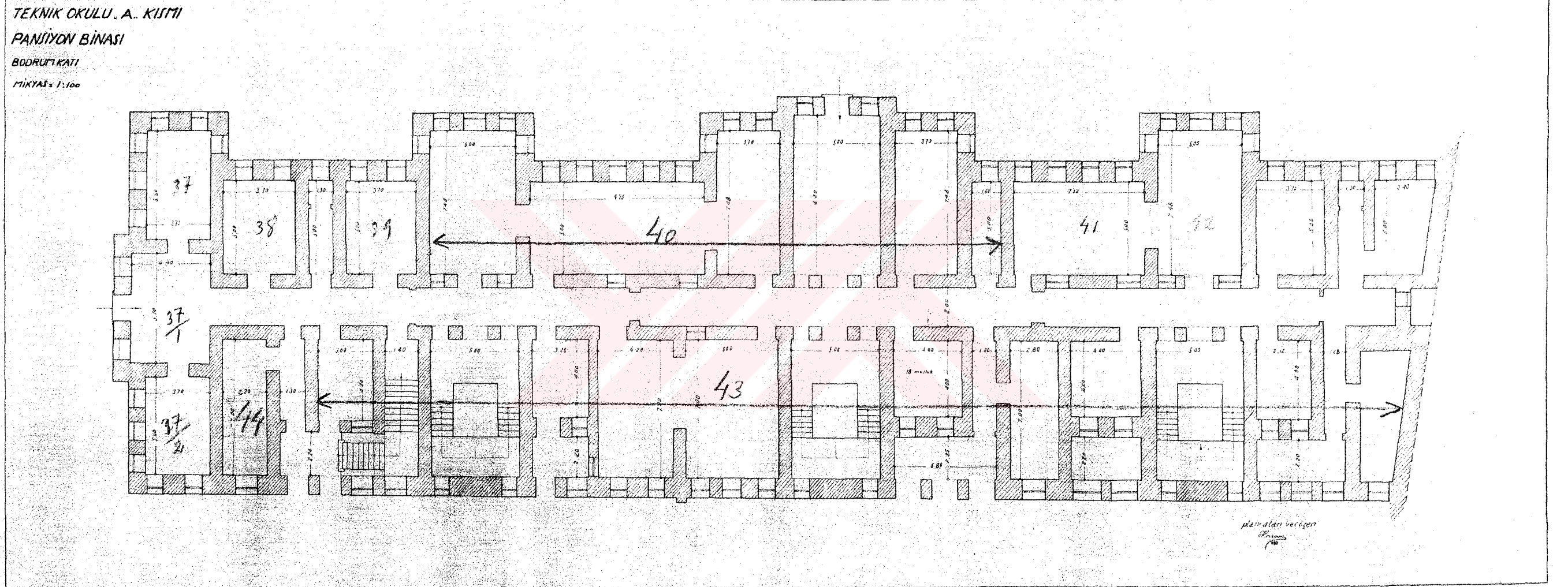
Şekil 4.77 Çukur Saray' ın Milli Saraylar Daire Başkanlığı Hazine-i Hassa arşivinde Yıldız 10. Defterde bulunan kat planı(1913-1914 yıllarından öncesine ait plan)

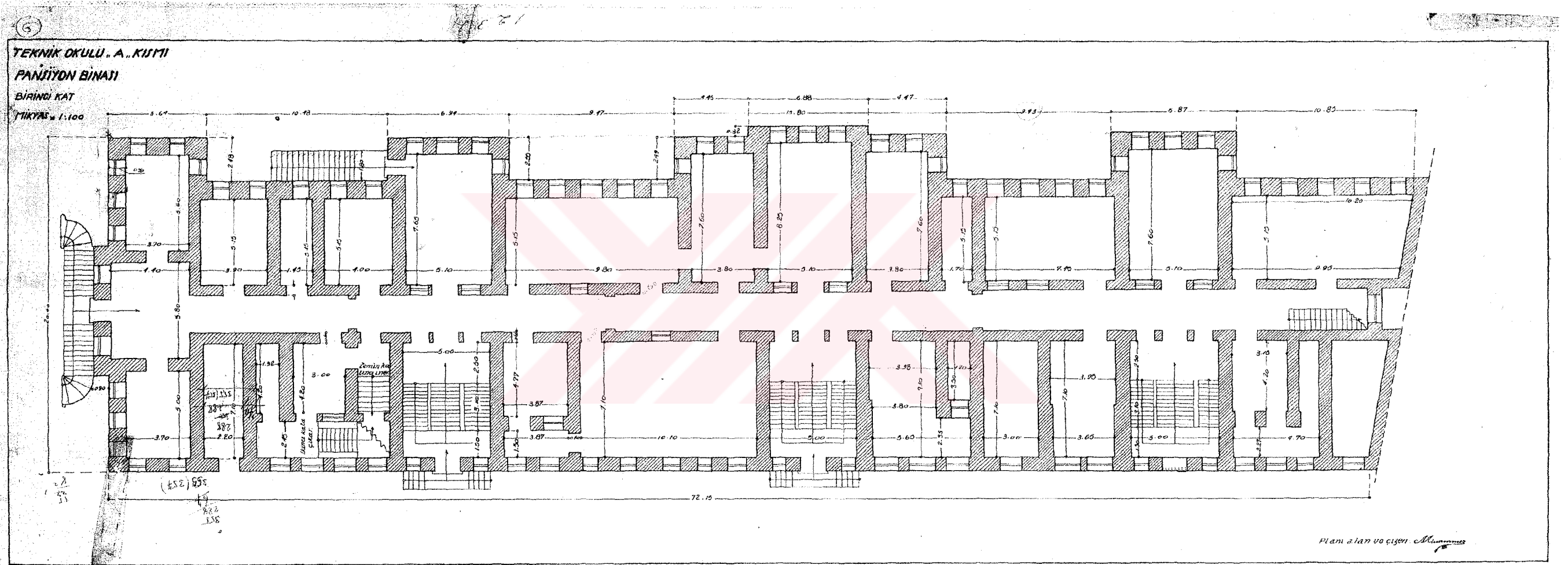
Şekil 4.78 Deutsches Syndikat Tür Staedtbauliche Arbeiten. 1913-1914
Yıldız Sarayı haritasında Çukur Saray (Ehelle 1:500)

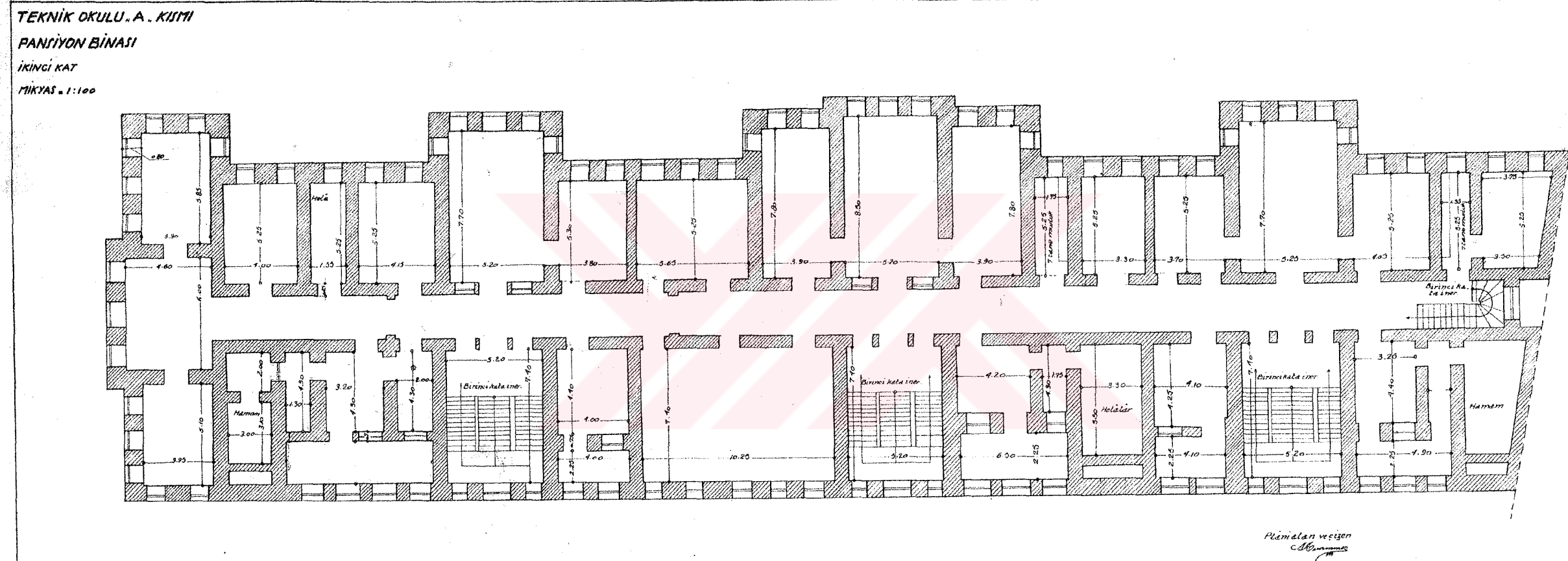
Resim 4.128 1940' lı yıllara ait hava fotoğrafı

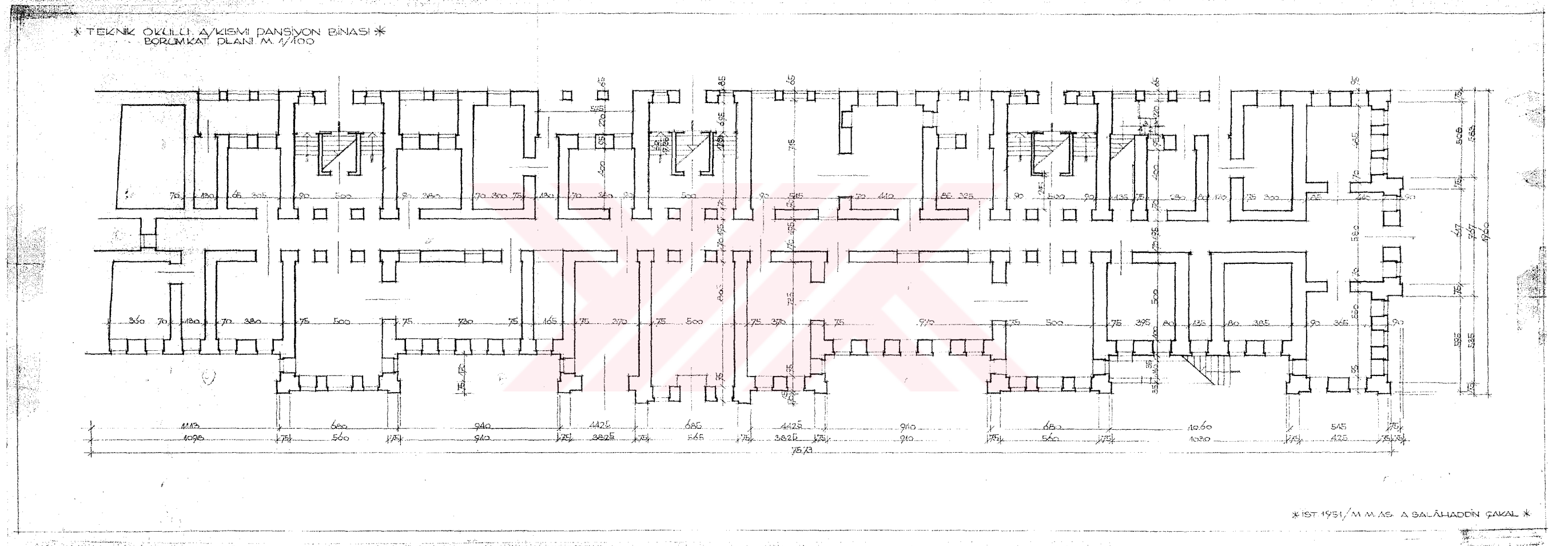
Şekil 4.79 Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren bodrum kat planı

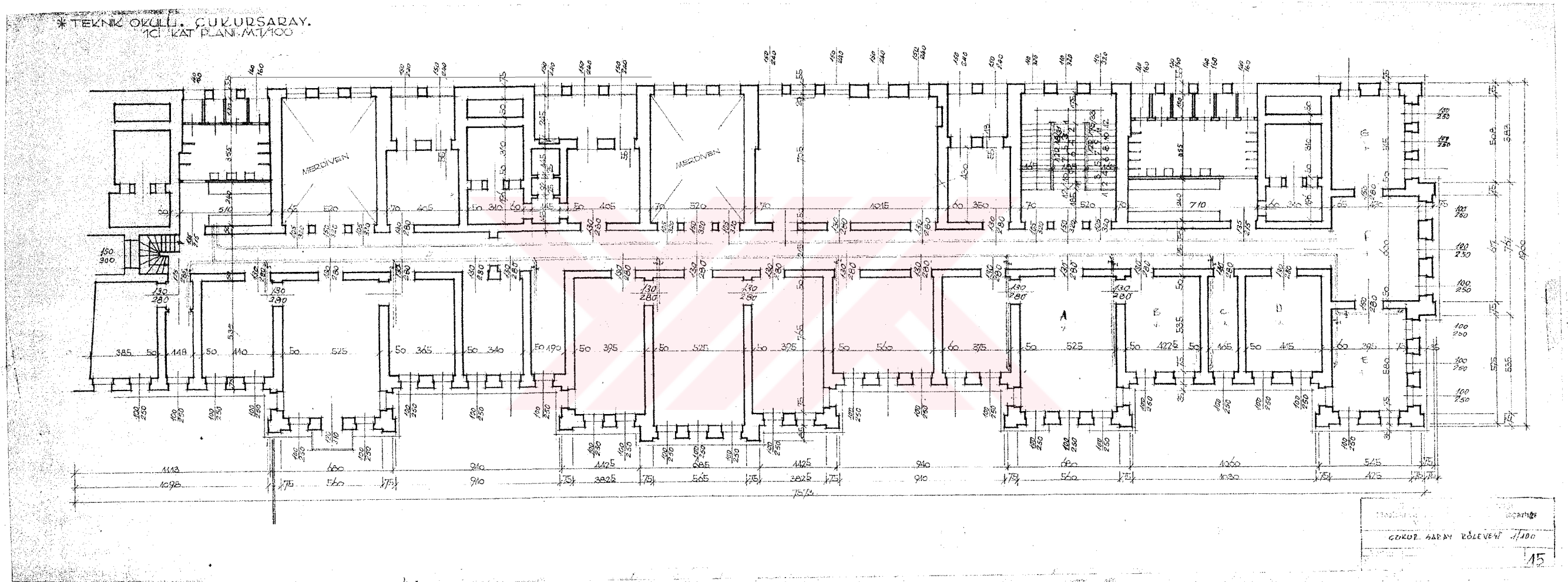
Şekil 4.80 Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren zemin kat planı

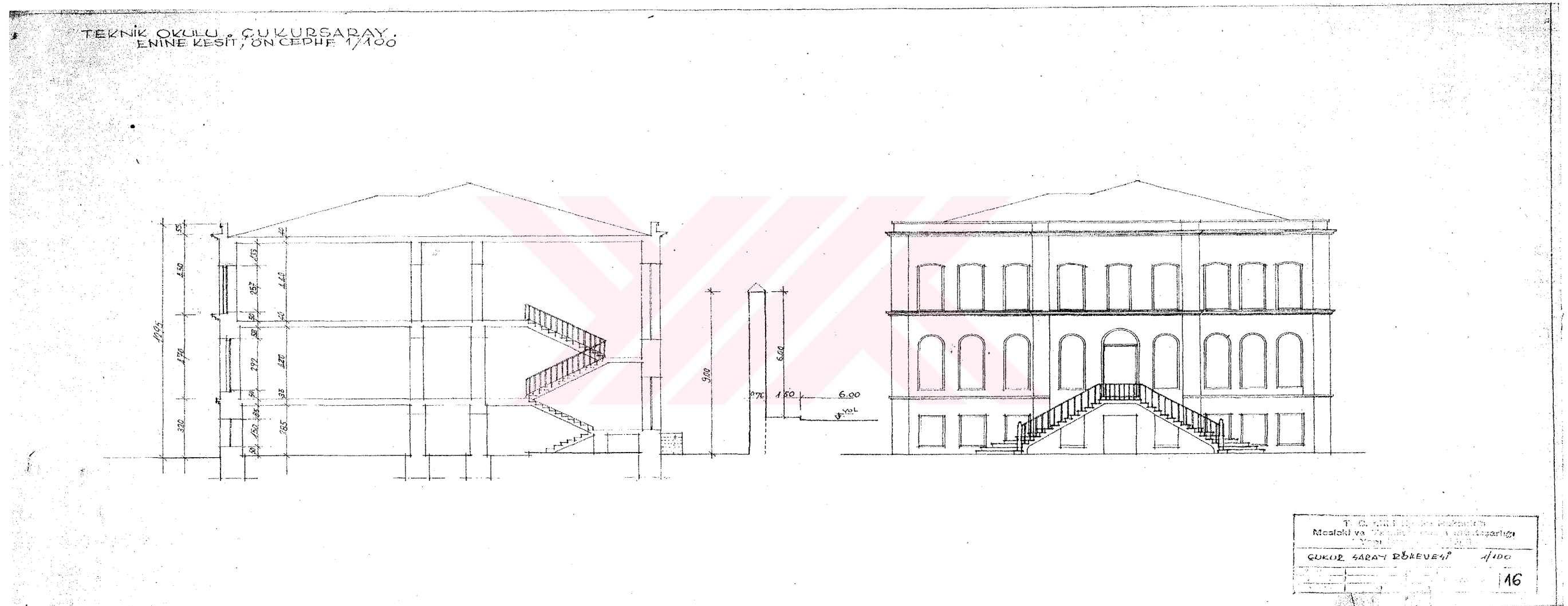
Şekil 4.81 Çukur Sarayın 1951 yılından önceki durumunu gösteren birinci kat planı

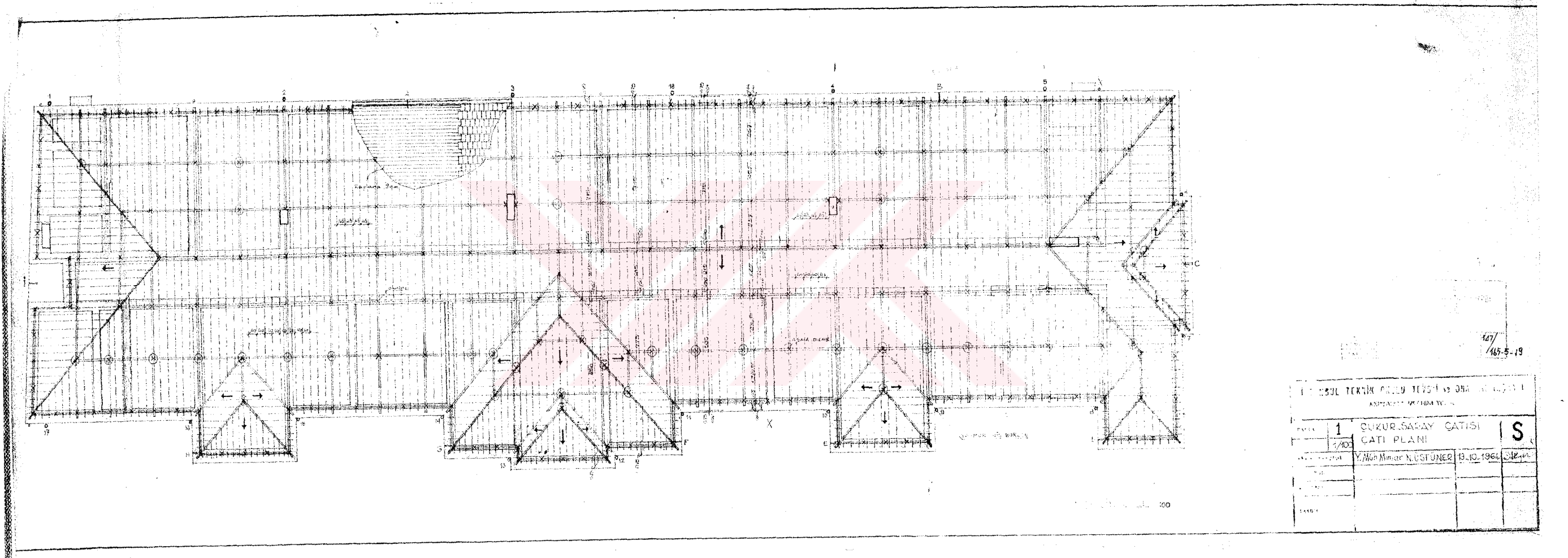
Şekil 4.82 Çukur Sarayın 1951 yılındaki durumunu gösteren bodrum kat planı

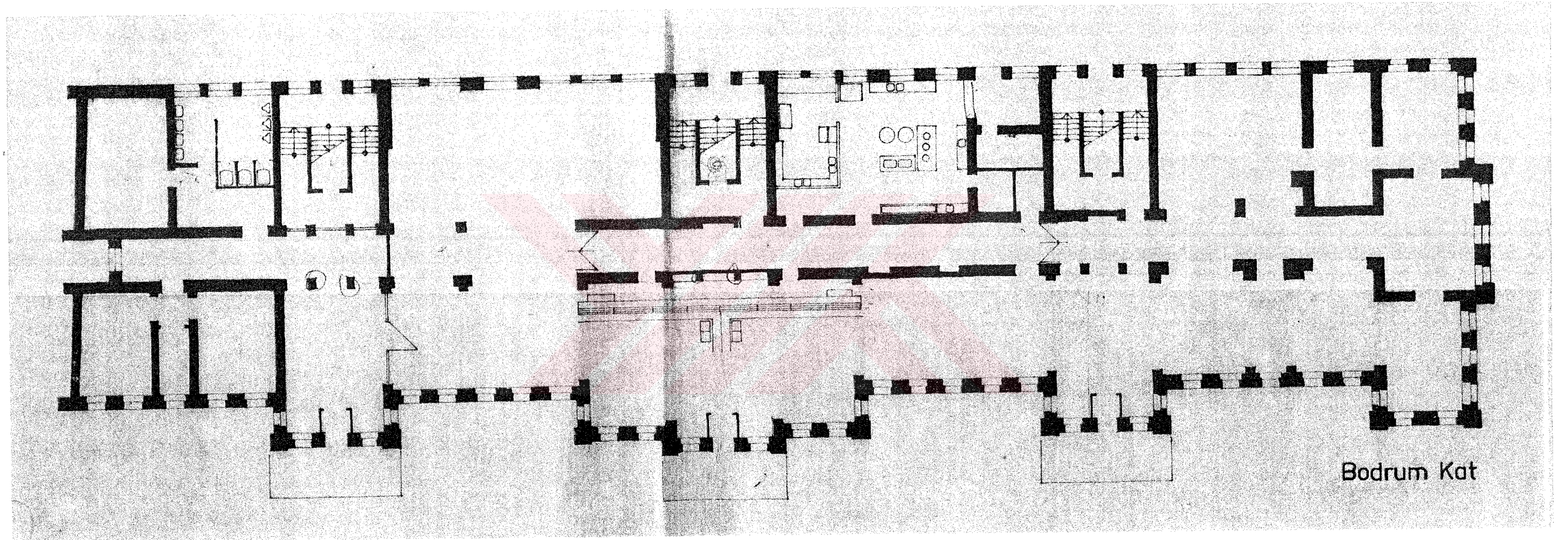
Şekil 4.83 Çukur Sarayın 1951 yılındaki durumunu gösteren birinci kat planı

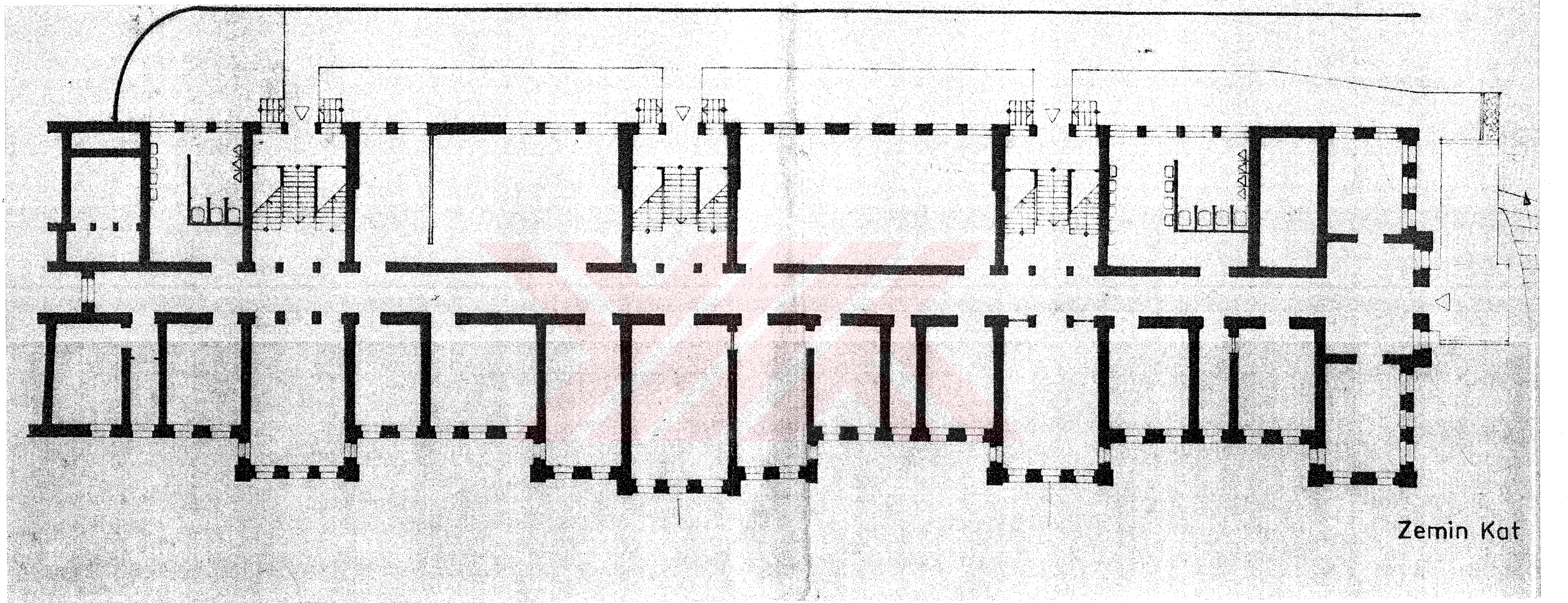
Şekil 4.84 Çukur Sarayın 1951 yılında çizilen kuzey cephesi ve bir kesiti

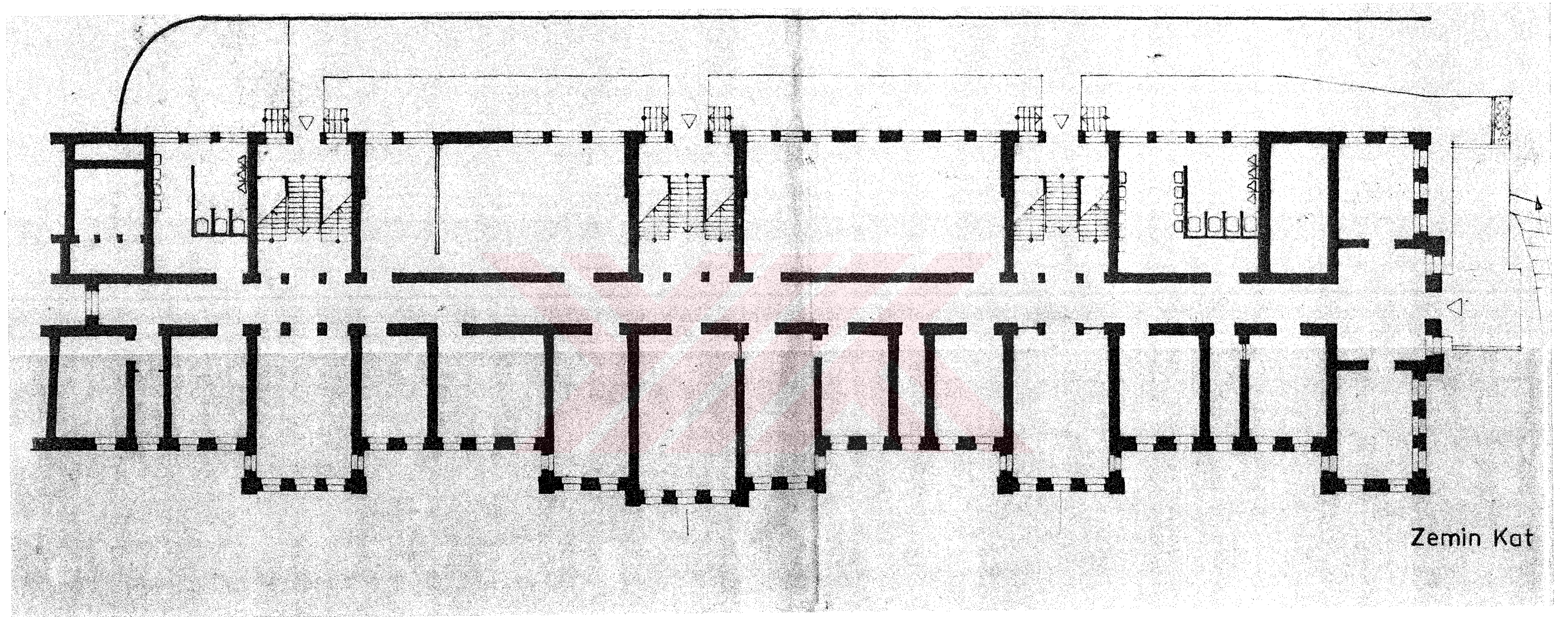
Şekil 4.85 Çukur Sarayın 1964 yılında çizilmiş çatı planı

Ş ekil 4.86 Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren bodrum kat planı

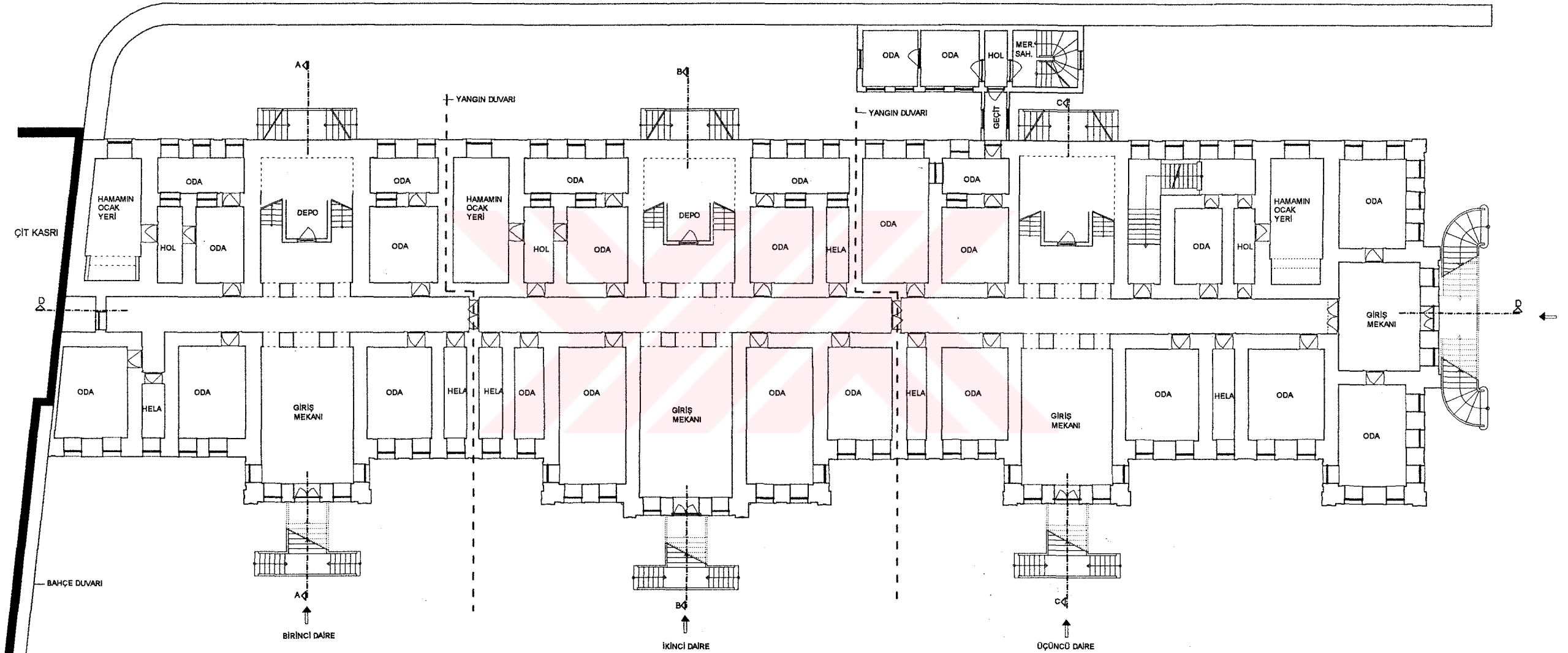
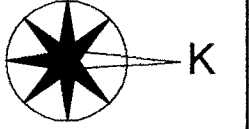
Şekil 4.87 Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren zemin kat planı

Şekil 4.88 Çukur Sarayın 1968 yılındaki durumu gösteren birinci kat planı

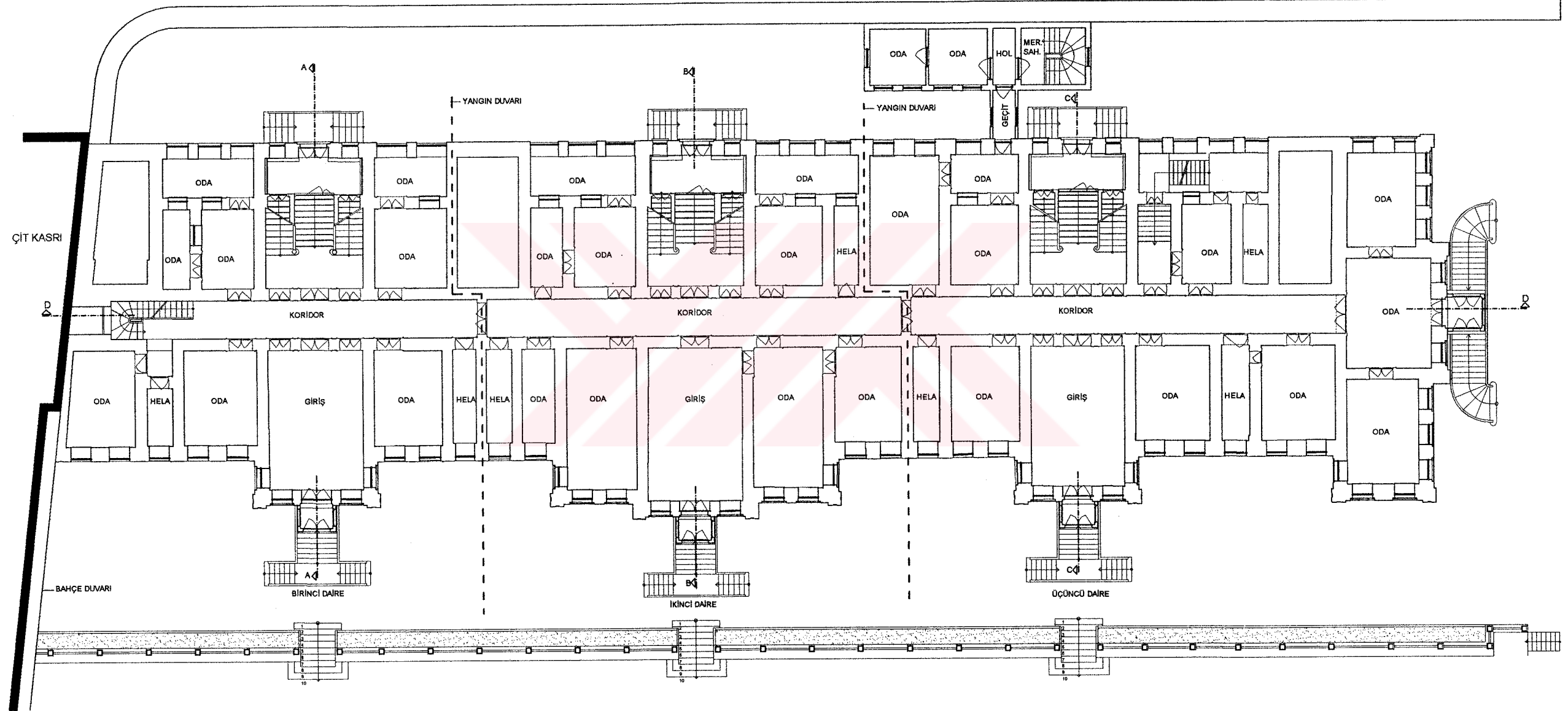
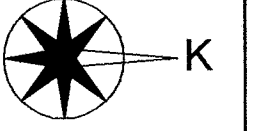
Resim 4.133 Şehzadegan Dairesi giriş merdiveni

BODRUM KAT RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

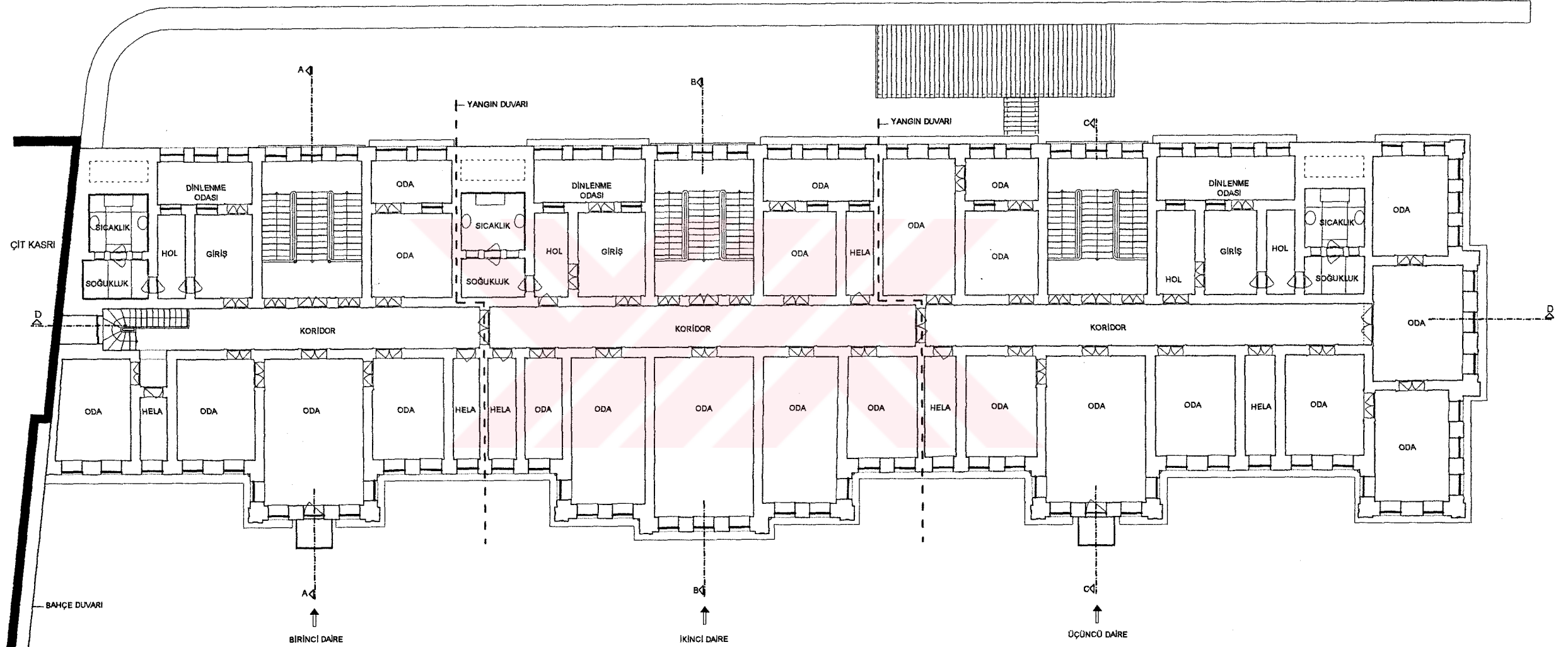
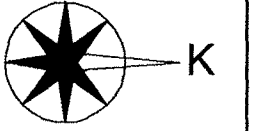
0 1m 2m 3m 4m 5m

Şekil 4.89 Çukur Saray restitüsyon projesi (bodrum kat planı)

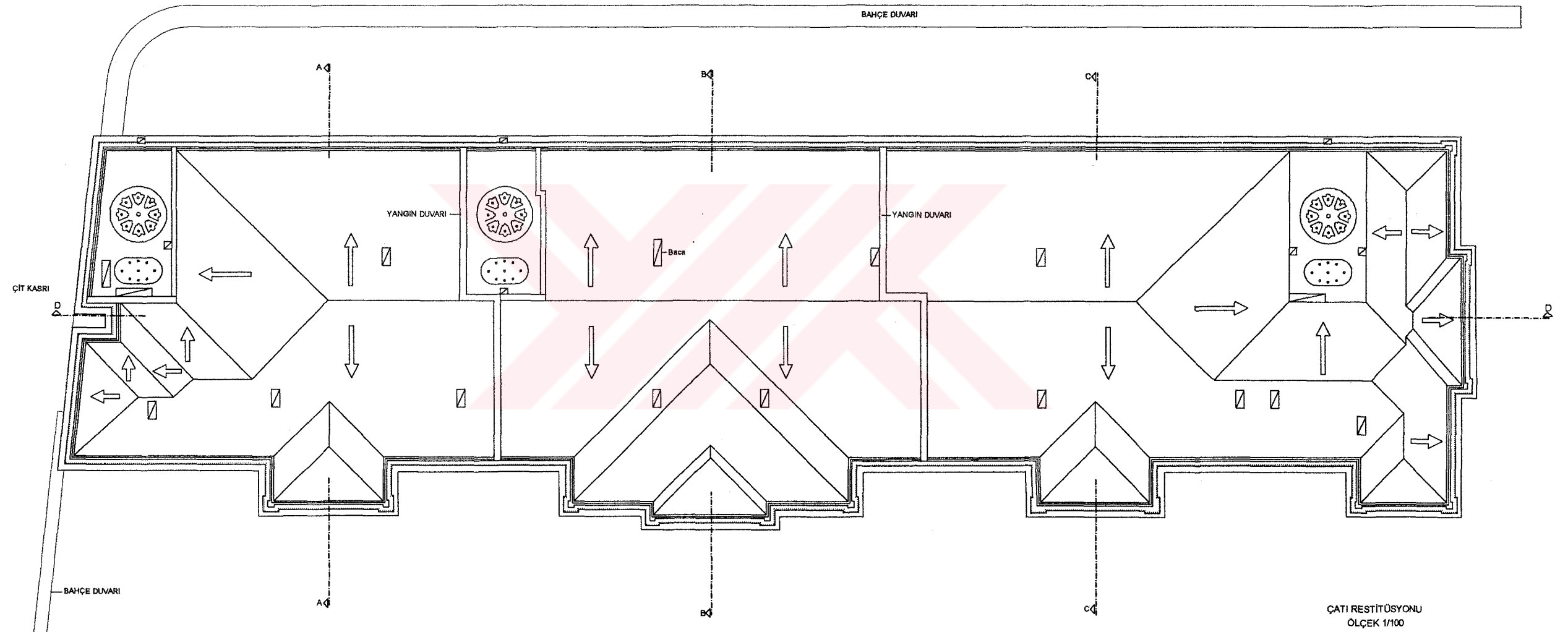
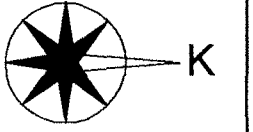
ZEMİN KAT RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

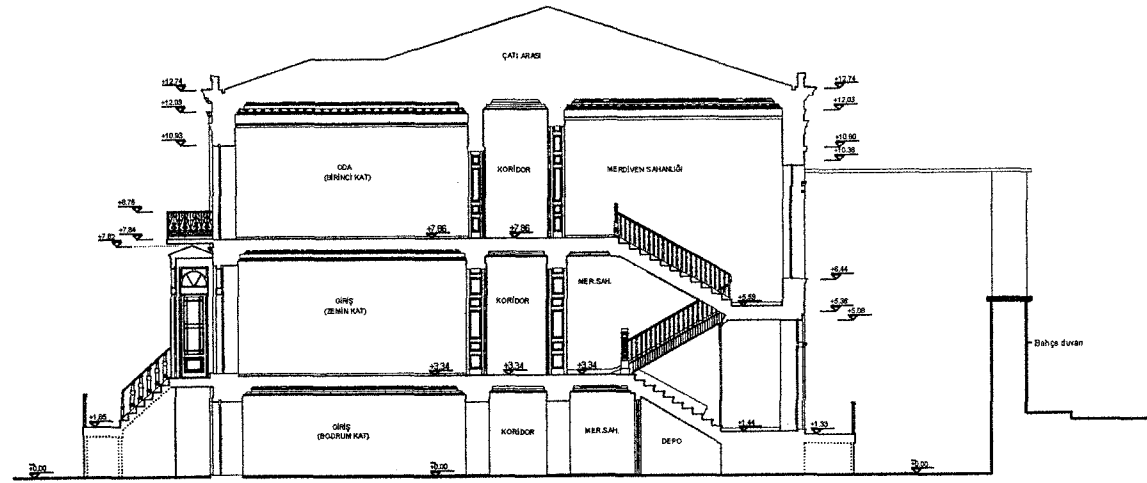
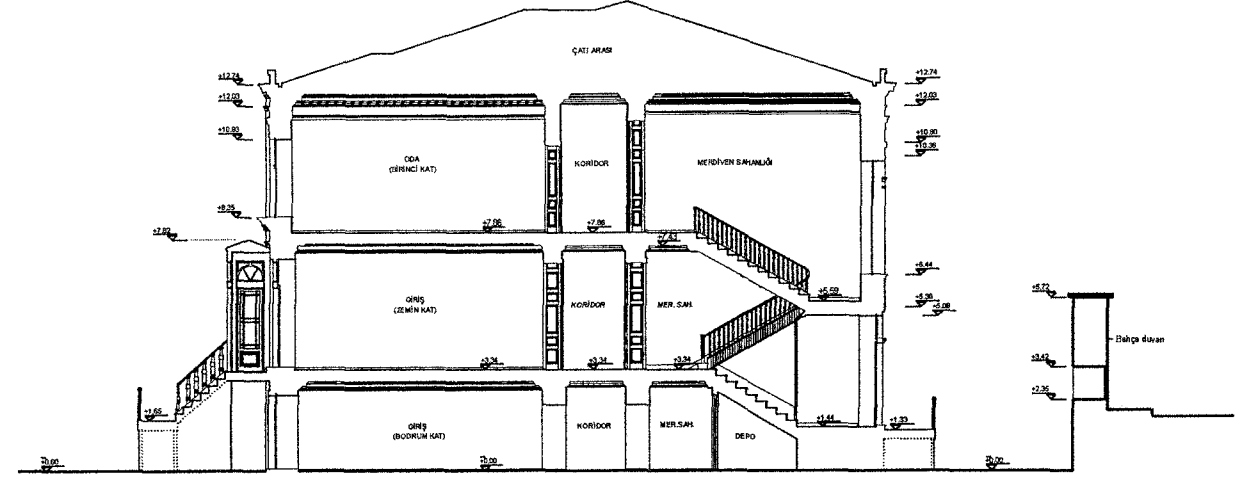
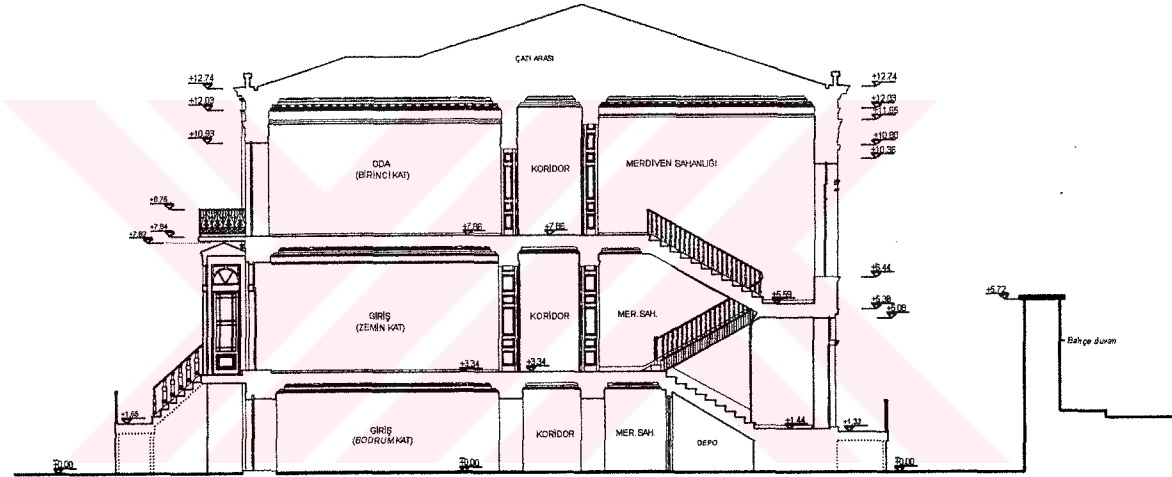

BİRİNCİ KAT RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

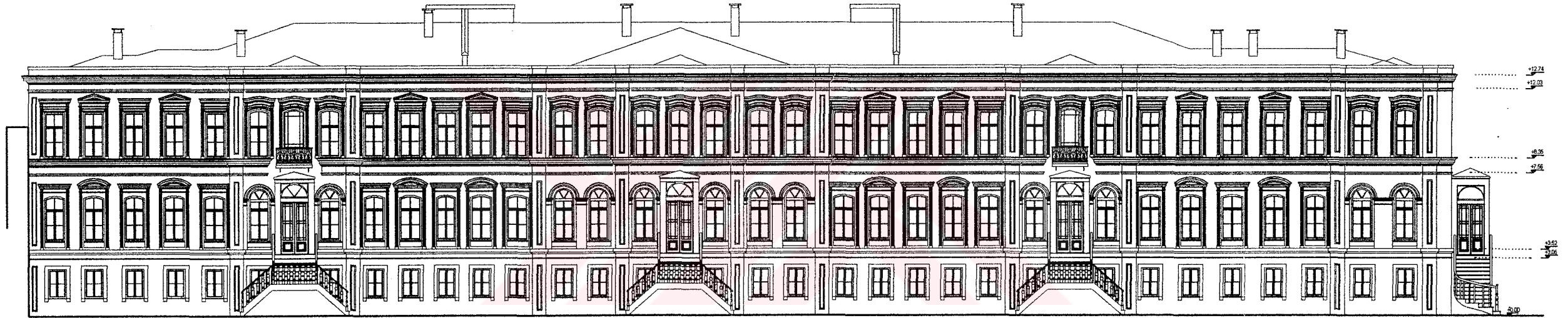
Şekil 4.92 Çukur Saray restitüsyon projesi (çatı görünüşü)

A-A KESİTİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100B-B KESİTİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100C-C KESİTİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100D-D KESİTİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m 2m 3m 4m 5m

KUZEY CEPHESİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

DOĞU CEPHESİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

BATI CEPHESİ RESTİTÜSYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m 2m 3m 4m 5m

4. 6 Koruma ve Restorasyon Önerisi

Yıldız Saray kompleksinin II.Avlusunda yer alan Çukur Saray' ın mimarisi, tarihçesi, zaman içindeki gelişimi ve değişimi ile ilgili araştırma sırasında yeterli sayıda belgeye ulaşılamamıştır. Günümüze kadar tespit edilen ve edilemeyen bazı dönemlerden geçen yapı, halen bir süreç içindedir ve olmaya da devam edecektir.

1933 yılından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde kullanılan yapının geçirdiği restorasyonlarda, işlevine uygun mekansal özellikleri açısından karşılaşılabilecek sorunlar, sağlıklı ve metotlu bir planlama ile çözümlenmemiştir. Yapı uygunsuz kullanımlar ve yanlış restorasyonlar sonucunda özgün plan ve cephe özelliğini kaybetmiştir. Günümüzde de yanlış kullanımlara ve onarımlara maruz kalmaktadır.

Fen Bilimleri Enstitü binası olarak kullanılan yapı, üniversitenin birden fazla bölümünü bünyesinde bulundurmaktadır. Bu da yapının mekanlarının kullanım açısından zarar görmesine neden olmaktadır. Örneğin birinci katta bulunan 1-18 ve 19' nolu mekanlardaki orijinal hamam öğrenci işlerinin arşivi olarak kullanılmaktadır. Duvarlarına raflar yerleştirilmiştir. Mermer olan orijinal lavabolar rafların arkasında bırakılmıştır. Havasız ve pistir. Bununla birlikte bu mekanlara girişi sağlayan 1-21' nolu mekan, öğrenci işleri tarafından kilitli tutulmakta ve anahtarı A binasında yer alan öğrenci işlerinde durmaktadır. Aynı şekilde bodrum kattaki B 30' nolu mekan ile zemin kattaki Z 30' nolu mekanlar kilitlidir. Binada çıkacak ve acil müdahale gerektirecek bir yangında mekanların anahtarlarının başka binalardaki bölümlerde olması korkunç felaketler doğurabilir. Bu nedenle tarihi yapının tamamının, günümüzde de bir bölümünü kullanan Sanat Tasarım Fakültesince kullanılması ve yapı içinde yer alan diğer bölümlerin üniversite bünyesindeki başka yapılara taşınması önerilmiştir.

Sınırlı belge ve yapıdaki izlere göre hazırlanan restitüsyon çalışmasının restorasyon için bir temel oluşturması uygun değildir. Bu nedenle, restorasyon önerisinde, binada mekansal örgütlenme ve strüktüre yönelik köklü bir değişiklik yer almamıştır.

Hazırlanan restorasyonda cephelerinin aynen korunması önerilmiştir. Mekansal kurgularla ilgili yapılan değişiklikler şunlardır:

- Bodrum katta B-4 giriş mekanındaki rüzgarlığın kaldırılması,
- İçeriden girişi kapatılan bodrum kattaki B-13 mekanın, 1951 yılındaki planlar dikkate alınarak, kapatılan girişinin açılması,
- Doğu cephesine bitişik konumlanan ve kazan dairesinin deposu olan B-13 mekanının

arşiv olarak kullanılması,

- Bodrum katta, B-27 ve B-28' nolu mekanları ayıran , özgün olmayan, ahşap bölmenin kaldırılması,
- Kuzey cephesinden girişi sağlayan betonarme platformun altındaki su depolarının kaldırılması
- Doğu cephesinde yapıya bitişik konumlanan kazan dairesinin, basın ve ilan bürosunun deposu altına alınması,
- Zemin katta, Z 29 ile Z 30' nolu mekanları ayıran ve özgün olmayan ahşap doğramanın kaldırılması,
- Zemin katta, Z 2 ve Z 3' nolu mekanlar arasındaki kapatılmış kapının tekrardan açılması ve iki mekanın birlikte kullanılması,
- Z 16, 17, 18 ve 19' nolu mekanları diğer mekanlardan ayıran, K Z-20' nolu, özgün olmayan kapının kaldırılması,
- Birinci katta tuvalet olarak kullanılan, 1-28 ve 1-29' nolu mekanlardaki hamamın korunması ve bu katta gerekli olan tuvalet alanının, 1-27' nolu bölüm içinde çözümlenmesi,
- Birinci katta arşiv olarak kullanılan 1-18 ve 1-19' nolu mekanlardaki hamamın özgün hali ile korunması ve arşivin kaldırılması ,
- Birinci katta 1-12 (1-12 a, 1-12 b)' nolu mekanda özgün olmayan alçıpan bölmelerin kaldırılması ve tek bir hacim olarak kullanılması önerilmiştir.
- Birinci katta 1-23 ve 1-25' nolu mekanlarda bulunan çelik strüktürlü asma katların kaldırılması önerilmiştir.

Yapıda strüktürü etkileyecek önemli bir hasra yoktur. Müdahale gerektiren bozulmalara karşı bazı çözümler önerilmiştir;

- Yapının beden duvarlarında görülen yosunlanma ve çiçeklenmeleri önlemek için bina çevresine drenaj yapılması (Ek Pafta 26 ve 27),
- Cephe boyalarında dökülme ve kararmalar vardır. Bunlar için cephenin temizlenerek, yalıtımlı bir boya ile boyanması,
- Cephede pencere ve kapı boşluklarını çevreleyen elemanlarda, kat silmelerinde, saçak ve denizlik silmelerinde görülen malzeme kayıplarının özgün profil detaylarına göre onarılması,

- Galvaniz saçıtan olan su iniş boruları paslanmış ve hasar görmüştür. Bunların pvc borular ile değiştirilmesi,
- Binaya kuzey cephesinden girişi sağlayan betonarme platformdaki çatlakların ve sıva dökülmelerinin onarılması,
- Kaldırılması önerilen kazan dairesinin binaya bitişik olmasından dolayı zarar gören kat silme profilinin aslına uygun olarak tamamlanması ve bacanın kaldırılarak, kapatılan pencerelerin açılması,
- Ek Pafta 7' de saptanan, özgün dekorasyonlu mekanlardaki hasarların onarılması,
- Duvar ve tavandan geçirilen tesisatlar özgün dekorasyona zara verdiğiinden, tesisat projesinin tekrardan incelenmesi ve mümkünse en azından özgün dekorasyonu korunabilmiş mekanlarda yerden döşenmesi,
- Daha önceden sorunlu olan çatı geçirdiği bir restorasyondan sonra yukarı alınmış ve dereler genişletilmiştir. Bu onarımdan önce hasar gören ve onarılmayan birinci kattaki 1-10, 11, 13 ve 14' nolu mekanların koltuk silmelerini ve duvarlarının onarılması,
- Özgün kapıların aslına uygun olarak onarılması,
- Yerinden oynayan parke döşemelerin onarılması önerilmektedir.

Araştırma sırasında restorasyonuna başlanılan zemin kattaki Z 5' nolu mekanın boyalı duvar yüzeyinin altından özgün kalem işleri çıkarılmıştır. Bu bulgu dikkate alınarak özgün mekansal özelliğini koruduğu düşünülen Z 3, 4, 11 ve 14' nolu mekanlar ile 1-1, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 14, 15 ve 17' nolu mekanların, duvar boyalarının kaldırılarak özgün kalem işlerinin korunup korunmadığının araştırılması gerekmektedir. Ayrıca özgün ara duvarları bir dönem kaldırılan ancak; sonradan tekrar yapılan zemin kat (Z 6, 8, 12, 15 ve 17) ve birinci katta (1-8) bulunan odaların özgün duvarlarının boyalarının kaldırılarak kalem işlerinin korunup korunmadığına bakılması gerekir. Eğer özgün dekorasyonları mevcutsa onarımı yapılmalıdır. Zemin ve birinci katlardaki Z 3, 6, 7, 11, 16 ile 1-1, 3 ve 7' nolu mekanların asma tavanlarının kaldırılıp özgün dekorasyonlarının olup olmadığı araştırılmalıdır. Aynı şekilde mevcut tesisatın geçtiği zemin kattaki Z 32 ve 18' nolu koridorlarla birinci kattaki 1- 31, 32 ve 33' nolu koridorların asma tavanlarının bir bölümü açılarak özgün dekorasyonun durumu tespit edilmelidir. Bu mekanların duvarlarındaki boyalarda, kısmi olarak kaldırılmalı ve özgün kalem işlerinin olup olmadığı araştırılmalıdır.

Önerilen restorasyon projesi Ek Pafta 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 ve 33' de incelenmiştir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

16. Yüzyılda en parlak dönemini yaşayan Osmanlı, 17. yüzyılda giderek güç kaybetmeye başlamıştır. Bunu durdurabilmek için Avrupa'yı kendine örnek almıştır. Osmanlı' nın Avrupa'yı özümsemeye çalışan değişim süreci 'Batılılaşma Dönemi' olarak tanımlanır.

Batılılaşma hareketi 18. yüzyılda başlamış 19. yüzyılda hız kazanmıştır. Ekonomik yapının, siyasal yapının, bilimsel yaşamın, sanat yaşamının ve mimarinin bu yüzyıldaki değişimleri, batı etkili olarak gerçekleşmiştir. Bu süreç içinde imparatorluğun yönetim merkezi tarihi yarım adadan Boğaziçi' ne kaymıştır. Padişahlar güçlerini sergileyen görkemli saraylarda oturmaya başlamışlardır.

19. yüzyıl saraylarında batıdan gelen üsluplar etkilidir. Bu dönemin ve Osmanlı' nın son saray yapısı olan Yıldız Sarayı ise yerleşim olarak Topkapı Sarayına benzer. Ancak saraydaki yapılar bu yüzyılın mimari anlayışını yansıtır.

Bu tezin konusu olan Çukur Saray, Yıldız Sarayı' nın ikinci avlusunda yer alır. Bina plan şeması, dekorasyonu ve cephe özelliği ile batılılaşma dönemi mimarisini yansıtır.

Yıldız Sarayı' nın gelişim süreci incelendiğinde, yapının II.Abdülhamit (1876-1909) döneminde yapıldığı sonucuna varılır. Yapı günümüze kadar geçirdiği onarım ve restorasyonlar ile özgün plan ve dekorasyon özelliğini büyük ölçüde koruyamamıştır. 1933-1970 yılları arasında üniversitenin yurt binası olarak kullanılan yapının bazı bölümleri betonarme sisteme çevrilmiştir. Yurt işlevine cevap verebilmesi için özgün plan şeması bozulmuştur.

Bu tez çalışması kapsamında hazırlanan restorasyon projesinde, yapının günümüzdeki mevcut durumu ile korunması önerilmiştir. Bunun nedenlerinde biri, yapının özgün durumu ile ilgili elimizde yeterli belgenin olmaması, ikincisi ise betonarmeye çevrilmiş bölümlerin yapının taşıyıcısı ile bütün olarak çalışmasıdır. Bu sistemde yapılacak bir değişiklik yapının statğine zarar verebilir.

Günümüzde Fen Bilimleri Enstitü Binası olarak görülen yapının birçok kullanıcısı vardır. Bu da yapıya farklı işlevler yüklemekte ve zarar vermektedir. Restorasyon projesinde yapının bir eğitim binası olarak, Sanat Tasarım Fakültesince kullanılması önerilmiştir.Yapının özgün bölümlerinin zarar görmemesi için yeni kullanımlar restorasyon önerisinde sunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Aksit, İ.,(Yayın yılı yok), İstanbul, Türkiye'nin Tarih Hazinesi Sandoz Yayınları no:3, İstanbul.
- Arslan, N.,(1992), Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No:9, İstanbul.
- Batur, A.,(1985), "Yıldız Sarayına İlişkin Bazı Belgeler ve Türkiye'de Belgeleme Çalışmalarının Sorunları", TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, 15-17 Kasım 1984.
- Batur, A.,(1986), "Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı", Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 4.
- Batur, A.,(1993), "Mimar Raimondo D' Aronco ve Milli Saraylar' daki Çalışmaları", TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları No:9.
- Batur, A.,(1995), "Beşiktaş Sarayları", İstanbul Dergisi, Ekim 1995.
- Batur, A.,(1995), "Yıldız Sarayı", İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7.
- Bilgin, B.,(1980), Geçmişte Yıldız Sarayı, Yıldız Sarayı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Binan, C.,(1984), Yıldız Sarayı Yanmış Hususi Daire Kuzey Avlusu Mekansal Oluşumu-Sorunları ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma , Yüksek Lisans Terzi, YTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü , İstanbul.
- Bütün, R.,(1985), "Yıldız Sarayı'nda Eczane ve Hekim odalarının Yerleri", TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, 15-17 Kasım 1984
- Cezar, M.,(1985), " Sanatta Batıya Açılışta Saray Yapıları ve Kültürü'nün Yeri", TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, 15-17 Kasım 1984.
- Cezar, M.,(1993), "XIX. Yüzyılda Neden Batı Tarzı Saray", TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları No:9.
- Çelik, Z.,(1998), "19.yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul ", Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- Demirel, E.,(1998), Yıldız Sarayı Harem Yapıları Kadın Efendiler Dairesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ezgü, F. ,(1962), Yıldız Sarayı Tarihçesi, Harp Akademileri Komutanlığı Yayını.
- İrez, F.,(1993), "XIX. Yüzyılda Neden Batı Tarzı Saray", TBMM Milli Saraylar Daire

Başkanlığı Yayınları No:9.

Köse, Ö.,(2002), Yıldız Sarayı Hünkar Dairesi (Valide Sultan Kasrı), Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kuban, D.,(1996), “İstanbul Bir Kent Tarihi Bizantion, Konstantiropolist, İstanbul”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını , İstanbul.

Osmanoğlu, A.,(1960), Babam Abdülhamit, Güven yayınları, İstanbul.

Saner, T.,(1998), 19.Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Oryantalizm, İstanbul.

Seçkin, Ç.,(2000), XIX.Yüzyıl İstanbul Sarayları ve Dış Mekan Düzenlemeleri, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sevgin, E.,(1966a), “Beylerbeyi Sarayı” , Hayat Tarih Mecmuası, Yıl:2, Cilt:1, Sayı:4.

Sevgin, E.,(1966b), “Yıldız Parkı ve Şale Köşkü”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl:2, Cilt.1, sayı:5

Şehsuvaroğlu, Haluk Y.,(1986), Boğaziçi’ne Dair, Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, Haluk Y.,(Yayın yılı yok), “ Asırlar Boyunca İstanbul”, Cumhuriyet Gazetesi Yayını, İstanbul.

Uykucu, Kürşat E.,(1973), “Beşiktaş”, Beşiktaş Truzim ve Güzelleştirme Derneği Yayını, İstanbul.

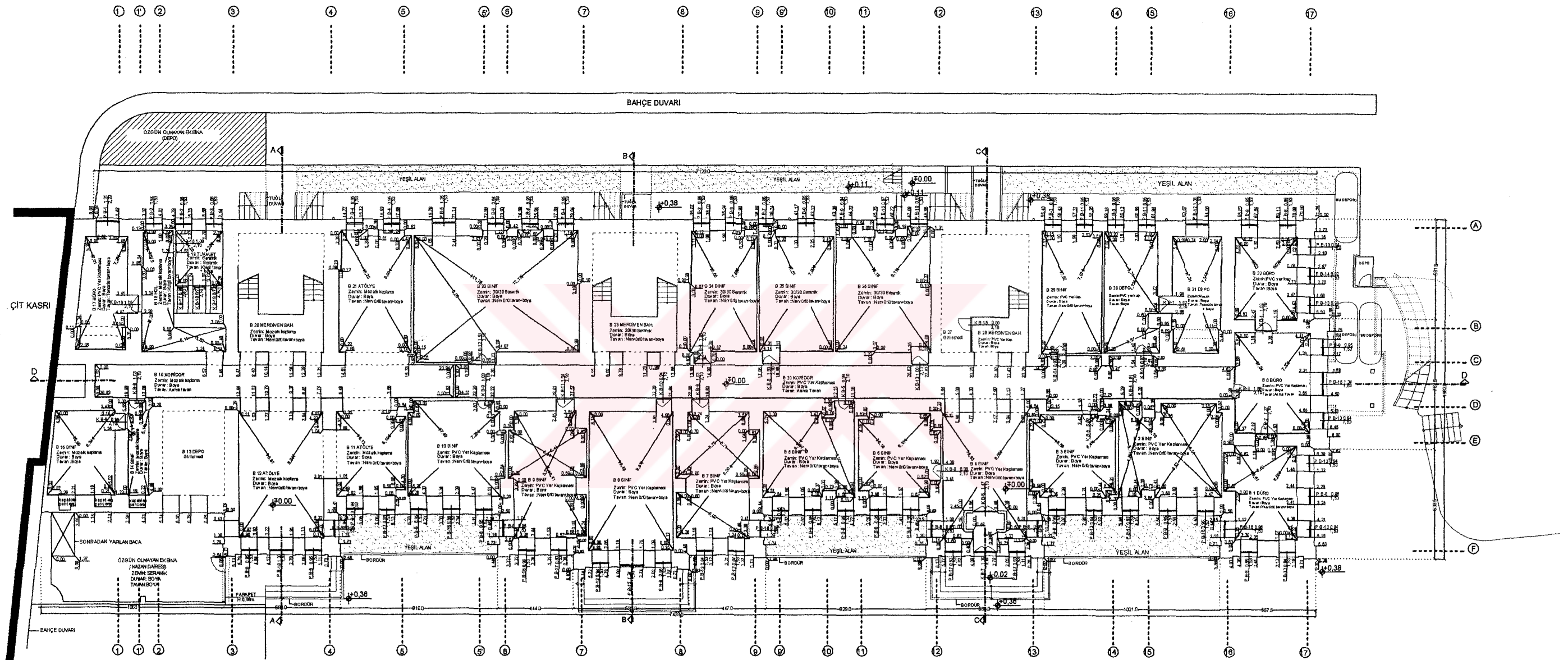
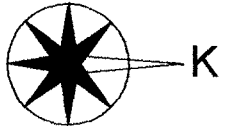
Yerosimos, S.,(1996), “ Dünya Kenti İstanbul –İstanbul- World City”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

EK LİSTESİ

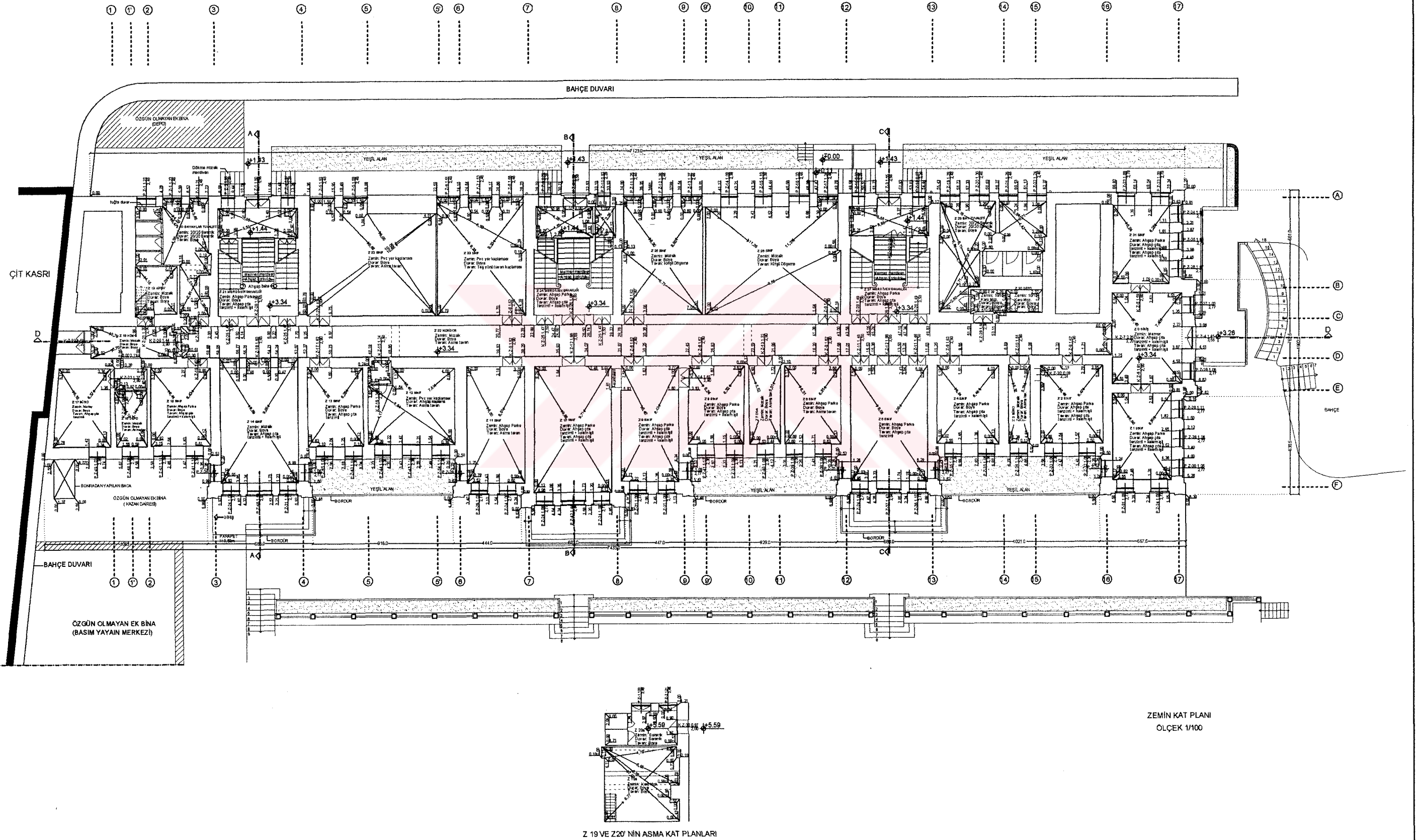
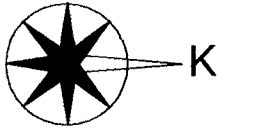
EK 1 Yıldız Sarayı binalarından Çukur Saray' ın rölövesi

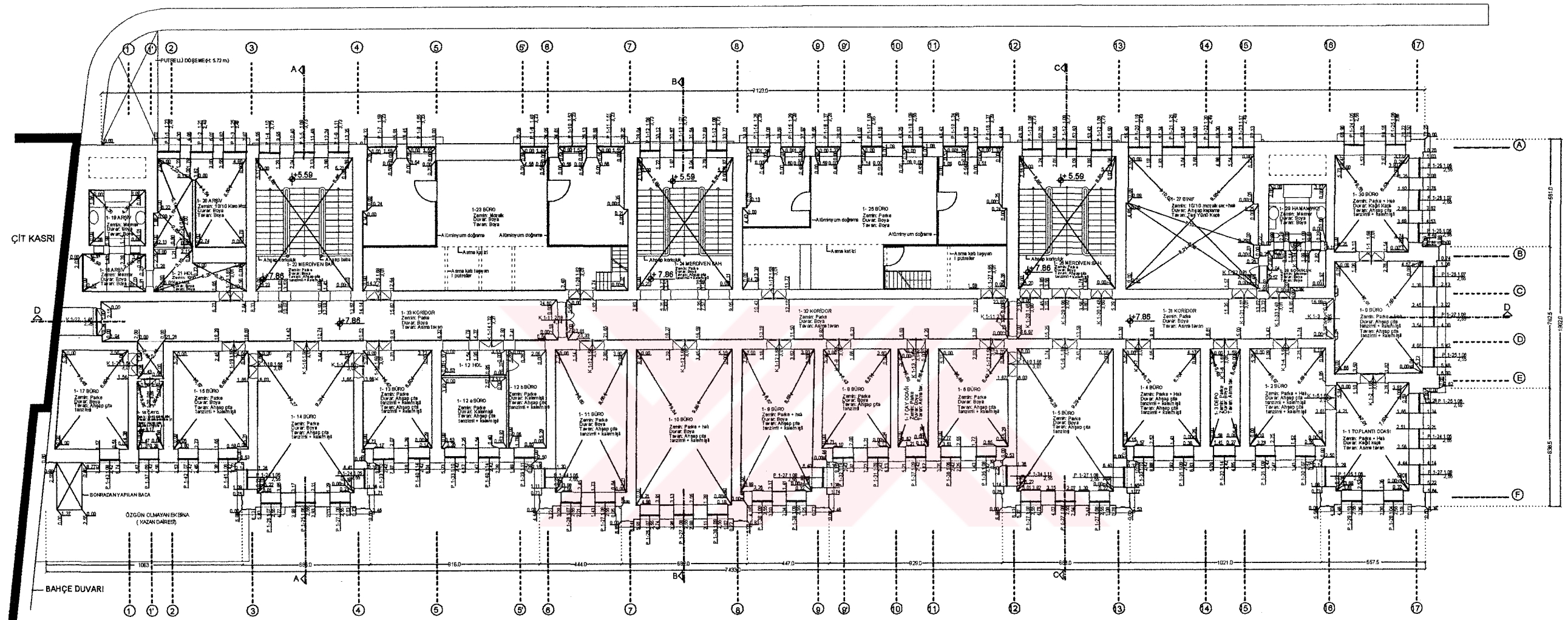
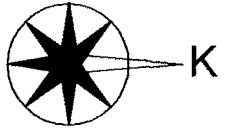
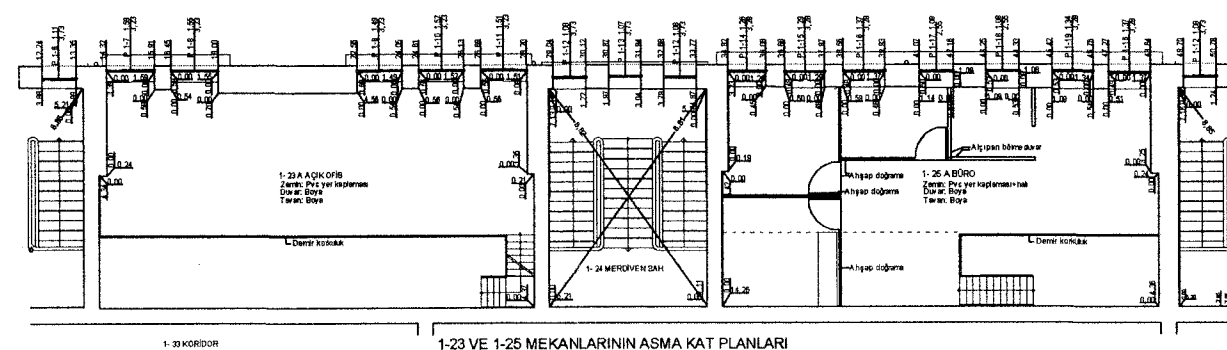
- Pafta 1 Vaziyet planı
- Pafta 2 Bodrum kat planı
- Pafta 3 Zemin kat planı
- Pafta 4 Birinci kat planı
- Pafta 5 Çatı görünüşü
- Pafta 6 Bodrum kat tavan planı
- Pafta 7 Zemin kat ve bodrum kat tavan planı
- Pafta 8 A-A, B-B, C-C ve D-D kesitleri
- Pafta 9 Kuzey cephesi, doğu cephesi, batı cephesi görünüşleri
- Pafta 10 Sistem detay planı
- Pafta 11 Sistem detayı kesit ve görünüşü
- Pafta 12 Birinci kat hamam (1-28, 1-29) planı ve kesitleri
- Pafta 13 Zemin kat (K Z-8) ve birinci kat (K 1-12) kapı detayları
- Pafta 14 Zemin kat K Z-7' nolu kapı detayı
- Pafta 15 Birinci kat K 1-3 kapı detayı
- Pafta 16 Zemin kat K Z-30 kapı detayı
- Pafta 17 Koltuk silme detayı (zemin kat; Z 0, Z 1, Z 2, Z 4, Z 5, Z 9, Z 10 ve Z 13' nolu mekanlar)
- Pafta 18 Koltuk silme detayı (zemin kat; Z 14, Z 15, Z 17, Z 21, Z 24, Z 27, Z 31, birinci kat; 1-0, 1-2, 1-4, 1-5, 1-6, 1-8' nolu mekanlar)
- Pafta 19 Koltuk silme detayı (birinci kat; 1-9, 1-10, 1-11, 1-13, 1-14, 1-15, 1-17, 1-22, 1-24, 1-26 ve 1-30' nolu mekanlar)

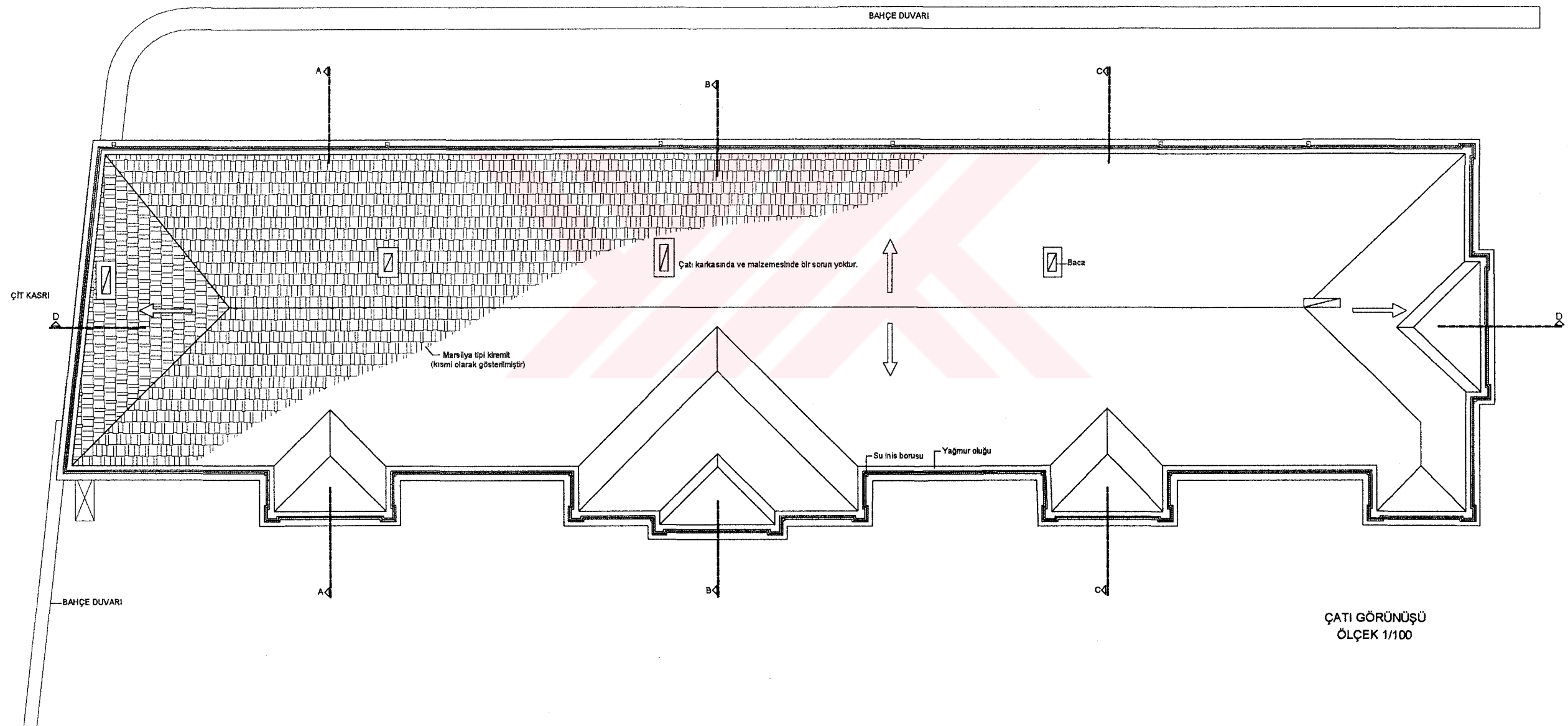
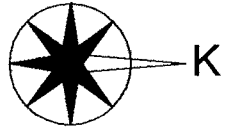

BODURUM KAT PLANI
ÖLÇEK 1/100

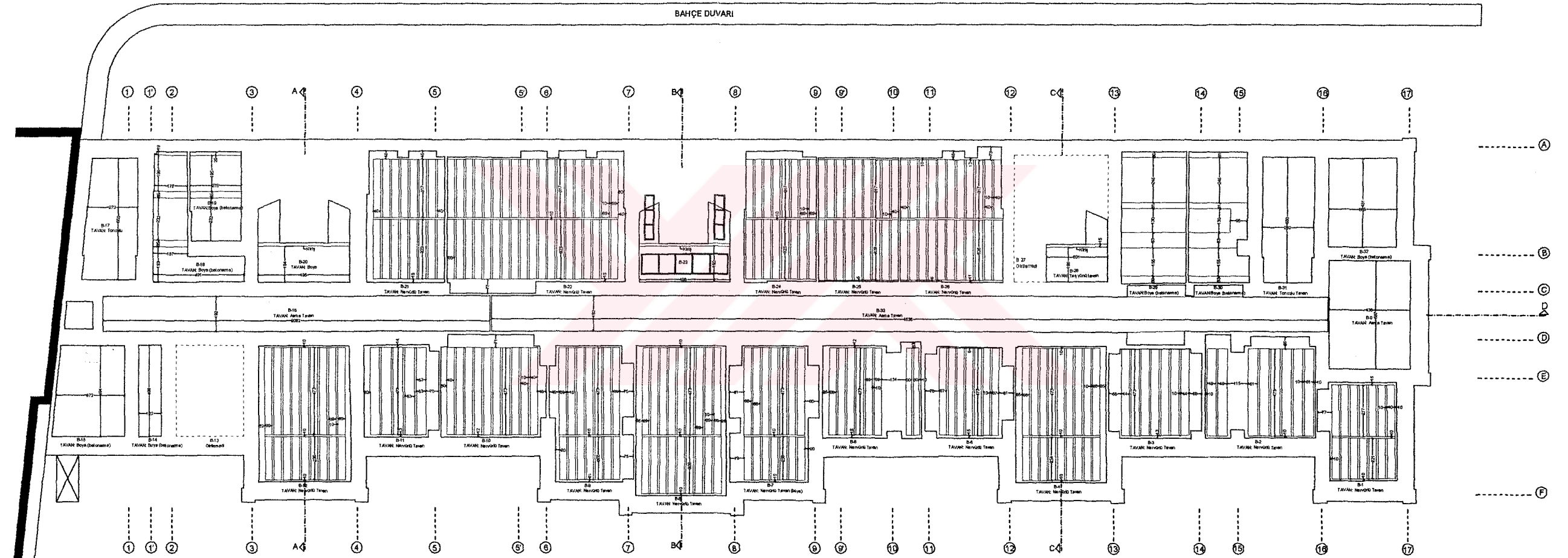
0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

BİRİNCİ KAT PLANI
ÖLÇEK 1/1001-23 VE 1-25 MEKANLARININ ASMA KAT PLANLARI
ÖLÇEK 1/100

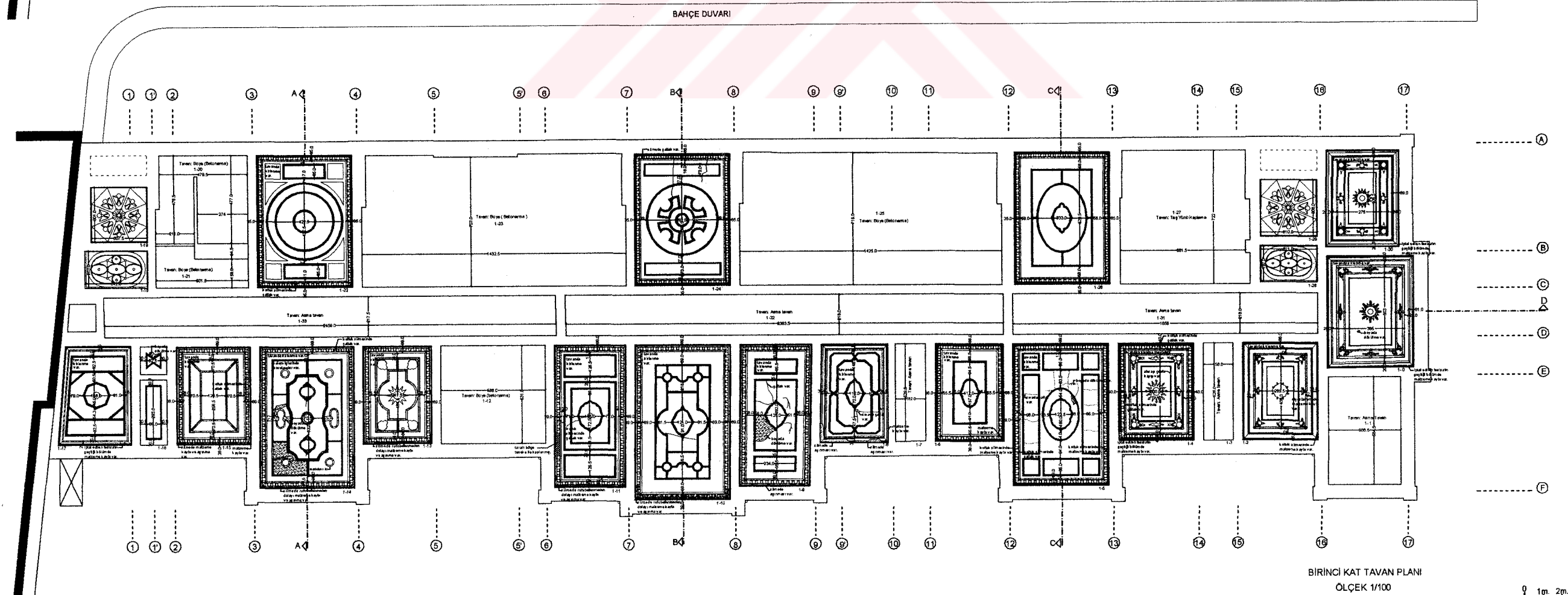
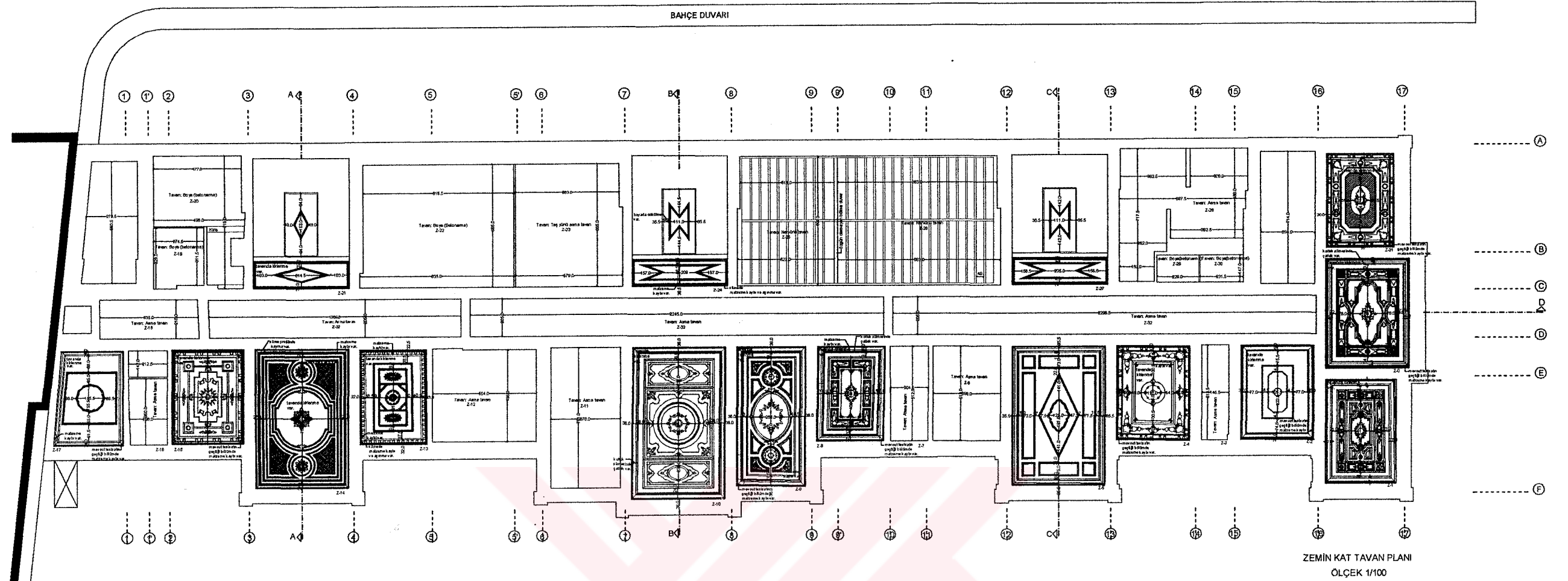

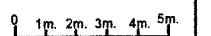
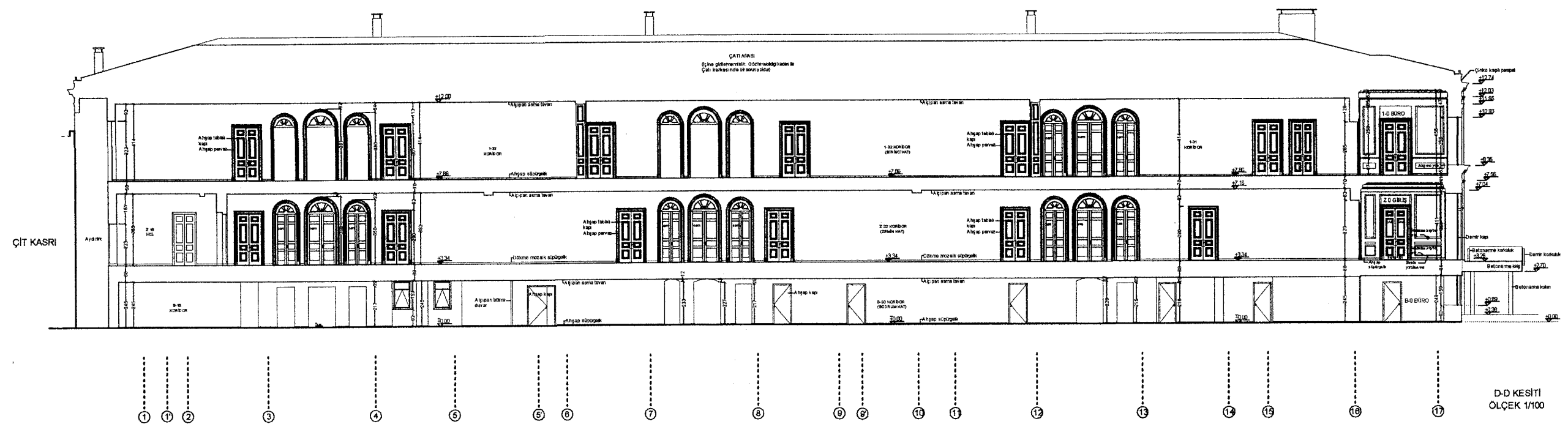
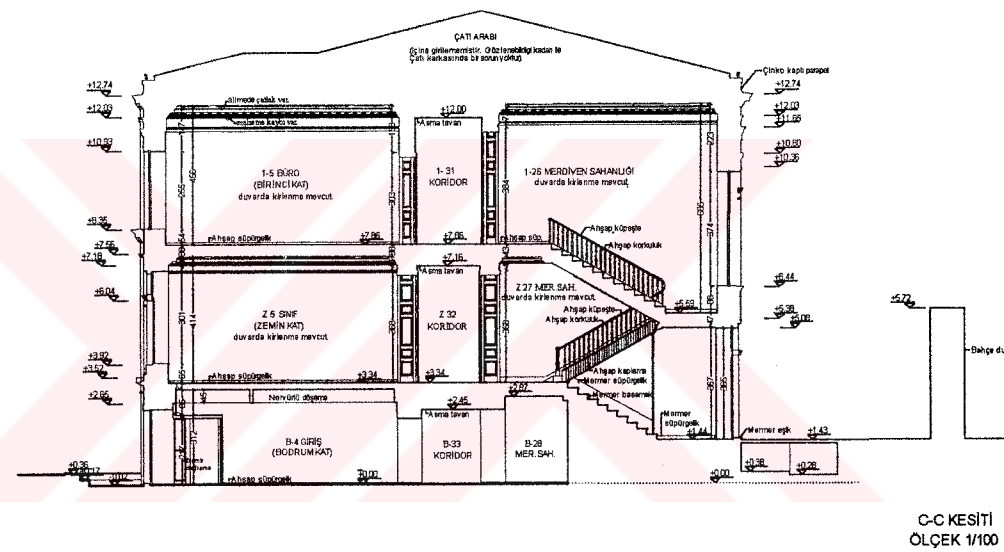
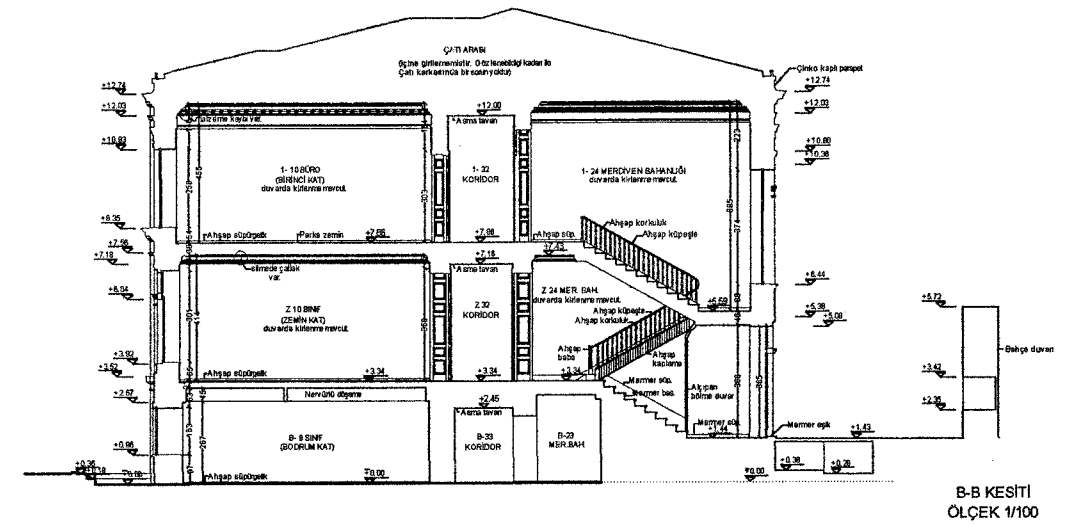
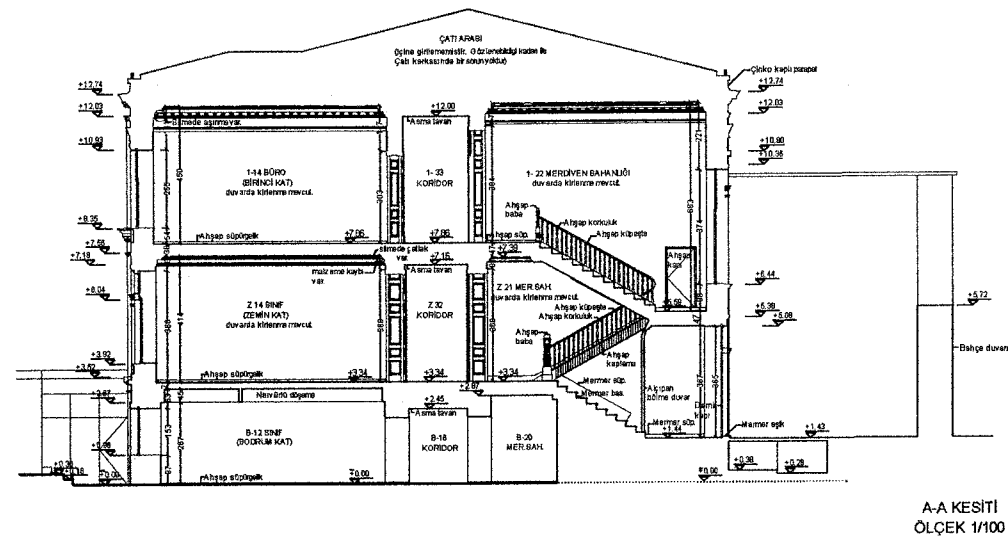
ÇATI GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK 1/100

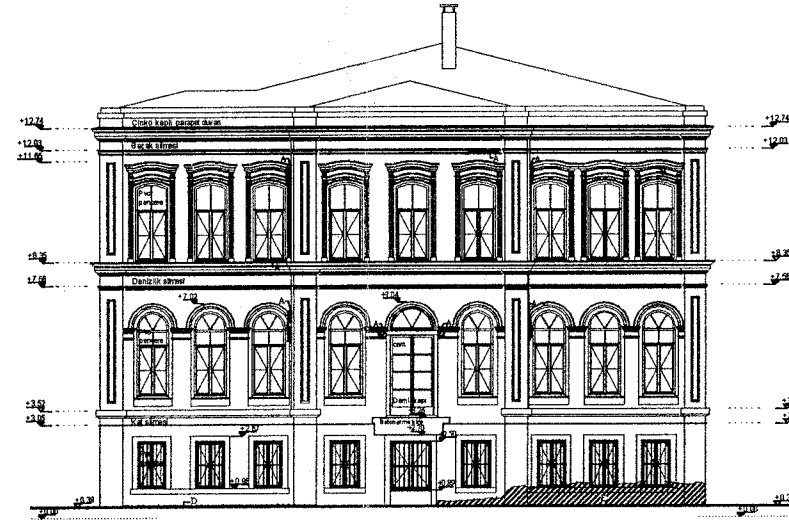
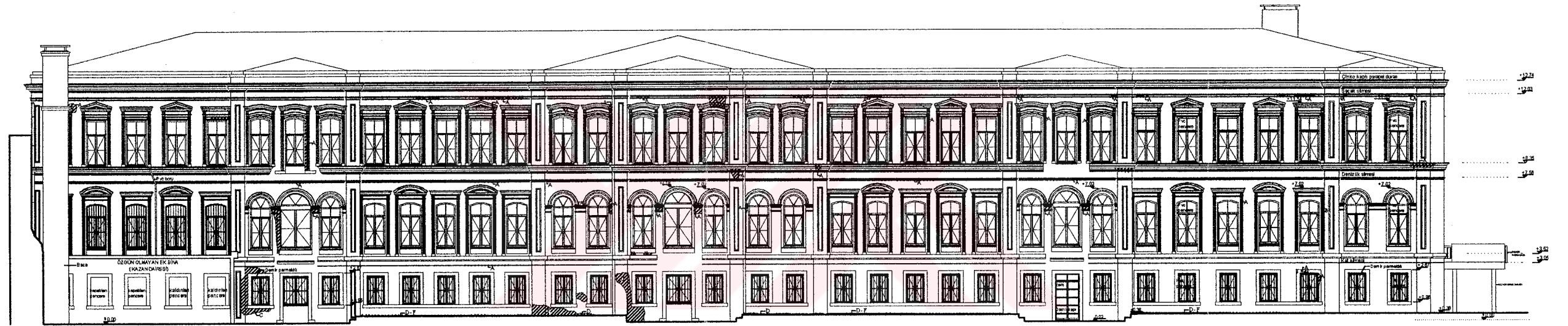

BODRUM KAT TAVAN PLANI
ÖLÇEK 1/100

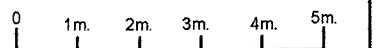
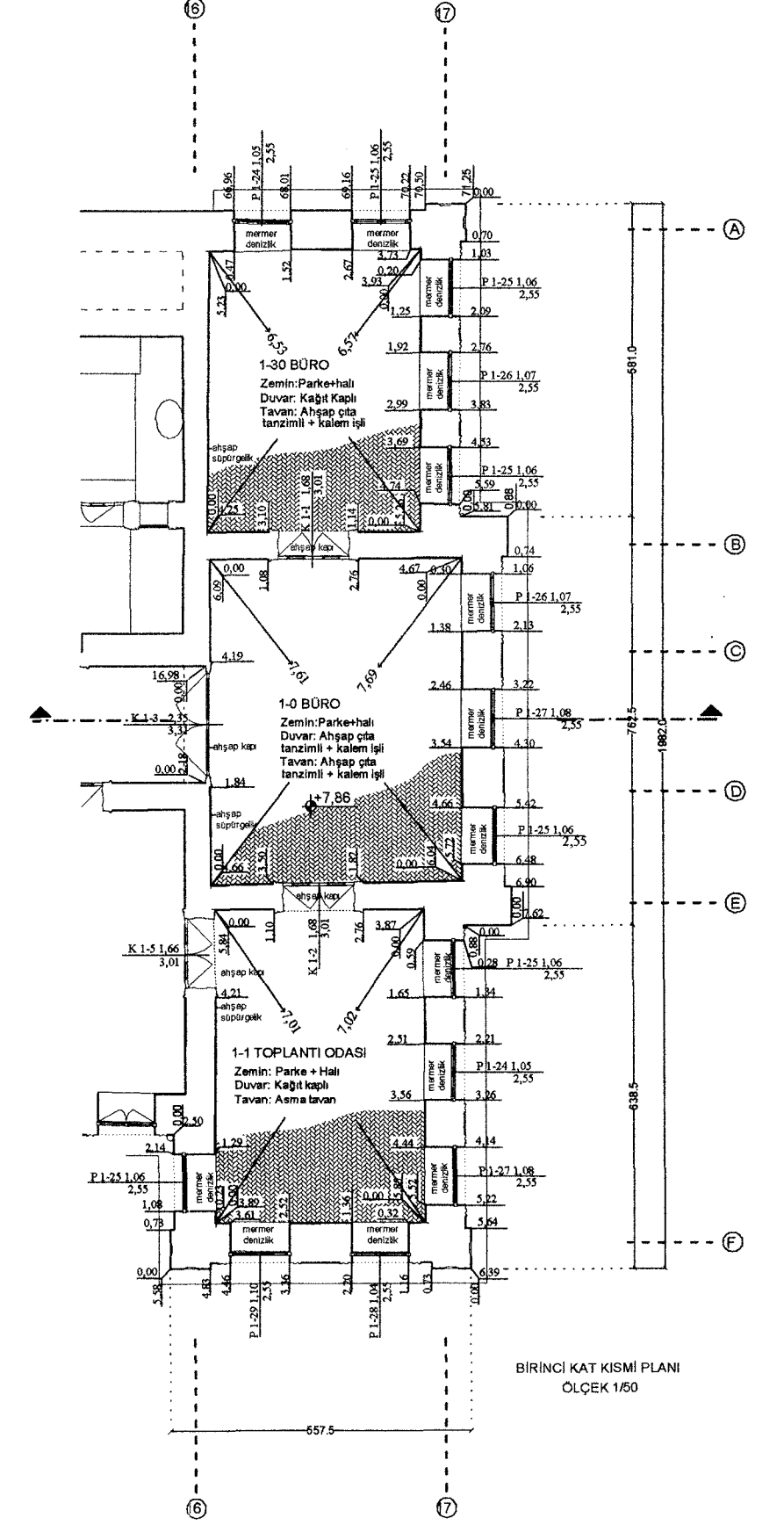
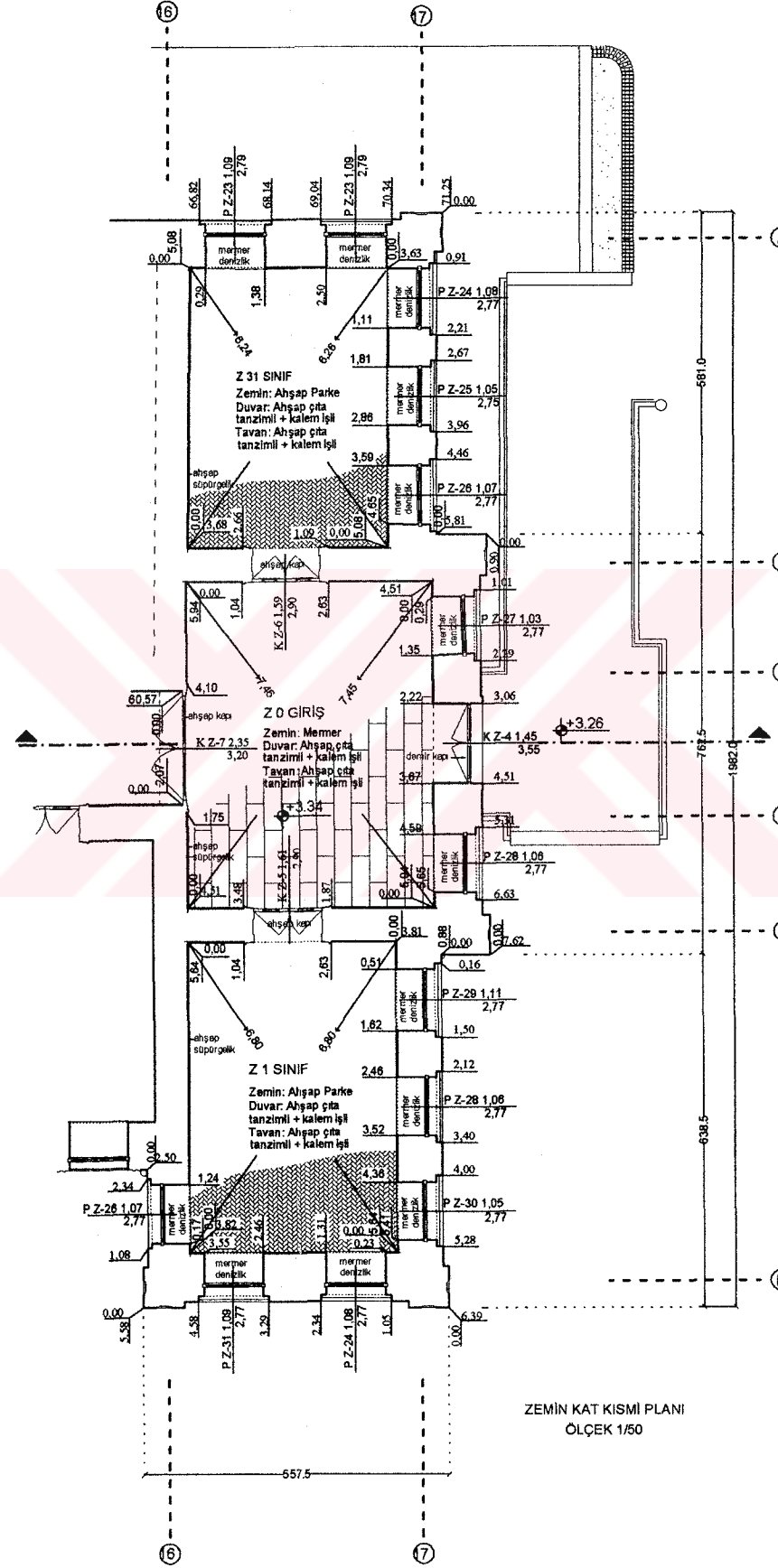
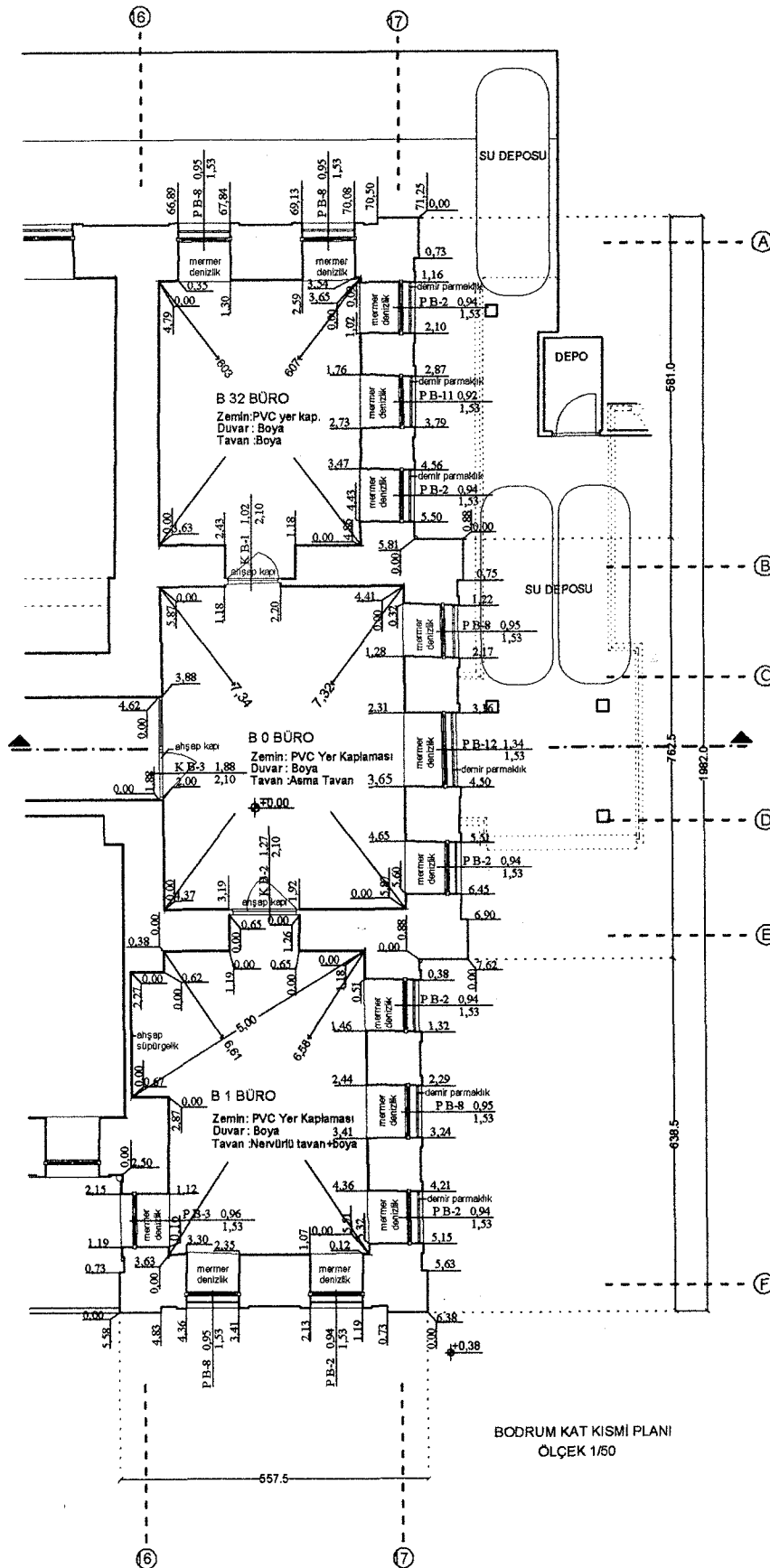
0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

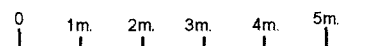
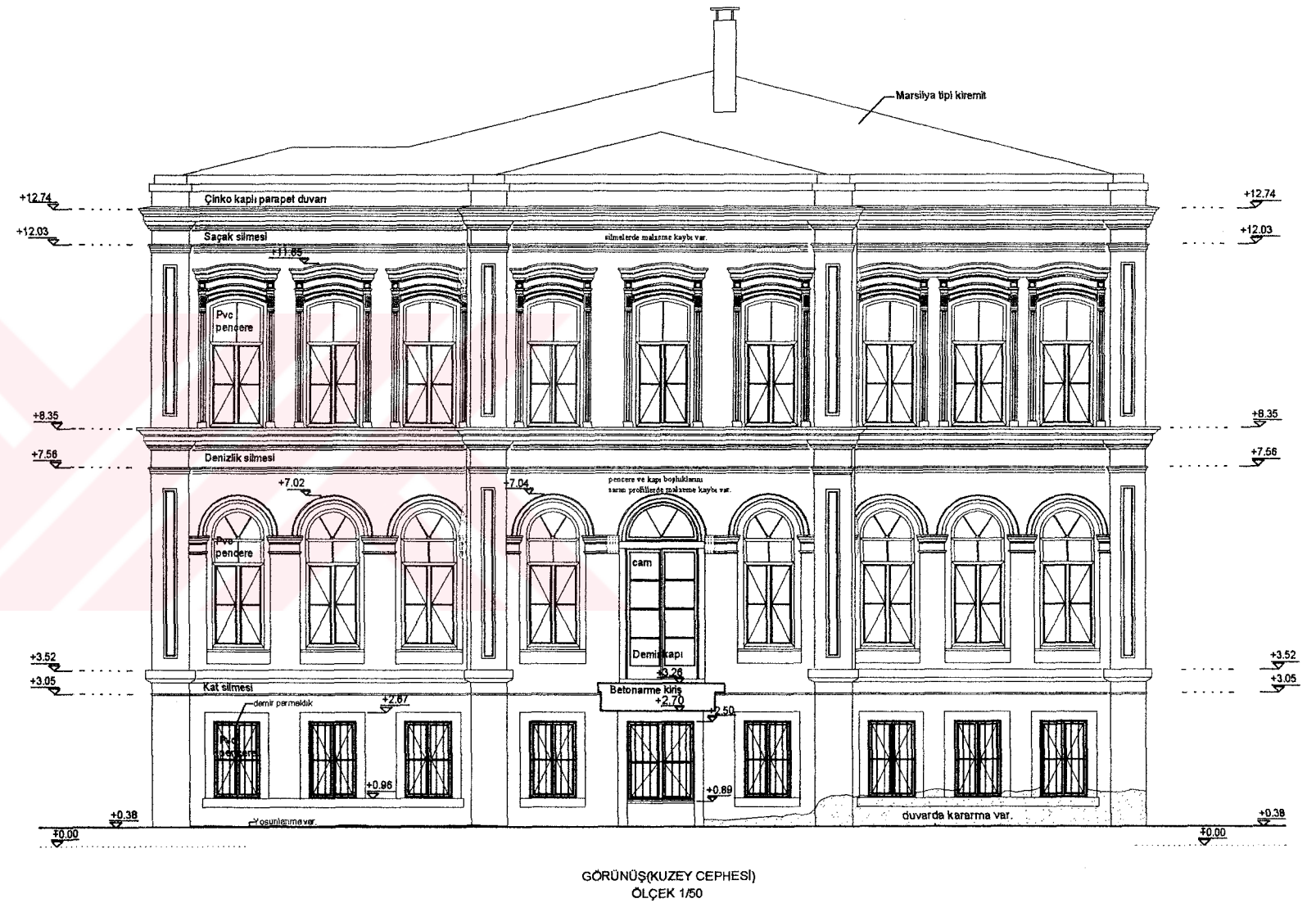
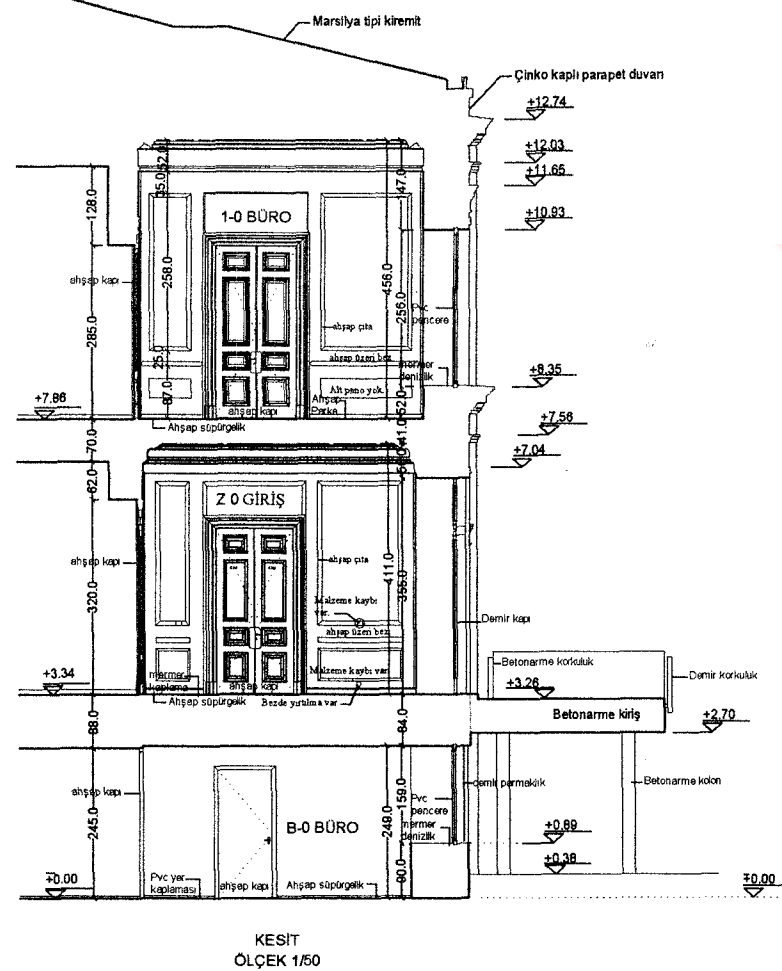

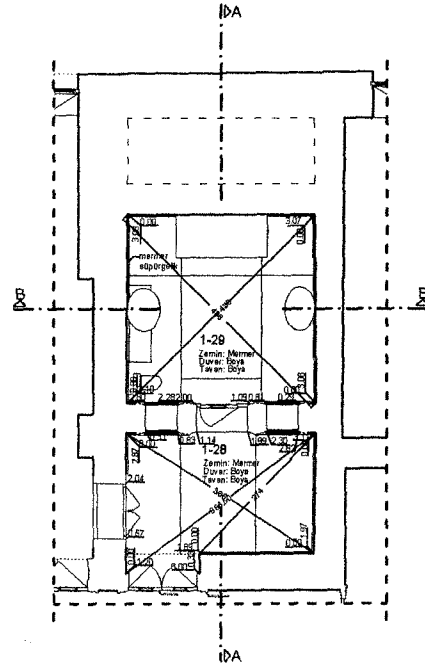
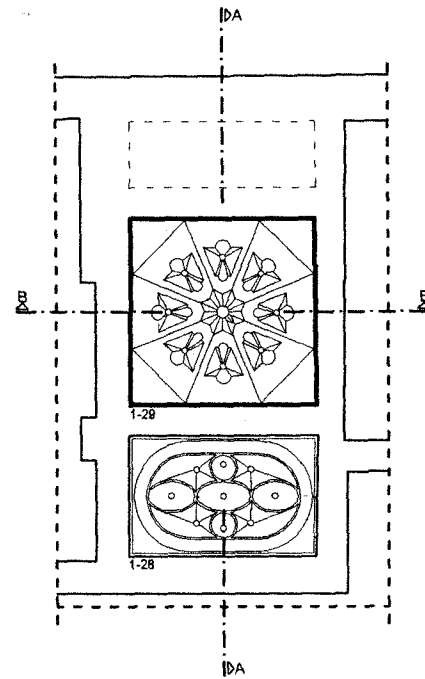
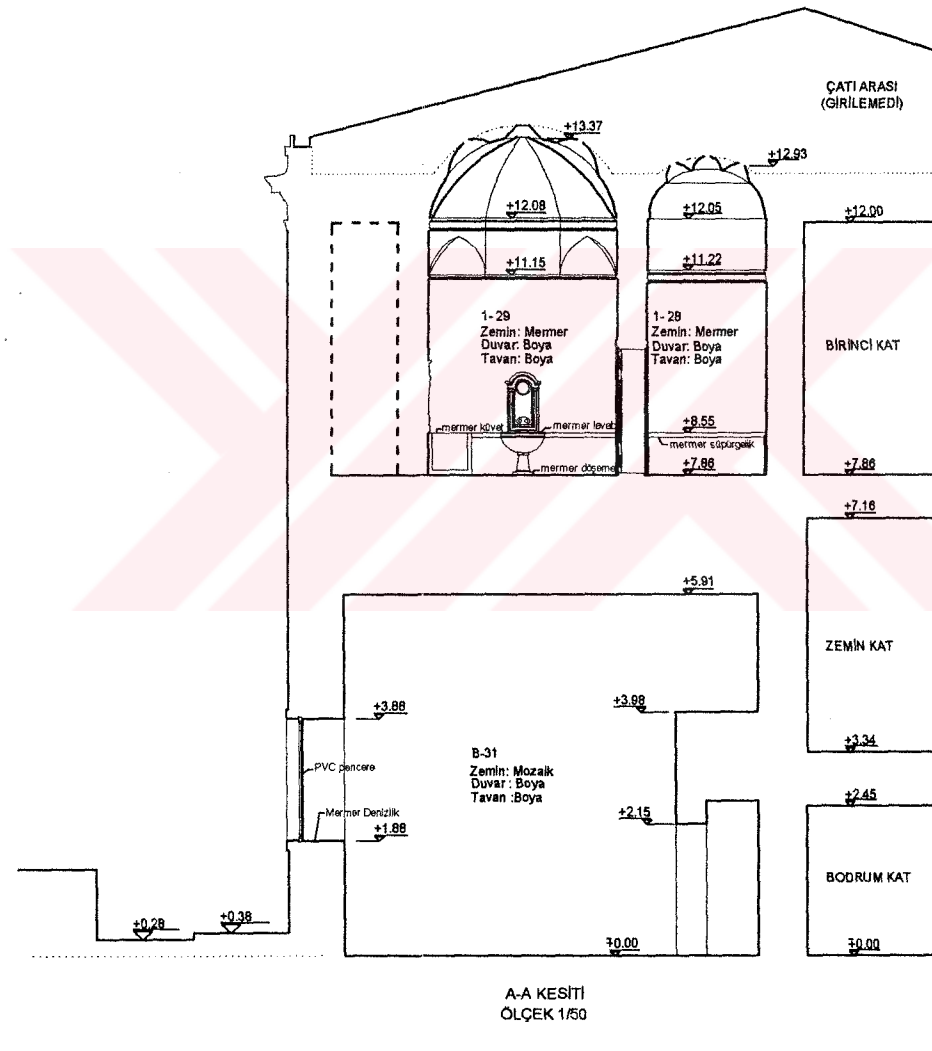
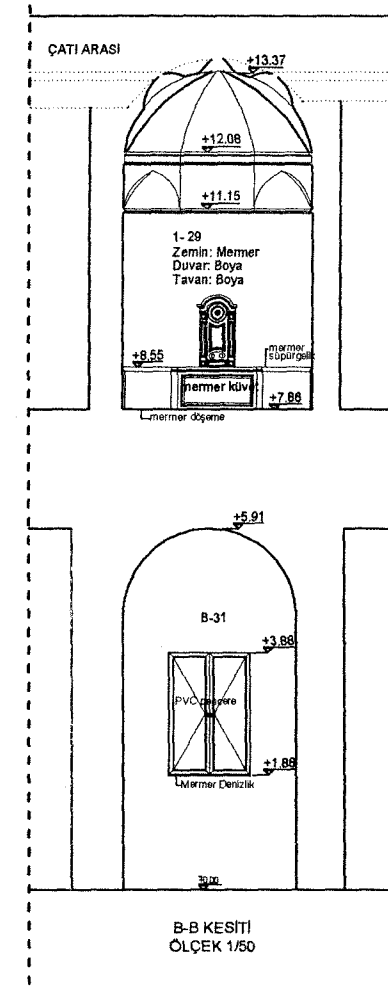

KUZEY CEPHESİ
ÖLÇEK 1/100DOĞU CEPHESİ
ÖLÇEK 1/100BATI CEPHESİ
ÖLÇEK 1/100

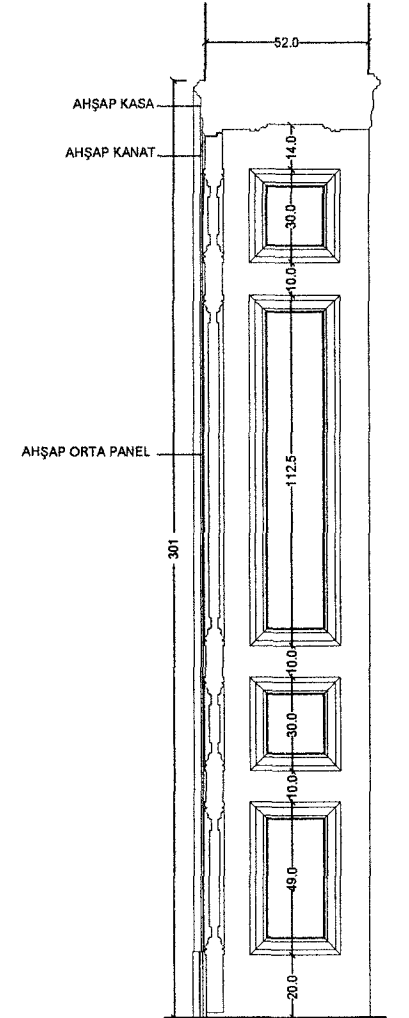
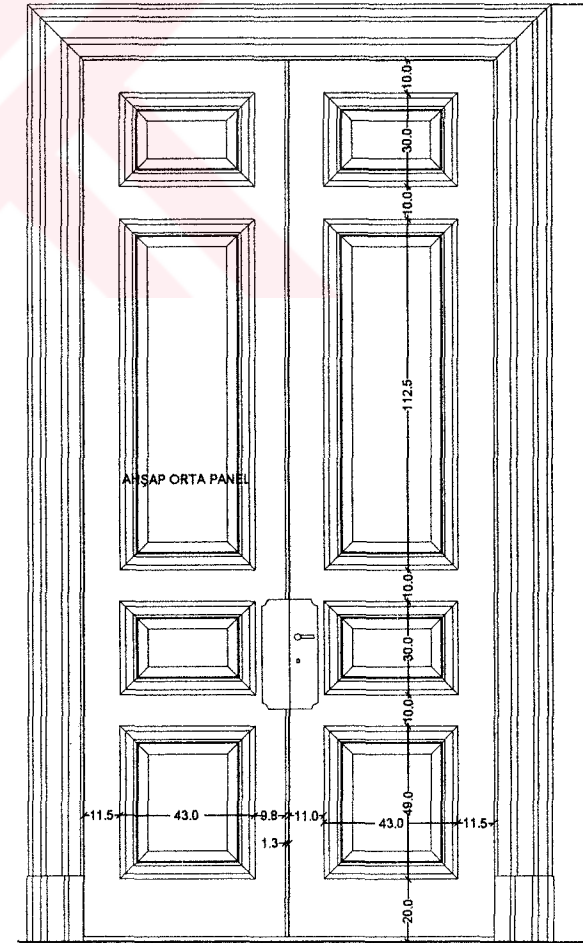
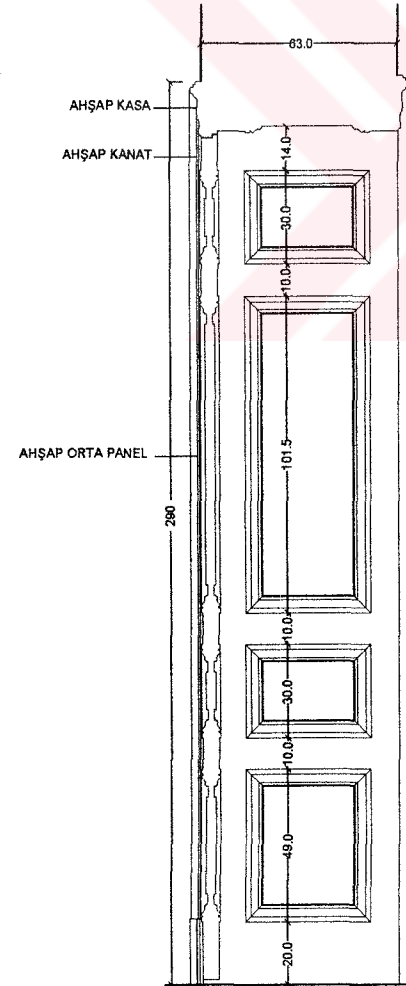
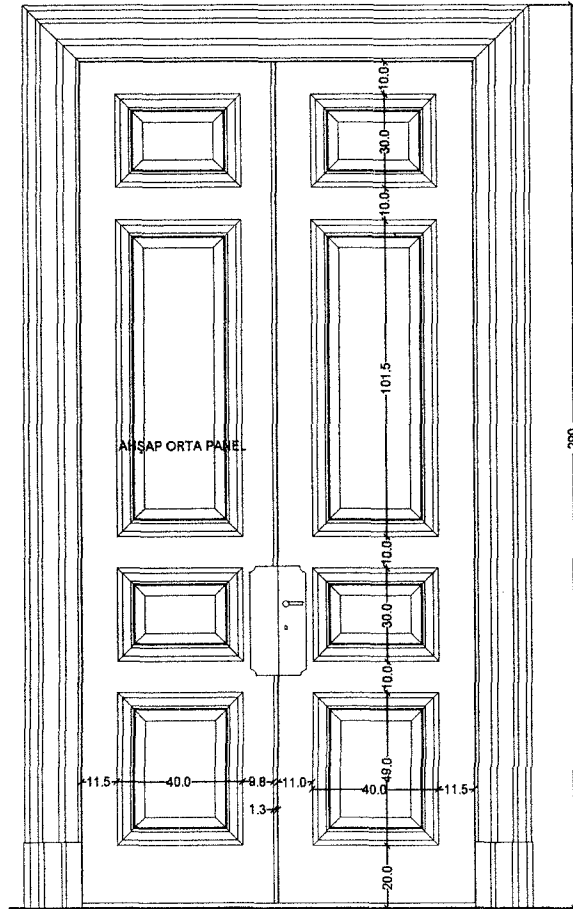
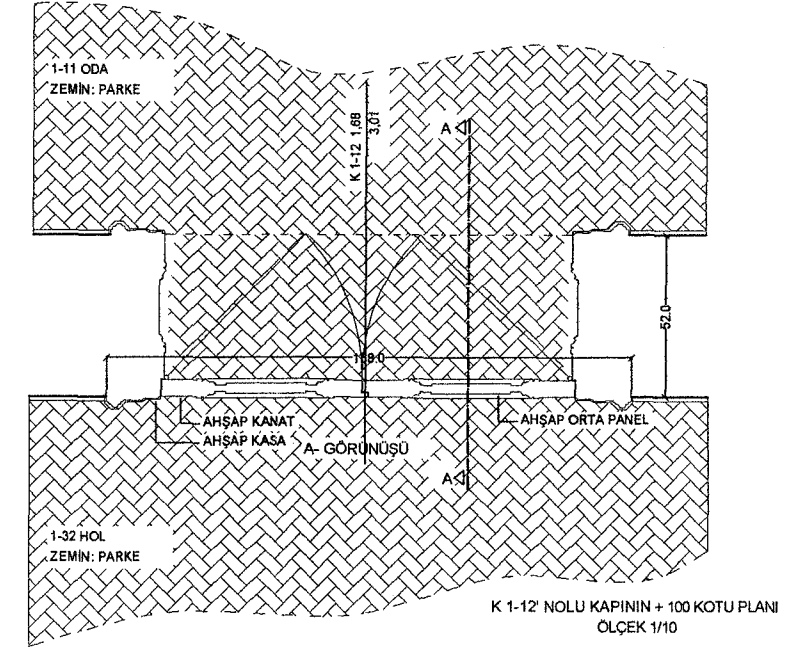
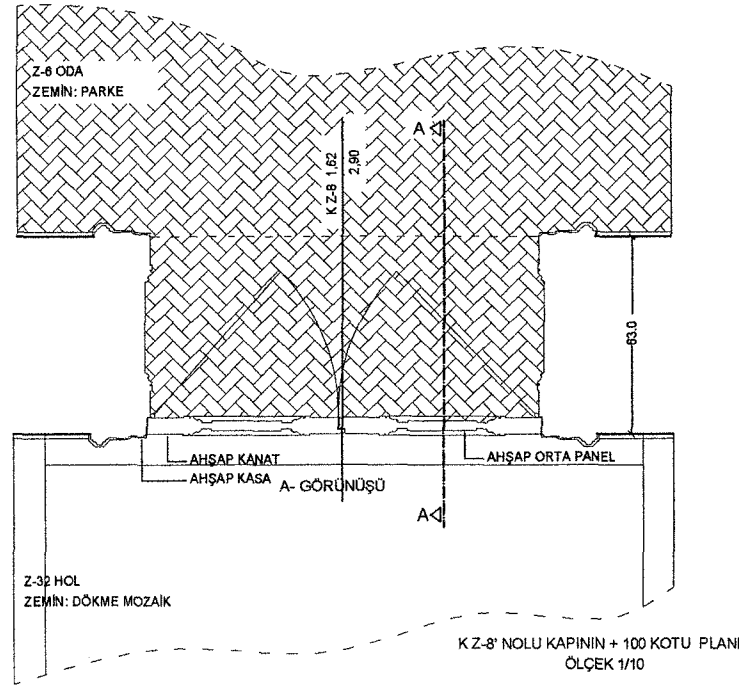
BOZULMALAR
A: MALZEME KAYBI
B: SIVA ÇATLAĞI
C: BOYADA DÖKÜLMESİ
D: YOSUNLANMA
E: KIRILMA
F: ÇİÇEKLENME

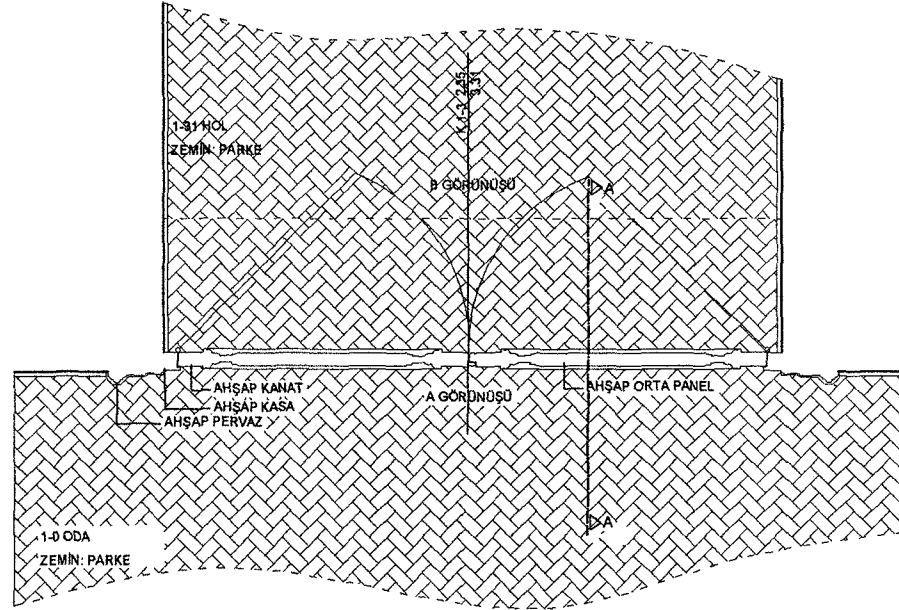

1-28 VE 1-29 'NOLU MEKANLARDAN OLUŞAN HAMAM PLANI
ÖLÇEK 1/501-28 VE 1-29 'NOLU MEKANLARDAN OLUŞAN HAMAMIN TAVAN PLANI
ÖLÇEK 1/50A-A KESİTİ
ÖLÇEK 1/50B-B KESİTİ
ÖLÇEK 1/50

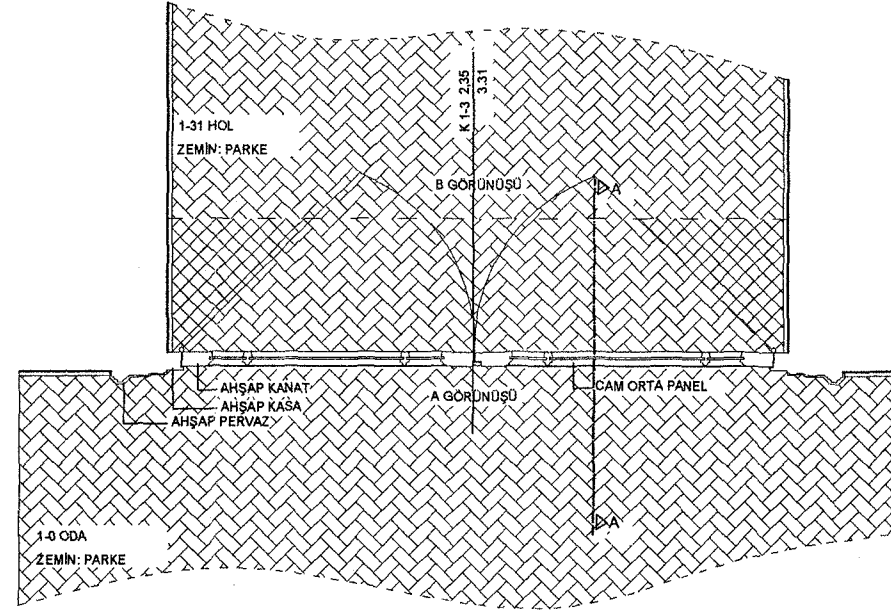
0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

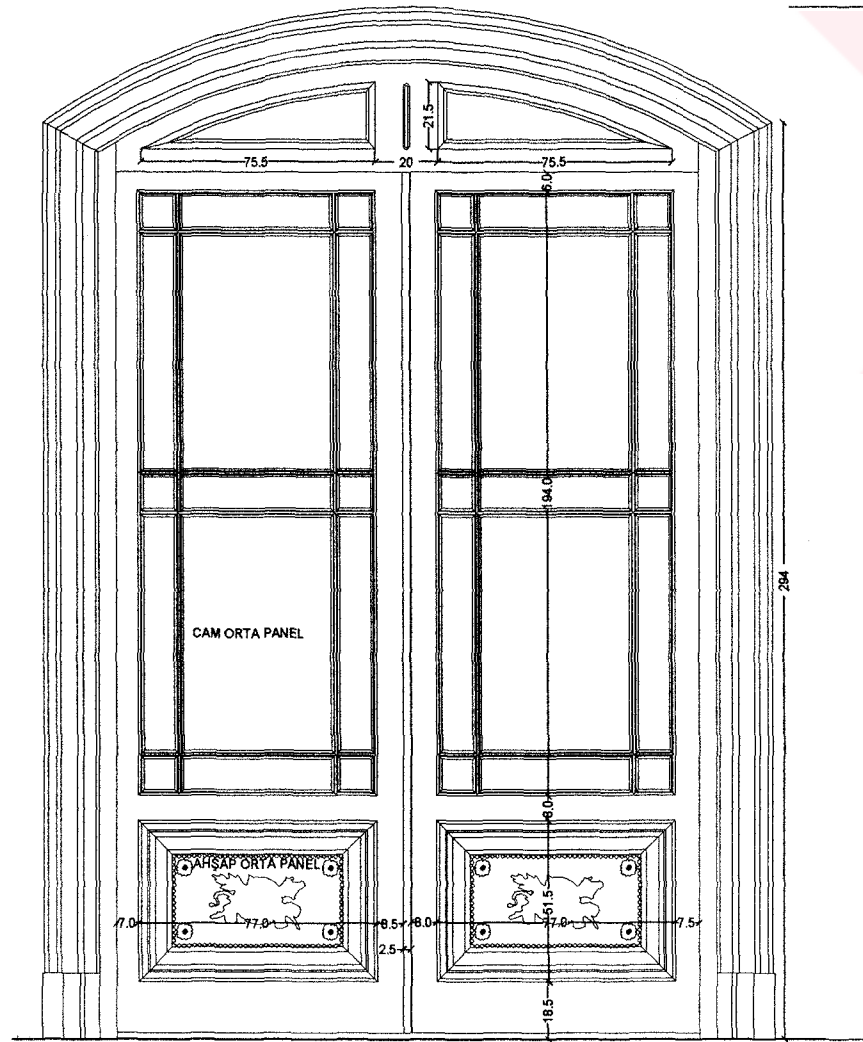
0 1m

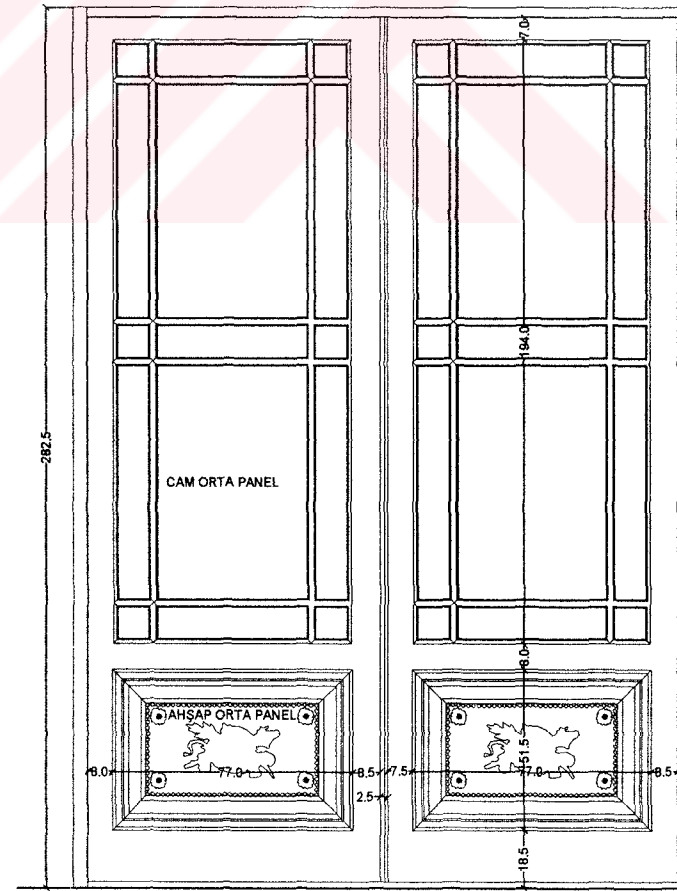
+ 35 KOTU KAPI PLANI
ÖLÇEK 1/10

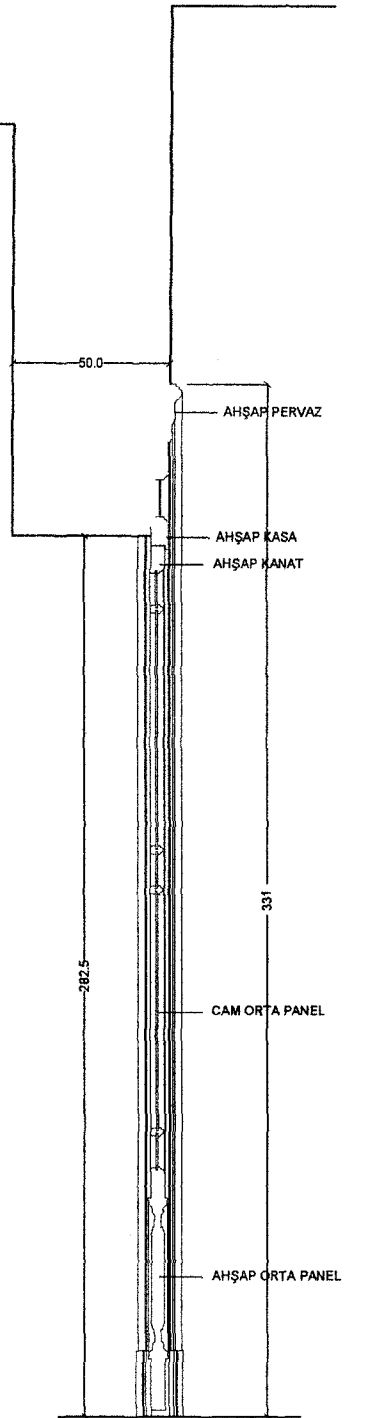
+ 100 KOTU KAPI PLANI
ÖLÇEK 1/10

A GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK 1/10

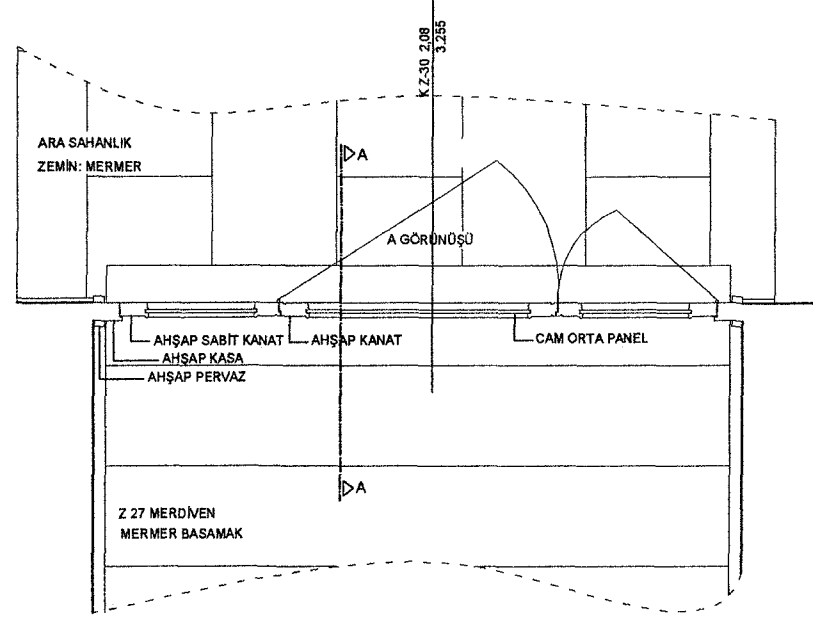
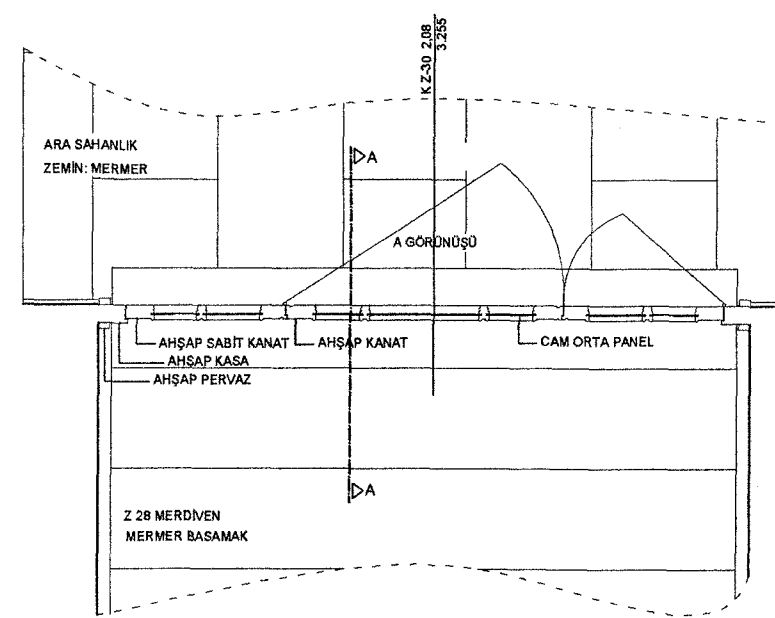
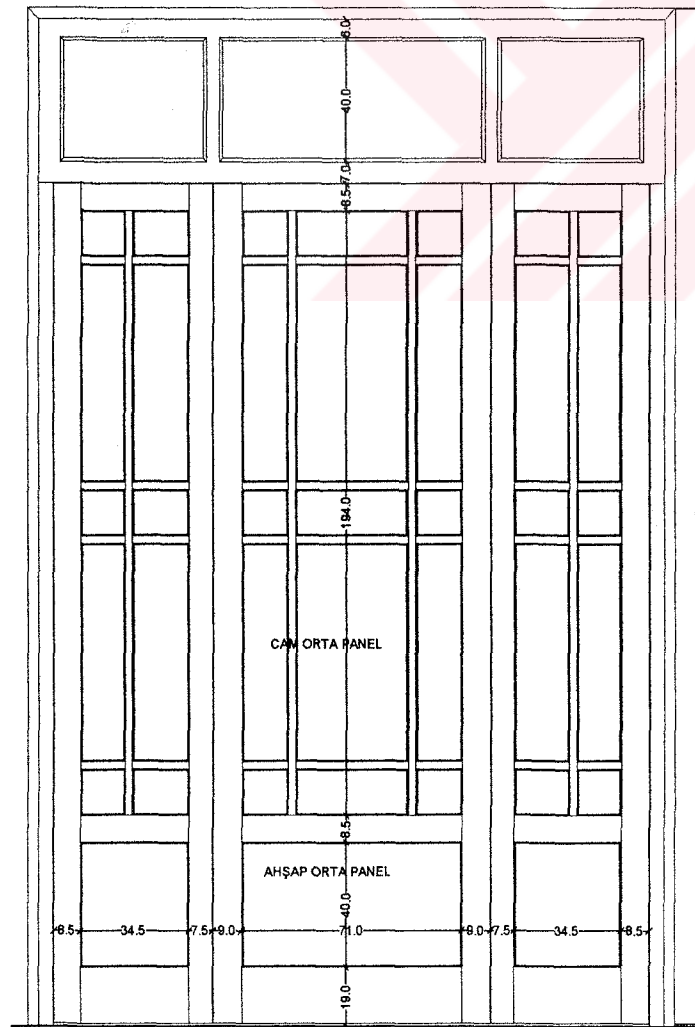
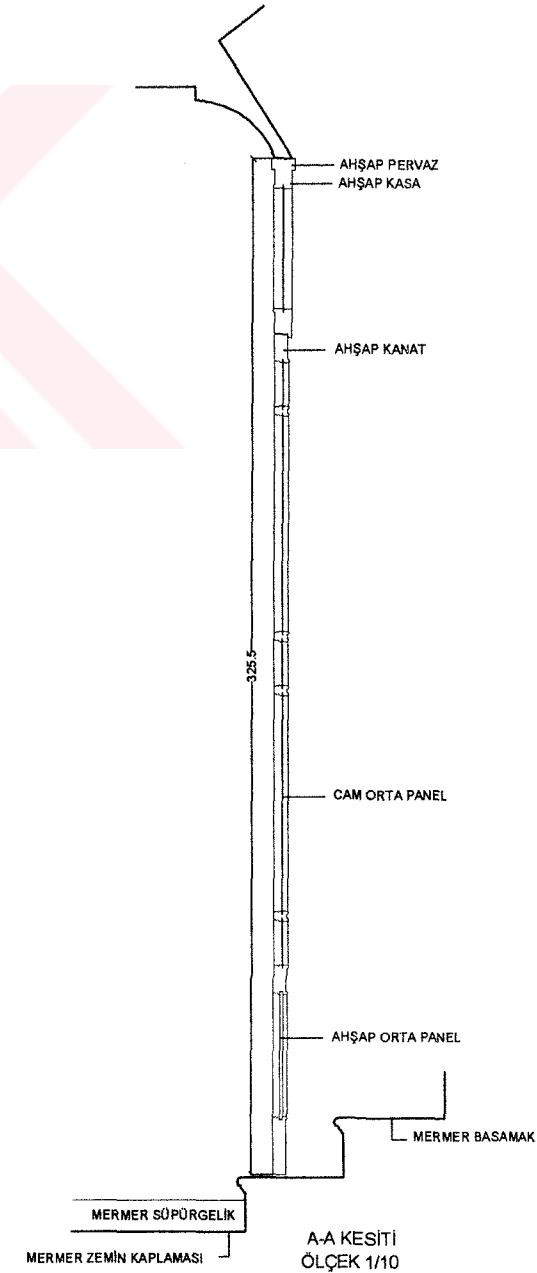

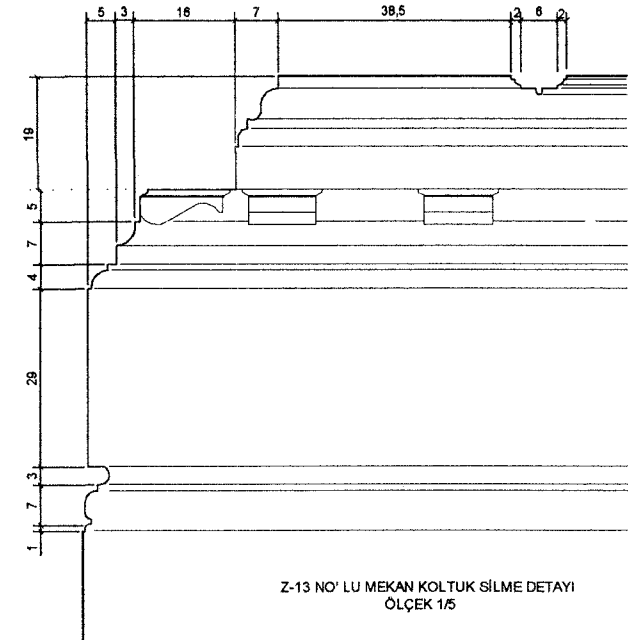
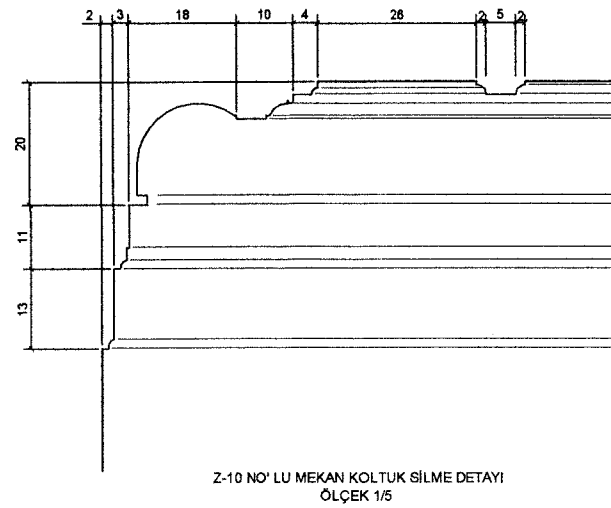
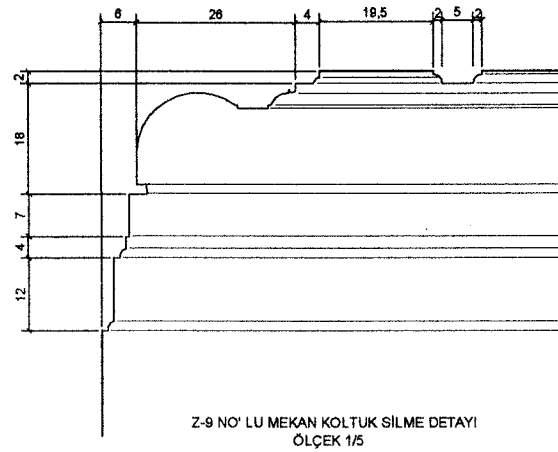
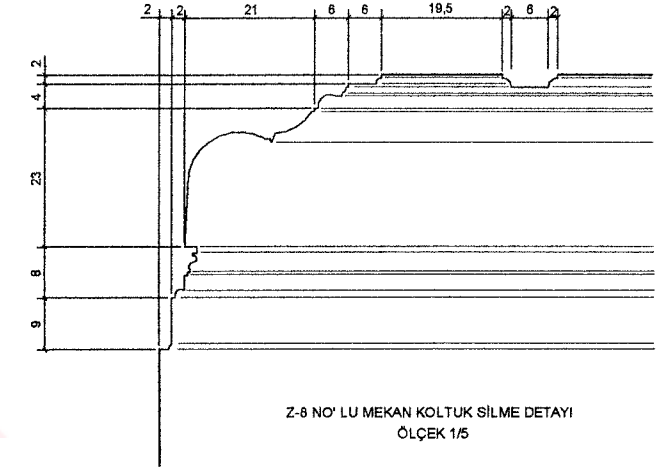
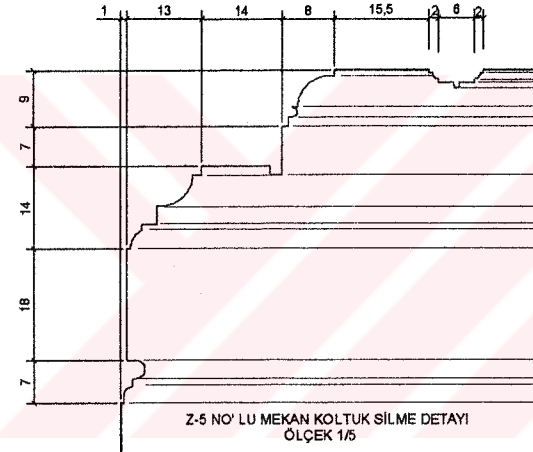
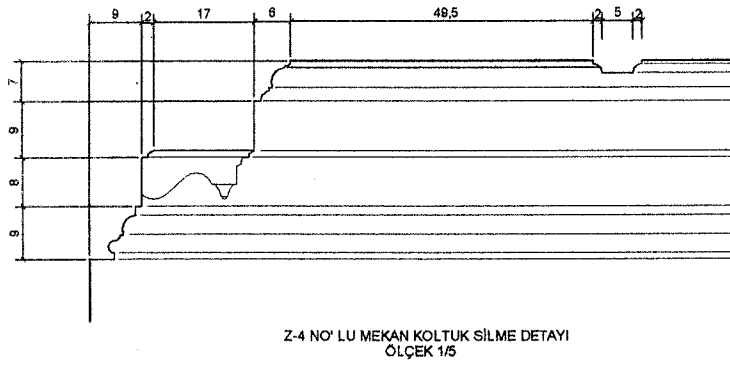
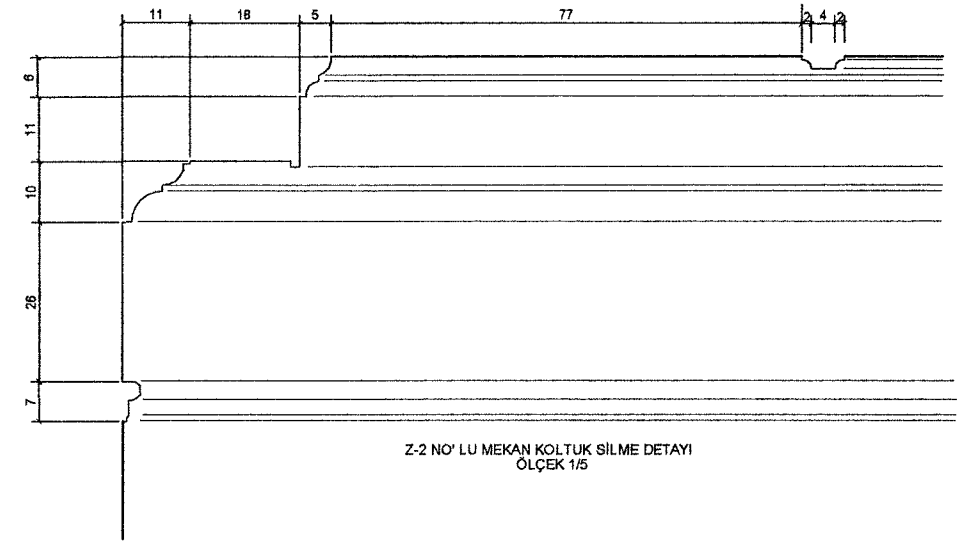
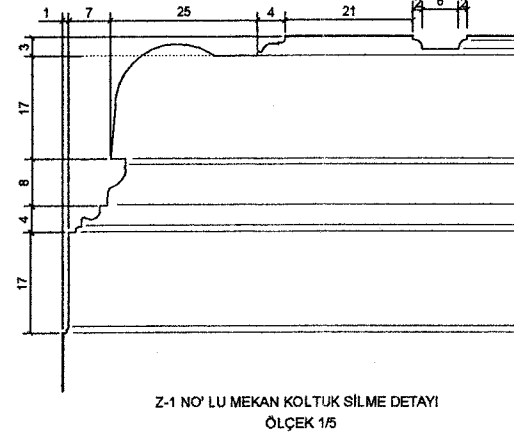
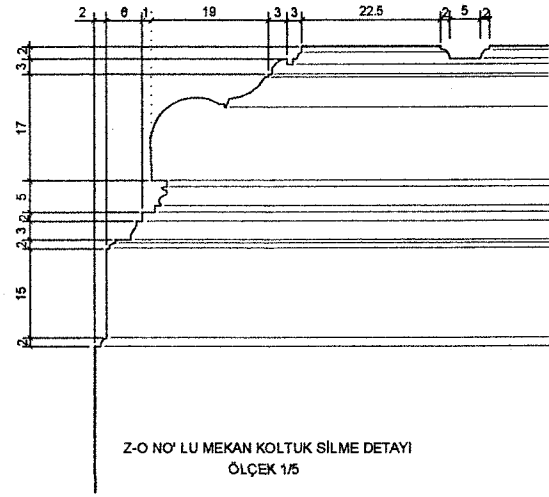
B GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK 1/10

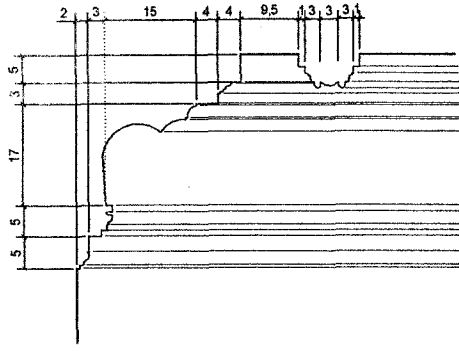
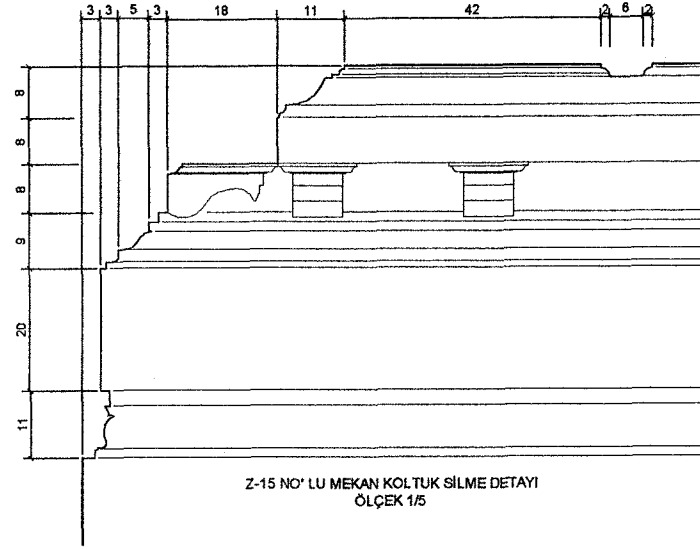
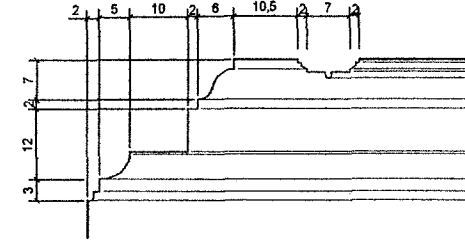
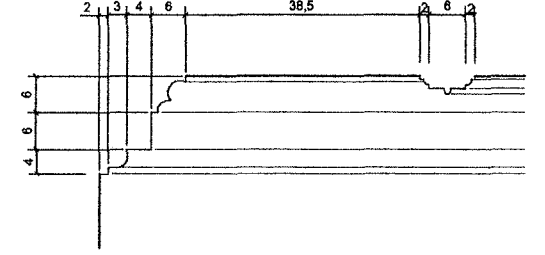
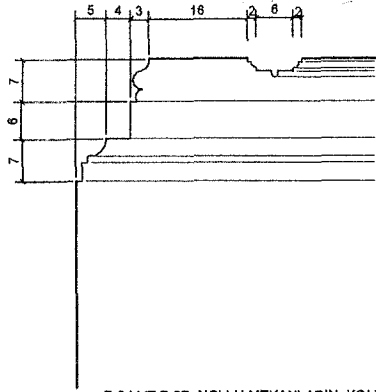
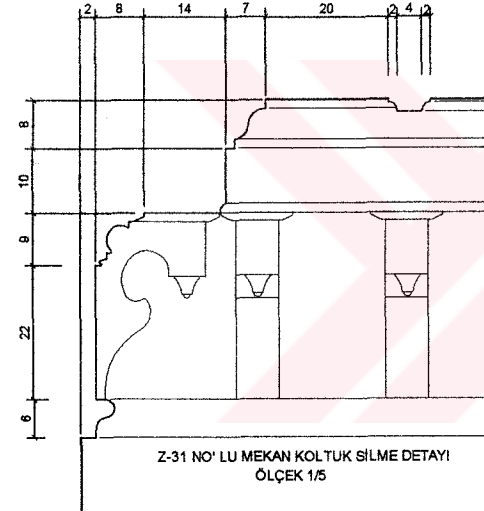
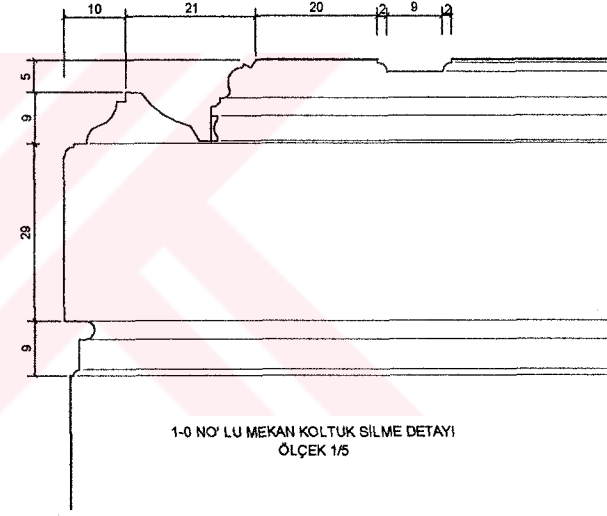
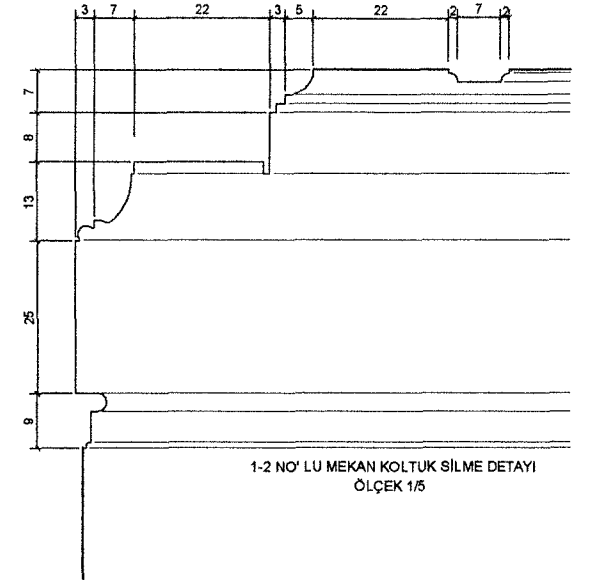
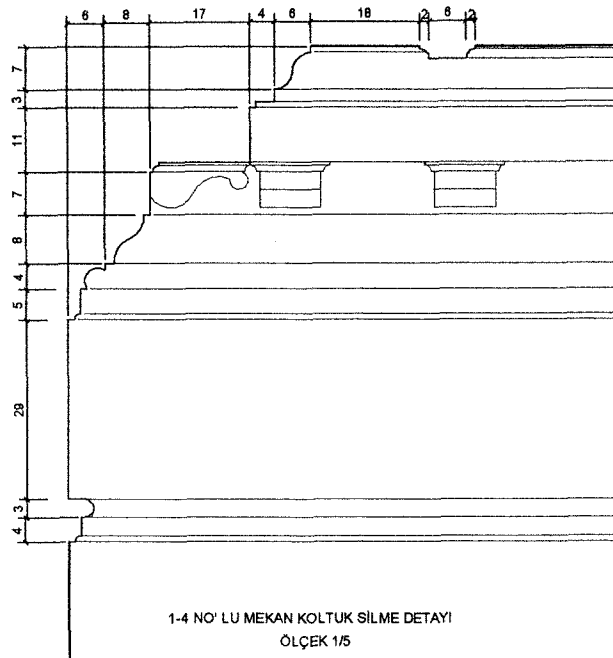
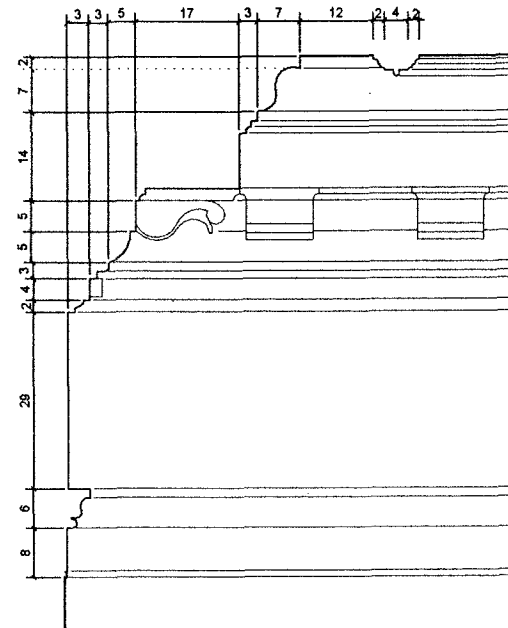
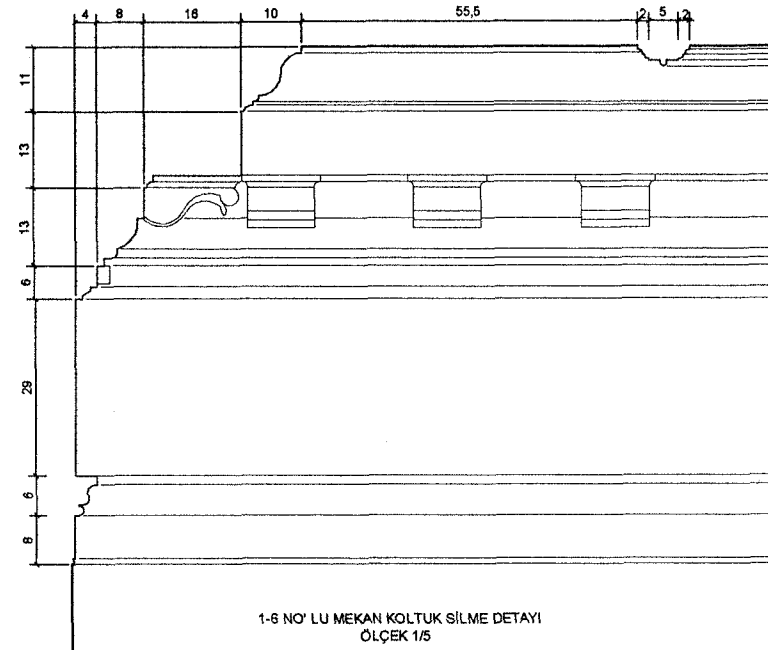
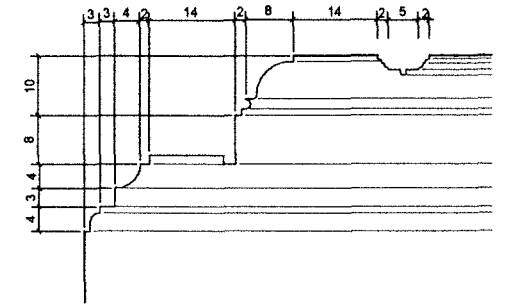
A-A KESİTİ
ÖLÇEK 1/10

0 1m

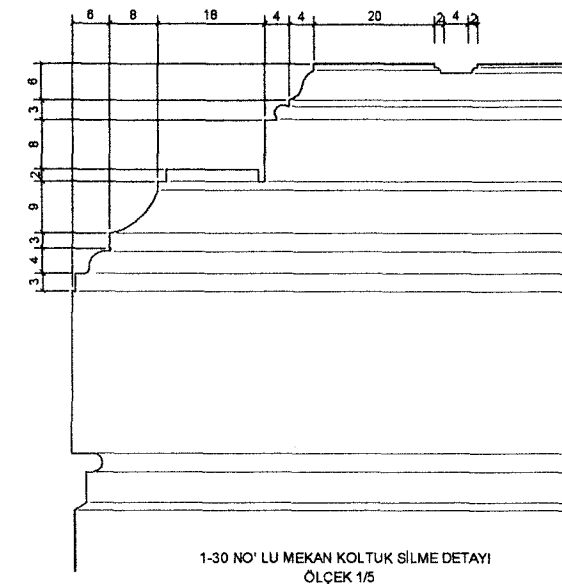
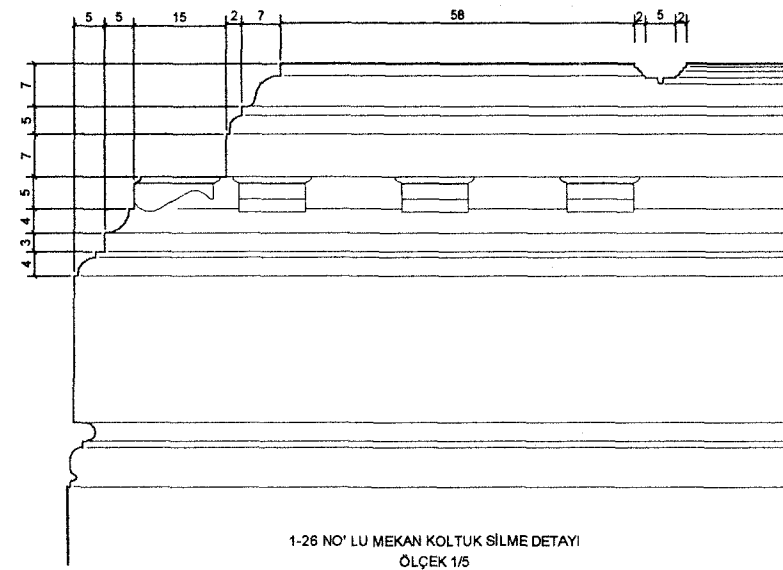
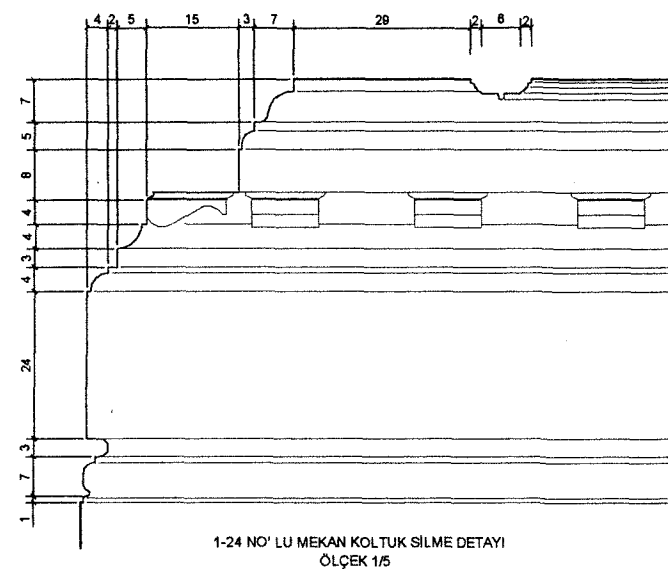
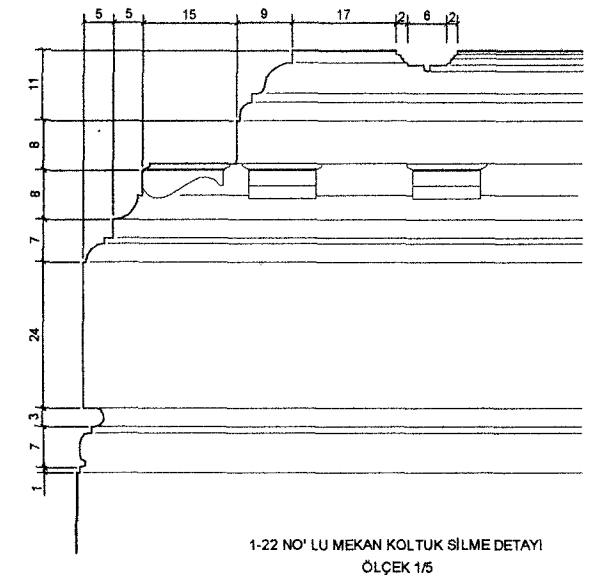
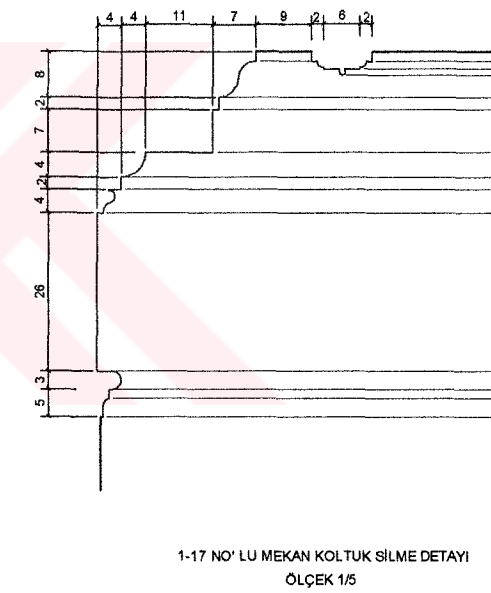
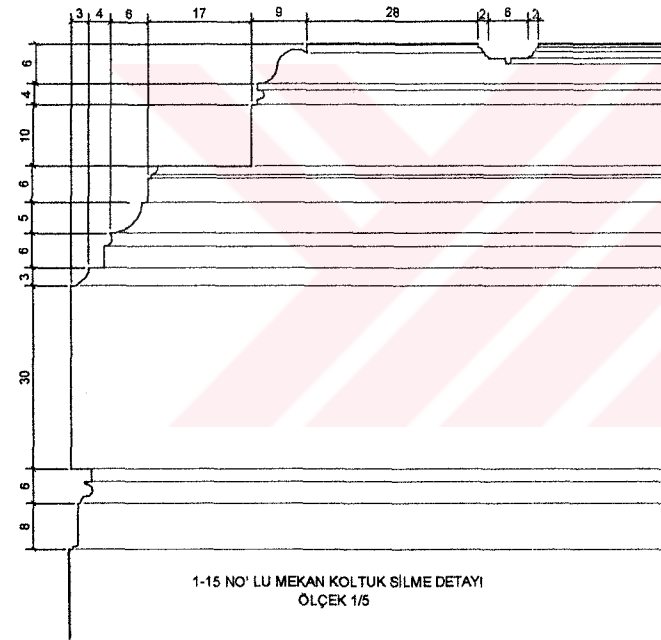
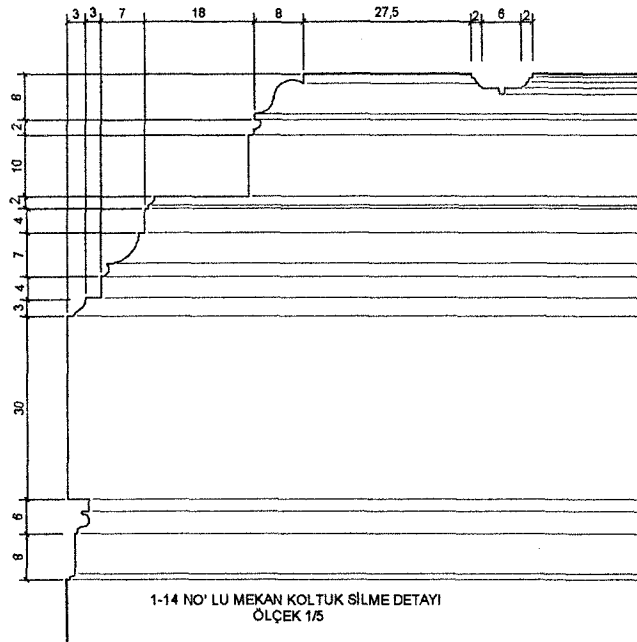
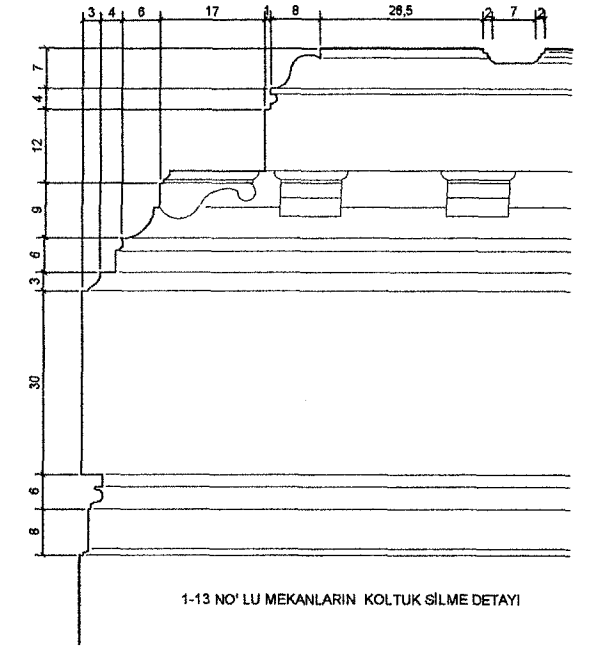
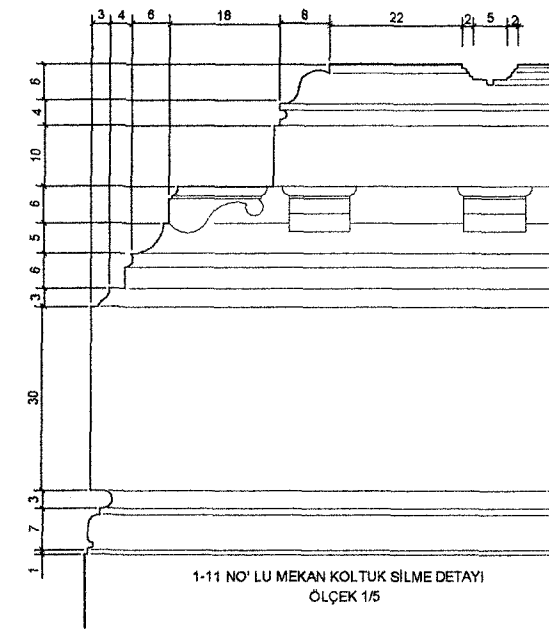
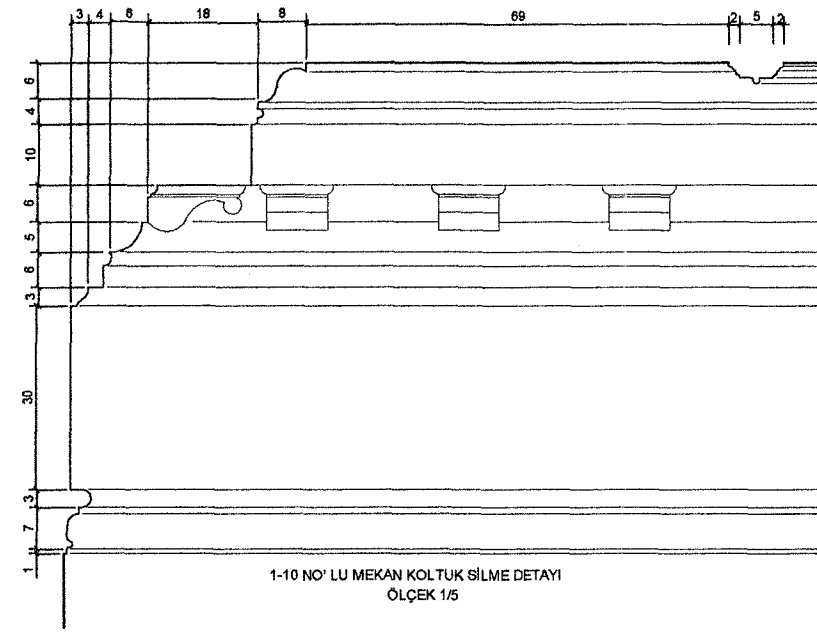
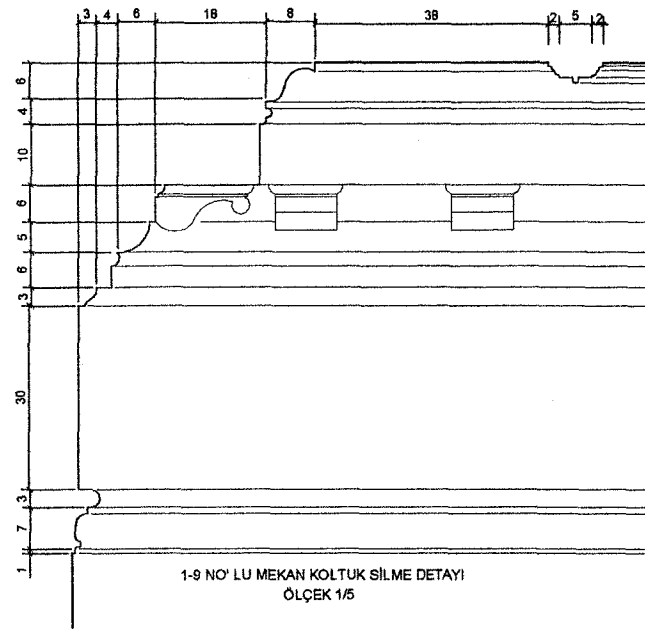
+ 35 KOTU KAPI PLANI
ÖLÇEK 1/10+ 100 KOTU KAPI PLANI
ÖLÇEK 1/10A GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK 1/10A-A KESİTİ
ÖLÇEK 1/10

0 50 cm.

Z-14 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5Z-15 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5Z-17 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5Z-21 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5Z-24 VE Z-27 NO' LU MEKANLARIN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5Z-31 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-0 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-2 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-4 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-5 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-6 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/51-8 NO' LU MEKAN KOLTUK SILME DETAYI
ÖLÇEK 1/5

0 50 cm.

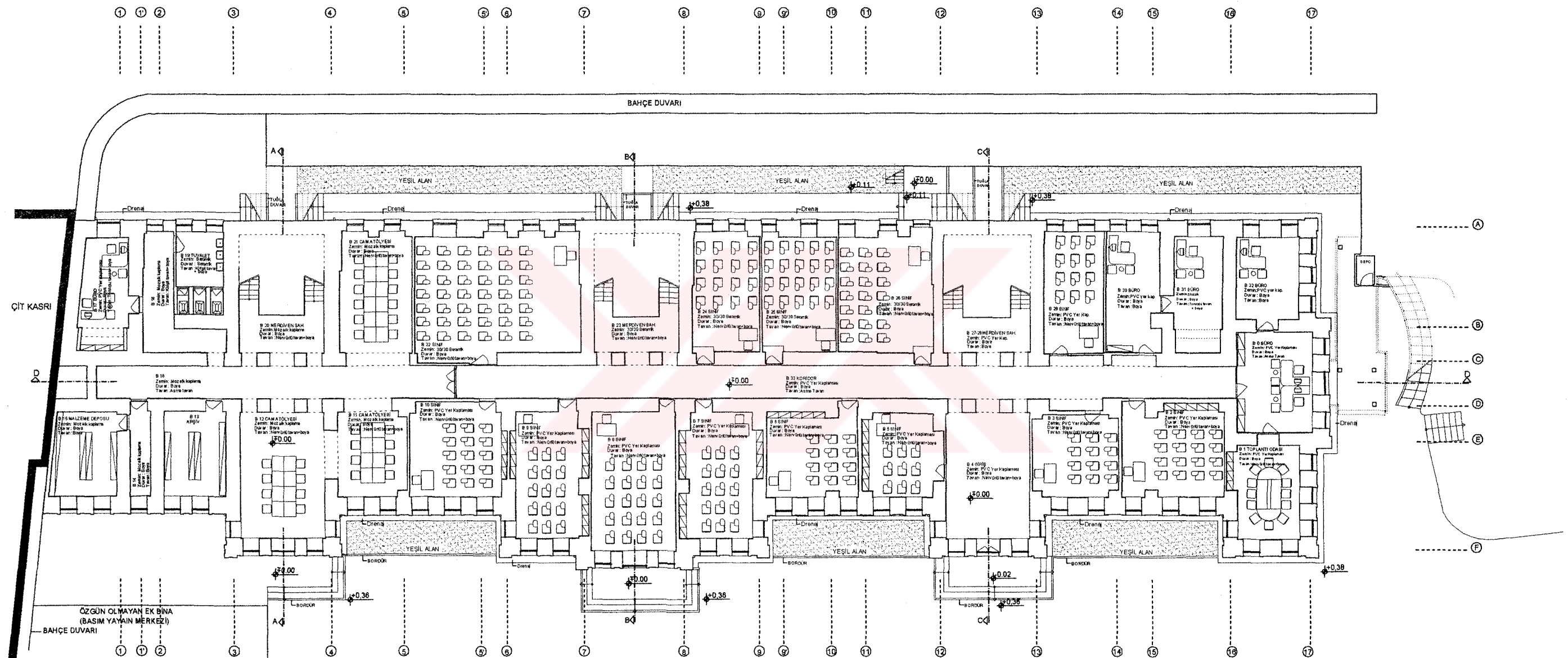

0 50 cm.

EK 2 Yıldız Sarayı binalarından ukur Saray' ın restorasyon projesi

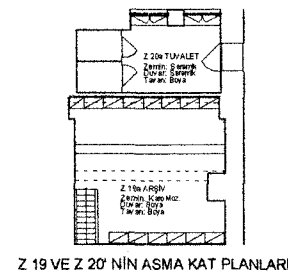
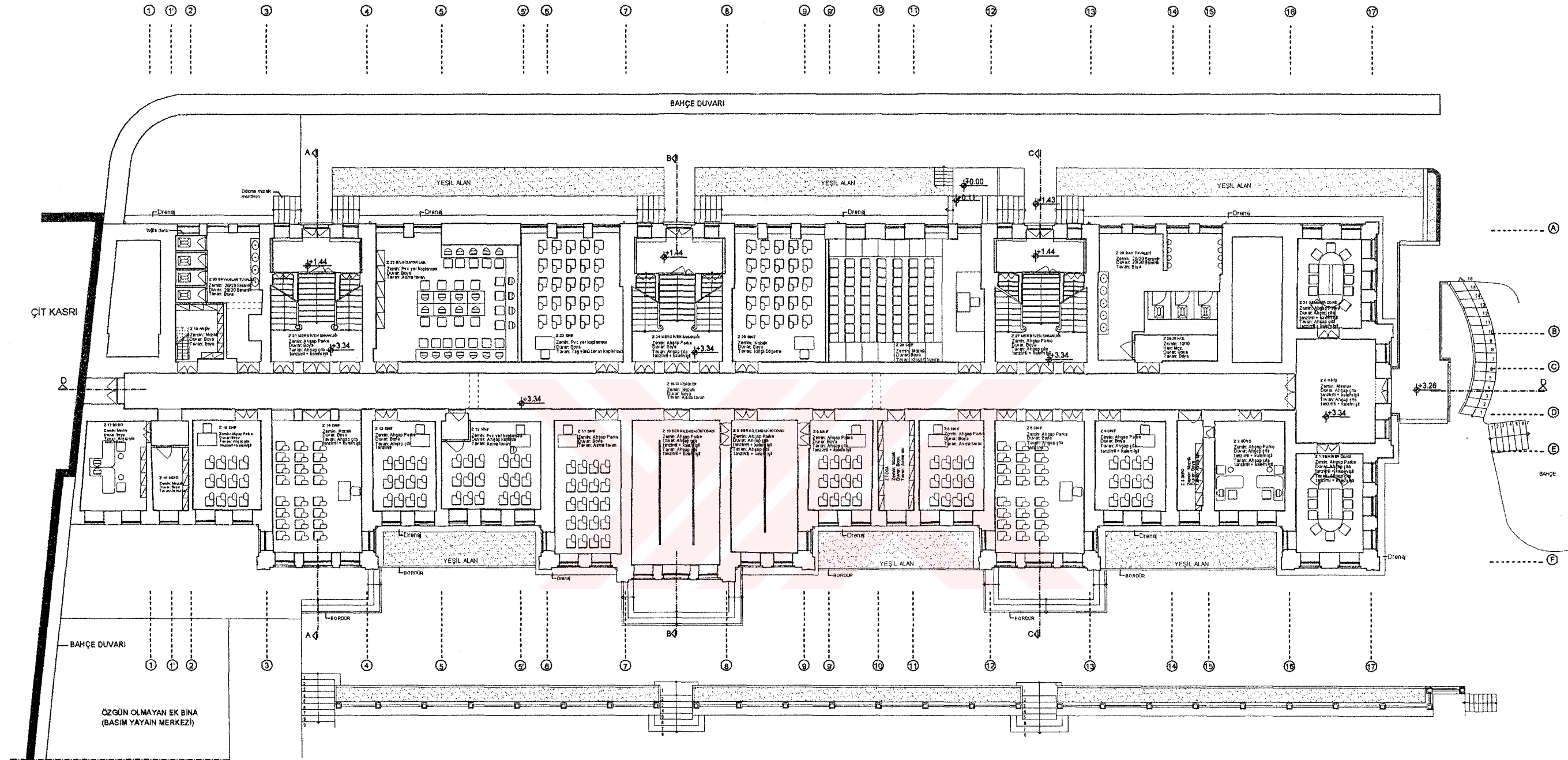
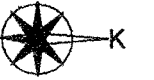
- Pafta 26 Bodrum kat restorasyon planı
- Pafta 27 Zemin kat restorasyon planı
- Pafta 28 Birinci kat restorasyon planı
- Pafta 29 atı görünüşü
- Pafta 30 Bodrum kat tavan restorasyonu
- Pafta 31 Zemin kat ve birinci kat tavan restorasyonu
- Pafta 32 A-A, B-B, C-C ve D-D kesitleri
- Pafta 33 Kuzey cephesi, doğu cephesi, batı cephesi görünüşleri

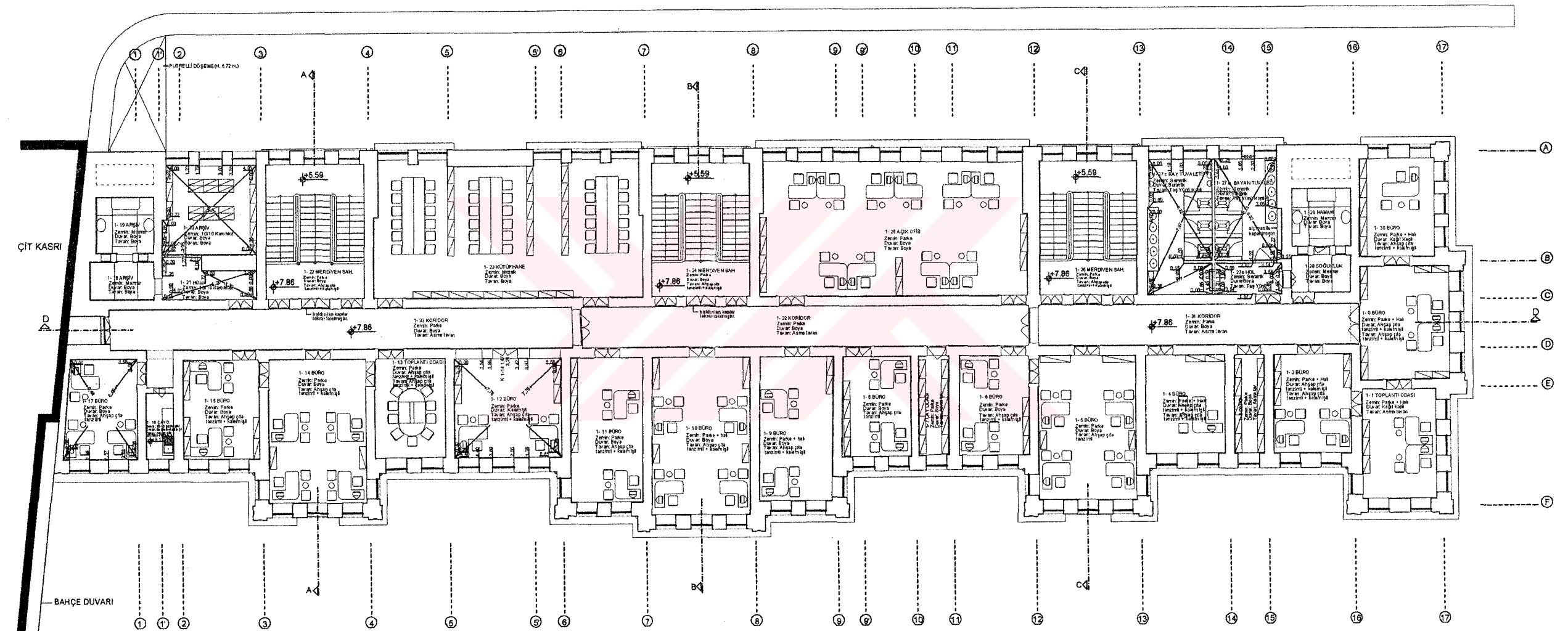

BODRUM KAT RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

A horizontal number line with tick marks at 0, 1m, 2m, 3m, 4m, and 5m.

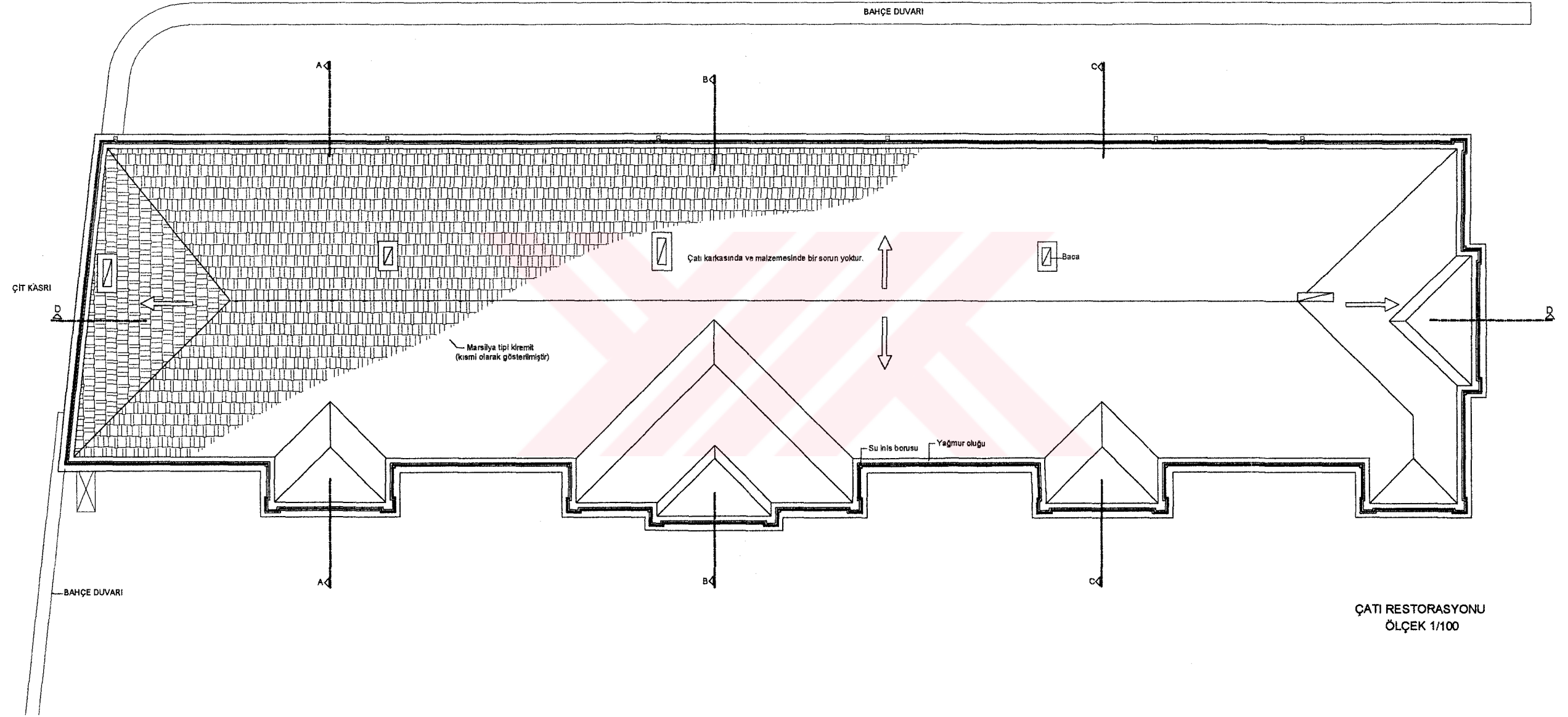
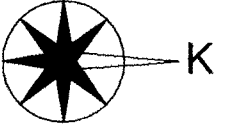
ZEMİN KAT RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

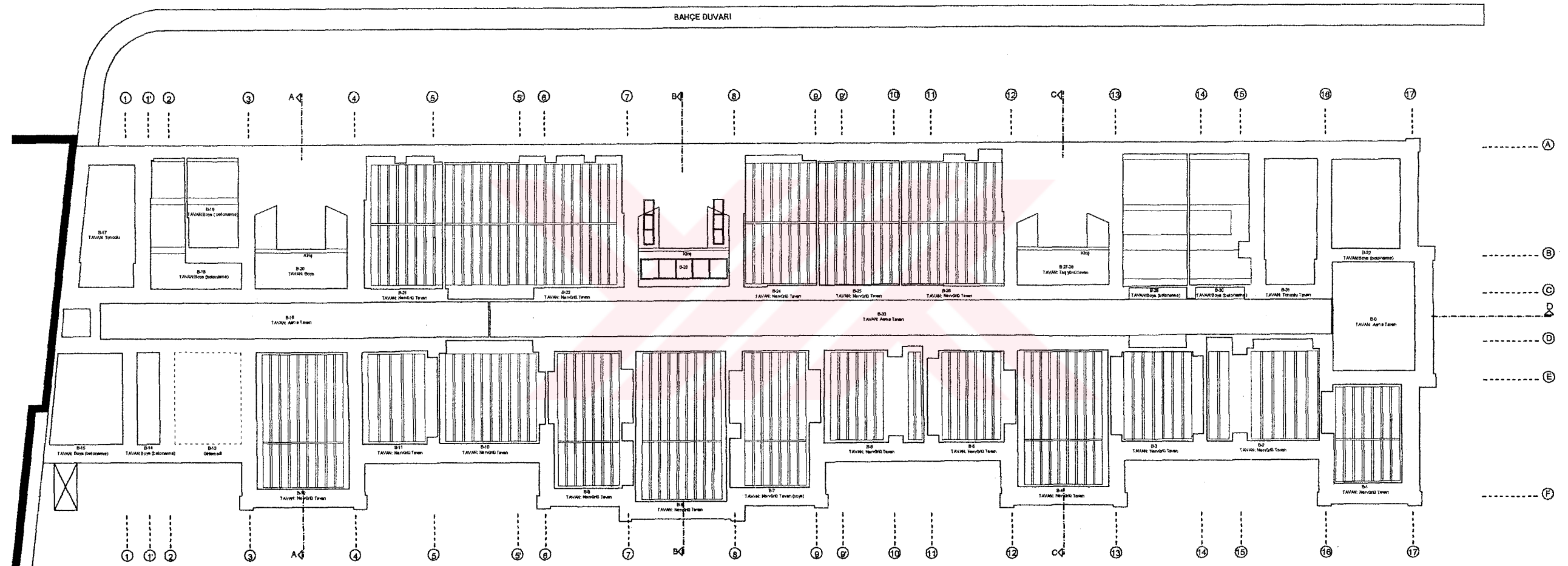
Z 19 VE Z 20' NİN ASMA KAT PLANLARI

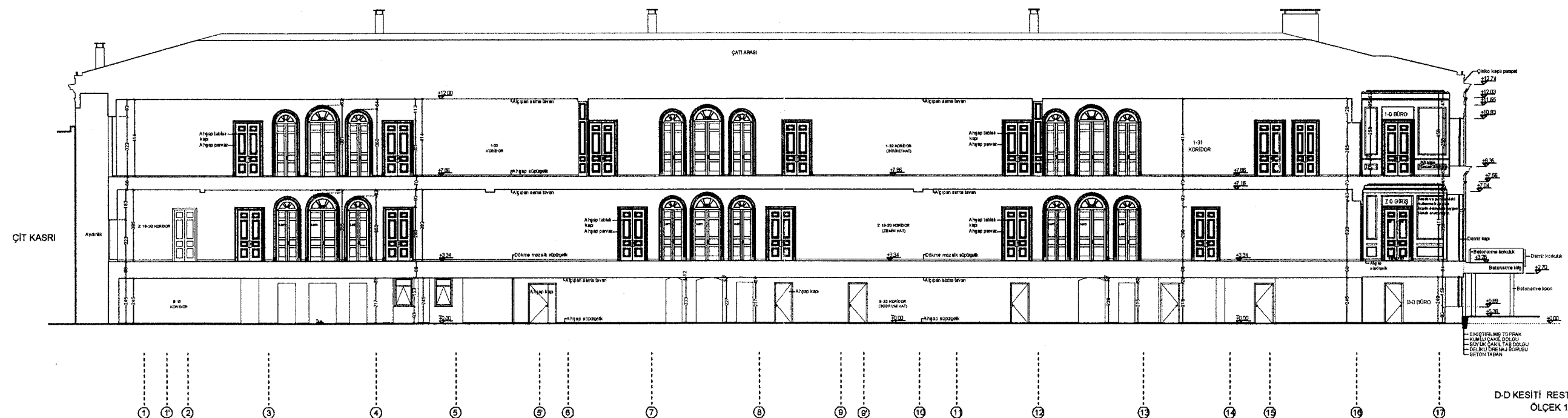
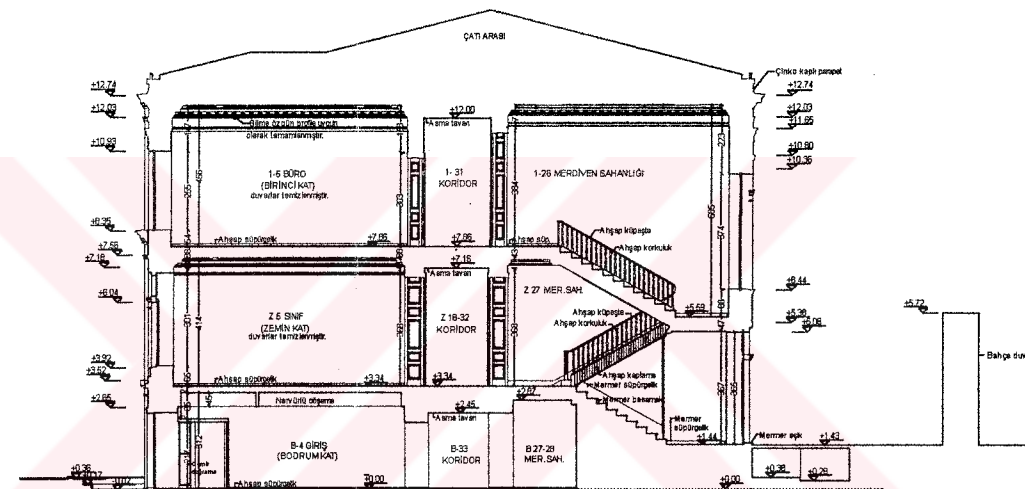
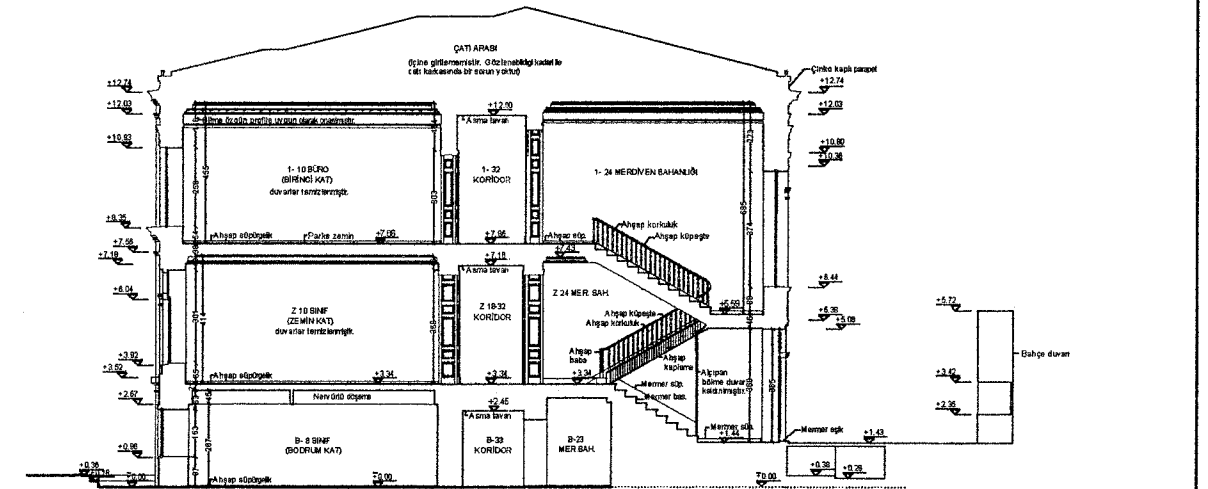
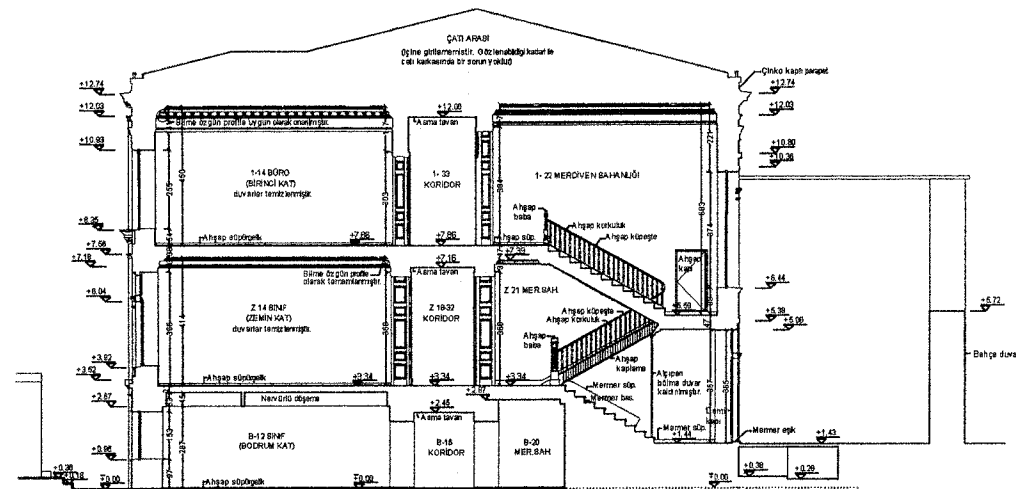
BİRİNCİ KAT RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

BODRUM KAT TAVAN RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

0 1m. 2m. 3m. 4m. 5m.

BOZULMALARA KARŞI ÖNERİLEN ÖNLEMLER

* CEPHELERDEKİ KAT , DENİZLİK VE SAÇAK SILME PROFİLLERİNDEKİ MALZEME KAYIPLARININ, ÖZGÜN PROFİL DETAYLARINA GÖRE ONARILMALARI,

* KAPI VE PENCERE BOŞLUKLARINI SARAN YAN ELEMANLARLA ÜST BAŞLIKLARDA GÖRÜLEN MALZEME KAYIPLARININ ASLINA UYGUN OLARAK ONARILMASI,

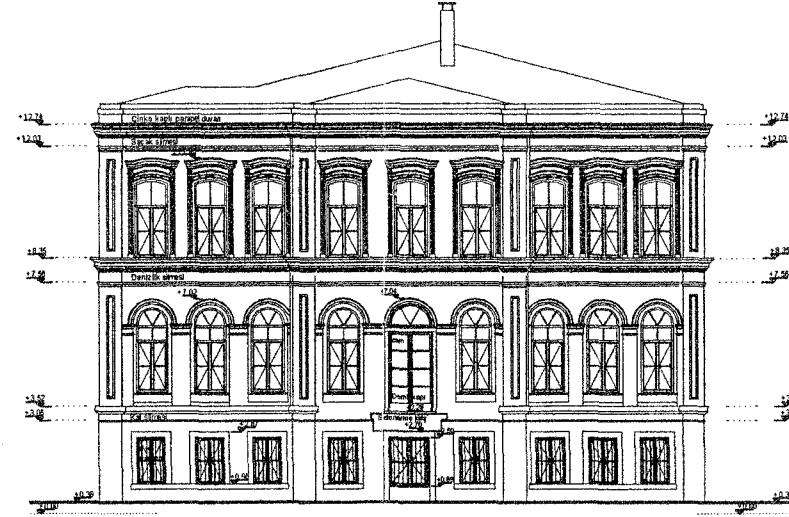
* BATI CEPHESİNDE ZEMİN KAT SILME PROFİLİNİN İÇİNDEN GEÇEN OLUĞUN, SİLMEİN ÜSTÜNDEN GEÇİRİLMESİ VE PROFİLİN ÖZGÜN PROFİLE UYGUN OLARAK TAMAMLANMASI,

* KUZHEY CEPHESİNDE GÖRÜLEN KARARMANIN TESPİT EDİLEN DOĞRU YÖNTEM İLE TEMİZLENMESİ,

* CEPHELERİN YALITIMLI BOYA İLE BOYANMASI,

* DOĞU CEPHESİNDE GALVANİZ SAÇTAN YAPILMIŞ OLUKLARDAKİ PASLANMA SONUCU HASARLAR VARDIR. BU NEDENLE SU İNİŞ BORULARININ YENİLENMESİ,

* CEPHELERDE GÖRÜLEN YOSUNLANMAYA VE ÇİÇEKLENMEYE KARŞI DRENAJ YAPILMASI ÖNERİLMEKTEDİR.

KUZHEY CEPHESİ RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

DOĞU CEPHESİ RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

BATI CEPHESİ RESTORASYONU
ÖLÇEK 1/100

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 28.03.1979

Doğum yeri İstanbul

Lise 1992-1996 Haydarpaşa Süper Lisesi

Lisans 1996-2000 Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fak.
Mimarlık Bölümü

Çalıştığı kurumlar

2000-2002 Dekor İnşaat Ltd.Şti.

2003- Kadıköy Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü

